

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК ИЛИМДЕР АКАДЕМИЯСЫ

Ч. АЙТМАТОВ АТЫНДАГЫ
ТИЛ ЖАНА АДАБИЯТ ИНСТИТУТУ

«ЭЛ АДАБИЯТЫ» СЕРИЯСЫ

**БОСТОН,
ЭШИМКУЛ МЕНЕН ЗУУРА**

32-том

Академик **Абдылдажан Акматалиевдин**
жалпы редакциясы астында

Түзгөндөр
Айнура Кадырманбетова,
Аида Жакыпбекова

БИШКЕК
«ТУРАР» – 2018

УДК
ББК

Кыргыз Республикасында 2014–2020-жылдары мамлекеттик тилди өнүктүрүүнүн жана тил саясатын өркүндөтүүнүн улуттук программасы боюнча Кыргыз Республикасынын Президентинин Жарлыгынын (2014-ж. 2-июнь, № 119) жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтомунун (2015-ж. 6-апрель, № 151) негизинде жарык көрдү.

Басмага Ч. Айтматов атындагы Тил жана адабият институтунун Окумуштуулар кеңеши тарабынан сунуш кылынды.

Редкеңеш:

*Акматалиев А.А.
Байгазиев С.
Жайнакова А.Ж.
Маразыков Т.*

*Мусаев С.Ж.
Садыков Т.
Токтоналиев К.Т.
Эркебаев А. Э.*

«Эл адабияты» сериясы. 32-том: Бостон, Эшимкул менен Зуура /Туз. А. Кадырманбетова, А. Жакыпбекова. – Б.: «Турар», 2018. – 772 б.

ISBN

Эл адабияты сериясынын бул томдугуна Илимдер академиясынын Кол жазмалар фондусунда сакталып турган, көпчүлүккө кеңири таанымал эмес «Бостон» эпосу жана «Эшимкул менен Зуура» элдик поэмасы киргизилди.

Китеп фольклор адистерине, мугалимдерге, студенттерге, окуучуларга жана кыргыздын байыркы мурастарына кызыккан жалпы журтка арналат.

УДК
ББК

ISBN

© КРУИА, 2018
© «Турар», 2018

БОСТОН

«БОСТОН» ЭПОСУНА КИРИШ СӨЗ

«Бостон» эпосу көлөмү жагынан кыргыздын кенже эпостору «Эр Төштүк», «Курманбек», «Жаныш-Байыштардан» кем калышпайт. Эпостун сюжеттик өзөгүн элдик эпостордо кеңири кездешүүчү салттык (традициялык) мотивдер: эл башкарган хандын карыганча баласыздыгы, акыры алардын кудайга кылган мунажат-зарынан кийин кереметтүү күчтөрдүн жардамы аркасында балалуу болуу; болочок баатырдын энесинин жырткыч айбанаттын жүрөгүнө талгак болуусу; баатырдын төрөлүшү; баланын шок чыгуусу; баатырга шерик аттын табылышы; кайсы бир максат менен жүрүшкө аттануу; баатырдын үйлөнүүсү; андагы сыноолор түзөт. Албетте, минтип айтуу менен элдик эпосторду, дастандарды бир калыпка салып коюуга же алардын алган ордун белгилөөдө экинчи бир чыгармага салыштыра коюп, буга караганда бул жогору же төмөнкү орунда турат деген корутундуга келүүгө болбойт. Анткени, ар бир чыгарманын өзүнчө өзгөчөлүгү, айырмасы болот. Ал өзгөчөлүк жалаң гана чыгарманын идеясында, мазмундук салмагында болбостон, көркөмдүк жагынан да, композициялык түзүлүшүнөн да, образ түзүү бөтөнчөлүгүнөн да көрүнөт.

Элдик оозеки чыгармаларда көп учурларда окуя негизги бир каармандын тегерегинде өнүгүп, анын иштери, эрдиктери айрыкча бөтөнчөлөнүп көрүнүп турат. Ошондуктан чыгарманын темасы да, мазмуну

да башкы каармандардын образы аркылуу чечилет. «Бостон» эпосундагы башкы каармандын иштеринин логикалык жыйынтыгы элдер арасында тынчтыкты, достукту орнотуу, гуманизм идеяларына барып такалат. Дайыма качан келип элимди чаап алат, жеримди тартып алат деп бирин-бири душман тутуп, чеп куруп, алака катыш түзгөндөн коркуп жашаган тушта Кан Буубанын уулу Бостон Чыгыштын ханынын кызы Жезбилекти аламын деп аттанып, ага жетиш үчүн далай тостоолдуктарды жеңип өтүшкө туура келет. Акыры Кадамыш канды тынчтык жолу менен ийге келтирип, Жезбилекти аялдыкка алат. Ал аңгыча Бостонго эли-жерин жоо чаап, көчүрүп кетти деген кабар келет. Элин издеп баратып баатыр Бостон, кызынан башка таянаар мураскору жок Айкан менен Күнкан аттуу эки канга күйөө бала болуп туугандашат. Акыры баатыр элин тапканда карындашы Карачач каскак болуп, Жер алдына түшүп кетет. Ал жерде да Бостон адилетсиз, каардуу алп хандарды кыйратып, элге азаттык берип, эң күчтүү алп – Чоюн алптын Кундузай аттуу кызын алат. Алп кара куш досунун жардамы менен жер үстүнө чыгып, душмандарын жеңип өз жерине кайтып келет. Ошентип Бостон төрт кандыктын ортосунда данакер болуп жүрүп калат. Төрт кандыкка анын төрт уулу мураскор болот.

«Бостон» эпосунун Кол жазмалар фондунда бир гана варианты бар. Ал Токтогулов Акматтын (1912-жылы туулган) айтуусунда 1985–1987-жылдары жазылып алынып, фондуга өткөрүлгөн. Токтогулов Акмат эпостун баш сөзүндө мындай деп эскерет: «Атам Токтогул кыргыздын жомокторунун дээрлик бардыгын билет эле. Азыр ушул убакка чейин басылып чыккан жомоктордо атам айткандан толук чыга элек. Атам айтып жүргөн жомокторунан ушул убакка чейин басмадан чыга электери: «Соболоң-Сурташ», «Бостон», «Алтын көкүл – Кер көкүл», «Эрчегиш» жана башкалар.

Атам айткан жомоктор: «Манас», «Семетей», «Жаныш-Байыш», «ЭрТөштүк», «ЭрТабылды», «Соболоң-Сурташ», «Бостон», «Кедейкан», «Курманбек», «Кожожаш», «Жаңыл Мырза», «Алтын Көкүл – Кер көкүл», «Эрчегеиш», «Саринжи-Бөкөй», «Олжобай менен Кишимжан», «Ак Мактым», «Шырдакбек», «Мендирман», «Кубаттын уулу менен Аксаткын», «Армандуу кыздар», «Зордукка кеткен кыздын арманы» жана башкалар. Атам ошондой эле казак, өзбек, түркмөндөрдөн «Алпамыш», «Кыз Жибек», «Көрүүлү», «Лайли-Мажнун», «Фархад-Ширин» сыяктууларды да айтат эле. Атам кат тааныган эмес».

Токтогулов Акмат аларды өз убагында атасынан жазып албагандыгы үчүн өкүнөт. «Эми жомоктор китеп болуп чыгат деп атамдын жомокторуна көңүл бурганым жок эле. Атам билген айрым жомоктордун басылып чыкпай жатканына эми өкүнөмүн, ошондо атаман эмне үчүн жазып албадым экен», – дейт¹.

Оозеки чыгармалардын ооздон-оозго өтүп, айтуучунун дараметине жараша формалык, мазмундук ар кандай өзгөрүүлөргө учурашы көп варианттуулуктун келип чыгышын эң жөнөкөй, башкы себептеринен болуп эсептелет. Демек, колубуздагы «Бостон» эпосунун вариантынын айтуучусу Токтогулов Акмат. Ал жаш кезинде атасынан уккан (үйрөнгөн) эпостун китеп болуп жарык көрбөй, унутулуп бара жатканына кейип, өзүнүн акындык, жамакчылык дараметине жараша айтып, жаздырып калтырууга аракет кылган. Ал эпосун «Атам дечү эле» деп баштайт.

«Бостон» эпосу Токтогулов Акматтын айтуусунда элге кеңири белгилүү «Эр Төштүк» эпосунан да көлөмдүү, чоң дастан болгон. «Эр Төштүк» анын бир бөлүгүндөй эле деп айтчу эле деп эскерилет. Чынында да «Бостон» эпосунан «Эр Төштүк» эпосуна окшош

¹ Бостон. Айткан А.Токтогулов. Жазган Мамыт кызы Пашакан. КР УИА инв. №737.

эпизоддорду кездештирүүгө болот. Ал Бостондун Жезкемпирди кууп жер астына түшкөнүн баяндаган окуялардан даана байкалып турат. Албетте, «Бостон» эпосунун өзүндө да башынан эле бул эпизоддун болушу толук ыктымал. «Бостондун» башка варианттары жазылып калбагандыктан бул маселеге байланыштуу кандайдыр ынанымдуураак жыйынтык айтууга мүмкүн эмес. Же болбосо Бостондун Жезкемпирди кууп жер алдына түшүшү, Маамыттар, Алп кара куш менен достошуу, Чоюн алп менен болгон салгылаш «Эр Төштүк» эпосунан ооп кириши да толук ыктымал. Айтуучу чыгарманын кызыктуулугун арттырып, мазмундук жактан толуктайм деген ниетте бул эпизоддорду кошуп жиберishi мүмкүн. Эгерде Бостон жер үстүн (Карабоздун буту жеткен жердин баарын деп чектеп коюуга да болоор) күн Чыгыш менен күн Батыштагы өз-өзүнчө чеп куруп, байланышы жок жаткан элдерди өзүнө багындырып, баш ийдирип, байланыш түзүп, бийлик жүргүзө алса, эмне үчүн алп Бостонго жер астына да барып, андагы дөө-шааларды жеңип, ал жакка да таасир кылууга (ал жердеги кандыктардын баарын алп Бостон Маамыт досторуна бөлүп бербедиби), байланыш түзүүгө болбосун... Мына ушул идея айтуучуларды «Эр Төштүк» эпосунан көпчүлүккө жакшы тааныш эпизодду «Бостонго» да кошуп айттырууга түрткү болушу толук мүмкүн. Эгерде биз бул эпизоддорду «Эр Төштүк» эпосунан ооп кирген деген ойго токтоло турган болсок, ошондо дагы бул эпизоддор «Бостонго» жөн эле өзүнчө бөлүм катары кирип калбастан, эпостун сюжеттик курумуна өзгөртүү киргизип, жакшы сиңирилгендиги байкалат. Муну Карачачтын образынын өнүктүрүлүш эволюциясынан байкоого болот. Эпостун башында Карачач кынтыгы жок оң образ катары берилет. Карачач Бостон алп сыяктуу эле Умай эненин жардамы менен жарыкка келип, келечекте агасы кара күчтүн алпы болсо, Карачач

акылга дыйкан, артыкча жан болуп, агасы экөө бир бүтүндүктү түзүп, бирин-бири толуктап, бирине-бири шерик болуп, ата-энени бактыга бөлөп, ошону менен катар элдин келечегин кеңитип, ырыскысын арттыраары тууралуу жышаана берилет. Агасы Бостон алпты алгачкы «улуу жүрүшкө» Карачач чын дилинен, эч кемчилиги жок даярдап, акылын айтып аттантат. Бостон Күн чыгыш элине, Кадамыш кандын жерине, кеткенде анын элин бөтөн элдин (эпосто персиялыктар делет) каны Айшакан келип чаап алат. Албетте, буга Карачачтын катышы болбошу да мүмкүн. Ал эми эпосто Бостон алптын «барса келбес» жер астына түшүшүнө, Бостонду жок кылыш үчүн агасы жокто чыккынчылык кылып, Айшаканды чакырып, элин басып берген Карачачтын амал менен оорумуш болуп кууланып мүрөктүн суусуна жиберилиши себеп делет. Башкача айтканда эпоско кошумча эпизоддун кошулушу менен Карачачтын образы трансформацияга дуушар болушу мүмкүн.

«Бостон» чыгармасы качан, ким тарабынан эпостук деңгээлге өсүп жетилгени бизге белгисиз. Бирок анын тулкусунан элге кеңири белгилүү байыркы легенда, жомоктук сюжеттердин катышы байкалат.

«Бостон» эпосунда «Кыргыз-кыпчак эли», «Карача-Дулай» деген уруунун аты аталган менен, көпчүлүк эпостордогудай анда камтылган негизги окуялар улуттук, мамлекеттик кызыкчылык деңгээлине өсүп жетпеген. Бирок бул, албетте, эпостун идеялык-көркөмдүк баасын төмөндөтпөйт. «Бостон» эпосу мазмундук жактан баатырдык-мифологиялык эпостордун катарына кирет.

*Айнура КАДЫРМАНБЕТОВА,
филология илимдеринин доктору*

БОСТОН

Кыргыз эли бир учурларда көп аймакты ээлеп турганы байкалат. Түндүк жагы муз тоңгон суук жерлерден баштап, түштүк жагы эң ысык Индия, Персия жерлерине чейин ээлегени байкалат. Чыгыш жагы Кытай, Тибеттен тартып, батыш жагы чоң көлдөрдөн Уралга чейин жашагандыгы белгиленет. Муну мен алыстан келген соодагерлердин, алыскы тоолорду аралап жүрүп келген атактуу мергенчилердин биринен-бирине айтылып, биринен-бирине уланып жүргөндүгүн уккамын.

Кыргыз эли илгертен эле кандарынын, бийлеринин элге жагымдуу, кайрымдуу болушун жактырган. Жетим-жесир, кедей-кембагал бардыгы текши, жакшы жашашын тилеп келген. Ошондой кандардын бири – Кан Бууба деген болгон экен деп, жомоктоп айтышаарын атам эскерет эле.

Аны мындайча баштайт эле¹:

Кыргыздын түштүк жагында,
Индия, Афган жанында,
Чыгыш жагын карасаң,
Аркайган тоолор каптаган,
Батыш жагын карасаң,
Ысык чөлдөр ээлеген,
Коңшу болуп жашаган,
Персия элин атаган,

¹ КР УИА КФ, №737.

Алар менен катташып,
Алымдуу болуп жашаган,
Рапшан-Дулай жер деген,
Өрөөндөрдү ээлеген,
Кыпчак-кыргыз элинен,
Рапшан деген жеринен,
Карача-Дулай эл болгон,
Телегейи тең болгон.
Кыш түшпөгөн жерине,
Күрүчүн күздүк айдаган,
Күндө күлүк байлаган,
Күн чыгыш жакты жайлаган.
Арпасын күздүк айдаган,
Айтылуу күлүк байлаган,
Аргымактар айдаган,
Адырга бээсин байлаган.
Кымызы көлдөй жайнаган,
Кымызын ичип кылгырып,
Кымбаттуу канын сыйлаган
Карача-Дулай элине
Кан Бууба деген кан болгон,
Калкынын баары тең болгон.
Канынын баасы ушунда:
Жетим-жесир жолукса,
Жакшылап аны колдогон.
Жетишсиз болбогон,
Калкын жакшы баштаган.
Калкы эркин жашаган,
Кайгы капа тартпаган.
Жайкалып эли гүлдөгөн,
Кайгырууну билбеген,
Бактылуу эл атанган.
Байлыгы батпай ташыган,
Өрөөндөрүн карасаң,
Өркүндөп токой өсүштүр.
Мөмөлөрү ийилип,
Алма, жаңгак аралаш,

Өрүк, анар жаналаш.
Анжырлары салаалап,
Бышып турат катарлаш.
Жүзүмдөрүн карасаң,
Токоюна чырмалган,
Сабагында мөлтүрөп,
Жел жүргөндөй ыргалган.
Мөмөлөрү ар дайым,
Токоюнда гүлдөгөн.
Кыш дегенди билбеген.
Жесе дагы түгөнбөй,
Мөмөлөрү эзилип,
Төгүлүп турган ар дайым.
Берекелүү бул жердин,
Ырыскыга карк элдин,
Каны болгон кадырлуу.
Калкына абдан жагымдуу,
Айткан сөзү алымдуу.

КАН БУУБАНЫН ЖАНА АНЫН ЭЛИНИН ТЕҢИРДЕН БАЛА СУРАГАНЫ

Кан Бууба бир күнү элин жыйнап: «Мен картайып баратам, менде бала жок, тагымды ээлеп, элимди сураар менден тукум калбайт» – деп зарын айтат. Анда эли бүтүн жыйналып, айла таппай кыйналып, кудайдан бала суранышат. «Каныбыз Кан Буубага бала бере көр, кудай» – деп асманды карашат. Ошол убакта асманга ак булуттар пайда болот экен:

Чогулган эли буркурап,
Асманды карап чуркурап,
Бала бергин Кудай деп,
Алакан жайып баталап,
Турушат калкы карашып.
Кудайдан бала сурашып,
Капаланып кайгырып,

Асманды карап акыйып,
Калайык карап турганда,
Канына көөнүн бурганда,
Асмандан булут көрүндү,
Калктын көөнү бөлүндү.
Ак булут каптап айланды,
Арасынан үн салды,
Адамдын баары таң калды.
Айланышып карашты,
Ажырап булут баратты.
Ак булуттун ичинен,
Бөлүнүп чыкты тезинен,
Бөтөнчө болуп кишиден.
Адамдар аны караса,
Ак сакалдуу чал экен.
Колунда аса-муса бар экен,
Адамдан башка жан экен.
Алаканын жайганы,
«Оомийин» деп калганы,
Бата кылып салганы.
Кан Буубага карады,
«Балалуу бол» деп айтканы,
Калк чуулдап калганы.
Колдорун өйдө көтөрүп,
Батага араң жарады.
А дегенче болбоду,
Ак сакалың жоголду.
Карап турган калың эл,
Ойлонушуп таң болду.
Кан Бууба абдан сүйүндү,
«Аксарбашыл» айтып бүлүндү.
Калкынын баарын чогултуп,
Он эки күн той кылды.
Тою эчак тараса,
Оюн-күлкү тамаша,
Тополоң бүтпөй арада,
Көңүлү куунак калкында.

Саналып күндөр өтүптүр,
Эки ай ашып кетиптир.
Элүүдөн ашкан Канышага,
Боюна бала бүтүптүр.
Талгагына тай союп,
Талаадан тандап бээ союп,
Кан Бууба дагы сүйүнүп,
Тура албастан жүгүрүп.
Эл жүрөт этке тоюнуп,
Күндө уланып той болуп,
Кайгыргандар жок болуп,
Таң-тамаша курушуп,
Жыргап, ойноп жатышты.
Каныша жатып кайгырды,
Талгагы такыр канбастан.
Түрдүү малын союптур,
Кан Бууба чарчап болуптур.
Каныша талгак канбаптыр,
Дагы башка самаптыр.
Элинен мерген чакырды,
Тоодон теке аттырды.
Теке этине тойгузду,
Буга талгак жанбады.
Каныша эңсөө канбады,
Буйга токой жиберип,
Бугулардан аттырып,
Мунун да этин бериптир.
Курбуга мерген жиберип,
Кулжаны кууп аттырып,
Талгагы эми жанаар деп,
Мунун да этин бериптир.
Талгагы такыр жанбаптыр,
Кайгыланып Каныша,
Башы айланганы калбаптыр.
Көксөгөнү күчөдү,
Көңүлүн эч ким билбеди,
«Башканы бер» деп сүйлөдү.

Байкап эч ким билбеди,
Ооруп Каныша жүдөдү.
Кан Бууба дагы кайгырды,
Ойлоп оюн таппады,
Сураса Каныша айтпады.
Алапайын таба албай,
Айланып туруп Кан Бууба,
Самаганың айт деди.
Күсөгөнүң кайсы деп,
Ачыгыраак айт деди.
Каныша жатты ойлонуп,
Оң жагына толгонуп,
Жанында канын карады,
Ачык оюн айта албай,
Дагы бир аз санады.
Дагы эле самаганын айтпады.
Карап туруп Кан Бууба,
Кемпиринен жадады.
Самаганың айтпайсың,
Баланы кокус кыласың,
Бөтөнчө оюң эмине,
Ачылып эмне айтпайсың.
Ачууланып Кан Бууба,
Канышага бакырды,
Жакындарын чакырды.
Оюн силер тапкыла,
Орундайлы айткыла,
Деген сөзүн айтканы.
Ордодон чыгып кеткени,
Канышанын курбусу,
Жанына жакын жеткени.
Жабыгып андан кеп сурап,
Жалдырап карап турганы.
Убакыт өтүп жатканы,
Өйдөлөп жаткан Каныша,
Оозу араң кыбырап,
Араң сөзү чыкканы.

Мага жүрөк керек дейт,
Ошону мен жесем дейт.
Кайберендин жүрөгү,
Күчтүүсүнөн болсо дейт,
Ошого оозум толсо дейт.
Каныша өңү бузулат,
Эси ооп, көзү сүзүлөт.
Уккандары турбады,
Башкага көңүл бурбады.
Канды карап жүгүрдү,
Жей турганы билинди.
Жырткыч айбан жүрөгү,
Самаганы бул деди.
Кан Бууба анда бүлүндү,
Увазирин чакырды,
Мергенчилер алдырды.
Тоого чыгып баргыла,
Аюу атып алгыла.
Жүрөгүн сууруп ысуулай,
Канышага бергиле.
Мергендер жөнөп калышты,
Тоого чыгып барышты,
Аюу таап алышты.
Башына атып сулатып,
Ичин жара салышты.
Ысык бойдон жүрөгүн,
Өпкөдөн сууруп алышты,
Ордону карай чабышты.
Канга жетип келишти,
Жүрөктү ага беришти.
Кан Бууба калды сүйүнүп,
Жүрөктү майга куурутуп,
Канышага жедирди.
Бирок, буга талгак канбады,
Оорусу дагы жанбады.
Кан Бууба дагы кыйналды,
Мергенчилер жыйналды.

«Карышкыр атып кел» деди,
«Жүрөгүн сууруп бер» деди.
Буга да талгак канбады,
Кан айласы калбады.
«Бала» деп кан зарлады,
Мергенчи дагы жыйналды.
«Токойлорго баргыла,
Жолборс издеп тапкыла.
Жолуккан жерден аткыла,
Жүрөгүн алып шашкыла.
Жүдөтбөй мага жеткиле!
Тезирээк мындан кеткиле!» –
Деген буйрук бериптир,
Канышага кетиптир.
Каныша ыйлап жатыптыр,
Кыйноо жанга батыптыр.
Айландырып караса,
Талгагы канбай үлдүрөп,
Өңү жүдөп кетиптир.
Эки көзү жүлжүйөт,
Бүткөн бою титирейт.
Өңү болгон кер сары,
Наар албайт оозуна,
Табылбады бир дары.
Айландырып карады,
Кан жүрөгү канады.
Кабар күтүп мергенден,
Тынчы кетип жадады.
Ал аңгыча болбоду,
Алыстан келди кабары:
«Токойдон жолборс табылды».
Жолборсуң менен куруп кал,
Алдына чыккан мергенден,
Экөө катар сулады.
Жабылып атып жыктык дейт,
Дөбөт жолборс жүрөгүн,
Алып келдик ысык дейт.

Кан колуна алганы,
Жүгүрүп ордо киргени.
Каныша эми тур деди,
Казанга май сал деди.
Колундагы жүрөктү,
Тез тууратып, куурутуп,
Канышага сугунтту.
Ысык жүрөк тойгузду,
Каныша ооруганы токтоду.
Талгагы эми жаныптыр,
Жаны тынчып калыптыр.
Ойлогон ою толуптур,
Ойдогудай болуптур,
Каныша уктап кетиптир.
Боюнан терлер агыптыр,
Кан баштаган адамдар,
Кубанышып калыптыр.
Тополоңу бүтүптүр,
Топтолгон эли кетиптир.
Кан Буубанын Каныша,
Күн-түнү уктап алыптыр,
Мергенчилер тыныптыр,
Талгак толук жаныптыр.
Каны менен Каныша,
Сүйүнүшүп калыптыр.
Күн айланып, ай толуп,
Тогуз айга жетиптир.
Тогуз ай, тогуз күн болгондо,
Тогуз саатка толгондо,
Толгоо кирип калыптыр,
Томолонмо салыптыр.
Каныша ооруп калды деп,
Кан Буубага айтылды.
Укканына ишенбей,
Шашып жетип келгени.
Ыйлап жаткан Канышты,
Көзү менен көргөнү.

Толгоо экенин билгени,
Алдына каның барыптыр.
Айла таппай калыптыр,
Жөкөрлөрү жанында,
Бакшы-бүбү жүрүптүр,
Чимирилип камында.
Чыдабай Каныша жатыптыр,
Чын Кудайым бериптир,
Чындап толгоо келиптир.
Толгоо улам күчөптүр,
Увазирин ээрчитип,
Каның чыгып кетиптир.
«Талаага чыгып уу кылам,
Көңүлүмдү дуу кылам.
Бала жерге түшкөндө,
Баркырап үнү чыкканда,
Канышанын жаны тынганда,
Сүйүнчүлөп барышсын.
Сүйгөнүн менден алышсын.
Кабар айтып барышсын,
Каалаганын алышсын».
Деген жарлык айтканы,
Атка минип калганы,
Уучулук чыгып эсинен,
Кудундап ойго түшкөнү.
Балалуу эми болом деп,
Бардыкка көөнүм толду деп,
Кан Буубадай каныңыз,
Сүйүнчү эми келет деп,
Жолду карайт элеңдеп,
Сүйүнчүсүн белеңдеп.
Күн кечкирип баратат,
Баары жолду карашат.
Күн кечкирди кабар жок,
«Сүйүнчү» деген адам жок.
Күүгүм кире, күн бата,
Олжону кенен алышты.

Колго тийген олжосун,
Аттарына артышты,
Ордону карай кайтышты.
Жолдо келе жатышты,
Алдынан чыккан киши жок,
Сүйүнчү менен иши жок,
Кан ордого келиптир,
Аттан ыргыш түшүптүр.
Ойлонуп туруп Кан Бууба,
Ордосуна кириптир.
Толгоосу дагы бүтпөптүр,
Баласы жерге түшпөптүр.
Каның муну билиптир,
Айгай салып чыдабай,
Чыңырып Каныша жатыштыр.
Аны көрүп Кан Бууба,
Кайгыга абдан батыштыр.
Толгоо качан бүтөт деп,
Бала качан түшөт деп,
Буга кандай чыдайт деп,
Тирүү жаны калабы,
Бала төрөп алабы.
Башы аман калабы,
Барбадигер кудурет,
Кайгыны башка салабы.
Деп ойлонуп Кан Бууба,
Капаланып турганы.
Кайгылуу болуп ойлонду,
Кан Бууба ойлоп толгонду.
Түн бою толгоо бүтпөдү,
Күткөн бала түшпөдү.
Туруп, туруп чыңырат,
«Өлөм го» деп тыбырап.
Түн айланып таң атты,
Кан Бууба ууга аттанып,
Дагы кетти даттанып.
Качан төрөйт экен деп,

Энеси менен баласы,
Эсен калаар бекен деп,
Ууга чаап алаксыйт.
Сүйүнчү качан келет деп,
Кабарды мага берет деп,
Жолду карайт Кан Бууба.
Сүйүнчү кечке келбеди,
Кандын көөнү дегдеди.
Эч кабарын билбеди,
Жүрөгү катуу туйлады,
Ичинен каның ыйлады.
Ушинтип күндөр өтүштүр,
Толгоосу үч күн ашыптыр,
Алсырап Каныша жатыптыр.
Каны кайгы тартыптыр,
Айланып эли келиптир.
Кыйындыкты билиптир,
Чогулушуп чурулдап,
Кудайдан дагы сурашып,
Каныша менен баланын,
Жанын аман калтыр деп,
Калкынын баары ыйлашып.
Кара жанын кыйнашып,
Кайгы басып турганда,
Жакшы белги болгонсуйт.

КАН БУУБАНЫН БАЛАЛУУ БОЛГОНУ

Ак ордонун ичине,
Ак саамай кемпир кириптир.
Айланада отурган,
Бакшы-бүбү кемпирлер,
Аң-таң болуп калыптыр.
Ким экени билинбей,
Киргени көзгө илинбей,
Ак саамай кемпир Канышаны,

Айландырып карады.
Чөк тизелеп жанына,
Олтуруп калды алдына.
Оң колун өйдө көтөрүп,
Бйлап жаткан Каныштын,
Үч жолу ичин сылады.
Колун тартып алганда,
Бала түштү бакырып,
Айлананы чакырып.
Дагы ичин сылады,
Жерге түшүп баласы,
Ыңаалап бала ыйлады.
Өйдө туруп ак саамай,
Көздөн кайым болгону.
Олтургандар алактап,
Акылы айран, таң болду.
Көз алдында ак саамай,
Көрүнбөстөн жоголду.
Мындай болгон укмушту,
Эч кимиси укпаган.
Айтаар экен кимиси,
Айланада бириси.
Сөз айта албай акылдап,
Бул ак саамай байбиче.
Умай эне экен деп,
Тамактары такылдап.
Умай эне келиптир,
Кудай бизге бериптир,
Канышаны сактады.
Мына эки бала жатканы,
Бири уул, бири кыз.
Көзүбүзгө көрүнө,
Умай эне сактады.
Каныша көзү ачылды,
Бйы дагы басылды.
Кубанып көөнү ачылды,
Көзүмө бала көрсөт дейт,

Сүйүнүп көөнүм тынсын дейт.
Кыйналганы билинбей,
Сүйүнүп жүрөк дегдейт,
Сүйгүнчүктү көрсөм дейт.
Муну мындай таштайлы,
Айласы кетип талаада,
Ар убак күтүп караган,
Кан Буубадан баштайлы.
Кан Буубаны карасаң,
Уу кылып ал жүргөнсүйт.
Жүрөгү согуп болкулдап,
Жакшылыкты билгенсийт.
Айланып алыс караса,
Ат чапкан адам көрүнөт.
Жарышып алар бөлүнөт,
Айгайлашып кыйкырат,
Сүйүнчүлөп чуу чыгат.
Каныша эгиз төрөдү,
Бири уул, бири кыз.
Укмуштуу балдар көрүнөт,
Энеден жерге түшкөндө.
Кайсалактап ооз ачат,
Тамак сурап көз ачат.
Оозантыш үчүн балага.
Бир карын май алып барса,
Капшырып аны жутканы.
Дагы бер деп тамшанды,
Каным муну уккун дейт.
Кубанычты күткүн дейт,
Сүйүнчүнү бериңиз,
Ордону карай жүрүңүз.
Алакташып жарышып,
Алты жигит келиптир,
Ашыгып кабар бериптир.
Кан аптыгып калыптыр,
Жалганбы, чынбы дегенсип,
Жигиттерди караптыр.

Сүйүнчүңөр болсун деп,
Алактап каның калыптыр.
Үйрү менен жылкы алгын,
Айгыры ашык аргымак,
Аны кошуп алгыла.
Адырга чыгып баргыла,
Айдап бөлүп алгыла.
Деген сөзүн айтканы,
Каны баштап уудагы,
Капсалаңдап жөнөдү.
Укмуштуу бала туулса,
Аны барып көрөлү.
Олжосуна карабай,
Ордону карай жөнөдү.
Канышанын алынан
Эми кабар алалы,
Айланада олтурган,
Алда канча катын бар.
Оройбуз деп баланы,
Алар дагы шашылган.
Төрөлгөн эркек баланы,
Алты катын көтөрүп,
Ак кийизге салганы.
Оройбуз деп камынса,
Алты катын жабылса.
Имерип кийиз келгенде,
Үзө тээп салганы.
Кармап турган эки аял,
Аңтарылып кулады.
Колун жайып ийгенде,
Капталдагы эки аял,
Катары менен кулады,
Капшытка барып сулады.
Баш жагында эки аял,
Башын кармап тура албай,
Башын кыймылдатып койгондо,
Чалкасынан сулады.

Эси кетип алты аял,
Араң зорго турганы.
Катындарды карасаң,
Жакын барбай качканы.
Эки катын эрбеңдеп,
Кызды ороп жатканы.
Буларды карап тургандар,
Кызыгына батканы.
Эркек бала оролбой,
Ак кийизде жатканы.
Кылаар ишин биле албай,
Катындын баары шашканы.
Ал аңгыча болбоду,
Капсалаңдап шашылып,
Каны келип калганы.
Кирип келип ордого,
Балдарын эми көргөнү.
Көргөн көзгө ишенбей,
Көздөрүн бардап кайталап,
Карап туруп калганы.
Эндиреп эстен танганы,
Жыгылып кете жаздады.
Эки жактан нөкөрлөр,
Колтукташып кармады.
Эсин араң жыйганы,
Эндиреп араң турганы.
Канышаны карады,
Ал сурашка жарады.
Каныша жатат күлүңдөп,
Чарчаганы билинбей.
Кан Буубасы бакырды,
Балбандарды чакырды.
Он тоголок ак кийиз,
Онуң алып келгиле,
Баланы ороп ийгиле.
Бала жатат баркырап,
Карды ачкансып жалманат,

Тамак сурап тамшанат.
Балбандары ороптур,
Он жагынан араңдан.
Көтөрүп алып ордуна,
Эшикти карай жөнөдү.
Жардамга болуп дагы ону,
Жанына жакын келиптир.
Бөлөйбүз деп бешикке,
Ылайык бешик таппады.
Усталарды чакырса,
Буга бешик чаппады,
Бала жерге жатпады.
Ороп койгон кийизди,
Бала үзө тээп таштады.
Каның дагы чакырды,
Отуз балбан келсин деп.
Ороосуна кошумча,
Алтымыш кийиз салсын деп.
Баланы ороп алсын деп,
Көтөрүп алып балбандар,
Колотко алып барсын деп.
Эси кетип энтелеп,
Элүү балбан көтөрүп,
Тар колотко бөлөдү.
Тарбаңдап бала батпады.
Кең колотко бөлөсө,
Оонап бала жатпады.
Мукур тоону каздырып,
Баланы ага бөлөдү.
Эмне болуп чыгарын,
Аңдап анан көрөлү.
Кан Буубага кайрылсак,
Бешик тою болсун деп,
Беш жүз бээни союптур.
Элим кенен тойсун деп,
Беш миң коюн кошуптур.
Күндөп-түндөп бышырып,

Эти ортого үйүптүр.
Ала-Тоодой эт болду,
Ала-Көлдөй чык болду,
Тою ушундай ык болду.
Калкынын баарын чакырды,
Калбасын деп айттырды,
Калкы бүтүн чогулду.
Сүйүнүчтүү күн болду,
Тойго келген адамдар,
Этке тоюп олтурду.

КАН БУУБАНЫН БАЛДАРЫНА АТ КОЮУСУ

Кан Бууба туруп кеп айтат,
Калкым уккун деп айтат.
Алтымыш жаштан ашканда,
Бала берди кудайым.
Калкым сенин алдыңда,
Башкача мен кубандым.
Кубанганга чыдабай,
Кеп айта албай турамын.
Байбиче элүү ашканда,
Алтымышка басканда,
Эгиз бала төрөдү,
Кубанычка бөлөдү.
Калкым карап тургула,
Мага көңүл бургула.
Кубанычтуу балдарга,
Бири эркек, бири кыз,
Атын коюп бергиле.
Деген сөзүн айтканы,
Дегдеп карап калганы.
Кимиси мурун айтат деп,
Элге кулак салганы.
Акылманын караса,
Алар ак сакалын караптыр.

Ак сакалын байкаса,
Кара сакал карады.
Кара сакал адамдар,
Кер мурутту карады.
Кер мурутту тиктесе,
Жаш балдарды караптыр.
Жаш балдарды тиктесе,
Алар жерди теше караптыр.
Келишимдүү ат тапшай,
Кеңгирешип калыптыр.
Айласы кетип Кан Бууба,
Кемпирлерге барганы.
Айланайын кудайым,
Бала берди эгиздеп,
Сураганым тегиздеп.
Бала берди кудайым,
Алдыңарга мен келдим.
Ат таба албай турамын,
Ат коюп эми бергиле.
Силерге көңүл бурамын,
Кемпирлерди карасаң,
Ат таба албай элеңдеп,
Катындарды карады.
Катар турган катындар,
Ат коюшту самады.
Балдарга ат таба албай,
Келиндерди карады.
Кеп таба албай келиндер,
Эки жагын каранды.
Ат таба албай элеңдеп,
Кыздарды булар карады,
Кыйынды кыздар самады,
Ат таба албай элеңдеп,
Жерди теше тиктептир.
Ат таба албай бут эли,
Айласы минтип кетиптир.
Ат кой деген бул кеби,

Эл аралап кетиптир.
Жооп айтпай бүт калкы,
Карап туруп калыптыр.
Эси кеткен Кан Бууба,
Асманды карап кудайга,
Ат бергин деп сураптыр.
Асманда күнү бүркөлдү,
Булут чыгып түрлөндү.
Мындай шумдук ким билди,
От чагылып жаркылдап,
Күн бүркөлүп тарсылдап,
Булут жерди каптады.
Калың булут ичинен,
Аппак булут бөлүндү.
Артыкча болуп көрүндү,
Ортого келип түшкөнү.
Ал булутту карасаң,
Аса-муса колго алган,
Ак сакалын жайкалткан,
Башына ак күлөсүн* кийинген.
Суп-суп тону ийинде,
Кызыр келип турганы,
Канга көңүл бурганы.
Сен кудайдан бала сурадың,
Сурооңду кабыл кылганы.
Эгиз бала бергенде,
Ат таба албай элеңдеп,
Эси кетип турганы.
Эркек уулуң эп болсун,
Бостон деген ат болсун.
Өмүрү узун бек болсун,
Кубаты күчтүү алп болсун.
Кызыңдын аты Карачач,
Акылы элден артыкча,
Амалы андан башкача,
Бардык жактаң так болсун.
Бардыгы колун жайганы,

Колдорун өйдө көтөрүп,
Бетине бата тартканы.
Ак сакалдуу абышка,
Көздөн кайым болгону.
Жалпы турган баарысы,
Көргөн көзгө ишенбей,
Бардыгы айраң таң болду.
Кан Бууба эми кубанды,
Артын кийин угалы.
Баладан кабар алалы,
Байкап туруп айталы.
Көксөп жүрүп көп жылдар,
Алтымыштан ашканда,
Жетимишке басканда,
Эгиз бала көрүштүр.
Эңсеп жүргөн аларга,
Кызыр колдоп келиптир.
Эркек уулдун атына,
Бостон атын коюптур.
Кыздын атын Кыдырың,
Карачач деп коюптур.
Кандын көөнү толуптур,
Каныша бактылуу болуптур.
Бостон атка конгону,
Эки күнгө толгону.
Эбиреп сөзгө кириптир,
Энекелеп калыптыр.
Үч күнүнө толгондо,
Үй айланьш басыптыр.
Жыгылып кетет экен деп,
Эне байкуш шашыптыр.
Алты күнгө толгондо,
Алты козу этине,
Бир жегенде тойбоптур.
Тогуз күндө оролуп,
Томполоңдоп ойноптур.
Он күнүнө толгондо,

Оюнга бала кириптир,
Өзүнчө ойноп калыптыр.
Айга жашы толгондо,
Айылдагы балдарга,
Аралашып ойноптур.
Күндөн күнгө күн өтүп,
Күн айланып, ай өтүп,
Жылып-жылып ай өтүп
Айлар бүтүп жыл жетип,
Жыл айланып толгону,
Бостон атка конгону.

БОСТОНДУН ТОПОЛОҢУ

Бостон атка конгону,
Болумдуу күчкө толгону,
Балдар менен ойноду.
Ойногон балдар тең келбей,
Чүкө атышып ойносо,
Чүкөсүн утуп алыптыр.
Ойнобогон балдардын,
Чекесине толгоптур,
Чүкөсүн тартып алыптыр.
Ордо атышып ойносо,
Ортого түшүп черткенде,
Отургандын башына,
Чүкө тийип жарыптыр.
Алы жогун аңтарып,
А дүйнөгө барыптыр.
Ордодон балдар качыптыр,
Ойной албай шашыптыр.
Жазга маал болгондо,
Жайылып эли конгондо,
Чогулуп балдар торондоп,
Торпок минип ойноду.
Бостон дагы барыптыр,
Бу торпокко миниптир,

Бели сынып калыптыр.
А торпокко миниптир,
Минсе бели сыныштыр.
Ачуусу келип Бостондун,
Куйруктан кармап кошоктоп,
Кошогу менен көтөрүп,
Бирине-бирин салыптыр,
Торпоктор өлүп калыптыр.
Торпок минген балдары,
Торпогунан айрылып,
Ойной албай калыптыр.
Айылдагы балдары,
Тайлар минип ойноптур.
Бостон барып аралап,
Тай минсе бели сыныштыр.
Ачуусу келип Бостонуң,
Куйруктан алып тайларды
Бирине-бирин салыштыр,
Тайлар өлүп калыптыр.
Ойной албай балдары,
Тайсыз болуп калыптыр.
Күндө Бостон чоңоёт,
Балдардын ойну жоголот.
Мындай күнгө туш келип,
Калкына кыйын күн болот.
Калкы бүтүн чогулуп,
Кан Буубага келгени,
Оттободу падабыз,
Ойнободу балабыз.
Бостондон биз жададык,
Жайылбады жылкыбыз,
Арадан кетти ыркыбыз.
Ойной албай балабыз,
Кетти биздин тынчыбыз.
Улуксат берсең кетели,
Тынчыраак жерге жетели.
Алты атадан бер жакка,
Ата-бабаң ээлеген

Рапшанды жердеген,
Карача-Дулай элдерин.
Буубаларың бийлеген,
Элиң дайым гүлдөгөн.
Эссизди мындай билбеген,
Жети атаңдан бер жакка,
Жердеп келген Рапшан.
Карача-Дулай элдерин,
Канча жылдан бер жакка,
Кандык кылыл бийлеген,
Каталыкты билбеген.
Аталарың тушунда,
Калың элиң жыргаган.
Акыры биз ушунда,
Абигер тарттык биз мында.
Алтымыш жаштан ашканда,
Балам жок деп ыйладың.
Бардыгыбыз биригил,
Кудайдан бала сурадык.
Бу балаңдын өзүнөн,
Азап тартып турабыз.
Элим сени сыйлаган,
Эбегейсиз жыргаган.
Кан Буубадай каныбыз,
Жыргалдуу күндөр кетиптир.
Уруксат берсең Кан Бууба,
Коштошоор күндөр келиптир.
Эл жыйылып чурулдап,
Катын-балдар чырылдап,
Жооп сурап турганы.
Кудай мындай урабы,
Сөз таба албай Кан Бууба,
Акылынан адашты.
Айла таппай шашканы,
Кысылып Каның турганда
Акылдуу чыккан Карачач
Кызы келип калганы.

БОСТОНДУ КАДАМЫШ КАНДЫН КЫЗЫ ЖЕЗБИЛЕКТИН ЧАКЫРГАНЫ

Кан Бууба кызы Карачач,
Кызыктуу сөзүн салганы.
Атасынын жанына,
Жакын басып барганы.
Кептин жайын укканы,
Керилип кызы турганы.
Акылдуу чыккан Карачач,
Көл боюна барчу экен.
Ак куулар менен алышып,
Жыргап ойноп жүрчү экен.
Бир күнү келип караса,
Кууларын байкап санаса.
Жаңы ак куу кошулган,
Сан жагынан артылган.
Чоочун ак куу көрүптүр,
Жанына жакын барыптыр.
Буттан кармап алыптыр,
Буттарын байкап караса,
Оң жак буту жаркырап,
Алтын шакек жүрүптүр.
Карачач байкап көрүптүр,
Керемет деп билиптир.
Дагы байкап караса,
Канаттын астын тараса,
Булгаарыга тигилген,
Жибек менен шырылган,
Төрт чарчы тумар журуптүр.
Укмуштугун билиптир,
Тумарын чечип алыптыр.
Ичин ачып караса,
Ак кагазда кат жүрөт.
Катын окуп караса,
Күн чыгышта жашаган,

Кадамыш кан атаган.
Кадамыш кызы Жезбилек,
Дүйнөнүн баарын ал билет,
Бостонду ал билиптир.
Ошондуктан Жезбилек,
Канатына кат байлап,
Белгим ушул болсун дегг,
Ак куунун оң бутуна,
Алтын шакек салыптыр.
Бостон мага келгин деп,
Ак куудан кабар бериптир.
Бул шакекти сен алып,
Колуңа салып сен келсең,
Анык менин белгим деп,
Сага ошондо тиемин.
Ардактап мен сүйөмүн,
Деген кабар жиберген,
Ошентип Кадамыштын Жезбилек.
Ак куусунан тил берген,
Атасынын жанында,
Чогулган элге кайрылып,
Карачач туруп кеп айтат.
Кеп айтканда бек айтат.
Менин агам Бостондон,
Элим жадап калсаңар,
Чыгышта аны чакырат,
Келсин деп алар жактырат.
Мына берген каты деп,
Бостондугун билгизип,
Алтын шакек шарты дейт.
Ак куудан кабар жиберип,
Кадамыш кандын Жезбилек,
Айтылуу кандын кызы экен.
Акылы артык уз экен,
Ойлогону түз экен.
Жадап силер калсаңар,
Атакем ага жиберсин.

Деген сөзүн айтканы,
Атасына кошулуп,
Ордосуна кайтканы.
Кан Бууба менен Карачач,
Ордосуна келиптир.
Бостонго киши жиберип,
Таптырып алып келиптир.
Ордодо үчөө олтурду,
Ойлорун ичке толтурду.
Атасы сөзүн баштады,
Бостонум, деп атады.
Сөз айтуудан шашпады,
Акыркы менин уулум,
Карыганда муунум,
Кудайым берип туулдуң.
Ардактуу менин кулунум,
Кайгы тартып турумун.
Алысты мен караймын,
Алсырап мен санаймын.
Алыстан сени чакырат,
Айбаттуу деп жактырат.
Дилинде сени билиптир,
Дилгирленип сүйүптүр.
Кадамыш кандын кызы экен,
Жезбилек деген сулуу экен.
Чыгыштан куусун учурган,
Ал ак куудан кат берип,
Ашык болуп чакырган.
Айбаттуу сени жактырган,
Белгилеп сени чакырган,
Белгисин кууга тактырган.
Шакекти алып келсин дейт,
Анык белгим ошол дейт,
Бул кебин айтып Кан Бууба,
Кандай оюң бар деди,
Барсаң оюң айт деди.
Ойлошко сага шарт деди,

Ачык көөнүң айт деди,
Анда Бостон кеп айтат:
Жиберсең мен барамын,
Чакырган кызды аламын.
Чарчабастан барамын,
Оюн Бостон айтканы,
Атасын карап калганы.
Бар десеңер барамын,
Азыр жөнөп каламын.
Андай кызды табамын,
Алдымдан чыккан жоо болсо,
Аңтарып аны саламын.
Кан Бууба анда ойлонду,
Жиберсем кайтып келбейт го,
Мага демин бербейт го.
Карыганда кыйкырсам,
Канатымдан айрылсам.
Жибербесем эл кетсе,
Жиберип ийсем Бостонду,
Келбес жайга бул кетсе,
Кан Бууба катуу кайгырды.
Бир жагынан айрылды,
Дагы катуу ойлонду.
Кызын карап толгонду,
Өз ичинен ойлонду.
Алыска мен жиберсем,
Алптар менен алышып,
Баатырлар менен кагышып,
Акылга анда толобу,
Эл башташка конобу,
Деген ойго келиптир.
Алыска Бостон барышка,
Макулдугун бериптир.
Атасы макул болгон соң,
Бостон жөнөп калыптыр,
Мен кеттим деп айтыптыр.

БОСТОНДУ ЖОЛГО ДАЯРДАГАНЫ

Карындашы Карачач,
Анда туруп кеп айтат.
Ой, акебай деп айтат,
Бери карап туруп тур,
Айткан сөзүм угуп тур,
Оолугуп кайда барасың,
Жөө жөнөсөң жөрмөлөп,
Жолду кайдан табасың.
Жалгыз жүрсөң жалдырап,
Жолуңдан дөө жолукса,
Аларды кантип аласың.
Карап турсам кейпиңди,
Куур тон жондо куудурайт,
Тери шымың жабышып,
Такымдарың кылдырайт.
Айланайын акебай,
Калың элиң чогулткун,
Кан атаңдын сан жылкы,
Семизин союп той бергин.
Алдуу-күчтүү жигиттен,
Караштырып тандагын.
Тамашаны баштагын,
Эңиштирип таштагын.
Эңгендерин тандагын,
Күрөштүрүп баштагын.
Жыккандарын тандап ал,
Жигитке деп камдап ал.
Сайыштырып ойноткун,
Сайгандарын тандап ал.
Сарбазга деп камдап ал,
Жамбы байлап аттырган,
Жаа мергенин тандагын.
Жакшы жоокер болот деп,
Жаныңа андан камдагын.

Кырк күнгө чейин той бергин,
Кырк күн оюн ойнотуп,
Кыраандарын тандагын.
Бардык жагын карагын,
Калыстарды чакыргын.
Эл жактырган жигиттен,
Кырк жигитти тандагын.
Коркокторун койгунуң,
Баатырларды тандагын.
Алыс жакка барганда,
Кыйналбасын карагын.
Атакеңдин сан жылкы,
Аргымагын тандагын.
Ошентип кырк күн ичинде,
Кыйындарын тандагын.
Бул кырк күндүн ичинде,
Элиңден уста чакырып,
Курал жарак камдаймын.
Аргымакка керектүү,
Ат жабдыгын жасаймын.
Калкыңдан узду чогултуп,
Баарыңарга керектүү,
Кийимдерди жасаймын.
Жоокерге деп атаймын,
Өзүңө башка жасаймын,
Өзгөчө сага атаймын.
Алптар менен алышсаң,
Дөөлөр менен салышсаң,
Баатырлар менен кармашсаң,
Бардыгына чыдамдуу,
Башкача кылып жасаймын.
Балбан акем сен үчүн,
Артыкча кылып тандаймын.
Карачач сөзүн айтканы,
Бардыгын айтып кайтканы,
Кан Бууба тойго камынды,
Жөкөрлөрүн чакырды,

Кырк күндүк тоюн айтканы.
Калкымдын баарын чакыргын,
Кырк күн тойду өткөрөм,
Кырк түрлүү байге көтөрөм.
Балбандары камынсын,
Шамдагайлар чамынсын.
Мергендери ылгансын,
Мерчемдүү жерге жыйналсын.
Кан Бууба кабар бергени,
Жыйылып калкы келгени,
Тойду баштап ийгени,
Токсондоп бээлер союлду.
Келген элдин алдына,
Бышырган эттер коюлду.
Миңдеп койлор союлду,
Жыйылган эли тоюнду.
Капалары жоюлду,
Оюндары башталды.
Капалуу калкы шаттанды,
Күндө оюн, күндө той,
Рапшан жери дүңгүрөп,
Мындай шумдук ким билет?
Карача-Дулай элдери,
Тою күчөп гүлдөдү.
Оюн күлкү тамаша,
Ар кимине жараша.
Шаттык оюн башталды.
Жеңип чыккан эрендер,
Байгесине ат алды.
Чабандеси бөлүнүп,
Эңишке чыкты эринбей.
Тартышып жүрөт ар жерде,
Бирине-бири жеңилбей.
Эңип алган балбандар,
Аргымак тандап ат алды.
Шамдагай балбан экен деп,
Эл астында аталды.

Сарбаздыкка катталды,
Эр сайышы башталды.
Эки жакка бөлүнүп,
Алыстан элге көрүнүп,
Чаап келип сайышат,
Найзалары кагышат.
Кимиси аттан оодарса,
Атактуу байге алышат.
Атагы элге айтылып,
Жоокерликке жазылат.
Жоодо күчүн сынашат,
Ортого чыгып күрөшөт.
Кимиси жыгат экен деп,
Карап турган күтүшөт.
Оодарып жерге жыкканын,
Күчтүү экен деп билишет,
Белгилүү байге беришет.
Мергендерин тандады,
Жаа жебесин камдады.
Алты аркан бою бийикке,
Алтын жамбы байлады.
Атып алган мергени,
Жамбы менен ат алды.
Атактуу мерген экен деп,
Калкына ал катталды.
Кырк күн тою болуптур,
Күрөштө жеңип алгандар.
Эңиште эңип алгандар,
Ат ойнотуп алыстан,
Чаап келип сайгандар.
Ат үстүнөн жыккандар,
Алыстан жамбы аткандар,
Бардыгын эл билет деп,
Калктан тандап алгандар,
Акырында калыптыр.
Кырк азамат ат алып,
Сарбаздыкка катталып,

Ушинтип эли чогулуп,
Бостонго жигит тандалып,
Аргымак дагы камдалып,
Айткандын баары болуптур.
Өнөрлүүлөр чогулуп,
Өзгөчө сарбаз болуптур.
Муну мындай коёлу,
Ат издеп жүргөн Бостондон,
Аныктап кабар алалы,
Кызыкка шонтип каналы.

КАН БУУБАНЫН КАЙГЫРГАНЫ, ЖЫЛКЫСЫНАН АЙРЫЛГАНЫ

Кан Бууба тойду бүтүрүп,
Алыска уулум кетет деп,
Отуруп калды күтүнүп.
Издесе Бостон табылбай,
Кабары калкта билинбей,
Увазир менен жөкөрлөр,
Бостонду тапшай издешип.
Убайым тартып жүдөшүп,
Кайда экени билинбей.
Караса көзгө илинбей,
Капаланып Кан Бууба,
Кайгы тартып жүргөндөй.
Бостон эмес жылкы жок,
Жоо чапты десе изи жок.
А тоого чыгып караса,
Бостон менен жылкы жок.
Бу тоого чыгып караса,
Бозуп жүргөн жылкы жок.
Бостонундун дайны жок,
Айлананы караса,
Алыстан тоо көрүнөт.
Кан Бууба менен жөкөрлөр,

Корүп көөнү бөлүнөт.
Мындай тоо бизде жок эле,
Көзгө эмне көрүнөт.
Деген ойго келишти,
Жаңы тоо карай чабышты.
Ат коюшуп жарышты,
Жакындап барса тоо эмес,
Жыйылган жылкы өлүгү,
Жаңы тоо болуп калыштыр.
Өлтүрүп бардык жылкыны,
Бостон үйүп салыштыр.
Тойлор өтүп жатканда,
Калкы тамашага батканда,
Бостон жылкыларга барыштыр.
Аргымак тандап калыштыр,
Боз аргымак кармаптыр,
Минейин десе Бостонуң,
Бели сынып калыштыр.
Тор айгырын кармаптыр,
Минсе бели сыныптыр.
Аралар жүрүп Бостону,
Ат таба албай жүдөптүр.
Канча буудан минсе да,
Бели сынын түтнөптүр.
Ачуусу келет Бостону,
Куйруктан алып жылкыны,
Чөлдү карай ыргытып.
Ойдо жүргөн жылкыны,
Оодарып баарын ыргытып.
Тоодо жүргөн жылкыны,
Томуктан кармап ыргытып.
Кан Буубаны какшатып,
Түмөндөгөн сан жылкы,
Түк койбостон кыйратты.
Чогултуп Бостон ыргытты,
Чөлдүн орто жерине,
Жылкылардын өлүгү,

Тоодой болуп жыйылды.
Эр Бостонуң ошондо,
Эбегейсиз кайгырды.
Кумурскадан ат минген,
Кыбырашып жүрүшкөн,
Курган элге жолуктум.
Чегирткеден ат минген,
Чыбыраган элдерге,
Чындап кайдан жолуктум.
Эрбеңдешип жүрүшөт,
Адаммын деп билишет.
Кыбырашып жүрүшөт,
Кыйынсынып күлүшөт.
Элине Бостон таарынды,
Эбегейсиз кайгырды.
Чоң адырга чыгыштыр,
Керилген чоң коктуга,
Келип жатып алыптыр.
Жата берсин Бостону,
Кадырлап эли жүрүшкөн,
Кан Бууба деп билишкен.
Кайгысын анын угалык,
Жаңы тоонун жанында,
Абалын эми билелик.
Кан Буубадай каныбыз,
Жаңы тоого барыштыр.
Сан жылкынын өлүгүн,
Бул жерден көрүп калыштыр.
Түп-түбүнө жетиптир,
Дүмүрчөгүн казыштыр.
Түмөндөгөн сан жылкы,
Баарын кырып салыштыр.
Жерден чыккан жек беле,
Жер желмогуз бул беле.
Суудан чыккан сук беле,
Сук желмогуз бул беле.
Көрө койгон мен беле,

Бала бербей кудайым,
Балаа берген турбайбы.
Эми калкым куурайбы?
Уул бербей кудайым,
Укмуш берген турбайбы.
Көп жылкыдан ажырап,
Көп элим эми куурайбы?
Айласы кетип Кан Бууба,
Жулкунуп алды мурутун,
Жулуп алды сакалын.
Жер тепкилеп ыйлады,
Карыган жанын кыйнады.
Жыгылып жерде кыйрады,
Увазирлер бүлүндү,
Кан Буубага жүгүрдү.
Канын алар сыйлады,
Колтукташып көтөрдү,
Көңүл айтып нөкөрү.
Бостонду издеп жүргөндөр,
Кабар айтып келишти.
Түмөндөгөн сан жылкы,
Жармы аякта калыптыр.
Капчыгайлуу өрөөндө,
Кутмандуу өрөөн ал эле,
Дулай элиң бар эле.
Малыңдын көбү анда эле,
Кайгырбагын Кан Бууба,
Саңдаган малың калыптыр.
Кабарчылар айтышты,
Бостондон кабар алыптыр.
Алыстагы адырга,
Таарынып мындан качыптыр.
Чоң колотто жатыптыр,
Анда жетип баралык,
Балбандан кабар алалык.
Ойготуп аны тургузуп,
Ээрчитип аны алалык,
Ордого жетип калалык.

Тойдон калган эттерден,
Тойгузуп аны салалык.
Бостонуңду ошондо,
Акырын кепке алалык.
Увазир менен нөкөрлөр,
Кан Буубаны ээрчитип,
Бостонго жетип барыптыр.
Ойготуп аны алыптыр,
Ордону карай салыптыр.
Той болгон жерге жетиптир,
Дөбөдөй болуп үйүлгөн,
Тойдун эти калыптыр.
Бостонуңду карасаң,
Чеңгелдеп оозго салыптыр.
Качыратып чайнаптыр,
Эти менен чучугун,
Шимип сорууп алыптыр.
Сөөгүн бүркүп ийгенде,
Тойдон тарап жатканга,
Томуктары тийиптир.
Башы көзү жарылып,
Адамдар томолонуп калыптыр.
Дөбөдөй болгон бышкан эт,
Карап турсаң Бостонуң,
Төрт чеңгелдеп жутуштур.
Сөөгүн бүркүп ийгенде,
Сөөк тийип башына,
Күчтүүлөрү жыгылып,
Башы-көзү жарылып,
Колу-буту сыныптыр.
Алсыздарын карасаң,
А дүйнөгө кетиптир.
Көргөн эл жандан түңүлүп,
Көмүскө жерге жүгүрүп,
Жандарын сактап калыптыр.
Бостонду эми карасаң,
Чала тоют болуптур,
Жайлап басып келиптир.

**КАРАЧАЧ БОСТОНДУ КАРА ТООГО
ЖИБЕРГЕНИ ЖАНА МИНЭЭРГЕ
АТ ТАБЫЛГАНЫ**

Атасы менен акесин,
Карачач тосул алыптыр.
Салмактуу кебин салыптыр:
Ардактуу менин атакем,
Айбаттуу менин жан акем,
Ачык сөзүм айтайын,
Ажатын өзүм ачайын.
Ардактуу менин абакем,
Ат таба албай турупсуң,
Атаке, аргаң кетипсиң,
Капалыкка жетипсиң.
Береги Кара тоонун алдында,
Кайып ээлеген жайында,
Кара бээ жүрөт тууй албай,
Жибектен соккон чоң нокто,
Белиңе бекем чалгының,
Белеңдеп чыгып баргының.
Кара бээ кулун тууганда
Жерге жатпай секирет,
Өзүнөн өзү жетилет.
Ошол кулун сага ат болот,
Көңүлүңө төп болот.
Ноктону алып сен барсаң,
Жаныңа келип жаныбар
Башын өзү тозот ко.
Кайыштан кулун туулган,
Кудайым сага буюрган.
Карачачтай акылдуу
Ноктону берип колуна
Бостонду салды жолуна.
Кара тоонун бооруна
Бостон чыгып барганы.

Карындашы айткандай,
Кара бээ жүрөт кайкаңдап,
Тынчы кетип тайпаңдап.
Курсагы жүрөт жер чийип,
Кара бээ бели ийилип,
Кулундун башы чыгыптыр.
Карап турса шер Бостон,
Кулун мойнун ийиптир,
Энесин ээмп кириптир.
Кара бээ жата калып ыйынат,
Тууй албай кыйындап.
Бостон кечке карады,
Бээ байкуштун кыйноосу
Бүтпөчүдөй санады,
Чындап бээни аяды.
Кечке маал болгондо,
Кечки бешим болжолдо,
Аңдып туруп эр Бостон,
Кара бээ жата калганда,
Бээни басып калганы.
Кулунду баштан алганы,
Мойну менен эки бут,
Бекем кармап алп Бостон,
Көчүгүн тээп бээнин
Кулунду сууруп алганы.
Бээнин чаткаягы жарылды,
Энеден кулун айрылды.
Туралбай бээ өлүптүр,
Өлгөнүн Бостон көрүптүр.
Өлгөн бээге күйүнбөй,
Кулунга калды сүйүнүп.
Карабоз кулун туулду,
Бостонго мойну бурулду.
Ноктону башка салганы,
Чылбырдан кармап калганы.
Баш ийгендей Карабоз
Бостонго карап жүгүндү.

Сүйүнгөндөй ээсине,
Ары-бери жүгүрдү.
Токтоп анан Карабоз
Үч мертебе силкинди.
Карап турган Бостонго,
Керемети билинди.
Самагандай ат болду,
Бостондун көөнү шат болду.
Карап турган алп Бостон,
Секирип атка миниптир.
Ары-бери бастырып,
Үстүндө Бостон жүрүптүр.
Карагандыны кайрый басты,
Чекеңдини черте басты,
Минип жүргөн Бостондун,
Көөнүн чындап жазды.
Карабоздой бууданды,
Калдайган чоң Бостонуң,
Жайдак минип алганы,
Ордого кирип барганы.
Атты эми таптым дейт,
Ат көөнүмө жакты дейт.
Атаке бата бергиңиң,
Ак жолуңа салгыңың.
Эртелеп мен кетейин,
Кадамыш кандын кызы,
Жезбилекке жетейин.
Деген менен Бостонуң,
Эчтеке менен иши жок,
Ат жабыгын карабайт,
Эч нерсени санабайт,
Барыш жолу кандай деп,
Ал жагын дагы сурабайт.
Карап туруп Карачач:
Арстандай болгон акемсиң,
Кантип барар экенсиң,
Барамын деп дегдейсиң,
Барыш жолун билбейсиң.

Жоону жөөлөп барасың,
Дөөнү дөөлөп барасың.
Алптар чыгып алышат,
Дөөлөр чыгып салышат.
Менин сөзүм уккунуң,
Бир азыраак күткүнүң.
Ары салдыр, бери салдыр,
Атыңы сынап берейин.
Ары бас да, бери бас,
Өзүңдү сынап берейин.
Карачач сөзүн айтканы,
Кан Буубанын жанында,
Карап туруп калганы.
Ары салып, бери салып,
Ат үстүндө зоңкоюп,
Бостон туруп калганы.
Желгенине жел жетпес,
Жебелеп аткан ок жетпес,
Чаап койсоң Карабоз,
Канаттуу кушка жарышат.
Карабозго жете албайт,
Учкан куштун баарысы,
Канаттары талышат.
Төгөрөктүн төрт бурчун,
Төрт айлантып карасам,
Мындай тулпар жок экен.
Таштак жерде көп чаппа,
Бир туягы морт экен.
Карабоз сенин жолдошуң,
Капаланып кайгырсаң,
Оюңду табар колдоочуң.
Карачач минтип сынады,
Аны Бостон тыңдады.
Аттан түшө калганы,
Ары басып, бери басып,
Тоодой болгон Бостонуң,
Атасынын жанына,
Карачачтын кашына,

Карап туруп калганы.
Балбандыгың чоң экен,
Баатырлыгың мол экен,
Дөөлөр менен алышсаң,
Томолотуп жыгасың.
Көргө башын тыгасың,
Өлтүрүп аны тынасың.
Алптар менен алышсаң,
Аңтарып аны жыгасың.
Акыретке жиберип,
Алдым деп анан тынасың.
Алышкан алы жетпейт ко,
Күрөшкөн күчү жетбейт ко,
Айландырып ааламды,
Алты имерип карасам,
Ааламда сендей адам жок.
Алыша турган пенде жок,
Баары жогуң келишкен.
Кулжа көчүк колокой,
Акем сөзүм угуп тур,
Бир акылың кем экен.
Бул жагынан карасам,
Атың сага дем берер,
Карабоз сөзүн угуп жүр,
Айтканыңдай болуп жүр.
Ар убак кеңеш сурап жүр,
Акылына көнүп жүр.
Акыркы сөзүм угуп тур,
Даярдыгым боло элек,
Баштаган ишим бүтө элек,
Дагы үч күн туруп тур.
Толуктап мен берейин,
Бүткөндө мен келейин.
Эс алып өзүң жатып тур,
Мен бүткөнчө күтүп тур.
Карачач сөзүн айтканы,
Өз ишине кайтканы.

БОСТОНДУН ДАЯРДЫГЫ ЖАНА ЖЕЗБИЛЕККЕ ЖӨНӨГӨНҮ

Карындашы Карачач,
Алыска Бостон жөнөшкө,
Бардык камын жасатат.
Иштеп жаткан уздардын,
Кылгандарын санатат.
Карап чыгып аларды,
Бүткөндөрүн жаратат.
Куралдарды жасаган,
Бостонго деп атаган,
Усталарга барыптыр,
Жарактарын көрүптүр.
Жабдыктарын бөлүптүр,
Усталарын санаса,
Айландырып караса,
Беш жүз уста болуптур.
Ат жабдыктар толуптур,
Асемдүү баары болуптур,
Карачач көөнү толуптур.
Ат жабдыктан болгону,
Акесинин мингени,
Карабоз ат калыптыр.
Карабоз атка барышка,
Ага ылайык жабдыкты,
Арнап өлчөп жасашка,
Усталарга айтыптыр.
Сарбаздардын куралы,
Кылыч кында болсун дейт,
Баары сындуу болсун дейт,
Сыр найзалар сапталып,
Тыктары бекем ашталып,
Колго даяр болсун дейт.
Кармаганда сарбаздар,
Көңүлү куунап толсун дейт.

Ай балталар сапталсын,
Жаа жебелер такталсын.
Алып жүргөн сарбаздар,
Куралы менен мактансын.
Болот калкан бүтсүн дейт,
Башка кийген туулга,
Айбаттуу болуп турсун дейт,
Сарбаздар аны кийсин дейт.
Өзгөчө бүткөн пендеден
Айбаттуу акем Бостонго,
Башкача болуп жасалсын,
Мыктылыгы такталсын.
Андан өтүп Карачач,
Күл азыкты жасаган,
Узак жолго атаган,
Ойчулдарга барыптыр.
Жасаганын көрүптүр,
Көөнүн ага бөлүптүр,
Даамын татып билиптир.
Акылмандар ойлоптур,
Ар түркүн эттен тууратып,
Күнгө салып кургатып,
Узак жолго жаратып,
Куржундарга салыптыр,
Карачачка жагыптыр.
Бардык жерге барыптыр,
Акылман туулган Карачач,
Баштаган ишин көрүптүр.
Бүтүп жаткан бул ишке,
Көңүлүн абдан бөлүптүр.
Арнап кийим жасаган,
Алп Бостонго атаган.
Башына кийчү туулга,
Алтымыш уста биригип,
Айлап араң бүтүргөн.
Кара тоонун курбудан,
Кулжаны тандап аттырып,

Тонго ылайык болсун деп,
Алдырып кулжа терисин,
Ашаткыга салдырып,
Балбандарга ийлеткен,
Алды арты бекем болсун деп.
Найза сайса өтпөсүн,
Кылыч чапса кеспесин,
Жаа жебеси тешпесин,
Көкүрөк менен далыга,
Мерчемдүү жердин баарына,
Чарайна чопкут каптаткан.
Тонун антип жасаткан,
Алп Бостонго арнаган.
Тоодон теке аттырып,
Теке тери бышык деп,
Токсон теке терисин,
Уздарына жүндөтүп,
Тоголотуп ийлетип,
Шымына деп жөндөтүп,
Акылман туулган Карачач,
Шымын өзү бычыптыр.
Багалегин гүлдөтүп,
Уздарына түрлөтүп,
Тигиштерин карасаң,
Алтымыш кызга шырытып,
Тигиши жакшы жатсын деп,
Кырк катынга тиштетип,
Кырмазы менен иштетип,
Асемин артык жасаган,
Алп Бостонго атаган.
Колундагы зулпукор
Жасаган экен укмуштар.
Токсон уста биригип,
Кырк күндө араң бүтүргөн,
Кокус бүтпөй калат деп,
Карачачты күттүргөн.
Колодон найза жасаткан,

Алтымыш кулач карагай,
Алып келип сапташкан.
Тыгы бекем болсун деп,
Сайса сынып кетет деп,
Ак болоттон каптаткан,
Алп Бостонго атаган.
Артыкча аны жасаган,
Ай балтасын карасаң,
Он эки батман салмакта,
Мизин курч болоттон куйдурган.
Чапкан тоону бүлдүргөн,
Мындай укмуш ким билген.
Түнт токойго жиберип,
Узун чынар издетип,
Алтымыш кулач чынарды,
Асемдетип түздөтүп,
Сабына аны аштаган.
Колго бекем болсун деп,
Бугу тери каптаган.
Болумдуу муну жасаган,
Дөө Бостонго атаган.
Алты батман болотту,
Эби менен куйдурган.
Айландырып карасаң,
Алты кулач түндүктөй.
Элүү адам чогулуп,
Эптеп араң көтөргөн.
Дөө Бостонго атаган,
Калканды минтип жасаган.
Алыскы токой жиберип,
Жаасы бекем болсун деп,
Алтымыш кулач чынарды,
Алып келип ийдирген,
Алыска бекем тепсин деп.
Жаа жебесин тартканда,
Алыска учуп жетсин деп,
Он эки кыр ашып кетсин деп,

Пил терисин тилдирген.
Отуз кабат өрдүрүп,
Ийген жаага илдирген.
Кыйындыгын билдирген,
Алп Бостонго бердирген.
Куралдарын тактаган,
Алдырып улам чогултуп,
Ордосуна топтогон.
Карабоздой бууданга
Арнатып ээр жасаткан.
Элүү адам жиберип,
Ээри бекем болсун деп,
Ээн токой ичинен
Чынарларды кестирип,
Асемдетип аштаткан.
Алды кооз болсун деп,
Алтын менен жаптырган.
Арты бекем болсун деп,
Күмүш менен темирден,
Чегелетип кактырган.
Кара кийиз, ак кийиз,
Уз кемпирге ойдуруп,
Токулгасын жасаткан.
Каптырга калың болсун деп,
Кабаттап кийиз койдурган.
Басмайыл бекем болсун деп,
Тоо терини ийлетип,
Усталарга шырыткан.
Омууроодо жүрсүн деп,
Оёнуң Бостон билсин деп,
Карсканың карасаң,
Алтын менен күмүштөн,
Аралашып жасаткан.
Какканда күчтүү болсун деп,
Пил терисин каптаткан,
Добулбасын жасаткан,
Чоң Бостонго ататкан.

Өз колу менен Карачач,
Жебесин салып жүрсүн деп,
Саймалап саадак жасаган.
Алп агасы Бостонго,
Аземдеп аны атаган.
Эстеп муну жүрсүн деп,
Көргөндө эстеп билсин деп,
Оймосун кооз келтирип,
Саймасын ашык билдирип,
Кетечисин тигиптир.
Белине илип жүрсүн деп,
Бекемдеп боосун тигиптир.
Борумдатып куруна,
Аны дагы илиптир.
Болжолдуу күнү бүтүптүр,
Ошол күнү Бостонуң,
Карачачты күтүптүр.
Кан ордонун алдында
Кан Бууба дагы туруптур.
Алыска Бостон жөнөшүн,
Калкы дагы күтүптүр.
Болжогон күндүн өзүндө,
Кырк жигити кыналып,
Тулпарларын жетелеп,
Катар туруп сыналып,
Алар да күтүп калыптыр.
Акылман туулган Карачач,
А да келип жетиптир.
Убада күнү бүттү деп,
Жасалга менен куралдар,
Бардыгы мына бүтү деп,
Алдырып эми келиптир.
Катар турган сарбазга,
Карачачың кайкалап,
Куралдарын колуна,
Таратып анан бериптир.
Жарашыктуу жасалга,

Сарбаздар алды колуна,
Баары бирдей кийинди,
Боюн түзөп баарысы,
Жаш баладай сүйүндү.
Курал-жарак илишти,
Сарбаздарды карасаң,
Кубанышып турушту.
Карап турган көп калкы,
Жакындашып келишти.
Жасалгандын баарысын,
Таңданышып көрүштү.
Мындай курал жасаткан,
Карачачты билишти.
Акылы жандан артыкча,
Адамдан чыкпайт мындайча,
Деген сөзүн айтышып,
Кан Буубанын Карачач,
Ага башын ийишти.
Мактап эли турушту,
Карап турган кеп эли,
Бостонго көңүл бурушту.
Тоодой болгон Карабоз,
Токулга жабдык жарашып,
Бир жагында турганы.
Бардык кийимин кийинип,
Курал-жабдык тагынып,
Бостон атка мингени.
Бостонду көрүп кырк сарбаз,
Болкоюп атка миништи.
Топтолгон эли карашты,
Катар турган сарбазга,
Курал-жарак жарашты.
Ушунчалык жасанткан,
Укмуштуу баары жарашкан.
Акылы артык экен деп,
Карачачты карашкан.
Калкы айланып караган,

Бул Карабоз башкача,
Кудайым өзү жараткан,
Бостонго деп ататкан.
Даярдык толук бүтүптүр,
Жөнөштү Бостон күтүптүр.
Оомийин деп Кан Бууба,
Алаканын жайыптыр.
Колун өйдө көтөрүп,
Жолуң ачык болсун деп,
Кызыр колдоп жүрсүн деп,
Жаныңда кызыр болсун деп,
Алыска аман жеткин деп,
Жолуңду тосуп жоо чыкса,
Жеңилип алар бүтсүн деп,
Кармашкан жооң кайрылсын,
Каны жерге жайылсын.
Алышкан жооң кыйрасын,
Парбадигар сыйласын
Ак батасын бериптир,
Ак жолуна салыптыр.
Оң батасын бериптир,
Оңдоп жолго салыптыр.
Карап турган көп калкы,
Сүрдүгүшүп бардыгы,
Чурулдап бата бериптир.
Тоодой болгон Бостондун,
Кан Буубадай атасы,
Чыгышты карай баргын деп,
Ашык болгон Жезбилек,
Көп күттүрбөй алгын деп,
Кадамышкан кудама,
Менден салам айткын деп,
Сарбаздарын ээрчитип,
Тоодой болгон Бостонду,
Кан Бууба эми жөнөттү.
Кандай болуп барышын,
Аягын эми күтөлү.

Кан Бууба ойлоп турганы,
Алыска уулум кетеби,
Айланып кайтып келеби.
Мага ардактуу салам береби,
Ата-энени билеби?..
Акылдуу болуп Бостонум,
Калкына кайтып келеби.
Кайрылбастан бир жолу,
Какшатып мени кетеби.
Кайгы тартып Кан Бууба,
Карап калды узата
Кан Буубаны кайгыртып
Ордосуна таштайлы,
Оолугуп кетип бараткан
Бостондон сөздү баштайлы.
Алп Бостонду карасаң,
Кырк жигитин ээрчитип,
Калкынан чыгып жөнөдү
Кандай жолдо жүргөнүн
Карап эми көрөлү.
Бостонго көңүл бөлөлү,
Күн чыгыш карай жөнөптүр,
Жол жүрүүнү ойлоптур,
Өзөндөрдү бойлоптур.
Карабоздун басканын,
Сарбаздардын аргымак
Таскактатып жетпеди.
Карабоз басып баратат,
Бостон артын караса,
Кырк жигиттин аргымак,
Таскактап жетпей баратат.
Бул жүрүш менен Бостонуң,
Үч күндүк жолду жүрүптүр.
Мындай жолдо жүрүшкө,
Зеригип Бостон кетиптир.
Үч күндөн кийин алп Бостон,
Сарбаздарга кайрылды:

Жигиттер, деп сөз айтты,
Акырын алга кетемин,
Мындай жүрүш болбоду,
Жүрүшкө көөнүм толбоду.
Менин төгөрөк чийген жериме,
Түштөнүп алып келгиле.
Кайчы чийген жериме,
Конуп алып келгиле.
Адашпастан артымдан,
Карабоз баскан жер менен,
Изин кууп келгиле.
Мен үч күн жол жүрөм,
Анда жеткен жериме,
Силерди күтүп дем алам.
Алга кетти чоң Бостон,
Арыштатып бастырып,
Агын суулар бойлоду,
Адырларды жойлоду.
Дабаан ашып таш басты,
Үч күндүк жол жүрүштө
Бостон келди бир чөлгө.
Таскаранын канаты күйгөн,
Куунун куйругу күйгөн,
Укмуштарды көрүптүр.
Тулпардын туягы күйгөн,
Таз кишинин маңдайы күйгөн,
Мындай укмуш ким билген.
Дагы арылап жол жүрдү,
Жол жүргөндө мол жүрдү,
Аркайган тоого келиптир,
Айланасын курчаган,
Аскалуу зоого жетиптир.
Өрөөндөрүн карасаң,
Калың токой каптаптыр.
Ал токойду аралап,
Суусу агат шаркырап.
Сууну бойлоп эр Бостон,

Өргүп жатып калыптыр,
Алп уйкусун салыптыр.
Аны муну ойлобой,
Он күн уктап калыптыр.
Ойгонуп туруп караса,
Карабоз оттоп жүрүптүр.
Бостонуңдун ошондо,
Курсагы ачып калыптыр.
Карабоз аты билиптир,
Бостонго жетип келиптир.
Карабозго тил кирип,
Сөз айтууга кириптир.
Бөктөргөңдө куржун бар,
Аны алып карасаң,
Сага атаган азык бар.
Жан казаның алгының,
Чеңгелдеп ага салгының,
Суудан чайып ичип ал,
Анын аты күл азык,
Алыс жолго жетет деп,
Ардактаган бул азык.
Анда Бостон туруптур,
Бөктөргөсүн чечиптир,
Ак куржунду алыптыр.
Оозун ачып чоң Бостон,
Чеңгелдеп андан алыптыр,
Ардакталган күл азык,
Жарым болуп калыптыр.
Жан казанга салганы,
Суудан чайып алганы,
Бир ууртап койгону,
Жумуруна жук болбой,
Ачкан курсак тойбоду.
Ал аңгыча болбоду,
Куржундагы күл азык,
Баарын кайсап койгону.
Карап туруп Карабоз,

Сөзүн айтып калганы:
Айтып, айтып сөз албас,
Аңкоого башым не коштум.
Сүйлөп, сүйлөп сөз албас,
Шүмшүккө башым не коштум.
Мындай тамак жегенди,
Адамдарда ким билет.
Артындагы жигиттер,
Дагы алты күндө келишет.
Арып-чарчап жетишет,
Курсагыбыз ачты деп,
Азык бер деп шаштырат,
Анда айлаң не болот.
Тамак таап бербесең,
Жигиттериң баарысы,
Ачкалыктан жолдо өлөт.
Мынабу тоого чыгып бар,
Тектири толгон теке бар,
Курбусу толгон кулжа бар.
Жигиттериң келгенче,
Алардан атып жыйнап ал.
Сарбаздарды тойгузуп,
Жол жүрүшкө тыңдап ал.
Менин белим чечкиниң,
Ээр токум сыйрып ал,
Эс алып өзүм чыңдайын,
Айлананы тыңдайын.
Аны угуп алп Бостон,
Айтканына көнүптүр,
Көңүлүн ага бөлүптүр.
Карабоздун үстүнөн,
Ээр токумун сыйырды.
Башындагы чоң жүгөн,
Айтканына ал көнүп,
Аны дагы шыпырды.
Дөө Бостонуң ошентип,
Тоону карай жөнөдү.

Эмне кылат көрөлү,
Ага көңүл бөлөлү.
Тектирге чыгып барыптыр,
Токсон теке атыптыр.
Жыгылган теке чогултуп,
Жаткан жерге ыргытты.
Өрөөнгө теке толуптур,
Укмуштуудай болуптур.
Курбудан кулжа атыптыр,
Токсон кулжа кулатып,
Тоо түбүнө сулатып,
Аны да жыйып алыптыр.
Өзү жаткан жерине,
Кулжаны топтоп ыргытып,
Бостон түшүп келгени.
Бул укмушту ким билди,
Курсагы ачкан куу Бостон,
Ой жыгачын кыйратып,
Өбөлөп отту жагыптыр.
Тике турган карагай,
Аны жулуп алыптыр.
Бутактарын сыйдалап,
Шишке аны даярдап,
Узундугун карасаң,
Беш кулачка толуптур.
Кулжа менен текеден,
Кабаттап ага сайыптыр.
Алоологон отуна,
Шишкабап кылып калыптыр.
Чала бышкан текени,
Оозуна бирден салыптыр.
Аны муну дегиче,
Артындагы жигиттер,
Арып чарчап келгенче,
Алтымыш кулжа этинен,
Алтымыш теке этинен,
Шишкабап кылып жегени

Арбак урган чоң Бостон,
Ошондо чала тоют болгону.
Сарбаздарга дегени,
Алар келип жегени,
Отуз теке калыптыр,
Отуз кулжа жатыптыр.
Алар келип жеткенче,
Куурап эми калат деп,
Онун шишке сайыптыр.
Чоң отко салып куйкалап,
Чокко салып буйпалап,
Аны да жеп алыптыр.
Агын суудан аптыгып,
Арбын жутуп алыптыр.
Сарбаздары келгенче,
Алп уйкусун салыптыр.
Күн өткөнүн карасаң,
Уктаганын санасаң,
Дагы он күн уктаптыр.
Жигиттери келгенин,
Келип салам бергенин,
Бостон такыр туйбаптыр.
Оолжуп жатып уктаптыр,
Жигиттери келиптир,
Сулап жаткан текеден,
Кыйрап жаткан кулжадан,
Онун араң жешиптир.
Чарчап келген сарбаздар,
Эс алышка серейип,
Уйкуга алар кетиптир.
Уйкуга баары канышты,
Чекесинен ойгонуп,
Оолжуп баары турушту,
Бостонго көңүл бурушту.
Алп Бостонду карасаң,
Он күндөн кийин ойгонду.
Оң жагына толгонду,

Жигиттери келгенин,
Ошентип эми көргөнү.
Аргымактар караса,
Эс алышып алыптыр,
Тоюнушуп калыптыр.
Карабоздой бууданың,
Кырк тулпарды айланып,
Алыстабай кайтарып,
Адамча алып жүрүптүр,
Мындайды ким билиптир.
Сарбаздары жуунуп,
Теке, кулжа этинен
Арбын жешип тоюшту.
Чарчаганы басылып,
Кубаттанып калышты.
Аргымактар кармашып,
Аттанууга даярдап,
Токулгасын токушту.
Аргымакка минишип,
Жол жүрүүгө чыгышты.
Дагы Бостон кеп айтат:
Кеп айтканда не айтат,
Үч күндүк менин жолума,
Он беш күндө келдиңер,
Мен дагы алдыга түшүп кетемин.
Төгөрөк чийген жериме
Өргүп алып келгиле
Кайчы чийген белгиме
Түнөп алып келгиле.
Үч күн дагы жол жүрөм,
Ошол жерден мен күтөм.
Сөзүн айтып калыптыр,
Бостон жолго салыптыр.

БОСТОН КЫЙЫРДЫН КЫЗЫЛ ТҮЛКҮСҮ МЕНЕН АЛЫШКАНЫ

Кайкалаган капчыгай,
Өрдөп жүрүп баратат.
Өйдөсү бийик бел экен,
Аскасы бийик ашууну
Араң Бостон ашканы,
Эңкейип кирип барганда,
Карабоз жата калганы.
Бостон чочуп кеткени,
Алдымдагы Карабоз,
Айлананда жолборс жок,
Алдыңдан чыгып тоскон жок.
Жоболоңдоп жыгылдың,
Карабоз, кандай кылыгың.
Алдыңдан арстан чыккан жок,
Аламын деп күткөн жок.
Алаңдаган Карабоз,
Алактап сен жыгылдың.
Абайлабай иш кылдың,
Алып кетер арстан жок.
Сага эмне болгону.
Жолуңду тоскон бөрү жок,
Жарып кетер өзү жок,
Жалаңдаган көзү жок,
Жоболоңдоп жыгылдың,
Бул чуңкурга тыгылдың.
Жолборс көрсөм жоготом,
Желкеден кармап ташка уруп,
Терисин сыйрып аламын,
Талпагын ташка жаямын.
Арстан көрсөм алармын,
Кармап ташка чабармын,
Терисин сыйрып алармын.
Бөрү мага көрүнсө,

Бөөдөсүнөн жолукса,
Жарамын деп оолукса,
Найзага илип аламын,
Өтүн жарып аламын.
Терисин сыйрып саламын,
Талпагын ташка жаямын,
Деп Бостонуң оолукту.
Карабоз туруп кеп айтат,
Кишиче сүйлөп деп айтат:
Жерден, жерден жер бийик,
Жер үстүндө мен бийик,
Менин үстүмдө сен бийик.
Мен көргөндү көрдүңбү,
Мен билгенди билдиңби?
Анда Бостон кеп айтат:
Айланайын Карабоз,
Каран алгыр көзүмө,
Кан чалыңгыр көрүнөт.
Түгөнгүрдүн көзүнө,
Түн чалыңгыр көрүнөт.
Карап турсам айланып,
Как эткен карга көрүнбөйт,
Кук эткен кузгун билинбейт.
Айланайын Карабоз,
Каралашкан чындык дос,
Капилеттен сөз тапкан,
Караңгыда жол тапкан,
Кагылайын Карабоз,
Мен эч нерсени көрбөдүм.
Элеңдеп карап алдымды,
Эч нерсени билбедим.
Сен көргөндү көрбөдүм,
Сен билгенди билбедим,
Көзүмө такыр илбедим.
Чоң Бостонуң ошентип,
Сөзүн айтып бүтүптүр,
Карабоздон күтүптүр.

Карабоз анда сөз айтат,
Кайгырып туруп Карабоз,
Сөз айтканда бек айтат:
Пешенем менин жок экен,
Айтып, айтып сөз албас,
Аңкоого башым не коштум.
Алдыңда жоону көрбөсө,
Айласыз экен деп айттым.
Сүйлөп, сүйлөп сөз албас,
Кейишке башым не коштум.
Керүүдөн душман жол тосо,
Керилип аны билбесе,
Кеңкелеске жолуктум,
Жолунда жоону билбейсиң,
Барамын деп алыска,
Жезбилекти издейсиң.
Желигип алга жүр дейсиң,
Жемелеп мени тилдейсиң,
Өзүңдү өзүң билбейсиң.
Алың бар да, акыл жок,
Алышаарга жоо турса,
Алаңдап аны билбейсиң.
Кубатың бар эсиң жок,
Тосуп турган жоо менен,
Дардайган Бостон ишиң жок.
Кароолдо көп күн туруптур,
Кабарыңды билиптир.
Канча күнү жол карап,
Ачка болуп калыптыр.
Бүгүн түзгө түшүптүр,
Азык издеп алыптыр.
Ийинден чыккан чычканды,
Аңдып баса калыптыр.
Арбайган сени көрбөстөн,
Алаксып ага калыптыр.
Кыйырдын кызыл түлкүсү,
Кыйла алп менен кармашып,

Жоо өткөрбөй кыйратып,
Кыйар болгон бул эле.
Алышкан алы жетчү эмес,
Күрөшкөн күчү жетчү эмес,
Көргөнү тирүү кетчү эмес.
Алышканды аңтарган,
Күрөшкөндү күл кылган.
Кара жер менен тең кылган,
Ылдам ыргып түшкүнүң,
Куюшканды кыскартып,
Көмөлдүрүк узарткын.
Ич басмайыл бек тарткын,
Тыш басмайыл бош тарткын.
Таманы алтын үзөңгү
Теппей ыргып мингиниң.
Омууроодо доолбас,
Күрс эттире бир койгун.
Капталдагы доолбас,
Карс эттире бир койгун.
Кыйырдын кызыл түлкүсү,
Атай, көтөк, кайдан келдиң деп,
Мени кайдан билдиң деп,
Жерден чыккан жек белең,
Жек желмогуз сен белең,
Көрбөй калган мен белем.
Суудан чыккан сук белең,
Сук желмогуз сен белең,
Байкабаган мен белем.
Кыйырдын кызыл түлкүсү,
Деген сөзүн айтыштыр,
Чыгышты карай качыштыр.
Камчы салбас кара сан,
Каршы-терши камчы сал.
Тайдай этим бөлүнсүн,
Тайгандай жонум түзөлсүн.
Араандай оозум ачылсын,
Ак көбүгүм чачылсын.

Курушуп калган бойлорум,
Тал жибектей созулсун.
Курушуп калган туягым,
Табактай болуп жазылсын.
Кыйырдын кызыл түлкүсүн,
Аргымак кууп жетпеген.
Аламын деген алптары,
Артына кайтып кетпеген,
Алптарды бул тепсеген.
Атып алам дегендин,
Жаа жебеси жетпеген.
Жабылып кууган алптары,
Жаза тартып кетпеген.
Булуттуу көктүн астында,
Мундуу чөптүн үстүндө,
Мен аркырап алып учамын.
Түлкүгө мен жеткенде
Коёндон пас боломун,
Сен шумкардан илгич болгунуң,
Кыйырдын кызыл түлкүсүн
Ошондо моюндан илип кеткиңиң.
Кармай албай сен калсаң,
Капилет сени басканы,
Каран түн башка салганы.
Кутулуп түлкү кеткени –
Кабарды салып барына,
Кадамыш канга жеткени.
Кишиче сүйлөп Карабоз,
Булардын баарын айтканы.
Карабоздун айтканын,
Бостон баарын аткарды.
Угуп бүтүп чоң Бостон,
Аттан ыргып түшкөнү.
Аны муну дегенче,
Куу түлкү муну билбеди.
Куюшканды кыскартып,
Көмөлдүрүк узартты,

Ич басмайыл бек тартты,
Тыш басмайыл бош тартты.
Алтын тапан үзөңгү,
Теппей ыргып мингени.
Капталдагы доолбас,
Карс эттире койгону.
Омууроодо доолбас,
Күрс эттире койгону.
Айланасын байкасам,
Таш жаңырып кулаптыр,
Суу жаңырып ыйлаптыр.
Замбирек аткан немедей,
Тоонун баары жаңырды.
Жандууларды карасаң,
Жүрөктөрү айрылды.
Канаттууну карасаң,
Уча албастан салпылдап,
Канаттары кайрылды.
Кыйырдын кызыл түлкүсү,
Атай көтөк, келдиңби,
Алыстан мени билдиңби?
Деген кебин айтыптыр.
Кыйырдын кызыл түлкүсү,
Созулуп жолго салыптыр.
Карабоздой бууданга,
Алп Бостонуң ошондо,
Камчы тийбес кара сан,
Каршы-терши басканы.
Колундагы булдурсун,
Оң имерип алыптыр,
Оң санына салыптыр.
Сол имерип алыптыр,
Сол санына салыптыр.
Тайдай эти бөлүндү,
Тайгандай жону түзөлдү.
Курушуп калгап бойлору,
Тал жибектей узарды.

Курушуп калган туягы,
Ай табактай ачылды.
Араандай болгон оозунан,
Ак көбүгү чачылды.
Булуттуу көктүн астынан,
Мундуу чөптүн үстүнөн,
Карабоздой бууданың,
Аркырап алып учканы,
Түлкүнүн артынан кууганы,
Түлкүгө жетип барганы.
Коёндон пас болуптур,
Арбайган Бостон ошондо,
Кыйырдын кызыл түлкүсүн,
Кыйын болгон укмушун,
Чала сермеп калыптыр,
Колдон чыгып кетиштир.
Кырга түлкү жетиптир,
Кызыл түлкү карасаң,
Алыстап барып каткырды:
Атактуу алп десем,
Ала көөдөк акылсыз
Бостон келген турбайбы.
Бостонго мен карматсам,
Мени кудай урбайбы.
Шылдың сөзүн айтканы,
Андан ары чуркады.
Анда Карабоз кеп айтат,
Олдоксон Бостон деп айтат,
Акылдуу сенин кебиң жок,
Аракетте эбиң жок,
Эми түлкүгө жетер
Менин алым жок.
Кармай турган ыгың жок,
Кайгылантпай чоң Бостон,
Капсалаң кылбай эрте түш,
Ээр токум, жүгөндү,
Тез шыпырып, эрте бүт,

Ушул жерден мени күт.
Деп Карабоз кеп айтты,
Дөө Бостонго бек айтты.
Ээр токумду алыптыр,
Жүгөнүн шыпырып калыптыр.
Эриксизден эр Бостон,
Ээринин үстүнө,
Жалпайып жатып калыптыр.
Карабозду карасаң,
Кишенеп алып бир жолу,
Жүгүрүп тоого чыкканы.
Ээ дегиче болбоду,
Тоону булут торгоду.
Нөшөрлөп жамгыр жааганы,
А дегенче болбоду,
Жамгыр карга айланды.
Ойлоп турсаң ошондо,
Карабоз күндү жайлады.
Бурганактап кар төктү,
Мындай укмуш өтмөкпү?
Күнү-түнү кар жаады,
Айланып таң атканда,
Кар жааганы басылды.
Күн чайыттай ачылды,
Дөө Бостондун жанына,
Карабоз келип токтоду,
Кайгырганга окшоду.
Бостон аны токуду,
Атка минип эр Бостон,
Айлананы карады,
Бул укмушту санады.
Алга карай бастырса,
Кар үзөңгүгө жетиптир,
Түлкү качып кетиптир,
Анда Карабоз кеп айтат,
Кайгы салдың деп айтат,
Араң күндү жайладым,

Түлкүнүн жолун байладым.
Карды калың жаадырдым,
Тыңдуусунган тулкүнүн,
Ошентип шайын мен алдым.
Кыйырдын кызыл түлкүсү,
Жүгүрө албай ал калды.
Кыйырдын кызыл түлкүсү,
Көп алп менен кармашып,
Кыйын болгон укмушу,
Алаңдап ал баратат,
Улам артын каранат.
Түндүк бою секирет,
Карга түшүп чөмүлөт.
Аракет кылып куу түлкү,
Андан бийик секирет,
Карга кайтып көмүлөт.
Карабоз улап кеп айтат,
Кеп айтканда деп айтат:
Мени катуу камчыла!
Алп Бостонду карасаң,
Ачуусу келип калыптыр.
Оң колунда камчыны,
Орой кармап алыптыр.
Камчы тийбес кара сан,
Оңдоп катуу салыптыр,
Окоро түйгөн булдурсун
Сол колуна алыптыр.
Карабозду карасаң,
Солбулап сабап калыптыр.
Тайдай эти бөлүндү,
Тар соорусу түзөлдү,
Араандай оозу ачылды,
Ак көбүгү чачылды.
Курушуп калган бойлору,
Ак жибек болуп созулду.
Курушуп калган туягы,
Ай табактай ачылды.

Туяктан учкан карлары,
Асманды карай чачылды.
Карабоздой буудандын,
Карап турсаң ошондо,
Качырып түлкү кууганы,
Булуттуу көктүн астында,
Агарган кардын үстүндө,
Алп Бостонду көтөрүп,
Алып учуп баратат.
Бул Карабозду карасаң,
Ар түрдүү укмуш жаратат.
Куу түлкүнүн артынан,
Жакындап эми баратат.
Жүгүрө албай куу түлкү,
Секирип артын каранат.
Карабоз кууп жеткени,
Секиргенде алп Бостон,
Түлкү кайтып турганча,
Мойнунан илип кеткени.
Кыйырдын кызыл түлкүсүн,
Бостон кармап алганы.
Үзөңгү боого салганы,
Үч өткөрүп алганы.
Кыйнап минтип калганы,
Ачык айтып бергиниң,
Кадамыш кандын Жезбилек,
Кантип мен ага барамын,
Кайсы жолго саламын.
Деп Бостон сурады,
Мойнун катуу бурады.
«Мен талаадагы түлкүмүн»,
Кадамыш деген кан болсо,
Адамдарды башкарса,
Түлкүгө адам кас болот,
Кадамыш кан дегениң,
Мага кайдан дос болот.
Атай көтөк, билбеймин,

Адамдан качып жүдөймүн.
Сырын такыр айтпады,
Танганынан кайтпады,
Керектүү кебин айтпады.
Ачуусу келип алп Бостон,
Кыйырдын кызыл түлкүсүн,
Кыйар болгон укмушун,
Такымдарын тилгени,
Тирүүсүндө кыймалап,
Терисин сыйрып киргени.
Куу түлкүнүн терисин,
Тирүүлөй кармап бул түрүп,
Белине сыйрып жеткени.
Каргышындан кайткының,
Сураган сөзүм айткының.
Бостон сурап калганы,
Атай көтөк, кандайсың,
Адамдардын каны деп,
Түлкүдөн кантип сурайсың.
Мен жөнөкөй тулкүмүн,
Тоо-токой жойлоп жүрчүмүн.
Кадамыш каның билбеймин,
Деген сөзүн кайталайт,
Дагы эле сырын айтпайт.
Терисин сыйрып ошондо,
Колтугуна жеткирди.
Дагы Бостон сурады,
Кыйырдын кызыл түлкүсү,
Билбеймин деп турганы.
Терисин сыйрып ошондо,
Бостон кулагына жеткирди,
Дагы түлкү айтпады.
Тирүүлөй сыйрып терисин,
Тирүүлөй жанын кыйнады.
Териси жок денеден,
Кан шорголоп турганы.
Күймөлбөстөн Бостонуң,

Кулагын кесип өтүптүр,
Мурдуна сыйрып жетиптир.
Ошондо туруп куу түлкү,
Бостонду карап кеп айтат:
Кыймалаба санимды,
Кыйбагын менин жанымды.
Кадамыш кан жан досум,
Карганышкан жолдошум.
Экөөбүздүн ортодо,
Анты-шертим бар эле,
Айтылбай турган касамым,
Абыдан кыйын бек эле.
Кыйбачы менин жанымды,
Кадамыш кандын Жезбилек,
Айбаттуу баатыр жете элек.
Карагын менин алымды,
Барамын эми эртелеп,
Жезбилектей сулууну,
Кашыктагы кара суу,
Нике кыйып беремин,
Өзүм баштап жетемин.
Ошентип бир күн жалынды,
Калтылдап түлкү турганы,
Калтыр деп жанын суранды.
Кайраттанып алп Бостон,
Алсам барып алаармын.
Ала албасам мен Бостон,
Жезбилектей сулуудан,
Ажырап такыр калаармын.
Деген сөзгө келиптир,
Кайра кармап терисин,
Мурдунан кесип алыптыр.
Терисинен ажырап,
Ырсандаган бу түлкү,
Аркан бою барыптыр,
Карга аралашып бу түлкү,
Тоңуп өлүп калыптыр.

Кенебеген Бостонуң,
Кызыл түлкү терисин,
Канжыгага чалыптыр.
Муну мындай коёлу,
Карабоз менен Бостондун,
Андан аркы жолуна,
Кезигүүчү кызыкка,
Чындап көңүл коёлу.
Карабоз туруп кеп айтат,
Ой, Бостонум, деп айтат:
Күн чыгышта күчтүү кан,
Амалкөйлүү укмуштан,
Буга эч ким жетпеген.
Алам деген душманы,
Кайрылып кайтып кетпеген.
Барган адам көп болгон,
Кайткан адам жок болгон.
Айланасын каратып,
Кароолдорун таратып,
Жерин бекем сактаган,
Эл бийлигин тактаган,
Кандыгын бекем сактаган.
Биз бараткан жагына,
Асманда жүрүп көрсүн деп,
Жерде жүргөн душманды,
Алыстан ал билсин деп,
Куштардан ал тандаган.
Алп кара куш камдаган,
Кароолуна жамдаган.
Жерде жүргөн кайберен,
Бардык жактан жай билген.
Өтө кыйыр түлкү деп,
Кыйындыгы билгич деп,
Кыйырдын кызыл түлкүсүн,
Чет кароолго тандаган,
Чегин минтип аңдаган.
Душманың муну билбейт деп,

Көрүнсө дагы түлкүнү,
Көзгө душман илбейт деп,
Кароолдукка тандаган.
Кыйырдын кызыл түлкүсү,
Ишенген кандын күчү эле,
Ошондуктан бул түлкү,
Чек кароолдо жүрчү эле.
Эптеп муну кармадың,
Эби менен жайладың.
Эми биз барабыз,
Канаттуудан каардуу,
Төкөөрү болот, жаалдуу,
Алышып адам жеңбеген,
Пенде күчү тең келбеген,
Көрүнгөн жандын баарысын,
Кайсап текши жалмаган,
Кармашканы калбаган,
Ошондуктан бул жактан,
Кадамыш канга барбаган,
Алп кара куш айбаттуу,
Айланып чекти сактаган,
Адам буту баспаган,
Эми ошого барабыз.
Ойлой жүргүн ошону,
Кантип жеңип алабыз.
Карабоз сөзүн айтыптыр,
Чыгышты карай салыптыр.

ЭЭН ТАЛААДА ЖИГИТТЕРГЕ ЖОЛУГУП, КАСИЕТТҮҮ БЫЧАКТЫ АЛГАНЫ

Жол жүрүшүп баратса,
Алыстан караан көрүнөт.
Карап турсаң аларды,
Жакындашып эрбеңдеп,
Кайтып алар бөлүнөт.

Айланасын караса,
Алыс менен жакында,
Айыл аттуу көрүнбөйт.
Буларды адам десең айыл жок,
Айбан десең, сөлөкөт,
Адамга окшоп көрүнөт.
Кайдан булар келишкен,
Ээн талаа, эрме чөл,
Эмне кылып жүрүшкөн.
Бостон менен Карабоз,
Баам салып калганы,
Аларга көңүл бурганы.
Жакындап эми барганы,
Айран-азыр калганы.
Мында жүргөн эки адам,
Тура калып мушташат,
Жыгылып алар эс алат,
Чырмалышып жыгылат,
Кайта туруп алышат.
Колунда жүргөн немени,
Коё бербей кабышат.
Кебетесин карасаң,
Кийми калбай андаалап,
Денелери сыйрылган.
Башы шишип челектей,
Эки көзүн карасаң,
Укмуштуу шишип кетиптир,
Чоң буканын энектей.
Бостон жакын келиптир,
«Айбан» десем адамдай,
Адам десем айбандай,
Кайдан келип калдыңар,
Кай балэге калдыңар?
Талашыңар эмине,
Аяңда менин кебиме.
Жок жерден чыга калдыңар,
Эмнени талашып,

Башка түйшүк салдыңар.
Баяндап мага айт деди,
Ээн чөлдө элирбей,
Жолуңарга кайт деди,
Жоболоңдон жүргөндүн,
Жосундарын айт деди.
Алышып мында жүргөнчө,
Айылыңа кайт деди,
Жетелешип мушташып,
Ээн жерде жүргөндүн,
Эбин мага айткыла,
Эрбеңдеп мында жүргөнчө
Элиңерге кайткыла.
Бостон айтып турганы,
Жигиттер көңүл бурганы.
Айланайын акебай,
Асмандап түшө калгандай,
Атайлап бизге келгендей,
Талашып жүргөн дүйнөнү,
Аныктап бөлүп бергендей,
Тоодой болуп ат минген,
Дөөдөй болуп шүк жүргөн,
Алла таалам жиберип,
Асмандан түшүп келдиңби?
Бөлүшө албай жүргөнгө,
Көңүлүңдү бөлдүңбү?
Келгениң бизге оң экен,
Астындагы Карабоз,
Айбандан артык зор экен.
Адам десек дөөдөйсүң.
Алышып жүргөн биздерди,
Кайдан жүрүп көргөйсүң?
Эми бизден сурасаң,
Көрүп бизди турасың.
Атабыз акылман киши эле,
Артык дүйнө ээси эле,
Акылмандын өзү эле.

Эл башкарып турчу эле,
Эли жакшы билчү эле.
Атабыздын өлгөнү,
Алты жылдай болгону,
Атабыздан биз калдык,
Алты агайын – бир тууган.
Акылдашып бир турган.
Төртөө өлүп биз калдык,
Түмөндөгөн дүйнөнү,
Тез түгөтүп биз алдык.
Эң улуусу, эң кичүү,
Жакшы жашап турганбыз,
Ынтымакты курганбыз.
Абысындар ичинде,
Уруштары бүтпөдү,
Ага-ини бир тууган,
Алыбыз ага жетпеди.
Эки катын дартынан,
Ажырашуу күн келди.
Атадан калган дүйнөнү,
Баарын теңдеп бөлгөнбүз,
Аларга биз көнгөнбүз.
Акырына келгенде,
Касиеттүү бычакты,
Кимибизге беришти,
Калыстарга салганбыз.
Акыл сурап барганбыз:
Акыйкаттык кылгыла,
Касиеттүү буюмду,
Аныктап бөлүп бергиле.
Алардын айткан кебине,
Экөөбүз тең көнбөдүк,
Бычакты тең бөлбөдүк,
Калыстыкка көнбөдүк.
Сынса бычак кем болот,
Касиети жоголот.
«Улууга» деп мен айтам,

«Кичүүгө» деп ал айтат,
Жарышып экөө тең айтат.
Калдайып турган Чоң Бостон,
Булардын сөзүн укканы,
Калыстыгын кыла албай,
Булардан кайтып сурады.
Жансыз бычак бул экен,
Касиети не экен,
Карап турсам бул бычак,
Экөөңөргө тең экен.
Анда экөө жарыша:
Бул бычакты сурасаң,
Касиети артыкча,
Калың жоо каптап келгенде,
Оң жагыңа шилтесең,
Оодарылып жыгылат,
Душман жерге тыгылат.
Сол жагыңа шилтесең,
Сол жактагы душманың,
Сороюп баары жыгылат,
Жерге жатып суналат.
Тоону карай шилтесең,
Тоодогу душман кыйрашат,
Тоголонуп кулашат,
Мындай касиетти ким табат.
Ойду карай шилтесең,
Ойрондолуп жыгылат.
Баары ошентип укташат,
Сага карап ким басат.
Касиети ушундай,
Ошондуктан бычакты,
Биз жүрөбүз бөлө албай.
Же бирибизге бере албай,
Калдайган дөө экенсиң,
Калыстык кылаар бекенсиң,
Бөлүп берер бекенсиң,
Кимибизге сен берсең,

Макул болуп кетебиз,
Элибизге жетебиз.
Деген сөзүн айтканы,
Бостонду карап калганы,
Тоодой болгон Бостонуң,
Бычакты колго алганы.
Калыстыкты мен кылсам,
Улууңа деп мен берсем,
Кичүүң капа болот ко?
Калыстыгым толбойтко,
Атадан калган бир буюм,
Акыркысы бул болсо.
Тиешелүү болот деп,
Кичүүңө мен берсем,
Улууң макул болбойт ко?
Улууң мага тиет деп,
Урушуң дагы күчөйт го,
Ушуну менен бүтпөйт ко.
Сындырып койсом бычакты,
Касиети жоголсо,
Анда кимге кереги.
Андан көрө жигиттер,
Мени карап тургула,
Айтканга көңүл бургула.
Жаа жебесин тартамын,
Жебени таап келгенге,
Бул бычакты беремин.
Бир туугандар чурулдайт,
Айтканыңыз акыл дейт,
Биз болобуз макул дейт.
Бостонго алар карашты,
Дөө Бостонуң ошондо,
Саадакка колун салганы,
Бир жебени алганы,
Кыбыла жакты кара дейт,
Мен жебени тартам дейт.
Жааны алып колуна,

Жебени тартты соңуна.
Жаа жебесин карасаң,
Алыска ал жетиптир.
Алты кыр ашып кетиптир,
Бир туугандар жүгүрүп,
Жарышып экөө күйүгүп,
Жебени кууп кетиптир.
Ойлоп туруп Бостонуң,
Булар канча күндө жетишет,
Кайдан таап келишет.
Ойлоп туруп калганы,
Бычакты кынга салганы,
Белге чалып алганы,
Бу дагы болсо олжо деп,
Бостон жолго салганы.

БОСТОНДУН АЛП КАРА КУШТУ ЖЕҢГЕНИ

Бостон менен Карабоз
Алга жүрүп баратат.
Адыр, адыр, адырмак
Аралап Бостон баратат.
Белес-белес белдерди
Ашып Бостон баратат.
Мемиреген түздөрдү
Мерчемдеп Бостон баратат.
Кайкалаган түздөрдү,
Калтырып Бостон баратат.
Алга карай жол жүрүп,
Жол жүргөндө мол жүрүп,
Түз түгөнүп баратат.
Түйшүктү Бостон ойлоду,
Бул эмнени жаратат?
Алды жакты караса,
Алыстан өрөөн көрүндү,
Көргөндө көөнү бөлүндү.

Бул өрөөндүн ичинен
Мелмилдеп аккан чоң дайра
Ал алдыдан көрүндү.
Бул өрөөндү карасаң,
Капчыгайлар бөлүнөт.
Капчыгайлар башында
Кара тоолор көрүнөт.
Аскалары аркайып
Туш тарапка бөлүнөт.
Өрөөн бойлоп баратат,
Айланасын карашат,
Алга карай баратат.
Кең өрөөндүн боюнда,
Короо ордундай чоң чынар,
Жакын келип калганы,
Карабоздой бууданың,
Токтоп туруп калганы.
Жер чапчылап чыңырып,
Кан сийип ийди тыбырап.
Анда Бостон кеп сурайт:
Эмне көрдүң деп сурайт.
Катуу корктуң мынчалык,
Карабоз, айтчы деп сурайт.
Калтырабай Карабоз,
Билгениң айтчы деп сурайт.
Анда Карабоз сөз айтат,
Калдайган алп Бостонум,
Мен билгенди билбедиң,
Көзүңө такыр илбедиң,
Мен көргөндү көрбөдүң,
Көөнүңдү ага бөлбөдүң.
Сүйлөп, сүйлөп сөз албас,
Шүмшүккө башым не коштум,
Айтып, айтып сөз албас,
Аңкоого башым не коштум.
Алдыңда турса билбейсиң,
Айкырып мени тилдейсиң.

Короо ордундай чоң чынар,
Кооптонуп мен турам,
Коркуп көңүл мен бурам
Бул чынарды сен билсең
Билейин деп сен турсаң,
Бир ишке көңүл сен бурсаң,
Бул алп кара куш уясы.
Айландырып карачы,
Жоондугун саначы,
Алп кара куш сен билсең.
Кадамыштай каныңдын,
Ишенип жүргөн чоң досу.
Кароолго койгон жолдошу,
Түп кароолуу бул болот,
Бул өрөөндүн өзүнөн,
Как эткен карга өтчү эмес,
Карк эткен кузгун өтчү эмес.
Жөргөлөп чычкан өтчү эмес,
Алп кара куш сурасаң,
Жети күнү жер үстүн чабыттайт,
Жети күнү жер астын чабыттайт.
Алп кара куш көргөндө,
Канаттуулар уча албайт.
Уясынан козголбойт,
Козголгону оң болбойт.
Төрт аяктуу баса албайт,
Ийининен чыга албайт.
Алп кара куш аңдысаң,
Бүгүн жер үстүнө чыгыптыр,
Чабыттап ал жүрүптүр.
Бүгүн кечке маал болгондо,
Учуп келет бул жерге.
Канатынын күүсүнө,
Бороон болуп жер тозот,
Алай-дүлөй чоң болот,
Билген жандар таң болот.
Бош жыгачтар жулунат,

Бошураак ташты карасаң,
Калдыратып кулатып,
Бирине-бири урунат.
Үйдөй ташты учурат,
Койдой ташты көңтөрөт.
Эпкининин күчүнөн,
Чүкөдөй ташты учуруп,
Жамгыр кылып жаадырат,
Мындан кандай жан калат.
Маңдайдагы борчук таш,
Өзүнөн-өзү солкулдайт.
Ачуусу келип кармаса,
Таш жарылып быркырайт.
Салаасынан учкан таш,
Алысты карай зыркырайт,
Күүгүмгө чейин олтурат,
Күн батып күүгүм киргенде,
Терекке келип конгондо,
Короо ордундай чоң чынар,
Жерге ийилип бул турат.
Үч ийилип, үч турат,
Мына ушундай иш болот.
Алп кара куш келгенче,
Мен борболдой чычкан боломун,
Жар түбүнө киремин.
Аңдып карап турамын,
Сага көңүл бурамын.
Ал келгенче сен Бостон,
Чоң чынардын түбүнүн,
Тамырларын көбөктөп,
Бекинип жатып калгының.
Алп кара куш олтурат,
Түн киргенде кеп айтат,
Мен уктайын деп айтат.
Дос болсоң өтө бер,
Жоо болсоң кете бер.
Мен уктадым көрбөймүн,

Көңүлүмдү бөлбөймүн
Деп алп кара куш айтканда,
Сен ага ишенбе,
Кыймылыңды билдирбе.
Кумурсканын кыймылын билет,
Чымындын учканын билет.
Алыстан бардыгын көрөт,
Ага көңүл бөлөт.
Алысты карайт,
Көзү оттой жанат.
Кыймылды аңдып турат,
Бостон сен бек болгун,
Былк этпестен тек болгун.
Таңга маал болгондо,
Таң агарып сүргөндө,
Мен эми уктабайм.
Желмогуз келсе жеп коём,
Жөргөлөп чыккан жандыкты,
Кыбыратпай жеп коём.
Деген сөзүн айтуучу,
Коркурап уктап кетүүчү.
Ортон колдой сары зил,
Мурдунда эки тешиктен,
Жерге узарып жетүүчү.
Алп кара куш жаны ошол,
Ошондо толук уктап кетүүчү.
Ортон колдой сары зил
Жерге узарып жеткенде,
Коркурап уктап кеткенде,
Колуңа алгын кош жебе.
Бармактап жаа кармагын,
Жебесин катуу тартканда,
Бармактан майың чыкканча,
Тырмактан сууң акканча,
Жааңды катуу тарткының,
Ортон колдой сары зил,
Кабаттап үзө аткының.

Дал ошентип айтканы,
Карабозду карасаң,
Борболдой чычкан болуптур.
Жар түбүндө көбөргө,
Жөргөлөп кирип кетиптир,
Шексиз болуп бекиптир.
Бостонду эми карасаң,
Короо ордундай чынарды
Кош тамыр алдын казыптыр,
Кемер кылып алыптыр,
Ага кирип калыптыр,
Бекем бекип алыптыр.
Бостон күтүп жатканда,
Алп кара куш келиптир.
Карабоздун айтканы,
Баары тегиз болуптур,
Алп кара куш конуптур.
Алп кара куш алайып,
Айланасын караптыр.
Таң сөгүлүп атканда,
Тараза жылдыз батканда,
Жерге жарык киргенде,
Уктап эми кетиптир.
Ортон колдой сары зил,
Салаңдап жерге жетиптир.
Катары менен салаңдап,
Жерге тийип кетиптир.
Карап жаткан алп Бостон,
Алп кара куш жаны деп,
Колуна кош жебесин алганы,
Жааны тартып калганы.
Кабаттап түшкөн сары зил,
Катуу тартып калганы.
Бармактан майы чыкканда,
Тырмактан суусу акканда,
Коё берди жебени.
Кабатталган сары зил,

Кабаты менен үзүлдү.
Тоодой болгон кара куш,
Кулап түшүп күп деди.
Жар түбүнөн даң салып,
Карабоз күлүп чыкканы.
Сенин тартканыңды билгемин,
Атканыңды билгемин,
Мергендигиң билгемин,
Сенин күчтүүлүгүң билгемин.
Жаа жебесин бек кармап
Тартканыңа ыракмат.
Тоодой болгон чоң кушту
Жыкканыңа ыракмат.
Жашынып жаткан жеринен
Карабоз минтип келгени,
Бостонго кубат бергени.
Чоң душманды сен жеңдиң,
Мындан ары душман жок.
Жол тосоору калган жок,
Алышаар сага балбан жок.
Жолуңду ачып сен алдың,
Кадамыш кандын Жезбилек,
Күткөнүңө барышка,
Эми жатып эс алгын.
Алыста калган сарбазды
Акырын жатып күтүп ал,
Сарбаздарың келгенче
Алп уйку салып уктап ал.
Деп Карабоз айтканы,
Бостон угуп жатканы.
Дагы кебин улантып,
Карабоз мындай дегени:
Мен жайланып оттоймун,
Бир аз күчүм топтоймун.
Андан кийин мен барып,
Туугандарым жоктоймун.
Карабоздун тукуму

Камалып жаткан жерлери
Жакында деп ойлоймун,
Аларды тапмай койбоймун.
Деген кебин айтканы,
Керилген өрөөн жайытка,
Карабоз кетти алыска.
Чарчаган Бостон эндеке,
Оюнда жок эчтеке,
Созулуп жатып жай алды,
Алп уйкуну бул салды.
Жайына муну коёлу,
Уктай берсин оёну.
Карабоздой буудандын,
Кайда жүргөн бул малды,
Андан кабар алалы.

КАРАБОЗДУН КЫРК КАРАБОЗ БУУДАНДЫ ТАПКАНЫ

Карабоз өрдөп жөнөдү,
Жакшы жерди бул оттоп,
Капчыгы эми тоюнду.
Өрдөштүн башы кең жайык,
Өрдөп барды Карабоз.
Абайлап туруп караса,
Алыстан коргон көрүндү,
Жүрөгү күйүп бөлүндү.
Ага жетип барганда,
Темир коргон урунду.
Кишенешип үн салып,
Камалып жаткан ичинде
Туугандары билинди.
Алыстан бери айлантып,
Темир коргон салыптыр.
Эшиги жок бу коргон
Бекем бекип калыптыр.

Карабоздун туугандар,
Бу коргондун ичинде
Кыркка жетип калыптыр.
Ойлоп муну карасаң,
Ак кайыптан жаралган,
Тулпар болуп туулган,
Кулундарын жыл сайын,
Аңдып туруп кара куш,
Илип кетип калчу экен,
Бу коргонго салчу экен.
Кулунунан ажырап,
Карабоз бээ чыркырап,
Жыл сайын туйлап калчу экен.
Карабоз муну билиптир,
Билгенинен Карабоз,
Мында жетип келиптир.
Карабоз тулпар айланды,
Эшик таппай кайгырды.
Тепсе темир жарылбай,
Туяктары кайрылды.
Ачылбасын билген соң,
Уктап жаткан Бостонго,
Кайрылып келди Карабоз.
Уктап аткан Бостонду,
Жакадан тартса ойгонбойт,
Ойгонушту ойлобойт.
Айласы кетип Карабоз,
Бостондун кулагынан тиштеди.
Чочуп кетип алп Бостон,
Тура калып күчтөдү,
Эмне болгон иш деди.
Калдайган калың жоо барбы,
Капилеттен дөө барбы,
Кандай укмуш сен көрдүң?
Менин уйкум сен бөлдүң,
Көргөнүңдү айткының,
Билгениңди айткының,

Деп Бостон турганда,
Карабоздой тулпарга,
Көңүлүн Бостон бурганда.
Айт десең Бостон айтайын,
Аңгемесин баштайын,
Укмуштан укмуш өтүптүр,
Кайкалаган кара тоо,
Кырк жыл мурун ошондо,
Менин энем Карабоз,
Кайып ата жолугуп,
Кулун тууган ошондо.
Туулган кулун жоголгон,
Асмандан түшүп кара куш,
Алып кеткен ошондо.
Кара тоонун боорунда,
Кара зоонун түбүндө,
Менин энем Карабоз,
Мекен кылып жашаптыр.
Кайып мени колдо деп,
Башка жакка барбаптыр.
Жылда кулун туучу экен,
Куушуруп түшүп асмандан,
Алп кара куш илчү экен.
Көп жылдар анда жашаган,
Кайып ата кайгырбай,
Кырк биринчи кулунун,
Бостон сага атаган.
Ошондуктан мен мында
Маңдайыңда турамын.
Мендей буудан минсин деп,
Кудай таала кудурет
Сени чындап жасаган.
Жоголуп жаткан кырк буудан,
Алып келдим кабарын,
Билип келдим абалын.
Темир коргон ичинде
Тегеренип чыга албай

Телмирип жатат тигинде
Акылың жок, алың бар, Бостон,
Эч нерседен камың жок, Бостон.
Тез камынып тургунуң, Бостон,
Ылдамыраак токугун, Бостон.
Коргонго жетип баралык,
Темир коргон талкалап,
Тулпарлардын баарысын,
Тез чыгарып алалык.
Карабоз менен алп Бостон,
Өрдөп жүрүп калыптыр.
Карабоздун үстүнөн,
Секирип Бостон түшкөнү.
Ай балтасын алыптыр,
Он эки батман ай балта,
Көтөрүп Бостон калыптыр,
Темир коргон салыптыр.
Күрс деп коргон жарылбайт,
Тешик чыгып айрылбайт,
Ачууланып дөө Бостон,
Ай балтасын айлантып,
Мизи менен салыптыр.
Ай балта тийген жеринен,
Тешик чыгып калыптыр.
Кайра, кайра койгулап,
Жарака араң салыптыр.
Анда Карабоз кеп айтат,
Алыс тур Бостон деп айтат.
Мен төрт аяктап тебейин,
Эшик ачып беремин.
Дегенге Бостон арданды,
Жанынан дагы талкалап,
Эшик ачып алышка,
Ай балта менен койгулап,
Качырып кирди дөө Бостон.
Ай балта мизи жаркылдайт,
Темир коргон карсылдайт.

Алышып жатып алп Бостон,
Темир коргон капшыттан,
Алты кулач оюптур,
Эшик ачып коюптур.
Темир коргон тышынан,
Бир бууданы кишенейт.
Темир коргон ичинен,
Кырк бууданы кишенейт.
Чурулдаган бул үндү,
Уккан кулак ишенбейт.
Бостон ачкан тешиктен,
Алты кулач эшиктен,
Үн алышып Карабоз,
Араң кирди тешиктен.
Коргондун ичи чурулдап,
Кырк бир тулпар болуптур.
Баары менен жытташып,
Карабоз эми оңуптур,
Кубанычка толуптур.
Куйруктарын көтөрүп,
Тышка чыкты жүгүрүп,
Боштугуна сүйүнүп.
Ойноп жүрдү удургуп,
Оттоп жүрдү жулунуп.
Жата берсин буларың,
Артта калган кырк сарбаз,
Абалын эми угалы.

САРБАЗДАРДЫН ЖЕТИП КЕЛИШИ. БОСТОНДУН АЛАРДЫ ТОЮНДУРГАНЫ

Бостон менен сарбаздар,
Ажырашкан убагы,
Эки ай ашып кетиптир,
Алтымыш күнгө жетиптир.
Изин кууп буудандын,

Төгөрөк чийген жерине,
Түштөнүшүп келе атат.
Кайчы чийген жерине,
Түнөп жүрүп келатат.
Ай өткөрүп сарбаздар,
Арып чарчап келе атат.
Эки ай беш күн өткөндө,
Бостон эңсеп жатканда,
Сарбаздар келип жеткени,
Бостонду эсен көргөнү,
Жеткен жерден жыгылды.
Уйкуга көзү жумулду,
Сарбаздар уктап эс алды.
Аттары тоюп дем алды,
Эрте менен турушуп,
Бети-колун жуушуп,
Бостондон буйрук күтүшүп.
Анда Бостон кеп айтат,
Минип жүргөн аттардын,
Баарын сойгун деп айтат.
Этине тойгун деп айтат,
Жигиттер карап турабы,
Ачка болуп жүргөн соң,
Башка айтканды угабы.
Минген аттар жыгышып,
Төрт аягын буушуп,
Бычактарын суурушуп,
Бырпыратып аттарды,
Мууздап, союп киришип,
Ичин жара тартышып,
Ачка жүргөн жигиттер,
Боорун сууруп алышып.
Таш казанга жайышып,
Тамактары такылдап,
Илаптары шапылдап.
Кашка тиштер жаркылдап,
Боорду жеп киришти.

Эми бир аз эс алып,
Сулап жаткан аттардын,
Терисин сыйрып киришти.
Бостон жаткан жерине,
Карабоз буудан келиптир.
Алды-алдындан атың сой,
Деген буйрук билиптир.
Ачка калбай жакшы той,
Деген кебин билиптир.
Ошондуктан Карабоз,
Ачууланып келиптир.
Сен ат тапкан киши болупсуң,
Минип жүргөн аттарын,
Алды-алдынан союпсуң.
Чала-була кемирип,
Бооруна тоюпсуң.
Бул эмине кылганың,
Бир күндө баарын союшса,
Үч күн жатып тоюшса,
Дагы айдан ашык жолу бар,
Алдын алып байкасам,
Арылбаган шору бар.
Бүтпөгөн алыс жолу бар,
Мындай кылыш сен жүрсөң,
Түгөнбөгөн жолу бар.
Түр укмуштуу шору бар,
Керилген узун жолу бар.
Кенебай Бостон сен жүрсөң,
Келе турган шору бар.
Кадамыш канды ойлобо,
Казып койгон ору бар,
Кайнатып койгон шору бар.
Орго түшкөн чыкпаган,
Шорго түшкөн кайнаган,
Барган адам калбаган.
Кадамыш кан жалмаган,
Чукуп койгон ору бар,

Жайып койгон тору бар.
Торго түшкөн чулганган,
Орго түшкөн дымдалган.
Баргандын баары ошентип,
Кадамыш канга жетпестен,
Толук баары кырылган.
Биз ошол жакка барабыз,
Жигиттерге тамакты,
Кайдан издеп табабыз.
Айтып сөзүн турганы,
Бостонду жеме кылганы.
Анда Бостон кеп айтат,
Кеп айтканда бек айтат:
Азык жок деп ыйлайсың,
Арманыңды көп айтып,
Алп Бостонду кыйнайсың.
Ачка жүрсө билбейсиң,
Акылдап мени тилдейсиң.
Жигиттер жеп тоюнсун,
Калгандарын мен жесем,
Чала тоют боломун.
Бул жигиттер жүрүштө,
Мени менен теңелет.
Алга карай бир жүрсө,
Азык таап беремин.
Керектүү жерде кейитпей,
Ачкалыкка жеткирбей,
Кайберен этин беремин.
Борсулдаган чоң Бостон,
Айтып сөзүн бүткөнү,
Карабоз эмне айтат деп,
Карап кебин күткөнү.
Карабоз эми сүйлөдү,
Бостонго карап үндөдү,
Андай болсо кетемин,
Туугандарга жетемин.
Үч күн жүрүп эс алам.

Тоюнуп жакшы, күч алам.
Ошондо мен келемин,
Урматтуу салам беремин.
Жайланып жатып тоюнгун,
Жигиттер менен сүйлөшүп,
Барар жолуң ойлонгун.
Карабозду таштайлы,
Сарбаздардан баштайлы.
Аттарын алар союшуп,
Арбын этке тоюшуп,
Казы, карта чайнашыл,
Чарчаган көөнүн жайлашып,
Ачкан курсак майлашып,
Аттардын этин чогултуп,
Дөбө кылып үйүшүп,
Алп Бостонду күтүшүп.
Айланышып турушуп,
Акылдашып күлүшүп,
Чогулуп булар турганы,
Бостон келип калганы.
Сарбаздарга айтканы,
Үч күндүк азык алгыла,
Калганынын баарысын
Шишти жасап сайгыла.
Ошентип айтып алп Бостон,
Тике турган карагай
Аны жулуп алыптыр.
Узундугу беш кулач,
Сыйдалап аны даярдап,
Эт сайышка камдаптыр.
Үйүлгөн этке барыптыр,
Союлгандан алты атты
Кабаты менен сайыптыр,
Отту алоо чоң жагып
Этти кактап калыптыр.
Эр Бостонду карасаң,
Беш жолу сайыптыр.

Шиш кебекти бышырып,
Аны муну дегенче,
Отуз аттын бүт этин,
Шыпырып жеп алыптыр.
Алп Бостонуң карасаң,
Чала тоют болуптур.
Кырк жигитти карасаң,
Эптей албай жатыптыр.
Кырк жигити биригип,
Беш аттын этин жегени,
Тойдук эми дегени.
Үч күнгө жетер азыкты,
Камдап алдык дегени.
Артып калды бул дагы,
Алп Бостонго беришет.
Бышып калды келиңиз,
Беш аттын эттин жегиниз.
Деген сөзүн айтыптыр,
Бостон күлүп келиптир.
Бышып турган бул этти,
Чеңгелдеп оозго салыптыр.
Эти менен чучугун
Шимип соруп алыптыр.
Чайнап алган сөөгүн
Асманга карай бүркүптүр,
Чымындай болуп учуптур.
Кырк жигиттин аттары,
Ушуну менен бүтүптүр.

УУЛАНГАН ЖОЛДОН КАРАБОЗДУН ӨТКӨРҮШҮ

Тоодой болгон чоң Бостон,
Жайылып жүргөн буудандар,
Келишин Бостон күтүптүр,
Тулпарлар түшүп келиптир.

Жигиттерди карасаң,
Кыркы кырк бууданды миниптир.
Сүйүнүшүп күлүптүр,
Кырк бир буудан болуптур,
Сарбаздар көөнү толуптур.
Баары окшош Карабоз,
Катар жүрүп калыптыр.
Бостон алда баратат,
Теңелишип калганга,
Сарбаздары кубанат,
Текши жүрүп баратат.
Баары бирдей Карабоз,
Бирин-бири карашат,
Кайда барса жарашат.
Он күндүк жол жүргөндө,
Алда жүргөн Карабоз,
Жолду жыттап алганы,
Баспай туруп калганы,
Жоболоңду салганы.
Жолго заар төгүптүр,
Жолду бүтөп салыптыр.
Түштүк жолго жүргөндө,
Туягы түшүп ат өлөт,
Жолдо жүрүп баса албай,
Адамдардын баары өлөт.
Мындай шумдук ким көрөт,
Артка бир аз жүргүлө,
Анан Бостон түшкүн дейт,
Ээр токум алгын дейт,
Жүгөндү шыпырып салгын дейт.
Күндү жайлап ийейин,
Сел жүргүзүп жер бетин,
Ууну агызып ийейин.
Деп Карабоз айтканы,
Бостон аны аткарды.
Карабозду карасаң,
Куйругун өйдө көтөрүп,

Асманды карай кишенеп,
А белеске бир чыкты,
Бу белеске бир чыкты.
Алай-дүлөй бүркөлүп,
Асманды булут басканы,
Жерге көлөкө түшкөнү.
Кара булут жарк этет,
Жердин бети карс этет.
Күн күркүрөп тарс этет,
От чагылып жалп этет.
Нөшөрлөп жамгыр төккөнү,
Боор жерден сел кетти.
Колот жерден корулдап,
Адыр жерден шарылдап,
Агызып сел баратат.
Ааламда жок укмушту,
Кандай кылып жаратат.
Күн-түн жамгыр төгүптүр,
Маалына жеткенде,
Күн ачылып кетиптир.
Алп Бостонду карасаң,
Сарбаздарым ачка деп,
Тоого чыгып барыптыр,
Касиеттүү бычакты,
Кармап колго алыптыр.
Тоону карай шилтептир,
Тоо кийиги кулаптыр.
Ойду карай шилтесе,
Ой кийиги сулаптыр.
Кырк жигити мууздап,
Кийиктерди жыйнаптыр.
Суу боюна от жагып,
Этке тоюп жыргаптыр,
Сакбак таштап ырдаптыр.
Жигиттен калган эттерди,
Карагайдан шиш кылып,
Кабаты менен сайыптыр.

Отко кактап кебепти,
Алты-жети кийикти,
Шыпырып оозго салыптыр.
Ушундайдан шиш кебеп,
Он чактысы болуптур.
Алтымыш ашык кийик жеп,
Бостон орто тоют болуптур.
Муну мындай коёлу,
Жолдон кабар алалы.
Жолборстой болгон жигиттер,
Буудандарды миништи,
Бурулбай жолго киришти.
Бостон менен Карабоз,
Жолду баштап чыгышты.
Жолду жыттап Карабоз,
Дагы жүрүш токтоду.
Карабоз анда кеп айтат:
Уулар эрип кетиптир,
Жерге житип кетиптир,
Түгөнбөс уулар калыптыр.
Жолду баспас болуптур,
Муну менен жол жүрсө,
Жарым күнге жетпестен,
Туягынан ажырап,
Бара жаткан ат өлөт.
Аттарынан ажырап,
Баса албастан бул уудан,
Үстүндөгү киши өлөт.
Эми барың камынгын,
Тулпарлардын бардыгын,
Куйругума байлагын.
Жигиттердин бардыгы,
Тулпарларга таңылсын.
Уу каптаган бул жолдон,
Канаттуу учуп өтпөсө,
Жер баскан жандык кырылат.
Басып өтсө бул жолдон,

Аралыгы үч күндүк.
Тулпарларды жетелеп,
Мен бир паста учуп өтөмүн.
Мени ээрчиген тулпардын,
Бардыгында канат бар,
Мына ушундай санат бар.
Мына ушинтип Карабоз,
Учуп алып жөнөдү.
Жарым жолго барганда,
Жерге тийбей мен өтсөм,
Түгөнбөгөн кээ болот.
Деп ошентип Карабоз,
Эңкейип түшүп барганы,
Жерге бир туягын малганы.
Учуп кайра жөнөдү,
Жерге тийген туягы,
Эзилип түшө калганы.
Жолдон учуп өткөнү,
Жерге барып түшкөнү.
Карабоз анда кеп айтат,
Баарың уккун деп айтат:
Эми өргүп жаткыла,
Түшкөн туяк айыгат
Бир ай өткөн чамада.
Оюн-күлкү салгыла,
Ууга чыгып баргыла.
Таң-тамаша кургула,
Карабоздор жарышсын,
Курушуп калган бойлору,
Жүгүрүшүп жазылсын.
Көңүлдөрү ачылсын,
Кубанычка батышсын.
Сарбаздарың жарышсын,
Курбуларга барышсын,
Кулжаларды атышсын.
Курбудан кулжа кулатып,
Тамашага батышсын.

Терип теке атышсын,
Зоо боорунан кулатып,
Жолдоруна сулатсын.
Жоболоңдоп жатканча,
Жааны түзөп атышсын.
Жабылышып бардыгы,
Түз атууга көнүшсүн,
Ар өнөргө машыксын.
Мына ушундай жол менен,
Убактыны өткөрсүн.
Карабоз мындай айткан соң,
Айтканына көнүшүп,
Жайрап жатып калышты.
Адырларга барышты,
Аркар, кулжа атышты,
Аземдеп көңүл ачышты.
Тоого чыгып барышты,
Тоо кийигин атышты.
Тополоңдоп жатканга,
Тоюнуп көңүл ачышты.
Токойлорго барышты,
Тооруп бугу атышты.
Атылган бугу жыйнашты,
Ширелүү бугу этине,
Бирин-бири сыйлашты.
Кырк сарбазды карасаң,
Жаа атууну билишти,
Жаа жебесин таамайлап,
Кайберенди атышты,
Көңүлдөрү ачылып,
Жабылып ойноп жатышты,
Жыргалдарга батышты.
Муну мындай коёлу,
Карабоздой тулпардан,
Кайрылып кабар алалы.
Карабоз буудан жатыптыр,
Түшүп калган туягы,
Бир айда араң бутүптүр.

Жетилип туяк бүткөнчө,
Жаткан жерде күтүштүр.
Бир ай жатып Карабоз,
Жаткан жерден туруптур,
Эригип Бостон бүтүштүр.
Карабоздой бууданы,
Жолго араң жүрүлтүр.
Чыккан туяк сынаптыр,
Өскөн туяк жетилген,
Кырк Карабоз айланып
Баары бирдей келишкен.
Чоң Карабоз буудандын,
Жолдо басып жүргөнүн,
Жандашып барып көрүшкөн,
Айыкканын билишкен.
Анда Бостон кеп айтат,
Сарбаздарын чакырат,
Даярданып келгиле,
Буудандарга мингиле.
Алга карай жүрөбүз,
Алыс жолду билебиз.
Жаткандан биз зериктик,
Камданышып сарбаздар,
Аттарына миништи.
Алдыда турган Бостонго,
Айланышып келишти.
Алга карай жүрүштү,
Буудандары жарышты,
Булар бара беришсин.
Бара турган жолунун
Жайын аңдап билелик.

ЖЕЗБИЛЕКТИН АГАЛАРЫ ЖОЛДУ ТОЗГОНУ

Окшошкон кырк бууданга,
Кырк жигитин мингизип,
Кыраандыгын билгизип,

Кырка тартып жүргүзүп.
Мурдагыдай кыбырап,
Артта жигит калбастан,
Катар жүрүп кубанат.
Жарышып Бостон баратат,
Арыштап ыкчам бастырып,
Булар жүрүп баратса,
Шыпылдатып асмандан,
Белгисиздик, каяктан?
Жаа жебесин жаадырат.
Калканга тийип карс этет,
Жебе келип тийгенде,
Дуулгасы заңк этет.
Асмандан аткан жебени,
Карабоз буудан тосуптур.
Оң жактан аткан жебеге,
Оң капталын тосуптур.
Сол жактан келген жебеге,
Сол капталын тосуптур.
Айланып учуп Карабоз,
Амалды минтип тааптыр.
Баарың жерге түшкүлө,
Куруңарды чечкиле.
Башыңарга оронуп,
Селде кылып баскыла.
Найзаларды таянып,
Аса кылып жүргүлө.
Алла кудай, алла деп,
Зикир чалып калгыла.
Асманды мен карасам,
Кадамыш кандын эки уулу,
Аалы, Султан аталган,
Пайгамбардан бата алган.
Асман жердин ортосун,
Танап тартып алыптыр.
Канат байлап учуптур,
Душман эми келет деп,

Жолду булар күтүштүр.
Ага-ини буларың,
Өтө мерген ашынган.
Учуп жүргөн көпөлөк,
Канаттарын үзө аткан.
Жерде жүргөн кумурска,
Ничке белин үзө аткан.
Учкан кушту кыйраткан,
Жерде жүргөн жандыкты,
Бастырбастан сулаткан.
Ылдам эми болгула,
Баарың бирдей тургула.
Зикир чалып калгыла,
Асманды мен карасам,
Кадамыш кандын эки уулу,
Айланып учуп жүрүшөт.
Кадамыш кан сурасаң,
Калыйпага кол берген,
Мединага жол берген.
Асмандагы танаптан,
Жасап учкан канаттан,
Аалы, Султан бир тууган,
Асмандан түшүп келишип,
Зикир чалган силерге,
Суроо берип калуучу.
Кайдан келип калдыңар,
Деген суроо берүүчү.
Жоопту мындай бергиле,
Мединадан келебиз,
Кадамыш кан азиздин,
Ажысы кабыл болуптур,
Кабарын биз беребиз.
Алла үү, алла үү,
Алыстан биз келебиз,
Ажылык кабар беребиз,
Алла үү, алла үү.
Кудайым берсин бейиштен,

Куткарсын тозок кейиштен.
Деген жооп бергиле,
Зикир чалып калгыла.
Карабоз муну айтканы,
Карабозду жетелеп,
Бостон түштү алдына
Зикир чалып энтелеп.
Асманда жүрүп урушкан,
Жаа менен атып турушкан,
Аалы, Султан бир тууган,
Буларга түшүп келишти,
Астында салам беришти.
Кайдан келген эшенсиң,
Билбей аттык кечиргин.
Кайдан келген кожосуң,
Байкабай аттык силерди,
Муну силер кечиргин.
Кайда карап жүрдүңөр,
Кандай ишти билдиңер,
Деген суроо беришти,
Алдына жакын келишти.
Жообун булар беришти,
Бараар жолун айтышты,
Баалуу сөзүн угушту.
Асмандагы танапты,
Душман кыркып кетет деп,
Асманга чыгып кетишти.
Атама кабар беребиз,
Ардактап тосуп алышат,
Деген сөзүн айтышып,
Аалы, Султан бир тууган,
Көздөн кайым болушат.
Бостон менен кырк жигит,
Зикир чалып жөнөптүр.
Жолун минтип оңдоптур,
Кадамыш кан жерине,
Кайкалап жаткан элине,

Бостонунду карасаң,
Жетип эми барыптыр,
Жайлап жатып калыптыр.
Карабоздой бууданың,
Торгой болуп калыптыр.
Булбул болуп сайраптыр,
Кадамыш кандын Жезбилек,
Кайда экенин аңдаптыр.
Шактан шакка конуптур,
Жезбилектин багына,
Учуп жетип барыптыр.
Жезбилектин ак сарай,
Кайда экенин билиптир.
Ак сарайдын ичинде,
Алтын мунар бар экен.
Алтын мунар башында,
Жезбилектей сулууга,
Жашай турган жай экен.
Алтын сарай башында,
Жезбилектин кашында
Кубандырып ойногон
Кырк кыз нөкөр бар экен.
Жата берсин Жезбилек,
Жайылып жаткан Бостондон,
Жаңы кабар алалы.

**БОСТОН МЕНЕН ЖЕЗБИЛЕКТИН
ЖОЛУГУШКАНЫ ЖАНА АЛАРДЫН
КЕЛЕЧЕК ТАГДЫРЫ**

Күтүп жаткан Бостонго
Карабоз кайтып келиптир.
Кадамыш кандын ордосун,
Карабоз айтып бериптир.
Кадамыш кандын кан Ордо,
Бакчасы толо гүл экен.

Мындай укмуш ким билген,
Ордосу толгон гүл экен.
Аймагы абдан чоң экен,
Ортосунда көл экен,
Балыктары мол экен,
Бак аралап сен жүрсөң,
Булбулдары сайрашат.
Мукамдуу үндү чыгарып,
Тилдерин таңдайына кайрашат.
Айта берсең бул бакта,
Түркүн куштар көп экен.
Күкүк мен сүтагы,
Үн алышып таңшышат,
Үндөрүн күүгө салышат,
Уккандарды кубантат.
Куштарынын түрүнө,
Чыгарган мукам үнүнө,
Санаганга сан жетпейт.
Ажыратып карашка,
Аракет кылып ал жетпейт.
Шактан шакка секирип,
Канаттарын күүлөшөт.
Тотуларын карасаң,
Адамча алар сүйлөшөт.
Чырайларын карасаң,
Түркүн сайма көрүнөт,
Айта берсе түгөнбөйт,
Анын баарын ким билет.
Көл айланыш жайгашкан,
Бир-бирине алмашкан
Түрдүү мөмө мында экен.
Алмаларын карасаң,
Бири гүлдөп турганы,
Бири өсүп турганы,
Бири бышып турганы.
Бышкандары топулдап,
Жерге түшүп турганы.

Анжир менен анары,
Эзилип бышып турганы.
Жыйнап алган адам жок,
Жерге түшүп турганы.
Аралаган адам жок,
Ага көңүл бурганы.
Өрүгү гүлдөп турганы,
Мөмөсү бышып төгүлөт,
Сулуу кыздар жегенде,
Алкымынан көрүнөт.
Кайнаалы менен шабдаалы,
Алар бакта жайнады.
Аралап аны жеп жүрсө,
Ширесине канбайбы.
Таңдайга шире жабышып,
Чыныга куйган балдайбы.
Жутуп турса ширесин,
Моокумдары канбайбы.
Жаңгак менен бадамы,
Жанаша өсөт ал дагы,
Маңыздарын жегенде,
Артык даам бербейби.
Күлдөп турган курмасы,
Күнөстүү жакта бул дагы.
Мезгилдерди карабай,
Бышып турат ал дагы.
Көргөн көзгө мөлтүрөйт,
Терип муну ким жебейт.
Жүзүмдөрүн карасаң,
Бактарына жармашкан,
Бийикке жетип алмашкан.
Мөмөлөрү мөлтүлдөп,
Бышып турат ал дагы,
Алардын түрү көп экен.
Бири турат агарып,
Дагы бири саргарып,
Бири турат кызарып,

Айланып жүрүп карасаң,
Бири турат карарып.
Даамдарын татканда,
Шилекейиң куюлат.
Түрдүү даам беришип,
Көркү менен жуурулат,
Жегендин көөнү бурулат.
Арасында алчасы,
Аралап жүрүп карасаң,
Аттарын сен таппайсың,
Арбын экен канчасы.
Жийделери гүлдөгөн,
Көңүлүн ачып адамдын,
Буркуратып алыстан,
Буруксуган жыт берген.
Шагында булбул сайрашып,
Мукамдуу алар үн берген.
Ортодогу мунарда,
Олтурат экен Жезбилек.
Эшигинин алдында,
Чыга турган мунарга,
Кайтарып аны жүргөндөр,
Алар канча ким билет.
Айланасы бак экен,
Кароолдору сак экен.
Жезбилектин жанында,
Кырк нөкөр кыз бар экен.
Оюн күлкү салышып,
Көңүлдөрү шат экен.
Көйрөңдөнгөн чоң Бостон,
Көргөнүмдү айтамын.
Эс алып мен жатамын,
Быягын ойлоп өзүң бил,
Карабоз сөзүн бүткөнү,
Бостон баарын укканы.
Жезбилекке барышты.
Кеч киргенди күткөнү,

Күүгүм кирип, күн батты,
Эл кыймылы басылып,
Үйлөрүнө тим жатты.
Ойлоп жаткан Бостонуң,
Ордунан турганы,
Жезбилекке барышка,
Көңүлдөнүп турганы.
Кадамыш кандын чоң ордо,
Айланасы чоң коргон.
Төрт тарабын карасаң,
Төрт дарбаза орногон.
Бийиктигин карасаң,
Өткөн киши болбогон.
Кечиндеси болгондо,
Дарбазалар бекилет,
Мындан эми ким кирет.
Дарбазасы жок жерден,
Адам кантип секирет.
Узундугу сепилдин,
Ат чабымга жеткирген.
Туура жагы сепилдин,
Тай чабымга жеткирген.
Бийиктигин карасаң,
Аркан бою бар экен.
Ойлоп муну карасаң,
Мындай сепил ким билген.
Бышык кыштан тургузган,
Бийик кылып курдурган.
Бостон ойлоп турганы,
Түн караңгы киргени,
Сепилге Бостон барганы.
Бул сепилден өтүшкө,
Айла таппай калганы.
Сепил бойлоп басканы,
Өтөөр жерди тандады.
Карабоз келди жанына,
Өткөрөм деп камына.

Өтө албай мында турасың,
Жезбилектей сулуунун,
Алдына кантип барасың.
Секирип чыккын жонума,
Өтөмүн деп камына.
Бийик болуп алдыңда,
Теңелемин сепилге.
Өтүп кеткин секире,
Жетип баргын энтиге,
Кароодо турган эшикке.
Карабоз минтип айтканы,
Бостон анда арданды.
Өтүүгө өзү камданды,
Жүгүрүп келип секирди,
Сепилден өтүп кеткени.
Акырын басып эр Бостон,
Мунарага жеткени.
Бостон байкап караса,
Эшикке барды жанаша.
Кароолчусун аңдаса,
Кыймылдабайт уктабайт.
Бостон анда оңдонуп,
Касиеттүү шамшарды,
Кармап колго алганы,
Бостон басып барганы.
Оңду карай шилтесе,
Оң жактагы кароолу,
Ойлобостон жыгылды.
Солду карай шилтесе,
Сол жактагы кароолу,
Солк этпестен жыгылды,
Уктап алар калышты.
Ойрондогон Бостонуң,
Мунаранын эшигин,
Эки колдоп ачканы.
Мунаранын жол менен,
Башына чыгып барганы,

Байкап Бостон калганы.
Жезбилекти караса,
Алтын күрсү үстүндө,
Чоюлуп Билек олтурат.
Карап турат кырк кызы,
Оңбогурлар уктабайт.
Оюн-күлкү салышат,
Чубалышып бийлешет,
Чуркурашып ырдашат.
Жезбилектин жанында,
Түн ичинде кырк кызы,
Күндүзүндө кырк кызы,
Басып жүрсө жандашат,
Айланасын аңдашат.
Олтурган жерде Жезбилек,
Оюн-күлкү салышат.
Алмашышып кайтарган,
Жезбилектин жанында,
Сексен кызы бар экен.
Бостон туруп ойлонду,
Көп караса болбоду.
Бостон муну күтпөдү,
Касиеттүү шамшарды,
Сол жагына шилтеди.
Солкулдаган сулуулар,
Созулушуп укташып,
Сойсо дагы билбеди.
Оң жагына шилтеди,
Оң жактагы кыздары,
Оодарылып уктады.
Жезбилекти карасаң,
Желпини тийип бычактын,
Чоюлуп а да уктады.
Жанына барган Бостонду,
Жезбилек дагы туйбады.
Жанына барып айланып,
Көпкө Бостон турганы,

Жезбилек такыр турбады.
Чоң Бостонуң ошондо
Оң бетинен өөптүр
Оң жагынан бир тал чач
Кыркып алып жөнөптүр.
Жүгүрүп барып сепилден
Секирип Бостон кетиптир,
Жай алган жерге жетиптир.
Жайына муну коёлу.
Кадамыш кандын Жезбилек,
Кабарын андан алалы.
Таң атканда ойгонсо,
Жезбилек туруп ойлонсо,
Чоң күзгүнүн алдында,
Айланып өзүн караса,
Оң бетинин нуру жок.
Байкап чачын караса,
Жаагынын үстүнөн
Бир тал чачы кесилген,
Саамайлары кемиген.
Тополоң салып Жезбилек,
Кароолдору карабай,
Карашка кыздар жарабай,
Каракчы келип кетиптир.
Бетимдин нурун алыптыр,
Бир тал чачым кесиптир
Белгисиз болуп каракчы
Кайсы жакка кетиптир.
Бул түндөгү кайтарган,
Кароолчу менен кыздардын,
Баштарын толук алыптыр.
Кыздар менен кароолчу
Бейкүнөө болуп калыптыр.
Жезбилекти сакташка,
Кайтарганга кароолчу,
Оюн күлкү салышка,
Кыздар менен кароолчу,

Баары кайта жаңырды.
Эртеси күнү караса,
Окуя дагы башталды.
Уктап эрте турганда,
Сол бетинин нуру жок,
Сол чачынын талы жок.
Келип кеткен кимдигин,
Билген дагы киши жок.
Кырк кыздын башы алынды,
Кароолчу башы чабылды.
Эки күндүн ичинде,
Мында турган кыздардан,
Сексендин башы алынды.
Карап турган кароолдо,
Баарынын башы чабылды.
Кыздар дагы жаңырды,
Жакшы кыздар алынды.
Кароолчу катуу коюлду,
Мурдагы төрттүн ордуна,
Он кароолчу коюлду.
Эскинин баары жоюлду,
Жаңыланып оңолду,
Үчүнчү күнү кечинде,
Аскадай бийик чебинен,
Бостон дагы секирди.
Мунаранын оозуна,
Бостон келип жеткени.
Ойлоп Бостон турбады,
Касиеттүү шамшарын,
Колуна алып булгады.
Карап турган кароолду
Оңго шилтеп кулатты,
Солго шилтеп сулатты.
Кароолдорду тынчытып,
Чыгып барды мунарга.
Бостонун туруп караса,
Жасалгасы алтындан,

Бийик күрсү үстүндө,
Олтурган экен Жезбилек.
Жезбилек турган жайда,
Баштагыдан беш бетер,
Карап турган кырк кызы,
Бийин бийлеп дуулашат,
Ырын ырдап чуулашат.
Сактыгы абдан күчөптүр,
Бостон жолун бүтөптүр.
Колундагы шамшарын
Оңго шилтеп сулатты,
Солго шилтеп кулатты.
Ошол күнү Жезбилек
Кандай шумдук болду деп,
Сепилдеги сексен кыз
Убалына калдым деп.
Окуяны биле албай
Жүрөгүм менин жанды деп.
Уктабай эми калдым деп,
Чыпалагын тилиптир,
Ачуу заар коюптур,
Уктабас эми болуптур.
Чыпалагы какшаптыр,
Оорусуна чыдабай,
Катуу ыйлап калыптыр.
Бостонду көзү көрүптүр,
Бостондун кылган ишине,
Жезбилек көөнүн бөлүптүр.
Жезбилек туруп кеп айтат:
Жерден чыккан жексиңби?
Жек желмогуз сенсиңби?
Көрө койгон мөнминби,
Же көрдөн чыгып келдиңби?
Көрүнөө мени жейсиңби?
Суудан чыккан сук белең,
Сулатып баарын жегидей,
Сук желмогуз сен белең?

Көрүп турган мен белем,
Көрүнөө жеген сен белең?
Арбак десем адамдай,
Асмандан түшө калгандай,
Адамдарды карабай,
Жаштыгын сен санабай,
Ажыдаардай арбадың,
Шамшарыңды кармадың.
Эки күндүн ичинде
Сексен кызды жалмадың.
Жезбилек айтып зарлады,
Шамын бетке кармады.
Анда Бостон кеп айтат:
Кеп айтканда бек айтат.
Алты айлык жол басып,
Алптар басып жетпеген.
Келген алптар бул жолдон
Өмүрүндө өтпөгөн,
Тируу жан кайтып кетпеген.
Жети айлык жол басып,
Жетемин деген көп алптар
Желмогузга жем болгон
Ошондуктан бул жакка
Келемин деген болбогон.
Кыйырдын кызыл түлкүсү
Кыйла алптарды кыйраткан,
Өткөрбөстөн сулаткан.
Алп кара куш аңдыган,
Адам эмес бул жакка
Кыбырап жан келбеген,
Келгенди тим койбогон.
Кадамыш кандын Жезбилек,
Казыңды сен жибердиң,
Канатына кат жазып,
Чакырып мага тил бердиң.
Белгим ушул болсун деп,
Шакегиңди жибердиң,

Менин келеримди билбедиң.
Алп кара куш оозуна,
Жем болсун деп ойлодуң.
Ошондуктан бул жакка,
Келбейт деп мени болжодуң.
Кыйырдын кызыл түлкүсү,
Кармап алып сойгомун,
Терисин сыйрып койгомун.
Ишенбесең мына деп,
Жезбилектин алдына,
Терини ыргытып койгону.
Айбаттуу болуп жол тоскон,
Алптарды терип жеп койгон.
Аңдып жатып мен өзүм,
Алп кара куш аткамын.
Териси керек болоор деп,
Сыйрып алып кайткамын.
Ишенип көөнү толсун деп,
Атасына берсин деп,
Алп кара куш терисин,
Жезбилектин алдына,
Аны да Бостон таштады.
Калган жолдун баарысын,
Кандай кылып өткөнүн,
Ирети менен баштады.
Кыйынчылык жолдордон
Өтүп келип жеткенин
Өзүнчө дагы айтканы.
Алты айчылык жол басып,
Кыямат жолу кыйратып,
Аманатка жиберген
Алтын шакек мына деп,
Жезбилекке ыргытты.
Алыстан мени келсин деп,
Алтын шакек бергенсиң,
Ардактуу белгим дегенсиң.
Ушул шакек өзүнөн

Аныктап билем дегенсиң,
Мен Бостонду билбейсиң,
Желмогуз деп тилдейсиң.
Алыстан мени чакырган
Убадаңды билбейсиң,
Уятсыз деп тилдейсиң.
Ушунча күн мен жүрсөм,
Убара тартып түндөсөм,
Оюңда мени билбесең,
Жолуга албай мен жүрсөм,
Жоболоң тартып тилдейсиң,
Белгини сен билбейсиң.
Бекер кырып кыздарды
Өлтүрдүң деп тилдейсиң.
Пейилиңде билбейсиң,
Көзүңө мени илбейсиң.
Айланып жүрүп мен келсем,
Аныктап белги мен берсем,
Акылыңда билбейсиң,
Айбанга теңеп тилдейсиң.
Алдап мени чакырсаң,
Арбын жолду бастырсаң,
Азапка салып көп кызды
Алардын башын алдырсаң,
Айткан шертиң танып кал,
Аманатың алып кал.
Деп Бостон айтканы,
Артын карай кайтканы.
Ыргып туруп Жезбилек,
Жакасына жармашты,
Этегине эрмешти.
Мойнуна колу жармашты,
Ботодой көзү моймолжуп,
Порумун тартып койгонсуп,
Эки кашын карасаң,
Үч күндүк айдай ийилген,
Имерип көзгө чийилген.

Маңдайынан карасаң,
Таңда чыккан чолпондой,
Жылдыз болуп жаркырайт.
Мурду кырдач куюлган,
Эки бетин карасаң,
Күнгө бышкан анардай.
Кызарып каны тамгандай,
Тегерек жаак оймок ооз,
Сулуудан таппайт мындай кооз.
Жезбилектей сулуу кыз
Бостонду белден алганы,
Тагына алып барганы.
Тааныбасты сыйлабас,
Табышкан соң эки жаш,
Бирин-бири кыйнабас.
Бостон сени билбедим,
Ошондуктан тилдедим.
Кабарыңды билбедим,
Катуураак сени тилдедим.
Капаланбай кечиргин,
Келгениңди билбедим,
Кспке келбей тилдедим.
Кечирип эми коюңуз,
Деп Бостондон суранып,
Жезбилектей сулуу кыз,
Бостонго көңүл бурганы,
Кечирим сурап турганы.
Айкалышып эки жаш,
Айып өтсө кечир деп,
Жезбилек айтып турганы.
Эки жаш эми табышты,
Айкалышып калышты.
Таң сөгүлүп атканда,
Тараза жылдыз батканда,
Жерге жарык киргенде,
Уктап жаткан кыздардын,
Чекеден бирден ойгонду.

Жезбилекти чоң Бостон,
Кучактап жатып калганын.
Турган кыздар көргөнү.
Адам десе дөөгө окшойт,
Көрүнүшү башкача,
Дөңкөйүп жаткан тоого окшойт.
Алп Бостонуң ошондо,
Жезбилектей сулууну,
Бек кучактап жатыптыр,
Кызыкка булар батыптыр.
Ойгонгон кыздар бир бирден,
Көрүп алып качыптыр.
Жолугушкан кыздары,
Бирин-бири карашып,
Сөз айта албай жатыптыр.
Мунаранын эшикке,
Кырк кызың чыгып чогулду.
Эшик алдын кайтарган,
Алты кароол эндиреп,
Булар дагы ойгонду.
Кырк кыздан булар кеп угуп,
Ай балта, найза көтөрүп,
Эрдемсип булар жөнөдү.
Ал ууруну көрөлү,
Колу-бутун байлайлы,
Канды карай айдайлы.
Эрдемсип чыгып барганы,
Караанын көрүп Бостондун,
Эстен кетип кулады,
Чалкасынан сулады.
Эсине келип кароолдор,
Мунарадан качып чыкканы,
Кыздарга жетип барганы.
Алты кароол кырк кызы,
Чогулушуп калганы.
Сөз айта албай эндиреп,
Эси кетип селбиреп,

Акыл тапшай алдырап,
Айласы кетип шалдырап,
Эстерин араң жыйыптыр,
Масилетти кылыптыр.
Чогулуп канга баралык,
Көзүбүз менен көргөндү,
Канга ачык айталык,
Башыбыз алса көрөлүк,
Ажал жетсе өлөлүк.
Кадамыш кандын чоң ордо,
Алдына баары барганы,
Көргөндөрдүн бардыгын,
Канга айтып калганы.
Азирети каныбыз,
Айлабыз кетип турабыз,
Ардактуу каным, кечир деп,
Жаныбызды калтыр деп,
Ачыгын айтып турабыз.
Укмуштан укмуш биз көрдүк,
Адам десек дөөгө окшойт,
Жатканы бир тоого окшойт.
Жезбилектей перини,
Кучактап жатып алыптыр,
Экөө айкалышып калыптыр.
Алышкан алы жетпейт го,
Кармашкан тирүү калбайт го.
Кудай таала болбосо,
Кубаласа кетпейт го?
Ишенбесең таксыр хан,
Бизден башка жиберип,
Аныктыгын билиңиз,
Жалган айтып биз койсок,
Башыбызды кесиңиз.
Баары чурулдап ыйлады,
Кара жанын кыйнады.
Бул кабарды уккан соң,
Ачууланып Кадамыш,

Он балбанын чакырды.
Байлап алып келгин деп,
Аларга катуу бакырды.
Кулду жарып салайын,
Жарып өтүн алайын.
Он балбаны жөнөдү,
Буларды эми көрөлү,
Мунарага барышты,
Өрдөп өйдө чыгышты.
Балбандары чогулуп,
Бостонго жакын барганы,
Бостонду көрүп калганы.
Балбандарды карасаң,
Жүрөгүнөн кап кетип,
Билегинен сап кетип,
Акылы кетип башынан,
Эки буту чалыштап,
Бирине бири чалынып,
Балбандары жыгылып,
Алкымга өпкө тыгылып,
Үнү чыкпай муунуп,
Өңдөрү кетип куулуп,
Аяктары бүрүшүп,
Кан алдында турушуп,
Араң эске келишти,
Көргөнүн айтып беришти.
Мында келген кыздардын,
Айтканы баары чын экен,
Адам эмес дөө экен.
Көрүнгөнү укмуштай,
Көргөндүн баарын жуткудай.
Айбаттуу сүрү бар экен,
Камырабас жан экен.
Деп ошентип келишип,
Балбандар айтып турганы,
Каны көңүл бурганы.
Балбан деп мен ишенсем,

Алып кел деп жиберсем,
Коёнчо коркуп келишкен,
Бир ууру байлап келе албай,
Жокжоңдоп качып келишкен,
Балбан деп мен ишенип,
Бардык тамак жегизген
Арам тамак ургандар
Деген сөзүн айтыптыр,
Капаланып Кадамыш,
Алдынан баарын кууптур,
Кайраттанып туруптур.
Кылычына барыптыр,
Кылычын колго алыптыр.
Кынынан сууруп салыптыр,
Сабынан бекем кармаптыр,
Булгап-булгап алыптыр.
Кулга өзүм барбасам,
Жарып өтүн албасам
Деген сөзүн айтыптыр.
Бостонду карай жөнөптүр,
Кайраттанган Кадамыш,
Келе берсин жолунда,
Коёлу аны оңуна.
Кайрылып эми баралык,
Бостондон кабар алалык.
Айкалышкан эки жаш
Эритип койгон алтындай
Көйкөлүшүп жатыптыр.
Жууруп койгон камырдай
Эзилишип жатыптыр.
Эритип койгон күмүштөй
Аралашып жатыптыр.
Ажырашпай бул экөө
Кызыгына батыптыр.
Бирин бири кыя албай
Кылгырышып жатыптыр.
Көздөрүн ачып караса,

Таң агарып атыптыр.
Кайтарып жаткан кыздары,
Ойгонушуп алыптыр.
Жезбилектин алдынан
Бири калбай качыптыр.
Жезбилек туруп кеп айтат,
Бостон тургун деп айтат:
Ортого түшкөн жуучуң жок,
Айдап келген малың жок,
Бере турган калың жок.
Атама баары кетиптир,
Кабары толук жетиптир.
Атамын алдын тозгунуң,
Карабоздун үстүнө,
Ак олпогуң жапкының,
Кан атамдын алдына,
Туура тартып калгының.
Жезбилек муну айтканы,
Бостон муну аткарды.
Карабозун жетелеп,
Жолуна тартып эртелеп,
Бостон турду энтелеп.
Карабозго жашынып,
Качкан болуп турганы.
Кадамыштай каныбыз
Өз алдынча сүйлөнүп,
Келе жатат күүлөнүп.
Алтын кылыч колунда,
Алтымыш балбан соңунда.
Өз алдынча сүйлөнөт,
Эбегейсиз күүлөнөт.
Мунун бек экенин билбесем,
Же кул экенин билбесем.
Адашып жүргөн куу бекен,
Же алдап жүргөн шум бекен.
Кабарсыз мындай келгидей,
Капкамды ачып киргидей,

Кайдан келген неме экен.
Кадамыш канды билбеген,
Кандыгын көзгө илбеген,
Бул кандай неме экен.
Жини келип сүйлөнүп,
Толуп жаткан кеп айтып,
Кеп айтканда бек айтып.
Өз алдынча сүйлөнүп,
Келе жатат күүлөнүп.
Ачуусуна чыдабай,
Атты чаап коёт деп,
Артылып Бостон карады.
Көзү оттой жанганы,
Көрө коюп Кадамыш,
Көзүнө көзү чагылып,
Эси кетип эндиреп,
Чалкасынан кетиптир.
Кадамыш каның ошентип,
Эсинен кетип таныптыр.
Аркасында балбандар,
Айкалышып сулаптыр,
Жерге баары кулаптыр.
Эстери ооп жатыштыр,
Эндирешип аларың,
Канча убакыт жатканын,
Ким убакты санаптыр.
Бир канча убак өткөндө
Эсине келип Кадамыш
Башка жолго салыптыр,
Мунарадагы кызына
Араң зорго барыштыр.
Кагылайын Жезбилек,
Мындай шумдук ким билет,
Кайдан келди бул түгөт?
Мунун кан экенин билбесем,
Же кул экенин билбесем,
Кайкалап жаткан жериме,

Кайнап жаткан элиме,
Айбаттуу жоо келбеген.
Адамзат такыр баспаган,
Кайгысыз калкым жашаган,
Капкалуу менин ордомо,
Каяктан келип кирди экен,
Кадамыш кандын Жезбилек,
Кабарын кантип билди экен.
Куулуп жүргөн аярбы,
Куулугун ал салганбы,
Асмандан учуп түшкөнбү,
Аярлыгы бүткөнбү?
Кайдан келди билдиңби?
Жөн жайын мага айтып бер.
Кадамыш кандай каныбыз,
Алы кетип турганы,
Жезбилектей кызынан,
Акыры баарын сурады.
Айланайын атаке,
Билгенимдин баарысын
Ачык айтып берейин.
Күн батыштан келиптир,
Алты айчылык жол басып
Жолдун баарын билиптир,
Арыбастан жетиптир.
Эрчиткени кырк жигит,
Баары бирдей алп экен.
Мингендерин карасаң,
Дулдулдан чыккан буудандар.
Айта берсең көп экен,
Булар кылган шумдуктар.
Жоо жарагы шай экен,
Жоолашууга кам экен.
Канча душман жолукса,
Жоготууга бар экен.
Алыстан кабар угуптур,
Атаке, кадырыңды билиптир.

Мендей сулуу кызыңа
Көөнү түшүп келиптир.
Анда Кадамыш кан кеп айтат,
Айланайын кулунум,
Жүрөгүм туйлап бүлүндүм.
Мунун ким экенин мен билдим,
Күн батыш жакты кайтарган,
Далай алпты майтарган,
Менменсинген көп алпты,
Куулугу менен кыйраткан.
Кыйырдын кызыл түлкүсү,
Кымбат досум ал эле,
Кыйындык жагы бар эле,
Андан кантип өтүптүр.
Кадамыш кан ошентип,
Кызынан сурап калыптыр.
Анда Жезбилек сулуу кеп айтат,
Укканым айтам деп айтат.
Аярдыгын карасаң,
Андан өткөн бул экен.
Жайчылык жагы бар экен,
Укмуштуудан уктуңбу,
Уламыштан билдиңби,
Батыш жакта түнөгөн,
Асмандын бети түнөргөн.
Күн күркүрөп дүң берген,
Күн-түнү менен боройлоп,
Калың карды жаадырып,
Түлкүнүн шайын алыптыр.
Кардын калың бийиги,
Ат омууроого барыптыр,
Басалбай түлкү калыптыр,
Ошентип шайын алыптыр.
Кыйырдын кызыл түлкүсүн
Мойнунан кармап алыптыр.
Тируүүлөй сыйрып терисин,
Картайганда атакем,

Тебетей кылып алсын деп,
Башы жылуу жүрсүн деп,
Белекке алып келиптир.
Атасынын алдына,
Жезбилектей сулуу кыз,
Терини таштап бериптир.
Кадамыш кан ошондо,
Түп-түбүмө жетиптир,
Дүмүрчөгүм казыптыр,
Булкуп алды сакалын,
Жулуп алды мурутун,
Жер тепкилеп ыйлады,
Кадамыш кан ошондо,
Кара жанын кыйнады.
Айланайын кулунум,
Ардактуу менин муунум,
Андан бери келгенде,
Түптүү досум бар эле,
Алп кара куш ал эле.
Жети күнү ал досум,
Жердин үстүн чалчу эле,
Мен жакка жоону жолотпой,
Адам эмес арстанды,
Жолборс эмес чычканды,
Жөргөлөтпөй терчү эле,
Жолотпой баарын жечү эле,
Андан кантип өттү экен,
Мында кантип жетти экен.
Жашырын жолду бу аяр,
Кантип таап алды экен,
Бул жерге кандай келди экен.
Анда Жезбилек кеп айтат,
Ардактуу атам деп айтат,
Күн чыгыштын канысыз,
Күрдөөлдүү элдин алысың.
Аймактуу сенин жериңе,
Айбаттуу сенин элиңе,

Эзелде душман келбеген,
Кайгыны такыр билбеген.
Кайрымдуу сенин барыңда,
Кайкалап элиң жырлаган.
Батыштан келген бул адам,
Аты Бостон аталган.
Амалы өтө көп экен,
Мергендиги мол экен.
Аярдыгы артылган,
Ааламдагы кыймылды
Аятында бул билген.
Алп кара куш тууруна
Амал менен жетиптир.
Келер күнүн билиптир,
Короо ордундай чынардын
Тамырына кириптир.
Алп кара куш досуңдун
Амалдарын илиптир.
Жашырын жанын билиптир,
Уктаганын аңдыптыр,
Ортон колдой сары зил,
Жашыруун анын жанын бил,
Ийилип жерге жеткенде
Таамайлап таарый атыптыр.
Алп кара куш досуңуз
Тоо кулаган немедей,
Уядан жерге кулаптыр.
Солк эттирип жер бетин
Жерге досуң сулаптыр.
Кадырлуу атам көрсүн деп,
Терисин сыйрып алыптыр.
Башы менен буттарын,
Кошо кесип салыптыр.
Кадырлуу менин кан атам,
Канаттарын жайылтып,
Тырмактарын арбайтып,
Башы турса калдайып,

Илип койсун ордого,
Элим муну көрсүн деп,
Аны да ала келиптир.
Солкулдай басып Жезбилек,
Кымча бели ийилип,
Акырын басып жүгүнүп,
Көтөрүп келип Жезбилек,
Алп кара куш терисин,
Атасынын алдына,
Алып келип коюптур,
Бу да олжо болуптур.
Айласы кетип ошондо,
Кадамыш кан солкулдап,
Бөйрөктөрү болкулдап,
Көзүнүн жашы шорголоп,
Алы кетип ойдолоп,
Түп-түбүмө жеткен го,
Дүмүрчөгүм казган го,
Жулуп алып мурутун,
Булкуп алып сакалын,
Өксүп-өксүп ыйлады,
Өзгөчө жанын кыйнады.
Андан бери келгенде,
Кадамыш кан сөз айтат.
Үч күндүк жолду ууладым,
Жан өткүс кылып буугамын,
Андан кантип өттү экен.
Кантип мында жетти экен,
Деп атакеси сурады.
Кандай жооп берет деп,
Жезбилектей сулууга,
Көңүлдү эми буралы.
Жезбилек сулуу солкулдап,
Атасынын астында
Ашкере сөзүн баштады,
Болгон ишти айтканы.
Ардактап элин сактаган,

Акылман менин атакем,
Укмуштууну уккансыз,
Уламадан билгенсиз.
Күн күркүрөп болк эткен,
Жердин бети солк эткен.
Асман бети жарк эткен,
Жарылып булут парс эткен.
Амалы артык жан экен,
Аярдыгы бар экен.
Ошондо күндү жайлаптыр,
Түндөсү карды жаадырып,
Күндүзгүсүн карасаң,
Нөшөрлөп жамгыр төгүптүр.
Жердин бетин жууптур,
Боор жерди карасаң,
Кыян каптап агызып,
Күнү-түнү үч күнү,
Кыяматты салыптыр.
Кыян жүрүп ошондо,
Төккөн уу заарыңдын,
Агызып аны ийиптир.
Ушундай амал билиптир,
Жол тазаланып калыптыр.
Эн эркин ал жерден,
Ошентип өтүп алыптыр.
Мындай жооп бергенде,
Жезбилектин атасы,
Кадамыш кан ойлонду,
Омурткасы толгонду.
Кызын карап Кадамыш,
Дагы суроо бергени.
Андан бери келгенде,
Он күндүк жолду кайтарган,
Асман менен ордого,
Танап тартып алышкан,
Аалы, Султан эки агаң,
Танап менен жүрүшкөн.

Ошо танап үстүндө,
Учкан куштай куушкан.
Жерден учкан көпөлөк,
Канаттарын үзө аткан.
Жөрмөлөгөн кумурсканын,
Белдеринен бөлө аткан.
Мергендиги кыл эле,
Кыбыраган жан өтпөй,
Тынчтык сактап турчу эле,
Мындан кантип өтү экен,
Ордого кантип жетти экен?
Бул суроону бергени,
Кадамыш кандай каныбыз,
Кызынан жооп күткөнү.
Жезбилектей сулуунун,
Айтканын эми угалы,
Жообун жакшы күтөлү.
Амалдуу менин атакем,
Аалы, Султан эки акем,
Алар артыкча мерген,
Келе жаткан буларга,
Асмандан жебе жаадырган.
Келе жаткан жебени,
Дуба менен кайтарган.
Өздөрүнө тийгизбей,
Ташка тийип майтарган.
Көп ойлонбой бу Бостон,
Курун селде кылыштыр.
Баштарына чалыштыр,
Найзасын аса кылыштыр,
Аттан ыргып түшүптүр.
Асаларын таянып,
Ак урушуп калыштыр.
Мадинадан келебиз,
Артык кабар беребиз.
Кадамыш кандын өзүнө,
Алыстан араң келебиз.

Ажысы кабыл болду деп,
Ардактуу кабар беребиз.
Алла таала жолуна,
Пайгамбардын колуна,
Колу жетти дегенди,
Мадинадан бул жакка,
Кадамыш кан алдына,
Айтканы биз келебиз.
Ажысы кабыл жетилди,
Кадамыштай кан үчүн,
Бейиштин оозу ачылды.
А дүйнөгө барганда,
Кейиштин баары басылды.
Периштелер тосушуп,
Бардык дүйнө чачылды.
Деген кабар айтышып,
Аалы, Султан экөөнү,
Ушуну айтып алдаптыр.
Ак урушуп бул жакка,
Амал менен өтүптүр.
Эл аралап келиптир,
Жайлуу жерге жетиптир.
Канаттуу учуп өтпөгөн,
Жандуу адам жетпеген,
Бийиктигин карасаң,
Көздүн күчү жетпеген.
Бийик чептүү ордоңо,
Ошентип булар келиптир.
Амалы күчтүү эр экен,
Ошондой бийик чебинден,
Секирип бул өтүптүр,
Дубасы күчтүү бул Бостон,
Кароолдорду уктатып,
Кыздардын баарын кыйратып,
Көзүн байлап жыгыптыр,
Ошентип мага чыгыптыр.
Ордоңдун ичин аралап,

Бардык сырын билиптир.
Мен билгеним ушу деп,
Жезбилек сөзүн бүткөнү,
Атадан сөзүн күткөнү.
Кадамыш кан сөзүн баштады,
Ардактуу кептен таштады.
Айланайын кулунум,
Ардактуу менин муунум.
Жүрөгүмдүн толтосу,
Муунумдун ортосу,
Эки көзүм нурусуң,
Арка-мойнум жүлүнсүң,
Алардын баарын билипсиң.
Айбаттуу бул Бостонуң,
Кан экенин билбесем,
Кабарын такыр укпасам.
Же мунун кул экенин билбесем,
Муну эми ким десем.
Сени издеп тааптыр,
Кызым сага жагыптыр.
Мен картайып калганда,
Алла-таала кудаиды,
А дүйнө ойлоп калганда,
Бир кудага жалынып,
Пайгамбарды жар кылып,
Мадина карай жол кылып,
Азиретти Мухаммед,
Жасатына сыйынып.
А дүйнөгө барганда,
Жар болсо деп ойлонуп,
Мадинага баргамын.
Бейиш жолу кыйын деп,
Тозок оттун үстүнөн,
Кыл көпүрө барганда,
Пайгамбарлар колдосо,
Бейиш жолун оңдосо,
Кыл көпүрө кыйындан,

Колуман кармап өткөрсө,
Деп тилек кылып баргамын.
Мен а дүйнөгө барганда,
Тозок оту жанганда,
Алоолонуп алдыман,
Өтө албай мен калганда,
Таш көпүрө, тайгак жол,
Тайгылбай өтсөм оң болоор.
Кудай таала – кудурет,
Ошондо жолум оңдосо.
Азирет Аалы, Чарыяр,
Алар келип колдосо.
Азиретти Османым,
Мага чындап дос болсо,
Тайгак жолдон өткөрсө.
Азиретти Омарым,
Анык мага дос болсо,
Тозок оттон куткарса.
Азиретти Жунусум,
Колдой турган достум.
Чарыярлар биригип,
Чындап достум болсо деп,
Кыл көпүрө кыйындан,
Таш көпүрө тайгактан,
Колдоп алар өтсө деп,
Тозок оту өчсө деп,
Азиретти Мухаммед,
Үмөтүм менин десе деп,
Колумдан алып кетсе деп.
Бейиш оозун ачса деп,
Периштелер ошондо,
Бейиш даамын чачса деп,
Мен ошентип сыйынып,
Мадинага баргамын.
Пайгамбарлар жолуна,
Ак сары башыл чалгамын.
Ажыдардын баарына,

Алтын, күмүш чачкамын.
Пайгамбар жаткан жерине,
Алты айланып баскамын.
Пайгамбарлар колдо деп,
Нече жолу чарк уруп,
Колдогун деп айткамын.
Мака тилла Хабага,
Ак уруп мен келгемин.
Тозок оттон куткарып,
Бейишти бер дегемин.
Мака тилла Мадина,
Ал жердеги афилим,
Баарына мен учурап,
Бейиш жакка жол сурап,
Арбын мүлкүм чачкамын.
Пайгамбарлар кабырын,
Эшиктерин ачкамын.
Тизе бүгүп сыйынып,
Пешенелеп жаткамын.
Ал жердеги эшендер,
Айла тапкан нечендер.
Куран окуп, ак урган,
Бейиш жолун ачсын деп,
Тозок оту качсын деп,
Баталарын кылышкан.
Эшен менен калпалар,
Сакабат кайыр алышкан.
Айтып алар оң жолду,
Бейишти баары болжоду.
Ошентип мен барганда,
Азиз жерлер чалганда,
Мадинанын өзүндө,
Он эки султан, он төрө,
Пайгамбардан жаралган,
Уругунан таралган.
Бата кылган күйөөң бар,
Мен Мадинага барганда,

Мухаммед жайын айланып,
Ал жерден мен кайтканда,
Ошого сени атагам.
Баш байлаган күйөөң бар,
Алар да келип калышаар.
Жоопту алар алышаар,
Деп Кадамыш кан токтоду.

БОСТОН МЕНЕН ЖЕЗБИЛЕКТИН ТОЮ

Жезбилектин мунарда,
Кадамыш кан турганы.
Кызы менен сүйлөшүп,
Бардыгына канганы.
Айласыздан Кадамыш,
Макулдукка барганы.
Жезбилекке алп Бостон,
Күйөө болуп калганы.
Көөнүнө Бостон толуптур,
Алыстан келип белгисиз,
Сага күйөө болуптур.
Агаларың чакырам,
Күйөө-кыздын тою деп,
Аларга масилет кылайын,
Айткандарын угайын.
Отуз күн ойну болсун деп,
Кырк күн тою болсун деп,
Элиме эми жар салам.
Кырк жигитке кырк кызды,
Аны да бирге кошобуз.
Оюн, күлкү тойлору,
Баары болсун ойлору.
Бостонуңа айтыл кой,
Мадина менен Мекеден,
Күйөөлөп алар келишээр.
Жолун тосуп алардын,

Жообун өзү берсин де.
Көз көрсөтпөй мен жакка,
Алыстатып кетирсин.
Экинчи кайтып келбестей,
Алыстатып жеткирсин.
Деп Кадамыш кан айтыптыр,
Ордосуна кайтыптыр.
Тактысына олтуруп,
Аалы, Султан эки уулун,
Асмандан түш деп чакырды.
Бизге келээр душман жок,
Элибизде бушман жок,
Эми мында келгиле,
Айтканыма көнгүлө,
Деп балдарын чакырды.
Тактысына олтуруп,
Ойлоп көөнүн толтуруп,
Балдарына айтканы:
Аалы, Султан балдарым,
Акыры болоор кандарым.
Алым кетип картайдым,
Акырындап колго алып,
Калкыңарды башкаргын.
Орчундуу сөзүм айтамын,
Болгон ишти дайындап,
Ачыгын эми айтайын.
Карындашыңар Жезбилекке,
Капыстан күйөө келиптир,
Жезбилекке жагыптыр,
Макулдашып калыптыр.
Жандуудан чыккан алп экен,
Аярдыгы ашынган.
Болоор иштин баарысын,
Билип турат башынан.
Кыйындарды кыйраткан,
Алп кара куш баш кылып,
Жол тозгондун баарысын,

А дүйнөгө узаткан.
Силерди алдап өтүптүп,
Билинбей мында жетиптир.
Силерге тийбей сыйлаптыр,
Ак урушуп алдаптыр.
Ошентип күйөө болуптур,
Карындашың Жезбилек,
Көөнү ошого толуптур.
Эртеңден баштап калкыңа,
Кыз-күйөөнүн тою де.
Жезбилек баштап кырк бир кыз,
Ошолордун ою де.
Кырк күн тою болсун де,
Отуз күн ойну болсун де,
Калктын баары келсин де,
Тамашаны көрсүн де.
Шаани-шөкөт билсин де,
Ошентип тойду баштаптыр.
Кадамыш кандын бүт эли,
Тоюнушуп жыргаптыр.
Бостон Жезбилекти алыптыр,
Ээрчип келген кырк жигит,
Ордодогу кырк кызга,
Кыналып күйөө болуптур.
Кыздар менен жигиттер,
Көөндөрү толуптур.
Калкы бүтүн чогулду,
Кырк күндүк тою башталды.
Жетим менен жесирлер,
Тойго келип баарысы,
Тоюнушуп жашады.
Шаани-шөкөт башталды,
Оюндун башы балбан деп,
Ортого түшүп калган деп,
Балбандарды караса,
Кучакташып чалышат.
Курдан кармап алышат,

Ары-бери тайлашат,
Мен алсам деп кармашат.
Балбандары ошондо,
Багалектен алышат.
Нары-бери жөөлөшөт,
Бирин-бири көтөрүп,
Алдууларын карасаң,
Чалкасынан салышат,
Жыктым деп карап калышат,
Байгесин барып алышат.
Кээ бирлерин карасаң,
Өйдө-төмөн сүрүшөт,
Бирин-бири жыга албай,
Ортодо көпкө жүрүшөт.
Балбан күрөш бүткөндө,
Байгесин алып кеткенче,
Орону кенен ачышат,
Баштарын бекем буунуп,
Билектерин түрүнүп,
Балбанмын деп жулунуп,
Шамдагайы билинип,
Ат ойнотуп ортого,
Эңишке эрлер чыгышат,
Ат үстүндө алышат.
Билектен алар кармашат,
Оодарым деп тартышат.
Ары-бери сүрүшөт,
Ат үстүндө жүрүшөт.
Бирин-бири эңем деп,
Катуу кармап тырышат.
Акырына келгенде,
Алсырашып кеткенде,
Аттан бирөө оодарат.
Жеңишке мен жетем деп,
Ат ойнотуп чабышат,
Баалуу байге алышат.
Андан кийин карасаң,

Абдан кызык башталды.
Жарыя салып жарчысы,
Кыз-куумайы башталат.
Жеңип чыккан байге алат,
Кыз-куумайга катышка,
Кыз-жигиттер тандалат.
Кыз-жигиттер минишке,
Күлүк аттар камдалат.
Кыз-жигиттер келишет,
Күлүк аттар минишет.
Жигит кызды куушат,
Кыз куумайдын өзүнө,
Шыктуу кыздар тандалат.
Күлүктү минип чапканга,
Эл ичинен иргелип,
Отуз кызы тандалат.
Жигиттерге жеткирбей,
Алдыга кеткен байге алат.
Ушундай кыздар болсун деп,
Жарчы айтып чакырат.
Отуз жигит чыксын дейт,
Кыз артынан куусун дейт.
Отуз жигит отуз кыз,
Эл ичинен чыксын дейт.
Кадамыш кандын көп эли,
Бул оюнду көрсүн дейт,
Кубанып көөнү толсун дейт,
Эл аралап жарчылар,
Тандалгандар чыксын дейт.
Жигит менен кыздарга,
Күлүк аттар болсун дейт.
Ушуну айтып жарчылар,
Эл аралап жүрөт дейт.
Чыйрак кыздар тандалып,
Эл ичинен чыкты дейт.
Жигиттери камдалып,
Калк ичинен чыкты дейт.

Карап турган сынчылар,
Чыккан кыздар мыкты дейт.
Сынчылардан бирөө айтат,
Бул жигитке жеткирбей,
Ат чабышка ыктуу дейт.
Кыздар кыйын көрүнөт,
Булар элден чыгып бөлүнөт.
Жигиттер да калышпайт,
Минген аттар күлүк дейт,
Жарчылар дагы жар салат.
Жигит менен кыздары,
Эки-экиден болсун дейт.
Тай чабым жерден жарышат,
Биринчи жолу алыстан,
Кыздарды жигит куушат.
Кызга жеткен жигиттер,
Кыса кармап белинен,
Беттеринен өбүшөт.
Экинчи жолу жарышта,
Жигитти кыздар куушат.
Жетип алса жигитке,
Камчы менен сабашат.
Эреженин бардыгын,
Кыйкырып жарчы баяндайт.
Аргымакты алкынтып,
Минишип кыздар чыгышат.
Отуз кызы бөлүнүп,
Эл алдына көрүнүп,
Дөңсө жерге барышат.
Катар туруп калышат,
Ат ойнотуп оолугуп,
Отуз жигит чыгышат,
Алар да катар турушат.
Калыстары чыгыптыр,
Белгилеген жерине,
Алар да жетип барыптыр.
Эми жарчы кыйкырат,

Жеңип чыккан кыздары,
Жүгү менен төө алат.
Жеңип алган жигиттер,
Токулуу күлүк ат алат,
Деп жарыя кылды жарчылар.
Калыстар келип карашып,
Жигит менен кыздарды,
Эки-экиден тандашат.
Көрсөткөн чекке жеткенде,
Көө берип карашат.
Кыз куумайы башталды,
Алдына түшүп кыздары,
Ат ойготуп качканы.
Артынан жигит кууганы,
Жеткен жигит кыздарды,
Белинен кыса кучактап,
Бетинен өөп калганы,
Кубанып мөрөй алганы.
Отуз жигит ичинен,
Он экиси жетиптир.
Токулуу ат байге алып,
Кубанышып калыптыр.
Калганы кызга жете албай,
Осол болуп кетиптир.
Жигиттерге жеткирбей,
Болжогон чекке жеткен кыз,
Жеңишке ээ болдук деп,
Жүгү менен төө алып,
Сүйүнүшүп калыптыр.
Экинчи куумай башталды,
Кыздардан жигит качканы.
Артынан кууп кыздары,
Жыйырма жигит сабалды,
Кыздарды эми карасаң,
Жигиттен көп байге алды.
Жетпей калган кыздары,
Өкүнүшүп калганы.

Жезбилектин тоюнда,
Кыз куумайы болуптур.
Кызыгын эли көрүптүр,
Көөндөрүн бөлүптүр.
Кызык оюн экен деп,
Кыз куумай аты калыптыр.
Кыргыздардын ичинде,
Салтка айланып калыптыр.
Ошол күндөн кыз куумай,
Ушул күнгө жетиптир.
Кыз куумайы кыдырып,
Элге адат болуп кетиптир.
Жарчылар дагы жар салат,
Көк бөрү оюну башталат.
Аты күчтүү жигиттер,
Бул оюнга катышат.
Чабендес күчүн сынашат,
Көк бөрүнү тартышка,
Үч жашар бука союлат.
Көк бөрү кылып тартсын деп,
Эл чогулган ортого,
Союлган бука коюлат.
Шамдагай күчтүү жигиттер,
Эңип алып буканы,
Ат жалына салышат,
Алдын карай чабышат.
Болжогон жерге барышат,
Айтылуу соорун алышат,
Деген жарлык айтыптыр.
Даярданып жигиттер,
Аттын белин бекемдеп,
Басмайылын тартыптыр.
Алакташып чабышып,
Белгилүү жерге барыптыр.
Үч жашар бука союлуп,
Белгилүү жерде жатыптыр.
Чогулган элге жарчылар,

Мындай жарлык айтыптыр.
Эңип алып буканы,
Ат жалына салгандар,
Белгилүү чектин өзүнө,
Айлантып келип таштаса,
Кысыр калган бээ алат.
Жерде жаткан буканы,
Эңип алып чабандес,
Ат жалына салгандар,
Узартып чаап барып,
Белгилүү жерге таштаса,
Кулундуу бээ алышат,
Кубанышып калышат.
Алдуу күчтүү жигиттер,
Көк бөрүнү тартышып,
Соорундарын алышып,
Сүйүнүшүп калышып.
Ошентип көк бөрү,
Оюну болуптур.
Мөөрөй алган чабандес,
Көөндөрү толуптур.
Көк бөрү ойну башталып,
Алты күнгө созуптур.
Көк бөрү тарткан чабандес,
Көөндөрү толуптур.
Атактуу байге алышып,
Кубанычта болушуп.
Көк бөрү тартыш байгеге,
Бостон алптын кырк жигит,
Карабоз аттар чабышып,
Байгенин көбүн алышып,
Атагы чыгып калыптыр.
Жерде жаткан буканы,
Жерден эңип алышып,
Ат жалына салышып.
Алп Бостондун жигиттер,
Жеңил экен бука деп,

Чабандестер сүйүнүп,
Куугандарга жеткирбей,
Белгилүү жерге барганда,
Ат жалынан ыргытып,
Байгелерин алышып.
Соога деген кедейге,
Алгын деп сала беришип.
Соогасына бээ алып,
Сүйүнүп алар калышып,
Алган бээсин жетелеп,
Үйлөрүнө кетиптир.
Көк бөрү тартыш күчөптүр,
Черин жазып чабандес,
Бул оюнда гүлдөптүр.
Чаап байге алалбай,
Бошураагы жүдөптүр.
Мындай оюн билбептир,
Аралашып кырк жигит,
Көк бөрүгө киргенде,
Башкага тийбей калыптыр.
Аты күлүк күйөө деп,
Өздөрү балбан экен деп,
Алп Бостондун сарбаздар,
Азамат деп айтышып,
Атагы элге калыптыр.
Көк бука союп тартышып,
Көк бөрү деп аташып,
Алдууларын карасаң,
Жандап барьга чабышып,
Ат жалында буканы,
Тартып сууруп алышып,
Узартып аны чабышып,
Тамашага батышып.
Чабандестер чогулса,
Көк бөрүнү талашып,
Биринен бири алышып,
Алдуу-күчтүү чабандес,

Бирине-бири жабышып.
Алсыздары бөлүнүп,
Торпок союп тартышып,
Алдуулары алсыздан,
Сууруп кетип жатышып,
Оюнга булар батышып.
Тайды минген балдары,
Эчки союп тартышып,
Эки-экиден талашып,
Маарага чейин чабышып,
Белгилүү байге алышып,
Оюнга балдар канышып.
Көк бөрү оюну башталып,
Адат болуп калыптыр.
Кызыктуу оюн экен деп,
Кызыгышып кыргыздар,
Артына улам калыптыр.
Жарым айтып жарчысы,
Эл аралап чакырат,
Кызык оюн башталат.
Күчтүүмүн деген таздардан,
Чыдамдуусу алардан,
Чыксын деди ортого.
Өпкө чабыш башталат,
Өкүмдүүсү байге алат.
Чыдамсызы жайналат,
Чыдабасы качышат.
Чыдамдуусу чабышат,
Чыдамсызын карасаң,
Башы көзү жарылат.
Жарчы сөзүн айтканы,
Жалпы калкы укканы.
Даярдады таздардан,
Алдуумун деген балбандан,
Жаркыратып баштарын.
Жалпы элдин арадан,
Буудандарын булкунтуп,

Калың калктын ортого,
Булар чыкты бөлүнүп,
Эл алдына көрүнүп.
Аргымактар алкынтып,
Алар чыкты арага,
Белгилеген талаага.
Кээ биринин баштары,
Чачтуу жери карала.
Кыйын таздар чогулду,
Оюнун карап көрөлү,
Көңүлдү ага бөлөлү.
Жасоолору келгени,
Эки тазга бир өпкө,
Жара тартып бергени.
Колго өпкө тийгенде,
Эки экиден бөлүнүп,
Таздарыңды карасаң,
Чабышып булар киргени,
Өпкө үзүлүп кеткени.
Кекиртек менен чабышат,
Өпкө тийип башына,
Чака-чук деп үн чыгат.
Көө биринин баштары,
Кекиртекке айрылат,
Баштарынан кан чыгат.
Чыдай албай кээ бири,
Жеңилдим деп качканы.
Чыдамкайын карасаң,
Кууп барып артынан,
Дагы чаап калганы.
Эки экиден таздардын,
Бири жеңилип атканы.
Жеңген тазы сүйүнүп,
Жеңиш болду меники,
Байге бер деп чапканы,
Байгени ошол алганы.
Төө чечмей оюну башталды,

Тогуз төөнү жасаптыр.
Бир бирине бууйлалап,
Ортого оро казыптыр,
Казыкты ага кагыптыр.
Башкы төөнүн буйласын,
Казыкка бекем байлаптыр.
Төө чечмейин карасаң,
Тогуз жерге байлаптыр.
Төө чечмейдин өзүнө,
Эл аралап жарчылар,
Калкым эми уккула.
Жесир катын жетбестен,
Кыйналып оокат өтпөстөн,
Байыртан бери калышкан,
Эл ичинде алсыздан,
Төө чечмейге барышсын,
Чечип аны алышсын.
Деген жарлык айтышты,
Төө чечмейге чыгышсын,
Тогуздап төө байланды.
Төөлөрдүн баары комдолгон,
Жүк жүктөлүп оңдолгон.
Жүктөрүнүн баарында,
Баалуу буюм көп болгон,
Төө чечмейге чыккыла,
Төөнү чечип алгыла.
Дүнүйө мүлккө ээ болуп,
Жыргап байып калгыла.
Төө чечмейге ким чыкса,
Бардык шартын кылгыла.
Калтаарыбай баргыла,
Бардык шартты аткарып,
Төөнү чечип алгыла.
Түбөлүккө бай болуп,
Жыргап жатып калгыла.
Жарчы сөзүн айтканы,
Эл аралап кайтканы.

Жесир катын камданып,
Төө чечмейи башталды.
Көрүүчүлөр көбөйүп,
Оюн-күлкү тамаша,
Ошол жерде болуптур,
Үч күнгө аны созуптур.
Алдуу күчтүү катындан,
Бою узун тандалган,
Төө чечмейге камдалган.
Энеден туулган немедей,
Бардык кийми чечилген.
Алды-артын жабышка,
Суйсал чачбак байлаган.
Жасалгалуу төөлөрдүн,
Буйласын чечип алалбай,
Тизелеп койсо кокустан,
Карап турган калыстар,
Кууп аны салышкан.
Ошондуктан төө чечмей,
Үч күнгө чейин созулган.
Бою узун шамдагай,
Катындардан барышып,
Араң чечип алышкан.
Тогуз төөнү жетелеп,
Эл аралап кайтышкан.
Жесир катын жаш бала,
Ошентип байге алышкан.
Андан кийин карасаң,
Балбандардан тандашып,
Бука тартмай башташып,
Ары бери тартышып,
Күчтүүлөрү сүйрөгөн,
Байгесин алып сүйүнгөн.
Эки балбан тең келип,
Бирин бири тарталбай,
Аркандары үзүлгөн.
Мындай күчтүү балбандар,

Эки байге алышкан,
Жеңишке жетип калышкан.
Чогулган элдин баарысын,
Араларын ачышкан.
Эки жакка бөлүшүп,
Ат чабымга созушкан.
Жыксыз найза алышып,
Эр сайышка чакырган
Шамдагай балбан чыгышкан,
Буудандардан тандашып,
Эр сайышка камдашып,
Башын бекем таңышып,
Тыкыз найза кармашып,
Эки жакка барышып.
Алыстан алар чабышып,
Найзалары кагышып.
Ыктууларын карасаң,
Капталдарга коюшуп.
Оодарып аттан жыгышып,
Эр сайыш кызык болуптур,
Он күнгө муну созуптур.
Жеңишке жеткен эрлери,
Аргымак тулпар алышты,
Ардактуу болуп калышты.
Эми кызык башталды,
Эки аркан бою бийикке,
Алтын жамбы байлаган,
Жамбы атууну карасаң,
Алтын жерге камдаган.
Мергендерин тандаган,
Жамбы атууну санасаң,
Алты күнгө созулду.
Түшүрө атып ала албай,
Мергендери тозуду.
Эр Бостондун кырк жигит,
Ичтери эми козуду.
Жамбы атууга эр чыкпай,

Оюну дагы токтоду.
Жарчы ошондо чакырат,
Күйөөлөрдөн чыксын дейт.
Кырк күйөөнүн ичинен,
Алты жигит чыгыптыр.
Карабоз аттар чуратып,
Чаап жүрүп жигиттер,
Алтоо алты жамбы атыптыр.
Алтын жамбы топ этип,
Жерге келип түшүптүр.
Алты күнгө созулган,
Жамбы атуу эми бүтүптүр.
Күйөөлөр мерген экен деп,
Кайдан келген экен деп,
Күйөөлөр ишке жарады,
Калкына аты тарады.
Жарчылары чакырды,
Күлүк аттар тандалсын,
Алты күн жолго айдалат.
Алыстан чыккан аргымак,
Атактуу байге алыштан,
Аргымактар тандалат,
Узак жолго айдалат.
Озуп келген аргымак,
Орчундуу чоң байге алат,
Деп жарчылары чакырды.
Аргымактар тандалды,
Чубатууга салынды.
Чубап өткөн аргымак,
Сынчылары тандады.
Алыска бул жарайт деп,
Атактуулар ылганды.
Арт жагынан карасаң,
Кырк жигиттин Карабоз,
Булар да чубатууга салынды.
Окшоштугу укмуштай,
Элдин баары таң калды.

Сынчылары карады,
Билгендерин айтышты.
Күйөөлөрдүн аргымак,
Кайыптан туулган жан экен.
Алыска чапса буларды,
Астына такыр ат салбайт.
Алты күндүк жолуңду,
Жарым күндө чуркашат.
Мындан башка тандалган,
Атактуу деген аргымак,
Бир күндө араң келишет.
Кырк Карабоз чабылса,
Эч кимге байге беришпейт.
Күлүктүгүн мындан бил,
Алты күндүк жолуңду,
Арыштап басып өткөндө,
Мурундары быш этпейт.
Муну айтып сынчылар,
Карабоздор чабылса,
Башка аттарга байге жок,
Деген сынын айтышты.
Муну уккан соң Жезбилек,
Бостонго келип айтканы.
Жигиттердин аттарын,
Байгеге кошуп чапканда,
Башкага байге жетпейт дейт.
Атактуу деген аргымак,
Булардын караанына жетпейт дейт.
Байгеге кошуп чапканга,
Сенин оюң кандай дейт.
Анда Бостон кеп айтат,
Жигиттердин Карабоз,
Чабылбасын деп айтат.
Чабылганда не пайда,
Байгени алып не кылат.
Керек болсо дүнүйө,
Өзүнөн өзү табылат.

Деген кебин айтканы,
Жезбилектей сулуусу,
Жообуна канганы.
Мындай кабар тез эле,
Калк ичине тарады.
Ат чабышка аргымак,
Калк ичинен тандалды,
Чабар жерге камдалды.
Бул кабардын бардыгы,
Кадамыш канга барганы,
Кадамыш кан ойлоду,
Уулдарын чакырып,
Оюн айтып турганы.
Күйөөлөрдүн аттары,
Чабылбаса байгеге,
Көңүлдөрү калбайбы.
Ажыратты бизди деп,
Артында сөзү болбойбу.
Менин оюм ушундай,
Кырк аргымак кошулсун,
Алтымыш атка байге бар,
Калганы дагы жетпейби.
Катарга бизди кошбойт деп,
Кырк күйөө таарынышып кетпейби.
Баш байгеси миң жылкы,
Жасалгалап коюлган,
Тогуз төөсү дагы бар.
Жасалга төөнү кармаган,
Жүгү менен жабдылган.
Кызмат кылып жүрүүгө,
Күңү менен кулу бар.
Кулу менен күңүнө,
Даярдалган үйү бар.
Ак өргөөсү жасалган,
Барган жерде жашашса,
Кызмат кылып турсун деп,
Ошолорго аталган.

Күйөөлөрдүн бириси,
Аттарын алар чабышса.
Баш байгесине алышса,
Байге менен кошулуп,
Кул күндөрү барышса,
Кызмат кылып калышса.
Күйөө кыздын өзүнө,
Көрүнүктүү болбойбу.
Сүйүнүшүп оңбойбу,
Кубанычка толбойбу.
Атыбыз чыгып келди деп,
Баш байгени берди деп,
Ак өргөөсү тигилип,
Астыбызга келди деп.
Кызматчысы кошулуп,
Кудай бизге берди деп,
Алыстан келген күйөөлөр,
Кубанышып калбайбы.
Кубаттуу булар экен деп,
Элге даңкы болбойбу.
Бостону баштап баарысы,
Алп күйөөлөр экен деп,
Аттарынын баарысы,
Атактуу буудан экен деп,
Ааламга даңкы калбайбы.
Ошондуктан күйөөдөн,
Бир аргымак кошулсун.
Кадамыштай каныбыз,
Ушул оюн айтканы.
Калган байге жетишет,
Аты чыккан адамдар,
Тийешелүү байгесин,
Бөлүп алып кетишет.
Арткы байге карасаң,
Алтымыш жылкы коюлган.
Байге алгандын баарысы,
Канааттанып тоюлган.

Деген сөзүн айтканы,
Муну угуп балдары,
Тойду карай кайтканы.
Той башкарган калыска,
Кандын оюн айтканы.
Кадамыш кандын оюна,
Калыстар макул болушту.
Күйөөлөрдүн буудандан,
Бирди кошмок болушту.
Жигиттердин ичинде,
Эң кичүүсү Эрмек дейт,
Бардык ишке элпек дейт.
Акыл жагы артык дейт,
Айтканынан кайтпайт дейт.
Кырк жигиттин ичинде,
Бардыгына жагат дейт.
Күйөө болгон кырк жигит,
Чогулушуп сүйлөшүп,
Баары бирдей үндөшүп,
Эрмектин атын ыйгарды.
Бул ойго баары жыйналды,
Чабылсын деп сыйлады.
Карабоздун ичинен,
Ажыратып камдашты,
Ат чабууга айдашты.
Чаба турган баланы,
Калк ичинен тандашты.
Арыштап жолдо жүгүрсө,
Үстүнөн учуп кетет деп,
Белине бекем байлашты.
Ээрге бекем бекитти,
Аттарды айдап кетишти.
Алты күнү айдашып,
Болжогон жерге жетишти.
Ат чабууга тандалган,
Аргымак күлүк камдалган.
Болжогон жерге барганда,

Бир түнөтүп эс алды.
Таң агарып атканда,
Тараза жылдыз батканда,
Жерге жарык киргенде,
Аралашкан аргымак,
Баары бирдей чогулду.
Ат чапкандар минишип,
Даярдыгы болгону.
Ат айдоону башкарган,
Кадырбек деген чоң экен,
Мунун баатырлыгы мол экен.
Кыйкырганда Кадырбек,
Тоо жаңырып заңгырайт,
Зоо жаңырып айрылат.
Артыңарга кайткыла,
Болжогон жерге баргыла,
Деген ураан чакырды,
Кадырбек минтип бакырды.
Тополоң түшүп калышты,
Байгеге деп арнаган,
Алты жүз атты карасаң,
Аралашып жөнөдү.
Бирине бири урунуп,
Далайы жолдо жыгылып,
Карабозду карасаң,
Кармап турган саяпкер,
Аттар узап кеткенде,
Акырын коё бергени,
Үстүндөгү балага,
Камчы чапша дегени.
Эгер камчы сен чапсаң,
Учуп кетет дегени.
Карабозду карасаң,
Аралашып баратат.
Арыштап ал чуркаса,
Алтымыштан ат калат,
Арбытып жолду баратат.

Үстүндөгү баласы,
Ээрдин кашына жабышып,
Араң зорго баратат.
Эки жагын элеңдеп,
Атка бекем жабышат.
Карабозду карасаң,
Бирде тийип туягы,
Бирде тийбей Карабоз,
Жерди казып баратат.
Айлананы карасаң,
Учкан куштар жарышат.
Карабозго жете албай,
Алар артта калышат.
Учкан куш эмес бул атка,
Жаа жебесин жеткирбейт.
Алга улам арыштайт,
Алды жакты карасаң,
Болжогон жерге жакындайт.
Карабоздой бууданга,
Ысык тер эми чачыптыр,
Араандай оозун ачыптыр.
Ооздон чыккан ак көбүк,
Омууроого чачыптыр.
Камчы салган киши жок,
Өзү арыштап калыптыр,
Кызууга эми барыптыр.
Карабозду карасаң,
Түшкө калбай жетиптир.
Катар туруп кырк жигит,
Араң зорго тозуптур.
Тизгининен кармашып,
Ары-бери жетелеп,
Үстүндөгү баласын,
Араң зорго алыптыр.
Ак кийизге салыптыр,
Төрт бурчунан кармашып,
Нары-бери чайпашып,

Эсин билбей жатканда,
Муздак суудан алышып,
Бетине эми чачыптыр.
Бала көзүн ачыптыр,
Эт бышымга жеткенде,
Эсине араң келиптир.
Арт жагын эми карасаң,
Алдыңкы аты ошондо,
Кеч киргенде келиптир,
Ага экинчи байге бериптир.
Биринчи байге санасаң,
Тогуз төөнү жабдыган,
Жүгү менен баш кылып,
Миң жылкысын бериптир.
Төө жүгүнүн ичинде,
Дүнүйөдөн тышкары,
Кул күңүнө арналган,
Ак өргөөсү бар экен.
Муну мындай таштайлы,
Ар күнүсү кечинде,
Башталат экен бешимде.
Кыз-келиндер ичинде,
Айкалышып жигиттер,
Оюн-күлкү тамаша.
Зоок кече аралаш,
Ойноп жүрөт караса.
Ыр ырдашып көрүшөт,
Айкалышып өбүшөт.
Отуз күндүн ичинде,
Өтүп жатты кечинде,
Ыр ырдашып бийлешет,
Бирин-бири аңдашат.
Жигиттерди карасаң,
Сулуу кыздар тандашат.
Узун моюн кымча бел,
Кыздарды барып кармашат,
Токетмек токмок салышат,

Жигит кыздар куушат.
Келин жигит алышат,
Бой тирешип күрөшөт.
Жигиттерди карасаң,
Кыздарды колдон кармашат.
Колтукташып алышып,
Шапар тээп канышат,
Кучакташып калышат.
Күйөө кыздын тушунан,
Такыя саймай ойношот.
Келин менен жигиттер,
Ойноор жерин болжошот.
Арбын жерге салынган,
Жаштарга деп аталган.
Алты бакан селкинчек,
Аралашып барышат,
Селкинчекти тебишет,
Ар кимиси жарышат.
Келин-кыздар турушат,
Жигиттери келишет.
Эки-экиден болушуп,
Алты бакан тебишет.
Ойноп, күлүп ар убак,
Черин минтип жазышат,
Колтукташып сүйлөшүп,
Бирин-бири түрткүлөп,
Шыңкылдашып күлүшөт,
Гүлдөп ойноп жүрүшөт.
Жезбилек менен кырк кыздын,
Даңазалуу тойлору,
Кырк күн ашып бүтүптүр.
Оюн күлкү кечеси,
Кыз-жигит күткөн нечеси,
Шаани-шөкөт оюну,
Отуз күн ашып кетиптир.
Жаштарга болгон бул оюн,
Айтылып жүрүп нече жыл,

Алдыга улам кетиптир.
Ошондон баштап Кыргызга,
Кыз оюн – таң тамаша,
Уланышып жетиптир,
Салтка айланып кетиптир.
Кадамыш кандын көп калкы,
Жыргап тынчып жатыптыр,
Кырк жигит менен Бостонуң,
Сулууларды алышып,
Жыргалга булар батыптыр.
Күндөр өтүп, ай келип,
Арадан алты ай өткөндө,
Алыстан кабар келиптир.
Мунун мындай коёлу,
Келген кабар кандайын,
Көңүлдү ага бөлөлү.

МЕДИНА МЕНЕН МЕКЕДЕН ОН ЭКИ СУЛТАН, ОН ТӨРӨНҮН КЕЛИШИ

Алыстан кабар келиптир,
Пайгамбарлар уругу,
Он эки султан, он төрө,
Ээрчиткени эшендер,
Калпалары канчалар,
Элүү ашып кетидтир.
Кайтарганы сарбаздар,
Жүздөн ашып кетиптир,
Алар каракчыдан сакташат.
Элден жыйган дүйнөнү,
Нар төөлөргө артышат.
Эшен менен кождон,
Молдо менен сопудан,
Каракчылар коркпойт дейт.
Алыс жолго чыкканда,
Сарбаздар андан коргойт дейт.

Мединадан чыгыптыр,
Чыгышты карай жүрүптүр.
Келе жаткан кабарды,
Кадамыш кан угуптур.
Мындай кабар уккан соң,
Бостонго кабар жиберди.
Жезбилектей сулуунун,
Бата кылган күйөөсү.
Келе жатат экен деп,
Бостонго айтып тил берди.
Мындай кабар уккан соң,
Бостон туруп камынды.
Кырк жигитке кабарлап,
Алдына баарын чакырды.
Камынгыла жигиттер,
Жоо жарактар шай болсун,
Урушууга кам болсун,
Карабоздор алынсын.
Жал куйруктар таралсын,
Көптөн бери жай жүрүп,
Бук болушуп калгандыр.
Семиришип өзүнчө,
Дың болушуп калгандыр.
Кишмиштен жем берилип,
Үч маалдап сугарып,
Суутууга алынсын.
Бир нече күн өткөнчө,
Тапка келип калышсын,
Деген сөзүн айтыптыр,
Жигиттери кайтыптыр.
Бул кабарды өзүнчө,
Алыста жүргөн Карабоз,
Жаадысында билиптир.
Карабоздой бууданың,
Кечке маал бешимде,
Салкын түшкөн кезинде,
Бостонго өзү келиптир.

Жибектен соккон торбого,
Кишмиштен жемин салыптыр.
Карабоздой бууданга,
Жезбилек келип илиптир.
Өзү айбан болсо да,
Адамдан артык эси бар.
Боло турган иштерди,
Алдыда билип туруучу,
Жаадысында сезим бар.
Ошондуктан Карабоз,
Бардыгына даяр ал.
Карабоз эми келиптир,
Бостонго кабар бериптир.
Чын кудайым колдогон,
Пайгамбарым Мухаммед,
Эшендерин жолдогон,
Калпаларын оңдогон.
Султандарын бийлеген,
Чын мусулман дин деген.
Келе жатат жакындап,
Сага келип чаң салат.
Батаны сен буздуң дейт,
Чын мусулман диниңе,
Каршы чыгып турдуң дейт.
Эртелеп барып жолун тоз,
Алды артында кайтарган,
Жүздөн ашык сарбаз бар.
А дегенде сабаздар,
Каракчы деп силерди,
Алдыңдан чыгып кармашар.
Тыктуу найза салбагын,
Өлүмүнө калбагын.
Кармашууга келгенде,
Найзанын сабы менен ургунуң.
Ат үстүнөн кулатып,
Эстерин анын оодаргын.
Жигиттердин баарына,

Бул оюнду айткының.
Силерге алар тең келбейт,
Жигиттериң жеңилбейт.
Карабоздой бууданың,
Бостонго муну айтканы,
Карабоз сөзүн укканы,
Бостон карап жатпады.
Жигиттерин чакырды,
Камылгасын баштады.
Карабоздор алынды,
Жибектен соккон торбого,
Кишмиштен жемин салышып,
Буудандарга беришип.
Ченемине салышып,
Буудандардын баарысын,
Аз аздап от жедирет,
Саяпкер айтуу боюнча,
Өйдө төмөн желдирет.
Окшош кара буудандар,
Ченемине алынып,
Суутууга келтирет.
Жоо жарагын шайланып,
Саюшууга камынып,
Чынардан тандап кестирип,
Усталарга жеткирип,
Тыксыз найза камдашып,
Кырк жигитти карасаң,
Даярдыгын башташат.
Жоо келет деп күтүшөт,
Тыксыз найза бүткөрүп,
Колдоруна алышып,
Жоо келерин күтүшөт.
Кармашууга биз менен,
Каяктан жоо келишет,
Качан келип башташат.
Алп Бостондун ошентип,
Жигиттери ойлонот.

Тыктуу найза калтырды,
Колубузга даярдап.
Кандай жоо болду экен,
Тыксыз найза алдырды.
Мындай курал даярдап,
Бостон муну кылганы.
Кандай ойдо болду экен,
Тыксыз найза колго алып,
Каршы жоого беттешсек.
Маңдайдан келип душмандар,
Кылкылдатып найзасын,
Жылтылдатып найза учун,
Төшүбүзгө тыкпайбы,
Ат үстүнөн кулатып,
Душман бизди жыкпайбы.
Жоого каршы аттансаң,
Найзасы жок биз барсак,
Колдорунда таяк деп,
Качырып келип кулатат,
Кара жерге сулатат.
Ушундай ойго келишет,
Чогулушуп кырк жигит,
Убайым тартып сүйлөшөт.
Келе жаткан бул жоосу,
Адамдардан алсызбы,
Ошондуктан алп Бостон,
Найзасын жоого салабы,
Алдыга түшүп арбайып,
Алсыз жоого барабы.
Кыйратып кыргын салабы,
Ошентип ойлоп жатышты,
Даярданып атышты.
Бостондон кабар келгени,
Даярданып бүтсүн дейт,
Аттарына минсин дейт,
Алдыма эми келсин дейт.
Жоо жакындап келиптир,

Чындыгына келгенде,
Айбаттуу ал жоо эмес,
Доосун доолап келиптир,
Кыз алууну эңсептир.
Кызыр алейкум салам жолуна,
Пайгамбардын колуна,
Сулуу кыздар тандашып,
Назирликке бер дешип,
Алыс жерден келиптир.
Сүйлөшүп койгон кызы жок,
Бул жакта элдин ичинен,
Сени сүйөм келгин деп,
Чакырган кыздын изи жок,
Жокту доолап келе атат.
Оолугушкан эшендер,
Айыптарын тартышат.
Ошого биз барабыз,
Жолун тозуп алабыз.
Кандай доосу бар экен,
Алардын алары эмне экен.
Тиктегени ким экен,
Баштап жүргөн ким экен.
Биз алардан сурайбыз,
Өз оозунан угабыз.
Иштерин анын ылгайбыз,
Деген сөзүн айтканы.
Карап турган жигиттер,
Эми көөнү тынганы.
Дагы Бостон улады,
Сөзүн айтып турганы.
Алыстан келген эшендер,
Алдыбыздан чыгышса,
Качырып келип тийишсе,
Койкоңдогон эшендин,
Сарбаздары келишсе,
Сайышууга киришсе,
Качырып биз саябыз.

Өлтүрбөстөн Сарбасын,
Өбөктөтүп жыгабыз.
Ошондуктан силерге,
Найза сабын бергемин.
Коркпойт деп мен ишендим,
Кыйратууга алар жоо эмес,
Кыйратышаар эр эмес.
Эшендерин сакташат,
Жегендерин акташат.
Мединадан келдик деп,
Калың элди алдашат,
Биз ошого барабыз.
Жолун тозуп алардын,
Кайтарып артка салабыз.
Айтканга көнбөй кармашса,
Башын кесип салабыз.
Макулдукка келишсе,
Батасын биз алабыз,
Баргын деп жолго салабыз,
Баарыбыз ойноп кайтабыз,
Ошентип Бостон айтыптыр.
Даярданып бардыгы,
Эки күн алыс жолунан,
Тозуп чыкты алдынан.
Кадамыш кандын жерине,
Кайгысыз жактан элине,
Алар жакын жеткен жок.
Каршы чыккан сарбасты,
Алп Бостондун кырк жигит,
Кыйратып баарын сайышты.
Ат үстүнөн кулатып,
Селделерин чубашты.
Аттарына мингизип,
Буту колун таңышты.
Эшендерин эрбейтип,
Сопуларын сорбойтуп,
Молдолорун молойтуп,

Селденин баарын алышты.
Буларды дагы жөн койбой,
Селделер менен бекемдеп,
Аттарына таңышты.
Күйөө ким деп сурашты.
Сурап жүрүп араңдан,
Күйөө болгон эшенин,
Арасынан табышты.
Анын колун чечишти,
Атка бутун байлашты,
Артка карай айдашты.
Экинчи жолу бул жакка,
Келемин деп ойлобо.
Кайрылып келсең бул жакка,
Буту колуң байлаймын.
Кекиртектен мууздап,
Курмандыка чаламын.
Кулагың менен угуп ал,
Акыркы менен саламым.
Бостон айтып эскертти,
Тамагынан бек кармап,
Күйөө болгон эшендин,
Эки көзүн чекчейтти.
Маңдайына бек карап,
Катуу айтып кекетти,
Бостон сөзүн бекитти.
Сенин колуң бош койдум,
Күндүк жолду басканда,
Кардыңар толук ачканда,
Түн караңгы басканда,
Колу бутуң чечесиң,
Бошонушуп кетесиң.
Элден жыйган дүйнөнү,
Алдамчылык ишинди,
Мындан ары кечесиң.
Жоо жарака тийбедим,
Жериңе аман жетесиң.

Кудай жолун актагын,
Шарыятты тактагын.
Алдаганды койгунуң,
Жыйнап алган дүнүйөңө,
Мындан ары тойгунуң.
Деген сөзүн айтыптыр.
Аларды айдап жиберип,
Артына Бостон кайтыптыр.
Кадамыш кан шаарына,
Жигиттерин ээрчитип,
Бостон кайтып келиптир.
Кадамыш кан канына,
Болгон иштин баарысын,
Толук айтып бериптир.
Жата берсин Бостонуң,
Тынчытып муну коёлу.
Дагы кандай болорун,
Кайрылып аны көрөлү.

КАПТАП КИРГЕН КАЛЫҢ ЖООНУ БОСТОНДУҢ ЖЕҢИШИ

Кадамыш кандын көп калкы,
Кайкалап өсүп жатканы.
Эчтекеден камы жок,
Жыргалга эли батканы.
Капчыгайлуу көп жери,
Мейкин талаа түздөрү,
Мелмилдеп баары гүлдөдү.
Жадыраган көп малдар,
Жайылып жерин каптады.
Тоо арасы өрөөндөр,
Толгон токой мөмөлөр.
Бири бүрдөп турганы,
Бири гүлдөп турганы,
Бири бышып турганы.

Кээ бирини карасаң,
Бышып жерге төгүлүп.
Кадамыш кандын жеринде,
Жайы кышы жок экен,
Жаз күнүндөй мемиреп,
Жайнап турган жер экен.
Ушундай жерде жашаган,
Элин жакшы башкарган,
Кадамыш деген кан экен.
Калкын ойлоп карасаң,
Жыргалга толгон эл экен,
Телегейи тең экен.
Алыстан душман келбеген,
Айланасы бек экен.
Күндө оюн күндө той,
Дүрүлдөп эли өскөндөй,
Дүйнөдө жемиш мөмөнүн,
Бул жерде баары өскөндөй.
Жайнап эли жатканда,
Жайкалган жердин баарысын,
Жайылып малы басканда,
Таалайы өсүп күн сайын,
Жыргалга эли батканда,
Чыгыштан кабар келиптир.
Кытай калмак козголуп,
Келет экен бул жакка,
Деген кабар угулду.
Мындай кабар укканда,
Калктын көөнү бузулду.
Жоого каршы турушка,
Жоболоңдуу душмандын,
Жолун бекем буушкан,
Даярдыктар башталды.
Найза кылыч согулуп,
Саптарына ашталды.
Бостонуңду карасаң,
Калтаган жоо келсе да,

Капаланып шашпады.
Жоого каршы турушка,
Даярдыкты башкарды.
Жаа жебелер жасалды,
Эркектердин баарысы,
Жоокерликке катталды.
Душман менен согушка,
Жигиттери шартталды.
Найза сайыш жаа тартыш,
Жоокерлерге тартылды.
Кылыч чабыш кыйын деп,
Муну билсин жигит деп,
Бардык жерде камдалды.
Айбалта менен чоюн баш,
Аябастан жасалды.
Аны менен чабышка,
Арбын жигит такталды.
Жоокерлердин баарысын,
Бостон алптын кырк жигит,
Кырка бөлүп башкарды.
Жыйналган бардык кошуну,
Кырк кошун деп аталды.
Кошундун баарын караса,
Баш аягын жыйнаса,
Мейкин талаа мелмилдеп,
Кošун жерге башталды.
Жоого каршы турушка,
Даярдыктар башталды.
Калың душман келет деп,
Булар такыр шашпады.
Алп Бостону астында,
Карабоздон чууратат.
Алыштырып жоокерди,
Бири бирин сындашат.
Керек болсо Карабоз,
Канат байлап ал учат,
Даярдыктар жетиптир,

Душман жакын келиптир.
Кытай менен Калмакты,
Баштап жүргөн алдында,
Атактуу дөөлөр бар экен.
Ат көтөрбөй аларды,
Жөө жүрүшкөн чагы экен.
Келе жаткан көрүнүш,
Чоңдугун анын карасаң,
Аркан бою дөбөлөр,
Жылгансып алар көрүнөт.
Алдынкысын Мадыл дейт,
Катарында Салгын дейт.
Кебелбестен жылганы,
Келе жаткан Чан-Чун дейт,
Башкарганы Мандун дейт.
Көтөргөнү булардын,
Отуз батма күрсү дейт.
Буларды көргөн коркоктор,
Арага кирип бысыптыр.
Аласына чычыптыр.
Бостон алпты карасаң,
Алдында чаап жүрүптүр.
Жылгандарды көрүптүр,
Мыйыгынан күлүптүр.
Алдында жүргөн дөөлөрү,
Алтымыштан ашыптыр,
Жөөлөп алар басыптыр.
Күрсүлөрүн жерге урса,
Жердин бети солк этет.
Коркокторду карасаң,
Жүрөктөрү болк этет.
Жакындашып келгени,
Бостон алптын кошундар,
Даярданып турганы,
Душманга көңүл бурганы.
Бостон анда кыйкырат,
Мени карап тургула,

Жеңишке көңүл бургула.
Дөөлөрдү өзүм кыйратам,
Жерге баарын сулатам.
Карабоз атын күүлөптүр,
Камчы салбас карасан,
Каршы-терши чапканы,
Карабоздой күлүктүн,
Тайдай эти бөлүндү,
Тайгандай жону түзөлдү.
Араандай оозу ачылды,
Бурганактап ак көбүк,
Омутоого чачылды.
Бостон алпты карасаң,
Зулпукорун колго алып,
Ары-бери булгады,
Карабоздой бууданы.
Душманды көздөй чурады.
Келе жаткан дөөлөрдүн,
А башыца бир чыгып,
Зулпукор менен чапканда,
Алты дөө башы ыргыды.
Бу башына бир чыгып,
Зулпукорун шилтесе,
Жети дөө башы ыргыды.
Ары бери чураттып,
Бостон алпты карасаң,
Дөөлөрдү жүрөт кыйратып.
Карабозун карасаң.
Канат байлап учуптур.
Астындагы дөөлөрү,
Алп Бостондун колунан,
Дөөлөр кыйрап бүтүптүр.
Келе жаткан душмандар,
Согушту дагы күтүптүр.
Алптары чыгып астына,
Алга карай жүрүптүр.
Карабоздой күлүктү,

Анда мында бир тийип,
Качырган бүркүт өңдөнүп,
Учуп дагы жүрүптүр.
Алдына чыккан алптары,
Кармаша албай кыйрады.
Баатыр менен балбандар,
Согуша албай жүдөдү,
Бостон эми кыйкырды.
Кырк жигитим киргиле,
Ылачын тийген таанадай,
Душманды эми кыргыла.
Кырк жигити ошондо,
Бостондон ураан чакырды,
Кытай менен Калмакка,
Кыргын салып жапырды.
Кырылган өлүк карасаң,
Колот жерге толуптур,
Кыргындугу согуш болуптур.
Кандар суудай агыптыр.
Денесинен ажырап,
Тоголонуп баштары.
Чогулуп жерде жатыптыр.
Алп Бостонуң айкырат,
Ортосун оюп баратат.
Зулпукарын колго алып,
Оңду карай шилтесе,
Зулпукарга туш келген,
Отуз жоо башы ыргыптыр.
Сол жагына шилтесе,
Кырк душман башы ыргыптыр.
Алдын карай шилтесе,
Алыгам деген кытайдан,
Алтымышы ыргыптыр.
Алп Бостонуң ошентип,
Кыргын салып кириптир.
Дөөлөрүн мурун жоюптур,
Кытай менен Калмактын,

Ортосун минтип оюптур,
Эки жагын карасаң.
Кырк жигити баштаган,
Экиге алар бөлүнүп,
Жоокерлери кириптир.
Кырк жигит ураан чакырып.
Бостон алп деп бакырып,
Кудайым өзү колдо дейт,
Ишибизди оңдо дейт.
Айгай салып бакырат,
Кытай менен калмакка,
Кыргын салып жапырат.
Орто жерин карасаң,
Карабозду чураттып,
Бостон оюуп баратат.
Эки жагын караса,
Жигиттери баш болуп,
Жалпы жоокер жабылып,
Жоюп кетип баратат.
Душманды карай шилтеген,
Кылычтары кыңгырайт.
Айландырып чапканда,
Ай балталар жарк этип.
Душмандын башы топ этип,
Жерге түшүп баш кулайт.
Кылычтары кыңгырайт,
Ай балталар зыңгырайт.
Жоокерлери кылкылдайт,
Найзанын учу жылтылдайт.
Ар кошундар көтөргөн,
Кызыл туулар желбирейт.
Эки жактын калың жоо.
Ээ жаа бербей согушат.
Калмак менен кытайдын,
Дөөлөрү мурун кыйрады,
Баатырлары сулады.
Балбандары кулады.

Өзү келген душманды.
Өкүртүп кыргын салганы.
Көпчүлүгүн карасаң,
Бостон өзү жалмады.
Тынч жаткан элди жөн койбой,
Тынчын алып козгогон.
Жай жаткан элге жабышкан,
Кытай менен калмагың,
Жабылып келип калышкан.
Кыргызга кыргын салам деп,
Жерин басып алам деп,
Малын талап алам деп.
Кайгыны башка салам деп,
Канын төгүп кыргыздын,
Каңгыратып салам деп.
Доосу жок келип каптаган,
Кадамыш кандын көп жерин,
Чекесинен таптаган.
Кадамыш кандын багына,
Бостон келип жолуккан.
Каптап кирген кытайды,
Кыргын салып токтоткон.
Баштаганын кыйратып,
Келгендерин сулатып.
Карабозун чуратып,
Жолукканын сулатып,
Жортуп жүрдү чоң Бостон.
Согуш катуу болуптур,
Ой тоого өлүк толуптур,
Кыргындуу согуш болуптур,
Кыйла күнгө созулуптур.
Басып кирген көп кытай,
Кошулуп келген көп калмак.
Кадамыш кандын көп мүлкүн,
Жайнап жаткан көп малын,
Оңой басып алмакка,
Басып кирип кытайлар,

Талап алып дүйнөсүн,
Байлыгын жыйып алмакка.
Жыргап жаткан көп калкка.
Кыргын салып аларга,
Кайгыны башка салмакка.
Каптап кирип келишкен,
Кан ордосун кыйратып.
Казына оозун ачабыз,
Карк алтынын чачабыз.
Жыйнап алган көп мүлкүн,
Талап алып бардыгын,
Бөлүп алып кетебиз.
Бардык элин кыйратып,
Түбүнө биз жетебиз.
Адамдарын кырабыз.
Алтын күмүш жыйнайбыз.
Кыз келинин олжолоп,
Күндүкө алып кетебиз.
Коркок эрлер чогултуп,
Кулдукка алып кетебиз.
Каяша айткан адамдын,
Баштарын толук кезебиз.
Кыргын салып кыргызга,
Түбүнө минтип жетебиз.
Жайылып жаткан көп малын,
Талаадан айдап кетебиз.
Байлык жыйып ушинтип,
Оюбузга жетебиз.
Деген ойдо болушуп,
Калмак менен кытайлар,
Каптап кирип келишкен.
Оолугуп келип ойрондоп,
Калмак менен кытайы.
Кырылгандан калганы,
Артын карай качканы.
Кууп жүрүп артынан,
Канын суудай чачканы.

Канча күн согуш болгону,
Кара жердин бетине,
Жайнап өлүк толгону.
Эч адам аны санабайт,
Белгилешип карабайт.
Азууларын арсайтып,
Аргымак өлүп жыйылган.
Муруттарын сербейтип,
Сакалдарын эрбейтип,
Азамат өлүп жыйылган.
Мойундары кыйылган.
Тоголонуп баштары,
Жер үстүнө жыйылган.
Ушундай согуш болгонун,
Кадамыштай кан айтып,
Казынага чийдирип,
Келечеке билдирген.
Согуш болгон жерлерде,
Өлүктөрүн жыйнаса,
Нечен дөбө үйүлгөн.
Бул дөбөнүн көптүгү,
Келечеке билинген.
Ат өлүгүн жыйнаса,
Арбий жерге сыйбаган.
Куралдарын жыйнаса,
Кадамыш кандын чоң ордо,
Тардык кылып батпаган.
Окуяны жаздырып,
Казынага сактаган.
Мындай катуу согушта,
Кадамыш кандын калкынан,
Кармашып жүргөн учурда.
Канчалары кайтпаган,
Каттап аны жазбаган.
Кайтып келбей калганда,
Үй-бүлөсү ыйлаган.
Кайгырышып өзүнчө,

Кара кийип үстүнө,
Кара жанын кыйнаган.
Кадамыш кандын элине,
Каптап келген душманды,
Кайраттанып чоң Бостон.
Толук барын жеңгени,
Кадамыш кандын көп эли,
Алптыгын анык билгени.
Душманды жеңип келдим деп,
Жазасын толук бердим деп,
Кайрылып душман келбейт деп,
Кадырың эми өсөт деп,
Дүйнөгө даңкың кетет деп,
Айтылып артта калат деп,
Нечен кылым барат деп,
Кадамыш кандын алдына,
Бостон эми келиптир.
Бойлоп салам бериптир.
Тактысынын үстүндө,
Алп Бостондой күйөөнүн,
Таазимин кабыл алыптыр.
Иргелтип душман жеңдим деп,
Ийилип салам бериптир.
Кадамыш кандын тагына,
Эңилип Бостон келиптир.
Эңкейип салам бериптир.
Эми душман келбейт деп,
Эл кайгыны билбейт деп,
Кайгысыз эл жыргайт деп,
Кадамыш кандын алдына,
Эңкейип Бостон турганы.
Кадамыш кан ошондо,
Бостонду толук көргөнү.
Көөнүн эми бөлгөнү.
Кол жайып бата бергени.
Калктын ээси болгунуң,
Кадырлуу күйөө эл үчүн,

Кайрымдуу эми болгунуң.
Балалык милдет аткардың,
Бардык жактан жактадың.
Баалуу кылып атагымды,
Келечекке калтырдың.
Батыш менен Чыгышка,
Атагымды билдирдиң.
Сен Батыштан келбесең,
Бул жоомду жеңбесең,
Сени кандай эл билсин.
Ойноп күлүп жата бер,
Батыш менен Чыгышка.
Барып келип жүрө бер,
Деген бата бериптир.
Кадамыштай каныңдын,
Көөнү эми толуптур.
Бостон алпты тик карап,
Ыраазы эми болуптур.
Жайчылыкка жетиптир,
Жайылып жатып калыптыр.
Ата-эне эстен чыгыптыр,
Аңкайып Бостон жатыптыр.
Жыргалга Бостон батыптыр.
Күн айланып ай жетип,
Ай айланып жыл өтүп.
Айлын Бостон унутуп,
Калган экен алп Бостон.
Бостонду мындай коелук,
Калкы кандай болду экен.
Кабарын андан алалык,
Эли кандай болду экен.
Эми кабар алалык.
Ата-энесин унутса,
Эми ошого баралык.

КАРАБОЗДУН АЙТКАНЫ, БОСТОНДУН ЭЛИНЕ КАЙТЫШКА ДАЯРДЫГЫ

Чоң душманды жеңдим деп,
Жыргалды элге бердим деп,
Жайкалтып калктын баарысын,
Тынчтыкты куруп бердим деп.
Алп Бостонуң дардайып,
Жатып калган кези экен.
Кытайды кандай жеңгени,
Жезбилектей сулууга,
Айтып калган кези экен.
Шарап ичип мас болуп,
Оолжуп жүргөн кези экен.
Ата-энесин унутуп,
Кыйшайып калган кези экен.
Кан ордонун ичинде,
Күндө күлкү күндө оюн.
Кызыгына бул батып,
Кыялданган кези экен.
Карабоздой бууданы,
Кабар алып турчу экен.
Карабоз буудан келгенде,
Жезбилектей акылман,
Жибектен соккон торбого,
Кишмиш салып илчү экен,
Карабоз аны жечү экен,
Карабоздой буудандын,
Кыялын билип турчу экен.
Күндөр өтүп ай келип,
Карабоз буудан келиптир.
Адатындай Жезбилек,
Жибектен соккон торбого,
Кишмиш жемин салыптыр.
Көтөрүп аны алыптыр.
Ызаат кылып ийилип,

Карабоздун алдына,
Жезбилек жетип барыптыр.
Карабозду карасаң,
Жемге көңүл бурбады,
Мойнун ары толгоду.
Жата калып үрпөйдү,
Тура калып жылмайды.
Жезбилекти сүйбөдү.
Баштагыдай болбоду,
Жезбилекти карабай,
Башын ары толгоду.
Жезбилек эми кайтканы,
Көргөнүнүн баарысын,
Бостонго келип айтканы.
Бостонуң анда карасаң,
Мастыгы менен жатканы.
Айткан кепти укпады,
Корулдап катуу уктады.
Таң агарып атканда,
Жерге жарык киргенде,
Эл кыбырап жүргөндө,
Жезбилек эрте туруптур,
Ийинге торбо илиптир.
Карабоздун астына,
Ийилип басып барыптыр.
Алдына торбо кармаптыр.
Карабоздой бууданың,
Торбого тумшук салбаптыр.
Жата калып үрпөйөт,
Тура калып ырсаят,
Ачылып ал сүйлөбөйт,
Кандай ойдо экенин,
Биле албастан Жезбилек,
Артына кайра кайтканы.
Солкулдап басып Жезбилек,
Мунарага чыкканы.
Уктап жаткан Бостонду,

Уйкусунан ойготту.
Башыңды өйдө көтөрчү,
Маанилүү сөз айтамын.
Айтканга көңүл бурсаңчы,
Алдыңа келип мен турам,
Анык сөзүм уксаңчы,
Карабоз сенин жолдошуң,
Жол көрсөткөн жолдошуң,
Акыл айтаар чоң досуң.
Теңир кошкон жан досуң.
Кечетен бери бул турат,
Кейигенсип ынтыгат.
Көзү кайнап жылтырайт,
Керт этип жемди тиштебейт,
Кылт этип суу ичпейт,
Жата калып үрпөйөт,
Тура калып жылмаят.
Кайгыланып тургандай,
Кадиктүү иш билгендей,
Кабар айтып келгендей,
Жанына барсаң болбойбу.
Жабыркатпай бууданды,
Кебин уксаң болбойбу.
Айтып берсе бууданың,
Көңүлү ачык болбойбу.
Жезбилек муну айткан соң,
Уктап жаткан Бостондун,
Уйкусу эми ачылды.
Ар кайсыны бир ойлоп,
Бостондун көөнү чачылды.
Бети-колун жуунуп,
Кийимдерин кийинди.
Карабоздой досуна,
Көңүлү эми бөлүндү.
Барбаңдаган чоң Бостон,
Карабозго барганы.
Жанына туруп калганы.

Ақырын жалын сылады.
Айланайын Карабоз.
Айтканыңды угайын,
Акыл айтсаң билейин,
Айткан кепке кирейин.
Билгениңди жашырба,
Ашык айтып качырба,
Деген сөзүн айтканы.
Жооп күтүп калганы.
Айбан турган Карабоз,
Адам болуп кеп сүйлөйт.
Болоор ишти ал билет,
Адам болуп тил кирет.
Карабоз сөзүн баштады,
Кайгыланып айтканы:
Эрдигиң бар, эсиң жок Бостон,
Эчтеке менен ишиң жок Бостон.
Ата-энеңди унуттуң, Бостон,
Калың калкың куруптур Бостон,
Айбатың бар, акыл кем Бостон,
Айлыңды сен унуттуң, Бостон.
Оруйуң бар, оюң жок, Бостон,
Ойлонбойсуң эмгиче, Бостон.
Кыймылсыз мында жатасың, Бостон,
Кыз кызыгына батасың, Бостон.
Жайылып мында жатасың, Бостон,
Жайкалган кызды кучактап, Бостон.
Жан жыргатып жатасың, Бостон,
Эч кимди көзгө илбейсиң, Бостон.
Эл кадырын билбейсиң, Бостон,
Кайкалап мында жатасың, Бостон.
Калк абалын билбейсиң, Бостон,
Бул жерде сен гүлдөйсүң, Бостон.
Ал жакта жериң билбейсиң, Бостон,
Күндөр өтүп, ай келди, Бостон.
Ойлой турган жай келди, Бостон.
Айлар өтүп жыл ашты, Бостон,

Ата-эненди жоо басты, Бостон.
Батыштан келип чыгышка, Бостон,
Келгениңе бул жакка, Бостон,
Беш жыл ашып кетти го, Бостон.
Эмгиче билбей жатасың, Бостон,
Элиңди жоо чааптыр, Бостон.
Жайкалган сенин жериңди, Бостон,
Кайберен ээлеп калыптыр, Бостон.
Жылга толгон жылкың жок, Бостон,
Жылмайтып жоо айдаптыр, Бостон.
Кулан жайлап калыптыр, Бостон.
Алыстан жоо келиптир, Бостон.
Адырдан малың айдаптыр, Бостон.
Аркар, кулжа ээлептир, Бостон.
Рапшан-Дулай жериңди, Бостон,
Жапайы жандар ээлеген, Бостон.
Адырың ээн калыптыр, Бостон.
Аркар, кийик ээлептир, Бостон.
Тоолоруң ээн калыптыр, Бостон.
Тоо теке, эчки ээлептир, Бостон.
Токойго бугу толуптур, Бостон,
Маралы ойноп жүрүптүр, Бостон.
Эндигин билиптир, Бостон,
Жапайы жандар толуптур, Бостон.
Жолборстор жортуп калыптыр, Бостон.
Жолунан чыкса алыптыр, Бостон.
Арстандар арбып кетиптир, Бостон.
Адырларды арыштап, Бостон.
Арбып алар кетиптир, Бостон.
Карышкырлар кагышат, Бостон,
Капыстан аркар басышат, Бостон.
Адам жүргөн жериңди, Бостон,
Айбандар ээлеп калыптыр, Бостон.
Карача кыргыз элиң жок, Бостон,
Кайда кеткен дайны жок, Бостон.
Дулай элиң дайны жок, Бостон,
Душмандар чаап кетиптир, Бостон.

Кан ордоо кайрылдым, Бостон,
Жакындап барып байкадым, Бостон.
Жапайы маймыл ээлептир, Бостон.
Жайылып ойноп жыргаптыр, Бостон.
Сен жериңди сагынбасаң, Бостон,
Мен жеримди сагындым, Бостон.
Сен ата-энеңди сагынбасаң, Бостон,
Мен атамды сагындым, Бостон.
Сагынгандан сабылдым, Бостон.
Катуу ойго кабылдым, Бостон.
Сен элиңе кетпесең, Бостон,
Мен жериме кетемин, Бостон.
Сен ойлонбой жатканда, Бостон,
Сен оюнга батканда, Бостон,
Сен кайгырбай жатканда, Бостон,
Кен кабарга барамын, Бостон.
Кабарын толук алгамын, Бостон,
Жеримди көрүп кайгырдым, Бостон,
Атамды көрүп айныдым, Бостон.
Картайып атам капыптыр, Бостон,
Кары оору чалып алыптыр, Бостон.
Кайгы тартып жүдөптүр, Бостон,
Өлүмгө жакын барыптыр, Бостон.
Сен кетпесең мен кетем, Бостон.
Атама эрте жетемин, Бостон.
Алты күндө келем деп, Бостон,
Атама убада бергемин, Бостон.
Убадамды аткарам, Бостон,
Атама карай жол тартам, Бостон,—
Деп Карабоз айтканы.
Карабоздун айтканын,
Бостон тыңшап укканы.
Сөздөрүнүн баарысы,
Жүрөгүнө батканы.
Кандай айла кылам деп,
Башы айланып калганы.
Алактап Бостон ойлонуп,

Карабозго айтканы:
Сен кетсең мен да кетемин,
Сен барган жерге жетемин.
Айткан сөзүң мен угуп,
Көңүлүм катуу дегдеди.
Сенден кантип каламын,
Сен айткан жакка барамын.
Ажырап кантип каламын.
Акылдашым сен болсоң,
Алысты жакын көрсөтүп,
Алып жүргөн сен болсоң.
Билбегенди билгизип,
Айтып берген сен болсоң.
Туйбаганды туйгузуп,
Билдиргеним сен болсоң.
Укпаганды угузуп,
Бирге жүргөн сен болсоң.
Жеңиштерге жетелеп,
Жетектеген сен болсоң.
Билбеген жолум билгизип,
Көтөрүп жүргөн сен болсоң.
Өтө албаган жерлерден,
Канат байлап асмандан,
Учуп өткөн сен болсоң.
Кадамыш кандын жерине,
Алып келген сен болсоң.
Жезбилектей сулууну,
Таап берген сен болсоң.
Ойлогон менин оюма,
Жеткиргеним сен болсоң.
Сенден кантип каламын,
Сени менен барамын.
Жоголгон менин элимди,
Издеп жүрүп табамын.
Алып кеткен жоо болсо,
Артынан кууп барамын.
Акыры издеп мен жүрүп,

Ата-энеми табамын.
Карындашым Карачач,
Аны таппай мен мында,
Ажырап кантип каламын.
Алып кеткен душманды,
Кууп барып артынан,
Башын алып саламын.
Элимди чаап кеткенди,
Ээси Бостон экенин,
Эсине барып саламын.
Элимди таап аламын.
Бостонду ал билбесе,
Кыйындык тартып көп элим,
Кыйналышып жүдөсө,
Кыйратып чаап душманды,
Бостондугум билгизем.
Рапшан-Дулай жеримди,
Каадалуу кыпчак элимди.
Чаап кеткен ким экен,
Жеримди ээн калтырып,
Алып кеткен ким экен?
Картайган ата-энемди,
Какшатып кеткен ким экен.
Аны издеп табамын,
Чапкан душман талкалап,
Ата-энемди көрөмүн.
Элимди алып келемин.
Карындашым Карачач,
Арманда кантип коемун.
Алп Бостонуң ошентип,
Катуу сүйлөп кайгырып,
Карабозго кайрылат.
Сени менен мен жүрүп,
Акылыңа мен кирип,
Ааламды издеп барамын.
Арманда жүргөн элимди,
Алып келип жериме,

Конушума кономун,
Ошондо Бостон боломун.
Даярданып келемин,
Токтобостон кетемин.
Деген сөзүн айтыптыр,
Далбаңдаган чоң Бостон.
Жезбилекке келиптир,
Кетерин айтып бериптир.
Даярдыкка келиптир,
Каптаган жоо келиптир.
Кыпчак кыргыз элимден,
Карача-Дулай бөлүнгөн,
Каптап душман келиптир,
Калтырбай чаап кетиптир.
Белгисиз жайга жетиптир,
Мен жериме барамын,
Элимди издеп табамын.
Ата-энемди көрөмүн,
Аларга көңүл белөмүн.
Акылы артык жаралган,
Карындашым Карачач,
Кайгысын анын угамын.
Жезбилек муну укканы,
Кебинин баарын тыңшады.
Кетерин эми билгени,
Кейиштүү болуп турганы.
Бостонго көңүл бурганы,
Жезбилектей сулуунун,
Эзилип жүрөк турганы.
Алыска сен барасың,
Олжолоп кеткен элинди,
Ажыратып аласың.
Бир тууганың Карачач,
Амалын кантип табасың.
Айтканына сен кирсең,
Азабын артык тартасың.
Алыс жолду басасың,

Келбес жайга кетесиң,
Кайрылып кантип жетесиң,
Аягы мага белгисиз.
Карабоз жолду таппаса,
Келээр жолду баштаса,
Азап тартып көп жүрүп,
Айланып кайтып келерсиң.
Карабоздой жан досуң,
Айтканына көнүп жүр.
Баштаган жолго барып жүр.
Ушундай укмуш болоорун,
Абалы мен ойлогом,
Болоорун мен болжогом.
Айтсамбы деп ойлогом,
Башына келип түшпөсө,
Ишенбейт деп койгомун.
Бир тууганың Карачач,
Амал ойлоп тапканын.
Алыстан кабар айтканын,
Артыкча сени көп мактап.
Сени мага сатканын,
Бир тууганың Карачач.
Кутулуш жолун ойлогон,
Эми келбейт деп болжогон.
Келбес жайга кетти деп,
Кадамыш кандын жерине,
Кайдан барып жетти деп,
Ишеничти болжогон.
Жолу катуу тозулган,
Кадамыш канга барам деп.
Жезбилекти алам деп,
Далай баатыр союлган.
Эми Бостон келбейт деп,
Алп кара куш жемдейт деп,
Акылында ойлогон.
Бардыгын ал болжогон,
Куу учуруп кат берген,

Жезбилек сен чакыргын,
Бостонду сен алдыргын.
Акылы артык эр деген,
Кадамыш кандын Жезбилек,
Бостон сага тең деген.
Белендеп сен кат бергин,
Тиемин деп ант бергин.
Белгилүү белек жибергин,
Бул белектен Бостонду,
Аныктап мен билемин.
Деген кабар жиберсең,
Батыштан сага ал барат.
Барып таап сени алат.
Деген катын алгамын.
Айтканыңдай мен кылып,
Толук баарын аткардым.
Алыстан мен чакырдым.
Жол кыйынын эскерттим,
Башка жолго кирсин деп,
Баарын айтып бергемин.
Кайтып Бостон келбейт деп,
Карындашың Карачач,
Жерин эми көрбөйт деп,
Бостон кайтып келбейт деп,
Эр чакырды Батыштан.
Карача-Дулай элинди,
Чаап кетти алыска,
Арып чарчап барарсың.
Араң издеп табарсың.
Дагы айтамын алп Бостон.
Карындашың Карачач,
Аруусуна сен кирсең,
Келбес жайга кетерсиң,
Кайгы тартып өтөрсүң,
Карабоз амал таппаса,
Ак жолуңду ачпаса,
Жериңди такыр көрбөйсүң,

Элиңе кайтып келбейсиң.
Акыркы сөзүм айтамын,
Алыска кетип барасың.
Боюмда арсар бар эле,
Аманатың ошо эле.
Аман-эсен төрөлсө,
Атын ким деп коеюн,
Айтып кетчи Бостонум?
Эр жетип ал жетилсе,
Кана менин атам деп,
Балаң менден сураса,
Жоопту кантип табамын,
Кандай жооп беремин.
Жезбилек суроо бергени,
Бостондон жооп күткөнү.
Анда Бостон кеп айтат:
Боюңдагы күмөндөр
Төрөлүүгө жетилээр.
Эркек туулуп көз ачса,
Атын Бөрүбай-Султан койгунуң.
Эгер кыз туулса,
Өзүң билип атын кой.
Балам аман чоңойсо,
Атакем деп сураса,
Атымды айтып берерсиң.
Кайда экеним сураса,
Барамын деп издесе,
Карабоздун изи деп,
Кеткен жагы ушу деп,
Жол көрсөтүп койгунуң.
Деген сөзүн айтканы,
Жезбилек анда кеп айтат:
Бойго жетип толукса,
Барамын деп оолукса,
Издеп барып жолукса,
Аны кантип тааныйсың,
Бир белгиңди калтыргын.

Балаң болом деп айтып,
Аныктап анан таанысын.
Бостон туруп кеп айтат:
Карындашым Карачач,
Кадырлап мага жасаган,
Жаныңда дайым жүрсүн деп,
Каалап мага атаган.
Тес кайыктап тигилген,
Кабаттап жибек сиңирген,
Оюмдары өзгөчө,
Тигилгени бөтөнчө.
Ушуга салып тигип кал,
Бардык жагын билип кал.
Баатыр болуп бааланса,
Атакемди табам деп,
Издегенди кааласа,
Ушул кетечени тигип бер.
Атакеңдин белги деп,
Белиңде бекем жүрсүн де.
Кезигип калса атакең,
Мына ушундан билсин де.
Атакеңдин белгиси,
Кетечеден тааны де.
Салыштырып карасаң,
Экөө окшош таамай де,
Менин балам экен деп,
Атаң мындан тааныйт де.
Баатырдыгың каалайт де,
Келеер деп сени самайт де,
Арт жагын дайым карайт де.
Деген сөзүн айтканы.
Аны угуп Жезбилек,
Белиндеги кетече,
Бостондон чечип алганы.
Салыштырып саймасын,
Окшоштуруп тигиптир,
Келиштирип оюмун,

Таанылгыс кылып сайыштыр.
Салыштырып алп Бостон,
Жезбилектей сулуунун,
Уздугун билиптир.
Катар коюп караса,
Ажырагыс экенин.
Экөө бирдей бекемин,
Бардыгы тегиз экенин.
Баатыр Бостон каалады,
Окшоштугун баалады.
Кетечени бекемдеп,
Бел боосуна тагып бер,
Тактап баарын айтып бер.
Бул сөзүн Бостон айтканы.
Жезбилек менен коштошуп,
Узак жолго жөнөдү.
Кадамыш кандын кан ордо,
Кайрылып барды ошого.
Босого бийик боз ордо,
Бойлоп салам бергени.
Кан тагында олтурган,
Кадамыш канга келгени.
Каалга бийик кан ордо,
Кайкалап салам бергени.
Жоо жарагын баарысын,
Бүт боюна илгени,
Жоого аттанган немедей,
Жасанып Бостон киргени.
Кадамыш кандай каныбыз,
Кетээрин эми билгени.
Ээлигип Бостон калыпсың,
Жоо жарагын байланып,
Кармашуудай камданып.
Жол жүрүүгө шайланып,
Жериңди эңсеп калыпсың,
Элиңди эстеп альшсың.
Ата-энеңди сагынып,

Арзып эми алыпсың.
Ата-энеңе салам айт,
Жолдо жоого жолукпай,
Кан атаңа аман кайт.
Кадамыш кан ошондо,
Ак батасын бериптир.
Аман жетип баргын деп,
Ак жолуна салыптыр.
Оң батасын бериптир,
Ойноп-күлүп жеткин деп,
Оңдоп жолго салыптыр.
Муну мындай коелук,
Батышты карай жөнөгөн,
Алп Бостондун,
Тагдырын эми көрөлүк.

БОСТОНДУН ЭЛИНЕ ЖӨНӨГӨНҮ

Акыркы жолго чыгарда,
Жибек торбо колго алып,
Кишмиштен тандап жем салып.
Жыла басып Жезбилек,
Карабозго барганы,
Башына торбо илгени.
Карабоз менен Бостонго,
Коштошууга келгени.
Айланайын Карабоз,
Айбан эмес кишисиң,
Адамдан артык билгичсиң.
Алп Бостондун өзүнө,
Ааламдын баарын билгиздиң.
Алп Бостонду көтөрүп,
Чыгышты карай басканың.
Кыйналып жүрүп жолуңда,
Кыйла жоону жеңгенсиң.
Кыйабын таап келгенсиң,

Кыйла өнөр билгенсиң.
Өнөрүңдү көрсөтүп,
Адам жүргүс жол менен,
Айыгышкан жоо менен,
Алышып баарын жеңгенсиң.
Акыл кошуп Бостонго,
Алып мында келгенсиң.
Батыш менен Чыгышка,
Чыдап жолду баскансың.
Максатына жеткирип,
Арзыган жары Жезбилек,
Жеткирем деп келгенсиң.
Жуучу болгон ата жок,
Өзүң алып келгенсиң.
Ойлоп оюң айткансың,
Оолугуп жүргөн Бостонду,
Оң жолуна салгансың.
Ошондуктан Карабоз,
Ардактап сени жүрөмүн.
Ата ордуна сыйлаймын,
Ага ордуна кыйбаймын.
Бостонду баштап жүрөсүң,
Бардык ойду билесиң.
Окуянын болоорун,
Кыйынчылык жолдорун,
Кандай жолдо жеңээрин,
Айтып өзүң бересиң.
Алп Бостонду ар убак,
Жеңишине барарга,
Жолун таап бергенсиң.
Мына ушул жол менен,
Мени таап бересиң.
Ошондуктан сени мен,
Ата ордуна сеземин,
Ага ордуна көрөмүн.
Ар убакта ардактап,
Алпештеп сени келгенмин.

Жаны менен жан болуп,
Алп Бостондун жанында,
Ар дайым бирге жүргөнсүң.
Карабоз мындан ары да,
Келечегиң кеңдир дейм.
Алп Бостондун башынан,
Кыйынчылык кетирип,
Ойлогон ойго жеткирип,
Жеңиш алып берет дейм.
Калың элин кайгыдан,
Куткарып алып келет дейм,
Кубанычка жетет дейм.
Өз жерине келет дейм.
Алп Бостондун досусуң,
Досу тургай Бостондун,
Көрүп турган көзүсүң.
Кармашып дөө жолукса,
Кубаттуу сен белесиң.
Арып чарчап турганда,
Көкүрөктө демисиң.
Мен ар убак ишенем,
Алп Бостонго дайыма,
Кайыштан бүткөн Карабоз,
Кыяматтык жолдош деп,
Кыйындык баштан кетирер,
Ак жолтой анык колдош деп.
Жолуңар эми ачылсын,
Издегендер табылсын,
Кайгылары басылсын.
Кан атасын алыстан,
Таап келип алп Бостон,
Жерине баарын кондурса,
Жеңиштин баары бүткөндө,
Кайгы тартып зарланып,
Жезбилек мында күткөндө,
Айланып жүрүп бул жерге,
Бостонду алып келет деп,

Карабоз сенден күтөмүн.
Канча жылдар өтсө да,
Келет деп мен түтөмүн.
Алдыда күндөр ар убак,
Ардактап силер күтөөрмүн,
Силер келип жеткенче,
Убайым тартып жүрөөрмүн.
Кайгыларын көп айтып,
Капа болуп Жезбилек,
Карабоздун астына,
Белин ийип жүгүндү,
Келинмин деп бүгүлдү.
Карабоз менен Бостонго,
Кайгыларын көп айтып,
Айдай жүзүн муңайтып,
Жезбилектей акылман,
Алыс жолго узатты.
Абыгер тартып турганын,
Аларга айтып билдирди.
Агып турган көз жашын,
Карабоздой буудандын,
Мандайына тийгизди.
Бостонго барып Жезбилек,
Ак бетинен сүйгүздү.
Алп Бостондун кучагы,
Кучагына кыналып,
Тал чыбыктай буралып,
Айтып турган жерлери:
Алыс жолго барасың,
Алдыңдан жоо жолукса,
Айласын кандай табасың.
Жолдош албай жаныңа,
Жалгыз кетип барасың.
Кайраттанып аттандың,
Калкымды издеп табам деп,
Кудайым өзү жар болсун,
Жолуңду өзү оңдосун.

Издеген жогуң табылсын,
Ак жолуңар ачылсын,
Асылган душман чачылсын.
Деп узатты Жезбилек,
Бул сөздү угуп алп Бостон,
Жезбилекке ыраазы болгону.
Секирип атка мингени,
Жезбилек менен коштошуп,
Батышты карай жүргөнү.
Карабозду карасаң,
Булутту көктүн астында,
Каалгып учуп баратат.
Каардуу тоонун үстүндө,
Калкып учуп баратат.
Канат кылып кудайым,
Кандай кылып жараткан,
Карабозду карасаң,
Кааласа жерди арыштайт,
Төрт аягы тарсылдайт.
Туягына туш келсе,
Таштар учуп чачырайт.
Каалаганда Карабоз,
Жал куйругу делбиреп,
Канат байлап бул учат.
Алты айлык жолдору,
Үч күндө жетти болжолу.
Кара тоого барганы,
Кара зоонун кара уңкүр,
Бостон менен Карабоз,
Шашып кирип барганы.
Карабоздой буудандын,
Атасы ошол жерде экен.
Карабоздой буудандын,
Атасы кайыпжан экен.
Булар жетип келгенче,
Көзү өтүп кетиптир,
А дүйнө карай жетиптир.

Карабозго сактаган,
Кайыптын зары бар экен,
Жастанып жаткан ал экен.
Карабоз аны көрүптүр,
Көзүнүн жашын төгүптүр.
Ат башындай чоң зарды,
Сугунуп жутуп ийиптир.
Карабоздой бууданга,
Баштагыдан эки эсе,
Дагы кубат кириптир.
Карабоз анда кеп айтат,
Чоң Бостонум деп айтат.
Кара үңкүр оозун бекиткин,
Кайып атам жашаган,
Үңкүрдү эч ким билбесин,
Жан-жаныбар кирбесин.
Алп Бостонду карасаң,
Күчтүүлүгүн сынасаң,
Үйдөй болгон чоң ташты,
Чеңгелдеп барып кынаптыр.
Ошол күндөн ушул күн,
Кара зоодо кара үңкүр,
Эч адам издеп таппаптыр.
Бостон менен Карабоз,
Кан Буубанын ордого,
Жетип келди ошондо.
Эки жагын карады,
Ээлеп алган аймакты,
Эси кетип санады.
Элди кайдан табам деп,
Ойлоп Бостон самады.
Санаасы кетип сан болду,
Ою кетип маң болду.
Ордону көрүп алп Бостон,
Айланасын карады,
Өткөндөрүн самады.
Атакемдин кан ордо,

Толкуп турган чагында.
Картайып эми барам деп,
Кайгыланып турганда,
Айланада көп калкы,
Атакеме келгенде,
Капаланба каным деп,
Калкы кубат бергенде,
Толкуп турган бул ордо.
Байлыгы ашып элимдин,
Барктуу болгон бул ордо.
Кан атамн көп калкы,
Каалап келген бул ордо.
Жыргал берди элге деп,
Калың калктын баарысы,
Баалап келген бул ордо.
Оюн-күлкү түгөнбөй,
Күнү-түнү бул жерде,
Жыргалы болгон бул ордо.
Карача дулай элине,
Түркүк болгон бул ордо.
Бул ордонун ичинде,
Бактуу мөмө жайнаган,
Шагына конуп булбулдар,
Мукамдуу үнүн чыгарып,
Тыным албай сайраган.
Булбул үнүн тыңшашып,
Атам менен энемдин,
Кулагы угуп жыргаган.
Бул ордого келишкен,
Атакемдин нөкөрлөр,
Жыргалдуу деп сындаган.
Кайран ордом карасам,
Карып болуп турганы.
Эн калып ичтери,
Маймыл ойноп калганы.
Бул ордомду карасам,
Ортосунда көл эле,

Түркүн балык түс берип,
Көл ичинде жүрчү эле.
Айланасын карасаң,
Ар түркүн гүлдөр өсчү эле.
Гүл жыттанып буруксуп,
Көңүлдү ачып турчу эле.
Эми көлдү карасам,
Сасык көлчүк жай алып,
Бака чардап калыптыр.
Айланып мен карасам,
Гүлдөп турган багы жок,
Күүлүп тушкөн мөмө жок,
Жапайы жерге айланып,
Чөп аралап калыптыр.
Барктап муну караган,
Адамдардан айрылган,
Байкуш ордо болуптур.
Кан атамдын ордосу,
Кулап кыйын тозуптур.
Ошентип Бостон кайгырат,
Айланасын каранат.
Алысты ойлоп ал турат,
Кан атасы Кан Бууба,
Кайгырганын эске алат.
Калың элин чогултуп,
Бийлаганын эске алат.
Картайып эми баратам,
Балалуу болбой дүйнөдөн,
Өтүп барам дегеним,
Ойлонуп туруп эске алат.
Калың эли чурулдап,
Чоң кудайдын өзүнөн,
Бала бер деп кудайлап,
Суранганын эске алат.
Ушул сөздөр айтылып.
Уккандарын эске алат.
Ушуларды ойлонуп,

Бостон катуу муңканат.
Кайран атам Кан Бууба,
Балам жок деп күйүнгөн,
Баланы кудай берген соң,
Кандай болуп сүйүнгөн.
Атакемдин тилегин,
Аткарбадым айрылдым.
Дайнын тапшай бул жерден,
Караанын көрбөй кайгырдым.
Атакем менен энемдин,
Кай кеткенин билбедим,
Капа болуп жиндедим.
Кан Бууба атам ойлонгон,
Балалуу болсом бул жерде,
Ээлик болот бул элге.
Ордодо балам ойнойт деп,
Көзүм өтүп мен кетсем,
Айланада душмандан,
Элин өзү коргойт деп.
Эрезеге келгенде,
Ээлик болот элине,
Деп атакем ойлонгон.
Кан атамды ойлосо,
Каякка барып кор болгон.
Мен каякка барамын,
Кор болуп жүргөн атамды,
Кайсыл жерден табамын.
Деп Бостон кайгырат,
Карабозду чакырат,
Кеңеш сурап алдырайт.
Эси ооп турган Бостонго,
Карабоз анда сөз айтат,
Кеңеш берип муну айтат:
Элиңе душман келиптир,
Калкыңа кайгы бериптир.
Кан атаңдын ордого,
Каардуу душман келиптир.

Ордосун оюп талкалап,
Алыска алып кетиптир.
Жогуңдун жолун билбесем,
Кайда экен деп издесем,
Кут тараптан изде деп,
Акылмандар айтыптыр.
Кут тараптан таппасаң,
Күн батыштан изде деп,
Даанышмандар айтыптыр.
Абалтан калган сөздөргө,
Акылмандар айтканга,
Айтылып бизге калганга,
Акырын көңүл буралык.
Ошолорго биз карап,
Ойлоп издеп чыгалык.
Кут тарапка баралык,
Деп Карабоз айтканы.

БОСТОНДУН АЙКАНГА ЖОЛУККАНЫ

Кыйынчылык күндөрдү,
Жеңилдеткен Карабоз.
Ээн талаа жүргөндө,
Эриктирбей Бостонду,
Кубандырган Карабоз.
Жогун издеп чыкканда,
Таап берген Карабоз.
Артык баалап талаада,
Карабоздун үстүндө,
Жогун издеп алп Бостон,
Алыска жүрүп баратат.
Адыр-адыр жол басты,
Жол басканда мол басты.
Тоосу бийик бел ашты,
Как эткен карга болбогон,
Кук эткен кузгун учпаган,

Саргарып жаткан чөл басты.
Бир бийикке чыкканда,
Карабоз туруп кеп айтат,
Бостонду карап муну айтат:
Жерден, жерден жер бийик,
Жер үстүндө мен бийик,
Менин үстүмдө сен бийик.
Мен көргөндү көрдүңбү, Бостон,
Мен билгенди билдиңби, Бостон.
Көңүлүңө илдиңби, Бостон,
Ажыратып айткының, Бостон,
Деген сөзүн айтканы.
Анда Бостон кеп айтат,
Көрө албадым деп айтат.
Көрбөгөн соң эчтеке,
Биле албадым деп айтат.
Караргырдын көзүнө,
Кан чагылгыр көрүнөт.
Түнөргүрдүн көзүнө,
Түн чалынгыр көрүнөт.
Эчтекени көрбөдүм,
Көзүмө жакын илбедим.
Мен эч нерсени билбедим,
Деп Бостон айтканы.
Айтып, айтып сөз албас,
Аңкоого мен жолуктум,
Сүйлөп, сүйлөп сөз албас,
Шүмшүккө башым не коштум.
Тээ тиги алысты сен карасаң,
Көгөрүп мага көрүнөт,
Көйкөлүп ал бөлүнөт.
Көрүнгөн көлдүн чети бейм,
Кызарып дагы көрүнөт,
Кылтылдап ал бөлүнөт.
Чындап аны карасам,
Кызарган кыздын бети бейм,
Деп Карабоз айтканы,

Дегдеп жүрүп калганы.
Жакындап алар барганы,
Абайлап жетип караса,
Кол эмес, көп эл көрүнөт.
Ары-бери сүрүлөт,
Адамдар арбын көрүнөт,
Топ-топ болуп бөлүнөт.
Топ ичинен чапкылап,
Тополоңдоп жүргөндөй.
Абайлап дагы байкаса,
Жоосу келип тийгендей,
Жоболоңду көп сальга,
Алышып алар жүргөндөй.
Аралашып калыпгат,
Абдан аны караса,
Карарып калкы көрүнөт.
Каптап кирип калың жоо,
Капсалаңды салганбы.
Кагышып калкы жатканбы.
Элин сактап калышка,
Эрегишип, согушуп,
Эки жак канга батканбы.
Айкалышып салышып,
Баатырлары алышып,
Ай балта менен чабышып.
Найзаларын колго алып,
Сайышкансып көрүнөт.
Бирин бири кубалап,
Кылычтарын колго алып,
Кыргын салып ичинде,
Чабышкансып көрүнөт.
Алыстан жоо келгенби,
Кыргын салып бул элге
Доосун доолап жүргөнбү.
Же болбосо бул элде,
Аласасы жок болсо,
Дүнүйө жыйнап алышка,

Капсалаң салып жүргөнбү.
Бүлүк салып тынч элге,
Бөтөн жоо келгенби.
Бөөдөсүнөн бул элди,
Кыргын салып киргенби.
Кыйабын таап бул элден,
Дүнүйө жыйнап жүргөнбү.
Алыстан карап турганда,
Аларга көңүл бурганда,
Ажырап ал билинбейт.
Же болбосо бул элде,
Кайраттуу кандан айрылып,
Калк жыйылып жүргөнбү.
Калың эли жыйылып,
Канына катуу күйгөнбү.
Олуялар чогулуп,
Осуят айтып канына,
Куранын окуп жүргөнбү.
Кандарынан айрылып,
Кайгырышып жүргөнбү?
Кан тактысын талашып,
Кагылышып жүргөнбү?
Же болбосо бул элде,
Кан кызына күйөөлөп,
Баатыр жигит келгенби?
Баалуулугун билгизип,
Батымдуу тоюн бергенби?
Калың эли чогулуп,
Той тойлошуп жүргөнбү?
Той тамаша көбөйүп,
Ойноп-күлүп жүргөнбү?
Тойго дүйнө көп чачып,
Бөлүп алып көп эли,
Сүйүнүшүп жүргөнбү?
Ажырабайт алыстан,
Калың калктын жыйыны.
Жакындап ага барбаса,

Көбөйүшүп жүргөнүн,
Аныктап кантип билебиз.
Бул элинин келгенин,
Ошентип ойлоп алп Бостон,
Карабоздой дулдулун,
Ал жакка башын бурганы.
Карабоз менен алп Бостон,
Калың эл карай жүргөнү.
Абайлап булар баратат,
Алыста караан жакындап,
Улам алга баратат.
Карабоз арыш кергени,
Баскан жери оюлат,
Топурагы тозулат,
Артына чаңы чогулат.
Ошентип Бостон баратат,
Улам алдын карашат,
Жакындап элге баратат,
Бостон менен Карабоз,
Чогулган элдин алдына,
Жакындап жетип калганда,
Жолун тозуп бир тобу,
Жортуп келип калганы.
Алдында бирөө сурады,
Айтканын анын угалы.
Кайдан келген баатырсың,
Эмне издеп келе жатырсың.
Ат арытып, тон тозуп,
Алыстан келе жатыпсың.
Айбатыңа караса,
Алп мүнөзүң бар экен,
Жүрүшүңө караса,
Жок издеген көрүнөт,
Көрүп турган адамга,
Айбатың артык көрүнөт.
Анда Бостон кеп айтат:
Мен алыстан келемин,

Жок издеп мен жүрөмүн.
Анда тиги кишилер,
Жогундун жообун айткын дейт.
Көрсөк айтып берелик,
Билсек жардам берелик,
Айландырып биз карап,
Алп экен деп билебиз.
Жогумдун жообун сурасаң,
Жерсип кеткен жети ата.
Жети атаңдын артында,
Желип жүргөн желмайан.
Желмайандын артында,
Анын арты жагында,
Желини сүттүү куу инген,
Аларды ээрчип алганы,
Жез буйлалуу нар тайлак,
Аларды издеп жүрөмүн.
Кеткен жагын билбедим,
Алыстан минтип келемин,
Табам го деп жүрөмүн.
Алдынан чыккан адамдар,
Жооп айтышат алар,
Андай топтуу төөнү көрбөдүк,
Көрдүк деген адамды,
Кулак менен укпадык.
Жолуң баатыр ачылсын,
Издегениң табылсын.
Көрүнүшүң карасак,
Көркөмдүү бир баатырсың.
Бостон сурайт алардан,
Жыйылган адам көп экен,
Жыйындары мол экен.
Жыйылган элде кайгыбы,
Же болбосо бул жыйын,
Кадырлуу бирөө чакырган,
Оюн күлкү той барбы.
Мен ойлосом калың эл,

Бекеринен жыйылбайт.
Берендери чогулуп,
Тамаша куруп жатабы.
Ары бери ат ойнойт,
Карап туруп ойлосом,
Калың эли шат окшойт,
Каны жакшы март окшойт.
Деген сөзүн айтканы,
Жооп күтүп ал Бостон,
Тургандарды карады.
Тургандар анда кеп айтат,
Каныбыз сонун деп айтат.
Той берип жатат деп айтат,
Айкан деген каныбыз,
Ардактайбыз барыбыз.
Акыйкаттап эл сурайт,
Арыз муңду жакшы угат.
Жетим менен жесирге,
Жетинбеген кемчилге,
Жардам берип ал турат.
Кары менен картаңга,
Кароосуз болуп калганга,
Кайыр берип ал турат,
Калкына көңүл көп бурат.
Картайып эми баратам,
Эркек бала көрбөдүм.
Көзүм өтүп мен кетсем,
Элимди ким башкарат.
Деп ошону ойлонду,
Алтынай деген кызы бар.
Бойго жетип толгону,
Куда болуп калышка.
Күйөө кылып алышка,
Жакын жерде кандардан,
Балабызга бергин деп,
Кудалашып келбеди,
Кызым бойго жетти деп,

Өзү кабар айтпады.
Картайып өзү кеткен соң,
Кызы бойго жеткен соң,
Өз элимен тандайм деп,
Күйөөнү өзүм камдайм деп,
Акылмандан аңдайм деп.
Баатырлардан тандайм деп,
Балбандардан аңдайм деп.
Шамдагайды жыйнайм деп,
Мергендерди таңдайм деп.
Ошолордун ичинен,
Көөнүмө жакканын,
Күйөөлүккө сындайм деп.
Сынга толгон бирөөнү,
Алтынай кызым берем деп.
Тактыга аны коём деп,
Бактылуу болуп ошондо,
Көңүлүмө толوم деп.
Айдан ашык күн өтгү,
Элинин баарын жыйнады.
Кан эркинче той берип,
Эсеби жок сыйлады.
Калкынын баарын жыйнады,
Каныбыз каалаганча той берип,
Калкын күндө сыйлады.
Балбандарды чогултуп,
Бардык оюн өткөрүп,
Эңиш күрөш баштатат.
Балбан болуп аталса,
Башка бөлүп жыйнатат,
Шамдагай баатыр жыйнатат.
Сайыштырып сындатат,
Алыштырып ылгатат.
Артык экен дегенин,
Аны бөлүп жыйнатат.
Мергендерин ылгатат,
Баатыр балбан дегенден,

Шамдагай кыйын бекем деп,
Чубатып жамбы аттырат.
Ай толуп ашып кетсе да,
Байлап койгон жамбыга,
Атып бирөө тийгизбей,
Алтын жамбы былк этбей,
Ордунда бек турат.
Калың элдин ичинен,
Кадырлуу күйөө болбоду,
Кан көөнүнө толбоду.
Кайгырып капа болгону,
Алыстан келген меймансың,
Бардык мүчөң келишкен.
Айбатыңы карасак,
Асман менен теңешкен.
Алдында атың карасак,
Ачык буудан көрүнөт,
Айбандан артык бөлүнөт.
Тегин жерден чыкпаган,
Телегейиң тең экен.
Көп элди башкарган,
Бекзаада жагың бар экен.
Айландырып карасак,
Айбаттуу жагың бар экен.
Жол үстүндө сен жүрүп,
Ак ниет тойго жолуктуң.
Бул тойго барып бер,
Аталбаган жамбыны,
Чаап барып атып бер.
Эгер бактың ачылса,
Жамбы жерге куласа,
Кан көөнүнө толоорсуң.
Белдүү баатыр экен деп,
Бек күйөө болуп калаарсың.
Айбаттуу баатыр экен деп,
Кан күйөө болуп калаарсың.
Келгендер минтил айтышты,

Алп Бостондой баатырды,
Той болгон жерге чакырды.
Топтолгон жердин ортодо,
Илинген жамбы көрсөттү.
Карап Бостон турбады,
Калың элдин баарына,
Кайрылып көңүл бурбады.
Алп Бостонуң ошондо,
Карабозун чууратып,
Артынан чаңын буратып,
Жаасын колго алыптыр,
Чаап бараткан жеринде,
Жамбыга жебе жиберди,
Эмне экенин билбеди,
Кайрылбай кете бергени.
Жебе жетип жамбыга,
Жерге түштү топ этип.
Карап турган калың эл,
Алдын тосуп чуулады,
Бек күйөөнү тозгун деп,
Бер жакта турган дуулады.
Күйөө болсун макул деп,
Макулдугун кан берди.
Ал аңгыча болбостон,
Ой боюна койбостон,
Бостонду аттан алышып,
Ак кийизге салышып,
Бек күйөө бек болсун деп,
Кан күйөө кут болсун деп,
Көтөрүп алып Бостонду,
Канды карай жарышты,
Кан алдына барышты.
Увазирлер жанында,
Сейил курган тагында,
Айкан ойлоп турган чагында,
Ак кийизге салышты,
Көтөрүп алып Бостонду,

Айканга алып барышты.
Айландырып Айканың,
Бостонду абдан карады,
Көңүлүнө жарады.
Тегеретип карады,
Теги жайын санады.
Тек жайы бекем экен дел,
Кан тукуму экен деп,
Айкан ачык баалады.
Күйөө болсун мага деп,
Жарыя кылып калганы.
Кан сарайга барсын деп,
Даярдалган жайына,
Алып анда барсын деп,
Белгилүү күйөө болсун деп,
Алтынайдай кызымын,
Ачык көөнү толсун деп,
Айкан буйрук бериптир.
Көтөрүшүп Бостонду,
Белгисиз келген бек күйөө,
Каалгып келген кан күйөө,
Кудайым өзү жиберип,
Кубандырган бул күйөө,
Деген сөздү айтышып,
Көтөрүп алып Бостонду,
Кан сарайга барышты.
Каалап койгон жайына,
Киргизип аны коюшту.
Кыз-келиндер чурулдап,
Бек күйөөбүз келди деп,
Белден кармап калышты.
Кан күйөөбүз келди деп,
Колтукташып алышты.
Кыз-келин карап турбады,
Баатыр Бостон байланган,
Жоо жарагын чечишти,
Дайындуу жайга илишти.

Кан сарайдын ортодо,
Алтынайга аталган,
Мунарасы бар экен.
Ал мунардын башында,
Алтын менен жасалган,
Алтынайга аталган,
Артык жайы бар экен.
Кырк кыз жандап ал жерде,
Алтынай анда турчу экен.
Кыз келиндер жетелеп,
Колтуктап алып Бостонду,
Мунардды көздөй энтелеп,
Алып барды эртелеп,
Айкандын кызы Алтынай,
Айдай сулуу жаркынай,
Кырк сулуу кыз жанында,
Ойноп-күлүп турчу экен.
Алыстан күйөө келиптир,
Деген кабар угулуп,
Алтынайдай сулууга,
Кабары мурун жетиптир.
Калың эли баалаган,
Артык баатыр экен деп,
Кан тукуму экен деп,
Кан атаң артык баалаган.
Алтынайдай сулуу кыз,
Күйөөм ушул экен деп,
Көргөнүндө билиптир,
Көөнүнө Бостон толуптур.
Кыз келиндер Бостонду,
Алтынайдын жанына,
Алып келип коюптур.
Айкан элин чакырып,
Кыз-күйөөнүн тою деп,
Бардык элим келсин деп,
Кырк күн тоюн кылыптыр,
Отуз күн оюн кылыптыр.

Кырк биринчи күнүндө,
Кеч киргендин түнүндө,
Молдолору келиптир,
Күйөө кыздын жанына.
Никеге купта окуптур,
Ак никени акташып,
Кутпаларын такташып,
Кудаанын айткан карызы деп,
Пайгамбар айткан парзы деп,
Алтынай менен Бостонго,
Ак никени кыйыптыр.
Ортоңор ысык болсун деп,
Экөөңөрдүн көөнүңөр,
Суудай тунук болсун деп.
Ак чыныны алдырып,
Тунук сууну куйдуруп,
Алтынай менен Бостонго,
Абал мурун жуткуруп,
Отургандын бардыгы,
Тегеретип ичиптир.
Ушуну менен ак нике,
Айтылып элде калыптыр.
Кыз-күйөөнүн ортосу,
Экөө бирдей ойлошу,
Тунук суудай болсун деп,
Ошондон элге калыптыр.
Тунук сууну ичкенди,
Салт кылышып алыптыр.
Бирин-бири сүйсүн деп,
Бирине-бири күйсүн деп,
Ант кылышып алыптыр.
Нике салты бүтүптүр,
Молдо-эшендер кетиптир.
Күйөө-кыздын салты деп,
Ак төшөккө жатыптыр,
Айкалышып калыптыр,
Кучакташып алыптыр.

Бостон баатыр кеп айтат,
Алтынай сулуу деп айтат,
Келечек жубай деп айтат.
Мен жок издеп жүрөмүн,
Табарымды билемин.
Жогумду издеп тапканча,
Жеңишиме жеткенче,
Анты-шертим бар эле,
Кошулбайын катынга,
Деген сөзүн айтканы,
Кылычын кындан сууруп,
Ортосуна койгону.
Ак жолума барайын,
Издегеним табайын.
Айланып кайтып келейин,
Убадамды берейин.
Кааласаң алып кетейин,
Кааласаң калып жүрөйүн.
Айтканыма ишенгин,
Алтынай мени унутпа,
Капаланып кайгыга,
Бекер көөнүң курутпа.
Рапшан-Дулай жерим бар,
Кыргыз-кыпчак уруктан,
Карача-Дулай элим бар,
Кан Бууба деген атам бар,
Бостон деген атым бар.
Жубайым Бостон деп жүргүн,
Ойноп-күлүп сен тургун.
Деп ошентип алп Бостон,
Алтынайга айтканы,
Эртеси Бостон кайтканы.
Айкан тозуп кеп айтат,
Баатыр күйөө деп айтат.
Бүлөңдү мында таштаба,
Ала кеткин деп айтат.
Кайрылып Бостон кеп айтат,

Кайрымдуу каным деп айтат.
Мен жок жоготуп жүрөмүн,
Издеп аны табамын,
Кайрылып мында келемин,
Капаланбай туруп тур.
Алтынай менин жубайым,
Аны кантип унутайын.
Ичке баткан балаңыз,
Тышыңызга батпайбы,
Тынчып бир аз жатпайбы.
Айланып мында мен келем,
Жарымды алып мен кетем.
Деген сөзүн бек айтып,
Айкан менен коштошуп,
Кыбыла карай кетиптир.
Жогунду куттан таппасаң,
Кыбыла карай бар деген,
Акылман сөздү эстептир.
Баатыр Бостон ошентип,
Кыбыла карай кетиптир.

БОСТОНДУН КҮНКАНГА ЖОЛУГУШУ

Айкандан Бостон чыкканы,
Жолун дагы улантты,
Кыбыла карай баратты.
Айкандын элин аралап,
Алдын улам каралап,
Ажырап Айкан элинен,
Алыстап Бостон баратат.
Жолун улам узартат,
Жүргөн жери чөл экен,
Жан-жаныбар аз экен.
Кумдуу жерлер сабалайт,
Камыштуу жерлер аралайт.
Кандай табам элди деп,

Бостон ичтен санаалайт.
Ушул издеп табат деп,
Карабозго ишенет.
Алыс жерге кеткенби,
Азап тартып атакем,
Ак сүтүн берген энекем,
Алсырап алар жүрөбү.
Эстеп мени билеби,
Келет деп алар күтөбү.
Кейишти тартып ар убак,
Карындашым Карачач,
Кайгы тартып жүрөбү.
Акылмандан артык баш,
Ар убак мени күтөбү.
Ардагым акам келет деп,
Ажыратып кетет деп,
Акылманым Карачач,
Амалсыздан түтөбү.
Азапта жүргөн ата-энем,
Аларды тирүү көрөмбү,
Деп ойлонуп алп Бостон,
Алдыга карай баратат,
Айкандын элин калтырып,
Алыстап Бостон баратат.
Кыбыла карай жол жүрдү,
Жол жүргөндө мол жүрдү.
Ысыгы кайнап ашынган,
Кум чөлдөрдү басыптыр,
Таскаранын таңдайы күйгөн,
Таз кишинин маңдайы күйгөн,
Тулпардын туягы күйгөн,
Куунун куйругу күйгөн,
Куу чөлдөргө жолукту,
Кыбыр эткен жаны жок,
Кыйбысык чыккан чөбү жок.
Эн талаа эрме чөл,
Эч бир адам көрбөгөн,

Көңүлүн дагы бөлбөгөн,
Чөлгө Бостон жолукту.
Ата-энемди табам деп,
Кыйындыкка карабай,
Абыдан Бостон оолукту.
Ат басса куму бырыксыйт,
Ысыгына чыдабай,
Ат туягын куйкалайт.
Жел жүрбөстөн кумдары,
Кор чыккансып куркурайт.
Кумдан чыккан чаңдары,
Түтүндөй болуп бургулдайт.
Бостон менен Карабоз,
Алга карай баратат.
Жалын күйгөн кемедей,
Бетине ысык чабылат,
Жалындап ысып баратат.
Жүрөгү ысып тарыгат,
Улам алга жүргөндө,
Кыйындыктар жаралат.
Кум чөлдөрдү аралап,
Кыйналып Бостон баратат.
Кайнаган кумдун арада,
Куюндары жолукту,
Кум учуруп, шамалдап,
Карабоз менен Бостонго,
Катуу бороон жолугуп,
Улам-улам катуулап,
Ысык кумдар бетке урат.
Учкан кумдун ысыгы,
Жалындай болуп бетке урат.
Улам бороон күчөдү,
Кумдар көчүп жүргөнү.
Алды аркасы билинбейт,
Катуу бороон күчүнөн,
Күндүн көзү көрүнбөйт.
Кум бороону башталып,

Кумду учуруп асманга,
Караңгы түн басканы.
Айланасы көрүнбөй,
Бараткан жагы билинбей,
Караңгы түн каптады.
Алп Бостонду көтөрүп,
Карабоз алга баратты.
Кумдуу бороон ичинде,
Ысыгы дагы күчөдү.
Бул ысык чөл арасы,
Карабоз менен Бостонго,
Кыйынчылык жаратты.
Карабоз менен алп Бостон,
Кыйындыктан шашпады.
Бара жаткан багыттан,
Туура жүрүп адашпады.
Караңгы түн бороондо,
Ысык кайнап бул чөлдө,
Кумдар көчүп күчөдү.
Айланасын биле албай,
Бостон бир аз жүдөдү.
Кыйынчылык болсо да,
Кайгырууну билбеди.
Алып жүргөн Карабоз,
Караңгы түн ичинде,
Кайнаган кумду учуруп,
Катуу бороон күчүндө,
Алп Бостону үстүндө,
Карабоздой дулдулуң,
Алга карай жүргөнү,
Адашууну билбеди.
Карабоздун үстүндө,
Бостон аны баалады.
Карабоздой бууданың,
Кумдуу тоолор көчкөндө,
Жыгылбай алга баратат.
Караңгылык ичинде,

Адашпай алга баратат.
Жалындуу бороон ичинде,
Жалтанбай алга баратат.
Дагы далай жол жүрдү,
Кыйынчылык жолдордо,
Арыбастан мол жүрдү.
Акыры, кум бороону токтолуп,
Кыйынчылык өтүптүр,
Түнү күнгө алмашып,
Жарыктыкка өтүптүр.
Адыр-адыр жол басып,
Шагыраган таш басып,
Бийик тоого чыгыптыр,
Айланасын караптыр.
Карабоз анда кеп айтат,
Эмне көрдүң деп айтат.
Көргөнүң айтчы деп айтат,
Анда Бостон жооп айтат.
Мен алысты карасам,
Бозоруп тунуп көрүнбөйт,
Ажырап ачык билинбейт.
Аңтарып абдан карасам,
Эч нерсе көзгө илинбейт.
Үстүндөгү алп Бостон,
Мен көргөндү көрбөдүң,
Мен билгенди билбедиң,
Аларды көзгө илбедиң.
Алысты мен карасам,
Агарган белги көрүнөт,
Ал атактуу кандын шаары бейм.
Айландырган чеби бейм,
Ортосунан көрүнөт,
Кызарып көзгө бөлүнөт.
Кызарган кыздын бети бейм,
Дагы бир кандын шаарына,
Биз жакындап калдык бейм.
Ошентип айтып Карабоз,

Алга карай жүрүштүр,
Жакындап жетип барыптыр.
Абайлап аңдап караса,
Жакындап дагы баратса,
Арбын эл топ-топ көрүнөт,
Ар кайсы жерге бөлүнөт.
Аргымактар арыштап,
Арасында жүгүрөт.
Эмне болуп жатканын,
Мындай топту ким билет.
Кубанышып куушуп,
Тойлор болуп жатабы.
Ары-бери алышыга,
Оюн болуп жатабы.
Кыз-күйөөнү кыналтып,
Тою болуп жатабы.
Шыңкылдашып күлүшүп,
Оюн болуп жатабы.
Же болбосо бул жыйын,
Капаланып кайгырып,
Кымбатынан айрылып,
Өлүм болуп жатабы.
Күйгөнүнө чыдабай,
Ыйы болуп жатабы.
Алыс жактан арымдап,
Ардактуу мейман келишип,
Алдын тозуп алышып,
Сыйы болуп жатабы.
Деген ойго келишип,
Жакындашып баратса,
Жан-жактарын карашса,
Арбын топтон бөлүнүп,
Ардактуу мейман экен деп,
Алыстан алар билиптир.
Азаматтар бөлүнүп,
Алар салам бериптир.
Алыстан келген меймансыз,

Кокусунан биз жакка,
Адашып келип калгансыз.
Каяктан сиз келесиз,
Кайсыл элден болосуз.
Алдыңы тозуп биз келдик,
Кадырлуу мейман болосуз.
Кандын тою мезгилде,
Жолугупсуз биздерге,
Кан тоюна баргыла,
Кадырлуу конок болосуз,
Деген сөзүн айтканы.
Бостон жооп бергени,
Жок жоготуп келемин,
Издеген жогум айтайын,
Жооп алып кайтайын.
Жерсип кеткен жети атаң,
Жети атаңдын артында,
Желип жүргөн желмаян,
Желмаяндын артында,
Желини сүттүү куу инген,
Куу ингендин артында,
Жез буйлалуу нар тайлак,
Алыстан издеп келемин,
Дайнын таппай жүрөмүн.
Тосуп келген эл айтат:
Андай тоолор көрбөдүк,
Көргөндөрдү укпадык,
Издегениң табылсын,
Жолуң арбын ачылсын.
Көөнүңөр дагы шаттансын,
Деген сөздөр айтышып,
Бостонду тойго чакырып,
Той үстүнөн сен чыктың,
Токтоп мында тойлоп өт.
Тоодой баатыр экенсиң,
Мелдешкен сынга катышсаң,
Бактылуу болоор бекенсиң.

Жеңишке сен жетишсең,
Муратыңа жетерсиң.
Күнкан деген каныбыз,
Күйүмдүү элге аныбыз.
Алымын алат айында,
Салыгын салат жылында.
Жыйнап алып салыгын,
Казынага салдырат.
Жетим менен жесирге,
Кары менен алсызга,
Кайрылып турат дайыма.
Кайрымдуу биздин каныбыз,
Каныбыздын колунда,
Эркек бала жок болуп,
Кыз баласы бар болуп,
Кызынын аты Күмүшай,
Күн нурундай жүзү бар.
Бойго жетип толуп ал,
Болуп турган чагы бар.
Айланада кандардан,
Канзааданын балдардан,
Күйөө болуп келген жок.
Кандын уулу алсын деп,
Чакырып Күнкан барган жок.
Калкына калың той берди,
Калкымдан күйөө тандаймын,
Баатыр менен балбандан,
Кызыма күйөө камдаймын,
Деген жарлык чакырган.
Шамдагай менен мергенди,
Эл ичинен тандаймын.
Эргип чыккан жигиттен,
Кызыма күйөө тандаймын.
Деп кан элин чакырып,
Эсеби жок той берди.
Айдан ашып кетсе да,
Тандалып бирөө чыкпады.

Жарлык кылган байгени,
Эч кимиси алган жок.
Каныбыздын көөнүнө,
Күйөөлүккө толгон жок.
Сиз барыңыз балбанга,
Жыгып мөөрөй алганга.
Сиз барыңыз эңишке,
Эңип жеңиш алганга.
Сиз барыңыз сайышка,
Найзалары кагышып,
Сайып намыз алганга.
Жамбы атууга барыңыз,
Чаап барып жаа тартып,
Жебе менен жара атып,
Мерген болуп калыңыз.
Жарлыктын баарын аткарсаң,
Күнкан кызы Күмүшай,
Күйөө болуп калыңыз.
Күмүшай аты бар экен,
Күн нурундай кыз экен.
Бойго жетип толукшуп,
Толуп турган чагы экен.
Муну айтып келгендер,
Ортого алып Бостонду,
Тойго алып барганы.
Бостон турду ортодо,
Бостондун көрүп сөөлөтүн,
Калктын баары карады,
Балбанга эч ким даабады.
Эңишке деп жар салса,
Эңишке эч ким барбады,
Эңишүүгө даабады.
Сайышка деп чакырса,
Чогулган элдин ичинен
Сайланып эч ким барбады,
Сайышка эч ким даабады.
Чогулган элдин ичинде,

Бостон турду күрсүйүп,
Тоодой болуп дүңкүйүп.
Жоо жарагын карасаң,
Бостонго баары жарашкан.
Бир күрсүсүн карасаң,
Салмагын анын санасаң,
Жыйырма батман чоюндан,
Урган жери оюлган.
Дөөлөрдү барып чапканда,
Талкан болуп жоюлган.
Колундагы калканы,
Алты батман болоттон.
Алптар келип сайганда,
Кагат экен жолотпой.
Ошондуктан Бостонго,
Кунканыңдын элинен,
Жакын эч ким барбаган,
Айтылган бардык байгени,
Бостонго деп арнаган.
Акырында караса,
Атылбай жамбы калыптыр.
Чаап жүргөн жарчылар,
Жамбыны көрүп калыптыр.
Баатыр мейман келгин деп,
Жамбыны атып бергин деп,
Жарчылары чакырды.
Алп Бостонду карасаң,
Карабозун камчылап,
Жамбыны карай чааптыр.
Колундагы жебесин,
Көө берип жамбыга,
Чапкан бойдон кетиптир.
Жебе жетип жамбыга,
Жамбыны үзүп кетиптир.
Топ деп жерге түшүптүр,
Бардык жарлык бүтүптүр.
Чогулган элдин баарысы,

Бек күйөө деп күтүштүр.
Балбандар аттан түшүштүр,
Бостонго баары жабылып,
Аттан аны алыптыр,
Ак кийизге салыптыр.
Алтымыш балбан көтөрүп,
Кан күйөө эми болду деп,
Күнкандын көөнү толду деп,
Күмүшай күйөөгө оңду деп,
Алыстан келген бул мейман,
Күнканга күйөө болду деп,
Алып барышты ордого,
Ортодо турган мунарга,
Чыгып барды башына.
Күмүшайдай сулуунун,
Алып барды кашына,
Тою тойго уланып,
Күнкандын эли кубанып,
Кырк күн тоюн тойлотуп,
Отуз күн оюн ойнотуп,
Күмүшай менен Бостондун,
Ак никесин кыйыптыр.
Тунук суудай болсун деп,
Ичиңер кубанычка толсун деп,
Олтургандын баарысы,
Молдо менен эшени,
Имам менен калпасы,
Кыз келиндер жалпысы,
Тунук сууну ичиптир.
Ушуну менен тополоң,
Бары-жогу бүтүштүр.
Алтынайдаң ант алып,
Күмүшайга шарт кылып,
Кырк биринчи күнүндө,
Бостон жөнөп калыптыр.
Кайнатасы Күнкандын,
Астына Бостон барыптыр.

Күмүшайдай жубайым,
Убактынча калганга,
Күйүт тартып турамын.
Алыс жолго баратам,
Күмүшай менин жубайым,
Кандай айла кылайын,
Убактылуу калтырам,
Аманат деп жубайды,
Сиздин колго тапшырам.
Деп ошентип алп Бостон,
Күнкан менен коштошту.
Анда Күнкан кеп айтат,
Күйөө балам деп айтат.
Күйөө бала, кыз бала,
Экөө бирдей тең бала,
Айланам Бостон сен кара,
Картайып мен баратам,
Кайгыны көп жаратам.
Калың элим карасаң,
Азапты бир топ жаратам.
Эркек бала жок болду,
Кыз бала менен токтолду.
Күмүшайды көргөнмүн,
Балам деп аны сүйгөнмүн.
Бардык калың элиме,
Ээ болот деп жүргөнмүн,
Кыз бала кандай болот деп,
Ойлоп-ойлоп жүргөнмүн.
Өңүңө окшош алптардан,
Күйөө болсо деп күткөнмүн.
Оюма эми жеттим деп,
Күмүшайдын бактысы,
Ачылып эми кетти деп,
Кудайым өзү берди деп,
Чыгыштан чындап келди деп,
Чын балалуу болдум деп,
Максатыма жеттим деп,

Ыраазы болуп калганда,
Бйлатып кайда барасың.
Бул калайык баарысы,
Меники эмес сеники,
Тактыга эми конгунуң.
Карып турган чагымда,
Таалайлуу кылып койгунуң,
Калкыңа ээлик болгунуң.
Маңдайың жарык көрүнөт,
Баатырлыгың башкача,
Балбандыгың артыкча.
Бардык мүчөң бөлүнөт,
Алптык жагың баарысы,
Айбатыңдан көрүнөт.
Кетем деген бир сөзүң,
Көөнүмө тийип өксүтөт.
Мен картайып калганда,
Карылык алга барганда,
Кайрылып сен келбесең,
Калкымдын алы не болот.
Сен белгисиз жактан келгенсиң,
Мен береним деп билгемин,
Белгилүү алп дегемин.
Эми белгисиз жакка барасың.
Издеп жүрүп аяктан,
Жогуңду анан табасың.
Акыры сен баламсың,
Алыс ,жолго барасың.
Жогуңду мен уккамын,
Жообун өзүм тапкамын.
Айланайын алп Бостон,
Жерсип жүргөн жети атаң,
Түпкү аталарың болучу,
Желип жүргөн желмаян,
Өз кан атаң болучу.
Желини сүттүү куу инген,
Сени багып чоңойткон,

Ал өз энең болучу.
Жез буйлалуу нар тайлак,
Карындашың болучу,
Аларды кайдан табасың,
Арып чарчап сен Бостон,
Арбын жерди басасың.
Акыры сен табасың,
Армандуу кылып мендейди,
Калтырып сен кетесиң,
Кайтып качан келесиң.
Анда Бостон кеп айтат,
Арыбагын деп айтат,
Күмүшай менин жубайым,
Кандай айла кылайын,
Жогумду издеп табайын,
Жоболоңдуу жолумдан,
Максатыма мен жетип,
Анан сизге кайтайын,
Келип салам айтайын.
Кайнатасы Күнканга,
Бостон сөзүн айтканы.
Деп ошентип алп Бостон,
Кыбыла карай кыбылжып,
Карабоз менен алп Бостон,
Андан ары жөнөдү.
Ата-энесин бул издеп,
Узак жолго баратат.
Эли-жерин табышка,
Чамданып Бостон баратат.
Карабоз менен Бостондун,
Айласы кандай болоорун,
Аны кийин көрөлү.
Бостон кайда барарын,
Жогун издеп табарын,
Жоболоңдуу саларын,
Көңүлдү ача белөлү,
Бостон менен Карабоз,
Жолго чыгып жөнөдү.

БОСТОН ЭЛИН ИЗДЕП ТАПКАНЫ

Бостон Күнкандын шаарынан,
Карабозун камчылап,
Кара жолго бастырат.
Карабозду карасаң,
Баскан жерин аңдасаң,
Бадалдарды жапырат.
Ташты басса Карабоз,
Таманынан быркырап,
Талааларга чачырайт.
Карабоз баскан жерлерде,
Ородой болуп оюлуп,
Бардык жерде из калат.
Кыбыла карай баратат,
Издеп жүрүп алп Бостон,
Элин көксөп баратат.
Күндөп-түндөп жол жүрдү,
Аянбастан мол жүрдү.
Ээн талаа, эрме чөл,
Адырларга кезикти.
Төө кайтарган адамга,
Бостон келип жолукту.
Андан Бостон кеп сурайт,
Төө кимдики деп сурайт.
Төө кайтарып жүрөсүң,
Кайсыл элден болосуң.
Кайгырып эмне ыйлайсың,
Кара жаның кыйнайсың.
Өксүп-өксүп муңдайсың,
Өз жаныңды кыйнайсың.
Деп Бостон суроо бергени,
Жоопту андан күткөнү.
Төөчү анда сөз айтат,
Жолочу нени сурайсың,
Жүрөккө сайып муңдайсың.

Ужканда эмне кыласың,
Баштагысын баштасам,
Өткөндөрүн атасам,
Бул төөлөрдү сурасаң,
Аныктап сен уга алсаң,
Көңүлүңө түйө алсаң,
Айтып сага берейин.
Бул Кан Буубанын төөсү эле,
Карача-Дулай эл болгон,
Кан Бууба деген хан болгон.
Телегейи тең болгон,
Айтканы элге эм болгон.
Акыл менен сураган,
Ал учурду сурасаң,
Калкы тынчып жыргаган,
Картайып ал кеткенде,
Элин бир күн жыйнаган,
Балам жок деп ыйлаган.
Элинин баары чуулдап,
Кудайдан бала сураган,
Кабыл болуп тилеген,
Жыл айланып өткөндө,
Тогуз ай тогуз күн болгондо,
Кемпири эгиз төрөгөн.
Бири эркек, бири кыз,
Жөркөктөшүп өрөгөн.
Улуу айбаттуу алп чыкты,
Кызы кыйын калп чыкты.
Улуу кетти чыгышка,
Бир кыз ашык болуп чакырса.
Кызы кыйын чыкканы,
Батыштан баатыр чакырып,
Элин тегиз чаптырып,
Баары жогун кыйратты.
Батышты карай айдатып,
Алып келди бул жерге,
Тийип алды ал эрге.

Аты Айшакан деп айтат,
Атасынын мал мүлкүн,
Аябастан жеп жатат.
Ал жерде мен да бек элем,
Эл башкарчу эр элем,
Мында алып келген соң,
Төө кайтарып жүрөмүн.
Жашай албай жүдөдүм,
Кыйынчылык күндөмүн,
Деген сөзүн айтканы,
Мунун сөзүн укту да,
Бостон ары жөнөдү,
Башкасын дагы көрөлү.
Баратканда Бостонго,
Жылкы айдаган жолукту.
Өңүн Бостон караса,
Жүдөгөнсүп көрүндү.
Андан Бостон сурады,
Айткан кебин угалы,
Ага көңүл буралы.
Калыс болуп туралы,
Ал жылкычы муңдады,
Сураганын тыңдады.
Айдаган жылкы кимдики,
Айтып мага билдирчи.
Башкарган каны ким экен,
Болот экен кайсы элден,
Боздоп ыйлап жүрөсүң,
Кайгырганың эмне экен.
Айдаганың сан жылкы,
Айтып койчу кимдики,
Жылкычы анда кеп айтат,
Кейиштүү муңун бек айтат.
Баштагысын сурасаң,
Кан Буубанын жылкысы,
Азыркысын сурасаң,
Айдап келип ээ болгон,

Айшакандын жылкысы.
Мурункусун сурасаң,
Калың кыргыз кыпчактан,
Карача-Дулай эл чыккан.
Аны баштап сураган,
Кан Бууба деген кан болгон,
Калкка кайрымдуу жан болгон.
Сан жылкынын баарысы,
Кан Буубанын жылкысы,
Азыркысын сурасаң,
Какшатып элди чаап алган,
Батышты карай айдаган,
Кан Буубаны баш кылып,
Айдаган элдин баарысын,
Персияга кул кылган,
Кан Бууба кызы Карачач,
Айшакандай канына,
Катын болуп тийип алган,
Ата-энесин кем кылган.
Кан Буубанын мал мүлкүн,
Персияга жем кылган,
Айшакандын жылкысы.
Мен өз элимде бек элем,
Айдалып келип бул жерге,
Персиялыктарга кул болдум.
Кыйналып жүрүп бул жерде,
Ойлогонум муң болду.
Деп кайгырып ыйлады,
Көздөн жашы салаалап,
Ак сакалын аралап,
Айтып муңдуу ыйлады,
Жүрөккө муңу сыйбады.
Солкулдап ыйлап турганы,
Соо жүрөгүн кыйнады,
Ичине муңу сыйбады,
Эчкирип байкуш ыйлады,
Алп Бостонуң ошентип,

Жылкычы сөзүн угуштур,
Болгон ишти билиптир,
Эли ушул жерде экенин,
Аныктап Бостон билиптир.
Айтканына караса,
Карындашы кылыптыр.
Анын баарын ушак деп,
Ичинен ойлоп дөө Бостон,
Укканына ишенбейт.
Айтып жаткан кишилер,
Эч нерсени билбейт дейт.
Карындашым Карачач,
Андай ишке барбайт дейт.
Айтып жаткан адамдар,
Душманды толук билбейт дейт.
Билбей туруп буларың,
Ар кайсыны сүйлөйт дейт.
Деп ойлонуп алп Бостон,
Андан ары жүрүптүр.
Карабоз менен Бостонуң,
Жайылган бада көрүптүр,
Ага жакын барыптыр.
Бадачыны тааптыр,
Ага салам айтыптыр.
Баданын ээсин сураптыр,
Басалбай жүргөн бадачы,
Сөз айталбай ыйлаптыр.
Кебетесин караса,
Сөөлөттүү адам көрүнөт,
Бутуна кийген өтүк жок,
Өтүк эмес чокой жок,
Чокой турмак башмак жок.
Тамандары жарылган,
Шыйрактарын карасаң,
Караган тытып айрылган.
Жаралары айыкпай,
Жапа чегип кайгырган.

Кийимдери жыртылган,
Салбаңдап баары тытылган.
Башына кийген телпек жок,
Телпек тургай топу жок.
Чачы өсүп саксайган,
Сакалы өсүп бапсайган.
Мурутунан өскөнгө,
Оозу, мурду көрүнбөйт.
Карап турган адамга,
Ким экени билинбейт.
Бостонго ал кеп айтат,
Айбаттуу баатыр экенсиң,
Кайдан өзүң келесиң,
Айтканда нени билесиң.
Баданын ээсин сен сурап,
Жаратты козгоп турасың,
Билгенде эмне кыласың.
Мурунку ээсин сурасаң,
Арбын кыргыз элинен,
Рапшан-Дулай жеринде
Таалайлуу кандын бири эле,
Ошол Кан Буубанын бадасы.
Азыркысын сурасаң,
Айшакандын бадасы.
Өлүм бербей кудайым,
Тирүүлөй мени кыйнады.
Бада айдатып жадатты,
Жакшылыктуу күн бербей,
Мени ушинтип кууратты.
Өз элимде жүргөндө,
Эл башкарып жүрчү элем.
Бей-бечара алсызга,
Каралашып турчу элем,
Эми өзүм алсызмын,
Төрт түлүктүү мал айдап,
Далай элди билчү элем,
Эми алым ушундай.

Башка түштү мүшкүлай,
Алдымдагы баданы,
Ары-бери айдашка,
Баса албаймын жыңайлак,
Алыма эч ким карабай,
Абалым болду ушундай.
Үй-бүлөмдөн ажырап,
Өлө албаймын алсырап,
Муундарым калтырап.
Бада барат жайылып,
Жете албаймын салбырап,
Деди да токтоп бадачы,
Алп Бостондун алдында,
Карап турду жалдырап.
Алп Бостонуң ошентип,
Бадачы сөзүн угуптур,
Аны менен коштошуп,
Алга карай жүрүптүр.
Бостон менен Карабоз,
Андан ары баратса,
Алды жагын карашса,
Чогулушуп бир тобу,
Ортого алып бирөөнү,
Сабаганын көргөнү,
Көңүлдү ага бөлгөнү.
Жакындап Бостон барганда,
Жайыла качып жөнөдү.
Качкандарды токтотуп,
Токмок жеген адамдын,
Айыбын айт деп сурады.
Топтолуп турган адамдар,
Бостонго көңүл бурганы,
Сөөлөтүн көрүп Бостондун,
Титирешип турганы.
Дагы Бостон сурады,
Силер сабап ургудай,
Кандай күнөө кылды эле,

Күнөөсүн айтып бергиле.
Деген сөзүн айтканы,
Анда бирөө жооп айтат,
Иштебейт деген доону айтат.
Караган малга жете албай,
Качамын деп бул кыргыз,
Кетерине жол камдайт.
Айткан жакка оң баспайт,
Айдаган малын жөн бакпайт.
Ичип-жеген тамагын,
Иштеп аны актабайт,
Деген шылтоо айтканы.
Жатканды Бостон караса,
Токмок жеген адамы,
Тура албастан сулады.
Турамын деп кыбырайт,
Турушка анын алы жок,
Кийиминде тамтык жок,
Бүткөн бою сыйрылган,
Тамандарын карасаң,
Тилик-тилик жарылган.
Жарыктан каны куюлган,
Муну көрүп турган соң,
Ачуусу келип Бостондун,
Кылычтын сабын кармаптыр,
Кынынан сууруп алыптыр.
Чогулуп турган адамдарды,
Шилтеп Бостон салыштыр.
Он бешинин баштары,
Тоголонуп калыштыр.
Сулап жаткан кишини,
Эңип Бостон алыптыр.
Бош калган аттын бирине,
Мингизип аны салыптыр.
Анда киши кеп айтат,
Айланайын периштем,
Асмандан түшө калдыңбы,

Өлүмгө кеткен адамды,
Ажыратып алдыңбы.
Өлүмдөн мен калдымбы?
Деген сөзүн айтканы.
Андан Бостон кеп сурайт,
Каның кайда деп сурайт,
Мурунку каным Кан Бууба,
Азыркы каным Айшакан.
Кан Бууба кызы Карачач,
Катын болуп жыргаган.
Уулу Бостон дөө эле,
Бостон бозуп кеткен дейт,
Келбес жайга жеткен дейт.
Карындашы Карачач,
Кайтпас жайга жиберген.
Акылсыз агам кетти деп,
Мудаага мен жеттим деп,
Персия каны Айшакан,
Кабар берип чакырган.
Кайгыртып элин чаптырган,
Атасынын кан тагын,
Абийирсиз кызы кыйраткан,
Ата-энесин ыйлаткан.
Малы-мүлкүн жыйнаткан,
Батышты карай айдаткан.
Каяша берген баатырдын,
Башын алып сулаткан.
Айдап келип бул жакка,
Баарыбызды куураткан.
Айшакандай баатырга,
Тийип алып Карачач,
Жалгыз башын жыргаткан.
Кан атасы Кан Бууба,
Торпок багып талаада,
Кыйналып жүрөт ал дагы.
Жарты алачык тийген дейт,
Жар башына тиккен дейт,

Жанын сактап зоргодон,
Өлбөй араң жүрөт дейт.
Өзүнүн кызы Карачач,
Душмандык кылып жүргөнүн,
Атасы толук билет дейт,
Укканым ушул периште.
Кан Буубанын калың эл,
Жүрөбүз минтип кейиште.
Куткарар күн бар бекен,
Пайгамбар бизге жар бекен,
Чын кудай өзү бар бекен,
Билгеним ушул окуя,
Сөзүн айтып бечера,
Алсырады бир азга,
Ошентип сөзүн бүтүрдү.
Бостон менен Карабоз,
Дагы жүрдү алдыга.
Бостонду жолго коёлу,
Элинин баарын кыйнаган,
Ата-энесин ыйлаткан,
Акылман кыз Карачач,
Андан кабар алалы.
Айласын кантип табат дейт,
Амалын анын көрөлүк,
Ачык көңүл бөлөлүк.
Кылыктарын билелик,
Айтып анан жүрөлүк.

КАРАЧАЧТЫН БОСТОНДУ АЛДАГАНЫ

Кан Буубанын Карачач,
Акылманы башкача,
Амалкөйү артыкча.
Алдыда билип туруучу,
Аярдык жагы бар экен.
Болоор ишти мурунтан,

Болжоп билип туруучу,
Аярдык жагы күч экен.
Жакшылык менен жамандык,
Болоор күнүн болжолдоп,
Алдыдан билип турчу экен.
Ошондуктан Карачач,
Кыйындык жагы бар экен.
Бостон менен Карабоз,
Узак жерге жол жүрүп,
Жол жүргөндө мол жүрүп,
Эл четине жеткенде,
Алп Бостондун келерин,
Келип мында жетерин,
Кечигип билип калыптыр.
Аярдыгы адашып,
Алдыдан билбей калыптыр.
Өз атасын көп кыйнап,
Кесепети тийиптир.
Эне сүтүн актабай,
Каргышына калыптыр.
Бостондун келе жатканын,
Мурунтан билбей Карачач,
Муңканып эми калыптыр.
Калың элин көп кыйнап,
Каргышы буга тийиптир.
Ошондуктан Карачач,
Бостондун жакын келгенин,
Араң зорго билиптир.
Айла таппай калыптыр,
Айшакандай эрини,
Кандай кылып Бостондон,
Куткарарын ойлоптур,
Амал издеп онтоптур.
Түн ортосу мезгилде,
Койнундагы кан эри,
Угуп алып чочуптур.
Тура калып Айшакан,

Асмандагы айымсың,
Тийип турган жарыксың,
Күйүп турган шамымсың.
Эмне билип камыктың,
Уктап жатып чочудуң,
Маңдайыңдан карасам,
Өңүң турат бузулуп,
Көзүң турат сүзүлүп.
Жүрөгүң катуу болкулдайт,
Бүткөн боюң солкулдайт.
Кооптуу иш болгондой,
Башыңа кайгы толгондой,
Бетиң турат кансырап,
Дарманың жок алсырап.
Сөз айта албай муунуп,
Демиң чыгат буулуп,
Өпкөң турат өрөпкүп,
Айталбайсың оюң көп.
Кайраттанып карачы,
Жакшылап ойго жарачы.
Айшакан минтип сурады,
Карачачтын астында,
Былк этпей карап турганы.
Кайгылуу иш болоорун,
Карачачтын билгенин,
Угайын деп алдында,
Катуу көңүл бурганы,
Сөзүн күтүп турганы.
Карачач катуу үшкүрдү,
Бушайман тартып бүкчүйдү.
Айшакандай эрине,
Билгендерин сүйлөдү.
Кагылайын арстаным,
Карап жүрүп тапканым.
Эзилип мен турамын,
Издеп жүрүп жакканым.
Мукабатым Айшакан,

Муңайып мен турамын,
Бир сүйгөнүм Айшакан,
Ичим күйүп куурадым.
Эрмегим сен Айшакан,
Эндиреп мен турамын,
Эми кандай кыламын.
Акылы жок акемди,
Келбес жайга жиберип,
Келе албайт деп билгемин.
Алп кара куш душманын,
Ала албайт деп жүргөмүн.
Барса келбес жиберип,
Бара албайт деп жүргөмүн.
Алп кара куш жолунан,
Өтө албайт деп жүргөмүн.
Алп кара куш өзүнө,
Жем болот деп жүргөмүн.
Кыйырдын кызыл түлкүсү,
Жеңе албайт деп жүргөмүн.
Өтө кыйын жол кезип,
Кадамыш кандын ордого,
Жете албайт деп жүргөмүн.
Акылы жок акемди,
Жоголду деп жүргөмүн,
Кайрылгыс болуп бул жактан,
Бөлүндү деп жүргөмүн.
Кызыл каны чачылып,
Төгүлдү деп жүргөмүн.
Жезбилекке жете албай,
Көмүлдү деп жүргөмүн.
Кара көзү кашайып,
Оюлду деп жүргөмүн.
Ошондуктан мен курган,
Ойлобопмун келишин.
Капысынан кабылып,
Жоголгон Бостон табылып,
Минтип келип калаарын,

Капарыма албапмын.
Ардактуу менин жубайым,
Алсырап мен турамын.
Эл четине келиптир,
Жериңди басып кириптир.
Эсирген мен байкуш,
Эртерээк билбепмин.
Түндө жатып көрүшмүн,
Уктап жаткан жеримден,
Катуу чочуп кетипмин,
Таттуу уйкумдан кечипмин.
Ошондо онтоп кетипмин,
Акылы жок акеме,
Алышкан алы жетчү эмес,
Кармашкан күчү жетчү эмес.
Чапсаң кылыч өтчү эмес,
Сайса найза кирчү эмес,
Атса жебе тешчү эмес,
Айбалта менен чапканда,
Тийсе мизи кесчү эмес.
Айлам кетип турганы,
Абалымдын курганы.
Сен ордодон качып кеткиниң,
Бекем жайга бекингин.
Акылы жок акемди,
Айла таап алдайын,
Келбес жайга камдайын,
Дагы бир жолу арбайын.
Күчүм жетсе агама,
Алдап жолго салайын,
Түбөлүккө жыргалды,
Экөөбүзгө камдайын.
Ушундай ойду ойлонуп,
Бул амалды колдонуп,
Карачач ойлоп тапканы,
Эрине шонтип айтканы.
Тактысын таштап Айшакан,

Баатырларын ээрчитип,
Түн ичинде качканы.
Карачачтай амалкөй,
Ордосунан кетирди,
Качып барып Айшакан,
Бекем жерге бекинди.
Карачачтай сулууга,
Эми көңүл бөлөлү.
Кандай амал кылаарын,
Бостонду кандай алдаарын,
Байкап дагы көрөлү.
Карачачтай амалкөй,
Айшакандай жубайын,
Түн ичинде айдады,
Туюк жерге жайлады.
Өзүнө болсо Карачач,
Жаманыраак бир бөлмө,
Жатакана камдады.
Катуу ооруп калдым деп,
Амалымдын жогунан,
Айла таппай жатам деп,
Сар-санаага батам деп,
Ооруга мен басынып,
Кайгы тартып калдым деп,
Айтаар сөзүн Бостонго,
Амал кылып камдады,
Жатаканам ушул деп,
Жаман бөлмө тандады.
Карачачтай арыбың,
Амал ойлоп бүтүптүр,
Келе жаткан Бостонду,
Ушундай кылып күтүптүр.
Амал ойлоп Карачач,
Жата берсин ушундай,
Кайгырып жүргөн Бостондон,
Кабарын эми алалык,
Талаада жүргөн Бостонго,

Таап эми баралык.
Айшакандын жеринен,
Персиянын элинен,
Бостон элин тааптыр.
Чаап келген канды издеп,
Эрегишип калыптыр.
Кан ордосу кайда деп,
Сурап жүрүп калыптыр.
Элдер айткан жол менен,
Улап жүрүп калыптыр.
Кан ордосу ушу деп,
Таап кирип барыптыр.
Кандын тагы кайда деп,
Карап туруп калыптыр.
Алп Бостондун келгенин,
Карачач билип алыптыр.
Ордого келип киргенин,
Жаадысында билиптир.
Жабыркап мында жатам деп,
Чакан киши жиберип,
Чакырып эми алыптыр.
Чамасы келбей Карачач,
Айланам менин агам деп,
Мойнунан бекем кучактап,
Солкулдап ыйлап калыптыр.
Жатындашым, агам деп,
Жармашып ыйлап калыптыр.
Жалынсам менин акем деп,
Жалгызым сени табам деп,
Алыска кантип барам деп,
Кабарын кантип берем деп,
Абигер тартып жатамын.
Алыска сен кеткенде,
Алдуу душман бир барып,
Айлыңды чаап алганы.
Элиңдин баарын кул кылып,
Малыңды айдап алганы.

Алсыратып атаңды,
Мал башына таштады.
Мени алып келип ордого,
Аламын деп кыстады.
Макулдугум бербесем,
Ушинтип мени кыйнады.
Күйүтүмө чыдабай,
Күндө беш маал ыйладым.
Көп санаага батамын,
Сары оору болуп жатамын,
Токтобой жүрөк болкулдайт,
Бүткөн боюм солкулдайт.
Алкымга жүрөк тыгылат,
Айла таппай сыгылат.
Өлөйүн десем кайтарат,
Ойлонуп жатып бул жерде,
Токтобой башым айланат.
Чыгышты мен караймын,
Акем Бостон келсе дел,
Акыйып мен самаймын.
Ажыратып алса деп,
Ар убакта санаймын.
Кыйнагандан жүдөдүм,
Кымбатым акем келет деп,
Күндө самап жүрөмүн.
Карачач зарлап ыйлады,
Көз жашын төгүп тыйбады.
Айтып турган сөзүнө,
Ыйлап турган көзүнө,
Акылсыз Бостон ишенди.
Кайда жүрөт ал деди,
Таап башын алайын,
Туюк көргө салайын.
Калкымды чаап ыйлаткан,
Калааларым кыйраткан,
Карындашым Карачач,
Кзаптап сени ыйлаткан.

Көпкөн канды табайын,
Көзүн чукуп алайын,
Төрт аягын керейин,
Азабын артык берейин,
Калкымды бүтүн жыйнайын,
Калк астында көрсөтүп,
Буту-колун мен үзүп,
Тирүүлөй аны кыйнайын.
Эки көзүн оёюн,
Даңгыттарга салайын,
Деп Бостон айтканы.
Карачач анда кеп айтат,
Кабарыңды ал угуп,
Качып кетти деп айтат.
Катын бала баарысын,
Караңгы түнгө жамынып,
Алып кетти деп айтат.
Келгениңди билген соң,
Алыс кетти деп айтат.
Издеп кайда барасың,
Кайсы жерден табасың.
Чыдай албай мен жатам,
Менин жаным сактасаң,
Тилегимди актасаң,
Ардагым менин алп Бостон,
Айткандарым сен уксаң,
Табыптардын айтканы,
Дарыгердин тапканы.
Мүрөктүн суусу дары дейт,
Мага окшогон ооруга,
Мына ошо жарайт дейт.
Аны издеген кишилер,
Алыс жакка барат дейт,
Аска-зоодон табат дейт.
Аска-зоонун түбүндө,
Жылжып араң агат дейт.
Сар-санаа болгон ооруга,

Ошол суу гана жагат дейт.
Мүрөктүн суусу дары суу,
Дары суу ичсем айыгам,
Деген сөзүн айтканы.
Бостон муну укканы,
Карачачтын жанынан,
Бостон ыргып турганы.
Кан ордого чыкканы,
Адамдардан жиберип,
Өз элинде белгилүү,
Дарыгерин алдырды,
Табыптарын жыйнады.
Бостон келди деген сөз,
Кудай бизге берди деп,
Сүйүнүшүп келгени.
Эми жерибизге кетебиз,
Элибизге жетебиз.
Кыйындыктан кутулуп,
Баштагыдай болобуз,
Жыргалдуу турмуш курабыз.
Башыбыздан өткөндү,
Жомок кылып жүрөбүз.
Бирине бири сөз айтып,
Баштагыдай жыргалын,
Ойлоруна салышып,
Чогулушуп кеп айтат.
Айланайын алп Бостон,
Кайдан келди деп айтат.
Табыптары жыйылып,
Дарыгери сүйүнүп,
Баары жогу биригип,
Келип калды Бостонго.
Бостон анда кеп айтат,
Карындашым Карачач,
Оорусу кыйын деп айтат.
Оорусун тез тапкыла,
Дарысын мага айткыла.

Табыштары жүгүрүп,
Тамырларын көрүшүп,
Оорусун анын билишип,
Бетине карап түкүрүп,
Бостонго келди бүгүлүп.
Эч оорусу жок экен,
Ачыгын сага биз айтсак,
Сенин мында келишиң,
Эринин качып кетиши,
Анык оору ошо экен.
Сени эптеп кетирсе,
Айшакан эрин келтирсе,
Айыгаар дары ошо экен.
Табып муну айтканы,
Карап туруп калганы.
Дарыгери көргөнү,
Көрүп ал да билгени,
Карачачты тилдеди.
Акең Бостон келгенде,
Эриң качып кеткенге,
Күйүтүнө чыдабай,
Оору болуп калыпсың.
Жалган оору жабышып,
Жатып эми алыпсың.
Акең Бостон кетирип,
Тапкан эриң келтирип,
Айыкканы калыпсың,
Арып ооруу салыпсың.
Бостондун көзүн тазалап,
Кутулганы калыпсың.
Карачачтай арыпты,
Дарыгер тилдеп чыкканы.
Бостонго барып айтканы,
Табыштардын айтканын,
Далилдеп ал айтканы.
Сени келбес жайга кетирип,
Качкан эрин келтирип,

Жыргаганы калыштыр,
Аярдык арып салыштыр.
Эри качып кеткенге,
Сен кайтып келгенге,
Аярдыгын көрсөтүп,
Арамза ооруп калыштыр.
Табыштар менен дарыгер,
Бостонго ачык айтыштыр.
Кетебиз деп баарысы,
Сүйүнүшүп кайтыштыр.
Карачачтай аярың,
Акем келсин мага деп,
Акылы кем Бостонду,
Жанына жакын чакырды.
Карачачты карасаң,
Солкулдап ал ыйлады,
Соо жанын катуу кыйнады.
Канга тийип алды деп,
Калп айтып мени ушактап,
Деп Карачач бышактап.
Менин оорум билишпейт,
Билип туруп буларың,
Айткылары келишпейт.
Менин оорум дарысы,
Мүрөктүн суусу экенин,
Айткылары келишпейт.
Бир тууганым сен болсоң,
Айтканыма сен көнсөң,
Мүрөктүн суусун алдыргын,
Бир тууганым мен десең,
Ошол сууга кандыргын,
Айыктырып алгының.
Калкың сага дос эмес,
Кастыгын сен билесиң,
Жүрөккө алып жүрөсүң.
Ошолордой бузукту,
Тууганындай көрөсүң.

Деп Карачач айтканы,
Бостон ага ишенди.
Ойлоноюн мен деди,
Карачачтын кебине,
Бостон агаң киргени.
Өткөндөрүн эстеди,
Карачачтын айтканын,
Толугу менен эп деди.
Эли каршы чыкканын,
Бала кезин элестеп,
Чыгыш жакка кеткенин,
Бостон эми эстеди.
Айткандын баары ушак ко,
Карачачты ушактап,
Башка жолго бурат ко.
Айласы кеткен бул элим,
Амал издеп жүрөт ко.
Кордук көрүп кыйналып,
Кутула албай турат ко.
Деген ойго келиптир,
Карачачтын сөзүнө,
Бостон эми ийиптир.
Алданганын Бостондун,
Карачачтай арыпчы,
Аярлык менен билиптир.
Акылы жок акесин,
Алдап мейман кылыптыр,
Ар түрдүү шарап көп берип,
Уктата турган дарыдан,
Шарапка кошуп да берип,
Күнү-түнү үч күнү,
Бостон уктап калыптыр,
Былк этпестен жатыптыр.
Карачачтай аярың,
Эрин чакырып алыптыр.
Алп Бостонду ошентип,
Алдаганын айтыптыр.

Келбес жайга жиберип,
Кутулаарын айтыптыр.
Табыштарды алдырып,
Тапкандарын айтыптыр.
Дарыгерди чакыртып,
Билгендерин айтыптыр.
Алардын айткан сөзүнө,
Алп акеси Бостонду,
Ишендирбей койгонун,
Айшаканга айтыптыр.
Карачачтай аярың,
Эмики оюн айтыптыр.
Дарыгер менен табыпты,
Баарын таап алдырчы,
Амал ойлоп мен койдум,
Чогулуп алар келгенде,
Кыйноо үйүнө киргенде,
Кыйналаарын билгенде,
Сени алар көргөндө,
Аларга сен айткының.
Карачачтын оорусун,
Аныктап силер тапкыла.
Бостон уктап турганда,
Силерге көңүл бурганда,
Өткөн күнү көргөндө,
Адаштык деп айткыла.
Карачачтын оорусу,
Аныктыгын айткыла.
Ал оорунун дарысы,
Мүрөктүн суусун айткыла.
Бул сөзүмдү баарыңар,
Орундатып айтсаңар,
Силерди мен жыргатам,
Көөнүңөрдөй жашатам.
Айтпасаңар бул сөздү,
Башыңарды аламын.
Деген кебиң айткының,

Кыйноого бир аз салгының,
Убадасын алгының.
Айшакандай эрине,
Карачачтын айтканы.
Араң турган Айшакан,
Табыштарын чакыртып,
Дарыгерин алдыртып,
Айткандын баарын аткарды.
Карачач көөнү толгондо,
Уктап жаткан Бостондун,
Ойгоноор маалы болгондо,
Айшаканы качканы,
Карачач ооруп калганы.
Уйкудан Бостон канганы,
Карачачтын жанына,
Бостон басып барганы.
Жаным жаман кейиди,
Өлөөрүм жакын келдиби,
Ардактуу менин акемсиң,
Анык мага күйөөрсүң,
Кыйналып менин жатканым,
Өзүң жакшы билесиң.
Өткөндөгү келгендер,
Дөөдүрөп көрүп кеткендер,
Дарыгер менен табыштар,
Дагы мында чакырчы.
Жакшы ойлошуп аларың,
Ооруну анык табышаар,
Аныкташып айтышаар.
Карачачтын айтканы,
Акылга кеөдөк Бостонуң,
Айтканына көнгөнү.
Табып менен дарыгер,
Таап баарын алдырды.
Калп айтышып аларың,
Карачач оюн кандырды.
Мүрөктүн суусу дары деп,

Бостонунду алдады.
Барса келбес жолуна,
Толук эми камдады.
Ойлонуп Бостон турбады,
Дары сууну табам деп,
Мүрөк сууга барам деп,
Аны таап алып келип,
Карындашым Карачач,
Айыктырып алам деп,
Жөнөй турган болгону.
Муну угуп Карачач,
Ойлогондой болгону,
Карачач көөнү толгону,
Даярдап анын койгону.
Үч жашар серке сойдурду,
Терисин анын сыйыртып,
Чаначын атап койдурду.
Жакшы чебер чакырып,
Жүнүн таза кырдырды.
Устасынан чакырып,
Күдөрү кылып ийлетти.
Сүргүлөргө сүрдүрдү,
Алма кабык алдырып,
Устасын дагы таптырып,
Үлпөттөп аны ыштатты.
Сууга чылгый болот деп,
Серкенин ич майынан,
Эритип абдан сыйпатты.
Чанач бекем болсун деп,
Суусу чыгып кетпес деп,
Ат куйруктун кыл менен,
Аземдетип байлатты.
Ушуга куюп келгин деп,
Алп Бостонго карматты.
Чаначты алып колуна,
Бөктөргөгө байлады,
Мүрөктүн суусун куям деп,

Көөдөк Бостон камданды.
Даярданып Бостону,
Аттанып эми жөнөдү.
Карабоздой буудандын,
Көңүлү көөдөк Бостонго,
Капаланып айтканын,
Байкап эми угалы:
Адашкан Бостон сага айтам,
Айтып, айтып сөз албас,
Аңкоого башым не коштум.
Аныктап сага кеп айтам,
Билгеним бар деп айтам.
Сүйлөп, сүйлөп сөз албас,
Шүмшүккө башым не коштум.
Сүйлөгөндү биле албас,
Зөөкүргө башым не коштум.
Көөнүңө алып сен турган,
Көргөнүмдү айтайын.
Карачач сенин күйөөрүң,
Тамак берип азгырып,
Шарап берип мас кылып,
Дары берип уктатты.
Айшаканды чакыртты,
Дарыгер менен табышты,
Баарын толук алдыртты.
Чогулгандын баарысын,
Өлтүрөм деп коркутту.
Кыйнап бир аз олтурду,
Жаныңарды коём деп,
Дүнүйөнү берем деп,
Көөндөрүн толтурду.
Оңдоп сөзүн айтарга,
Ооруну анык табарга,
Убадасын алышты.
Калп айттырып аларды,
Сени толук алдашты.
Мени билип коёт деп,

Балбандарын чогултуп,
Байлап мени жыгышып,
Буттарымды буушуп,
Баспай жатып калсын деп,
Туяктарым түбүнө,
Болот мыктан кагышып,
Кулагы укпай калсын деп,
Эки батман коргошун,
Усталары эритип,
Кулагыма куюшту.
Ишенбесең мына деп,
Кулагын силкип койгондо,
Тоодой болгон коргошун,
Эки кулак ичинен,
Тоголонуп кеткени,
Далай жерге жеткени.
Менден ыргып түш деди,
Буттарымды бүк деди,
Болот мыктар издерин,
Туягымдан көр деди,
Көөнүңдү анан бөл деди.
Көзү көрүп коёт деп,
Көргөн иштин баарысый,
Бостонго айтып коёт деп,
Айтканына ишенип,
Бостон бизди соёт деп,
Кылган ишти билет деп,
Көзүмдү бекем таңышты,
Кара тонду жабышты,
Эбин минтип табышты.
Карабоздун айтканга,
Бостон такыр көнбөдү,
Көңүлүн дагы бөлбөдү.
Канча арыбың дагы бар,
Ойлогонуң сен табар.
Арыптарың көргүм жок,
Билер оюм менде жок.

Ишенбеймин айтканга,
Мага көрсөткөн арыбыңа.
Мүрөк сууга барамын,
Андан куюп аламын,
Ооруп жаткан Карачач,
Айыктырып аламын.
Бул сөздү угуп Карабоз,
Жар башына барганы,
Жарты алачык көрсөттү.
Ата-энеңдин абалын,
Жабыр тартып жатканын,
Бостонго анык көрсөттү.
Көөдөк Бостон карабай,
Ата-энесин тааныбай,
Ата-энем деп санабай,
Карабозго ишенбей,
Бул да сенин арыбың,
Ар кайсыны көрсөтүп,
Кылаар ишти чалгырбай,
Бараар жолдон айныбай,
Мүрөктүн суусу каякта,
Ошол жакка жүргүнүң.
Мен айтканга көнгүнүң,
Карабоз анда кеп айтат,
Барар жолун чын айтат.
Барган адам көп болгон,
Кайткан адам жок болгон.
Алптар барып албаган,
Алышып алар кайтпаган.
Барган дөөлөр көп болгон,
Мүрөк суусуна жете албай,
Баратып алар жок болгон.
Бул суунун жайы ушундай,
Айткан сөзгө көнбөдүң,
Өз оюңду койбодуң,
Деп Карабоз кайгырды.

БОСТОНДУН ЖЕТИ БАШТУУ КЕМПИРГЕ ЖОЛУККАНЫ

Алп Бостонго кайрылып,
Карабоз эми сөз айтат,
Болгон ишти төп айтат.
Тыңшап сөзүм уккунуң,
Алдыңды эми карагын,
Алышууга жарагын.
Жолуңду эми карагын,
Жети баштуу желмогуз,
Жол боюнда олтурат.
Сокудан минген аты бар,
Сок билегин камчылап,
Төгөрөктүн төрт бурчун,
Төрт айланып бул чыгар.
Болуп жаткан кабарды,
Арыбында бул угар.
Бардык болгон кабарды,
Балдарына кабарлап,
Баянын айтып бул турар.
Бул кемпирди сурасаң,
Ийнинде жети башы бар,
Өзгөрүп турат башында,
Түркүн түстү көрсөткөн,
Саксайып турган чачы бар.
Бир карасаң карарат,
Бир карасаң көгөрөт.
Бир карасаң агарат,
Абайлап дагы карасаң,
Жети бөлөк башында,
Жети түрлүү чачы бар.
Көргөндүн көөнү өзгөрөт,
Желип жүргөн жез кемпир,
Бардык ишти аткарат,
Балдарын жакшы башкарат.

Жети баштуу кемпирдин,
Жер үстүндө эки уулу бар.
Экөө бирдей дөө болот,
Ал дөөлөрдүн өзүнө,
Жолуккандар жоголот.
Жер астында кемпирдин,
Беш дөө уулу бар,
Ажалы жеткен адамдар,
Бул дөөлөргө жолугаар.
Алдын ала бул кемпир,
Келе турган жолдорду,
Боло турган дөөлөрдү,
Кайдан келе жатканын,
Күчү кандай экенин,
Аруу менен ал кемпир,
Байкап баарын билчү экен.
Балдарынын баарына,
Кабар берип турчу экен.
Басканынан билчү экен,
Ошондуктан куу кемпир,
Жолду байкап жүрчү экен.
Балдарына барарын,
Кармашууну салаарын,
Аярында билчү экен,
Күчү кандай экенин,
Балдарына айтчу экен.
Келе турган алптары,
Алышууга жарайбы,
Же алсыз болуп калабы.
Кабарын айтып мурунтан,
Даярдыгын көрчү экен.
Ошондуктан куу кемпир,
Күмөн алган алптардын,
Жолун тозуп жүрчү эле.
Оңоюраак жоо болсо,
Жоболоңду салчу эле.
Жоготуп өзү койчу эле.

Байкап эми карасам,
Жети баштуу желмогуз,
Жолду тозуп чыккандай,
Даярданып жүргөндөй.
Бизди күтүп калгандай,
Алыстан сен көргөндө,
Капталдагы доолду,
Карс эттире бир койгун.
Омууроодо доолду,
Күрс эттире бир койгун.
Жети баштуу желмогуз,
Качып берсе ошондо,
Сага кудай бергени.
Атей көтөк, сен кимсиң,
Келип калган сен белең,
Көрө койгон мен белем,
Деген сөзүн ал айтып,
Качпай туруп ал калса,
Айланасын каранса,
Сага кыйын болгону,
Жоболоңду салганы,
Жолуңду тозуп калганы.
Жоболоңду ал ойлоп,
Олтура калып ийне саят,
Тура калып жип тартат.
Жер жарыгын бекитип,
Жез кемпир анда олтурат.
Кемпирдин жети башы бар,
Сени көрүп шылдыңдайт.
Алп келет деп ойлосом,
Аңкоо Бостон турбайбы.
Дөө келет деп ойлосом,
Дөөдүр Бостон турбайбы.
Деп олтура калып ийне сайганда,
Тура калып тартканда,
Кылычың кындан сууруп ал,
Мен коёндон жапыс боломун,

Алдына жетип барамын.
Отуруп ийне сайганча,
Олтургузбай чапкының.
Жети башы ыргыса,
Сага кудай бергени.
Ыргыбастан башынан,
Бирөө калса кокустан,
Сени кудай урганы.
Желмогуз жайы ушундай,
Жер алдында кемпирдин,
Беш дөө уулу бар эле.
Жер үстүндө кемпирдин,
Суу кайтарып жүрүшкөн,
Эки уулу анда бар эле.
Жер жарыгын тиккени,
Дөөлөр жолдон өткөндө,
Ат даңканы учканда
Жарыкка алар түшөт деп,
Жер астында балдарга,
Башына даңкан тиет деп,
Көк мээ болуп калат деп,
Алптар буудан чапканда,
Туяктан даңкан учканда,
Жарыкка алар кирет деп,
Балдардын башына тиет деп,
Жарыкты кемпир тиккени.
Жер жарыгы бүткөнү,
Ана кемпир олтурат,
Кылычты колго ал деди,
Кыймылдатпай чап деди.
Алты башы ыргыды,
Жарыкка кемпир секирди,
Артынан Бостон кууганы.
Карабоз менен Бостонуң,
Жарыкка түшүп кеткени,
Караңгы жер дүңгүрөп,
Жерге кирди Бостонуң.

Кайрылып кайра чыгалбас,
Көргө кирди Бостонуң.
Алп Бостонуң ошентип,
Жер алдына түшүптүр,
Жез Кемпирден дайын жок,
Адашып Бостон калыптыр,
Астындагы Карабоз,
Андан дагы дайын жок,
Ажырап бу да калыптыр.
Алп Бостонуң ошондо,
Кайгыны башка салыптыр.

БОСТОНДУН ЖЕР АЛДЫНА ТҮШКӨНҮ

Бостон жер алдына түшкөнү,
Тамандары зыркырап,
Муундары калчылдап,
Айланасын байкаса,
Как эткен карга көрүнбөйт,
Кук эткен кузгун көрүнбөйт.
Качкан кемпир билинбейт,
Минип жүргөн Карабоз,
Кайда экени билинбейт.
Караса көзгө илинбейт,
Издеп Бостон жөнөдү,
Бийик жонго жөлөндү.
Айла таппай акылдап,
Эки буту шакылдап,
Эси кетип баратат.
Алп Бостонуң ошентип,
Белге чыгып барганы,
Айлананы карады.
Карабозу кишенейт,
Караса көзгө көрүнбөйт.
Үн чыккан жакка бет алып,
Жүгүрүп Бостон баратат.

Алыскы бир ойдунда,
Карабозу туралбай,
Кишенеп ал үн салат.
Жүгүрүп Бостон жеткени,
Карабозум экен деп,
Сүйүнүп Бостон кеткени.
Анда Карабоз кеп айтат,
Айтканга Бостон көнбөдүң.
Айтып, айтып сөз албас,
Арманга башым жолукту.
Кой дегенге тил албай,
Бостонум сен оолуктуң.
Мен мында шорлоттуң,
Күтпөгөнгө жолуктуң,
Күйгүзүп мени боздоттуң.
Жер алдына түшүпмүн,
Күйүт тартып жатамын,
Жамбаштарым кыйрады,
Кантип эми басамын.
Жер астына түшкөндө,
Карабоздой бууданы,
Жамбашы менен тийилтир.
Кашка жилик, жамбашы,
Быркырап сынып кетиптир.
Ошондуктан Карабоз,
Кыймылдабай жатыптыр,
Кайгыга терең батыптыр.
Бостонго сөзүн айтыптыр,
Сүйлөп, сүйлөп сөз албас,
Сүйлөгөн сөзгө тил албас,
Бостон сага жолуктум.
Айткан сөзгө сен көнбөй,
Чындап ажал мен өлбөй,
Укмуштуу дартка жолуктум.
Шамшарыңды колго алгын,
Оң жактагы соорумду,
Оңдоп тилип салгының.

Бармактай баштык көрүнөт,
Ойлонбой сууруп алгының.
Ал баштыктын ичинде,
Кырма кызыл дары бар,
Кылып алган зары бар.
Кайнатма кара дары бар,
Кайнатылган зары бар.
Бул дарыны сурасаң,
Сынык менен жарага,
Сыйпап койсоң айыгаар,
Касиети дагы бар.
Дарыларды алгының,
Тышыман сыйпап ийгиниң,
Дарыларды эритип,
Оозума куюп ийгиниң.
Ошондо бир ай жатып айыгам.
Тезирээк сен болбосоң,
Сыныктардын ичине,
Каным уюп жыйылат.
Ириңге ал айланып,
Бүткөн боюм чиритип,
Өлтүрүп анан тындырат.
Ошондуктан тез болгун,
Деген сөзүн айтыптыр.
Соорусун тилип салыптыр,
Баштыкты Бостон алыптыр.
Карабоздун айтканын,
Бостон толук аткарды.
Карабоз дагы сөз айтат,
Айткан сөзүм укпадың,
Ала көөдөк Бостонум,
Эми айласыз угаарсың.
Жер астына биз келдик,
Жер үстүнө чыгышка,
Бизден айла кеткени.
Кетиш жолун мен билбейм,
Аракет кылып издейли.

Эгер кайтып кетпесек,
Айла жок мында өлөбүз,
Ажалга чындап көнөбүз.
Жети баштуу желмогуз,
Жетип мында келгендир,
Балдарынын баарына,
Толук кабар бергендир.
Даярданып балдары,
Сени күтүп жүргөндүр.
Эми мындай арга бар:
Мындан ары сен барсаң,
Күндүк жолду сен бассаң,
Короо ордундай чынар бар.
Бул чынардын башында,
Салып койгон уя бар.
Анын жайын сурасаң,
Алп кара куш уясы.
Ал уяга жыл сайын,
Алп кара куш тукумдаар,
Басып жатып тукумун,
Балапанын чыгараар.
Кара жемсөө ажыдаар,
Алп кара куш баласын,
Жылда соруп жеп коёт.
Алп кара куш жайын сурасаң,
Жети күнү жер үстүн,
Тынбай учуп чабыттайт,
Жети күнү жер астын,
Тынбай учуп чабыттайт.
Бул күндөрдүн арасы,
Жеп жаткандай балдары,
Азыктарын даярдайт.
Эртеңки күндүн өзүндө,
Кечке маал мезгилде,
Алп кара куш айланып,
Келе турган күнү экен.
Уядагы балдарын,

Көрө турган күн экен.
Чынардагы уяга,
Чыгып барып ажыдаар,
Соро турган күнү экен.
Ылдамыраак жетип бар,
Чынар терек аңдып кал.
Ажыдаар келгенде,
Алты оролуп чынарга,
Жармына жакын жеткенде,
Башына мелжеп атыш кал.
Огуң жетип так тийсе,
Ажыдаар кулап чынардан,
Жерге тийип күп десе,
Сага кудай бергени,
Ыкыбалың өскөнү,
Тилегиң колго тийгени.
Жаздым атып сен койсоң,
Так мелжебей сен калсаң,
Кудай сени урганы,
Ажыдаар соруп жутканы.
Ошону айтып Карабоз,
Бостонду карап токтолду.
Бостон туруп ордуна,
Чөптөн оруп келгени,
Үч күндүк азык болгудай,
Чөптү жыйнап бергени.
Карабоз менен коштошуп,
Этектерин кайырып,
Белбоосуна илгени,
Белеңдеп Бостон жүргөнү.
Карабозду таштайлы,
Бостондон сөздү баштайлы.
Бостон жолго жөнөдү,
Кылган ишин көрөлү.

БОСТОНДУН АЛП КАРА КУШКА ДОСТОШКОНУ

Адыр-адыр жер басып,
Кай бир жерде адашып,
Бостон басып баратат,
Алп кара куш уяга.
Калың черди аралап,
Айланасын каралап,
Жөө баспаган Бостонуң,
Арып чарчап баратат,
Алды артын каранат.
Бостон кечке жол жүрүп,
Аянбастан мол жүрүп,
Кечке маал болгондо,
Алыстан Бостон көрүптүр,
Короо ордундай чынарды.
Короо ордундай чоң чынар,
Ал чынардын башында,
Алп кара куш уясын,
Бостон эми көрүптүр,
Ага жетип калыптыр.
Калың токой четине,
Бостон жатып калганы,
Өңүттүү жерин даярдап,
Ажыдаар кайдан келет деп,
Аңдып Бостон жатканы.
Атаар жерин даярдап,
Бостон аңдып калганы.
Күн ысыгы болгондо,
Түштөн эми оогондо,
Күркүрөгөн үн чыгат.
Кулак бүтүп тунжурап,
Жер солкулдап келгени.
Ажыдаар экенин,
Бостон эми билгени.

Ажыдаар сойлосо,
Жыгач кыйрап жыгылат,
Жолундагы чоң таштар,
Бир-бирине урунат.
Ажыдаарды карасаң,
Чынарга эми жеткени,
Өйдө карап чынарга,
Ажыдаар сойлоп жөнөдү.
Короо ордундай чынарга,
Алты оролуп жеткени.
Куйругу жерден үзүлдү,
Күчү бир аз бүлүндү.
Башын бир аз көтөрүп,
Бостон аңдып караса,
Уя турган чынардын,
Жармына жетип калыптыр.
Бостонду эми көрөлү,
Мергендигин билели.
Алп Бостонуң ошентип,
Мойнунан жаасын алыптыр.
Желкеден жебе алыптыр,
Таамайлап эми калыптыр.
Бармактан майы чыкканда,
Тырмактан суусу акканда,
Как башынын өзү деп,
Мээнин чыгаар жери деп,
Өлөөр жериң ушу деп,
Коё берди жебени.
Жебе жетип тийгени,
Чачырап мээси кеткени,
Ажыдаардын чоң башы,
Майдаланып бүткөнү.
Алты оролгон денеси,
Кулап жерге түшкөндө,
Жер солкулдап кеткени.
Чынар терек чайпалып,
Араң зорго токтоду.

Калдайып басып Бостонуң,
Жайынан эми чыкканы,
Чынар терек түбүнө,
Бостон басып келгени.
Өлүп жаткан ажыдаар,
Үч бөлүккө бөлгөнү.
Көтөрүп алып алп Бостон,
Алп кара куш уяга,
Чыгып эми барганы.
Балапандар кеп айтат,
Жолобо бизге деп айтат.
Жерден чыккан жек белең,
Жер желмогуз сен белең.
Суудан чыккан сук белең,
Соруп бизди жегендей,
Сук желмогуз сен белең.
Ажыдаар куулуп калыпсың,
Адам болуп алыпсың.
Баштагы биздин тууганды,
Ажыдаар болуп соргонсуң,
Байкуш биздин энени,
Кокуйлатып койгонсуң.
Жылда тууган балапан,
Жылып келип соргонсуң.
Уяларды курутуп,
Жылас кылып койгонсуң.
Балапанга тил кирип,
Адамча алар сүйлөдү.
Анда Бостон кеп айтат,
Коркпогула деп айтат.
Ажыдаардын өзүнөн,
Куткарып мен койгомун.
Келе жаткан ажыдаар,
Жолунан тосуп сойгомун.
Ишенбесеңер мына деп,
Үч бөлүнгөн ажыдаар,
Алдына таштап койгону.

Ажыдаардын өлүгү,
Уясына түшкөндө,
Чынар терек солкулдап,
Үч чайпалып токтоптур.
Алп кара куш чоң уя,
Кулап кете жаздаптыр.
Энекеңдин чоң душман,
Ала албай жүргөн ажыдаар,
Алышып алы жетпеген,
Алып келдим мынаке,
Кармашып кучу жетпеген,
Кармап келдим мынаке.
Жылда соруп балдарын,
Уяларын куруткан,
Ажыдаар деп аталган,
Жеңе албай жүргөн душманын,
Жеңип келдим мынаке.
Энеңдин алы жетпеген,
Жылда тууган балапан,
Соруп жүргөн ажыдаар,
Көтөрүп келдим мынаке.
Деп Бостон айтканы,
Балапандар чырылдап,
Өлүктү басып калганы.
Ажыдаардын өлүгүн,
Аймалашып балапан,
Экөөнү экөө жутканы.
Көрсөтүшкө энеге,
Башын сактап койгону.
Жемсөөлөрүн күпүйтүп,
Окшошкон эки балапан,
Ажыдаарга тойгону.
Балапандар кеп айтат,
Жакшылык кылган деп айтат,
Кайдан келдиң деп айтат.
Адам эмес бул жакка,
Канаттуу учуп келчү эмес,

Кантип келип калгансың,
Ажыдаар менен алышып,
Кантип жеңип алгансың.
Сен жакшылык кылган адамсың,
Ажыдаардан куткарган,
Анык бизге агасың.
Ортобузга келгиниң,
Койнубузга киргиниң,
Бекитип биз коёлу.
Энекебиз келгенде,
Ажыдаар менен кармашып,
Жеңгениңди айтабыз.
Энем укса бул сөздү,
Кубанычка толгону,
Чоң ыраазы болгону.
Деген сөзүн айтышып,
Балапандар чырылдап,
Ортолорун ачышты,
Келгин дешип көз ымдап.
Анда Бостон кеп айтат,
Араңарга жатпаймын,
Энеңерден качпаймын,
Чыркыраган силерди,
Ажыдаардан куткарып,
Алып калдым ажалдан.
Анда балапандар кеп айтат,
Бардык жерди чабыттап,
Көрүнгөн жандык баарысын,
Энекем терип жеп келет,
Сен койнубузга жатпасаң,
Жакшылыгың билбестен,
Сени дагы жеп коёт.
Энекемдин бутунда,
Токсон бугу бир жакта,
Токсон кулжа бир жакта,
Бизге азык болот деп,
Илип келет бутуна.

Энекеме көрүнсөң,
Бөөдө өлүм болосуң,
Жакшылык кантип көрөсүң.
Койнубузга сен жатсаң,
Жакшылыктын баарысын,
Энебизге айтабыз,
Ажалдан сени ошондо,
Ажыратып калабыз.
Бул сөздөрдү айтышып,
Кош балапан чырылдап,
Коюндарын ачканы,
Бостон кирип жатканы.
Балапандар тынчыды,
Кечки бешим болгондо,
Күн салкындап келгенде,
Катуу шамал башталды.
А тоо менен бу тоону,
Кагыштырып келе атат,
Бошоп калган таштарды,
Куюндаган бу шамал,
Учуруп алып келе атат.
Майда таштар карасаң,
Жамгыр болуп асмандан,
Жаадырып алып келе атат.
Үйдөй болгон таштарды,
Кулатып алып келе атат.
Калың токой жыгачын,
Омкоруп алып келе атат.
Анда Бостон кеп айтат,
Кандай шүмшүк деп айтат,
Катуу бороон күчөдү,
Жер омкоруп түтпөдү,
Бул эмнеси дегени.
Балапандар кеп айтат,
Бул күчтүү бороон белгиси,
Алыс жактан энекем,
Учуп келе жатканы.

Балдарым эмне болду деп,
Шашып келе жатканы.
Жакшылык кылган сен адам,
Бул бороондон чочуба,
Ал аңгыча болбоду,
Алп кара куш айланып,
Уясына конбоду.
Маңдай жакта борчук таш,
Ошого барып конгону.
Ачуусу келип борчукту,
Чеңгели менен мыжыкты,
Талкаланып борчук таш,
Айланага ыргыды.
Балапандар чырылдап,
Чакырышты энесин.
Бизге эмне келбейсиң,
Алыстап эмне чочуйсуң.
Чочулабай энеке,
Келе бергин деп айтат.
Алп кара куш деп айтат:
Чочулаймын деп айтат,
Мурдагыны санасам,
Силерди келип карасам,
Бүгүнкү күн мен үчүн,
Кайгылуу күн атанган.
Силер тирүү калганга,
Мен ишенбей чочунам.
Ажыдаар сорбостон,
Кантип тирүү калдыңар.
Ажыдаарга алданып,
Мени кармап беришке,
Силер тирүү калдыңар,
Деген сөзүн айтыптыр.
Балапандар кеп айтат,
Коркпогун эне деп айтат.
Адамдын алпы бар экен,
Ашыккан күчтүү жан экен.

Баатырдыгы башкача,
Барып турган алп экен,
Ала албаган жоонду,
Жеңип берди ал баатыр,
Ишенбесең мынаке.
Ажыдаарды кыймалап,
Жедирип кетти мынаке,
Бизден калган бөлүгүн,
Сени дагы жесин деп,
Таштап кетти мынаке.
Башын сени жесин деп,
Калтырып кетти мынаке.
Өткөндөгү кайгысын,
Жойсун деди ал киши,
Ажыдаар башын сугунуп,
Кансын деди ал киши.
Мындан ары түбөлүк,
Кайгы-капа жоготуп,
Жүрсүн деди ал баатыр.
Ишенбесең мынаке,
Көргүн деди балдары.
Канатын ачып балдары,
Ажыдаардын баш жагын,
Көрсөтүшүп калганы.
Алп кара куш учуптур,
Бир айланып конуптур.
Ажыдаардын баш жагын,
Сугунуп жутуп коюптур.
Ыраазы болуп ошондо,
Кайгылары жаныптыр.
Чоң душманын жеңгенге,
Баатырлыгын билгенде,
Эми ыраазы болуптур.
Кубангандан кара куш,
Көзүнүн жашын төгүптүр,
Куп ыраазы болуптур.
Балдарынан кара куш,

Жакшылык кылган бул алпың,
Канаке деп сураптыр.
Жакшылыкка жакшылык,
Кайтарам деп айтыптыр,
Балапандар баркылдап,
Жакшылык кылган бул адам,
Токтобой жүрүп кетти дейт,
Кыбыла жакка жол жүрүп,
Арыштап ал кетти дейт.
Алп кара куш ошондо,
Кыбыла карай жөнөдү.
Балдары кайта чакырат,
Адашып эми калыпбыз,
Чыгышты карай кетти дейт,
Кыйла жерге жетти дейт.
Алп кара куш далдаңдап,
Канаттары калдаңдап,
Чыгышты карай жөнөдү.
Балапандар чырылдап,
Энесин кайта чакырат.
Чындыгын эне айткын дейт,
Убадаңды бергин дейт,
Убара болбой ал жакка,
Бизге жакын келгин дейт.
Көрүп калсаң баатырды,
Жакшылык кандай кыласың,
Убадаңды бергин дейт.
Алп кара куш муну айтат,
Жаным казык болгончо,
Башым токмок болгончо,
Жакшылыкка жакшылык,
Кызмат кылып берем дейт.
Жеңе албаган жоолорун,
Жеңишип мен берем дейт.
Ала албаган дөөлөрүн,
Алышып мен берем дейт.
Алысты карап жол жүрсө,

Жеткирип аны келем дейт.
Кыйынчылык жолукса,
Куткарып андан келем дейт.
Балапандар ошондо,
Канаттарын ачыптыр,
Ортодо жаткан Бостонду,
Көрсөтүшүп калыптыр.
Алп кара куш ошондо,
Араандай оозун ачыптыр,
Лак этирип Бостонду,
Тамакка жутуп ийиптир.
Балапандар чырылдап,
Жакшылыкты бергин дейт,
Бул эмне ишиң деп,
Ууртуна жармашып,
Эки бирдей балапан,
Эки жаккы ууртун,
Тартып жыра баштаптыр.
Жакшылыкка жамандык,
Кылганыңды карачы,
Эки ууртуна жармашып,
Жырып кирди балдары,
Энесинин ууртун,
Тытып кирди балдары.
Энесинин мүдөөсүн,
Кандырбастан балдары,
Жарып кирди ууртун.
Ал аңгыча болбоду,
Алп кара куш оңдонду,
Кусуп койду Бостонду.
Ата чунак балдарым,
Моокумум толук канбады,
Мүдөөмө мен жетпедим,
Араң эки сиңирдим.
Үч жолу мен сиңирсем,
Отко күйбөс кыламын,
Сууга чөкпөс кыламын.

Найза сайса тешпеген,
Балта чапса өтпөгөн,
Эч кимдин алы жетпеген,
Курч болотту чыгарам.
Деген оюм бар эле,
Ата чунак балдар ай,
Моокумуна жеткирбей,
Оюма толук түшүнбөй,
Чала кылып салдыңар,
Жаштык кылып койдүңар.
Деп кара куш айтканы,
Чоң Бостонду карасаң,
Көк темир кылып таштады.
Алп кара куш кеп айтат,
Бостонду карап деп айтат:
Сен кайдан келген алп элең,
Жер үстү менен астында,
Сендей баатыр жок эле.
Кайдан келип жолуктуң,
Кайгыдан мени куткардың,
Ажыдаарды талкалап,
Түбөлүк мени тынчытып,
Жыргалыма жол салдың.
Издеген жогуң бар беле,
Изин кууп жүрөсүң,
Каякка кетип калды эле.
Ачыгын мага айткының,
Жогунду издел келейин.
Жакшылыкка жакшылык,
Аткарып мен берейин.
Башым токмок болгончо,
Жаным казык болгончо,
Кызматыңды кылайын,
Мээнет менен актайын,
Сага каршы жоо келсе,
Ал жеткенче таптайын.
Сени аман сактайын,

Кыйындыктан качпайын.
Алп кара куш ошентип,
Ак ниет сөзүн айтыштыр.
Анда Бостон сөз айтат,
Жер үстүндө мен элем,
Жети баштуу желмогуз,
Менин кыйын жоом элең.
Аны кууп жүрөмүн,
Жер үстүнөн келемин.
Ал желмогуз кемпирдин,
Кайда экенин билбеймин,
Табалбай мен издеймин.
Ошентип Бостон айтканы,
Алп кара куш сөз айтат,
Ардактуу Бостон деп айтат,
Жооңду кошо жоолашам,
Жогуңду кошо табышам.
Менин белгим ушу деп,
Бекем жерге бекит деп,
Керек болгон учурда,
Отко салып түтөт деп,
Мурутунан эки кыл,
Жулуп берди Бостонго.
Алп кара куш ошентип,
Коштошкону Бостонго,
Эки канат каккылап,
Карап турду кара куш,
Кара кушту калдайтып,
Уясына таштайлы,
Бостон эмне болоорун,
Андан ары аңдайлы.
Каракуш менен достошуп,
Балапандар менен коштошуп,
Бостон эми жөнөдү.
Карабозум кайда деп,
Каалгып Бостон жөнөдү.
Андан-мындан бир тийип,

Арымдарын чоң таштап,
Шашып Бостон баратат.
Түптүү чынар жолукса,
Жулуп Бостон баратат.
Тоо жолукса алдынан,
Омкоруп Бостон баратат.
Агыны катуу суу келсе,
Кечип Бостон баратат,
Карабозго жетем деп,
Жүгүрүп Бостон баратат.
Айткандарын аткарып,
Сүйүнүп Бостон баратат.
Алдын улам каранат,
Карабоз кантип калды деп,
Ойлоп Бостон баратат.
Жакын калды эми деп,
Самап Бостон баратат.
Желип, жортуп албаңдап,
Белес ашып баратат.
Жетсем эми эрте деп,
Ээлигип Бостон баратат.
Адашпас үчүн алп Бостон,
Айланасын каранат,
Алга карай чамалап,
Адыр жерлер талаалап,
Жетип барды чоң Бостон.
Жеңиштерин бажырап,
Карабоздой досуна,
Айтып калды алп Бостон.
Карабоздун айтканын,
Аткарып келди алп Бостон.
Карабоз кантип калды деп,
Айланып турду алп Бостон.
Жарааттарың кандай деп,
Сурап турду алп Бостон.
Карабоз анда кеп айтат,
Кеп айтканда муну айтат:

Сенин баатырдыгың билемин,
Мергендигиң билемин,
Алп кара куш уясын,
Тапканыңды билемин.
Ажыдаардын башына,
Атканыңды билемин.
Кылыч менен кыймалап,
Чапканыңды билемин.
Ажыдаардын өлүгүн,
Жыйып алып көтөрүп,
Чынар терек башына,
Чыкканыңды билемин.
Алп кара куш балдарын,
Тойгузганың билемин.
Ажыдаардын чоң башын,
Алп кара куш өзүнө,
Көргөзгөнүң билемин.
Ушуларды мен билип,
Ыраазы болуп кубандым,
Сыныктарым айыгып,
Кубаттанып мен калдым.
Жардам кылып сен койсоң,
Ордумдан кыймылдап,
Турайын деп мен калдым.
Таканчыктап жер басып,
Өз алдымча кыймылдап,
Басайын деп мен калдым.
Чөптү тандап жегенге,
Жарайын деп мен калдым,
Ачкан курсак барсайып,
Тоюнайын деп калдым,
Деп Карабоз кубанат.

Бостон Карабозго келип, аны жөлөп тургузат. Карабоз таканчыктап басып, боюн түзөп, эркин басып оттой баштайт. Ошентип бир топ күн жатып, Карабоз жакшы айыгып, күч кубатына кирет. Даярданып

жолго чыкмакчы болушат. Карабоз Бостонду карап,
мындан ары боло турган окуяларды айтат экен.

Айткан тилди албадың, Бостон,
Оң жолго салсам барбадың, Бостон,
Оюңдан сен кайтпадың, Бостон,
Кайтпас жолго келгенсиң, Бостон,
Карындашың Карачач, Бостон,
Кайтпас жерге жиберген, Бостон.
Кайгысыз болуп кутулган, Бостон,
Кайтып кетиш жолун тап, Бостон.
Ушул жерден кетелик, Бостон,
Убайым тартып жүрбөйлүк, Бостон,
Үйгө кайтып жетелик, Бостон.
Жыргалдуу күндү көрөлүк, Бостон,
Жерибизге кайтпастан, Бостон,
Мындан ары жол жүрсөк, Бостон,
Убайымы көп болот, Бостон,
Укмуштуулар жолугат, Бостон.
Жолуңдун баары толо тор, Бостон,
Көргөн күнүң шор болот, Бостон.
Кармашкан жооң көп болот, Бостон,
Алтын башың кор болот, Бостон.
Кайгы тартпай кетелик, Бостон,
Кетиш жолу кандайча, Бостон,
Ошол жолду табалы, Бостон.
Эртелеп кетип калалы, Бостон,
Жети баштуу желмогуз кемпир,
Беш башынан айрылып,
Качып сенден кутулган, Бостон.
Жер астында беш дөөгө,
Кабарды катуу тараткан, Бостон.
Ал дөөлөргө сен барсаң, Бостон,
Жолуңду тозуп ор казган, Бостон,
Ал жакка барып жолуксаң, Бостон,
Ажалыңдын жеткени, Бостон.
Алышып алың жете албайт, Бостон,

Күрөшүп күчүн жете албайт, Бостон.
Андан көрө ойлонгун, Бостон,
Жер үстүнө чыгалык, Бостон,
Жыргалдуу турмуш куралык, Бостон.
Кайгыдан элди куткарып, Бостон,
Кадимки өскөн жерине, Бостон,
Калкыңды жыйнап баралы, Бостон.
Ата-энеңди кордуктан, Бостон,
Куткарып аны алалык, Бостон.
Чогулган элдин өзүнө, Бостон,
Кан көтөрүп алалык, Бостон.
Карабоз муну айтканы,
Кайгы тартып турганы.
Бостон анда кеп айтат,
Кеп айтканда бек айтат.
Жер үстүнө чыгышка,
Жол билбеймин деп айтат.
Айласын анын табасың,
Амал кылып Карабоз,
Жер үстүнө барасың.
Билип туруп чамасын,
Менден сурап каласың.
Ачык айтпай турасың,
Жолдон мени бурасың.
Кууп жүргөн кемпирди,
Тапмайынча кетпеймин,
Калган башын албасам,
Муратыма жетпеймин.
Сен коркутканга көнбөймүн,
Алптар менен алышам,
Дөөлөр менен салышам.
Коркуп качып кетпеймин.
Жолумдан дөөлөр жолукса,
Кармашып мен көрөмүн,
Качып кетти дегенче,
Кудайдын мага салганын,
Мен ошондо көрөмүн,

Бостон муну айтканы,
Айтканынан кайтпады.
Айтып, айтып сөз албас,
Аңкоого башым не коштум,
Сүйлөп, сүйлөп сөз албас,
Шүмшүккө башым не коштум.
Башың баш болот,
Багалчагың кара таш болот,
Баскан жериң шор болот,
Акыры башың кор болот.
Карындашың Карачач,
Кадимден сага кас болгон.
Караңгы түндөн кайрылбас,
Жолго салды Карачач,
Адам кайтып чыккысыз,
Орго салды Карачач.
Бостон кайтып келбейт деп,
Ойлоп калды Карачач.
Жер астына жиберип,
Ойноп калды Карачач.
Аңкоо Бостон кетти деп,
Ата-энеңди какшатып,
Жыргап калды Карачач.
Калың элиң баарысы,
Кайгысынан кутулбай,
Качан Бостон келет деп,
Ыйлап калды жалпысы.
Тил алсаң Бостон кетели,
Жерибизге жетели.
Деген сөзүн айтканы,
Бостон ага көнбөдү,
Жети баштуу желмогуз,
Барабыз деп жөнөдү.
Бостон менен Карабоз,
Кандайларга жолугат,
Абалын анын көрөлү.
Бостон менен Карабоз,

Жолго жүрүп калганы.
Адыр-адыр бел ашып,
Адам басып өтпөгөн,
Жерде кетип баратат.
Заңкайган бийик тоолордун,
Белин ашып баратат.
Улам алга арыштап,
Укмуштарды аралап,
Жолсуз жерде баратат.
Теминип Бостон оолугат,
Как этип карга учпаган,
Чөлдө кетип баратат.
Кук этип кузгун учпаган,
Өргө кетип баратат,
Таскаранын таңдайы күйгөн,
Тас кишинин маңдайы күйгөн,
Куунун куйругу күйгөн,
Тулпардын туягы күйгөн.
Чөлгө жетип барганы,
Айланасын караса,
Жер бетинде чөбү жок,
Шылдырап аккан суусу жок,
Кыбыр эткен адам жок,
Жайылып жүргөн малы жок.
Жан-жаныбар баары жок,
Ысык кайнап күйгүзөт,
Өлүм жолун билгизет.
Ушундай жерге жолуккан,
Бостонго окшоп оолуккан,
Дөөлөр өлүп куруган,
Азууларын арсайтып,
Буудан өлүп мүрүгөн.
Тоголонуп бул чөлдө,
Баштар жатат кургаган.
Бостон менен Карабоз,
Ушундай жерге жолугуп,
Алга дагы баратат.

Шамал менен жарышып,
Учуп кетип баратат.
Куюн менен аралаш,
Сызып кетип баратат.
Айланасын караса,
Дөбөгө чыгып барганы,
Асты жагын аңдады,
Көргөн көзгө ишенбей,
Карап туруп калганы.

БОСТОНДУН ЖЕР ТЫҢШААР МААМЫТКА ЖОЛУККАНЫ

Карабоздой дулдулу,
Бостонго карап кеп айтат,
Жерден-жерден жер бийик,
Жер үстүндө мен бийик,
Менин үстүмдө сен бийик,
Алдыңда эмне көрүнөт.
Байкап жакшы карачы,
Көргөнүңдү мага айтчы.
Алыстыгын саначы,
Анда Бостон кеп айтат,
Караң калгыр көзүнө,
Кан чалыңкыр көрүнөт,
Түгөнгүрдүн көзүнө,
Түн чалыңкыр көрүнөт.
Эч нерсени көрбөдүм,
Көрмөк турсун билбедим.
Алды жагым карасам,
Бозоруп жаткан жер көрдүм,
Кыбыр эткен адам жок,
Эчтекени көрбөдүм.
Деген сөзүн айтканы.
Калдайып турган Бостонуң,
Карабоз эмне айтат деп,

Жооп күтүп калганы.
Карабоз башын чайкады:
Мен көргөндү көрбөйсүң,
Мен билгенди билбейсиң,
Карабоз деп тилдейсиң.
Барамын деп жүр дейсиң,
Алыстан бирөө көрүнөт,
Арбаңдап ал жүгүрөт,
Жата калып жер тыңшайт,
Тура калып жүгүрөт.
Анын кылыктарын ким билет,
Алыстан мен аңдасам,
Адамга окшоп көрүнөт,
Айбан десем адамдай,
Кылган иши ар кандай,
Түшүнбөдүм ал кандай.
Карабоз муну айтканы,
Караанга жүрүп калганы.
Бостон менен Карабоз,
Жакын кирип барганы,
Карап булар калганы.
Карабоз менен Бостонду,
Карабастан ал адам,
Жатып жерди тыңшады,
Тура калып чуркады.
Бостон ага кеп айтат,
Адамсыңбы, айбансыңбы,
Талаада жүргөн жинсиңби,
Жерди тыңшап каласың,
Эмне издеп жүрөсүң?
Эмнени тыңшап билесиң?
Айтканды ал элебей,
Айласы курган немедей,
Уланта берди өз ишин.
Ачуусу келип Бостондун,
Жанына жакын барганы,
Астын тосуп калганы.

Деги кандай адамсың,
Жанына келсе билбеген,
Айткан сөздү илбеген.
Дагы сенден сураймын,
Адамсыңбы, жинсиңби?
Суроого жооп берсеңчи,
Адашып жүргөн талаада,
Алаңгазардын бирисиңби?
Анда киши кеп айтат,
Акебайым деп айтат,
Келе жаткан Бостонду,
Жоготуп ийдим деп айтат.
Алп Бостондун мингени,
Анык дулдул экени,
Күнчүлүк жерден билинди.
Келет экен Бостон деп,
Кубанып жолун тозгонмун,
Ошондуктан жүгүрүп,
Жерди тыңшап жүргөмүн.
Дүбүртүн анын жоготуп,
Айла кетип жүгүрдүм,
Эшите албай күйүндүм.
Жер тыңшаар Маамыт боломун,
Жандуулардын басканын,
Күнчүлүк жерден билемин,
Алп Бостонду жоготуп,
Айла таппай жүрөмүн.
Жер тыңшаар Маамыт кайгырып,
Ичтеги дартын айтканы,
Бостонду карап калганы.
Анда Бостон кеп сурайт,
Билбемиш болуп деп сурайт:
Бостон деген ким экен,
Кайдан келген шум экен,
Жолун тосуп алдыртан,
Аны эмне кыласың,
Кабарын кимден уккансың,

Өзүң кайдан келгенсиң,
Кабатыр тартып жүргөнсүң?
Жер тыңшаар Маамыт ошондо,
Минтип жооп айтканы:
Жер үстүндө бар экен,
Бостон деген алп экен,
Кармашканды талкалап,
Жер үстүндө алптарды,
Жеңип алды деп уктум.
Эми жер астына келет дейт,
Дөөлөрдү дагы жеңет дейт.
Жети баштуу жез кемпир,
Желип жүрүп билиптир.
Бостондун жолун тосом деп,
Беш башынан айрылып,
Качып мында кириптир.
Кабарды ал бериптир,
Ал кемпир жайын сурасаң,
Жети уулу бар экен,
Жер үстүндө кемпирдин,
Эки уулу бар экен.
Бостондон аны калкалап,
Жолун тозуп жүрчү экен,
Каяша айтып Бостонго,
Каарына калыптыр,
Беш башынан айрылып,
Качып жерге түшүптүр.
Бостон мында келет деп,
Кабар айтып келиптир.
Жер астында беш уулу,
Бостон келип калат деп,
Даярданып жатыптыр.
Биздин элди бийлеген,
Ак дөө деген уулу бар,
Аймагында элдерди,
Аябастан кууруйт ал.
Жети баштуу кемпирден,

Үчүнчү болуп туулган,
Кармашкан далай алптардын,
Башын кыйып жок кылган.
Жез кемпир жайы ушундай,
Бостон алп келип бактыга,
Кутулсак деп жүрөмүн,
Келип калаар бекен деп,
Утурлап мен жүрөмүн.
Жез кемпир мында келгенде,
Келет деп кабар бергенде,
Астын тосуп чыккамын.
Күндө жерди тыңшаймын,
Түн киргенде уктаймын.
Таң аткандан күн кечке,
Жамбаштап жатып бул жерде,
Жерге кулак төшөймүн.
Бүгүн таңды атканда,
Келе жаткан буудандын,
Дүбүртүн мен тапканда.
Келет экен эми деп,
Кубанычка батканда.
Жакын келип жоголду,
Менин ишим оңбоду.
Келе жаткан Бостонум,
Кайда кетип жоголду.
Сен кайдан келип калгансың,
Сенин келгениңди билбедим,
Жерден чыгып калдыңбы,
Же асмандан түшүп келдиңби.
Жолумду тосуп алдыңбы,
Бостонду тозуп мен жүрсөм,
Адаштырып салдыңбы.
Асмандан түшкөн немедей,
Алдыма тура калдыңбы.
Аңдып жүргөн мендейге,
Дүбүртүңдү жоготуп,
Азгыртып келип калдыңбы.

Айбаттуу Бостон сен болуп,
Кубанычка салдыңбы?
Деген сөзүн айтыптыр,
Жерди тыңшаар Маамытың,
Бостонду тыңшап калыптыр.
Маамытты мындай коёлук,
Желип келген Бостондун,
Маамытка жооп бергенин,
Айткан сөзүн угалык,
Кулак салып туралык.
Бостон деген мен болом,
Асмандан түшүп келгемин.
Жети баштуу кемпирди,
Куткарып ийип колумдан,
Артынан кууп келемин.
Билсең жайын айткының,
Жез кемпир кайда кетти экен,
Кайсыл жерге жетти экен.
Аныктап айтып сен берсең,
Жардамыңды тийгизсең,
Сураганың беремин,
Сук кемпирди өлтүрүп,
Максатыма жетемин.
Ак дөөнүн башын аламын,
Армандан сени куткарып,
Ал Ак дөөнүн ордуна,
Аким кылып саламын,
Деген сөзүн айтканы.
Анда Маамыт кеп айтат,
Уламыштан уккамын,
Желмогуз кемпир келди деп,
Кабар берип кетти деп,
Беш уулунун эң чоңу,
Чоюн алпка жетти деп.
Даярдыкты көрдү деп,
Чоюн алптын жерине,
Барган адам көп болгон,

Келген адам жок болгон,
Деген сөзүн айтканы.
Эми Ак дөө жайын сурасаң,
Алышкан алы жетпеген,
Каарданып кармашса,
Алптардын баары түтпөгөн.
Тамак-аш жакка келгенде,
Аны анык жут деген.
Жей турган оокатын,
Элден алып жыйнаган.
Тойгуза албай Ак дөөнү,
Элин тап деп кыйнаган.
Тойбой калса бул Ак дөө,
Элинин баарын чогултуп,
Азапка салып кыйнаган.
Алымына чыдабай,
Элинин баары ыйлаган.
Айта берсем алым көп,
Элден жыйган салык көп.
Салыгына чыдабай,
Качып жүргөн андан көп.
Жер тыңшаар Маамыт шашканы,
Билгенин айтып таштады,
Мындан ары баргын деп,
Ушул жолго салгын деп,
Жол көрсөттү Бостонго.
Ордосунда Ак дөөнүн,
Укмуштуунун баары бар.
Алышып алың жетеби,
Күрөшүп күчүң жетеби.
Керегим тийсе чакыр деп,
Мурутунан эки кыл,
Бостонго жулуп бергени.
Отко салып күйгүзсөң,
Даяр болом алдыңда,
Деген сөзүн айтканы,
Бостонду жолго салганы.

Жер тыңшаар Маамыт ошентип,
Бостон менен достошуп,
Ажырашып калганы.

БОСТОНДУН КӨРӨГӨЧ МААМЫТКА ЖОЛУККАНЫ

Бостон менен Карабоз,
Алга жүрүп баратат.
Айлананы карашат,
Алыстан бирөө көрүнөт,
Бостонду карай жүгүрөт.
Сөз айта албай бүлүнөт,
Көрөгөч Маамыт ошентип,
Салам айтып бүгүлөт.
Бостон карап калганы,
Саламын кабыл алганы.
Көрөгөч Маамыт Бостонго,
Көргөнүн айта баштады.
Жер астына түшкөнүң,
Алыстан мен көргөмүн.
Ат тонундан ажырап,
Алактап сен жүргөндө,
Алыстан мен көргөмүн.
Бостон деп мен билгемин,
Келет экен эми деп,
Өзүңдү күтүп жүргөмүн,
Жолуңду тозуп жүргөмүн.
Ажыдаар менен алышып,
Жүргөнүңдү көргөмүн.
Ажыдаардын башына,
Атканыңды көргөмүн.
Ажыдаарды кыймалап,
Чапканыңды көргөмүн.
Ажыдаарды көтөрүп,
Алп кара куш уяга

Чыкканышды көргөмүн.
Алп кара куш сүйүнүп,
Достошконун көргөмүн.
Анык Бостон экен деп,
Алыстан мен билгемин.
Качан бизге келет деп,
Жолунду тозуп жүргөмүн.
Менин жайым сурасаң,
Көрөгөч Маамыт боломун.
Жер бетинде бардыгын,
Тиктегенде көрөмүн.
Бостон келип бул жерге,
Дөөлөр менен кармашып,
Жеңет деп мен жүрөмүн.
Жер үстүнөн бул жакка,
Келериңди көргөмүн.
Дөөлөрдөн бизди куткарып,
Тынчытат деп жүргөмүн.
Алп Бостондун өзүнө,
Дос болом деп жүргөмүн.
Жолго чыгып жөнөсөң,
Жооң кайдан жолугат,
Көрүп берип жүрөмүн.
Айландырып карасам,
Ааламдын баарын көрөмүн.
Кандай душман жолугат,
Алыстан көрүп билемин.
Алыс, жакын экенин,
Көрүп айтып беремин.
Кайда барсаң алп Бостон,
Жаныңда мен жүрөмүн.
Деп Маамыт сөзүн бүтүрдү,
Бостондон сөз күтүлдү.
Мен келет деп сүйүнгөн,
Өз алдынча күйүнгөн,
Көрөгөч Маамыт сен болсоң,
Ак дөө кайда жүргөнүн,

Көрүп айтып бергиниң,
Сенин көрөгөчтүгүң билемин,
Көрсөткөн жакка жүрөмүн,
Достугуңа болбос күмөнүм.
Деп алп Бостон айтканда,
Көрөгөч Маамыт сөз айтат:
Бүгүнкүсүн карасам,
Кайда экенин санасам,
Ордосунда жок экен.
Адырга чыгып кетиптир,
Аң уулап ал жүрүптүр.
Алыстан сени келет деп,
Ал дагы күтүп жүрүптүр.
Көрөгөч Маамыт ушинтип,
Көргөнүн айтып бериптир.
Дос болом деп Бостонго,
Мурутун жулуп бериптир.
Керек болсом күйгүзсөң,
Жаныңа даяр боломун.
Керекке жарап беремин,
Көргөнүм айтып беремин.
Деп ошентип достошуп,
Бостон менен коштошуп,
Көрөгөч Маамыт калганы.
Бостон менен Карабоз,
Андан ары салганы.

БОСТОНДУН КӨЛ УУРТААР МААМЫТКА ЖОЛУККАНЫ

Бостон менен Карабоз,
Андан ары жөнөдү.
Тоону тоолой жүргөнү,
Ойду ойлой жүргөнү.
Узак-узак жол жүрдү,
Жол жүргөндө мол жүрдү.

Бир жерге келип токтошту,
Көгөргөн көлгө окшошту.
Бостон менен Карабоз,
Укмушка эми жолукту.
Абайлап алар караса,
Эрбеңдеп жүргөн бир адам,
Бир көлдүн суусун ууртап,
Экинчи көлгө куйганы.
Соолгон көлдүн балыгын,
Чогултуп терип жыйганы.
Кайта көлдү ууртап,
Кургаган көлгө куйганы.
Андан да балык жыйнады,
Эрбеңдеп жүргөн адамдын,
Такыр жаны тынбады.
Ары карай басканы,
Жаңы көлгө барганы.
Бостон муну көргөнү,
Укмушка көөнүн бөлгөнү.
Бастырып барып жанына,
Карап Бостон калганы.
Көрө коюп бул адам,
Калтаарып шашып калганы,
Бостонго салам айтканы.
Анда Бостон сөз сурайт,
Эмне кылып жүрөсүң,
Көлдү ууртап соолтуп,
Балыктарын тересиң,
Жыйнап кимге бересиң,
Ким деген өзүң болосуң.
Эрбеңдеп жүргөн бул киши,
Бостонго жооп бергени.
Мен суу ууртаар Маамыт боломун,
Бир көлдүн суусун бир ууртап,
Балык жыйнап жүргөнүм,
Жер үстүнөн алп Бостон,
Келет экен бул жерге,

Ошого балык жыйнаймын.
Бостонду мейман кыламын,
Балык берип сыйлаймын.
Алп Бостон келе жатыптыр,
Карды кыйын ачыптыр.
Тойгузуп мен коёмун,
Көңүлүнө толомун.
Макул болсо алп Бостон,
Жан жолдошу боломун.
Ак дөө менен алышат,
Көк дөө менен салышат.
Кызыл дөөнү кыйратат,
Кара дөө менен кармашат.
Чоюн алпты жок кылат,
Кыябын таап мерт кылат.
Ошондой күрөш учурда,
Пайдам тийип калаар деп,
Жардамым ага жарар деп,
Бостонду тозуп жүрөмүн,
Келерин анык билемин.
Күтүп мында жүрөмүн,
Деп Маамыт айтканы,
Алактап шашып кылганы.
Бостон жакын барганы,
Андан сурап калганы.
Бостонду кайдан билесиң,
Жер үстүнөн келет деп,
Кимден угуп жүрөсүң.
Бостон үчүн кам көрүп,
Көлдүн баарын соолтуп,
Балыктарын жыйнайсың,
Курган жанды кыйнайсың.
Бостонду эмне кыласың,
Эмне пайда табасың?
Анда Маамыт жооп айтат:
Келишин анык билемин,
Кабарын угуп жүрөмүн.

Жети баштуу жез кемпир,
Беш башынан айрылып,
Жетип мында келиптир.
Балдарынын баарына,
Алп Бостонду көрдүм деп,
Толук кабар бериптир.
Балдарынын эң чоңу,
Чоюн алпка жетиптир,
Анда барып өлүптүр,
Алп Бостондон жез кемпир,
Көргүлүктү көрүптүр,
Качып келип өлүптүр.
Дөөлөрдүн баарын карасаң,
Көңүлүн Бостонго бөлүптүр.
Сен Бостон окшойсуң,
Карап турсам келбетиң,
Чоң алптарга окшойсуң.
Сөөлөтүңө карасам,
Баары жогоң санасам,
Дөөлөрдөн сен коркпойсуң.
Жез кемпирди кубалап,
Келе жаткан окшойсуң.
Көл ууртаар Маамыт айтканы,
Жолдош болуп алайын,
Керегиңе жарайын.
Көл ууртаар Маамыт ушинтип,
Сөзүн айтып бүтүрдү.
Керек болуп мен калсам,
Түтөтүп койсоң барамын,
Мурутунан эки кыл,
Бостонго жулуп бергени.
Көл ууртаар Маамыт опшентип,
Көлдөн балык жыйнады,
Бостондун кардын тойгузуп,
Балык менен сыйлады.
Кыяматтык достошту,
Жолуң шыдыр болсун деп,
Бостон менен коштошту.

БОСТОНДУН АК ДӨӨГӨ ЖОЛУГУП АЛЫШКАНЫ

Көл ууртаар Маамыт достошту,
Дөөлөрдү жеңип келгин деп,
Бостон менен коштошту.
Карабоз минип калкайып,
Тоодой болуп даңкайып,
Айбаты күч алп Бостон,
Алга карай жүрүптүр.
Алп Бостонуң акыры,
Кирип барды ошондо,
Айтылуу Ак дөө ордого.
Ордо алдына келгенде,
Карабоздун үстүнөн,
Шашылбай жерге түшкөнү.
Эшигин ачып алп Бостон,
Ордосуна киргени.
Дөбөдөй болгон ак катын,
Отурганын көргөнү.
Байкап Бостон турганы,
Дөбөдөй болгон ак катын,
Үн чыгарып, жылбады.
Жакын барып караса,
Ак катындын оозунун,
Алдыңкы-үстүнкү эрини,
Табылгы менен төөнөлгөн.
Тангалгандан бул ишке,
Бостон сурап калыптыр.
Шиш менен оозуң бекитип,
Эмне болуп калгансың.
Кандай күнөө кылгансың,
Ушундай кыйын кордукка,
Айбанчылык жорукка,
Кандай болуп чыдадың.
Анда катын кеп айтат,

Күйөөм Ак дөө деп айтат,
Ордодон чыгып кетерде,
Оокатты жеп коёт деп,
Төөнөп коёт оозумду,
Байлап коёт колумду,
Тушап коёт бутумду.
Аңырайып чоң Бостон,
Оозун ачып калганы.
Басып барып жанына,
Шишти сууруп алганы.
Колу-бутун бошотуп,
Жибин кесип салганы.
Ак катынды бошотуп,
Даяр турган тамактан,
Тойгонуңча же деди.
Анда Ак катын болбоду,
Ордунан жылып койбоду.
Эгер жесем тамагын,
Ак дөө мени сойбойбу,
Башымды алып койбойбу,
Бөөдө өлүм болбоймбу.
Бостон дагы болбоду,
Оюна анын койбоду.
Санаа тартып олтурбай,
Эркинче сен болгонуң,
Экинчи жолу кайталап,
Ак дөөнү сен көрбөйсүң,
Ажалың жетпей өлбөйсүң,
Бышып турган тамактан,
Тойгонуңча жегиниң,
Тойдум деп мага келгиниң.
Бек-бек Бостон айтканы.
Эшикке чыгып кеткени.
Көп күттүрбөй Бостонду,
Дөбөдөй болгон Ак катын,
Ордодон тышка чыкканы,
Жеп тойгонун айтканы.

Ошондо гана Бостонуң,
Ордого кайрып киргени,
Бышырган этти көргөнү.
Жыйылып катар турганы,
Кырк айгырдын эти экен,
Кырк буканын эти экен.
Кырк кочкордун эти экен,
Кырк текенин эти экен,
Кырк кулжанын эти экен,
Кырк кап наны бар экен.
Ак дөө муну жечү экен,
Аймагында элдери,
Даярдап муну берчү экен.
Бостон карап турбады,
Даяр турган эттерди,
Чеңгелдеп салды оозуна.
Этин шимип жутканы,
Сөөктөрүн чогултуп,
Бүркүп Бостон ийгени.
Ак дөөнүн ордосун,
Калбыр кылып тешкени.
Даярдалган тамакка,
Бостон чала тоют болгону.
Аңдып турган Карабоз,
Көөнү эми толгону.
Ак дөөнү жеңет экен деп,
Белги кылып койгону.
Карабоз минип даңкайып,
Тоодой болуп заңкайып.
Алп Бостонду карасаң,
Ак дөөнүн жолун тозгону.
Күн эңкейип калганда,
Бешим маалы болгондо,
Күн күркүрөп келе атат,
Жер солкулдап келе атат.
Тоодой болгон ак дөөсү,
Өзүнө чак ак буудан,

Бурулбастан эч жакка,
Бостонду карай келе атат.
Бүткөн боюм курушат,
Тамырларым тырышат,
Жер үстүндө Желмогуз,
Жер астына түштү эле.
Желип-жортуп мен жакка,
Бостон келип калганбы.
Менин жолум чалганбы,
Кармашууга ал Бостон,
Жолумду тозуп калганбы.
Өз алдынан күңгүрөп,
Капаланып сүйлөнүп,
Ак дөө жакын келгенде,
Качырып Бостон чыкканы,
Жолун тозуп калганы.
Алп Бостонуң ошондо.
Ак дөөгө карап сүйлөндү:
Бостонду эмне тилдейсиң,
Көрбөй туруп Бостонду,
Өз алдыңча жүдөйсүң.
Жер үстүндө Бостонго,
Желмогуз деп үндөйсүң.
Атаңдын акы бар беле,
Энеңдин доосу бар беле,
Деп Бостон айтканы.
Найзаларын колго алып,
Качырышып калганы.
Чаап келип Бостонду,
Ак дөө келип сайганы.
Козголбой Бостон калганы.
Кайрылышып келгенде,
Ак дөөнү Бостон сайганы,
Тоодой болгон Ак дөөсү,
Тоголонуп калганы.
Ак дөө туруп кеп айтат,
Арманым бар деп айтат.

Ат үстүндө жок элем,
Жөө кармашып калайын,
Армандан бир чыгайын,
Деп Ак дөө суранды,
Ойлонуп карап турбастан,
Бостон макул болгону.
Карабоздун үстүнөн,
Секирип жерге түшкөнү.
Ак дөө менен Бостонуң,
Жөө алышып калганы.
Бирин бири ала албай,
Нары-бери сүргөнү,
Жыгыша албай жүргөнү.
Тоо тозуп топурак болгону,
Суу тозуп чүпүрөк болгону.
Ак дөө туруп сөз айтат,
Кууба келген куу бөрү сен, серп,
Анда Бостон кеп айтат,
Ала келген ал бөрү сен серп.
Кезекти сага бердим дейт,
Айландырып Ак дөө,
Бостонду жерге серпкени.
Алп Бостондун буту,
Кызыл ашыкка чейин,
Жерге кирип калганы.
Алп Бостонуң ошондо,
Бутун тартып алганы,
Кебелбей басып кеткени.
Ак дөөгө кезек бергени,
Куба келген куу бөрү,
Эми сен серп дегени.
Ыкшап-ыкшап алп Бостон,
Ак дөөнү айландырып серпкени.
Кара жердин өзүнө,
Тоодой болгон Ак дөө,
Тизесинче киргени.
Бутун сууруп алганча,

Кайрып Бостон мингени.
Желип-желип койду эле,
Ак дөөнү эми карасаң,
Оозунан кетти кара кан.
Көтүнөн кетти сары зил,
Кылычын сууруп алганы,
Башын кесип салганы.
Тоодой болгон Ак дөө,
Тоголонуп калганы.
Алп Бостонуң ошентип,
Ак дөөнү жеңип алганы.
Кайгы тарткан калың эл,
Жыргап тынчып калганы.
Элдин баарын чакырып,
Эркиндикти бергени.
Карабоз эми кеп айтат,
Кетели Бостон деп айтат.
Беш дөөнүн ичинен,
Алсызы Ак дөө болучу.
Ак дөөнү жеңип алдым деп,
Бостон эми мардайба,
Кыйынсынып дардайба,
Башка дөөгө барбайлык,
Ушул жерден кетелик,
Кыйналган элге жетелик.
Артыбызга кайталык,
Ата-энеңди табалык.
Деген сөзүн айтканы,
Бостонду карап калганы.
Карабоздун айтканга,
Бостон такыр болбоду,
Барамын деп дөөлөргө,
Бостон моюн толгоду.
Айтканынан кайтпады,
Жолго карай шашканы.
Эгер сен барбасаң,
Дөөлөргө өзүм барамын,

Урушту катуу саламын.
Өлгөнүмчө кармашып,
Черимди абдан жазамын.
Дөөлөрдүн баарын кыйратып,
Андан кийин кайтамын.
Деп Бостон болбоду,
Карабозго карабай,
Бостон жолго салганы.
Капаланыл Карабоз:
Башың баш, багалчагың кара таш,
Айтканга сен болбодуң,
Бугудай мойнуң толгодуң,
Айтканга сен болбодуң,
Бугудай мойнуң толгодуң.
Азапты сен тартасың,
Кайгыны мага саласың.
Качан, кайда барасың,
Каяктан издеп табасың.
Аяпмын деп сен жүрөсүң,
Акылга качан киресиң.
Капаланып Карабоз,
Бостонго кепил мин деди,
Каалаганың кыл деди,
Каалгып алга жөнөдү.
Алп Бостонуң оолугат,
Дагы кимге жолугат.
Желмогуз кемпир табам дейт,
Тапканча алга барам дейт.
Алп Бостонуң ошентип,
Жолго салып жөнөдү.
Далай жерден өтүшүп,
Чыгышты карай жол жүрүп,
Чымырканып мол жүрүп,
Бостон менен Карабоз,
Жолун издеп табабы,
Жоболоңду салабы,
Жортуп жүрүп алп Бостон,

Жоготкону Жезкемпир,
Жолуктуруп калабы?
Акылдашы Карабоз,
Алдыңкы жоого барабы,
Жоосун жоолай алабы.
Дал ошентип жол жүрүп,
Өрөөн бойлоп мол жүрүп,
Арбын зоого барганы.
Зоо аралап өйдөлөп,
Бийик белге чыкканы,
Карабоз токтоп калганы.
Алп Бостонго кайрылып,
Карабоз сөзүн айтканы,
Айлананды абайлап,
Алыскы жолду карачы.
Алдыңда эмне көрүнөт,
Ошолорду саначы.
Мындан ары сен барсаң,
Башка дөөнүн жери окшойт.
Азапты тарткан эли окшойт,
Деп Карабоз айтканы.

БОСТОН МЕНЕН ЧОЮН АЛП

Бостон Ак дөөдөн кийин Карабоздун кайталы дегенине карабай Жезкемпирдин улам биринен бири күчтүү, улам биринен бири кыйын, башка балдары Көк дөө, Кызыл дөө, Кара дөөлөр менен салгылашты. Аларды өлтүрүп, эзүүдө жаткан элдерге азаттык алып берет. Эмки кезек Жезкемпирдин жер алдындагы балдарынын эң алпы, күчтүүсү Чоюн алпка келет. Карабоз Бостонго Чоюн алпка катылып, бөөдө өлүм болбой кайтып кете берели деген оюн айтып, ээсин көндүрмөкчү болот.

Карабоз туруп кеп айтат,
Кайталык эми деп айтат,

Мындан ары биз барсак,
Адамдын алы жетпеген,
Чоюн кулак чотон алп,
Киндиги темир кишен алп,
Чоюн алп деген дөөсү бар.
Жер астында кемпирдин,
Беш уулунун эң чоңу,
Чоюн алп деген аты бар,
Атына жараша заты бар,
Атсаң огуң өтпөгөн,
Жаралган экен Чоюн алп.
Чапсаң кылыч кеспеген,
Болот экен Чоюн алп.
Кармашканын койбогон,
Карылуу экен Чоюн алп.
Алышканын аңтарган,
Азап берип жок кылган,
Айбаттуу экен Чоюн алп.
Кармаганын кайсаган,
Бүткөн бою сулк темир,
Бүткөн экен Чоюн алп.
Ажыдаарды тамактап,
Камчы кылып сабалап,
Кармап жүргөн Чоюн алп.
Арстандарды адырдан,
Айдап жүргөн Чоюн алп,
Куйругунан кошоктоп,
Байлап жүргөн Чоюн алп.
Пил жолукса жолунан,
Шыйрагынан бек кармап,
Жерге чапкан Чоюн алп.
Жан-жаныбар баарысын,
Кыйратып жүргөн Чоюн алп.
Чоюн алпка жолуксак,
Ажалдан мурун өлөбүз,
Оо дүйнө жүзүн көрөбүз.
Ажал жетип өлбөсөк,
Кыйноо тартып жүрөбүз.

Андан көрө алп Бостон,
Чоюн алпка жолукпай,
Кетелик Бостон, кетелик,
Элибизге жетелик.
Жер үстүнө чыгалык,
Жыргалдуу күндү көрөлүк.
Деп Карабоз айтканы,
Капаланып калганы.
Кандай жооп болот деп,
Бостонду карап турганы.
Ээси мындай дегени:
Кемпирди таап кармасам,
Эки башын албасам,
Кантип Бостон боломун.
Чоюн алптан мен качсам,
Кандай адам боломун.
Кармашканын кайсаган,
Чоюн алптан мен коркуп,
Качып калсам боломбу,
Жакшы атка кономбу?
Жез кемпирди кубалап,
Жер үстүнөн мен келип,
Коркуп калсам оңомбу?
Алым жетпейт экен деп,
Чоюн алпка жолобой,
Кайтып кетсем болобу.
Качкын Бостон дедиртип,
Чоюн алптан мен коркуп,
Жолдон кетсем болобу.
Кабарын билбей кемпирдин,
Чоюн алп кыйын экен деп,
Барбай кайтсам оңомбу.
Өлсөм өлүп калармын,
Чоюн алпка барармын.
Качып жүргөн кемпирди,
Ошол жактан табамын.
Алышып алым жетпесе,

Арбайып кайтып кеткенче,
Чоюн алптан өлөмүн.
Кудайдын салган буйругу,
Мага келсе көрөрмүн.
Алла таала жар болсо,
Чоюн алпты жеңемин.
Алп Бостонуң ошентип,
Барамын деп жөнөдү.
Капаланып кайгырып,
Баскан жерин жемирип,
Ооздугун кемирип,
Алп Бостонду көтөрүп,
Карабоз катуу баратат.
Чоюн алп кайдан көрөрүн,
Качан бетме-бет келерин,
Кантип аны жеңерин,
Арыбы күчтүү Карабоз,
Андан такып сурашка,
Алп Бостонуң батынбайт,
Ойлор калбай такымдайт.
Алп Бостонуң ошондо,
Эсине түшүп Маамыттар,
Жер тыңшаар Маамыт чакырып,
Мурутун отко күйгүздү.
Жерди тыңшаар Маамытың,
Даяр болду Бостонго.
Анда Бостон айтканы,
Чоюн алп кайда жүргөнүн,
Аралык канча экенин,
Канча күндө жетемин,
Аралыгын аныкта,
Кайда экенин табышта.
Маамыт сөздү укканы,
Жерди тыңшап калганы.
Бостонго Маамыт айтканы.
Аралыгы үч күндүк,
Жолдо жүрөт Чоюн алп.

Ээрчиткени жанында,
Бир топ киши бар окшойт,
Калың дүбүрт ичинен,
Айбаттуу дүбүрт угулат.
Байкап жакшы тыңшасам,
Башкача болуп бөлүнөт.
Ал бөлүнгөн дүбүрттүү,
Чоюн алптын бууданы,
Деген сөзүн айтканы.
Жерди баскан салмагы,
Шилтеп баскан арымы,
Жата калып тыңшасам,
Жакшылап мен ылгасам,
Ал буудандын чоңдугу,
Салыштырып байкасам,
Карабоздой буудандан,
Алты эсе ашык сезилет.
Жерди жемире басканы,
Жекече болуп бөлүнөт.
Мага ошондой сезилет,
Деген сөзүн айтканы.
Анда Бостон ойлонуп,
Ат үстүнөн комдонуп,
Көрөгөч Маамыт чакырып,
Мурутунг отко күйгүзүп,
Маамыт кайдан келет деп,
Бостон карап турганда,
Эмне керек болду деп,
Алп Бостондун алдына,
Көрөгөч Маамыт келгени,
Бостонду карап турганы.
Көрөгөч Маамыт сен болсоң,
Чоюн алп кайда жүргөнүн,
Алыспы же жакынбы,
Аныктап аны байкагын.
Кандай экен түрлөрүн,
Эмне жумуш кылганын,

Көргөндөрүң баарысын,
Ачык айтып сүйлөгүн.
Деп Бостон айтканы.
Көрөгөч Маамыт ошентип,
Төгөрөктүн төрт бурчун,
Айландырып карады.
Алды жагын байкады.
Бүгүнкү күнү Чоюн алп,
Уулап жүргөн кези экен.
Кайберенди кубалап,
Дуулап жүргөн кези экен.
Чоюн кулак дөө экен,
Дөөлөрдүн эң чоңу экен.
Минип жүргөн бууданы,
Карабоздой буудандан,
Алты мерте чоң экен.
Чоюн алпты карасам,
Жандуулардан башкача,
Жаралган экен Чоюн алп.
Укмуштуу чоң алп экен,
Сага карап мен айтсам,
Салыштырып байкасам,
Чоюн алптын чоңдугу,
Алты мерте чоң экен.
Айланып ага сен барсаң,
Ал көрүнөт бир бүркүт.
Сен көрүнөсүң бир шумкар.
Чоюн алп – бүркүт, сен – шумкар,
Бүркүткө шумкар барабар.
Жанына жакын барганда,
Шумкардын жаны калбады.
Алгыр бүркүт шумкарды,
Тырмагына теңейби.
Ошондуктан ойлогун,
Чоюн алпка сен барсаң,
Ачуусуна сен тийсең,
Шумкарды кармап жебейби.

Бүркүткө шумкар теңелбейт.
Тебем деп барса шумкарың,
Бүркүт такыр кебелбейт,
Дагы айтамын алп Бостон,
Алптардын ар бүркүтү,
Кааласа басып жебейби.
Ага жакындап барган оңобу.
Кокусунан Чоюн алп,
Барганды тирүү коёбу,
Деген сөзүн айтканы.
Көрөгөч Маамыт Бостонго,
Көргөндөрүн баарысын,
Чындыгын айтып койгону.

Карабоздун айтканы, Маамыттардын аныктаганы
Бостонго таасир кылбай койду. Чоюн алпка барамын
деген оюнан Бостон кайтпады. Карабоз менен Маа-
мыттар кайгырышып, Чоюн алпка барбай эле кайт,
жер астына түшүп ушунча жеңиштерге ээ болгонуң
жетишет дешти. Чоюн алп сенин артыңдан куубайт.
Сени эсине да албайт. Барбай эле ушул жерден кайт
дегендерине кулак салбай коёт. Жолдон кайтып
кеткенче Чоюн алптын колунан өлгөнүм артык деп,
болбой бармак болду.

Оюнан Бостон кайтпады,
Барамын деп айтканы.
Бостон менен Карабоз,
Чоюн алп карай жөнөдү.
Маамыттарды таштайлы,
Бостондун жолун баштайлы,
Абалы кандай болоорун,
Эмнелерди көрөрүн,
Алды жактан байкайлы.
Карабозу даңкайып,
Үстүндө Бостон заңкайып,
Чоюн алп карай жөнөдү.

Тагдыры эмне болоорун,
Келечекти көрөлү.
Карабоз дагы сөз айтат,
Кайгыланып муну айтат.
Барбайлы десем болбодуң,
Бугудай мойнуң толгодуң.
Чоюн алптын колунда,
Сага окшогон нечен алп,
Кулдукка башы байланып,
Кызматын кылат айланып.
Кутулуп андан кете албай,
Кыйналып жүрөт далай алп.
Чоюн алп бүркүт сен шумкар,
Бүркүткө шумкар жетеби,
Жанында жакын жүрөбү,
Кайкып учса карчыга,
Көзүнө бүркүт илеби,
Бул эмне жүрөт деп.
Чоюн алпка сен барсаң,
Шумкар болуп каласың.
Алышуунун амалын,
Айласын кантип табасың.
Чоюн алп деген аты бар,
Каарына келгенде,
Каптап койгон тору бар.
Кармашам деген алптарды,
Тор башына жабылаар.
Дагынкысын дагы айтсам,
Амалы күчтүү Чоюн алп,
Ар өнөрдү көрсөтөт.
Казып койгон ору бар,
Ал орунун түбүндө,
Кайнатып койгон шору бар.
Каарданып кээ бирин,
Каптап койгон торго салат.
Чоюн алпка баргандан,
Кайтып кимдер чыга алат.

Ошондуктан айтышкан,
Чоюн алпка жакындап,
Баргандары көп болгон.
Кайткандары жок болгон.
Дагы айтамын алп Бостон,
Ушул жерден кетелик.
Жер үстүнө биз чыгып,
Мүдөөбүзгө жетелик.
Чоюн алпка биз барып,
Кайгы тартып жок болбой,
Жер үстүнө кетелик.
Азап тартып кыйналган,
Элибизге жетелик.
Деп Карабоз айтканда,
Акыл сөздү тапканда,
Аныктап баарын айтканда,
Ачуусу келип алп Бостон,
Көп кайгыны айтасың,
Кыйындын баарын табасың.
Чоюн алпты мактайсың,
Чоңдугун анын тактайсың,
Кыйындыгын жактайсың.
Сенин арыбыңды билемин,
Айткан тилиңе кирбеймин.
Чоюн алпка барамын,
Канча айтсаң да кайтпаймын.
Барып Чоюн алпты көрөмүн,
Кыйын болсо Чоюн алп,
Ошол жерде өлөмүн.
Деп Бостон күүлөнүп,
Карабозго сүйлөнүп,
Айтып турган жери экен.
Мындан мурун сен доңуз,
Дөөлөрдүн баарын кыйын деп,
Баарын тегиз мактадың,
Жеңе албайсың, күчтүү деп,
Дөөлөрдүн күчүн тактадың.

Карабоз доңуз оңбойсуң,
Менин жолум торгойсуң,
Жакшылык мага айтпайсың,
Дөөлөрдүн баары кыйын деп,
Жеңе албайсың аны деп,
Күчүң сенин жетпейт деп,
Мени алсыз кылып коёсуң.
Жакшы жолго салбайсың,
Жакшылык жагын айтпайсың,
Кетебиз деп жүр дейсиң,
Кайгы тартып жүдөйсүң.
Сен айткандай болгон жок,
Жолумдан чыккан дөөлөрдү,
Жоболоң салып, жоготтум, доңуз.
Сен мактаган дөөлөрүң доңуз,
Серпишке келбей кыйрады.
Ар дайым мени алдайсың,
Алга жүр деп айтпайсың,
Болбос сөздү көп айтып,
Мени алсызга теңедиң.
Сен айтканга көнбөймүн,
Башка түшсө көрөрмүн,
Чоюн алптын колунан,
Алышып жүрүп өлөрмүн.
Кудай башка салганын,
Пешенемден көрөрмүн.
Ажалым жетип күн бүтсө,
Кайда болсо өлөрмүн.
Кайта артыма кетпеймин,
Айта турган сөз ушул,
Уга турган сен ушул.
Деген сөзүн айтканы.
Карабоз анда сөз айтат,
Башың баш, багалчагың кара таш,
Чоюн алпка барасың,
Кайтпай сен калаарсың.
Чоюн алптын колунан,

Кордук көрүп кыйналып,
Абигер тартып жүрөрсүң,
Ошондо сен билерсиң.
Чоюн алптын колунда,
Азапты алып мойнуңа,
Кыйналып жүрүп өтөөрсүң.
Ошондо сен алп Бостон,
Мен айтканды билерсиң,
Анан тилге кирерсиң.
Ага чейин азапты,
Чоюн алптан көрөрсүң.
Карабозуң ошентип,
Капаланып кайгырып,
Алп Бостонду көтөрүп,
Карабоз жолго салганы.
Чоюн алп карай барганы.
Ошол күнү Чоюн алп,
Ойноп ууда жүргөнү.
Бостон барып жолукту.
Алышам деп алп Бостон,
Чоюн алпка оолукту.
Найза менен сайгылап.
Алды-артына бу чыгат.
Тегеренип сайгылап,
Теминип жүрөт Бостон алп.
Ай балта менен чапкылап,
Жыгалбай жүрөт Бостон алп,
Зулпукорун колго алып,
Чаап жүрөт Бостон алп.
Чоюн алпты Бостон алп,
Ат үстүнөн эңкейтип,
Ала албай жүрөт Бостон алп.
Айла таппай акылдап,
Наалып жүрөт Бостон алп.
Чоюн алпты карасаң,
Тоонун бийик зоосундай,
Сайганын билбейт Чоюн алп.

Ай балта менен чапканда,
Кайрылбады Чоюн алп.
Зулпукор менен чапканда,
Тоотподу Чоюн алп.
Алыстан Бостон кыйкырып,
Найза менен сайганда,
Элебеди Чоюн алп.
Канча аракет кылса да,
Кебелбеди Чоюн алп.
Айланып Бостон жүргөнүн,
Кенебеди Чоюн алп,
Чоюн алп жайы ушундай.

Бостон Чоюн алпка канча аракет кылса дагы адамсыңбы, айбансыңбы, деп карабайт. Айланасында көпкө чейин жүргөндөн кийин Чоюн алп ачууланып, кыбыраган кандай неме деп, Бостонду Карабозу менен чеңгелдеп өйдө көтөрөт дагы, кармап туруп, «Өзү дагы, аты дагы балбан кул көрүнөт. Буга отун ташыткыла» – деп ээрчип жүргөн дөөлөрүнө тапшырат экен. Жоо-жарагын колунан алып, отун ташыган кулдарга кошуп коёт экен. Ошентип Бостон отун ташып жүрө берди. Жону жооруп, колу ооруп азап тартат экен.

Күндөр өтүп, ай толот,
Айлар өтүп жыл болот.
Алп Бостонуң ошентип,
Чоюн алпка кул болот.
Тоодон отун ташыды,
Бостондун бели жооруду.
Эки колун карасаң,
Балта кармап чор болду.
Эки бутун карасаң,
Жарылган жердей туурулду.
Алп Бостонуң ошентип,
Азап тартып кор болду.

Ары карап толгонду,
Бери карап ойлонду.
Алп Бостонуң ошондо,
Чоюн алпты өлтүрүп,
Бул азаптан канткенде,
Жолун таап кутулам.
Ата-энем менен элимдин,
Карындаш менен жеримдин,
Ишеничин канткенде,
Актап парздан кутулам.
Алп Бостонуң ошентип,
Ой ойлонуп турганда,
Карабоздун келгени.
Карабозду карасаң,
Капталдары жоюлган.
Бел аркасын карасаң,
Жоор болуп оюлган.
Карабозду карасаң,
Ыргайдай болуп калыптыр.
Алп Бостонду карасаң,
Торгойдой болуп калыптыр.
Бостон менен Карабоз,
Чоюн алпка кул болуп,
Карып болуп калыптыр.
Карабоз эми сөз айтат,
Айтып-айтып сөз албас,
Аңкоо Бостон, болбодуң,
Айтканыма көнбөдүң,
Кулагыңа илбедиң.
Сүйлөп-сүйлөп сөз албас,
Шүмшүк Бостон, болбодуң,
Сүйлөгөнгө көнбөдүң.
Оолугуп келип бул жерге,
Чоюн алптын элине,
Отун ташып кул болдуң.
Эми Чоюн алпка катылсаң,
Казган орго ыргытат,

Кара шорго кайнатат.
Ошентип Бостон бүтөсүң,
Элиңе кайдан жетесиң,
Ата-энеңди көрбөстөн,
Ушинтип жүрүп өлөсүң.
Акыркы сөзүм айтамын,
Айтканыма сен кирсең,
Бул азаптан кутулаар.
Жолун өзүм табамын.
Жыл ашык отун ташыдык,
Колдоруң катып чор болду,
Арыктап этиң жашыды,
Жарылып бутуң тешилди.
Жарыгынан шорголоп,
Кан куюлуп эшилди.
Капталдарың жооруду,
Бүткүл денең жарылып,
Терилериң тор болду.
Жылдан ашык убакта,
Жашаганың шор болду.
Отун ташып Чоюнга,
Бостон алпым кул болду.
Эми жакшы ойлонгун,
Чоюн алптын бир кызы,
Сага ашык болуптур.
Анын аты Кундузай,
Жаркылдайт экен кундуздай,
Кутула албай жүрүптүр,
Өгөйлүгүн билиптир.
Энесинин курсакта,
Чоюн алпка келиптир.
Кундузайды Чоюн алп,
Өз кызым деп жүрүптүр.
Андан башка бала жок,
Менин балам ушу деп,
Жакшы сүйүп жүрүптүр.
Бардык сырын Чоюн алп,

Кундузайга айтыптыр.
Өгөйлүгүн Кундузай,
Энесинен билиптир.
Ошондуктан Кундузай,
Кетемин деп жүрүптүр.
Айланып жүрүп Кундузай,
Сени жакшы сүйүптүр,
Мукабат оту күйүптүр.
Эбин таап келе албай,
Сүйлөшүүгө бата албай,
Жолуга албай жүрүптүр.
Эбин таап жолуксак,
Жашырын сырды биле алсак,
Чоюн алптын чын жаны,
Кайда экенин биле алсак.
Чоюн алптын өзүнө,
Найза сайса тешпеген,
Кылыч чапса кеспеген,
Балта чапса өтпөгөн,
Өлбөс болуп жаралган.
Жаны өзүндө жок экен,
Жашырын жерде бекиген.
Муну эч ким билбеген,
Жашырын сыры кызда экен.
Кундузайга жолуксак,
Жашырын сырды биле алсак,
Ошондо иш оңолот.
Чоюн алпты жоготуп,
Жер үстүнө кетишке,
Жол ачылып оң болот.
Карабоз муну айтканда,
Бостон ага сүйүндү.
Чоюн алпты жоготуп,
Жеңер жагы билинди.
Эбин таап алп Бостон,
Кундузайдын өзүнө,
Жолугаар жолун издеди.

Алп Бостонуң ошондо,
Карабозго айтканы.
Жолун өзүң тап деди,
Аракетин айт деди.
Кундузайдын алдына,
Азыр барып кел деди,
Сүйлөшөрүн бил деди.
Карабоз макул болгону,
Кундузай карап жорткону.
Карабозуң ошентип,
Кундузайга барганы,
Болгон сөздү укканы.
Жети күнү Чоюн алп,
Жолобостон үйүнө,
Уулап жүрөт талаалап.
Адырларды аралап,
Тоо боорун сабалайт,
Кырга чыгып каралайт.
Адырдан аркар кубалайт,
Курбудан кулжа кубалайт.
Көңүл ачып сабалайт,
Жети күнү болгондо,
Ордого келип дем алат,
Иштеген элин аралайт.

Чоюн алп жети күнү ордодо болуп, элин башкарат экен. Жети күнү талаага чыгып, уучулук менен көңүл ачат экен. Буларды билгенден кийин Карабоз Чоюн алп талаага чыгып кеткен учурдан пайдаланып, Кундузайга Бостонду жолуктурат экен. Кундузай Бостонго болгон окуяны, өзүнүн ага ашык экендигин билдирет. Кундузай ордонун ичинде темир үй бар экенин айтат. Ал темир үйдүн ичинде темир сандык бар, темир сандыктын ичинде Чоюн алптын жаны бар экенин айтат. Чоюн алп келгенде жанынан ачкычтарын уурдап алып Бостонго бермек болот. Ал темир үйдү алтымыш дөө кайтарганын айтат.

Ачкычты мен алып беремин, андан аркы айласын
өзүң тап дейт. Ошентип Бостон менен Карабоз Чоюн
алптын келишин күтүшөт.

Жетинчи күнү болгондо,
Чоюн алптын талаадан,
Келер күнү болгону.
Жолун тозуп Кундузай,
Карап турган кези экен.
Ар кыл ойду ойлонуп,
Шашып турган кези экен.
Чоюн алптын келерин,
Күтүп турган кези экен.
Ошентип күтүп турганда,
Чоюн алп келип калганы.
Атаке деп эркелеп,
Адырларды аралап,
Аркар атып келдиңби?
Курбуларды аралап,
Кулжа атып келдиңби?
Тектирлерди тебелеп,
Теке атып келдиңби?
Бөксөлөрдү аралап,
Бөкөн атып келдиңби?
Токойлорду аралап,
Бугу атып келдиңби?
Ширин этти жүктөтүп,
Бизге алып келдиңби?
Ууда жүрүп көп күнү,
Жолуң болуп атаке,
Көңүл ачып келдиңби?
Атаке деп эркелеп,
Чоюн алпты жолунан,
Тозуп алды Кундузай.
Кундузайды алдына,
Өңөрүп алып Чоюн алп,
Айланайын кулунум,

Бүгүн абдан сүйүндүм.
Чоңойгондон бер жакка,
Алдымдан тозуп чыкпадың,
Сүйүндүрүп турбадың.
Бүгүнкү күнү башкача,
Тозуп чыктың алдыман.
Көңүлүң кандай ачылды,
Кубанып тосуп жолумдан,
Сен кубанычка батырдың,
Ойго мени калтырдың.
Деп Чоюн алп айтканы,
Кызын карап Чоюн алп,
Ойго бир аз батканы.
Кундузайды алдына,
Өңөрүп келип Чоюн алп,
Ордосуна түшкөнү.
Оюн бузуп атасынын,
Кундузайдын айтканы:
Бүгүнкү күнү атаке,
Уусу жакшы болду деп,
Атаңдын көөнү толду деп,
Кабарыңды мен уктум.
Олжосу жакшы болду деп,
Оюну жакшы канды деп,
Адамдардан кеп уктум.
Артыкча мен сүйүндүм,
Ошондуктан атаке,
Жолуңу тозуп жүгүрдүм.
Эмки ууга чыкканда,
Мени дагы ээрчитип,
Ала барсаң атаке.
Уучулукту мен көрүп,
Көңүл ачсам атаке.
Адырларды аралап,
Бирге жүрсөм атаке.
Уучулукта мен дагы,
Жаныңда болсом атаке.

Кайберенди көп кармап,
Жыйганың көрсөм атаке.
Эл аралап кубанып,
Жүргөнүң көрсөм атаке.
Талаадагы кулдардын,
Ишин көрсөм атаке.
Чоюн алпка Кундузай,
Башкача болуп эркелеп,
Кубандырды Кундузай.
Мойну башын кучактап,
Атакелеп көп айтып,
Жубандырды Кундузай.
Кийим кече сыйпалап,
Колтугуна бекиткен,
Ачкычын билди Кундузай.
Чоюн алп уктап калганда,
Ачкычтарды койнунан,
Уурдап алды Кундузай.
Атасына билгизбей,
Сууруп алды Кундузай.
Акырындап ачкычты,
Алп Бостондун колуна,
Берип койду Кундузай.
Алп Бостонго кайрылып,
Кундузай сулуу сөз айтат:
Абайлагын деп айтат,
Билип калса Чоюн алп,
Азапты бизге бербесин,
Ачуусу келип Чоюн алп,
Түбүбүзгө жетпесин.
Ууга кошо барамын,
Шек алдырбай атама,
Жандап жүрүп каламын.
Кайткыча сен бүтүргүн,
Темир үйдөн сандыкты,
Көтөрүп чыгып алыска,
Сандыкты ачып карасаң

Жети кабат сандык бар.
Алтоону ачып алганда,
Акыркы сандык калганда,
Ичин ачып карасаң,
Жети кучкач жатуучу.
Качырбай баарын кармагын,
Бирин койбой кучкачтын,
Башын үзүп салгының.
Ууда жүргөн Чоюн алп,
Тоодой болуп куласын.
Ошондо сен Чоюндан,
Кутуласың алп Бостон.
Ачкычты берип колуна,
Бостонду салып жолуна,
Кундузай кайтты ордого.
Жети күнү болгондо,
Чоюн алптын ошондо,
Даярдыгы толгондо.
Уучулукка Чоюн алп,
Чыгаар маалы болгондо,
Кундузай дагы камынды.
Мен да ууга барам деп,
Атасына жабышты.
Аты тонун даярдап,
Ээрчителишип алышты.
Чоюн кулак жөнөдү,
Оюн күлкү салышка.
Уу кылып көңүл ачышка,
Тоолорду карай жөнөдү.
Кайберенге уу кылып,
Кете берсин Чоюн алп.
Бийик тоолор аралап,
Жүрө берсин Чоюн алп.
Чоюн алпты таштайлы,
Тагдыры кандай болоорун,
Алп Бостондон баштайлы.
Ачкычтар тийип колуна,

Жолу ачылды оңуна.
Алп Бостонуң ошондо,
Карабоз карай жүгүрдү.
Эми кудай берди деп,
Алп Бостонуң сүйүндү.
Жерге батпай жүгүрдү,
Шорунун баары күбүлдү.
Алп Бостонуң ошентип,
Кеч кирбейт деп бүлүндү.
Аң уулашка барам деп,
Чоюн алп кетти алыстап.
Күн кызарып батканда,
Кечки кыймыл токтолуп,
Караңгылык киргенде.
Элдин баары жатышып,
Уктады тегиз дегенде,
Жыла басып алп Бостон,
Темир үйгө жөнөдү.
Темир үйгө жеткенде,
Шамшаарды сууруп алыптыр.
Темир үйдү кайтарган,
Дөөлөргө жетип барыптыр.
Оң жагына шилтесе,
Отуз дөөсү кулаптыр.
Сол жагына шилтесе,
Соройушуп жыгылып,
Отуз дөөсү сулаптыр.
Ачкычтарын колго алып,
Темир үйдү ачыптыр.
Алп Бостонуң сүйүнүп,
Ичине кирип барыптыр.
Айландырып караса,
Темир сандык коргондо,
Каткырып Бостон күлүптүр.
Темир сандык көтөрүп,
Дардайып Бостон чыгыптыр.
Сандыкты жерге коюптур,

Кулап жаткан дөөлөрдү,
Темир үйдүн ичине,
Баарын сүйрөп кириптир.
Дөөлөрдүн баары турушса,
Тополоңду салат деп,
Темир үй оозун бекитип,
Кулпу салып коюптур.
Алтымыш дөөнүн баарысын,
Үйгө камап салыптыр.
Алп Бостонду карасаң,
Тоодой сандык көтөрүп,
Алысыраак барыптыр.
Эки жагын каранып,
Бостон туруп калыптыр.
Ойлонуп ал турганда,
Алп Бостондун жанында
Карабоз даяр болуптур.
Темир үйдүн эшигин,
Ачканыңды билгемин.
Темир үйдүн ичинен,
Кабатталган сандыкты,
Алганыңды билгемин.
Ушул жерге келет деп,
Сени мындан күткөмүн.
Алп Бостонуң ошондо,
Кабат-кабат сандыкты,
Ачууга Бостон шашылды.
Чоюн алптын жаны деп,
Кучкачтарды көрсөм деп,
Алп Бостонуң ашыкты.
Сандык оозун ачам деп,
Башын бирден жулам деп.
Алп Бостонуң оолукту,
Кабат-кабат сандыкты,
Алты сандык капкагын,
Ашыгып Бостон ачканы.
Жетинчи сандык колго алып,

Апкаарып Бостон калганы.
Кандай кылып ачсам деп,
Калдастап Бостон калганы.
Бул сандыктын ичинде,
Эмнелер жатат деп,
Ойлоп Бостон калганы.
Кундузайдын айтканы,
Анык бекен дегени.
Бул сандыктын ичинде,
Жети кучкач жайланып,
Жатат бекен дегени.
Ачып ийсем капкагын,
Канаттарын күүлөшүп,
Уча бекен дегени.
Чеңгелдеп кармап калганча,
Кача бекен дегени.
Ойлонуп Бостон калганын,
Карабоз буудан билгени.
Жанына жакын келгени,
Сандык оозун ача албай,
Алп Бостон коркуп калдыңбы.
Ачып ийсем качат деп,
Ойлоп Бостон калдыңбы.
Бул кучкачтар уча албайт,
Учуп алыс кете албайт.
Учууга канат жарабайт.
Карабоз минтип турганда,
Шашылбастан алп Бостон,
Сандык оозун ачканы.
Ачып аны карады,
Жаткан кучкач санады.
Айкалышып сандыкта,
Жети кучкач жатканы.
Алты кучкач кармады,
Токтолбостон алп Бостон,
Башын үзүп алганы.
Бир кучкачты алп Бостон,

Бел куруна чалганы.
Карабоз анда айтканы,
Алып жүрбөй кучкачты,
Башын үзүп салгының.
Кайтып келбей Чоюн алп,
Тоодо кулап жоголсун,
Иш ошентип оңолсун.
Кучкачты сен кармаба,
Алып жүрүп кучкачты,
Башыңа кайгы салбагын,
Азап тартып калбагын.
Өлтүрбөсөң кучкачты,
Чоюн алп ооруп келбейби,
Сенин башың жебейби.
Алты кучкач өлгөндө,
Жалгыз кучкач калганда,
Араң жан болуп Чоюн алп,
Алсырап араң келбейби.
Ошондо башын аламын,
Бир кумардан канамын,
Деген сөзүн айтканы.
Алп Бостонуң ошентип,
Карабоз тилин албады.
Канча какшап айтса да,
Бостон көңүл салбады.
Бостонду мындай таштайлы,
Талаада жүргөн Чоюн алп,
Абалы кандай болоорун,
Ошондон биз баштайлы.
Тоодо жүргөн Чоюн алп,
Кайберенге уу кылып,
Көңүл ачып чуу кылып,
Жүргөн жерин дуу кылып,
Ойноп жүрдү Чоюн алп.
Аркар кулжа теке атып,
Көңүл ачты Чоюн алп.
Адырларды аралап,

Ойноп жүрдү Чоюн алп.
Чоюн алптын артынан,
Кундузай жүрдү каралап,
Кандай шумдук болот деп,
Оюнда жүрөт санаалап.
Кайда барса Чоюн алп,
Алыстабай артында,
Качан кулап түшөт деп,
Аңдып жүрөт Кундузай.
Тоо аралап баратса,
Чоюн алптын артынан,
Токтобой жүрөт Кундузай.
Качан оонап түшөт деп,
Ойлоп жүрөт Кундузай.
Чоюн алп жүрөт алкынып,
Эч нерсени сезбестен,
Алга карай талпынып.
Ал дулдун алкынтып,
Минип жүрөт Чоюн алп.
Кайгы тартып Кундузай,
Кандай болуп кетет деп,
Чоюн алптын артынан,
Калбай жүрөт Кундузай.
Күн эңкейип калганда,
Бешим маалга барганда,
Чоюн алп ооруй баштады,
Уучулукту таштады.
Ордону карай жол алды,
Аңдып жүргөн Кундузай,
Бул абалга таң калды.
Чоюн алп өлбөй калганы,
Азапты бизге салганы.
Ордого барса Чоюн алп,
Баарыбызды талкалайт.
Окуяны бул билсе,
Баарыбыздан жан калбайт.
Кучкачтын баарын өлтүрбөй,

Бостон алып калган бейм,
Каран түн башка салган бейм.
Ошондуктан Чоюн алп,
Өлбөй тирүү калган бейм.
Өлбөй калган кучкачтын,
Бири тийсе колуна,
Жутуп ийип Чоюн алп,
Оролуна келбейби.
Окуянын болгонун,
Аныктап ал билбейби,
Анан бизди жебейби.
Оолугуп Бостон калганбы,
Кучкачтардын бирисин,
Тирүү кармап алганбы,
Каран түн башка салганбы.
Кундузайың ошентип,
Ичи күйүп от болуп,
Чыдабай жүрөк чок болуп,
Муундары калтырап,
Алы кетип алсырап,
Кундузай келе жатканы,
Терең ойго батканы.
Алыс жерден акмалап,
Кундузай жүрөт шашмалап.
Бостонду кайдан табам деп,
Кандай айла кылам деп.
Ойлонуп келе жатканда,
Кундузай Бостонду көргөнү,
Эмне кылып турат деп,
Көңүлдү ага бөлгөнү.
Кармашам деп жол тосуп,
Көөдөк Бостон өлөбү,
Оо дүйнө жүзүн көрөбү.
Кундузай турат чыдабай,
Чоюн алптан өтө албай,
Бостонго мурун жете албай.
Кандай болуп кетти деп,

Окуяны биле албай.
Ал аңгыча болбоду,
Жолун тосуп Чоюндун,
Бостон келип жармашты.
Күйүп жаны чыдабай,
Жетип барды Кундузай.
Ала көөдөк Бостондун,
Куруна чалган кучкачтын,
Башын үзүп алганы.
Тоо кулаган немедей,
Чоюн алп аттан кулады.
Чоюн алптын өлүгү,
Ала көөдөк Бостонду,
Чала басып калганы.
Каран түн башка салганы,
Ала көөдөк Бостондун,
Абалы жаман болгону.
Алагар көзү алайып,
Жатып калды шалдайып,
Алактаган Бостондон
Кыймылдабай ал кетти,
Дем ала албай шай кетти.
Ажыратып ала албай,
Аргасы кетип Кундузай,
Эмне кылаарын биле албай,
Ары-бери жүгүрөт,
Айла таппай бүлүнөт.
Ошондой кыйын учурда,
Карабозго тил кирет.
Ылдамыраак болгула,
Чоюн алптын бир бутун,
Кыл арканга бек байлап,
Белиме байлап койгула.
Кыйкырыкты бек салып,
Бакан менен чапкыла.
Бир аракет кылайын,
Өлүмдө жаткан Бостонду,

Ажыратып алайын.
Карабоз сөзүн айтканы,
Карап турган адамдар,
Аракетин тез кылды.
Карабоздун айтканын,
Баарын чогуу аткарды.
Кыйкырыкты салышып,
Карабозду сабашты.
Мөңкүп жатып Карабоз,
Тоодой болгон Чоюнду,
Араң зорго аңтарды.
Алп Бостондон жан калды,
Эс ала албай алп Бостон,
Көпкө чейин жатканы.
Алп Бостонуң ошентип,
Дөөлөр менен алптарды,
Баары жогун өлтүрүп,
Кыйналып жүрүп алп Бостон,
Мүдөөсүнө жеткени,
Ойлогондой болгону.
Бостон менен Карабоз,
Чоюн алптан кутулуп,
Кудай бизге берди деп,
Сүйүнүшүп калганы.

Кундузайдын жардамы менен Бостон Чоюн алпты өлтүрөт экен. Чоюн алптын карамагында кул болуп, кармалып жүргөн дөөлөрдү бошотот. Ал элди чогултуп, бардыгыңар бошсуңар, эл башкарууга ичиңерден өзүңөр тандап кан шайлап алгыла деп эркиндик берет экен.

Алыстан келген алп Бостон,
Чоюн алпты өлтүрүп,
Жер астында элдерге,
Жеңилдикти бериптир.
Чоюн алптын ошондо,

Ордосуна чогулткан,
Алтымыш катыны бар экен.
Бул катындардын бардыгын,
Дөөлөрдөн тартып алыптыр.
Тартып алган катындар,
Өз дөөсүнөн айрылып,
Кайгыны башка салыптыр.
Эч айласын таба албай,
Көргөн күнү татыбай,
Быйлап булар жүрүптүр.
Ошондойдун бириси,
Кундузайдын энеси.
Ошондуктан Кундузай,
Алп Бостонго кошулуп,
Чоюн алпты өлтүрүп,
Атасынын өчүн алганы.
Кундузай көөнү тынганы.
Эркиндик тийип колуна,
Элинин баары жыргады.
Элдин көөнүн ачылтып,
Казынанан чачылтып,
Алп Бостонуң ошентип,
Тойду баштап салыптыр.
Жаркылдаган Кундузай,
Катындыкка алыптыр.
Ашык болгон Кундузай,
Алп Бостонго баш кошуп,
Махабаты каныптыр.
Кундузайды алп Бостон,
Энеси менен ээрчитип,
Артын карай салыптыр.
Алп Бостонуң ошентип,
Калың эл менен коштошуп,
Жөнөөр маалы болгону.
Ошондо эли чогулуп,
Ак тилегин айтышып,
Чурулдап бата бергени:

Кудай сени колдосун,
Кызыр болсун жолдошуң,
Баскан жолуң ачылсын,
Каршы чыккан душмандын,
Каны суудай чачылсын.
Айланып жүргөн алп Бостон,
Багың эми ачылсын.
Жериңе аман жетип ал,
Ата-энеңди таап ал,
Туулуп-өскөн жериңе,
Аман-эсен жетип ал.

БОСТОНДУН ЖЕР ҮСТҮНӨ ЧЫГЫШЫ

Күндөп-түндөп күн өттү,
Күн жыйылып ай өттү,
Ай чогулуп жыл болду.
Ааламдын баарын аралап,
Бостон алптын жүргөнү,
Дөөлөрдүн баарын кыйратып,
Жыргалды элге бергени,
Жер алдына түшкөнгө,
Канча жылдар болгону.
Карабоз менен Бостондун,
Жер үстүнө кайтаарга,
Убакыт мезгил толгону.
Кайтып Бостон келе атып,
Маамыттарга жолукту.
Маамыттарын ар жерде,
Кан көтөрүп коюптур.
Кыяматтык дос болуп,
Айрылышып коштошуп,
Бостон дагы жөнөдү.
Айланып канча жол жүрүп,
Алп кара куш досуна,
Жетип келип калыптыр.

Алп кара куш карасаң,
Жети күнү,
Жердин үстүн чабыттап,
Келип калган күнү экен.
Таап келген олжосун,
Балдарына жем кылып,
Берип турган кези экен.
Тууруна олтуруп,
Бостон келип калганын,
Көрүп калган кези экен.
Алп кара куш айланып,
Алп Бостондун жанына,
Келип эми конгону.
Бостонго карап сөз сүйлөп,
Алп кара куш турганы.
Алда канча жыл өттү,
Кабарыңды бербедиң,
Кайда экенин билбедим.
Ажырашып кеткенге,
Алда канча жыл өттү.
Укалариң жетилип,
Туурдан учуп калышты.
Алыс жерге уча албайт,
Айланышып жарышат,
Азыраак жерге барышат.
Жемин таап жей элек,
Жетилип күчкө толо элек.
Дагы азыраак жыл өтсө,
Алар күчкө толушат,
Кызматыңда болушат.
Кыйынчылык күн түшсө,
Жардам кылып турушат.
Деп Алп кара куш айтканы.
Анда Бостон сөз айтат,
Алп кара куш досум дейт,
Айта турган сөзүм дейт.
Жер астына мен келип,

Алптар менен алыштым.
Дөөлөр менен салыштым.
Айланып жүрүп жер астын,
Алдыңа эми келгеним,
Кетер менин кезегим,
Жер үстүнө чыгарып,
Жериме менин жеткирер,
Досум, сенин кезегиң.
Деген сөзүн айтканы.
Алп Бостонуң ошентип,
Жооп күтүп калганы.
Алп кара куш комдонуп,
Сөз айтууга оңдонуп,
Айланайын алп Бостон,
Картайып мен кеткемин,
Кубатым кетип азайып,
Алп кара куш аты бар,
Аргасыз болуп калгамын.
Укалариң карасаң,
Алы-күчкө толо элек,
Айланып алыс учушка,
Анык канат чыга элек.
Жакын жылдар ичинде,
Чырымтал жүнүн түшүрөт.
Бек канатын чыгарат,
Ошондо алыс уча алат.
Мен картайган чагымда,
Сени араң көтөрөм.
Алтымыш эки айланып,
Жер үстүнө чыгарам.
Алп Бостонум сен үчүн,
Айтканыңды аткарам.
Үй-бүлөңдү калтыргын,
Аларды мен багамын.
Керектүүнүн баарысын,
Өзүм издеп табамын.
Баштагыдан башкача,

Артык кылып багамын.
Алп кара куш ошентип,
Болгон шартын айтканы.

Алп кара куш Кундузайды, энесин күндөрү менен эч нерседен кем кылбай багып турууга убада берип, аларды убактысынча калтырып турууга Бостон досун көндүрөт. Бостон аргасыздан: «Кундузай, сен капа болбо. Силерди жер үстүнө чыгарганда мен өзүм күтүп алам» деп убадалашып, көңүлүн жубатат. Анда Кундузайдын айтып турган жери:

Жер үстүнөн айланып,
Жез кемпирди кубалап,
Жер алдына түшкөнсүң.
Тагдырыма кошулуп,
Мени издеп тапкансың,
Көңүлүмө жаккансың.
Эми минтип алп Бостон,
Жер алдында мен калып,
Жер үстүнө сен кетип,
Кайгырып мен турамын,
Кандай айла кыламын.
Жер үстүнөн сен келип,
Алптар менен алышып,
Айбаттуу болуп кармашып,
Жеңип келдиң алп Бостон.
Дөөлөр менен тайлашып,
Күч барынча кармашып,
Жеңип келдиң алп Бостон.
Кыйналган элдин баарына,
Жеңилдик бердиң алп Бостон.
Канча элдин батасын,
Алып келдиң алп Бостон.
Канча жолду арытып,
Жүрүп келдиң алп Бостон.
Чоюн алпты жеңем деп,

Күүлөнүп келдиң алп Бостон.
Кыйындыгын биле албай,
Сүйлөнүп келдиң алп Бостон.
Чоюн алпты талкалап,
Жеңемин дедиң алп Бостон.
Жез кемпирди кубалап,
Табамын дедиң алп Бостон.
Башыңа кайгы түшөөрүн,
Сен билбедиң алп Бостон.
Балбанмын деп оолугуп,
Сен келгенсиң алп Бостон.
Акырында айланып,
Чоюн алпка жолуктуң.
Тең келе албай алп Бостон,
Чоюн алпка кармалып,
Кайгы тартып зарланып,
Чоюн алпка кул болуп
Азып жүрдүң алп Бостон.
Айла таап кете албай,
Арып жүрдүң алп Бостон.
Чоюн алптын ордого,
Отун ташып ар күнү,
Карып болдуң алп Бостон.
Баатырлыгың мен байкап,
Билип жүрдүм алп Бостон.
Чоюн алпты жеңе албай,
Өз оюна жете албай,
Өксүп жүрдүң алп Бостон.
Алдыртадан мен карап,
Кыйындыгың мен сынап,
Сага ашык болгомун.
Чоюн алптын колунан,
Кыйынчылык жолунан,
Мендей шордуу байкушту,
Куткарат деп ойлогом.
Ошондуктан сага мен,
Бардык сырым айткамын.

Чоюн алпты жоготуу,
Жолун издеп тапкамын.
Бостон сага ишенип,
Өгөй атам Чоюн алп,
Сырын сага айткамын.
Алп Бостондун колунан,
Чоюн алпты жоготуу,
Келет го деп билгемин,
Түбөлүк сени сүйгөмүн.
Мындай шумдук күтпөдүм,
Жер астында мен калып,
Кандай күнгө туш келдим.
Арзыганым сен элең,
Ажырашты билбедим.
Айткан сөзүң мен угуп,
Жүрөгүм ооруп зилдедим.
Жер үстүнө сен барсаң,
Жетелешип бул жерде,
Энем менен мен калсам.
Айланамда адам жок,
Айткан сөзүм ким угат.
Ойлоп, ойлоп ичим чок,
Бостон качан жолугат,
Жер үстүнө чыкканча,
Айткан зарым ким угат.
Ажырап сенден каламын,
Арманды башка саламын.
Ээрчитип энемди,
Эндиреп мында каламын.
Армандуу болгон бул башым,
Алсырап мен турамын.
Албырып отко жанамын,
Ар кайсыны санаймын.
Жер үстүнө айланып,
Качан мен чыгамын,
Ошону ойлоп зарлаймын.
Кундузайдын көзүнөн,

Жаштары агып төгүлөт.
Муңдуу айткан сөзүнөн,
Кайгылуу муңу көрүнөт,
Жалындуу капа бөлүнөт.
Кундузайдын сөздөрүн,
Бостон байкап укканы,
Алп Бостонуң ошондо,
Карап туруп Кундузду,
Чындык сөзүн айтканы.
Арзып жүрүп алганым,
Азабымды бөлүшкөн,
Акжолтоюм, периштем,
Сени кантип унутам.
Үч жылга жетпей алдырам,
Капаңдын баарын жандырам.
Бек кучактап алп Бостон,
Кундузайды көтөрүп,
Айлантып жерге койгону.
Алп Бостонуң ошентип,
Кундузай көөнүн жайкады.
Эриктирбей жүрсүн деп,
Оюн күлкү курсун деп,
Муруттарды күйгүзүп,
Досторуна билгизип,
Маамыттарын чакырды.
Кандай кызмат керек деп,
Эмне буйрук берет деп,
Маамыттар даяр болушту.
Келдиңерби достор деп,
Бостон сөзүн баштады.
Көл ууртаар Маамыт сен досум,
Айткан сөзүм ук досум,
Эртелеп аны бүт досум.
Өнөрүңдү көрсөтүп,
Анабу турган ойдуңга,
Суу толтуруп көл жаса.
Балыктары ойносун,

Аны көрүп Кундузай,
Көңүлдөрү жай болсун,
Деген сөзүн айтканы.
Көрөгөч Маамыт сен досум,
Тынымсыз карап көзүң сал,
Дайым келип кабар ал.
Кундузайдай аяшыңдын,
Айтканы болсо кабыл ал.
Жер тыңшаар Маамыт сен досум,
Кундузай жакты тыңшагын,
Муңканып ыйлап калбасын,
Кайгыга түшүп албасын,
Ошол жагын билип тур.
Бардыгына көңүл бур,
Башкаларга айтып тур,
Кемчилдигин жоюп тур.
Алп Бостонуң ошентип,
Камкордугун көрүптүр,
Кай досу эмне кылаарын,
Ар-ар кимге бөлүптүр
Анан көөнү жайланып,
Жер үстүнө чыгышка,
Даярдыгын көрүптүр.
Бардыгы менен коштошуп,
Карабоздой бууданды,
Тизгинден кармап силккени.
Карабоздой бууданың,
Чүкө болуп калганы,
Чөнтөккө Бостон салганы.
Тоодой болгон кара куш,
Чөгүп ылдый болгону.
Алп Бостонуң секирип,
Кара кушка мингени,
Кол булгалап коштошуп,
Көтөрүлүп кеткени.
Алтымыш эки айланып,
Алтынчы күн дегенде,

Жер үстүнө чыгышты,
Кара куш шондо тыныкты.
Алп Бостонуң ошондо,
Жаш баладай сүйүндү,
Нары бери жүгүрдү.
Келер жылын болжошуп,
Кара куш кетти коштошуп.
Бостон жалгызсырап калганы,
Чөнтөгүнө кол салып,
Чүкөнү Бостон алганы.
Өкчөп жерге салганы,
Карабоз туруп калганы.
Сүйүнгөндөн Карабоз,
Ойноп, мөңкүп алганы,
Куттук айтып Бостонго,
Жанына басып барганы.
Кайда Бостон бараарын,
Кандай иштер кылаарын,
Кийин аны көрөлү,
Көңүлдү ага бөлөлү.
Азырынча Бостонуң,
Эсин жыйбай аңкайып,
Карабоздун үстүндө,
Өзгөчө болуп даңкайып,
Ойлонуп турган кези экен.
Жезкемпирди кубалап,
Адашып Бостон кеткенге,
Жер алдына жеткенге,
Алты жыл ашып кетиптир.
Желмогуз кемпирди кууганда,
Жер жарылып кеткенге,
Бостон түшүп кеткенге,
Жер түбүнө жеткенге,
Желип жүрүп алп Бостон,
Жети жыл өтүп кеткенге,
Өткөн күнгө кайрылып,
Эске түшүп карган ата-эне,

Ичи ачышып кайгырып,
Ойлонуп Бостон туруптур.
Карабозго кеп салып,
Баатырың кеңеш куруптур.

БОСТОН ЖЕР ҮСТҮНӨ ЧЫГЫШ МҮРӨК СУУСУНА БАРГАНЫ

Алп Бостонуң ошентип,
Жер үстүнө чыгыптыр.
Карабоздун миниптир,
Ойлонуп карап туруптур.
Карабозу сөз айтат,
Үстүмдөгү алп Бостон,
Ойлонуп карап турасың,
Кайсыл жакка барасың,
Кимден кабар аласың.
Деп Карабоз айтканы,
Анда Бостон кеп айтат,
Карындашым Карачач,
Ооруп ыйлап ал жатат.
Мүрөк сууга барамын,
Чаначка куюп аламын,
Карындашым Карачач,
Айыктырып аламын.
Элими чаап келгенге,
Анан уруш саламын.
Чаап келип элими,
Кур калтырып жерими,
Айдап келип малымы,
Балбанмын деген баатырдын,
Кыйындыгын көрөмүн.
Азырынча Карабоз,
Мүрөктүн суусун табалы,
Ошол жакка баралы.
Туура жолду баштагын,

Таарынычты таштагын,
Деп Бостонуң айтканы.
Карабоз анда сөз айтат,
Айтып-айтып сөз албас,
Айткан сөзгө тил албас,
Аңкоо Бостон болбодуң,
Айткан сөзгө көнбөдүң.
Карындашың Карачач,
Оорусу жок башында.
Айшакандай падыша,
Отурат анын кашында.
Карындашың Карачач,
Издеп жүрүп эр тапкан,
Көөнү тынып жай тапкан.
Талкалатты жериңди,
Чаптырып алып элинди.
Атаңды баштап кул кылган,
Эне-атаңды какшатып,
Бйлатышып зар кылган.
Кыйналышып жүрүшөт,
Ата-энең сени күтүшөт.
Айткан зарын угуп ал,
Ата-энеңден кабар ал.
Алыска кеткен Бостонду,
Акыры мен көрөмбү.
Түбөлүккө көрүшпөй,
Муңканып жүрүп өлөмбү.
Айтсам сөзүм ким угат,
Өз кызым муңу кылган соң,
Арачыга ким турат,
Какшап ыйлап муңканат.
Карыганда мен байкуш,
Бостон уулум келбесе,
Азаптан ким куткарат.
Жети атадан бер жакка:
Эл башкарган кан элем.
Алла таала кудайдан,

Балам жок деп сурансам,
Уул-кызды берди эле,
Тилегим кабыл болду эле.
Кызым кылып кыянат,
Жыйнаган дөөлөт чачылды,
Мээнет чырмап башымды.
Уулум Чыгыш кетти эле,
Чакырып жатат кан кызы,
Ошого баргын деди эле,
Бостонду алдап жиберген,
Бул Карачач сөзү эле,
Барса келбес кетти деп,
Аңкоо Бостон алыстан,
Кайрылып кайра келбейт деп,
Ата-энеси биздерди,
Мына ушинтип күйгүзүп,
Караңгы түнгө салды эле.
Өзүмдүн кызым Карачач,
Алыстан күйөө чакырды,
Жыргап жаткан элимди,
Тыйпыл кылып чаптырды.
Кан ордумду жыктырды,
Кайгы салып башыма,
Бардык дүйнөм талатты.
Өз кызым кылды санатты,
Жоого колум байлатты,
Жосуну жок сабатты.
Жайдак атка мингизип,
Жабыркатып айдатты.
Ата-энеге карабай,
Жалгыз башын жыргатты.
Адамсың деп санабай,
Какшатып бизди ыйлатты.
Алып келип бул жерге,
Торпокторун кайтартты.
Ушул жерде сандалып,
Кайгы тартып өлөмбү,

Же Бостонумду көрөмбү.
Боздоп жүрүп бул жерде,
А дүйнөнү көрөмбү.
Карып бара жатам деп,
Кудайдан бала сурандым.
Баланы кудай бергенде,
Башкача мен кубандым.
Акырына калганда,
Карачачтай кызыман,
Кордук көрүп турамын.
Карыганда кыйноо жеп,
Өлө албай мен турамын.
Келип калаар бекен деп,
Бостондон үмүт кыламын.
Карыганда азап жеп,
Капаланып турамын.
Ушинтип атаң зарланат,
Торпокторго жете албай,
Аркасында сандалат.
Бостон муну көрбөстөн,
Көөнүң кантип тынч алат.
Канышай энең кайгырат,
Какшап ыйлап зарланат.
Көзүнөн жашы токтобой,
Көлдөп жашы куюлат.
Жарты алачык үй тигип,
Жар башында олтурат.
Отун алып от жагат,
Тамак таппай кыйналат.
Айылга барып суранат,
Арызданса ким угат.
Кызым түпкө жетти деп,
Айдатып келип бул жерге,
Тозокко бизди салды деп,
Көзүнүн жашы куюлат.
Балалуу болбой жүргөндө,
Кудайдан бала сурадым.

Кызым салып кыйноого,
Ушинтип мен турамын.
Тогуз ай мен көтөрүп,
Томуктарым сыздаган.
Ичимде бала жетилип,
Түшөөр маалы болгондо,
Тогуз күнү толготуп,
Тополоң салып кыйнаган.
Өлөөр күнгө жеткенде,
Периште келип кудайдан,
Бала түшүп ичимен,
Умай эне сыйлаган.
Балалуу болдум эми деп,
Эки бирдей баланы,
Кудай мага берди деп.
Көңүлүм тынып жыргаган.
Кызым чыгып акылдуу,
Жыргайын эми дегемин.
Мындай шорум кайнатып,
Кыйналарым билбедим.
Өз кызым минтип кордотту,
Кайгыга салып шордотту.
Деп ата-энең кан какшайт,
Кайгы тартып зар какшайт.
Ата-энеңдин абалы,
Ушундай болуп калганы.
Сөзүмдү уксаң алп Бостон,
Ошол жакка баралы,
Ажыратып азаптан,
Куткарып эми алалы.
Болгон иштин бардыгын,
Карабоз айтып сүйлөдү,
Бул иштердин бардыгы,
Жалган эмес чын деди.
Карабоздун айтканга,
Бостон кулак салбады.
Барамын деп болбоду,

Ооруганын Карачач,
Ойлогонун койбоду.
Карабоз дагы сөз айтат,
Мүрөктүн суусун кайтарган,
Жез кемпирдин эки уулу,
Атагы чыккан алп болот.
Кандай алпың барса да,
Кармашпастан жок болот.
Алар экөө сен жалгыз,
Эбин кантип табасың,
Сен оолугуп барасың.
Алардан аман өтө албай,
Торго башың саласың.
Карабоздон ажырап,
Шорго батып каласың.
Жез кемпирдин эки уулу,
Бараарыңды билишет.
Жолдо күтүп жүрүшөт.
Мүрөктүн суусун алам деп,
Далай адам барышат.
Барып калган адамды,
Кармап алар алышат.
Кайнатып орго салышат.
Жезкемпирдин эки уулу,
Ошентип олжо табышат.
Айланасы тоо болот,
Заңгыраган зоо болот.
Жалама зоонун боорунда,
Бир адам басып өтчүдөй,
Жалгыз аяк жол болот.
Ошону карап жүрүшөт,
Бизге кудай берди деп,
Адам көрсө күлүшөт.
Жемишибиз келди деп,
Булар абдан сүйүнөт.
Аттары күлүк буудандар,
Качкан адам кутулбайт.

Кууп жетип кармашат.
Алар адамды байкашат.
Коркунучу болбосо,
Түбөлүккө кул кылат.
Иштетип жүрүп курутат.
Коркунучу билинсе,
Колу-бутун байлашат.
Кайнаган шорго салышат.
Карабоздой бууданы,
Канча айтса да болбоду,
Каардуу Бостон оңбоду.
Кайгыланып Карабоз,
Жолго салып жөнөдү,
Күндөп-түндөп жол жүрүп,
Аянбастан мол жүрүп,
Чоң өрөөнгө жеткени.
Жакын калды дегени.
Алп Бостонго кайрылып,
Сен жерге түшкүнүң.
Ээр, жугөн шыпырып,
Мени жайдактап койгунуң.
Келишими күткүнүң.
Кырчаңгы тай болуп алайын,
Буудандардын жанына,
Айланып жылып барайын.
Абалдарын байкайын.
Ал дөөлөрдүн аттары,
Менден күлүк ашынган.
Качсам кууп жетишет,
Куусам качып кетишет.
Буудандардын өзүндө,
Арыптары жок эле.
Мен аракет кылып көрөйүн.
Алым жетсе алайын.
Алым жетпей калганда,
Ошолордон өлөйүн.
Деп Карабоз айтканы.

Кубулуп алып Карабоз,
Кырчаңгы болуп калганы.
Карабоздой дулдулдун,
Арыштарын көрөлү.
Кандай айла кылаарын,
Көңүлдү ага бөлөлү.
Карабоз барып байкаса,
Айланасын аңдаса,
Эки буудан злебей,
Оттоп жүрөт кенебей.
Карабоздой дулдулду,
Жандууларга теңебей.
Эки буудан жанаша,
Бир-бирине караша,
Бул эки бууданың,
Жолду байкап турчу экен.
Коркунучту күтчү экен.
Ошондуктан буудандар,
Жол тозуп оттоп жүрчү экен.
Душмандары билинсе,
Качып кабар берчү экен.
Эки бирдей дөөлөрү,
Жолду тозуп калчу экен.
Карабоз эми байкаса,
Эки дөөнүн тулпарлар,
Карабозду карабайт.
Мал ордуна санабайт.
Оттомуш болуп Карабоз,
Жандарына барганы.
Тулпарлардын жанында,
Карабоз оттоп калганы.
Дагы эле булар сезишпейт,
Карабоздун келгенин.
Карабоз жакын барыптыр,
Тийишип ойноп калыптыр.
Ачуусу келген буудандар,
Кырчаңгың бизге жугат деп,

Карабозду кууганы.
Тырталаңдап секирип,
Карабоз алыс качпады.
Ачуусу келген кош буудан,
Карабозду качырды.
Арка моюн сый тиштеп,
Өлтүрмөккө шашылды.
Карабоз качты капталдап,
Жаман жолду бул тандап.
Карабозуң арыштап,
Курбуга салып качканы.
Эки буудан жарышып,
Артынан кууп барганы.
Мерчемдүү жерге келгенде,
Токтой калып Карабоз,
Кош аяктап тепкени.
Мандайга туяк тийгени,
Күрбүдөн ылдый кулады,
Зоо түбүнө сулады.
Алдыңкы буудан өлүптүр,
Арткы буудан качыптыр.
Алптарга кабар айтыптыр.
Бул кабарды угушуп,
Даярданып калыптыр.
Аттын бири кайда деп,
Ойлонушуп калыптыр.
Эки дөө биригип,
Жалгыз атка миниптир.
Учкашып алып аларың,
Бостонду карай жүрүптүр.
Шашылып жетип Карабоз,
Бостонго кабар айтканы.
Токуп эрте мингиниң,
Келе жатат дөөлөрүң.
Шашып эрте жолун тоз.
Көрүнүп коюп качабыз,
Жалгыз атка минишип,

Артыбыздан куушат.
Зоо боорунда курбуга,
Аялдабай бурабыз,
Ошондо күтүп турабыз.
Ошентип амал табабыз.
Деп Карабоз айтканы,
Анда Бостон кеп айтат,
Мен качпаймын деп айтат.
Дөөлөр менен салышам,
Өлгөнүмчө алышам.
Беттешпей кантип качамын.
Эртерээк эми жүргүн деп,
Карабозду шаштырды.
Бостон минип бастырды.
Маңдайлашып жолукту,
Барам деп Бостон оолукту.
Жакын кирип келгенде,
Ооздукту бек тиштеп,
Карабоз кайра качканы,
Зоо боорунда курбуга,
Салып качып калганы.
Жалгыз атка учкашып,
Эки дөө артынан кууганы.
Карабозуң кайрылып,
Бостон көзүң жум деди.
Жалама бийик зоо менен,
Кийик өткөн жол менен.
Карабоз чуркап баратат.
Аркасында дөөлөрү,
Жакындап жетип калганы.
Ачууланып Карабоз,
Өлчөмдүү жердин тушу деп,
Өлөөр жериң ушу деп,
Аргымакты маңдайга,
Таамайлап тээп калганы.
Маңдайга туяк тийгенде,
Мээси кетти чачырап.

Аты менен эки дөө,
Кулап кетти кулдурап.
Бууданы менен эки дөө,
Жатып калды суналып.
Эмне болуп кетти деп,
Бостон артын карады.
Артында кууган дөөлөр жок.
Жалама зоонун боорунда,
Карабоз барат арымдап.
Алдын-үстүн караса,
Көз жетпеген зоо экен.
Башы айланып алп Бостон.
Эч нерсени көрбөдү.
Карабоздун үстүнөн,
Учуп кете жаздады.
Ана-мына дегенче,
Зоодон өтүп кеткени.
Жайык жерге жеткени.
Дөөлөрдөн Бостон кутулуп,
Сүйүнүшүп калганы.
Карабоз эми кеп айтат,
Алп Бостонум деп айтат.
Эки дөөдөн кутулдук,
Быягында дагы бар,
Азапты салаар алы бар.
Мүрөк суунун өзүндө
Агыпчыккан көзүндө,
Ал булакты кайтарган,
Зымырык куштун өзү бар.
Сууга келген жандууну,
Бирден терип жеп турат.
Айбанатты аябайт,
Адам барса санабайт.
Алп кара куштай алы бар,
Бардык куштан башкача,
Артыктыгы дагы бар.
Алышып алыбыз жетпейт,

Андан көрө Бостонум,
Мен аярлыгым салайын.
Бостон эми түшкүнүң,
Ээр токум алгының.
Башымдан жүгөн шыпырып,
Жайдактап коё бергиниң.
Мен кудайдан тилейин,
Күндүзү күндү жаадырып,
Түнкүсүндө болгондо,
Суугумду салайын.
Катуу аяз кылайын,
Зымырык куштун канатын,
Суу бетине тоңдуруп,
Жаап жаткан канатын,
Жабыштырып салайын,
Сууну ошентип алайын,
Деп Карабоз айтканы.
Карабоздун айтканын
Бостон толук аткарды.
Карабозду карасаң,
Куйругун өйдө көтөрүп,
А дөңгө чыкты кишенеп,
Бу дөңгө чыкты кишенеп.
Асманды булут каптады,
Алай-дүлөй түн түшүп,
Мөндүр жамгыр төккөнү.
Караңгы түн түшкөндө,
Жамгыр жаашы токтоду.
Катуу аяз башталып,
Жер бетине муз тоңду.
Мүрөктүн суусун алганга,
Ойдогудай шарт болду.
Карабоз менен Бостону,
Булакка шашпай барганы,
Канатын керип далдайып,
Музга тоңуп калдайып,
Зымырык куш жатканы.

Карабоз менен Бостонду,
Көрүп алып зымырык,
Жеймин деп ал булкунду.
Тоңгон муздун ичинде,
Канаты жатат кармалып,
Уча албастан далдайып,
Эки көзү кызарып,
Каны ичине батканы.
Алп Бостонго кайрылып,
Карабоз дагы кеп айтат.
Кеп айтканда нени айтат,
Алп Бостонум угуп тур,
Айткан сөзгө көңүл бур,
Булактын көзүн бекитип,
Зымырык куш жатканда
Канаттары калдайып
Сууга тоңуп калганда,
Зулпукарың суургун.
Сабын катуу кармагын,
Сырты менен мээге чаап,
Зымырыкты жайлагын.
Каны агып чыкпасын,
Сууга каны тамбасын.
Тирүү бойдон калбасын.
Бизге бүлүк салбасы.
Каны мээге куюлуп,
Кыймылдабай ал өлсүн,
Деп Карабоз айтканы,
Алп Бостонуң ошондо,
Ойлонбостон ал туруп,
Зулпукорун сууруптур.
Колуна бекем кармаптыр.
Тоңуп жаткан Зымырыкты
Мээге чаап жайлаптыр.
Күн жаркырап тийиптир,
Муздар эрип кетиптир.
Алп Бостонуң ошондо,

Өлүп жаткан жеринен,
Зымырык кушту алыптыр.
Булактын көзүн ачыптыр.
Зымырык кушту өлтүрүп,
Карабоз менен Бостондун,
Көңүлдөрү тыныптыр.
Мүрөктүн суусун алышка,
Ойдогудай болуптур.
Бостон менен Карабоз,
Суудан ичип жуунушка,
Экөө бирдей шашыптыр.
Мүрөк сууга жуунуп,
Курушкан черлер тарасын,
Суунун сыры бир далай,
Ичип сууга кангандар,
Толук жуунуп алгандар,
Өмүрүндө оорубайт.
Миңге чейин карыбайт,
Өлөмүн деп санабайт.
Мүрөктүн суусун ичкенге,
Каргыш айтса тийбеген,
Сайса найза тешпеген,
Кылыч чапса өтпөгөн,
Мүрөк суудан алууга,
Адамдын буту жетпеген.
Ушундай сууга жеткенге,
Сүйүнүп Бостон калыптыр.
Суудан ичип каныптыр,
Бүткөн бою жеңилдеп,
Киришип Бостон алыптыр.
Шаттанып алпың калыптыр.
Чаначка суудан толтуруп,
Бостон куюп алыптыр.
Карабоздой бууданды
Кургак жерин калтырбай
Бостон толук жууптур.
Тойгучакты шимирип,

Карабоз сууга каныштыр.
Бостон менен Карабоз,
Жашарышып калыптыр.
Бүткөн бойлор жеңилип,
Күчтүү болуп калыптыр.
Бостондун көөнү тыныптыр,
Бостон менен Карабоз
Шашпай суудан чыгыптыр.
Аска зоону аралап,
Араң өтүп алыптыр.
Бостон алпың шашылып,
Карындашы Карачач,
Жетсем деп өтө самаптыр.
Адыр-адыр жол басты,
Шагыраган таш басты.
Карабозун камчылап,
Бостон алп шашып баратат.
Дабан ашып, таш басып,
Арып-чарчап баратат.
Айланасын карашат.
Арчалуу токой кезигет.
Карабозу кайрылып,
Бостонго карап сөз айтат.
Салкын аба карачы,
Арчанын жыты буруксуп,
Өзүнө тартат адамды.
Сонун экен бул арча,
Көлөкөсүн карачы.
Бир аз жатып бул жерге,
Дем алыл кетсек деп айтат.
Карабоздун айтканга,
Бостон макул болгону.
Көлөкөлүү чоң арча,
Түбүнө түшүп калганы.
Үзөнгү боодон чаначты,
Бостон чечип алганы.
Чаначты илип коюшка,

Аяк быякты карады.
Чоң арчанын бооруна,
Илип койду чаначты.
Салкын арча түбүнө,
Көлөкөлүү жерине.
Бостон жатып калганы,
Алп уйкусун салганы.
Карабоздой дулдулу,
Бир арчанын түбүнө,
Бу дагы жатып калганы.
Булар уктап калганда,
Кузгун келди куркулдап,
Тамак издеп такылдап.
Чаначты таап алганы,
Суудан ичип алганы.
Куюулуп жаткан суусуна,
Канаттарын чапкылап,
Боюна сууну чачканы,
Толук жуунуп алганы.
Кузгун жуунуп жатканда,
Арчага суу чачылды.
Куюлган чанач суусуна,
Жайкалган арча тамыры,
Мүрөк суусуна канганы.
Түбөлүкө көгөрүп,
Арча түшпөй калганы.
Мүрөк суусун арча ичип,
Миң жыл жашап калганы.
Алп уйкудан ойгонуп,
Чаначты илген арчага,
Бостон басып барыптыр.
Чаначты чечип алыптыр.
Суусу агып калыптыр.
Булунунун түбүндө,
Бир кесе суусу калыптыр.
Капаланып алп Бостон,
Айландырып караптыр.

Тешилген бучкак көрүптүр,
Бул эмне болгон деп,
Ойлонуп Бостон турганда,
Куркулдап кузгун жүрүптүр.
Алп Бостон аны көрүптүр.
Чаначты тешкен ушул деп,
Бостон алп муну билиптир.
Мүрөк суусун ичип жуунуп
Кузгун да миңге чыгыптыр.
Айтылып артта калыптыр.
Мүрөк суусун ичип алгандар,
Жуунуп сергип калгандар,
Бостон менен Карабоз,
Кузгун менен арчасы,
Миң жыл ашык жашаптыр.
Ошондуктан арчалар,
Көгөрүп дайым калыптыр.
Байыркыдан өтүптүр,
Бизге келип жетиптир.
Бул өткөндүн бардыгы,
Жомок болуп айтылып,
Алдыга улам келиптир.
Колуна кармап чаначын,
Алп Бостон капа болуптур.
Сууга кайта барам деп,
Оолугуп Бостон туруптур.
Муну билген Карабоз,
Бостонго оюн айтыптыр.
Калган сууну сен байлап,
Канжыгаңа чалсаңчы,
Карындашың Карачач,
Калган сууну берсеңчи.
Андан көрө жакынкы,
Ата-энеңди көрсөңчү,
Ошого көңүл бөлсөңчү.
Мүрөк суусу менен аралык,
Он беш күндүк жол экен.

Ага кийин баралык,
Атаң менен энеңди,
Тездеп издеп табалык.
Жакын калды аралык,
Алп Бостонум аттангын.
Түшкөчөлүк жол калды,
Ошого жетип баралык.
Карабоз айткан сөзүнө,
Бостон эми көнүптүр,
Аттанып жүрүп калыптыр.
Айшакандын жерине,
Желип кирип барыптыр.
Аралап жүрүп баратса,
Жолунан чыгып жолуккан,
Баштагыдан бешбетер,
Алсыз болуп калышкан,
Абалдарын көрүптүр.
Бостон ичтен сызыптыр,
Абалыңар кандай деп,
Сурашка алы келбептир.
Сурабастан алп Бостон,
Абалдарын билгени,
Ата-энесин көрүшкө,
Астын карай темиңди,
Карабоз ылдамдап,
Ата-энени карай жөнөдү.

БОСТОНДУН АТА-ЭНЕСИНЕ ЖОЛУККАНЫ

Айланып жүрүп алп Бостон,
Жети жыл ашык өткөндө,
Атасына келгени.
Бара жатса алп Бостон,
Торпокторго жете албай,
Бир чал жүрөт кайгырып.
Такымдары тытылган,

Тамандары жарылган.
Үстүнө кийген чапаны,
Сан-сан болуп айрылган.
Баса албастан сендиреп,
Кандыгын айтып кайгырат.
Өз элимде кан элем,
Бардык дүйнө бар эле.
Телегейим тең эле,
Кандык доорун мен сүрүп,
Жыргап жаткан кез эле.
Жалгыз кызым Карачач,
Кыйнап мени куураткан,
Аталыгым санабайт.
Он эки жылдан бери жакка,
Алымды бир сурабайт.
Өз элимде кан болдум,
Айдалып келип бул жерге,
Торпок багып кор болдум.
Баскан жерим шор болду.
Жаткан жерим жар башы,
Абалым эч ким карабайт.
Адам деп мени санабайт.
Канча какшап ыйласам,
Кудай дагы мени албайт.
Уulum Бостон ойлосо,
Уктап кетсем ойгоном.
Кадамыш кандын Жезбилек,
Чакырып жатат сени деп,
Карачач аны жиберген.
Келбес жагын ал билген.
Он эки жыл өтсө да,
Кабары такыр келбеген.
Бир кабары келди эле,
Бостон келди дегендер.
Сүйүнчүлөп айтты эле.
Көңүлдөрү шат эле,
Кетебиз деп айтты эле.

Андан бери кабар жок,
Кайда кетти дайны жок.
Аны ойлоп санасам,
Ичим күйүп болду чок.
Сороңдоп келип бул жерге,
Торпокторун санашат.
Арык экен торпок деп,
Бакбайсың деп сабашат.
Санаса торпок кем чыкса,
Союп жедиң куу чал деп,
Андан бетер сабашат.
Айдаганым мал болду,
Багып жүрүп буларды,
Кайран башым кор болду.
Ушинтип жүрүп өтөмбү,
Же болбосо мен байкуш,
Жакшылык күнгө жетемби.
Кайрылып Бостон келеби.
Кайгы менен муңумдан,
Ажыратып мендейди,
Жакшылык күн береби.
Деп кайгырып жүргөндө,
Айланып жүрсө Бостону,
Атасы аны көрбөдү.
Зар муңуна чыдабай,
Атасы ыйлап жүргөндө,
Алдынан чыгып Бостону,
Салам айтып тозгону.
Саламды угуп Кан Бууба,
Капасы катуу козголду.
Жаш балача көтөрүп,
Эңип алды Бостону.
Алдына алып кучактап,
Атакелеп бышактап,
Кайгырып Бостон турганы.
Эмне болуп кетти деп,
Тааныбастан атасы,

Айран болуп калганы.
Айланайын ата деп,
Тааныбадың мени деп,
Бостон айтып турганы.
Тааныбадым балам деп,
«Ата» деген сөзүңөн,
Мен садага болوم деп,
Бостондон кайтып сурады.
Мен Бостонмун дегенде,
Айланайын кулумум,
Кандай көрдүм сени деп,
Бек кучактап мойнунан,
Тамагынан жыттады.
Сүйүнгөндөн калтырап,
Жыгылып кете тыштады.
Ата-бала көрүшүп,
Эзилишип турганы.
Кан Буубаны карасаң,
Мойнуна бекем асылып,
Жаш баладай шолоктоп,
Өңгүрөп катуу ыйлады.
Көкүрөккө жабышып,
Баласы менен жытташып,
Өпкөлөп жашын тыйбады.
Сөз айта албай кан Бууба,
Кара жанын кыйнады.
Өпкө жүрөк дүкүлдөп,
Көзүнүн жашын тыйбады.
Алп Бостонуң ошентип,
Атасын эми тапканы.
Өңөрүп алып атасын,
Алачыкка барганы.
Акырын кармап атасын,
Карабоздон түшүрүп,
Алачыктын алдына,
Алып келип койгону.
Туруп туруң ата деп,

Энесин издеп жөнөдү.
Тапканын эми көрөлү.
Көңүлдү ага бөлөлү.
Айландырып караса,
Алыстан Бостон көргөнү.
Кыбыраган бир кемпир,
Отун терип жүргөнү.
Ал кемпирдин алдына,
Айланып Бостон барганы.
Бостон менен иши жок,
Боздоп ыйлап жүргөнү.
Алыстан Бостон келбеди,
Куурап ыйлап жүргөндө,
Абалымды көрбөдү.
Жалгыз кызым Карачач,
Алыстан эр чакырды,
Элимдин баарын чаптырды.
Кан сарайым кыйратты.
Токмоктотуп душманга,
Ата-энесин ыйлатты.
Эрге тийип Карачач,
Жеке башын жыргатты.
Каныша башым күң болду.
Тергеним тезек бул болду.
Көргөн күнүм шор болду.
Жарты алачык үй тигип,
Жар башы мага жай болду.
Бостонумдан айрылып,
Кыйын күн мага туш болду.
Айшакандын жигиттер,
Сороңдоп келип ыйлатат,
Алачыгым кыйратат.
Ушундай күнгө жеткирген,
Карачачтай кызымы,
Балам деп кантип айтамын.
Душманым чыгып өзүмөн,
Күйүт тартып жатамын.

Айланып Бостон келеби,
Ажыратып кордуктан,
Жакшылык күн береби.
Бостонумду сагынам,
Боздоп ыйлап аламын.
Издеп кайдан табамын.
Абалым ушу болгон соң,
Кайсы жакка барамын.
Боздоп ыйлап буркурайт,
Отуз эки тамырым,
Ийигендей зыркырайт.
Деп энеси турганда,
Бостон угуп бул муңду,
Бир азга тыңшап турганы.
Муң-зарына чыдабай,
Алдына Бостон барганы.
Жаш балача көтөрүп,
Жерде турган энесин,
Бостон эңип алганы.
Бооруна бек кучактап,
Энекелеп калганы.
Энесин көрүп алп Бостон,
Кайгырып бир аз алганы.
Жаныңа келдим энеке,
Мен Бостонмун деп айтканы.
Бул сөздү угуп энеси,
Эстен танып калганы.
Жаш балача кучактап,
Бооруна басканы.
Эсине келип энеси,
Шолоктоп ыйлап, өрөпкүп,
Көз жашын такыр тыйбады.
Өпкө менен жүрөгү,
Көкүрөккө сыйбады.
Бостонду карап энеси,
Айланайын кулунум,
Жүрөктөн чыккан муунум,

Сени чындап көрдүмбү,
Кудай мага бердиби.
Кулунум Бостон келдиңби.
Куураган жанды жыргатып,
Күнүм Бостон келдиңби.
Азаптуу жанды жыргатып,
Айым Бостон келдиңби.
Деп энеси сурады.
Ооба эне, келдим деп,
Алдыңда турган менмин деп,
Мындай күнгө жеткирген,
Ким экенин аныктап,
Айткының эне жашырбай.
Өрөпкүп кебин айта албай,
Суроого жооп кайтарбай,
Сүйүнгөнгө чыдабай,
Көзүнүн жашы кургабай.
Энеси жооп бербеди.
Энесин алып алп Бостон,
Атасына барганы.
Атакесине эңкейип,
Аны да жерден алганы.
Жаш баладай кучактап,
Көкүрөккө басканы.
Атасы менен энеси,
Бостонго бекем жабышып,
Тамагынан жытташып,
Чын көрдүкпү Бостон деп,
Кайта-кайта сурашып.
Атасы менен энеси,
Чындап кудай бердиби,
Кулунум Бостон келдиңби.
Жаркырап айым тийдиби,
Жалгызым Бостон келдиңби.
Күн жаркырап тийдиби,
Күндөйүм Бостон келдиңби.
Кудуретим бердиби.

Кубатым Бостон келдиңби.
Алла-таала бердиби,
Айланып Бостон келдиңби.
Деп кучактап ыйлашат,
Муңун айтып сүйлөшөт.
Кайгы муңга жеткирген,
Мындай күнгө келтирген,
Карындашың Карачач,
Өзү болду деп айтат.
Ал аңгыча болбоду,
Айланада малчыдан,
Жыйылышып келишип,
Тегеректеп ороду.
Бостон сени көрдүкпү,
Чыны Бостон келдиңби.
Кудай бизге бердиби,
Таңыбыз эми аттыбы,
Таалайлуу Бостон таптыңбы?
Элиңди кыйнап жүдөтүп,
Кайгыга салып муңдатып,
Ушундай күнгө жеткирген,
Карачач болду себеби.
Мындан мурун келгенде,
Арыбын салып Карачач,
Мүрөк суу мага дары деп,
Алдап сени жиберген.
Барса келбес кетти деп,
Элиң сенден түңүлгөн.
Чогулгандар сөз айтат,
Алп Бостонум деп айтат.
Сени алыска жиберип,
Кабар берип Карачач,
Персиянын баатыры,
Айшаканды чакырды.
Жыргап жаткан элиңди,
Тополоң кылып чаптырды.
Далай киши кыйратып,

Кыргын салып бастырды.
Канын суудай чачтырды.
Кан сарайын каптатты,
Казынасын талатты.
Кан атаңдын ордосун,
Чалдыбарга айлантты.
Кан нөкөрүн байлатып,
Малга кошуп айдатты.
Каяша айткан адамды,
Башын кесип жайлатты.
Эл башчысын карматты,
Астына салып айдатты.
Карыларга карабай,
Жаш балдарды аябай,
Камчы менен сабатты.
Келин-кыздар ыйлатты,
Жериңдин баарын жойлоду,
Малыңдан урук койбоду.
Элиңден киши калбады,
Баарын тыйпыл айдады.
Кан атаңды карматты,
Каяша айтып койдун деп,
Камчы менен сабатты.
Жайдак атка мингизип,
Жаман тонду кийгизип,
Карыптыгын билгизип,
Каныша энеңди карабай,
Карыды деп санабай,
Атаң менен энеңди
Малга кошуп айдады.
Баары-жогун чогултуп,
Кыбыла карай сүргөнү.
Карындашың Карачач,
Мунун баарын билгени.
Айдап келип бул жерге,
Эркектерди кул кылды.
Катындарды күң кылды.

Карындашың Карачач,
Ушундай шумдук иш кылды.
Жолдо жүрүп карылар,
Басалбай жүрүп арыган.
Кыйынчылык күндөрдө,
Кесел тийип кырылган.
Ушундай күндөр көп көрдүк,
Капаланып ар убак,
Кайгыны баштан өткөрдүк.
Эл башкарган эренди,
Мал кайтартып курутту.
Тамакка курсак тойбоду,
Абалыңар кандай деп,
Сураган киши болбоду.
Персия каны оңбоду.
Ысык күнгө чыдабай,
Кишилердин көбү өлдү.
Өлбөй калган адамдар,
Кыйноо тартып жүдөдү.
Адам деп бизди билбеди,
Айбандан жаман тилдеди.
Айланайын алп Бостон,
Сенин келишиңди билбедик,
Абигер тартып жүдөдүк.
Он эки жылдын ичинде,
Жакшылык күн көрбөдүк.
Эркин басып жүрбөдүк.
Бүтүн кийим кийбедик.
Жакшылык күн келет деп,
Оюбузга илбедик,
Үмүтүбүздү үзбөдүк.
Чогулган эли Бостонго,
Бйлашып туруп айтканы.
Чындап Бостон келдиңби,
Кыйналып жүргөн элиңдин,
Кайгы муңун көрдүңбү.
Кагылайын Бостонум,

Кайрылып бизге келдиңби.
Калдайып сен келдиңби,
Азапта жаткан элиндин,
Ал абалын билдиңби.
Алыс кетип жоголгон,
Алп Бостонум келдиңби?
Агарып таң аттыбы,
Алсырап жаткан элиңе,
Айланып Бостон кайтгыңбы?
Чогулган элдин баарысы,
Армандуу сөзүн айтышты.
Айланайын Бостон деп,
Күч кайратың өскөн деп,
Акыры сени көрдүк деп,
Көңүлдү сага бөлдүк деп,
Кары, бала, жаш дебей,
Катын, бала, кыз дебей
Көз жаштарын төгүштү.
Бостонго келип жармашып,
Кол кармашып көрүштү.
Кайгыда жүргөн элдери,
Кубанышып калышты.
Бостонубуз келди деп,
Кабар айтып жарышты.
Бостон туруп кеп айтат,
Токтогула деп айтат.
Силерди мен көргөнгө,
Кубанып мен турамын.
Калайык калк баарыңа,
Салам айтып турамын,
Кудай мени колдосо,
Кыйынчылык күндөрдөн,
Куткарам деп турамын.
Алла таала жар болсо,
Жыргал күнгө жеткирип,
Таң-тамаша курамын.
Деген оюн айтканы,

Элге кабар айткыла,
Кан ордого барышсын.
Тамашага канышсын.
Бостон сөзүн айтканы,
Алар менен коштошуп,
Кан ордого жөнөдү.
Кандай абал болоорун,
Кан ордодон көрөлү.
Бостон катуу оолугат,
Айшакан менен Карачач
Кандай болуп жолугат.

БОСТОНДУН АЙШАКАН МЕНЕН КАРАЧАЧКА ЖОЛУККАНЫ

Алп Бостонуң албайып,
Карабоздун үстүндө,
Бара жатат калдайып.
Карабозду карасаң,
Ооздугун кемирет,
Баскан жерин жемирет.
Айшакандын кан ордо,
Кирип барса теминип,
Алп Бостонуң ошондо,
Кан ордого жетсем дейт,
Айшакандай канынын,
Кармап башын үзсөм дейт.
Карачачты көрсөм дейт,
Кабыргасын сөксөм дейт.
Аябай канын төксөм дейт.
Ата-энесин кыйнаган,
Жеке башы жыргаган,
Жалгыз эрин сыйлаган.
Жатындашым Карачач,
Акылсыз деп мендейди,
Жалган айтып алдаган.

Барса келбес жиберген,
Менин күчүм билбеген.
Айшакан менен Карачач,
Кармасам деп баратат.
Карабозду камчылап,
Чаап Бостон баратат.
Ачуусу келип алкынып,
Айшакандын кан ордо,
Жакындап Бостон баратат.
Кабар укса качат деп,
Катуулап Бостон баратат.
Персиянын кан ордо,
Кирип барды алп Бостон.
Эч нерсе менен иши жок,
Кабар берген киши жок,
Таажысын кийип чойкоюп,
Айшакандай баатырың,
Так үстүндө олтурган.
Катарлашып нөкөрлөр,
Кан жанында олтурган.
Касиеттүү шамшарды,
Кынынан сууруп алганы.
Шамшарды алып колуна,
Бостон кирип барганы.
Оң жагына шилтеди.
Оң жактагы нөкөрлөр,
Оодарылып жыгылды.
Сол жагына шилтеди,
Сол жактагы нөкөрлөр,
Сороюшуп жыгылды.
Так үстүндө олтурган,
Айшакандай баатырың,
Көргөн көзгө ишенбей,
Өз алдынча титирейт.
Кирип келген Бостондун,
Ким экенин ал билбейт.
Эси ооп алаңдайт,

Тактысынан жыла албайт.
Айласы кетип алдырайт,
Эки көзү жалдырайт.
Бүткөн бою калтырайт.
Алп Бостонуң ошондо,
Басып барды жанына.
Кулагынан кармады.
Энтеңдетип жетелеп,
Эшикти карай итерди.
Алп Бостонду көргөндө,
Айшакандай баатырың,
Сөз айта албай энтигип,
Тили чыкпай байланды.
Кан Буубанын элдери,
Ордого кирип келиптир.
Бостон аны көрүштүр.
Кирип келген элдерге,
Айшаканды карма деп,
Буту-колун байла деп,
Бостон буйрук бериптир.
Карап алар турбады,
Айшаканды кармады.
Буту-колун байлашты.
Ал аңгыча болбоду,
Карабоз туруп сөз айтат.
Алп Бостонум деп айтат.
Мен билгенди билбедиң,
Мен көргөндү көрбөдүң.
Көңүлүңө илбедиң.
Карындашың Карачач,
Кутулуш жолун издеди.
Аргымак минип качканы,
Алыска кетип жатканы.
Карачачтай арыбың,
Качып сенден кутулат.
Дагы кандай иш кылат.
Ылдамыраак болгунуң,

Жолун тозуп калгының,
Качырбай кармап алгының.
Деп Карабоз айтканы.
Аны укканда алп Бостон,
Секирип атка мингени,
Келип калган калкына,
Кайрылып Бостон сүйлөдү:
Кан ордонун ичинде,
Кыйрап жаткан нөкөрлөр,
Колдорун бекем байлагын.
Көткө тээп айдагын.
Деген сөзүн айтканы,
Карачачтын артынан,
Бостон кууп калганы.
Алдын Бостон караса,
Карачач көзгө илинбейт,
Кай кеткени билинбейт.
Ачуусу келип алп Бостон,
Камчы салбас карасан,
Камчыланып калганы.
Камчы тийип санына,
Карабоздой бууданың,
Ачууланып калганы.
Алп Бостонду көтөрүп,
Аркырап алып учуптур.
Көк асмандын астында,
Көк чөптөрдүн үстүндө,
Карабоз учуп баратат.
Алды жагын караса,
Бүлбүлдөп караан көрүнөт.
Араң көзгө илинет.
Артынан калбай караандын,
Кууп Бостон баратат.
Карачач артын каранат,
Жакындап Бостон баратат.
Кутулбасын билген соң,
Аттын оозун тартканы,

Карачач токтоп калганы.
Бостон жетип барганы.
Карындашы Карачач,
Бал тилин салып акелеп,
Кайра баштан жалынды.
Жалынганга карабай,
Бостон төбө чачтан алганы.
Сөзүнө көңүл бурбастан,
Ээр кашка басканы,
Кайра артына тартканы.
Алып келип ордого,
Жерге ыргытып ийди эле,
Буту колу кыйрады,
Карачачтай акылман,
Жалынып өксөп ыйлады,
Кара жанын кыйнады.
Айланайын акебай,
Айткандын баары жалган ай.
Менин жаным кыйнабай
Сөзүмдү укчу акебай.
Айшакандай доңузду,
Чакырбадым акебай,
Өзү барып жеринди,
Чаап келди элиңди.
Талкалады калааңды,
Талап алды дүйнөңдү.
Карындашың Карачач,
Кармап алды колуман.
Олжолоду оңунан,
Жайдак атка мингизип,
Айдап салды жолуна.
Күң катары баргамын,
Күндүктү мен да көргөмүн.
Айшакандай доңуздун,
Зордугуна көнгөмүн.
Айткан сөзүм укпады,
Ошентип, олжо болуп келгемин.

Айланайын акебай,
Арманымды айтам ай.
Келет деп сени күткөмүн,
Кайгыга мен да түшкөмүн.
Деп ошентип жалынып,
Карачач какшап турганы,
Чогулуп калган көп эли,
Карачач сөзүн укканы.
Айткан сөзү калп деди,
Карындашың Карачач,
Бардык ишти бийледи.
Уялууну билбеди,
Кылган иши бул деди.
Айшаканды чакырды,
Калың элиң чаптырды.
Тапкан эри Айшакан,
Карачачтын айтканын,
Толугу менен аткарды.
Карачачтын дартынан.
Бардык элиң жүдөгөн,
Өлүмүн анын күсөгөн.
Чогулуп келген көп эли,
Бостонго муну айтканы.
Атасы менен энеси,
Мунун баарын тактады.
Эл айтканы туура дейт,
Ушул иштин баарысын,
Карачач ойлоп кылган дейт,
Элиңдин көбүн кырган дейт,
Кан атаңдын башына,
Кыямат тозок салган дейт.
Кан Бууба муну айткан дейт,
Кызымдан эбак кечкем дейт,
Кызым жок деп чечкем дейт.
Айтылган сөздүн баарысын,
Алп Бостонуң угуптур.
Айшаканды алдырып,

Маңдайына тургузуп,
Менин атам Кан Буубада,
Кандай дооң бар эле.
Ата-энемди байлатып,
Кан ордосун кыйратып,
Казынасын талатып,
Жигиттерге сабатып.
Кан какшатып ыйлатып,
Кандай өчүң бар эле?
Жайдак атка мингизип,
Жабыркатып жүргүзүп,
Атка байлап сүйрөтүп,
Кан атамы кыйнапсың.
Дүнүйө мүлкүн жыйнапсың.
Карындашым Карачач,
Кармап аны алыпсың.
Катын кылып алыпсың,
Олжоке деп кордопсуң,
Жөн жайына койбопсуң.
Элимдин баарын чаапсың,
Малымды бүтүн жыйнапсың.
Эл башкарган акылман,
Карматып алып сабапсың,
Малга кошуп айдапсың.
Кыйыктанган адамды,
Башын кесип жайлапсың.
Адырдан малым койбопсуң,
Рапшан-Дулай жеримди,
Жолборс болуп жойлопсуң.
Бостон жерин билбепсиң,
Бозортуп элим тилдепсиң,
Бостон эми келбейт деп,
Көзүңө мени илбепсиң.
Жогуңдун жообун айткының,
Дооңдун ченин айткының.
Кандай күнөө кылды экен,
Калкымдын айыбын айткының.

Арстандай алп Бостон,
Ачууланып сурады,
Айшакан жооп айтканы:
Бостон сени билбедим,
Карындашың Карачач,
Кат берип мени чакырган.
Калың элдин ичинен,
Күйөө бол деп жактырган.
Тезирээк кел деп айттырган.
Жоокер алып кел деди,
Адырларда самсыган,
Бардык малдар мол деди.
Каны карып жүдөгөн,
Бүжүрөгөн чал деди.
Кадырманым кел деди,
Мага күйөө бол деди,
Күтөм сени мен деди.
Кан атасын айтпаган,
Карыган чалдын колунда,
Кармалып турам мен деген.
Кайраттуу баатыр кел деген,
Казынасы мол деген.
Какшатпай мага кел деген.
Айбатың билип алыстан,
Ашык болдум артыңдан,
Тамак өтпөйт алкымдан.
Сен ашыктын дартынан,
Эртерээк сен келбесең,
Колуңду мага бербесең,
Махабат отко күйөмүн,
Көрбөй кантип жүрөмүн.
Көптөн бери сүйөмүн.
Жете албай мен жүрөмүн.
Жүрөгүм күйүп жалындайт,
Баатырым сен келбесем,
Жүрөккө дары табылбайт.
Деп Карачач чакырган.

Алыстан мага жалынган.
Ардагым деп сагынган.
Кыз жалынып чакырса,
Барбай кантип каламын.
Чакыртып мен баргамын.
Кан ордоңо мен барып,
Карачачты алгамын.
Карачачтын айтканын,
Бардыгын мен аткардым.
Байла десе байладым,
Айда десе айдадым.
Баш ал десе алгамын.
Айткандын баарын кылгамын.
Малдын баарын айдагын,
Адамдарын кыйнагын.
Дүнүйөгө ээ болуп,
Мени менен жырлагын.
Жыргал ырын ырдагын,
Деген сулуу талабын
Айныбастан аткардым,
Элиңди чаап аттандым.
Бостон сени көрбөдүм,
Келериңди билбедим.
Мындан мурун келгенде,
Атыңды угуп жүдөдүм.
Бостон келди кач деди,
Акем болот ал деди.
Акылы жок арбайып,
Келип калды дардайып,
Алдап аны жайлаймын,
Барса келбес жиберип,
Аны өзүм арбаймын.
Деген сөзүн айтканда,
Алкымга өпкө тыгылып,
Эсим ооп жыгылып,
Жүрөгүм чыга жаздаган.
Алыска мени качырып,

Бостон сени алдаган.
Айшакандай баатырың,
Ардан алты күн кеч туулган
Намысы жок каапырың
Ушундай сөздөр көп айтып,
Башымды аман кой деди,
Кул болоюн мен деди.
Бостон баарын укканы,
Айланада жыйылган,
Жигиттерди чакырды.
Элимди чаап кыйнаган,
Оңой олжо жыйнаган,
Айшакандай айбанды,
Өзү курган дарына,
Бутунан байлап ас деди,
Бул күнөө дагы аз деди.
Бостон муну айтканы,
Жигиттери барышты,
Айшакандай каныны,
Байлалуу турган жеринен,
Чечип дарга асышты.
Ушуну менен Айшакан,
Дарга асылып өлүптүр,
Кыяматты көрүптүр.
Эми Карачачка келели,
Карачачтай карабет,
Ата-энесин кыйнаптыр,
Жакшылык элге кылбаптыр.
Ошондуктан Карачач,
Бостон эми келерин,
Арыбында билбептир.
Калың элдин убалы,
Ата-эненин каргышы,
Карачачка жетиптир.
Ошондуктан аяры,
Өзүнөн качып кетиптир.
Эми Бостон келет деп,

Оюна такыр илбептир.
Кылганынын баарысы,
Өз башына жетиптир.
Алп Бостонуң кайрылып,
Карачачты алдырып,
Айтып турган жери экен.
Акылдашым Карачач,
Жатындашым Карачач,
Акылы артык жан элең,
Аярлыгың бар эле.
Арыбың күчтүү жан элең,
Ушундай бузук иштерге,
Кантип көөнүң барды эле,
Бир курсакта жатканбыз,
Бирге эмчек эмгенбиз.
Мени алдап жиберип,
Бостон эми келбейт деп,
Ата-энеңди кул кылып,
Кан ордосун жок кылып,
Эли журтуң зарлантып,
Ушул ишти кылышка,
Кантип дитиң барды эле.
Карындашым Карачач,
Бир тууганым болсоң да,
Сенин күнөөң кечпеймин.
Кырк байталга сүйрөтөм,
Оо дүйнө карай жөнөтөм.
Андан кийин алп Бостон,
Чогулган элге кайрылып:
Жигиттерден чыккыла,
Көп жылкыга баргыла.
Ичинен тандап алгыла.
Кысыр калган байталдан,
Кыркын бөлүп келгиле.
Деген буйрук бериптир.
Алп Бостонуң ошентип,
Карачачты алдырып,

Буту колун чечтирип,
Бир курсакта чоңойгон,
Эгизим элең Карачач,
Өзүң кылган иш үчүн,
Өлүп кетип барасың,
Кандай айла кылайын,
Чыккынчыга аяо жок,
Бардык күнөө сенде деп,
Кырк байталдын куйрукка,
Бутунан бекем байлатты,
Талааны карай айдатты.
Улоо болгон кырк байтал,
Карачачтай сулууну,
Сүйрөп алар жөнөптүр,
Адырларга сүйрөптүр.
Таш аралап үркүптүр,
Карачачтын денесин,
Таш, талаага бүркүптүр.
Ата-энесин аябай,
Элине кара санаган,
Карачачтай караөзгөй,
Ушуну менен бүтүптүр.
Муну керегөн калың эл,
Ушул туура болду деп,
Туура жаза койду деп,
Текши кабыл алыптыр,
Айтылып элде калыптыр.
Өз атасын билбеген,
Элин көзгө илбеген,
Ак сүтүн берген энесин,
Айбандарга кордогон,
Бир тууган жалгыз аганын,
Өлөөр жерин болжогон,
Карачачтын кылыгы,
Ушундай болуп бүтүптүр.

БОСТОНДУН ЭЛИН ЖЫЙНАГАНЫ

Алп Бостонуң ошентип,
Душмандарын кыйратып,
Көөнү эми тыныптыр.
Алптыгын элге билгизип,
Кан Буубадай канына,
Балалыгын билгизип,
Ата-энесин алдырып,
Кан ордого киргизип,
Таза сууга жуунтуп,
Кан кийимин кийгизип,
Башына таажы кийгизип,
Кандыгын элге билгизип.
Айшакандын алтын так,
Атакеси Кан Бууба,
Кан тагына мингизип.
Энекеси Канышай,
Каныша кийим кийгизип.
Баалаганын билгизип.
Атасы менен энесин,
Ыраазы эми кылганы.
Алп Бостонуң ошондо,
Келген элин байкады.
Келген элдин ичинен,
Шамдагайын тандады,
Жигитке деп камдады.
Казынаны ачтырып,
Тандап алган жигиттерге,
Жакшы кийим кийгизди,
Тандамал ат мингизди.
Жигиттердин бир тобун,
Айшакандын элине,
Кабарчыга жиберди.
Элдерге барып айткыла,
Бостон келди дегиле,

Айшакандай каныңы,
Өзү кылган дарына,
Асып койду дегиле.
Белсенип жүргөн бектери,
Эл бийлеген байлары,
Эрте келсин алдыма.
Эшендери энтеңдеп,
Эми келсин алдыма.
Калпалары койкоңдоп,
Качпай келсин алдыма.
Сопулары солкулдап,
Бу да келсин алдыма.
Молдолору молоюп,
Шарияттан кеп айтып,
Зекет бер деп элге айтып,
Калктан дүйнө жыйнаган,
Калбай келсин дегиле.
Эл башкарган эрендер,
Эрдесинген немелер,
Калбай келсин дегиле.
Базарда жүргөн соодагер,
Соодаларын токтотуп,
Баары келсин дегиле.
Деген жарлык айттырды,
Жигиттерин чаптырды.
Экинчи топто жигиттер,
Бизге кандай буйрук деп,
Карап туруп калганда,
Эмне жарлык болот деп.
Кулак түрүп турганда,
Бостон айтты аларга.
Тентип жүргөн элиме,
Таап кабар айткыла.
Бостон келип элине,
Кетебиз дейт жерине.
Айланып жүрүп баарына,
Жакшылап кабар айткыла.

Бей-бечара кембагал,
Алсыздардын баарысын,
Алып келгин алдыма.
Деген сөзүн айтканы.
Карап турбай жигиттер,
Алды-алдынан чапканы.
Кабар айтып калкына,
Аралап жүрдү баарына.
Алсыз менен карыга,
Арнап айтты аларга.
Силерди Бостон чакырды,
Баргыла жетип алдына.
Деген жарлык айтышып,
Кан Буубанын калың эл,
Жигиттер баарын чакырды.
Кан Буубанын элдери,
Калганынын баарысы,
Чогулушуп келгени.
Айшакандын элине,
Айланып жүрүп жигиттер,
Жарлык айтты баарына.
Сурак жеткен жерине,
Жигиттери барышып,
Жарлыктарын айтышып.
Кан ордого баргыла,
Алп Бостондун айтканын,
Баарың угуп калгыла.
Жигиттери чапкылап,
Элдин баарын чакырды.
Алп Бостонду көрүшкө,
Адам калбай жүгүрдү,
Айшакандын жакыны,
Күйүт тартып бүлүндү.
Айласын булар таба албай,
Өйдө-төмөн жүгүрдү.
Чакыргандын баарысы,
Жашы менен карысы.

Кан ордого жеткени.
Уккандары дарбыды,
Эки кандын элдери,
Аралашып алар да,
Кан сарайга жеткени.
Калктын баары жыйналды,
Кан сарайга сыйбады.
Тоодой болгон Бостонуң
Эл алдына чыкканы,
Чогулган элге кайрылып,
Бостон сөзүн айтканы.
Айшакандын эрлери,
Мен кыйынмын дегени,
Карача-Дулай элинин,
Чаап келген малдарын,
Бирин койбой жыйгыла.
Олжо алдык деп сүйүнгөн,
Кан атамды какшатып,
Малын айдап бүлдүргөн.
Кыйынсынып жүргөндөр,
Эки эсе кылып кайтарып,
Орундатса жан калсын.
Эгер андан кемисе,
Башы ийинден чабылсын,
Доого минтип кабылсын.
Казынаны толуктап,
Алып мында келгенге,
Үч күн мөөнөт беремин.
Байлар менен молдолор,
Эшен менен калпалар,
Бир табактан таза алтын,
Казынага тапшырсын,
Мына ошондо жан калсын.
Алп Бостонуң ошентип,
Чогулган элдин баарына,
Катуу жарлык айтканы.
Баргыла деп үйүңөргө,

Айшакан элин таратты.
Чогулуп турган өз элин,
Кайрылып Бостон карады.
Кайгы тарткан элдерим,
Канча жылы сенделдиң.
Айдалып келген элдерден,
Адашып кокус калбасын,
Калып калып бул жерде,
Кайгыга башын салбасын.
Кетебиз деп бардык эл,
Жол жүрүүгө камдалсын.
Жетим менен жесирге,
Алсыз менен карыга,
Андан калса баарыга,
Тоодой болгон алп Бостон,
Жигиттерин чакырды,
Казына оозун ачтырды.
Айшакандын дүйнөсүн,
Ошолорго таратты,
Алтын менен күмүшүн,
Келгендерге чачтырды.
Дүнүйөгө тундуруп,
Көңүлдөрүн ачтырды.
Эл жыйналып бүткөнчө,
Кийинишип, тоюнуп,
Даярдыгы жеткенче.
Алсыздардын бардыгы,
Кубатына киргенче,
Айшакандын элинде,
Атакеси Кан Бууба,
Кан көтөрүп койгону.
Аз убакыт болсо да,
Карыганда Кан Бууба,
Персия элин суратып,
Кеткен дөөлөт, бак кайтып,
Кадимкидей жыргаптыр.
Болгон иштин бардыгын,

Чечендери ырдаптыр.
Карача менен Дулайы,
Жыйналышып бүтүптүр.
Качан көч деп айтат деп,
Кан Буубадай канынын,
Жарлыктарын күтүптүр.
Кан Буубадай каныбыз.
Персиянын элинен,
Элге каарын өткөргөн,
Башкаруучуну тааптыр,
Алып келип аларды,
Мал айдатып салыптыр.
Көчүп эми жөнөшкө,
Даярдыгы бүтүптүр.
Өз жерине кайрылып,
Көчүштү эми күтүптүр.
Байыркы өткөн заманды,
Калкым эстеп жүрсүн деп,
Окуянын бардыгын,
Келечекке калтырып,
Акылмандар жыйнаптыр.
Кимиси кандай экенин,
Даанышмандар сындаптыр.
Болочокко калсын деп,
Баарын койбой жаздырып.
Кан Буубадай каныбыз,
Сандыгына салдырып,
Келечекке сактаптыр.

КАН БУУБАНЫН ӨЗ ЖЕРИНЕ КӨЧҮШҮ

Кан Буубадай каныбыз,
Жашарып эми калыптыр.
Жоготуп ийген Бостонун,
Ушул жерден табыптыр.
Кайгы муңдан кутулуп,

Кубаттанып алыштыр.
Кандыгы тийип колуна,
Кайраттанып калыштыр.
Көчөбүз деп элине,
Буйрук берип калыштыр.
Кан Буубадай каныбыз,
Казына оозун ачыштыр.
Айшакандын көп дүйнө,
Кыздарга керек болот деп,
Алтын менен күмүштөн,
Жакут менен берметтен,
Шайы менен жибектен,
Керегинче алыштыр.
Нечен төөнү комдотуп,
Аларга жүктөп салыштыр.
Даярдыгы бүткөн соң,
Алп Бостондой уулуна,
Кабарлап баарын айтыштыр.
Карача-Дулай калың эл,
Жерин карай көчүштүр.
Алп Бостонуң ошондо,
Персия элин жыйыштыр.
Тоодой болгон Бостонуң,
Кеңешин айтып туруштур.
Акылмандар чогулуп,
Калың элдин ичинен,
Канды таап койгула,
Таажы-тактын баарысын,
Калтырып мен кетемин.
Боло турган каныңар,
Өз элин жакшы сурасын,
Калайык калктын баарына,
Кыянаттык кылбасын.
Башка элди чабам деп,
Айшакандай оолугуп,
Байлыкты көп кылам деп,
Мал, мүлк жыйнап алам деп,

Башка элге барбасын,
Кыйноону башка салбасын.
Жетим менен жесирге,
Алсыз менен карыга,
Кайрымдуу болуп карасын.
Тоодой болгон алп Бостон,
Жакшылык сөзүн айтыптыр,
Жабыркабай жаша деп,
Персия элине каалаптыр.
Таажы, такты калтырып,
Алп Бостонуң ошентип,
Өз жерине кайтышка,
Даярдыгын айтыптыр.
Персия элдин өкүлү,
Акылмандар чечендер,
Ак сакалы кубаттап,
Айтып турган жери экен.
Биздин элди кыйнабай,
Элди чаап айдабай,
Жай жайына калтырдың.
Айып кылган нөкөрүн,
Талап алып көпкөнүн,
Эки колун байлапсың,
Малга кошуп айдапсың.
Жай жаткан калың элдерге,
Тополонду салбадың.
Жаманчылык кылбадың,
Жабыркатпай көп элди,
Күнөө жок деп сыйладың.
Ошондуктан алп Бостон,
Калың эл сага ыраазы.
Деген сөзүн айтышып,
Сүйүнүшүп чурулдап,
Текши бата бергени.
Мындан кийин алп Бостон,
Жакшылык күндө жашагын.
Жамандыкты көрбөгүн,

Жолуңдан жолборс чыкпасын,
Жоолашып душман келбесин,
Узун болсун өмүрүң,
Ачык болсун көңүлүң.
Кайгы капа тартпасын,
Жыргап өтсүн өмүрүң.
Алкыштарын айтышып,
«Оомийин» деп бата беришип,
Алп Бостондой баатырды,
Өз жерине узатты.
Кан Бууба менен Каныша,
Тандап тулпар миниптир.
Бардык элин көчүрүп,
Өз жерине жүрүптүр.
Алп Бостондун көп эли,
Азаптардан кутулуп,
Жерин карай жөнөдү.
Желип жүргөн Бостондун,
Өзүнүн элин чогултуп,
Жөнөгөнүн көрөлү.
Мындан ары алп Бостон,
Кандай болуп жүргөнүн,
Бостонго көңүл бөлөлү,
Арт жагында көрөлү.
Кан атасы Кан Бууба,
Алп Бостондой уулуна
Ыраазы болуп баратат,
Атасы менен энеси
Бостонду жандап баратат.
Сыймыгы ашып башынан,
Эки жагын карашат.
Жалынышып кудайга,
Ыраазы болуп баратат.
Айланайын Бостондун,
Акылы абдан өсүптүр.
Жакшылык менен жамандык,
Көп жылдардан бер жакка,

Өз башынан өткөрүп,
Ажыратып калыптыр.
Асмандан булут бөлүнүп,
Жакындап жерге келгенде.
Ак сакалын жайкалтып,
Ичинен Кыдыр түшкөндө,
Балалуу болгун силер деп,
Бизге бата бергенде,
Бостонду кудай бергени.
Күн Чыгыш менен Батышты,
Айланып Бостон жүрсүн деп,
Ааламдагы алптардан,
Бостон күчтүү болсун деп.
Кудай таала кудурет,
Ичин кенен салыптыр,
Чындап бизге бериптир.
Алп Бостондой уулуна,
Ыраазы болуп ата-эне,
Ушундай бааны бериптир.
Күн чыгыш карай созулуп,
Калың көч жүрүп баратат.
Айшакандын нөкөрлөр,
Малга басып жете албай,
Кайгы тартып баратат.
Кан Буубанын элине,
Кайгы салып көбүнө,
Азап берип сабаган,
Мал, мүлктөрүн талаган.
Айшакандын элинен,
Аны таап алышкан.
Айдагын деп малдарды,
Мал көтүнө салышкан.
Мал артына жетпесе,
Өчүн алып сабашкан.
Айшакандын нөкөрлөр,
Өзүм кылган иш дешип,
Өз башыма муш дешип,

Кайгырышып баратат.
Карача-Дулай элдери,
Кубанышып сүйлөшөт.
Бостон алп бизге келди деп,
Кекти алып берди деп.
Куюлушуп келди деп,
Кудай бизге берди деп.
Каардуу тозок ичинен,
Сууруп бизди чыкты деп.
Кан Буубанын элдери,
Кобурашып айтат кеп.
Кан Буубанын көчтөрү,
Адыр-адыр жер басты.
Агыны катуу суу кечти.
Ысыгы катуу чел басты.
Какыраган тоо ашты.
Жайлуу жерге барганда,
Эс алышып конушту,
Жылкылардан союшту.
Казы-карта чайнашып,
Эттерине тоюшту.
Мурунку баштан өткөндү,
Кубаныч менен жоюшгу.
Эс алышып болушту.
Жүктөрүн төөгө комдошту,
Малдарын айдап жөнөштү.
Какыраган таш басты,
Тоосу бийик бел ашты.
Кан Буубанын элдери,
Ошентип көчүп келе атты.
Өткөн күндү эстешип,
Чал кемпирлер ыйлашты.
Рапшан-Дулай жерине,
Жетпейбиз деп ойлодук.
Карачачтын айынан,
Канча жылы шорлодук.
Персиянын жеринде,

Кыдыраган элинде.
Каңгырап жүрүп биз ыйлап,
Өлөбүз деп ойлодук.
Деген сөзүн айтышып,
Ак сакалдар баратат.
Айланасын карашат.
Өз жерине тезирээк,
Жетсек деп эрте самашат.
Келин, кыздар шыңкылдап,
Аргымакты минишип,
Жигиттер менен жарышып.
Ойноп жаштар баратса,
Бардыгына жарашат.
Көргөндөр мунун таратат.
Комдолгон төөнү жетелеп,
Туулуп өскөн жерине,
Жетебиз деп сүйүнүп,
Кутулдук деп тозоктон,
Бирине-бири сөз айтып,
Байбичелер баратат.
Чыгышты карай жайылып,
Көчтөрү жай баратат.
Чарчаган жерде конушуп,
Козу кочкор союшуп,
Шорпосуна тоюшуп,
Түнөп кетип баратат.
Келе жаткан көчтөрдү,
Ары-бери чабыттап,
Жигиттер жүрөт карашып,
Эмне кемин санашып.
Кан Буубанын көчтөрү,
Өз жеринин четине,
Жетип кирип барыптыр.
Кан Бууба менен Каныша,
Тандап тулпар минишип,
Таалайлуу болуп калышып.
Кан каадасы боюнча,

Көч алдында жүрүшүп.
Жерине жакын барыптыр.
Карабозун алкынтып,
Бостон алпты карасаң,
Ата менен эненин,
Ортосунда баратат.
Мындай жүрүш жарашып,
Ата-энеси кубанган.
Кан Бууба менен алп Бостон,
Жетип барды ошентип,
Кулап жаткан ордого.
Кан Буубанын элдери,
Артынан жетип барышып,
Өз жерлерин көрүшүп,
Кубангандан ыйлашып.
Жерибизге келдик деп,
Бул жакшылык күндөрдү,
Бостон бизге берди деп.
Айыл-айыл болгону,
Өз жерине тарашып,
Жайланышып конгону.
Жайланышып болгондо,
Эл башкарган акылман,
Бардыгын билген даанышман,
Ак сакалдар чогултуп,
Масилетин кылышка,
Кан Бууба элин чакырган.
Ал кабарды угушуп,
Кан Буубанын астына,
Салам айтып киришип,
Каныбыз кандай буйрат деп,
Сөзүн күтүп калышкан.
Кан Бууба анда сөз айтат,
Келгендерим деп айтат.
Акылмандар алдымда,
Даанышмандар жанымда.
Жакшылардын баарысы,

Келип мында турасың.
Кан сарайдын ордосун,
Абалы кандай болгонун,
Көрүп мында турасың.
Акылмандар айткыла,
Даанышмандар тапкыла.
Каныңардын ордосун,
Кандай кылып курасың,
Сөзүңөрдү айткыла.
Деп Кан Бууба айтканы.
Кандан кабар уккан соң,
Кыйраганын көргөн соң,
Бузулганын билген соң.
Кан сарайын жакшылап,
Кайра кураар болгон соң,
Сурак сурап эл жыйып,
Каныбыз мында болгон соң,
Кооздотуп курган оң.
Мында карап турбайлы,
Элдин баарын кыдырып,
Усталарын жыйнайлы.
Персиянын жеринен,
Айдалып келген нөкөрдү,
Алып келип сындайлы.
Кордогон кандай болот деп,
Айшакандын нөкөрлөрүн,
Андан кийин сурайлы.
Кан Буубадай канына,
Акылман менен даанышман,
Ушундай кеңеш айтышкан.
Бул айткандар эп экен,
Кыла турган иш экен.
Айтканыңар акыл деп,
Эл арасын кыдырып,
Усталарды чакырды.
Кан Бууба каны макул деп,
Келгендерди таратты.

Жигиттерин чакырып,
Эл аралап жиберип,
Усталарын жыйнатты.
Келген уста караса,
Беш жүз ашып кетиптир.
Айшакандын нөкөрлөр,
Кан Буубанын элине,
Кыйнап азап өткөргөн,
Ошондуктан аларды,
Айдап мында келтирген.
Кыйналганды билсин деп,
Жыйнап алып аларды,
Аны да алып келишкен.
Кул болуп келген нөкөрлөр,
Жүздөн ашып кетиптир.
Иштеткиле буларды деп,
Усталарга бериптир.
Кан Буубанын ордосун,
Ушинтип эли бүтүргөн.
Мурдагыдан ашык деп,
Айтып эли жүрүшкөн.
Ордонун ичи жабдылып,
Кооздугу келишкен.
Кан ордонун ортого,
Көлмөчөлөр жасалган.
Түрлүү балык келтирип,
Кош көлмөгө салдырган.
Балыктары ойногон,
Кандын көөнү жай болгон.
Карап көргөн элдерге,
Кооз сонун жай болгон.
Түрлүү мөмө тандатып,
Көлмөлөрдү айлантып,
Тегеретип тиктирген.
Шагында булбул сайрайт деп,
Багы өсүп жетилсе,
Мөмөсү бышып жайнайт деп,

Муну дагы жасаткан.
Кооздугу келишкен,
Мындай жайды ким билген.
Кан Буубанын кан ордо,
Калкы муну бүтүргөн.
Көргөн эли сүйүнгөн,
Душмандары күйүнгөн.
Бүттү ордо дегенде,
Алп Бостонун ээрчитип,
Кан Бууба келип көрүптүр.
Жасалгасы жакшы деп,
Мурдагыдан артык деп,
Баасын жакшы бериптир.
Усталарын чогултуп,
Алтын, күмүш, зар берип,
Аябастан мол берип,
Ыраазы кылып кетирген.
Кан Буубадай каныбыз,
Жигиттерин чаптырып
Нөкөрлөрүн чакыртып,
Элине жарлык айттырган:
Канча караштуу малдардан,
Миңди айдап келгиле.
Аянбастан сойгула,
Тойду баштап койгула.
Бостон уулум келгенге,
Душмандарын жеңгенге,
Азат кылып элимди,
Жыргалчылык бергенге.
Кыйынчылык көп тартып,
Аман-эсен айланып,
Жерине кайтып келгенге.
Той берет деп каныңар,
Элиме кабар бергиле.
Тойду тойлоп жыргасын,
Кутулдук деп азаптан,
Жыргал ырын ырдасын.

Жаштар оюн баштасын,
Кыз-жигиттер чогулуп,
Өткөн күндү унутуп,
Шапар тээп ойносун.
Оюн-күлкү көп болсун,
Элимде алсыз болбосун.
Жабыр чеккен алсызга,
Малдан бөлүп бергиле.
Кийими жок томожак,
Алтын-күмүш алышсын.
Базарларга барышсын,
Кийим сатып алышсын,
Сүйүнүшүп калышсын.
Деген жарлык айткыла,
Кан Бууба муну айтыптыр.
Жасоолдору кетиптир.
Эл аралап жетиптир.
Жарлык айтты каныбыз,
Кан ордого баргыла.
Жакшылык үчүн той болот,
Канча малдар союлуп,
Ала-Тоодой эт болот,
Келечекке кеп болот.
Калың элден калбасын,
Тойго деп баары камынсын,
Тойду карай жабылсын.
Кан ордого баргыла,
Этке тоюп кангыла.
Жабыр тарткан алсыздар,
Абал мурун баргыла,
Кан жарлыгы айтылган,
Минериңе ат берет,
Саарыңа уй берет,
Айдарыңа кой берет,
Кийими жокко пул берет,
Алтын, күмүш мол берет.
Кан Бууба кан ошентип,

Силерге жардам көп берет.
Тойго барсаң тоёсуң,
Малдуу болуп оңосуң.
Элдин баары келиптир,
Канга салам бериптир.
Келген элдин баарына,
Той дасторкон жайылып,
Шербет менен бал коюп,
Казы, карта, май коюп,
Кан Буубанын бул тою,
Алты күнгө созуптур.
Он эки жылдан бер жакка,
Кан Буубанын көп эли,
Ушундай тойду көрбөптүр.
Ажыратып алсызды,
Бей-бечара кембагал,
Ошолордун баарына,
Айтылганды бериптир.
Тойго келген тоюнуп,
Калкы ушинтип жыргаптыр.
Кайгы капа кордуктан,
Кутулдурган Бостон деп.
Калк ыраазы болушуп,
Өмүрү узун болсун деп,
Алкыштарын айтышып.
Пайгамбарлар колдосун,
Кыдыр болуп жолдошуң,
Саа кара санаган оңбосун,
Деп бата беришип,
Үйлөрүнө кайтышты.
Кан Буубадай каныбыз,
Тынчтык эми болду деп,
Бостонум келип алдыма,
Жыргалчылык болду деп,
Кан Бууба менен Каныша,
Кубаттанып калыптыр.
Ыкчам-ыкчам басышып,

Жашаргансып калыптыр.
Карача-Дулай элдерин,
Кайгы тарткан кордуктан,
Айланып жүрүп алп Бостон,
Ажыратып келиптир.
Өз жерине көчүрүп,
Бостон алып келиптир.
Карыганда атасын,
Туткундуктан бошотуп,
Ордосун салып бериптир.
Так үстүнө олтуруп,
Баштагыдай болуптур.
Кан Буубадай атасы,
Бостонго ыраазы болуптур.
Элин сурап Кан Бууба,
Тынчтык доорун сүрүштүр.
Алп Бостонуң карасаң,
Элинин баарын жай кылып,
Атакесин ардактап,
Көңүлүн анын шай кылып,
Элине жүрүп калыптыр.
Эми кезек келди деп,
Алп Бостонуң ошондо,
Аманатка калтырган,
Жубайлар эске алыптыр.
Алтынай менен Күмүшай,
Аларды эске түшүрүп,
Тынчы кетип калыптыр.
Кан Бууба менен көп элин
Өз жайына коёлук.
Дагы эмне кылаарын,
Кайсы жакка бараарын,
Бостонго көңүл буралык.

БОСТОНДУН АЛТЫНАЙ МЕНЕН КҮМУШАЙГА КАЙТЫП БАРЫШЫ

Тоодой болгон алп Бостон,
Атасы менен энесин,
Кан ордого койгону.
Сурагын сурап Кан Бууба,
Баштагыдай болгону.
Карача-Дулай көп эли,
Айшакандын жеринен,
Көчүп мында келгени.
Кайрылып журтка конгону,
Кемтиктери толгону.
Элимди жыйнап койдум деп,
Кан Буубадай кан атам,
Сурагын сурап жүрсүн деп,
Кандык доорун сүрсүн деп.
Үзүлгөнү уланып,
Чачылганы жыйналып,
Кан атамдын кан ордо,
Кайта жаңы куралып.
Экинчи жолу кайталап,
Жаңы турмуш башталып,
Кан Буубадай кан атам,
Көзү өтүп кеткенче,
Кыйналбай эми турсун деп.
Телегейин тең кылып,
Бостон баарын бүткөрдү.
Ары-бери толгонуп,
Бостон эми ойлонуп,
Анты-шертин бек кылып,
Ортого кылыч таштаган.
Силерге кайра келем деп,
Аманатка калтырган.
Жубайларын эстептир,
Тактысында отурган,

Атасына кириштир.
Кылаар ишин айтыптыр,
Силерди издеп баратып,
Жолуктурдум жолуман,
Айкан деген канына,
Туш келипмин тоюна.
Жарлык айтып калкына,
Бардык шартты аткарса,
Отуз күн оюн кыламын,
Кырк күн тоюн кыламын.
Максатыма мен жетип,
Андан кийин тынамын.
Деп каны айтыптыр,
Баатыр менен балбандар,
Бардык шартты аткарбай,
Жамбыны эч ким аталбай,
Оюну токтоп калыптыр.
Жасоолдору көрүшүп,
Мени ээрчитип барышты.
Жамбыны атып бергиниң,
Канга күйөө болгунуң,
Деген сөзүн айтышты.
Чаап келип алыстан,
Жамбыны атып түшүрдүм.
Канга күйөө болдуң деп,
Ак кийизге салышып,
Күйөө бала кылышып,
Айкандын кызы Алтынай,
Мага алып беришти.
Алтынайдай сулууга,
Бардык сырым мен айтып,
Мен жогумду издеп табайын,
Кайра келип алайын.
Антты-шерпти мен айтып,
Ортого кылыч таштагам.
Атаке ага айтамын,
Айкандын кызы Алтынай,

Катындыкка алгамын.
Атасынын колуна,
Аманат коюп кеткемин.
Уруксат берсең атаке,
Мен ошого барайын,
Бир ай анда турайын.
Андан кийин атаке,
Күн кандын кызы Күмүшай,
Аны дагы ошентип,
Катындыкка алгамын.
Мен кайра келем деп,
Алтынайга ант кылып,
Күмүшайга шерт кылып,
Атасынын төрүнө,
Аманат коюп кеткемин.
Улуксаат берсең атаке,
Мен ошолорго барайын,
Учурашып аларга,
Көңүлдөрүн алайын.
Алп Бостонуң ошентип,
Атасынан суранат.
Кан Бууба анда кеп айтат,
Уулум Бостон деп айтат.
Алыска барып адашып,
Келбей калсаң кокустан,
Карыганда атакеңдин,
Айласы анда не болот.
Катын алып келем деп,
Чыгышка барып жоголдуң.
Сени келбейт эми деп,
Чаап мени кордогон.
Айланайын Бостонум,
Батыш жакка сен кетсең,
Сен кайрылып келгенче,
Дагы бирөө чоң чыгып,
Катырып чаап кетпейби.
Карыганда атаңдын,

Түбүнө алар жетпейби.
Кан атасы Кан Бууба,
Кыйылып туруп Бостонго,
Ушундай сөзүн айтканы.
Анда Бостон сөз айтат,
Атасынын алдында.
Мен батышка барамын,
Эки кандын элинде
Эки ай жүрүп келемин.
Мындан ары атаке,
Карга кузгун тебишпейт,
Менин атым уккан соң,
Алыстан жоо келишпейт.
Кан ата эми коркпогун,
Сага эч ким тийишпейт.
Улуксат бергин атаке,
Аларга барып келейин.
Алп Бостонуң ошентип,
Атасынын алдында,
Жооп күтүп турганы.
Кан Буубадай атасы,
Айласы кетип алсырап,
Бостонду карап жалдырап,
Эртерээк эми келгин деп,
Карыганда каржалтып,
Жоголуп эми кетпе деп.
Ак батасын бериптир,
Ак жолуна салыптыр.
Оң батасын бериптир,
Оңдоп жолго салыптыр.
Карыганда атаңды,
Кайгыга башын салбагын.
Деп кайталап айтыптыр.
Бостонду жолго салыптыр.
Кан атасы ордодон,
Кайкалап Бостон чыгыптыр.
Энесине барыптыр,

Бул кабарды айтыптыр.
Көөнүм эми тынганда,
Жыргадым деп турганда,
Дагы кайда барасың,
Карыганда энеңе,
Дагы кайгы саласың.
Кармалып калып аякта,
Ажалым жетип өлөрдө,
О дүйнөнү көрөрдө,
Капа кылып кейитпе.
Айланайын Бостонум,
Жортуулунду койбодуң.
Атка минип алган соң,
Барба деп кантип айтамын.
Барсаң барып келгиниң,
Атаң менен энеңден,
Баарына салам бергиниң.
Деген сөзүн айтыптыр,
Тоодой болгон алп Бостон,
Улуксат алып энеден,
Батышты карай жөнөптүр.
Карап турса энеси,
Узап Бостон кетиптир.
Карабоздун үстүндө,
Бостон алп барат чамынып.
Айканга деп камынып.
Күндөп-түндөп жол жүрдү,
Адырларды аралап,
Бөксө тоолор ашыптыр,
Кум чөлдөрдү басыптыр.
Камыш токой аралап,
Бостон барат талаалап.
Карабозун камчылап,
Айкандын кызы Алтынай,
Жетсем деп ага санаалап.
Көп жылдар өтүп кетти эле.
Алтынайдай жубайым,

Анты-шертке бек болуп,
Кайгырып мени күттүбү.
Эми келбей калды деп,
Башына кайгы салдыбы.
Бостон алдап кетти деп
Капаланып калдыбы.
Көп жылдар өтүп кетти деп,
Унутуп мени калдыбы,
Эрге тийип алдыбы.
Башка жактан жоо келип,
Капилетке салдыбы.
Чаап алып Айкаңды,
Алтынайдай сулууну,
Олжолоп алып кеттиби.
Көзүнүн жашын төктүбү.
Алп Бостонуң ошентип,
Өткөндөрдү ойлонуп,
Өз алдынча сүйлөнүп,
Карабоз менен алп Бостон,
Узун жолдо баратты.
Бийик белес келгенде,
Бостон алдын карады.
Алтынайдын алдына,
Жетсем деп Бостон самады.
Карабозу кеп айтат,
Көрдүңбү Бостон деп айтат.
Алыс жакты карасам,
Карарган бак көрүнөт.
Ал Айкаңдын жери окшойт.
Эл четине баралы,
Байкап аны билели.
Эки жагын карайлы,
Анан канга баралы.
Карабоздун айтканга,
Бостон макул болгону.
Эл четине барганы.
Сураштырып калганы.

Бул кайсы кандын жери экен.
Эл сураган ким экен.
Бул элдердин башында,
Кайсы каны бар экен.
Сурагы кандай дейт экен.
Анда турган эл айтат,
Бул Айкаңдын жери дейт,
Айкан деген каныбыз,
Сурап турат элди дейт.
Телегейи тегиз дейт,
Кайрымдуу чыккан теңиз дейт.
Алп Бостон муну укканы,
Кайнатанын кандыгы,
Тынч экенин билгени.
Кан ордосу кайда деп,
Темиңип Бостон киргени.
Жакындап Бостон барганда,
Сарбаздар тосуп чыкканы.
Кайдан келдиң баатыр деп,
Сураштырып калганы.
Айкан менин кайнатам,
Алдына мен баратам.
Алтынайдай сулуу кыз,
Никелешкен жубайым.
Ошого мен баратам.
Бостон сөзүң айтканы.
Сарбаздары жол баштап,
Айкаңдын бийик ордого,
Бостонду алып барганы.
Кан ордого барганда,
Салам айтып калганда,
Чоңдугун анын көрүптүр,
Кайын ата Айкан хан,
Илгиртпей таанып билиптир.
Кайната менен күйөө бала,
Кучакташып көрүшүп,
Ата-баладай өбүшүп,

Кубанычты бөлүшүп
Жайланышып калганы.
Кайын атасы сөз айтат:
Келдиңби Бостон деп айтат.
Сен алыска кеткени,
Кабарыңды уга албай,
Капалык бизге жеткени.
Качан келет экен деп,
Алтынайдай жубайың,
Саргарып сени күткөнү.
Аман-эсен жүрдүңбү,
Жеңиш менен келдиңби.
Жогуңду издел таптыңбы,
Бизге келбей жериңде,
Узак жылдар өткөрүп,
Бейкапар сен жаттыңбы?
Деп Айкан сурады.
Анда Бостон жооп айтат:
Жогумдун жообу мындайча:
Жерсип кеткен жети атаң,
Менин жети аталарым болучу.
Желип жүргөн желмаян,
Менин өз атам болучу.
Желини сүтгүү куу инген,
Менин энем болучу.
Жез буйлалуу нар тайлак,
Менин карындашым болучу.
Мен алыста жүргөндө,
Капысынан жоо келип,
Чаап кеткен болучу.
Калың элим бүт айдап,
Алып кеткен болучу.
Казына оозун ачыптыр,
Кан атамдын байлыгын,
Талап алып кетиптир.
Таажы, такты алыптыр,
Кан атам менен энеме,

Азапты алар салыптыр.
Белгисиз жакка кетиптир,
Ошону издеп жүргөмүн.
Сизден жөнөп кеткенде,
Ата-энеми мен издеп,
Бир далай жерге жеткенде,
Жолдо каңгып жүргөндө,
Күнканга мен жолугуп,
Той үстүнөн чыккамын.
Кызына күйөө тандайм деп,
Той кылыптыр калкына.
Чогулган элдин баарына.
Күнкан туруп айтыптыр,
Бардык шартты аткарса,
Күйөө болот кызыма.
Мен ошого беремин,
Бала кылып аламын.
Кандын койгон шарттарын
Эч кимиси аткарбай
Эли айран болуптур.
Ойлонуп алар турганда,
Той үстүнөн чыгыпмын.
Тойдогу шартты аткарып,
Күмүшайдай кызына,
Күйөө болуп кеткемин.
Узун жолдор баскамын,
Далай тоону ашкамын.
Мен ошентип баратып,
Чабылып кеткен элимдин,
Дайнын эми тапканда,
Ата-энемди көрөм деп,
Сүйүнүгг эми турганда,
Жети баштуу жезкемпир,
Кокусунан жолугуп,
Алдыман чыгып тоорулуп,
Шылдың кылып турганда,
Кылыч менен чапкамын.

Алты башы ыргыган,
Жалгыз башы калганда,
Жер жарылып кеткени.
Жезкемпир кире качканы.
Артынан кууп мен барып,
Жер астына түшкөмүн.
Жезкемпирди кубалап,
Алптар менен алыштым.
Дөөлөр менен салыштым.
Жердин алдын кыдырып,
Жети жыл ашык жүргөмүн.
Алп кара кушка достошуп,
Жер үстүнө чыккамын.
Атам менен энемди,
Айдап кеткен элимди,
Издеп жүрүп кыдырып,
Персиядан тапкамын.
Кордук тарткан элимди,
Ажыратып алгамын.
Элимди бүтүн чогултуп,
Жеримди карай көчүрүп,
Өз жериме кондурдум.
Кан атамын алтын так,
Салдырып аны бүтүрүп,
Таажысын башка кийгизип,
Алтын такка мингизип,
Кан экенин билгизип,
Батасын алып атамын,
Анан жолго чыккамын.
Убадамды аткарып,
Алдыңызга мен келдим.
Бостон сөзүн бүтүрдү,
Айкан баарын түшүндү,
Жубайыңа баргын деп,
Касиеттүү кайната,
Кызын эске түшүрдү.
Алп Бостонуң ошентип,

Мунарада отурган,
Алтынайга киргени.
Алп Бостонду Алтынай,
Көзүн бардап көргөнү,
Ордунан ыргып турганы,
Кучакташып көрүштү,
Алкымынан өбүштү.
Эс алып Бостон жатканы,
Алтынайды кучактап,
Кызыгына батканы.
Байыркылар алп болгон,
Анты-шертке бек болгон,
Бир-бирине төп болгон.
Көрө албаган душманы,
Өзүнөн-өзү жок болгон.
Күндөр өтүп ай толуп,
Бостон жакшы эс алып,
Болгон иштин баарысын,
Алтынайга айтканы.
Башымда турган иштерди,
Макул болсоң айтайын.
Түбөлүк менин жубайым.
Эсендик берсе кудайым,
Дагы келип турамын,
Түбөлүк турмуш курамын.
Жети жыл ашып кетсе да,
Анты-шертти аткарып,
Мени күтүп жүргөнгө,
Алтынайдай жубайым,
Ыраазымын сага мен.
Мындан ары мен барып,
Күнкан деген кайнатам,
Ага барып жолугам.
Абалы кандай болду экен,
Сураштырып көрөйүн,
Ага да көңүл бөлөйүн.
Уруксат берсең Алтынай,

Ага барып келейин.
Күнкандын кызы Күмүшай,
А да менин жубайым.
Сенден кетип баратып,
Той үстүнөн чыккамын,
Өзүңө окшоп ага да,
Күйөө болуп калгамын.
Сага айткан антымы,
Ага да айтып кеткемин.
Анты-шерти бек болсо,
Мени күтүп жүргөндүр.
Абалы кандай болду экен,
Көрүп аны тынайын.
Эми алыска барбаймын,
Айланып келип турамын,
Өзүңө көңүл бурамын,
Атакеңдин ишине,
Жардамчылык кыламын.
Душманды тегиз жойгомун,
Алп Бостон атка конгомун,
Кирип келчү душман жок,
Ошондуктан көөнүм ток.
Алтынайдай жарына,
Бостон сөзүн айтканы,
Алтынай менен коштошуп,
Сапарга Бостон чыгарда,
Кайнатасы Айканга,
Ардактап келип жолукту.
Болгон ишти ага айтып,
Келип-кетип турам деп,
Кандыгыңа кайната,
Кол кабышты кылам деп,
Жардам берип элиңе,
Камкордукту кылам деп,
Айкан менен коштошту.
Алп Бостонду карасаң,
Карабоз атка миниптир,

Камчыланып алп Бостон,
Күнканды көздөй жүрүптүр.
Күнү-түнү жол жүрүп,
Аянбастан мол жүрүп.
Кумдуу чөлдөр аралап,
Бостон барат сабалап.
Камыш токой аралап,
Катуулап Бостон баратат.
Токойлуу тоону аралап,
Токтобой Бостон баратат.
Бийик тоого чыгыптыр,
Күнкандын элин көрүптүр.
Калың элди аралап,
Кайнатасы Күнкандын,
Ордосуна барыптыр.
Бостонду Күнкан тааныптыр,
Тура калып тактыдан,
Кучакташып калыптыр.
Убадаңа сен туруп,
Бостон балам келдиңби.
Көп жылдар өтүп кетти го,
Алптар менен алышып,
Дөөлөр менен кармашып,
Аларды сен жеңдиңби,
Жеңип бардык душманың,
Көңүлүң тынып келдиңби.
Далай жерге бардыңбы,
Көп элдерди көрдүңбү.
Ата-энеңди таптыңбы,
Элинди жыйнап кайттыңбы.
Кан атаңа барганда,
Менден салам айттыңбы.
Жоонду жоолап бүттүңбү,
Жыйнап бүтүн элинди,
Жериңе барып кондуңбу,
Көөнүң эми толдубу?
Кан атаңды тактыга,

Олтургузуп койдуңбу?
Баары жогун чогултуп,
Кубанычта болдуңбу.
Эсиңден бизди чыгарбай,
Айланып Бостон келдиңби.
Убадаңа сен туруп,
Өргүп Бостон келдиңби.
Кайнатанын көп суроо,
Көп суроонун баарына,
Бостон жооп бергени.
Болгон иштин баарысын,
Күнкан толук укканы.
Убадаңа сен туруп,
Келиптирсиң балам деп,
Жубайыңа баргын деп,
Анын көөнүн алгын деп,
Күнкан жооп бергени.
Кабар укпай көп жылы,
Кайгыда жашын өткөрдү.
Аман башы барбы деп,
Келер күнү барбы деп,
Сени күтүп жүргөнү,
Жалгыздыктан жабыгып,
Жол карап дайым жүргөнү.
Муну угуп алп Бостон,
Күнкан менен коштошуп,
Күмүшай карай басканы,
Көрүүгө эрте шашканы.
Кан ордонун ортодо,
Атайлап салган мунарда,
Күмүшайга аталган.
Ардактап ал жасалган.
Кырк кыз менен турчу экен.
Көңүлүн ачып Күмүшайдын,
Кырк кыз оюн курчу экен.
Бостон келип калды деп,
Сүйүнчү айтып келгени.

Сүйүнчү айткан балага,
Алтын тыйын бергени.
Жанындагы кыздарын,
Жай-жайына таратты,
Жасалган мунар башында,
Алп Бостонум келет деп,
Күмүшай күтүп калганы.
Күмүшайдын мунарга,
Бостон чыгып барганы.
Айланайын Кудай деп,
Чын көрдүмбү жубай деп,
Кучакташып калганы.
Бостон келер бекен деп,
Көп жыл сени күткөмүн.
Кабарсыз болуп кеткенде,
Кайгыланып бүткөмүн.
Сени ойлоп көп санап,
Көзүмүн жашын төккөмүн.
Жогун тапса келет деп,
Жолуңду мен күткөмүн.
Ай айланып жыл өтсө,
Дагы эле Бостон келбейсиң.
Кабарыңды бербейсиң.
Канча жылдар өтсө да,
Алп Бостонум келбейсиң.
Дарегинди билбедим,
Кайда жүрөт болду деп,
Кайгы тартып зилдедим.
Эсен бекен Бостон деп,
Эми келээр бекен деп,
Эңсеп сени жүргөмүн.
Күмүшайдай жубайы,
Арыз муңун айтканы.
Мунаранын үстүндө,
Олтуруп экөө калганы.
Жеңелери жүгүрүп,
Чарчаганча чай берип,

Кардыкканча кант берип,
Казы, карта жал берип.
Ар түрлүү тамак койгону,
Дасторкондун үстүндө,
Мөмө-жемиш толгону.
Бостон алпы тойгону.
Бостон менен Күмүшай,
Сагынычы таркабай,
Айдан ашык турганы.
Бостон алпың ошондо,
Күмүшайдай жарына,
Алтынайды айтканы.
Жер алдына түшкөнгө,
Жети жыл өтүп кетсе да
Алтынай менен Күмүшай,
Убада шертке турушуп,
Бостонду булар күтүшкөн.
Качан келээр экен деп,
Жолду карап жүрүшкөн.
Алп Бостону келген соң,
Көңүлдөрү тынышкан.
Алп Бостонду ортодо,
Жыргалдуу турмуш курушкан.
Кезегине келгенде,
Алп Бостонуң кайрылып,
Өз элине барганы.
Атасына жолугуп
Абалдарын билгени.
Ошентип Бостон жүрүптүр,
Жер үстүнө чыкканга,
Үч жылы дагы бүтүптүр.
Ойлоп Бостон караса,
Жер алдында Кундузай,
Мени күтүп жүргөндүр.
Үч жыл өтүп кетти деп,
Убадасы бүттү деп,
Качан кабар берет деп,

Саргарып мени күткөндүр.
Жер үстүндө алп Бостон,
Кундузайды ойлонуп,
Эки жакка толгонуп,
Айланып жүрүп алп Бостон,
Атасынын кан ордо,
Бостон келип кириптир.
Кан атасы Кан Бууба,
Ой тартканын билиптир.
Кагылайын Бостонум,
Ой тартып эмне калдың деп,
Кан атасы сураса,
Бостон жооп бербептир.
Бостон бир аз жүрүптүр,
Эл аралап келиптир.
Өз элинин абалы,
Жакшырганын билиптир.
Атасынын алдына,
Бостон келип кириптир.
Ой тартып эмне калдың деп,
Кан атасы кайталап,
Бостондон сурап калыптыр.
Эсиңе эмне түштү деп,
Айтып бергин ачык деп,
Жашырбагын менден деп,
Кан Буубадай атасы,
Сурап калды Бостондон.
Анда Бостон кеп айтат,
Оюн мындай деп айтат.
Мен Жер астына түшкөндө,
Жезкемпирдин балдары,
Дөөлөр менен алышып,
Дөөлөрдүн баарын жеңгемин.
Акырында калганда,
Дөөлөрдүн эң чоңу,
Чоюн алпка баргамын.
Алышып алым жетпестен,

Колго түшүп калгамын.
Бошонор айла табалбай,
Сандалып мен жүргөмүн.
Чоюн алптын колунда,
Өгөй кызы бар экен.
Кундузай деген жан экен.
Жардамды мага чоң берип,
Ошол мени куткарган.
Кундузайдай сулуу кыз,
Ашык болгон өзүмө.
Алптыгымы ал билип,
Куштар болгон өзүмө.
Ошондуктан атаке,
Чоюн алпты өлтүрүп,
Кундузайды алгамын.
Жер астында калды эле,
Досум алп кара куш айтты эле,
Үч жылдан кийин чыгарып,
Алдыңа алып барам деп.
Убадасын берди эле,
Үч жыл эми күткүн деп.
Алп кара куш досума
Кундузайды мен таштап,
Убада берип келгемин.
Үч жыл өтүп кеткени.
Келгенге мезгил жеткени.
Балалуу болуп алгандыр,
Жүгүрүп бала калгандыр.
Атасына алп Бостон,
Ичтеги сырын айтканы.
Ата сенден суранам,
Кундузайды алдырам.
Неберең менен келинге
Той кылууга камынгын.
Деп Бостон айтканы.
Муну угуп кан Бууба,
Сүйүнгөндөн сүрдүктү.

Келин менен баласын,
Алып келет экен деп,
Нөкөрлөрүн чакырды.
Той кылам деп камынды,
Байбичесин чакырды.
Небере, келин келет деп,
Кан Буубадай каныбыз
Сүйүнчү айтып каткырды.
Той жасайбыз эми деп,
Келиндерди чакыр деп,
Байбичеге тапшырды.
Сүйүнгөндөн байбиче,
Жерге сууга батпады.
Кан Буубадай каныбыз,
Нөкөрлөргө айтканы.
Аябай малдан сойгула,
Ак күрүчтөн алдырып,
Даярданып койгула.
Ак буудайдан нан кылып,
Элге кенен койгула,
Калкым бүтүн келишсин,
Той каадасын кылышсын.
Небере менен келинге,
Жакшы бата беришсин.
Кечикпестен келишсин,
Кан Буубадай каныбыз,
Кубанычтан каткырды,
Элге жарлык айткын дел,
Нөкөрлөргө тапшырды.

ЖЕР АЛДЫНАН КУНДУЗАЙДЫН КЕЛИШИ

Жер алды менен жер үстү,
Байланышын айталы.
Жер астынан Бостондун,
Кундузайдай сулууну,

Алгандыгын айталы.
Алп кара куш дос болуп,
Баш ийгенин айталы.
Болгон иштин баарысын,
Кан Буубанын калың эл,
Уккандарын айталы.
Жыргап куунап жайылып,
Жаткандарын айталы.
Келин-кыздар чогулуп,
Жүргөндөрүн айталы.
Таң-тамаша курушуп,
Күлгөндөрүн айталы.
Чал-кемпирлер чайлашып,
Олтурганын айталы.
Кундузайдай жарына,
Жер алдынан Бостонуң,
Жолукканын айталы.
Ордого жакын аянтка,
Бостон басып чыгыптыр.
Ойлонбостон алп Бостон,
Жанынан алып бир кылды.
Чакмак чагып күйгүздү,
Муну эмне кылат деп,
Атасы көрүп таң калды.
Жер алдынан айланып,
Алп кара куш келээрин,
Атасы анын билбеди.
Бир убакта карарып,
Кара булут калдайып,
Күндүн көзүн каптады.
Алп кара куш досторум,
Кайсы жактан келет деп,
Бостон карап турганда,
Кара булут ичинен,
Кара куштар бөлүндү.
Суюлуп булут жоголуп,
Күндүн көзү көрүндү.

Кара куштар жарышып,
Учуп келе жатканда,
Шамал болду күүлдөп.
Жердин бети дүңгүрөп.
Канаттары далдайып,
Алп кара куш балдары,
Келе жатат шуулдап.
Жерге жакын келгенде,
Бостон белги бергенде,
Акырындап айланды.
Досторун көрүп Бостонуң,
Карап турду сүйүнүп,
Алп кара куш балдары,
Бостон турган жайыкка,
Тоодой болуп конгону.
Шамалынын күүсүнө,
Кан Буубадай каныбыз,
Учуп кете жаздады.
Кайдан келди куштар деп,
Кан Бууба карап турганы.
Бул куштарды көргөндөр,
Кара жандан түңүлдү.
Өздөрүнчө бүлүндү.
Далбаңдашып кара куш.
Тегеректеп Бостонду,
Таазим кылып калышты.
Алп кара куш балдары,
Ылдый болуп чөгүштү,
Көзүңөрдү ач деди,
Жетип келдик биз деди.
Эки куштун үстүнөн,
Экиден адам көрүндү,
Жанында турган Бостону,
Кара куштун үстүнөн,
Баласы менен катынын,
Кучактап алып түшүрдү.
Ажырабай бул үчөө,

Көпкө чейин турушту.
Экинчи куштун үстүнөн,
Эки катын түшкөнү.
Эсен-аман келдик деп,
Булар абдан сүйүндү.
Көрүп турган ата-эне,
Таңданышып турганы.
Бостонго жакын барганы,
Сураштырып калганы.
Энекеси Бостондун,
Катындарга барганы.
Саламдашып калганы.
Келинин барып көргөнү,
Бетинен сүйүп өпкөнү.
Булар учурашып болгончо,
Бостон буйрук бердирди,
Даярдалган мурунтан,
Экиден бука келтирди.
Аларга этин жедирди.
Тоюнуп алып кет деди,
Уяңа учуп жет деди,
Алп кара куш энеңерге,
Менден салам айт деди,
Ыраазы болуп кайт деди.
Кан Бууба менен Канике
Небересин алышып,
Жытына анын канышып,
Көпкө чейин өбүштү.
Кундузайың үлбүрөп,
Кайнатанын алдында,
Таазим кылып жүгүндү.
Баланы колго алганы,
Ээрчитип алып аларды,
Ордо жакка барганы.
Үйгө кирер алдында,
Кундузайдай келини,
Салам кылып жүгүнүп.

Байбичелер жүгүрүп,
Майлуу сүттүү болсун деп,
Оозуна май салганы.
Нандай ырыскылуу болсун деп,
Ысык нандан алдырып,
Колтукка нан катканы.
Жаңы келген келинге,
Колуна май карматып,
Күйүп жаткан отко,
Оттой ысык болсун деп,
Салдырышты майды отко.
Нарк нускасын кылганы.
Ырымдары бүткөнү.
Кундузайдай келини,
Үйдө олтуруп калганы.
Алп Бостонду карасаң,
Куштар менен сүйлөшүп,
Муруттарын алганы.
Буларды алып келгенге,
Ракматын айтканы.
Алп кара куш балдарына,
Ыраазы болуп калганы.
Керек жерге чакырсаң,
Убагында келебиз.
Жардамды биз беребиз,
Дегенди куштар айтканы.
Убадасын аткарып,
Бостондун көөнүн алганы.
Коштошуп алар кайтканы.
Алп кара куш балдары,
Жерден учуп жөнөдү,
Асманды карай эргиди.
Кан Буубанын элдери,
Карап турган нөкөрлөр,
Таңданышып калганы.
Адам эмес Бостонго,
Алп кара куш айланып,

Кызмат кылып бергени.
Деген сөздөр айтканы.
Кан Бууба менен Канышасы,
Келин менен небере,
Жер алдынан келди деп,
Бизге кудай берди деп.
Күңүн кошо ээрчитип,
Кудагый дагы келди деп,
Кубанышып турду бек.
Айткандардын баары эп.
Алла-таала берди деп,
Атасы менен энеси,
Сүйүнүшүп калды деп.
Эли жардап карады.
Жер астынан келди деп,
Кубанышып бардыгы,
Кандай адам болду деп.
Көрсөк дешип дегдешип,
Бирин-бири жүр дешип,
Ордого алар кире албай,
Аянттарда жүрүшөт.
Каныша аны билиптир.
Небере менен келинди,
Кудагый менен күңүн,
Жүргүлө деп ээрчитип,
Аянтка алып чыгыптыр.
Бардык эл көрсүн деп,
Бийик жерде туруптур.
Карап турган элдерге,
Кан Буубанын келини,
Ызаат кылып жүгүнүп,
Тай эне менен небере
Эл алдында туруптур.
Биздей эле адам экен деп,
Көргөндүн көөнү тыныптыр.
Той башталып кетиптир,
Калктын баары келиптир,

Чогулган элдин алдында,
Кан Бууба чыгып сүйлөптүр.
Бул тоюмду атадым,
Бостон уулум келгенге.
Жер алдында элдерден,
Катын алып келгенге.
Неберелүү болгонго,
Кудайым мага бергенге.
Кордуктан элим кутулуп,
Жыргал күнгө жеткенге.
Отуз күн ойноп алгыла,
Кырк күн тойлоп калгыла.
Өкүнүчтө болбостон,
Өткөндөрдү унутуп,
Жыргап ойноп күлгүлө,
Деп Кан Бууба айтканы.
Кундузай уулун ээрчитип,
Бостонго басып барганы.
Өткөн күндү сүйлөшүп,
Олтурушуп калганы.
Жер астында көп күтүп,
Кайгырганын айтканы,
Унутпастан Бостону,
Алдырганын айтканы.
Жер алдында Кундузай,
Үч жыл өтүп кетти деп,
Зарланганын айтканы,
Бостонду көрбөй калдым деп,
Кайгырганын айтканы.
Жакшы карап кара куш,
Баккандарын айтканы.
Маамыттар келип күн сайын,
Ойнотконун айтканы.
Ичке бала бүткөндө,
Таң калганын айтканы.
Ичинде бала кыбырап,
Чочуганын айтканы.

Ичинде бала чоңоюп,
Билингенин айтканы.
Ичинде бала жетилип,
Болгондугун айтканы,
Толгоо кирип белине,
Кыйналганын айтканы.
Энеси менен Маамыттар,
Төрөткөнүн айтканы.
Бала күндө чоңоюп,
Күлгөндүгүн айтканы,
Атакелеп тил кирип,
Чакырганын айтканы.
Апакелеп жүгүрүп,
Жармашканын айтканы.
Менин атам кана деп,
Сураганын айтканы.
Атама мен барам деп,
Кыйнаганын айтканы.
Жооп таппай балага,
Ыйлаганын айтканы.
Болжол кылган убагы,
Өткөндүгүн айтканы.
Качан алып кетет деп,
Күткөндүгүн айтканы.
Кабар келип куштардан,
Кубанганын айтканы.
Толкунданып кеп айтып,
Куштарың кабар айтышып,
Жакын келип жаныма,
Конгондугун айтканы.
Алп кара куш жан досуң,
Ээрчитип алып балдарын,
Жаныма алар келиптир.
Жеткиребиз эми деп,
Жакшы кабар бериптир.
Муну угуп Кундузай,
Сүйүнгөнүн айтыптыр.

Маамыттары чогулуп,
Келгендерин айтыптыр.
Узатууга камынып,
Тургандарын айтыптыр.
Бостон кандай жүрөт деп,
Эстегенин айтканы.
Белек кылып Маамыттар,
Бергендерин айтканы.
Алп кара куш үстүндө,
Келгендерин айтканы.
Кундузайдын сөзүнө,
Бостон угуп канганы,
Кундузай менен баласын,
Ээрчитип алганы.
Алп Бостонуң даңкайып,
Ордосуна барганы.
Тойлор өтүп жатканы,
Тойго келген адамдар,
Улак, эңиш, күрөштүн,
Кызыгына канганы.
Улан-кыздар, келинчек,
Алты бакан селкинчек,
Оюнуна канганы.
Кырк күн ашып кетсе да,
Той аягы бүтпөдү.
Чогулуп келген элдери,
Кан Буубадай атасы,
Канышайдай энеси,
Кундузай менен Бостонго,
Ак батасын беришти.
Эли таркап кетишти.
Батадан бүткөн Бостонуң,
Элинен бата көп алып,
Канат жайып өсүптүр,
Көпкө даңкы кетиптир.
Кан атасы Кан Бууба,
Кайын атасы Айканы,

Жана дагы Күнканы,
Үч кандыктын ортодо,
Бостон жүрүп калганы.
Бостонду мындай таштайлы,
Жаңысынан баштайлы.
Чыгыш жакка баралы,
Кадамыш кандын Жезбилек,
Айласы кандай болду экен,
Андан кабар алалы.
Алыска көңүл салалы.
Көп жылдар өтүп кетсе да,
Эсен-аман туулса,
Бостон алптын баласы,
Эркек бекен кыз бекен,
Эсен-аман бар бекен.
Эгер алар төрөлсө,
Кандай күндө болду экен,
Мындан кабар алалы.
Балдар аман чоңойсо,
Бостон алптай атасын,
Эсине алып жүрөбү,
Атасын ал билеби.
Эгер эркек туулса,
Андан кабар билели.
Кокусунан кыз болсо,
Алы кандай болду экен,
Аны дагы байкайлы.
Аялдан чыккан акылман,
Алыстан жүрүп табышкан.
Алп Бостондой жарынын,
Атын угуп баалаган.
Алыстан келген Бостонду,
Түбөлүк эрим болсун деп,
Өзү сүйүп каалаган,
Жезбилектей акылман,
Кудай таала буюрса,
Эркек бала туулса.

Эр жетип ал чоңойсо,
Менин атам кайда деп,
Жезбилектен сураса,
Издеп табам деп айтса,
Зайыптан чыккан акылман,
Энекеси Жезбилек,
Кандай жооп айтты экен.
Кулак салып туралы.
Ал жагын кийин угалы.
Жезбилектей сулуунун,
Абалы кандай болду экен,
Эми ага баралы.

ЖЕЗБИЛЕКТИН ТАЛГАГЫ

Кабар угуп алп Бостон,
Ата-энесин ал издеп,
Эли-жерин дагы издеп,
Аттанып Бостон кетээрде,
Капалуу болуп Жезбилек,
Ары карап буралып,
Жоодураган көзүнө,
Мөлтүлдөгөн жаш алып,
Бери карап жылмайды.
Алп Бостондон ажырап,
Каламбы деп муңайды.
Бостонго оюн айталбай,
Жезбилек карап турганы.
Жакшылык жолун көп тилеп,
Алыска көңүл бурганы.
Муну Бостон билгени,
Кандай сөзүн айтат деп,
Бостон карап калганы.
Жезбилектей акылман,
Боюнда бала бардыгын,
Анык айтып билдирип,

Дөөдөй болгон Бостонго,
Аманатын айтканы.
Анда Бостон кеп айткан,
Кеп айтканда бек айткан.
Боюнда бала бар болсо,
Бардыгы анык чын болсо,
Кудай бизге бериптир,
Абдан жакшы болуптур.
Кубанычтар толуптур.
Эркек бала ал болсо,
Башыңа шумкар конуптур,
Бостон орду толуптур.
Эрмек болуп эр жетсе,
Сага кубат болуптур.
Уул бала төрөлсө,
Атын Бөрүбай-Султан койгунуң,
Атам ким деп сураса,
Атаң Бостон деп айткын.
Ата-энесин ал издеп,
Эл-жерин дагы издеп,
Батышка кеткен деп айткын.
Кайталап Бостон тапшырып,
Күн батыш карай жөнөгөн.
Кабарын эч ким билбеген.
Ай артынан ай өткөн,
Жыл артынан жыл өткөн.
Бул мезгилдер ичинде,
Алп Бостондун башынан,
Далай кыйын иш өткөн.
Бостонду мындай таштайлы,
Жезбилектей сулуудан,
Акылы артык кыйындан,
Абалы кандай болгонун,
Аныктап кабар алалы.
Бостон сапар кеткен соң,
Күн артынан күн өтү,
Жезбилектей сулуунун,

Башы айланып күчөдү.
Тамактанбай жүдөдү.
Оорусун эч ким билбеди.
Ата-эне кайгы жегени.
Молдолору окуду,
Сопулары дем салды.
Бакшылары бакырды.
Бүбүлөрү секирди,
Дарыгерлер эмдеди,
Оңолбостон Жезбилек,
Оорусу кайра күчөдү.
Кадамыштай каныбыз,
Тамырчылар чакырды.
Кыл тамырчы келгени,
Тамырын кармап көргөнү.
Жезбилектей кызыңдын,
Оорусу жок дегени.
Жолго түшүп кеткени,
Оорусун баары табалбай,
Эмчи домчу жарабай,
Жезбилектин оорусу,
Күндөн-күнгө көбөйдү.
Кадамыш кан чыдабай,
Төлгөчүсүн чакырды.
Кырк бир ташын көтөрүп,
Төлгөчү кирип келгени.
Төлгөңдү салчы көрөлү.
Төптүгүн анан билели.
Кырк бир ташын топтоду.
Жайып-жайып ордуна
Кырк бир ташын бөлгөнү.
Тогуз жерге койгону.
Төлгөчүсү Жапаш дейт,
Кырк бир ташы сүйлөйт дейт,
Антпесе кантип билет дейт.
Жапаң такыр шашпады,
Төлгөсү сүйлөй баштады.

Бирден айта баштады.
Боюна бала бүтүштүр,
Талгак боло баштаптыр.
Жырткыч айбан өзү экен,
Жүрөгү анын дары экен.
Жүрөктү жесе кызыңыз,
Талгагы анын канчудай,
Ичиндеги баласы,
Эркек бала болчудай.
Айландырып карасам,
Касиети бир далай.
Дүйнөгө дүң салчудай.
Төлгөм түштү ушундай.
Жүрөккө талгак бул экен,
Айбаттуу жырткыч жүрөгү,
Жезбилекке дары экен.
Талгагы канып ошондо,
Оорусу таза айыгат.
Аны кармап ким табат.
Коркпостон ага ким барат.
Жүрөгүн сууруп ким алат.
Жезбилектей сулуу кыз,
Ошону жесе айыгат.
Төлгөчү ачык айтканы,
Кадамыш кан укканы,
Төлгөчүсү Жапашка,
Төлгөнүн акын бергени,
Төлгөсүн жыйнап алганы.
Үйүн карай кайтканы.
Кадамыштай каныбыз,
Чабармандар жиберип,
Мергенчилер алдырып,
Карышкырды баш кылып,
Жырткыч айбан аткыла,
Токтобой ичин жаргыла,
Жүрөгүн сууруп алгыла.
Ысык алып кайткыла,

Деген буйрук бергени.
Кадамыштай каныбыз,
Мергенчинин баарысын,
Токойду карай жиберди.
Эрте таап кел деди.
Кызматыңды ал деди,
Мергенчилер жөнөптүр,
Тоого чыгып адырлап,
Токой ичин аралап,
Мергендер жүрөт каралап.
Адырдан берү жолукту,
Айгайлашып мергендер,
Аны атып алышты.
Ысык сууруп жүрөгүн,
Чаап жетип барышты.
Канышага келишти,
Жылууулай жүрөк беришти.
Чала кууруп жүрөктү,
Жезбилекке жедирди.
Эм болбоду бу дагы,
Мергенчилер жыйналып,
Аюу атып келишти,
Жүрөктү дагы беришти.
Эм болбоду бу дагы.
Оорусу дагы күчөдү,
Мергенчилер чогулуп,
Тоого дагы жөнөштү,
Илбирс издеп жүрүштү,
Жолугуп калаар бекен деп,
Аралап токой баратса,
Жолунан илбирс чыкканы.
Аны атып алышты.
Ичин ылдам жарышты.
Жүрөктү сууруп алышты.
Канды карай чабышты.
Сүйүнүшүп мергендер,
Ысык жүрөк беришти.

Муну дагы куурушуп,
Жезбилекке жедирди.
Мунусу дагы жарабай,
Талгагы дагы тарабай,
Жезбилек жатат туралбай.
Зоо аралап жүрүшүп,
Арстан атып алышты,
Жүрөгүн дагы беришти.
Талгагы дагы жанбады,
Жезбилектей акылман,
Мергенчилер жүдөтүп
Убарага салдым деп,
Кайгы тартып калганы.
Мергендерди карасаң,
Токойлуу зоону аралап,
Буту колун жаралап,
Айбаты күчтүү шер тапты,
Бир мергенди бул басты.
Мергенчиден жан чыкты.
Көптөп муну атышты.
Ичин тездеп жарышты.
Жүрөгүн алып келишти.
Тездеп кууруп беришти.
Бул дагы эм болбоду,
Мергенчилер чогулуп,
Токойлуу черди аралап,
Издеп булар жүрүшсө,
Алдынан жолборс жолукту.
Жолборс көрүп мергендер,
Экөөнү алып ыргытты.
Мергендерден жан чыкты,
Көптөп атып жыгышты.
Жолборстун ичин жарышты,
Жүрөгүн сууруп алышты.
Айбаттуу жолборс жүрөгү,
Эм болуп калаар эми деп,
Мергенчилер сүйүнүп,

Ысык жүрөк алышып,
Ордого чаап барышты.
Муну кууруп жедирсе,
Бу дагы жакшы болбоду.
Жезбилектей сулуунун,
Талгагы дагы жанбады.
Аты күлүк мергендер,
Жолубуз эми болоор деп,
Кыйналып дагы бүттүк деп,
Жаратканга жалынып,
Токойго дагы жөнөштү.
Мергенчилер чогулуп,
Калың токой аралап,
Кайгырышып жүрүшсө,
Кара кулак кабылан,
Кокусунан табылган.
Мергендерге жолуккан.
Мергенчилер көргөнү,
Коркуп алар калганы.
Кара кулак кабылан,
Кишилерди көргөндө,
Араандай оозун ачканы,
Айбат кылып турганы.
Кара кулак кабылан,
Мергендерди качырган.
Кабыланды көргөндө,
Качабыз деп шашылган.
Ал аңгыча болбостон,
Үч мергенди басканы,
Мергендерден жан чыкты,
О дүйнө карай кеткени.
Туш-тушунан жабылып,
Ызы-чуу болуп кыйкырып,
Көптөгөн мерген атышып,
Кабыланды жыгышып,
Ичин жара тартышып,
Жүрөгүнө кол салып,

Ысык сууруп алышып,
Ордону карай чабышты.
Жүрөктү алып келишип,
Энесине беришип,
Жезбилектей сулуунун,
Талгагы эми бүтөөр деп,
Кудайга алар жалынып,
Мергенчилер турганы.
Канышаны карасаң,
Буту жерге тийбестен,
Ылдам басып жүгүрүп,
Алып келген жүрөктү
Эм болуп кетсин ушу деп,
Жезбилектей кызына,
Чала кууруп жедирди.
Жүрөктү жеп Жезбилек,
Тынчып жатып калды эми.
Талгагы такыр жанбастан,
Канча күнү кыйналып,
Азап тартып жүдөгөн.
Өлөм го деп ойлогон.
Кабыландын жүрөгү,
Жезбилекке жакканы.
Жыргап уктап калганы.
Уктай берсин Жезбилек,
Кадамыш кандай каныбыз,
Мергенчилер чакырып,
Кечиримин сураптыр.
Ыракматын айтыптыр.
Мергендердин баарына,
Алтын-күмүш бериптир.
Каза болгон мергендерге,
Үй-бүлөсүн чакырып,
Жүздөн жылкы бериптир.
Кийим кече кылсын деп,
Алтын, күмүш бериптир.
Жылкыларын айдашып,

Үйлөрүн карай кетиптир.
Жезбилектин талгагы,
Ушундай болуп каныптыр.
Ата-эне көөнү тыныптыр.
Жезбилек уктап жатканда,
Бүткөн бойдон тер кетип,
Кыйналган күндөр билинбей,
Көшүлүп уктап калыптыр.
Чалкасынан жатыптыр.
Көргөндөрдүн көзүнө,
Сулуулугу ашыптыр.
Качан эми турат деп,
Кайтаргандар шашыптыр.
Жезбилектей акылман,
Бир канча күнү уктаптыр.
Былк этпестен жатыптыр.
Сүйүнгөнү билинип,
Күлмүндөп уктап жыргаптыр.
Качан эми турат деп,
Каныша көөнү тынбаптыр.
Уйкудан турса жесин деп,
Түрдүү тамак даярдап,
Энеси Каныша баштаган.
Отуз келин, отуз кыз,
Жанынан такыр кетпептир.
Көшүлүп уктап жатканда,
Маңдайынан карасаң,
Жарты толгон айга окшоп,
Аппак болуп маңкаят.
Эки кашы ийилип,
Жаңы туулган айга окшойт.
Эки бетин карасаң,
Аппак болуп жарашкан,
Көргөндү улам караткан.
Эки беттин ортосу,
Жаңы бышкан анардай.
Мурду жагын карасаң,

Тегеретип байкасаң,
Куюп койгон комуздай,
Келбетине жарашкан.
Ооз жагын карасаң,
Куюп койгон оймоктой,
Өз бетине жарашкан.
Эки көзүн карасаң,
Карасы акка жарашкан,
Орто жагын карасаң,
Каухар шамдай жалжылдайт,
Ачылып көзү баркырайт.
Ооздон тишин байкасаң,
Тизип койгон күрүчтөй.
Кайрылып дагы карасаң,
Индиянын берметтей,
Келбетине жарашкан.
Маңдай жактан карасаң,
Тегерек бет оймок көз,
Ай чырайлуу бото көз.
Мындай сулуу эч болбос,
Шыңга бойлуу кымча бел,
Өз боюна жарашат.
Сулуулугу ашынган,
Жезбилектин көркүнө,
Көргөн адам мас болгон,
Талгагы канып Жезбилек,
Жыргап уктап жатканы.
Мыйыгында күлгөнү,
Өзүнө абдан жарашкан,
Күн-түн уктап Жезбилек,
Уйкудан эми турганы.
Тамак ичил калганы,
Кадамыш кан укканы,
Сүйүнүп ал калганы,
Көргөнү келип Кадамыш,
Кызынын алын сураган,
Айланайын балам деп,

Көкүлүнөн сылаган.
Кадамыш кандай атасы,
Жерге батпай кубанган.
Сүйүнгөндөн Кадамыш,
Эки көзгө жаш алып,
Көзүнөн аккан жаштары,
Сакалы ылдый куюлуп,
Тиктегеним жалгыз кыз,
Кудайым мага берди деп,
Жезбилектей кызынын,
Амандыгын тилеген.
Көрөөр менин көзүм деп,
Караар менин кашым деп,
Кыз дагы болсо Жезбилек,
Карманаар менин туум деп,
Жалгыз менин кызым деп,
Кадамыш менен Каныша,
Жезбилектей кызынын,
Жараткандын өзүнөн,
Эсендигин тиленген.
Тилегин кудай бериптир,
Жезбилек эми тыңыптыр.
Кыйналган күндөр өтүптүр,
Кайгы капа кетиптир.
Кара кулак кабылан,
Жүрөгүн жеп Жезбилек,
Талгагы эми каныптыр.
Кадимкидей болуптур,
Ата-эне көөнү толуптур.

ЖЕЗБИЛЕКТИН ТОЛГООСУ, БАЛАНЫН ТӨРӨЛҮШҮ

Күндөн-күнгө күн өтүп,
Күн айланып ай өтүп,
Ай артынан ай өтүп,

Айлар арбып дагы өтүп,
Башкалардан башкача,
Курсагы абдан чоңоюп,
Кудайына сыйынып.
Жараткан өзүң сакта деп,
Тобо таасир бул кылып,
Жезбилек жүрөт кыйналып.
Тогуз айга жетиптир,
Төрөөр маалы болуптур.
Жезбилектей акылман,
Тоголонуп калыптыр.
Тогуз күн дагы болуптур,
Жезбилектей сулуунун,
Айы күнү жетиптир.
Толгоо белги кириптир,
Байбичелер билиптир.
Жезбилекти карасаң,
Бел оорусу күчөптүр.
Чыдай албай Жезбилек,
Абдан катуу жүдөптүр.
Бул кабардын барысы,
Энесине жетиптир,
Каныша шашып кетиптир.
Жезбилекке келиптир,
Абалын анын көрүптүр.
Толгоо улам күчөптүр,
Көргөндүн баары жүдөптүр.
Элиндеги белгилүү,
Кызматчы кызын жиберип,
Тез чакырып кел деди.
Малай кызы жүгүрүп,
Байбичелер чакырды.
Байбичелер келгени,
Эми домун кылганы.
Калгандарын чогултуп,
Эл ичинен жыйнашты.
Чакырып алып келишкен,

Чабармандар кетиптир,
Аларды алып келиптир.
Байбичелер бакылдап,
Билгендерин айтыптыр.
Ырым-жырым кылышып,
Бардыгын алар жасаптыр.
Чачтарын жазып тараптыр,
Бу дагы эле болбоптур.
Бала жерге түшбөптүр,
Эмчи домчу бардыгы,
Айла таппай жүдөптүр.
Жезбилектей сулуунун,
Толгоосу күчөп жатыптыр.
Байбичелер шашыптыр,
Олтургандар кеп салып,
Ойлоп муну табышкан.
Бостон алыс кеткенде,
Толгоосун алып кеткен го,
Катыны болсо кош бойлуу,
Алыска эри кетпейт го.
Кетип калса алыска,
Толгоосу дагы жанбайт го,
Бала жерге түшбөйт го.
Ошондуктан ырымдап,
Эри алыска кеткенде,
Аман-эсен төрө деп,
Тер киймин таштайт го.
Катынга толгоо киргенде,
Жанына коюп коёт го.
Мындай ырым кылбаса,
Бала жерге түшбөйт го,
Деген кебин табышты.
Түркүн сөздөр айтышты,
Олтургандын баарынын,
Ар түрдүү ойду ойлонуп,
Эбирешип калышкан.
Айласы кетип Каныша,

Бүбүнүн баарын издетип,
Элинен таап жыйнаткан,
Арга болуп калаар деп,
Бүбүлөр келди чогулуп,
Бүбүсү дагы окуду,
Сүкүт кылып олтурду.
Кадамыштай каныбыз,
Чабармандар чакырып,
Мазарларга жиберип,
Шайыктарын келтирди.
Билгенинди кыл деди,
Көп кыйнабай баламды,
Айыктырып бер деди.
Шайыктарды карасаң,
Жезбилекке дем салып,
Оң жанын карап уф деди,
Сол жагын карап суф деди,
Алладан медет бол деди.
Кудай-таала кудурет,
Жанына жардам бер деди,
Толгоого жеңил бол деди.
Шайыктардын сикири,
Бу дагы эм болбоду.
Бала жерге түшпөдү.
Кадамыш кан кыйкырып,
Айла таппай шайыктар,
Алы кетип жүдөдү,
Кылаар ишин билбеди,
Шайыктарга кайрылып,
Кадамыш кан айтканы,
Эл алдында жоорайсың,
Жалган сөздү көп айтып,
Элден жыйнап аласың.
Алдында турса билбейсиң,
Кыйналса жардам бербейсиң,
Кадамыш кан жиндеди,
Шайыктарды тилдеди.

Сүф-сүф сөздү көп айтып,
Элди алдап жейсиңер,
Айыктырбай ооруну,
Кылганыңар ушубу.
Силерге кимдер ишенер,
Зикир чалып күүлөйсүң,
Ооруну карап сүф дейсиң,
Эч нерсени билбейсиң.
Мүңкүр-Накир келгенде,
Аны кантип алдайсың,
Мазарга эми барбайсың,
Алдаганды коёсуң.
Үйүңөргө кеткиле,
Иштеп оокат кылгыла.
Деп шайыктарга бакырды,
Үйүн карай айдады.
Кызымын жаны калса деп,
Кадамыш кан каныбыз,
Капаланып кайгырды.
Кандай курган жандарбыз,
Эмне айла таппайбыз,
Чындыгын элге айтпайбыз.
Ар кайсыны бир айтып,
Аларды эмне алдайбыз.
Ушундай кыйын ооруга,
Кандай айла таппайбыз.
Кадамыш кан каныбыз,
Катуу ойлоп шашканы,
Ар кайсы ойго барганы,
Айла таппай калганы.
Ойлоп-ойлоп олтуруп,
Молдолорду чакырды.
Бакшыларын алдырды,
Чогулушуп келиптир,
Ырымдарын кылыптыр.
Бу дагы жардам бербептир.
Алы кетип алсырап,

Жезбилектей сулуунун,
Шайы кетип шалдырап,
Бала түшпөй кыйналды.
Жезбилектин энеси,
Төбөмдө жалгыз жылдызым,
Жакама таккан кундузум,
Сактагын кудай сакта деп,
Мойнуна бото* байлады.
Жанын тилеп кызынын,
Кудайга ал жалынып,
Эки көзү жайнады.
Тегеренип кызына,
Айла таппай турганы.
Күндөр өтүп жатканы,
Жезбилек эстен танганы.
Көргөндөрдүн баарысы,
Коркушуп алар калганы.
Жезбилектин абалын,
Кадамыш кан укканы.
Эми эмне кылам деп,
Айласын таппай шашканы.
Жезбилектин толгоосу,
Тогуз күндөн ашканы.
Молдолору окуду,
Бакшылары секирди.
Байбичелер олтурду.
Булардан айла болбоду,
Бала дагы түшпөдү.
Эшендерин чакырды,
Эбин тап деп бакырды.
Эшендери окуду,
Кыймылдатып келдесин,
Селкилдетип селдесин.
Чил жаасынын бүткөнү,
Эм болбоду бу дагы.
Эшендери шашканы,
Айла таппай жатканы.

Дарыгерлер алдырды,
Чогулушуп келишип,
Дарылашып жатканы.
Бала дагы түшпөдү,
Эми кандай болот деп,
Жезбилек жатат кыйналып,
Ары-бери толгонуп,
Ажалымдан мен мурун,
Өлөм го деп ойлонуп.
Азиз жандан түңүлүп,
Эсине түшүп Бостону,
Алп Бостондой жарымдын,
Көзүн көрбөй калам деп,
Капа болуп кайгырып.
Сактай көр кудай жанымды,
Деп Жезбилектей акылман,
Үмүтүн үзбөй жанынан,
Кудайга ал жалынат.
Кадамыш кан каныбыз,
Дарыгерлер чакырып,
Зоого чыгып баргыла,
Кырма кызыл дарыны,
Издеп таап келгиле,
Жезбилекке бергиле,
Деген сөзүн айтканы.
Кадамыш кан буюрду,
Бооруна алып колдорун,
Дарыгерлер жүгүрүп,
Зоого карай кетишти.
Чогулушуп баарысы,
Табабыз муну кайдан деп,
Ойлонушуп жүргөнү.
Зоого чыгып барганы,
Кырма кызыл дарыны
Издеп жүрүп тапканы.
Зоо боорунда дарысын,
Кырып алган сарысын,

Тапканына сүйүнүп,
Канды карай чапканы.
Канышанын колуна,
Алып келип бергени.
Сууга салып эзишип,
Шыпа болсун ушул деп,
Ичиришип жатканы.
Бу дагы шыпа болбоду,
Бала жерге түшпөдү.
Айласыш дагы табышпай,
Дарыгерлер карасаң,
Талааларга барышкан,
Тандап жүрүп табышкан.
Чөптөн терип алышкан,
Кайнатма кара дарысын,
Дарыгерлер чогулуп,
Кайнатып муну алышкан.
Жезбилекке беришкен,
Дарынын алы жетпеди,
Бала жерге түшпөдү.
Толгосу дагы жанбады.
Дарыгерлер чогулуп,
Кан алдына барышып,
Биздин күчтөр жетпеди,
Деген кебин айтышып,
Үйлөрүнө кайтканы.
Кара бойдон тер кетип,
Жезбилек жатат чыдабай.
Атимбүлөр* чогулуп,
Шам жагууну болжоду.
Супураны жайгыла,
Электей жеңил болсун деп,
Төрөтү оңой болсун деп,
Унду элеп алгыла.
Камырды жууруп койгула,
Калың кылып жайгыла.
Төрт табакка бөлгүлө,

Салынган камыр үстүнө,
Шамды сайып койгула.
Батма-Зуура жолуна,
Атагыла муну деп,
Атимбүсү айтканы.
Бүбүлөрүн шаштырып,
Табакка майдан салдырып,
Кудай өзүң оңдо деп,
Шам жакканга даярдап,
Ак пахтаны майлашып,
Таза чийге орошуп,
Кырк бир шамын жасашып,
Төрт табакка бөлүшүп,
Бүбүлөрү жүгүрүп,
Шам жагууга жүгүнүп,
Жезбилектей сулууну,
Бүбү Кадича колдо деп,
Кырк бир шамын күйгүзүп,
Баары өйдө турушуп,
Кудайга алар сыйынып,
Таазим кылып турганда,
Селдесин салып мойнуна,
Алла үү деп көп айтып,
Кыдырып жүргөн дубана,
Кадамыш кандын ордого,
Киришип алар келгени.
Дубаналар келди деп,
Кудай бизге берер деп,
Ээрчитип алып аларды,
Жезбилектин үстүнө,
Киргизишип койгону.
Жин пери болсоң кеткин деп,
Илешкен болсоң чыккын деп,
Дубаналар кобурап,
Кудай өзүң колдо деп,
Төрт катындын колунан,
Шамды тартып алганы.

Селдесин салып мойнуна,
Теспесин алып колуна,
Алла үү, алла үү дешип,
Зикир чалып жүргөнү.
Кудайга алар сыйыныш,
Тобо таасир көп кылып,
Жезбилектей сулууну,
Бир нече жолу айланып,
Зикир чалып жүргөндө,
Шамы күйүл түгөндү.
Бала жерге түшпөдү,
Булардан жардам болбоду.
Дубана менен бүбүлөр,
Качып алар жөнөдү.
Кадамыш канды карасаң,
Эки колун көтөрүп,
Кудайдан жардам сурады.
Жакшылык мага бер деди,
Кыйналбай төрөп алса деп,
Кызымын жаны калса деп,
Жаратканың чын болсо,
Тилегимди бер деди.
Толгоосун кудай оңдо деп,
Бала жерге түшсүн деп,
Тилегим кудай берсин деп,
Ак сары башыл соёюн,
Өпкөсүн сууруп чабайын,
Жезбилектей кызыма,
Кудайы кылып берейин.
Кадамыштай каныбыз,
Кызым аман калса деп,
Кудайына жалынып,
Тобо таасир көп кылып,
Кудайы айтып турганы.
Он эки күн дегенде,
Өлө турган болгондо,
Аса кармап колуна,

Теспе салып мойнуна,
Аппак кийим кийинген,
Ак чач кемпир келгени.
Умай эне экенин,
Эч ким билбей калганы.
Жезбилекке жеткени,
Көргөндөрдүн баарысы,
Таңданышып калганы.
Умай эне экенин,
Булар эми билгени.
Умай эне колдойт ко,
Эсен аман төрөйт го,
Бала жерге түшөт го,
Деп ойлошуп турганы.
Умай эне карасаң,
Кудайым өзүң колдо деп,
Ичин сылап койгону,
Үч жолу сылап башынан,
Эл көчүп жатат тур деди.
Энекеңди кыйнабай,
Тезирээк жерге түш деди.
Умай эне деди да,
Көздөн кайым жок болду,
Олтургандар таң болду.
Бала түштү бакырып,
Атакелеп чакырып.
Катындары жүгүрүп,
Ороп жерден алганча,
Оодарылып турганы,
Олтуруп бала калганы.
Оокат бер деп ыйлады,
Олтургандар таң калды,
Бакшы менен бүбүлөр,
Тура албастан качканы.
Жолун издеп таба албай,
Молдолоруң шашканы.
Жезбилек эске келгенче,

Бала туруп басканы,
«Эне, тур!» деп шашканы.
Бул кабарды Кадамыш,
Баргандардан укканы.
Нөкөрлөрүн чакырып,
Шырбаз козу сой деди,
Тез бышырып кел деди.
Балага этти бер деди.
Алп баласы алп болот,
Бала этке тойсун дейт,
Ыйлаганын койсун дейт.
Козунун этин бышырып,
Балага баарын берди дейт.
Бала карап турбастан,
Оозун чоң ачты дейт,
Төрт чеңгелдеп салды дейт.
Чайнап жутуп койду дейт.
Бала туруп кыйнады,
Тойбодум деп ыйлады.
Кадамыш кан келди дейт,
Жээнин тактап көрдү дейт.
Таята деп турду дейт,
Тойбогонун айтты дейт.
Кадамыш кан шашыптыр,
Бостон алптын баласы,
Атасындай алп болот,
Торпоктордон сойгун дейт,
Тез бышырып келгин дейт.
Балам жеп тойсун дейт.
Үч торпокту союптур,
Биринин этин бышырып,
Алып келип коюптур.
Алп Бостондун баласы,
Шыпырып жеп койду дейт.
Бир торпок этин жегенде,
Чала тоют болдум дейт,
Дагы болсо жеймин дейт.

Ошентип бала уктады,
Кадамыш кан турбады,
Тойго деп элин чакырды,
Бешик той деп атады.
Ал аңгыча болбоду,
Эки торпок эттерин,
Бышырып эми койгону,
Бала уктап турганы,
Толугу менен балага,
Алып келип беришти.
Эки торпок этине,
Чала тоют болгону.
Тойго келген адамдар,
Толук муну укканы.
Тойго келген акылман,
Баарың мында келгин деп,
Кадамыш кан чакырды.
Неберелүү болгомун,
Атын коюп бергиле,
Деп Кадамыш кан айтканы.
Жезбилек анда кеп айтты,
Аты даяр деп айтты.
Бостон атын койгон дейт.
Жезбилектей акылман,
Атасына кайрылып,
Атын Бөрүбай-Султан койгун деп,
Атап өзү кеткен дейт.
Аты сонун экен деп,
Уккандын баары макул дейт.
Ат коюлду балага,
Бөрүбай-Султан болсун деп,
Атасы муну койгон деп,
Кызык аты болгон деп.
Тойго келген элдери,
Баталарын беришип,
Таркап алар кеткен дейт.
Бала тамак дегенде,

Той этинен бир бодо,
Этин алып койгон дейт.
Бөрүбай-Султан ошондо,
Калтырбай жеп койгон дейт.
Тогуз күндө торолуп,
Он күндө ойноп калган дейт.
Энекеси Жезбилек,
Кыйналганы жоюлуп,
Дарманына кирген дейт.
Апасынын жанына,
Бөрүбай-Султан барган дейт,
Кучактап алып баласын,
Өөп жыттап калган дейт.
Күндөн күнгө чоңоюп,
Бала эсине кирген дейт.
Тай атасы Кадамыш,
Бөрүбай-Султан баланы,
Эч нерседен кемитпей,
Жакшылап аны баккан дейт.
Тарбия таалим берген дейт.
Элдин көзү тиет деп,
Мойнуна тумар таккан дейт,
Атасынын ордуна,
Ары балбан, ары алп,
Бөрүбай-Султан калды дейт.
Кадамыш кан айткан дейт,
Алп баласы алп болуп,
Жакшы чыгып небере,
Кадамыштай канынын,
Көөнү эми тынган дейт.
Атка минигт ойносо,
Көтөрө албай койгон дейт.
Бөрүбай-Султан балага,
Ат табылбай калган дейт.
Кадамыш кан кеп жылкы,
Ичинен ат караса,
Бөрүбай-Султан балага,

Ат жарабай калган дейт.
Жезбилек турду ойлонуп,
Оң жагына толгонуп,
Кырк жигитке жиберип,
Бир Карабоз берсин дейт,
Убактылуу минсин дейт.
Жезбилектин айтканын,
Жигиттери аткарып,
Алып келип бергенде,
Бөрүбай-Султан балага,
Бир аз жагып калган дейт.
Арадан нечен күн өтүп,
Ай айланып жыл өтүп,
Айлар айга тогошуп,
Жылдар жылга оошуп,
Бөрүбай-Султан ошондо,
Он эки жашка толгон дейт,
Ойноп-күлүп жүргөн дейт.
Ойной турган жигит жок,
Жигит болсо теңи жок.
Бөрүбай-Султан баладан,
Балдар качып калган дейт.
Атын уккан жигиттер,
Ат чабым жерден качкан дейт.
Бөрүбай-Султан баланын,
Кордугуна чыдабай,
Чогулган жигит айткан дейт.
Атасы жок айбан дейт,
Энеңди таштап атакең
Элине качып кеткен дейт.
Бизди көзгө илбейсиң,
Атаң ким, сен билбейсиң.
Бул жерде сенин атаң жок,
Атаң тургай элиң жок.
Элиң тургай жериң жок.
Эчтекени билбейсиң,
Эрмек кылыл кубалап,

Бизди кармап ыргытып,
Балбанмын деп жүрүсүң.
Кыйын болсоң сен байкуш,
Атаңды издеп барбайсың.
Жериңди издеп таппайсың.
Желмогуз болуп бул жерде,
Кутуруп сен жүрөсүң.
Өзүңдү ким деп билесиң,
Деген сөздү айтышып,
Бөрүбай-Султан балага,
Жакындабай качышып,
Кетишиптир жигиттер.
Балдардан мындай жеме угуп,
Кемсинткен мындай кеп угуп,
Бөрүбай-Султан карасаң,
Капаланып кайгырып,
Ойноп жүргөн жеринен,
Энесине келиптир.
Жезбилектей акылман,
Бөрүбай-Султан баланын,
Капалыгын билиптир.
Айланайын Бөрүбай-Султаным,
Капаланып калыпсың.
Кандай кепти уккансың,
Эминеден кемин бар.
Капа болгон түрүң бар.
Көөнүңдү ким оорутту,
Ачык айтып ак сүйлө,
Кебиңди мен угайын,
Кеминди мен табайын.
Айланайын кулунум,
Бардык менин муунум,
Жүрөгүмдүн толтосу,
Муунумдун калтасы.
Айланада элиң бар,
Ардактаган атаң бар.
Олтурсаң алтын тактың бар,

Жүргөнүң кандын ордосу,
Капа болоор жайың жок.
Ачык айтып ак сүйлө,
Деп Жезбилек сурады.
Алдындагы баласы,
Ойлонуп дагы турбады.
Айланайын энеке,
Мен айтайын укканды.
Ойноп жүргөн балдардан,
Көңүлүм калып турганды.
Калпы болсо жемеле,
Менин атам ким эле.
Бөрүбай-Султан ошондо,
Атам болсо чындыгы,
Кайда кетип жоголгон,
Туугандарым ким болгон.
Капа болуп атакем,
Сени таштап кеткенби,
Атам менин бар болсо,
Жери кайда болуучу,
Эли кайда болуучу.
Атам кандай киши эле,
Бул жер жери болбосо,
Коргогон эли болбосо,
Кайдан келип калды эле.
Акылманым энеке,
Сени кандай алды эле.
Капаланыш кимдерге,
Кайда кетип калды эле.
Эл жеринен бездиби,
Эрмегим эне сендейди,
Кандай таштап кетти эле.
Жашырбастан энеке,
Чындыктын баарын айтып бер.
Атаң жок деп айтканга,
Чыдабай мен турамын,
Чындыкка көңүл бурамын.

Айтканыңды угамын,
Бөрүбай-Султан баласы,
Баарын сурап турганда,
Жезбилек көңүл бурганы.
Солкулдап ыйлап турганы,
Ботодой көзү жалдырап,
Муундары калтырап,
Баласынын алдында,
Жашын төгүп турганы.
Аныгын мен айтамын балам,
Атаң Бостон алп эле,
Күн батыштан келди эле,
Каардуу душман жеңди эле,
Издеп мени келди эле.
Кармашканын кыйраткан,
Кара жерге сулаткан,
Артык баатыр ал эле.
Балбандык жагы бар эле.
Атаңдын элин сурасаң,
Аралыгы бул жерден,
Алты айдан ашык жол эле.
Атаңдын баатырдык шаңы мол экен,
Карача-Дулай эл экен.
Калың кыпчак элинен,
Бөлүнүп чыккан дээр экен.
Бостон алптын атасы,
Кан Бууба деген кан экен.
Жети атадан бер жакка,
Калыстык менен башкарган,
Элине жаккан кан экен.
Ошол сенин чоң атаң,
Бостон сенин өз атаң.
Рапшан-Дулай жердеген,
Кыргыз кыпчак эл деген,
Атаңдын жери ошо экен.
Жыргап жаткан эл экен,
Телегейи тең экен.

Атагымды угуптур,
Мени издеп чыгыптыр.
Балбандыгын мен баалап,
Баатырдыгын мен каалап,
Колумду ага сунганмын,
Түбөлүк жар кылганмын.
Жыргалды жакшы сүргөндө,
Үч жылга жакын болгондо,
Кабар келди калкынан,
Карабоз аты айткандан,
Кайгыланып алп Бостон,
Капа болуп калганы.
Сенин атаң Бостондун,
Карабоз деген аты бар.
Айбан десең акылман,
Адамдан артык сүйлөгөн.
Аярлык жагы андан бар,
Атаңды баштап ал жүргөн,
Болоор ишти мурунтан,
Аярлык менен ал билген.
Атаңа айтып ал жүргөн,
Карабоз жайы ушундай,
Өнөрү бар бир далай,
Алп атаңа кошулуп,
Карача-Дулай элинен,
Кырк сарбаз кошо келишкен,
Катуу согуш болгондо,
Атаңа дем беришкен.
Ар бир сарбаз кубаттуу,
Жүз адамга тең келген.
Өз элинин ичинен,
Тандап жүрүп ээрчиткен.
Ал сарбаздарды карасаң,
Окшош Карабоздор минишкен,
Тай атаңдын көп эли,
Ардактап аны жүрүшкөн.
Баатырдыгын билишкен,

Балбандыгын баалашкан.
Тай атаңдын көп эли,
Тандап жүрүп кыз алган,
Атагы чыккан уз алган.
Кадамыш кандык көп элге
Күйөө болуп калышкан.
Үйлүү жайлуу болушкан.
Жыргап алар жүрүшкөн,
Ошолор сенин тууганың.
Эч нерсени элебей,
Эли журтун кенебей,
Ата-энесин ойлобой,
Ойноп Бостон жатканда,
Эли журтун чапканын,
Ата-энесин олжолоп,
Кыйындыкка салганын,
Элин айдап кеткенин,
Карабоз барып билиптир.
Кабар айтып келиптир.
Ата-энемди табам деп,
Ошондо атаң жөнөгөн.
Алп Бостон жөнөп жатканда,
Боямда бала болгонун,
Мен ага айтканда,
Кайрылып туруп муну айтат.
Эркек уул туулса,
Атын БӨРҮБАЙ-СУЛТАН кой деген.
Эр азамат болгондо,
Элирип күчкө толгондо,
Атам деп мени жоктосо,
Айтып бер деп суранса,
Менин жайым айтып кой,
Деген сөзүн калтырган.
Кагылайын энеке,
Кылган ишиң береке,
Айткандарың эп экен,
Уккандарың кеп экен.

Атакем кетсе эл издеп,
Ата-энесин издеп,
Кыйналганын ал элестеп,
Алыс жакка ал кетсе,
Көптөн бери келбесе,
Кабарын эч ким билбесе,
Издеп эч ким барбаса,
Кабарсыз болгон атама,
Мен издеп эми барамын.
Төгөрөктүн төрт бурчун,
Төрт айланып чыгамын,
Атамы издеп табамын.
Дүйнөнүн миң бурчун,
Төрт айланып чыгамын,
Атамы издеп табамын.
Дүнүйөнүн миң бурчун,
Миң айланып чыгамын,
Атамы издеп табамын.
Калдайып мында жатканча,
Аркасынан барамын.
Атасы жок дедирбей,
Атамы издеп табамын.
Эл жериме барамын,
Бөрүбай-Султан ошентип,
Энесине айтканы.
Жезбилек анда сөз айтат,
Айланам балам, деп айтат.
Боорутка жүнүң бооруңда, балам.
Боюндан түлөп түшө элек, балам.
Булкушаар чагың боло элек, балам.
Кабырга сөөгүң ката элек, балам.
Кармашаар чагың боло элек, балам.
Балтыр этиң толо элек, балам.
Балбандык жагың боло элек, балам.
Айланайын ардактуу, балам,
Муундарың ката элек, балам.
Жолуңдан алптар жолукса, балам,

Айгайлап кирип аларга, балам,
Алышаар чагың боло элек, балам.
Алыскы жолго чыгышка, балам,
Айтылуу жашың жете элек, балам.
Атаңды издеп чыгышка, балам,
Дагы үч жыл күтүп бер, балам,
Жоо жарагың камдайлык, балам,
Жоокерге деп арнайлык, балам,
Алыскы жолго шайлайлык, балам,
Жашың жетсин он бешке, балам,
Белиң катсын алышка, балам,
Жетилген бойго ченейлик, балам,
Жоо киймин тандайлык, балам,
Сага ошону камдайлык, балам,
Даярдыкты көрөлүк, балам.
Көңүлдү сага бөлөлүк, балам,
Ошого сен күтүп бер, балам,
Даярдыкты бүтүшөөр, балам.
Жезбилектей акылман,
Баласына айтканы.
Бөрүбай-Султан кеп айтат,
Күтпөймүн эми деп айтат.
Атамдан кабар болбосо,
Кантип күтөм деп айтат.
Күтпөсөң балам кантейин,
Атаңдын кебин айтайын.
Барамын деп оолукса,
Карабоздун изине,
Салып коё бер деген.
Ата-бала таанышка,
Ушул белги болсун деп,
Белиндеги кетечи,
Белгилүү артык жасаган,
Үлгүсүн мага калтырган.
Кадамыштай каныбыз,
Тактысында олтурса,
Эки бирдей жылкычы,

Чаап жетип келген дейт.
Кадамыштай канына,
Кирип салам берген дейт.
Айланайын каныбыз,
Жылкылардын ичинде,
Бир кула бээ бар эле,
Жылкылардан чоң эле.
Укмуштай болгон бээ де,
Үч күндөн бери тууй албай,
Жатып туруп жүрөт дейт.
Кулун башын чыгарып,
Энесин ээмп жүрөт дейт.
Мындай укмуш болбойт дейт.
Жылкычылар айтканда,
Кадамыш кан ойлонуп,
Балбандардан экини,
Чакырып алып өзүнө,
Жылкыларга баргыла,
Тууй албаса кула бээ,
Жатканда баса калгын дейт.
Башы чыккан кулунду,
Бириң сууруп алгың дейт.
Кадамыш кан айтканда,
Эки балбан жөнөйт дейт.
Шашыла басып балбандар,
Жылкыларга жеткен дейт.
Жылкычыдан сурашып,
Кула бээңер кайда дейт.
Жылкычылар ээрчитип,
Кула бээ жакка барган дейт.
Кула бээни көрсөтүп,
Беш күндөн бери туубайт дейт.
Эки балбан далдайып,
Кула бээни аңдышып,
Жакындап алар барган дейт.
Кула бээнин кулуну,
Башын ылдый чыгарып,

Эмчегин ээмп жүрүштүр,
Муну көргөн балбандар,
Айраң болуп турган дейт.
Кула бээ болсо чыдабай,
Өйдө-төмөн баскан дейт.
Амалы калбай, шашкан дейт.
Кула бээ жата калганда,
Балбандар баса калган дейт.
Кулунду кармап башынан,
Балбандар сууруп алган дейт.
Тууй албай жүргөн кула бээ,
Чаты айрылып өлгөн дейт,
Азапты шонтип көргөн дейт.
Кулун жерге түшкөндө,
Карап турса балбандар,
Тура калып кулуну,
Бир силкинип алды дейт.
Кула бээнин кулуну,
Кула болуп калды дейт.
Кармайбыз деп кулунду,
Балбандары барган дейт.
Буларды карап кулуну,
Дагы бир силкинип алды дейт.
Кула кулун карасаң,
Укмуштай болуп чоңоюп,
Чоң ат болуп калды дейт.
Көргөн көзгө ишенбей,
Балбандар айраң болду дейт.
Карап турбай балбандар,
Ноктону башка салды дейт,
Жүгөндү башка катты дейт.
Карап турбай балбандар,
Тоодой болгон кула атка,
Жайдак экен дебестен,
Экөө минип алды дейт.
Чапкылашып балбандар,
Кадамыш канга келди дейт,

Кирип салам берди дейт.
Сиз жиберген кулунду,
Алып келдик каным дейт,
Тагынан түшүп Кадамыш,
Атка жакын келди дейт.
Айлантып карап Кадамыш,
Бул кула атты карасам,
Жаралыптыр кайыптан,
Деген сөзүн айтты дейт,
Бардык мүчө келишкен,
Жал куйругу тайкы дейт,
Күлүктүк жагы артык дейт.
Күчтүүлүгүн карасам,
Карабоздон ашык дейт.
Кудай таала кудурет,
Буйруптур бизге дейт.
Көз тийип калып жүрбөсүн,
Көкүлгө тумар таккыла дейт.
Жакшылап муну баккыла,
Жети түрлүү жибектен,
Эшип муну койгула дейт.
Кызыл мончок көк мончок,
Өткөрүп муну койгула дейт.
Элдин көзү тийбесин,
Тоодой болгон кула аттын,
Мойнуна байлап койгула,
Деп Кадамыш кан айткан дейт.
Бөрүбай-Султан чакыр дейт,
Небереси токтобой,
Кадамыш канга келди дейт.
Небересин бир карап,
Тоодой болгон кула атты,
Жылоосунан бек кармап,
Неберем сага жагат дейт,
Минишиңе жарайт дейт,
Өзүң минип жүргүн дейт.
Кудай таала колдосун,

Кыдыр болсун жолдошун,
Узун болсун өмүрүң,
Максатыңа жеткин дейт.
Жылоосунан бек кармап,
Кадамыш кан тай атасы,
Тоодой болгон кула атты,
Алдына туура тартты дейт.
Бөрүбай-Султан ошондо,
Атыңар мага жагат деп,
Тай атасы Кадамыш канга,
Бракматын айткан дейт.
Жезбилектей апасы,
Шөкүлө кийип башына,
Жакасы менен этегин,
Жеңи менен өңүрүн,
Айландырып баарына,
Алтындан седеп койдурган.
Кооздотуп тиктирген,
Желекчесин жамынып,
Эки жеңин кийбестен,
Желбегей басып Жезбилек,
Бу дагы келди жанына.
Баласын ал кучактап,
Айланайын кулунум,
Атың сага кут болсун,
Алтындан ашык башыңа,
Атаңкыдай бак консун.
Душмандарың мерт болсун,
Баласын өөп маңдайдан,
Жезбилек бата кылганы.
Бөрүбай-Султан балага,
Ошентип ат табылып,
Казынадан карашып,
Ээр токум таппаптыр.
Кадамыш кан каныбыз,
Усталарды чакыртып,
Кула атка жараша,

Өлчөп ээр жаса дейт.
Ээринин үстүнө,
Алтын күмүш чегер дейт.
Башына салган жүгөнү,
Алтын менен күмүштөн,
Аралашып өрүлсүн,
Кооз болуп көрүнсүн.
Көмөлдүрүк куюшкан,
Алтын менен күмүштөн,
Чегерилип койсун дейт,
Ойдогудай болсун дейт.
Басмайылын башкача,
Келиштирип жаса дейт.
Үзөнгүсүн алтындан,
Жасагыла деп айтат.
Бөрүбай-Султан баламдын,
Көөнү толсун деп айтат.
Ат жабдыктар жарашып,
Жаркылдап турсун деп айтат.
Кадамыш кандай атасы,
Даярдык көрүп жатканда,
Жезбилек карап турбады,
Айылдагы уздарды,
Алдыма алар келсин дейт.
Тандалмалуу уздардан,
Чогулушуп келди дейт.
Карап турбай Жезбилек,
Тапшырманы берди дейт.
Казынаны каратып,
Кара кийиз алган дейт.
Токуму мындай болсун деп,
Уздарга айткан дейт.
Ак кийизди алдырып,
Ичмегине салсын дейт.
Кызыл манат алдырып,
Кара жибек, ак жибек,
Кош кайыктап тиксин дейт.

Бул көпчүгүнө болсун дейт.
Уздарга тапшырып,
Эртерээк муну бүтсүн дейт.
Элинен мерген чыгарып,
Алыска тоого жибертип,
Кырк текенин терисин,
Ордосуна алдыртып,
Кишилерди чакыртып,
Түгүн таза кырдыртып,
Балбандарды чогултуп,
Кырк текенин терисин,
Гүдөрү кылып ийлетип,
Теринин ийи жеткенде,
Булгаары болуп кеткенде,
Бөрүбай-Султан уулуна,
Тонун ченеп бычканы,
Уздарга бергени,
Тиккиле муну дегени.
Кара жибек алдырып,
Кош кайыктап тик деди.
Жеңи учу бекем болсун деп,
Кабаттап тери койдурду.
Жезбилектей биларман,
Шыгын артык ашырды.
Уздарын чакыртып,
Гүдөрү тери алдырып,
Шымын өлчөп бычканы.
Тигиши жакшы болсун деп,
Алтымыш узга тиктирди.
Кашаты бекем болсун деп,
Кабаттап тери койдуруп,
Кош кайыктап тиктирди.
Багалек бекем болсун деп,
Кабаттап тери койдуруп,
Тарамыш менен тиктирди.
Тигиштердин баарысын,
Тебе сайып тиктирди.

Тигиши жатык болсун деп,
Келин кыздар тандатып,
Кыркын алып келтирди.
Тигишин ага тиштетип,
Жезбилектей акылман,
Уздарды иштетип,
Тону, шымын бүтүрүп,
Бөрүбай-Султан кийсин деп,
Баласына атады.
Тай атасы Кадамыш,
Бөрүбай-Султан өзүнө,
Баштады эми бардык иш.
Баатырына башкача,
Курал жабдык жасатыш.
Калкындагы устаны,
Калтырбай баарын чакырды.
Жыйналган уста караса,
Жүздөн ашыш кетиптир.
Чын болоттон тандатып,
Бөрүбай-Султан ататып,
Чарайна, чопкут койдуруп,
Чым бадана торгой көз,
Найза учу өтпөс болсун деп,
Усталарга тапшырып,
Зоотту жаса дегени.
Эки батман курч болот,
Туулгасы болсун деп.
Ай балта чапса өтпөсүн,
Кылыч чапса кеспесин.
Бөрүбай-Султан уулумун,
Башына өтпөс болсун деп.
Кылыч тийсе кыңгырап,
Колдон ыргып кетсин деп.
Ай балта чапса тайгылып,
Алыска барып түшсүн деп,
Келиштирип аземин,
Жасагыла муну дейт.

Алты батман болоттон,
Колго кармап жүрүшкө,
Калканын жасап бүткүн дейт.
Бөрүбай-Султан балага,
Бул куралдар жаксын дейт.
Он эки батман болоттон,
Ай балтасын куйгун дейт.
Тоону чапса томкорсун,
Алпты чапса аңтарсын.
Асылам деген душманы,
Айбатынан жалтансын.
Кыйын курал ушул дейт,
Кылдаттык менен жаса дейт.
Ылдамдап мунун бүтсүн дейт,
Отуз батман болотту,
Эритип жүрүп тазалап,
Курч болотун тапсын дейт.
Кооздугун ашырып,
Андан кылыч жаса дейт.
Сабына алтын орнотуп,
Булгаарыдан каптатып,
Колго ыктуу болсун дейт.
Чабышам деген балбаны,
Заарканып турсун дейт.
Бөрүбай-Султан баланын,
Көңүлүнө толсун дейт.
Усталардан чыгышсын,
Токойлорго барышсын.
Он эки кулач чынардан,
Таңдап кесип келишсин.
Найза сабы жасалсын,
Алтын менен сырдалсын,
Кармай турган жерине,
Булгаарыдан капталсын.
Курч болоттон даярдап,
Заар менен сугарсын.
Даярдалган сабына,

Найза тыгын орнотсун.
Тийген жери ырбасын,
Душмандары кыйрасын.
Эртелеп муну бүтсүн дейт.
Кең токойго жиберип,
Алтымыш кулач чынарды,
Таап алып келгиле.
Баш аягын тегиздеп,
Жаага аны ийгиле.
Пил терисин ийлетип,
Тегиздеп аны тилгиле.
Отуз кабат өргүлө,
Жаа башына бекитип,
Мыктылыгын билгиле.
Жебени жакшы тепсин деп,
Алты кыр ашып кетсин деп,
Жебелердин учтары,
Болот менен учталсын,
Заар менен сугарсын.
Кадамыштай каныбыз,
Жакшылап баарын бүтүр деп,
Усталарга тапшырды.

БӨРҮБАЙ-СУЛТАНДЫН АТАСЫН ИЗДЕП ЖӨНӨГӨНҮ

Тай атасы Кадамыш,
Энекеси Жезбилек,
Бөрүбай-Султан балага,
Даярдыгын белгилеп,
Атасын издеп барышка,
Жоо кийимин атаптыр,
Кийишке баарын тактаптыр.
Бөрүбай-Султан балага,
Жезбилектей энеси,
Атадан калган кетечи,

Берип турган кези экен.
Айланайын кулунум,
Алыскы жолго сен барсаң,
Атаңды издеп сен тапсаң,
Алп атаңа жолуксаң,
Кантип аны тааныйсың.
Жолугушуп калсаңар,
Кандай айла кыласың.
Атаң белги калтырган,
Уул бала төрөлсө,
Эсен аман чоңойсо,
Мени издеп жөнөсө,
Кетечи белги болсун деп,
Атайлап аны тиктирген.
Менин балам экенин,
Кетечиден тааныйм деп,
Атаңдан калган белги деп,
Белине тагып бер деген.
Мына ушундай кетечи,
Атаң Бостон белинде,
Байланып ал жүргөндүр.
Атаң менен жолуксаң,
Салыштырып карайсың,
Сен ошондон тааныйсың.
Бул кебин айтып Жезбилек,
Бөрүбай-Султан белине,
Бекемдеп байлап бергени,
Чоң белги ушул дегени.
Бөрүбай-Султан баласы,
Аманат калган белги деп,
Мен ушундан тааныйм деп,
Кетечиге тигилип,
Кайта-кайта карады.
Атакеси Бостонго,
Жолугаарын самады.
Кийимдерин кийиптир,
Курал жарак баарысын,

Боюна бала илиптир.
Жоо куралын жасаптыр,
Кайда барса жарайт деп,
Алп балага атаптыр.
Чоң кула атын токуса,
Ээр токум куюшкан,
Кула атка жарашып,
Жаркырап жатып калыштыр.
Бөрүбай-Султан баласы,
Атасын издеп жөнөшкө,
Даярдыгы бүтүптүр.
Кадамыш менен Жезбилек,
Арнап сөзүн айтканы.
Бөрүбай-Султан алп бала,
Айтканга көңүл бурганы,
Сөзүн угуп турганы.
Жезбилек сөзүн баштады,
Барба десем болбодуң,
Жаштыгыңды билбедиң.
Эч кимди көзгө илбедиң.
Он үч жашка келгенде,
Атаңды издеп жөнөдүң.
Бийик белдер ашасың,
Кургак чөлдөр басасың,
Көрбөгөн жерге барасың.
Жолуңдан алптар жолукса,
Кандай айла кыласың.
Атаңдан калган кырк сарбаз,
Ээрчитип алгының.
Жолду алар билишет,
Эрмек болуп жүрүшөт.
Жолуңдан жоо жолукса,
Сага жардам беришет.
Атаңдан калган кырк сарбаз,
Тууган болуп жүрүшөт,
Сага ошолор күйүшөт,
Деген сөзүн айтканы.

Бөрүбай-Султан баланын,
Жооп айтып турганы.
Элден-элден кеп угам,
Атаң Бостон деп угам.
Арзып келип алыстан,
Энеңди алган деп угам.
Атакең Бостон болгону,
Эч нерседен коркпогон,
Баатыр болгон деп угам.
Алптарды ал аңтарган,
Дөөлөрдү көзгө илбеген,
Коркконду ал билбеген.
Жалгыз өзү кармашып,
Алп болгон Бостон деп угам.
Мен атамдай боломун,
Жалгыз өзүм барамын.
Атакемдин кырк сарбаз,
Бул жерде жашап калыптыр,
Аларыңды мен козгоп,
Убарага салбаймын.
Жол жүрүштөн коркпоймун,
Алла-таала кудайдан,
Салганын мен көрөмүн.
Жалгыз өзүм барамын,
Атамды издеп табамын.
Деген сөзүн айтканы,
Даярданып жатканы.
Тай атасы Кадамыш,
Бөрүбай-Султан деп айтат,
Атыңа мингин көрөйүн,
Сени сындап билейин.
Бөрүбай-Султан баласы,
Ыргып атка мингени.
Ары-бери бастырып,
Бөрүбай-Султан турганы.
Тай атасы Кадамыш,
Айландырып карады.

Курал-жарак баарысы,
Көңүлүнө жарады.
Өткөндөрдү санады,
Тегеретип тай ата,
Бардык жактан сынады.
Балбандык жагын караса,
Атасынан калышпайт.
Мүчөлөрү келишкен,
Балбандык жагы артыкча,
Атка минген турпатын,
Ойлоп туруп караса.
Баатырдыгы башкача,
Он үчтөгү жаш бала.
Алптардай болуп көрүнөт,
Коркууну ал билбейт.
Жалгыздыктан жалтанбайт,
Алыс жолго барам деп,
Атамы издеп табам деп,
Оюман такыр кайтпайм деп,
Оолугуп бала турганы.
Кадамыштай каныбыз,
Байкап чыкты бардыгын.
Кийген кийим куйгандай,
Өз боюна жарашкан.
Бөрүбай-Султан карасаң,
Курал-жарак жарашып,
Бардык жактан келишкен.
Минген атын караса,
Дулдулдардан кем эмес,
Анык буудан экен дейт,
Бөрүбай-Султан өзүнө,
Табылган экен бул ат дейт.
Бул кайыптан жаралып,
Туулуп калган экен дейт.
Кудай таала кудурет,
Бөрүбай-Султан өзүнө,
Буйруп койгон экен дейт.

Тай атасы сынаптыр,
Сынына бала толуптур.
Атасын издеп барышка,
Уруксаатын бериптир.
Тай атасы Кадамыш,
Ойлонуп карап турбастан,
Ак батасын бериптир,
Ак жолуна салыптыр.
Оң батасын бериптир,
Оңдоп жолго салыптыр.
Айланайын муунум,
Алп атаңды таап ал.
Жолуңдан жолборс жолукса,
Алдырбастан чаап ал.
Издегениң табылсын,
Кармашкан душман басынсын,
Деген бата бериптир.
Жезбилектей акылман,
Алыска балам кетет деп,
Эми качан келет деп,
Ойлонуп карап турганы.
Ары карап ыйлады,
Бери карап күлгөнү.
Жаштыгына өкүнүп,
Кайгырып бир аз калганы.
Айланайын чолпонум,
Атаң Бостон артынан,
Барамын деп козголдуң.
Ушунча жылдар өтүптүр,
Алп атаңдын кырк сарбаз,
Кабарыңды угуптур.
Камданышып баарысы,
Кошулушуп барабыз,
Чогуу издеп табабыз,
Деген сөзүн айтышып,
Булар дагы келиптир.
Жезбилек сөзүн айтыптыр,

Эненин сөзүн угуп баласы,
Мындай деп айтып туруптур.
Айланайын энеке,
Алп атамдын кырк сарбаз,
Келгендери жакшы экен.
Ээрчитпеймин аларды,
Коштошомун деп айтат.
Катар турган сарбазга,
Бөрүбай-Султан баратат.
Сарбаздары карашып,
Жоо жарагын кийгенге,
Көрүнүш жагын карасаң,
Бостондун өзү деп айтат.
Кула буудан үстүндө,
Тоодой болуп заңкайып,
Бостон келип калганы.
Көздөрүнө элестеп,
Сарбаздары таң калат.
Бөрүбай-Султан ошентип,
Сарбаздарга барганы,
Салам айтып турганы.
Сарбаздары чурулдап,
Саламдын кабыл алганы.
Учурашып сарбаздар,
Ала кет деп айтканы,
Биз дагы кошо баралык,
Элди издеп табалык.
Алдыдан жоо жолукса,
Салгылашып калалык.
Душманды жеңип алалык,
Жалгыз издеп сен кетсең,
Жалдырап биз калабыз.
Кайгыны ичке салабыз,
Деген сөзүн айтышты.
Чогулуп силер келгенге,
Ыраазымын туугандар.
Өзүм эле барайын,

Атамы издеп табайын.
Аман-эсен бар болсо,
Ээрчитип мен келейин,
Туугандарым силерге,
Жалындуу салам берейин,
Деген сөзүн айтканы.
Сарбаздары чурулдап,
Алыска кетип жоголгон,
Бостонумдун баласы,
Аман эсен барып кел.
Кыдыр болсун жолдошуң,
Пайгамбарлар колдосун.
Деген сөздөр айтышып,
Коштошуп алар кетишти.
Аялдардан башкача,
Акылдуу болуп жаралган,
Жезбилек сөзүн дагы айтат.
Атаңдын аты Карабоз,
Мунун жайын айтайын.
Адамдан дагы акылдуу,
Билгичтик жагы бар эле.
Аярлыгы байкалса,
Билген сөзүн ал айтыш,
Кишиче сүйлөп турчу эле.
Абдан кыйын жолдордон,
Атаңды баштап жүрчү эле.
Баскан жери ородой,
Чуркап өткөн жерлери,
Оюлган чоң үңкүрдөй.
Ошол изден адашпай,
Бара бергин алыска.
Тирүү болсо алп атаң,
Акыры бир күн жолугаар,
Деген сөзүн айтканы.
Ажырашар мезгилде,
Бөрүбай-Султан алпыбыз,
Секирип аттан түшкөнү.

Жезбилекти кучактап,
Айланайын энекем,
Мени тапкан берекем,
Аземдеп мени өстүрүп,
Тарбия берген энекем,
Ар кандай кыйын иш болсо,
Өзүң менен кеңешем.
Атамы издеп барышка,
Уруксаатың бергенге,
Мен ыраазымын энекем.
Мен алыстан келгенче,
Кайгырбай жүргүн энекем.
Алла, таала жол берсе,
Айланып мен келемин.
Энеси менен баласы,
Кучакташып өбүштү,
Көзүнүн жашын төгүштү.
Жанында турган элдери,
Көңүлдөрүн бөлүштү.
Бөрүбай-Султан алп бала,
Тай атасы Кадамышты,
Кучактап бекем өпкөнү.
Ардагым менин тай атам,
Мен алыска баратам.
Мен кайрылып келгенче,
Жалындуу салам бергенче,
Картайбастан бек туруң.
Алыска балам кетти деп,
Капа болбой сиз жүрүң.
Менин энем Жезбилек,
Акылман сиздин кызыңыз,
Ардактап сизге тапшырам,
Ошону айтып коштошту.
Ал аңгыча болбоду,
Тагалары жарышып,
Экөө бирдей келишип,
Алыска сен барарсың,

Атаңды издеп табарсың,
Айланайын жээнибиз,
Айланып жүрүп келерсиң.
Жаныңа жолдош албастан,
Жалгыз өзүң барарсың.
Ак жолуң эми ачылсын,
Жоо жолукса басынсын,
Деп булар да бата бергени.
Бөрүбай-Султан медетим,
Өзүң жалгыз кетесиң.
Карабоз изи мынаке,
Ушул изден жазбагын,
Жазып калсаң бул изден,
Бостонду сен таппайсың.
Жезбилектей акылман,
Карабоздун изине,
Салып коё бергени,
Карап туруп калганы.
Бөрүбай-Султан карасаң,
Күн чыгыш жактан чыкканы,
Күн батыш карай жүргөнү.
Кула атын камчылап,
Кайрылбай жүрүп кеткени.
Астында кула бууданы,
Адырдуу жерди арыштап,
Алга карай жүргөнү.
Карабоздун изинен,
Жазбай кетип баратат.
Нечен белдер ашканы,
Нечен суулар кечкени.
Алп атамы көрсөм деп,
Бөрүбай-Султан шашканы.
Алты айлык жолду арыштап,
Үч айда жетип барганы.
Рапшан-Дулай жерлерин,
Аралап өтүп кеткени.
Карача-Дулай элдерин,

Элим деп бул билбеди.
Чоң атасы Кан Бууба,
Заңгыраган кан ордо,
Арт жагында калганын,
Бөрүбай-Султан билбеди.
Тоодой болгон кула аты,
Арыштап алга баратат.
Карабоздун изинен,
Жазбай кетип баратат.
Бөрүбай-Султан карасаң,
Эки жагын каранат.
Кумдуу чөлдөр басыптыр,
Таштуу белдер ашыптыр,
Нечен суулар кечиптир.
Эли жерин көрүшкө,
Бөрүбай-Султан шашыптыр.
Жерден чыккан кыя жок,
Чөлдө кетип баратат.
Алды жагын караса,
Кыбыраган жан журөт.
Дөңсө жерге ал чыгып,
Аныктап аны караса,
Көрүнүшү алпка окшойт,
Ким болду деп ойлоду.

БӨРҮБАЙ-СУЛТАНДЫН АТАСЫ БОСТОНГО ЖОЛУККАНЫ

Батышты карай келаткан,
Бөрүбай-Султан баатырың,
Атын байкап карады,
Көмөлдүрүк, куюшкан,
Карап баарын көргөнү,
Көңүлүн ага бөлгөнү.
Басмайылын бек тартып,
Ат жабдыгын оңдоду.

Сарамжал кылып койгону,
Ыргып минип кула атка,
Жоо жарагын шайлады.
Каршы келип жолукса,
Кармашам деп ойлоду.
Калкан, кылыч кармалап,
Буларды дагы оңдоду.
Ай балта, найза белинде,
Даярданып койгону.
Алыстагы караанга,
Качырып жөнөл калганы.
Жакындап ага баратып,
Алп экенин болжоду.
Бөрүбай-Султан карасаң,
Коломолуу сыр найза,
Колуна кармап келе атат.
Ай балтасын оңойлоп,
Жанына кармап келе атат.
Кылычын кындан белендеп,
Чабышканы келе атат.
Найза менен сайса деп,
Калканын кармап келе атат.
Бөрүбай-Султан ошентип,
Алышканы келе атат.
Кандай балбан болду дел,
Салышканы келе атат.
Бут атым жерге жакындап,
Беттешкени калганы.
Бөрүбай-Султан ошентип,
Келе жаткан алп менен,
Сайышканы калганы.
Батыш жактан жол жүрүп,
Чыгышты карай келе атып,
Бостон алдын караса,
Каршы чыгып бир алпы,
Кармашканы келе атат.
Астындагы мингени,

Атактуу буудан көрүнөт,
Үстүндө алпын карасам,
Кармашканын кыйратып,
Жеңип алчу немедей,
Айбаттуу болуп келе атат.
Кагыша кеткен адамды,
Кара жерге сулатат.
Каяктан келип калды деп,
Капыстан мага чыкты деп,
Ушунча жүрүп бул жерден,
Көрбөгөн элем бул алпты.
Бостон алп ойго батканы,
Ойлонуп келе жатканы.
Жоо жарагын камданып,
Найзасын колго алганы.
Сайышууга камданып,
Жакын келип калганы.
Эки баатыр карасаң,
Бирин бири тааныбай,
Найза менен сайышты,
Калкан менен кагышты.
Кайрылып келип сайышат,
Калканын тозуп калышат.
Чаңы асманга чыкканы,
Эки бирдей алптарга,
Бүктөлүп найза сынганы,
Сабы колдо калганы.
Ай балта менен чабышса,
Калканга тийип ай балта,
Сынып алар кеткени,
Сабы колдо калганы.
Кылычты сууруп алышып,
Кылыч менен чабышып,
Кыйла жерге барышып,
Эки дөөнүн ортодо,
Кылычтары сынганы.
Акырына келгенде,

Камчы менен чабышса,
Камчы үзүлүп кеткени,
Сабы колдо калганы.
Эки дөөнү карасаң,
Бирин бири ала албайт.
Бирин-бири жеңе албай,
Дөңдүү жерди түздөдү,
Жеңиш жолун издеди.
Экөө бирдей секирип,
Аттарынан түшкөнү.
Жоо кармашып жүргөнү,
Тоону топурак кылып,
Ойдуң жерди түздөдү.
Бирин-бири ала албайт,
Бирин-бири жыга албайт.
Кайгы тартып алп Бостон,
Картайып эми кетипмин.
Көпкө алышып жүргөнгө,
Чарчагансып калыпмын,
Деп ойлонгонсуп калганы.
Бөрүбай-Султан карасаң,
Жаштык кылып бул жерде,
Чарчаганын билбептир.
Колдон кармап силкишип,
Белден кармап булкушуп,
Бөрүбай-Султан ошондо,
Бостонду жыгып алыптыр.
Башын кесип салам деп,
Шамшарын сууруп алыптыр.
Атакеси Бостондун,
Белиндеги кетечи,
Бөрүбай-Султан көзүнө,
Чагылыша калыптыр.
Көргөн көзгө ишенбей,
Оңдоп кайта караптыр.
Өз белиндеги кетечи,
Окшоштугун билиптир.

Атасы Бостон экенин,
Бөрүбай-Султан сезиптир.
Ошондо тура качыптыр,
Жүгүрүп атка жетиптир.
Бөрүбай-Султан караса,
Карабоз менен Кула бууданы,
Бирин-бири жытташып,
Кашынышып туруптур.
Атасы Бостон экенин,
Ошондо даана билиптир.
Арт жагына карабай,
Кула буудан үстүнө,
Секирип эми миниптир.
Тааныбастан кармашып,
Атамы жыгып койдум деп,
Чоң күнөкөр болдум деп,
Атасына карабай,
Бөрүбай-Султан качыптыр.
Аң-тан болуп ошондо,
Жыгылып жаткан жеринен,
Бостон тура калыптыр.
Эмне болуп кетти деп,
Эки жагын караптыр.
Башымды албай бул балбан,
Мени тирүү койду деп,
Кандай ойдо болду деп,
Эмне таштап кетти деп,
Бостон ойлоп калыптыр.
Айланасын караса,
Жыгып койгон балбаны,
Күн батыш жакка бет алып,
Алыстап кетип калыптыр.
Басып барып алп Бостон,
Карабозун миниптир.
Бараткан жолун узартып,
Күн чыгыш карай жүрүптүр.
Муну мындай таштайлы,

Бара берсин жолунда,
Жолу болсун оңунда.
Бөрүбай-Султан баатырдын,
Жолуна көңүл бөлөлү.
Арка жагын карабай,
Карабоздун изине,
Салып кетип баратат.
Атам Бостон алыстан,
Кайдан келди экен деп,
Ошол жерге барсам деп,
Жайын сурап калсам деп,
Кула атына камчы уруп,
Бөрүбай-Султан баратат.
Адыр-адыр жол басып,
Камышы кенен чөл басып,
Жалпак тоого чыкканда,
Айланасын карады,
Алыстан баарын байкады.
Тегеретип карады,
Жеринин баарын байкады.
Кула аттын үстүндө,
Бөрүбай-Султан турганы.
Көз жетпеген алыстан,
Карарган бак көрүндү,
Баланын көөнү бөлүндү.
Карабоз изин караса,
Ошол жактан келиптир.
Карарган бак ичинде,
Калк бардыгын билиптир.
Бөрүбай-Султан чоң алпың,
Ошону карай жүрүптүр.
Кула атына камчы уруп,
Калк четине жетиптир.
Адамдарга жолугуп,
Бул жер кимдин жери деп,
Бул эл кимдин эли деп,
Эл башкарган кими деп,

Сурап эми туруптур.
Көргөндөрдүн баарысы,
Бөрүбай-Султан балбанды,
Кайдан келип калган деп,
Таң калышып туруптур.
Суроого көңүл буруптур,
Көргөндөр карап туруптур.
Бет маңдайын карасаң,
Бостон алпка окшошуп,
Турпатына карасаң,
Бостон алптан кем эмес.
Кайдан келген алпы деп,
Чогулгандар таң калып,
Шашылып жооп бериптир.
Кай бир коркок адамдар,
Беттеринен өң кетип,
Бүткөн бойдон тер кетип,
Жүрөктөрү болкулдап,
Денелери солкулдап.
Башыбызды алат деп,
Сөзүнө жооп бербесек,
Бизге санат кылат деп,
Бөрүбай-Султан баатырдан,
Чочулашып калыптыр.
Алпка көңүл буруптур,
Карап турган элдерден,
Бирөө жооп бериптир.
Бул жер Айкан жери деп,
Жыргап жаткан эли деп,
Айкан деген каныбыз,
Айланада көп калкы,
Баарыбыз ага карайбыз,
Кандын айткан буйругун,
Аткарып биз турабыз.
Жайнап жаткан көп малын,
Багыга биз жүрөбүз.
Тынчтык заман болгон соң,

Жакшы жашап турабыз.
Айланада калкына,
Мээримдүү деп билебиз.
Каныбыз өзү картайган,
Эркек бала болбогон.
Жалгыз кызы бар болгон.
Алтынайдай кызына,
Күйөөнү өзүм тандайм деп,
Келечекке камдайм деп,
Кызына чоң той берген.
Ошол тойдун үстүнө,
Бостон деген алп келген.
Балбан экен, алп экен,
Бардык шартты аткарды.
Күйөө бала кылам деп,
Ошол алпка кыз берген.
Калкынын баарын чакырып,
Отуз күнү ойноткон,
Кырк күнү тойлоткон.
Күйөө болуп калган соң,
Келип кетип ал жүрдү.
Арадан нече жыл өттү,
Алтынайдай сулуу кыз,
Эркек бала төрөдү.
Алп Бостон келип көргөнү,
Балам деп аны сүйгөнү.
Неберелүү болдум деп,
Кудай мага берди деп,
Айкан ага той берди.
Тогуз күнү той жедик,
Он күн жүрүп ойнодук.
Акылманын алдырып,
Даанышманын чогултуп,
Баласына ат койду.
Бостон алптын баласы,
Бостон болсун деп койду.
Алп Бостон күйөө балабыз,

Айдан ашык турганы.
Айланып жүрүп келем деп,
Жакында ал кеткени.
Эркек бала болгонго,
Айканыбыз сүйүндү.
Неберем жакшы чыгат деп,
Менин ордум басат деп,
Калкыма башчы болот деп,
Бостон атка конот деп,
Эми көөнүм тынды деп,
Айкан жүрөт сүйүнүп,
Деген сөзүн айтышты.
Бөрүбай-Султан балбаның
Айтылган сөздү укканы,
Кан ордону сурады.
Чогулуп турган элдерге,
Ыракматын айтканы.
Алар менен коштошуп,
Ордону карай жөнөдү.
Ал жердеги эл башчы,
Ээрчитип алып жөнөдү.
Кандай болуп жолугат,
Аны дагы көрөлү.
Кан ордону бет алып,
Бөрүбай-Султан ошондо,
Жай бастырып баратат.
Эл башчыны карасаң,
Чапкылап жетпей баратат.
Көргөн элдин баарысы,
Бөрүбай-Султан карашат.
Бостон жаңы кеткенде,
Кандай алпы келди деп,
Карап алар турушат.
Ал аңгыча болбоду,
Бөрүбай-Султан чоң алпың,
Ордого жеткен окшоду.
Секирип аттан түшкөнү,

Кан тагында олтурган,
Айкан деген канына,
Салам айтып киргени.
Кайдан келди бул алп деп,
Айкан карап калганы,
Саламга алик алганы.
Бой токтотуп Айканың
Бөрүбай-Султан балбандын,
Жайын сурап калганы.
Айландырып карасам,
Айтылуу алпка окшойсуң,
Бет маңдайдан карасам,
Жаш балага окшойсуң.
Турпатыңды карасам,
Алп Бостонго окшойсуң.
Жүрүшүңү карасам,
Алыстан келген окшойсуң.
Турушунду карасам,
Чарчаганга окшойсуң.
Айбатыңы карасам,
Айтылуу алпка окшойсуң.
Көрүнүшүң карасам,
Көркөмдүү дөөгө окшойсуң.
Мүчөлөрүң карасам,
Баары жогуң келишкен,
Сом темирге окшойсуң,
Кайдан келе жатасың.
Кай жактарга барасың.
Деген сөзүн көп айтып,
Айкан сурап турганы.
Аныктап көңүл бурганы.
Бөрүбай-Султан кеп айтат,
Жооп кайтарып бек айтат.
Чыгыштан мен келгемин,
Атамды издеп жүрөмүн.
Бостон менин өз атам,
Кан Бууба деген чоң атам.

Күн чыгышта жашаган,
Кадамыш кан тай атам.
Ойлонуп мен карасам,
Айкан дагы тай атам.
Ошентип мен келатам,
Анык жогум таппадым,
Айланып келип бул жерге,
Тай ата сизди тапканым.
Бардык жогум табам деп,
Үмүт кылып турамын.
Айланып келип алыстан,
Анык жообун угам деп,
Сизге келип турамын.
Бул сөздү угуп Айканың,
Жүгүрүп түшүп тагынан,
Кучакташып көрүштү,
Моюндашып өбүштү.
Бөрүбай-Султан ошондо,
Тай атасы Айкандан,
Алтынай энем каякта,
Ардактуу укам каякта,
Деп Айкандан сурап турганы.
Кандай жооп айтат деп,
Ага да көңүл буралы.
Айкан карап турбады,
Канышаны чакырды.
Чоң неберең келди деп,
Бизге кудай берди деп,
Айкан айтып турганы.
Бөрүбай-Султан аты экен,
Бостон алптай баламын,
Чоң баласы бул экен.
Бостонду издеп келиптир,
Карабоздун изин кууп
Бизге жетип келиптир.
Айкан муну айтыптыр,
Кемпири угуп туруптур.

Буларды мындай коёлу,
Сүйлөшүп булар турганда,
Алтынайдай акылман,
Абалы кандай болду экен,
Ага да көңүл буралы,
Анын сөзүн угалы.
Канышанын күндөрү,
Алтынайга жүгүрүп,
Сүйүнчүлөп барыптыр,
Кабар айтып калыптыр.
Алп Бостондун чоң уулу,
Бөрүбай-Султан алп уулу,
Издеп мында келиптир.
Алтынай энем кайда деп
Кандан сурап алыптыр,
Сүйүнчүнү бер деди.
Эми мында келе атат,
Даярдыгың көр деди.
Көңүлдү жакшы бөл деди.
Ат арытып, тон тоздуруп,
Силерди издеп келиптир.
Деген кабар айтканы.
Ал аңгыча болбоду,
Бөрүбай-Султан ээрчитип,
Алтынайдын алдына,
Айкан кирип келгени.
Бөрүбай-Султан балбаның,
Карап бир аз турганы.
Алтынай менин энем деп,
Салам берип калганы.
Алтынайды кучактап,
Энелеп көңүл бурганы.
Алп атамы мен издеп,
Карабоздун изин кууп
Күн чыгыштан келдим дейт.
Алп атам менен сиздерди,
Мында келип билдим дейт,

Алтынай энем бар экен,
Бостон иним бар экен.
Сиздерди таап алганга,
Менин багым бар экен.
Деген сөзүн айтканы.
Айландырып караса,
Арча бешик ичинде,
Укасы Бостон жатыптыр.
Укасын көрүп сүйүнүп,
Кубанычка батыптыр.
Бөрүбай-Султан чоң уулун,
Айкан менен Алтынай,
Мейман кылып калыптыр.
Дасторконун салыптыр,
Түрлүү тамак жайнатып,
Чарчаганча чай берип,
Эриккенче эт берип,
Бөрүбай-Султан өзүнө,
Алты киши арымдап,
Тамагын ташып туруптур.
Алыстан уулум келди деп,
Бөрүбай-Султан тойсун деп,
Кан Айканың ошондо,
Он беш бодо союптур.
Алтымыш койду тандатып,
Аны дагы союптур.
Эттин баарын бышырып,
Бөрүбай-Султан алдына,
Алып барып коюптур.
Оңдогон катын чогултуп,
Наны жештүү болсун деп,
Майы менен кишмишин,
Камырына кошуптур.
Тандырларды кызытып,
Нанын жаап туруптур.
Нанды ошентип бышырып,
Аземин артык ашырып,

Дасторконго коюптур.
Бөрүбай-Султан алпыбыз,
Ошондо зорго тоюптур,
Уктаар маалы болуптур.
Өргүп жатып он күнү,
Бөрүбай-Султан уктаптыр.
Уйкусу канып ойгонуп,
Тай атасы Айканга,
Айланып эми кириптир.
Ардактуу менин тай атам,
Арыз айтам угуп тур.
Келе жатып жолуман,
Жолуктурдум бир дөөнү.
Көпкө чейин чабышып,
Көпкө чейин алышып,
Жыгып алсам ал дөөнү,
Белиндеги кетече,
Тааныш болду көзүмө,
Кызык болду өзүмө.
Салыштырып карасам,
Белиндеги кетече,
Окшоштугу башкача,
Мен аттанып жөнөөрдө,
Жезбилектей энекем,
Белиме бекем такты эле,
Атаң экөөң жолуксаң,
Белгиси ушул деди эле.
Сен тааныйсың атаңы,
Атаң тааныйт сени деп,
Кайталап мага айтты эле.
Кетечеден мен таанып,
Уят болуп атама,
Карай албай бетине,
Качып мында мен келдим.
Арачы болуп берет деп,
Атама алып барат деп,
Сизге ишенип мен келдим.

Бөрүбай-Султан ошентип,
Болгон сөздү айтканы.
Айкан анда кеп айтат,
Акылың туура деп айтат.
Алп Бостондой атаңдын,
Алдына алып барамын,
Сүйүнчүсүн аламын.
Капа болбо балам деп,
Айкан муну айтканы.
Анда мен барайын,
Жолго чыгып жөнөшкө,
Камылганы көрөйүн.
Алтынайдай энеңди,
Туулган сенин укаңди,
Даярдантып калайын.
Жүз сарбазды ээрчитип,
Кан Буубадай кудама,
Желмаянга жүктөтүп,
Белек алып барайын.
Ошолорду даярдап,
Мен камынып турайын.
Айланайын алп балам,
Мындан ары сен барсаң,
Кун батыш карай жол жүрсөң,
Билгичтиги эң күчтүү,
Бардык ишке ал эптүү,
Күнкан деген дагы бар.
Анын кызы Күмүшай,
Аны да алган алп атаң.
Күнкандын кызы Күмүшай,
Эркек уул тууду эле,
Бостон айтып келди эле.
Кудайым мага берди деп,
Неберелүү болдум деп,
Сүйүнүп Күнкан калды деп.
Күч кубатым толду деп,
Карып калган чагымда,

Кудай таала кудурет,
Небере мага берди деп.
Аман эсен чоңойсо,
Менин ордум басат деп,
Ойдогудай болду деп,
Күнкан менен Каныша,
Сүйүнүшүп калган дейт.
Ал дагы сенин тай атаң,
Күнканга барып салам айт.
Күмүшайдай сулуу жан,
Ал дагы сенин энекең.
Күмүшайдай энеңден,
Дагы бир Бостон туулган.
Ал укаңди көрүп кел,
Учурашып барып кел,
Айкан муну айтканы.
Бөрүбай-Султан баласын,
Күнканды карай аткарды.
Алп Бөрүбай-Султаны,
Аттанып жүрүп калганы.
Алп атам жүргөн жери дейт,
Карабоздун изи деп,
Бөрүбай-Султан баратат.
Агыны катуу суу кечип,
Дабаан ашып, таш басып,
Адырларды көп ашып,
Кум чөлдөрдү аралап,
Ысыкка күйүп баратат.
Айланасын караса,
Сербейип чыккан кыя жок,
Тоо-тоо болгон кум экен.
Тийип койсо кумдары,
Өз алдынча куюлат.
Ат басканда кумдары,
Көчкү болуп куюлат.
Ошондой жерди аралап,
Бөрүбай-Султан баратат.

Күнү-түнү жол жүрүп,
Жол жүргөндө мол жүрүп,
Күнканыңдын элине,
Үч күндө кирип барыптыр.
Эл четине барганда,
Ал жердеги элдери,
Бөрүбай-Султан көргөндө,
Бирине бири жүгүрүп,
Өз алдынча бүлүнүп,
Көргөндөр жандан түңүлүп,
Дагы бир алпы келе атат,
Ачуусу келсе бул дөөсү,
Элди жалгыз кыйратат.
Кара жерге сулатат,
Деген сөздү айтышат.
Бир бирине барышып,
Алакташып шашышып,
Далдоо жерге жашынып,
Кай бир коркокторунун,
Ичи кетти суюлуп,
Ыштанына куюлуп.
Айла таппай чуркашып,
Жүрөктөрү дүкүлдөп,
Бөйрөктөрү бүлкүлдөп,
Бүткөн бою калтырап,
Муундары шалдырап.
Эки көзү жалдырап,
Коркуп алар калганы.
Бөрүбай-Султан чоң алпың,
Эл аралап келгени,
Эч кимге ал тийбеди.
Учураган адамдан,
Кан ордосун сурады,
Калтырап ал айтканда,
Алга карай жөнөдү.
Күн каныңдын сарбаздар,
Алдынан тозуп чыкканы.

Аттарынан түшүшүп,
Таасим кылып турганы.
Колдорун алып бооруна,
Салам айтып турганы.
Сизге эмне керек деп,
Бөрүбай-Султан баатырдан,
Сарбаздар сурап калганы.
Бөрүбай-Султан балбаның,
Аларга көңүл бурганы,
Мага кан ордосу керек деп,
Суроого жооп бергени.
Сарбаздар атка минишип,
Бөрүбай-Султан ээрчитип,
Кан ордо карай жүргөнү.
Кан ордого жеткенде,
Тоодой болгон кула аттан,
Бөрүбай-Султан чоң алпың,
Секирип жерге түшкөнү.
Кандын тагы ушул деп,
Көрсөтүшүп бергени.
Кан тагын карай жүргөнү,
Бөрүбай-Султан карасаң,
Кан тагына киргени.
Тай атасы Күнканга,
Салам айтып турганы.
Тай ата деген сөз угуп,
Таң калып Күнкан турганы.
Таң калганын бул байкап,
Тааныбай мени турасың,
Мен Бостондун баласы,
Бөрүбай-Султан боломун.
Ошондуктан сизди мен,
Тай ата деп турамын.
Мындай сөздү укканда,
Ойлонбостон ал туруп,
Кан тагынан түшкөнү.
Жакын келип Күнканын,

Бөрүбай-Султан дөө менен,
Кучакташып калганы.
Күнкан сөзүн баштады,
Тай ата деп айтканга,
Кубанып мен турамын.
Алыс жолду сен басып,
Мында жетип келгенге,
Ыраазы болуп турамын.
Бөрүбай-Султан алп балам,
Кадамыш кан тай атаң.
Кадырлап аны билемин.
Жезбилектей акылман,
Өз энеңди билемин.
Алыста алар калды деп,
Бостон айтып жүрчү эле.
Жезбилектей жарымын,
Боюнда калды дечү эле.
Эркек туулса ал бала,
Мени издеп келер деп,
Күтүп атаң жүрчү эле.
Ошондуктан мен сени,
Таанып айтып жатамын.
Издеп мында келгенге,
Сүйүнүп мен турамын.
Деген сөзүн айтканы.
Бул сөздөрдү укканы,
Тай атасы Күнкандан,
Бөрүбай-Султан сурады.
Күмүшай менин энекем,
Кайда турат болду экен.
Эркек төрөп энекем,
Укалүү болдум деп уктум.
Күмүшайдын атасы,
Күнкан деген тай атаң,
Неберелүү болдум деп,
Сүйүнүп жүрөт деп уктум.
Уруксаат берсең тай ата,

Мен барайын энеме.
Укамды мен көрөйүн,
Деген сөзүн айтканы.
Тай атасы Күнканы,
Бөрүбай-Султан баланы,
Баштап алып жөнөдү.
Кан ордонун ортодо,
Мунарга жакын барганы.
Эшик алды мунарды,
Кырк сарбаз карап турганы.
Күнкан жакын барганда,
Мунара оозун ачканы,
Күнкан баштап киргени.
Мунарага чыгышка,
Миң тепкичи бар экен.
Караңгы болот ичи деп,
Каухар таштын өзүнөн,
Жүз элүү шамын коюптур,
Жанып алар туруптур.
Айланып чыгып мунарга,
Тай ата Күнкан алдында,
Бөрүбай-Султан артында,
Мунаранын үстүнө,
Чыгып булар барганы.
Ал мунардын башына,
Күмүшайдай кызына,
Алтын менен күмүштөн,
Аземин артык жасаган.
Күмүшайдай кызына,
Ошол жерди атаган.
Күмүшайдын өзүнө,
Кызмат кылган кыздардан,
Кырк нөкөрү бар экен.
Баштарын ылдый ийгени,
Таазим кылып турганы.
Тай атасы алдында,
Бөрүбай-Султан артында,

Экөө бирдей ээрчишип,
Күмүшайга киргени.
Атасын көрүп Күмүшай,
Учурашып калганы.
Күмүшайдай акылман,
Атасын ээрчип келгенди,
Мүчөлөрү келишкен,
Бостонго окшош экен деп,
Алыстагы Бостондун,
Баласы деп билгени.
Алдын тозуп Күмүшай,
Бөрүбай-Султан баатырды,
Балам издеп келди деп,
Кучакташып калганы.
Жезбилектей эжекем,
Сак саламат жүрөбү,
Бизди бар деп билеби.
Кадамыштай атабыз,
Алдуу-күчтүү жүрөбү.
Жезбилектин энеси,
Биздин дагы энебиз,
Энебиз аман жүрөбү.
Күмүшайдай акылман,
Бөрүбай-Султан баладан,
Баарын сурап калганы.
Бөрүбай-Султан сөз айтат,
Баары аман деп айтат.
Учурашып болгон соң,
Укасын сурап калганы.
Күмүшайдай энеси,
Көтөрүп чыгып баланы,
Бөрүбай-Султан бергени.
Укасын көрүп сүйүнүп,
Аман-эсен чоңойсо,
Мага шерик болот деп,
Кубаттанып калганы.
Күнкан менен Күмүшай,

Бөрүбай-Султан алп уулун,
Мейман кыла баштады.
Дасторконун толтуруп,
Түрлүү тамак жайнатты.
Булбулдарын сайратып,
Тоту кушун сүйлөтүп,
Нөкөр кыздар жүгүрүп,
Кызматын кылып жүргөнү.
Бөрүбай-Султан ошентип,
Он беш күн өргүп жатканы.
Уйкусунан ойгонуп,
Бөрүбай-Султан турганы.
Бети колун жууганы.
Тай атасы Күнкандын.
Ордосуна барганы.
Кирип салам айтканы,
Саламын алик алганы.
Келгин балам олтур деп,
Жанынан орун бергени.
Тай ата деп Күнканга,
Болгон сөздү айтканы.
Ошондуктан тай ата,
Атама баштап баргыла,
Күмүшайдай энеми,
Баласы менен ээрчитип,
Аны да кошо алгыла,
Деген сөзүн айтканы.
Өтүнүч кылып турганы,
Анда Күнкан айтканы.
Айланайын балам деп,
Айткандарың накыл кеп.
Кан Буубадай кудамын,
Алдына барыш эп болот.
Жол жүрүшү көп болот.
Даярдык мен көрөйүн,
Көңүлдү ага бөлөйүн.
Күмүшайдын барышка,

Уулун алып алышка,
Желмаянды алдырып,
Тынчыраак алып жүрүшкө,
Күмүшай менен балага,
Эки күндүн ичинде,
Сандыкчаны жасатып,
Бүтүргүлө дегени.
Усталар муну иштеди,
Кооздотуп бүтүрдү.
Буйругун айтып Күнканың,
Даярдыгын баштады.
Үч желмаян комдотуп,
Жибек килем жаптырып,
Аземин абдан арттырып,
Жасалгалап салыптыр.
Килемдердин чачыга,
Шуру бермет тагыптыр.
Сандыктарын карасаң,
Килем менен оротуп,
Алтын-күмүш тагыптыр.
Желмаян үстүн карасаң,
Жалтылдап алар калыптыр.
Жасалгалар бүтүптүр,
Аземдери ашыптыр.
Күмүшай менен баласын,
Желмаянды чөгөрүп,
Сандыкчага түшүрүп,
Олтургузуп коюптур.
Нөкөр болгон төрт кызы,
Желмаяндын үстүндө,
Сандыкчага түшүптүр.
Жайланышып алар да,
Олтурушуп калыптыр.
Келин кыздар жүрүшү,
Ушуну менен бүтүптүр.
Куру кантип барам деп,
Дагы он желмаян комдоптур,

Тартууларын жүктөштүр.
Жандап алып жүрүшкө,
Жүз сарбазын алыптыр,
Даярдыгы бүтүптүр.
Күнканыңды карасаң,
Жалгыз кызы Күмүшайды,
Алп Бостондун баласы,
Неберелерин ээрчитип,
Ошентип жолго чыгыптыр.
Чыгышты карай жөнөптүр.
Буларды жолго салалы,
Кете берсин жол менен.
Айкандан кабар алалы.
Бөрүбай-Султан небере,
Жолугабыз жолдо деп,
Айканды карай кетиптир.
Бир далай жерге жетиптир.
Бөрүбай-Султан баратса,
Келатабыз балам деп,
Айкан жолдо жолугат.
Аны байкап караса,
Аземинин баарысын,
Ашырыптыр Айканы.
Желмаяндын өзүнөн,
Он бешин ал комдоптур.
Алтынайдай кызына,
Алты нөкөр алыптыр.
Кыздардан калган желмаян,
Кан Буубадай кудама,
Белек алып барам деп,
Кымбат баа буюм жүктөтүп,
Айкан жолго чыгыптыр.
Бөрүбай-Султан балага,
Ойдогудай болуптур.
Коштоп алып жүрүшкө,
Жүз сарбасын алыптыр.
Экиге бөлүп сарбазды,
Алды-артына коюптур.

**КҮНКАН МЕНЕН АЙКАН
БӨРҮБАЙ-СУЛТАНДЫ ЭЭРЧИТИП
КАН БУУБАГА КАРАЙ ЖҮРҮШҮ**

Күнкан менен Айканың,
Эки бирдей тең каның,
Күн чыгыш карай жүрүштү.
Орто жолдо жолукту,
Кол кармашып көрүштү.
Бөрүбай-Султан алп бала,
Эки кандын ортодо,
Данакер болуп калганы.
Биригишип жол жүрүп,
Бир канча жерге барышып,
Чарчаган жерде конушуп,
Эс алып жатып алышып,
Кайраттуу болуп калышып,
Кан Буубанын элине,
Жакындап кирип барышты.
Аргымактар алкынтып,
Желмаяндар желдирип,
Аралашып айылга,
Булар кирип барганы.
Кан Буубадай канына,
Айылдагы эл башчы,
Келе жатат кудаң деп,
Кабар айтып барганы.
Кабарды угуп Кан Бууба,
Карбаластап калганы.
Мен барбастан кудалар,
Өздөрү келип калганы.
Кандай шумдук болду деп,
Чочуп бир аз алганы.
Бостон алпты ээрчитип,
Нөкөрлөрүн жандатып,
Жолун тосуп чыкканы.

Айкан менен Күнканга,
Жолугушуп калганы,
Салам айтып турганы.
Кудаларын кучактап,
Кубанышып калганы.
Айландырып караса,
Желмаяндын үстүндө,
Келин-кыздар жүргөнү.
Келиндер жерге түшкөнү.
Кандай келип калды деп,
Бостон менен Кан Бууба,
Таңданышып калганы.
Келиндерди карасаң,
Кайнатаны күтүшүп,
Баштарын ийип жүгүнүп,
Таазим кылып турганы.
Кан Буубадай каныбыз,
Аларга жакын барганы.
Келиндер менен көрүшүп,
Небере менен өбүшүп,
Кубанычка батканы.
Кудай мага берди деп,
Неберелер алышып,
Келиндерим келди деп.
Кан Бууба менен нөкөрлөр,
Сүйүнүп булар калганы.
Бостон алптын жанына,
Катындары келгени,
Балдарын колго бергени.
Көпкө карап турбастан,
Кудалар сөздү баштады.
Кан Буубадай кудабыз,
Бостон алптай балабыз,
Жаңы кабар айтабыз,
Кубанычка батабыз.
Алп Бостондун баласы,
Бөрүбай-Султан балабыз.

Чыгыштан чыгып бул жакка,
Атасын издеп.келиптир.
Бостонго жолдо жолугуп,
Бирин-бири тааныбай,
Алышып экөө калыптыр.
Жыгып коюп Бостонду,
Уятына чыдабай,
Карабоздун изин кууп,
Качып бизге барыптыр.
Бөрүбай-Султан баланы,
Ээрчитип биз келдик деп,
Айкан, Күнкан айтканы.
Беттеп кантип барам деп,
Айылга түшүп калды эле.
Бул сөздү угуп Кан Бууба,
Кудаларын ээрчитип,
Бөрүбай-Султан кана деп,
Кандай болуп көрөм деп,
Алла таала берди деп,
Кубаныч мага келди деп,
Небересин көрүшкө,
Кан Буубанын чапканы.
Бөрүбай-Султан карасаң,
Аттан түшүп алыптыр.
Келе атканын бул көрүп,
Күтүп туруп калыптыр.
Алдында чаап келе аткан,
Чоң атам деп билиптир.
Аркасында келе аткан,
Тай атам деп билиптир.
Башын бир аз ийиптир,
Эки колун куушуруп,
Таазим кылып туруптур.
Кан Бууба жетип келгенде,
Бөрүбай-Султан баласы,
Чоң атасын ардактап,
Аттан жерге түшүрбөй,

Көтөрүп алды кучактап.
Кан Буубадай чоң ата,
Сүйүнгөндөн бышактап,
Өөп жыттап калыптыр.
Учурашып болгон соң,
Ээрчитип алып кудаларын,
Орону карай жөнөптүр.
Буларды мындай коёлу,
Каныша менен Кундузай,
Андан кабар алалы.
Кыздарын алып бул жакка,
Неберелер ээрчитип,
Кудаларың келиптир.
Деген кабар айтышып,
Сүйүнчүлөп Канышка,
Бир канчасы барыптыр.
Алтынай менен Күмүшай,
Келиндериң келди деп,
Алар менен бирге,
Неберелер келди деп.
Чыгыш жакта жашаган,
Жезбилектен туулган,
Бөрүбай-Султан неберең,
Атасынын эл жерин,
Тааныбастан өтүптүр,
Адашып алга кетиптир.
Кудаларга кошулуп,
Бу дагы эми келиптир.
Кудай сага бериптир,
Сүйүнчүнү бергин деп,
Келгендердин баарысы,
Тегеректеп алыптыр.
Кабарды угуп сүйүнүп,
Каныша карап турбады.
Сүйүнчүңөр мына деп,
Аяктап алтын чачканы,
Күрөктөп күмүш чачканы.

Келгендердин баарысы,
Сүйүнчүнү алышып,
Көөндөрү тынганы.
Кундузайды ээрчитип,
Келиндерге барам деп,
Каныша жөнөп калганы.
Ал аңгыча болбоду,
Келиндер менен небере,
Ордого кирип келгени,
Тополоң түшүп калганы.
Бирин-бири көрүшүп,
Кучакташып өбүшүп,
Келиндери жүгүнүп,
Неберелер жүгүрүп,
Алла таала берди деп,
Чогулуп баары келди деп.
Канышаны карасаң,
Кубанычка батыптыр.
Алтынай менен Күмүшай,
Кундузайды көрүшүп,
Кучакташып өбүшүп,
Жер алдынан келген деп,
Көңүлдөрүн бөлүшүп.
Биздей эле экен деп,
Ичтеринен ойлонуп,
Таңданышып турушту.
Жер алдынан келгендин,
Айырмасы жок экен.
Биздей эле киши экен,
Деген ойго келишти.
Үч күндөштөр чогулуп,
Аралашып турушту.
Канышаны карасаң,
Бирден бирден кучактап,
Айланайын неберем,
Чын көрдүмбү дегенсип,
Ыйлап турду бышактап.

Айланайын балдарым,
Силерди көрүп жыргадым.
Бир учурду ойлосоң,
Жоголуп Бостон кеткенде,
Кыйноого башым түштү эле.
Бул жыргалды көрөм деп,
Ойлогонум жок эле.
Эми баарын көрүп турамын,
Кудайга таазим кыламын,
Бостонум келип жыргадым.
Деген сөздү көп айтып,
Каныша турат сүйүнүп.
Бир убакта ойлонуп,
Оң жагына толгонуп,
Жезбилектен туулган,
Бөрүбай-Султан неберем,
Кайда жүрөт, кана деп,
Көрсөткүлө мага деп,
Дагы кайда калды деп,
Көрөр күнүм барбы деп,
Айланасын карады.
Бөрүбай-Султан жоктоду,
Атынан айтып чакырып,
Каныша көөнү тынчыбай,
Нөкөрлөрүн тынчытпай,
Бөрүбай-Султан небере,
Жол, жолдордон каратты.
Муну мындай коёлу,
Кудалар менен Кан Бууба,
Андан кабар алалы.
Кан Бууба менен кудалар,
Көпкө карап турбады.
Бөрүбай-Султан ээрчитип,
Ордосун карай жөнөдү.
Ал аңгыча болбоду,
Буларды издеп келе атып,
Алдынан Бостон чыкканы.

Алп Бостонду көргөндө,
Кула аттан секирип,
Бөрүбай-Султан түшкөнү,
Бооруна алып колдорун,
Жерге тизе бүккөнү.
Таазим кылып атага,
Башын ийип турганы.
Алактап Бостон жеткени,
Жерде турган баласын,
Алп Бостонун көргөнү.
Карабоздун үстүнөн,
Секирип жерге түшкөнү.
Айланайын балам деп,
Сени кандай көрдүм деп,
Аман-эсен чоңоюп,
Мени издеп келдиң деп.
Кайышпаган Бостонун,
Баласын көрүп кайышып,
Кабырга сөөгү бөлүнүп,
Көзүнүн жашы төгүлүп,
Эңкейип турган баласын,
Колтуктан өйдө көтөрүп,
Кучакташып көрүштү,
Моюндашып өбүштү.
Издегени табылып,
Бөрүбай-Султан сүйүндү.
Алыс жактан келе атып,
Тааныбай сизге кол салдым.
Айланайын алп ата,
Күнөйүмдү кечиргин,
Деп Бөрүбай-Султан айтканы,
Алп Бостонун ошондо,
Бөрүбай-Султан кулунум,
Кандай күнөө кылсаң да,
Кечтим балам дегени.
Ата-бала биригип,
Кайра-кайра көрүшүп,

Кучакташыл өбүшүп,
Сагынычы таркабай
Бирин-бири карашып,
Жоголгондор жолугуп,
Издегендер табылып.
Көңүлдөрү жай алып,
Чогулушуп калганы.
Айкан менен Күнканы,
Айрыкча мында Кан Бууба,
Сүйүнгөнгө чыдабай,
Жерге батпай турганы.
Чогулушуп баарысы,
Ордону карай жөнөдү.
Бөрүбай-Султан көрө албай,
Каныша карап турганы.
Кан Бууба көрүп бакканы,
Чоң энең деп айтканы.
Чоң энесин көргөндө,
Бөрүбай-Султан жүгүрдү,
Жетип барып ошондо,
Бөрүбай-Султан карасаң,
Чоң энеси Канышаны,
Жаш балача көтөрүп,
Бооруна бекем басканы.
Кучагында чоң эне,
Айланайын балам деп,
Сени кандай көрдүм деп,
Чоң эне ыйлап турганы.
Аман-эсен чоңоюп,
Эрезеге сен жетип,
Алп атама барам деп,
Эли журтум табам деп,
Чоң атамы көрөм деп,
Жалындуу салам берсем деп,
Каргадай болуп жалгыз сен,
Издеп бизди келдиңби.
Кадамыш кан тай атаң,

Аман-эсен жүрөбү.
Аялдан чыккан акылман,
Жезбилек аман жүрөбү,
Атакендин кырк сарбаз,
Алар аман жүрөбү?
Бөрүбай-Султан баладан,
Баарын сурап калганы.
Аман-эсен жакшы деп,
Салам айтты баары деп,
Бөрүбай-Султан айтканы.
Чоң энесин жетелеп,
Ордону карай жөнөдү.
Чогулушуп бардыгы,
Сүйүнүшүп калганы.
Карап турбай Кан Бууба,
Нөкөрлөрүн чакырды.
Баштагыла тойду деп,
Жылкыларга баргыла,
Семизин тандап алгыла,
Миң жылкы алып келгиле,
Тойго деп аны сойгула,
Койчуларга баргыла,
Короо толгон койлордон,
Санабастан сойгула.
Тамашаны кургула.
Ошентип тойду кылгыла.
Балдарым баары чогулду,
Бардык ишим оңолду.
Кудаларым келишти,
Бардыгы мында чогулуп,
Жыргалды мага беришти.
Жашарып эми калдым деп,
Кан Буубадай каныбыз,
Сөздөрүн айтып оолукту,
Кудайым берсин соолукту.
Кан Бууба кандай той берет,
Аны дагы көрөлү.

НЕБЕРЕЛЕРИ МЕНЕН КУДАЛАРЫНА АРНАП ТОЙ БЕРИШИ

Кан Буубанын чоң ордо,
Меймандарга толуптур.
Күн Чыгыштан бет алып,
Бөрүбай-Султан келиптир.
Күн батыштан бет алып,
Кудалары келиптир.
Баары бирдей чогулуп,
Ойдогудай болуптур.
Бөрүбай-Султан баш болуп,
Төрт небере биригип,
Кандын көөнү толуптур.
Келиндери кошулуп,
Ардактуу мейман болуптур.
Жылкы менен кой союп,
Эзилтип этти бышырып,
Меймандардын алдына,
Дасторкондор салынып,
Шекер, шербет бал коюп,
Наны менен чай коюп,
Мөмө-жемиш жайнатып,
Казы, карта, жал коюп,
Шырбаз козу эттери,
Дасторконго толуптур.
Ардактуу келген меймандар,
Ошентип мейман болуптур,
Көөндөрү толуптур.
Айкан менен Күнканы,
Алыстан келген кудалар,
Куп ыраазы болуптур.
Нөкөрлөрүн чакырып,
Желмаянга жүктөлгөн,
Тартууларды түшүрүп,
Көтөрүп мында кел деди.

Нөкөрлөрү жүгүрдү,
Ар бир таңгак, сандыкты,
Төрттөн сарбаз көтөрүп,
Ордого алып келгени.
Кан Буубанын алдында,
Сандыктарын ачышты.
Таңылчактар чечишти,
Аземделип жасалган,
Таажыны андан алышты.
Кан таажынын өзүнө,
Тегерете ойдуруп,
Жакут менен каухардан,
Беттерине койдурган.
Таажыны тиктеп караса,
Көз чагылып жалтанат.
Айкан менен Күнканың,
Атактуусу таажы деп,
Кан Буубанын башына,
Алып келип кийгизди.
Эки бирдей кудасы,
Сыйлаганын билгизди.
Таңылчактар чечиптир,
Таңылчактын ичинен,
Кан Буубага атаган,
Кийимдерин алыптыр.
Соодагерин чакырып,
Атайын Индия жиберип,
Алтындан кымкап алдырган,
Көргөндүн баары жактырган.
Алып келип үстүнө,
Ардактап аны жабышты.
Артыктыгын билгизди,
Таажы менен кымкабы,
Биринен бири калышпайт.
Кудагыйы Канышай,
Аны да бирге чакырды.
Ага атаган сарпайын,

Толугу менен кийгизди.
Келин кызга атаган,
Сандыктарын ачканы.
Алтындан сөйкө жасалган,
Аземи артып турсун деп,
Сөйкөлөрдүн көзүнө,
Каухар таштан койдурган,
Аземдетип ойдурган.
Билерик шакек карасаң,
Нак алтындан жасалып,
Кооздугун ашырып,
Алардын дагы көзүнө,
Жакут, каухар койдурган.
Күндүзү күнгө чагылат,
Түнкүсүн болгондо,
Жарык берип ал турат.
Сандыктардын ичине,
Кыз келинге жагат деп,
Акак менен берметтен,
Аралашып тиздирген.
Шуру мончок толтурган,
Аземин артык келтирген,
Кооздугун билгизген.
Дагы бир сандык ачканы,
Аңтарып аны караса,
Үйгө ылайык жасалга.
Үйдүн көркүн ачат деп,
Алтын менен күмүштөн,
Ардакталып жасалган.
Ушундай буюм баарысын,
Алып келген жупуну,
Тартуу-сыйыбыз ушул деп,
Айкан менен Күнканың,
Экөө бирдей тең каның,
Кудаларга тапшырды.
Кан Бууба менен Каныша,
Сарпайысын кийишип,

Ыракматын билгизип,
Жакшы тилек кылышып,
Баары бирдей чогулуп,
Бата дуба кылганы.
Кан Бууба менен Каныша,
Булар да карап турбады.
Келиндерин чакырып,
Казына оозун ачтырып,
Келиндерге ылайык,
Ардактаган кийимден,
Алып келип кийгизди,
Кан экенин билгизди.
Келиндердин башына,
Шөкүлөнү кийгизди.
Келиндер кийип жүргөндө,
Кооз болуп турсун деп,
Шөкүлөнүн жээгине,
Алтын менен күмүштөн,
Орто жерин ойдуруп,
Жакут менен каухардан,
Көз жасатып бекиткен.
Шөкүлөнүн жаагына,
Шуру бермет тиздирип,
Ар бир жерин муунатып,
Ар түрлүү акак койдурган,
Аздектетип тактырган.
Келиндердин баарына,
Каухар таштан койдурган,
Аземи артык жасалган,
Алтындан сөйкө салганы.
Каухар, бермет, жакуттан,
Аралашып чогоргон,
Таза алтындан билерик,
Канышаны карасаң,
Келиндердин колуна,
Коштоп аны салганы.
Келиндердин баарысы,

Сүйүнүшүп калганы.
Колу аземдүү болсун деп,
Беш манжага беш башка,
Кооз шакек салганы.
Ушулардын баарысын,
Казынадан алдырып,
Кайненеси Каныша,
Келиндерин жасады,
Өз милдетин аткарды.
Ыраазы болуп келиндер,
Ыракматын айтышып,
Ийилип таазим кылганы.
Кан Буубаны карасаң,
Тойдун камын көргөнү.
Жайлуу жерди таптырып,
Токсон очок каздырып,
Даш казандын өзүнөн,
Токсон казан астырып.
Отту кенен жактырып,
Токсон казан башына,
Токсон киши койдуруп,
Табы менен бышыртып,
Тоодой этти үйгөнү.
Кан Буубанын тоюна,
Ат жеткен жердин баарынан,
Эл чогулуп келгени.
Кан Бууба менен Бостонго,
Келген элдин баарысы,
Терең урмат, сый менен,
Эңилип салам бергени.
Чогулуп келген элдерге,
Дасторкон кенен жайылып,
Түркүн даам агылып,
Берекенин болгону.
Казы-карта чайнашып,
Ырдап чоордоп жайнашып,
Эл ыраазы болгону.

Кан Буубадай каныбыз,
Той шааниси болсун деп,
Калкым кубанычка толсун деп,
Түркүн оюн баштады,
Түйшүк чыгып эсинен,
Элдин баары шаттанды.
Балбан күрөш болгону,
Жыгыш алган балбандар,
Карк мактоого тойгону,
Байгени алып койгону.
Ат үстүндө шамдагай,
Эңип жүргөн балбандар,
Эңишине чыгышты.
Эңип алган балбандар,
Атактуу байге алышты.
Кыз жигиттер эрикпей,
Кубанып ойноп кансын деп,
Алты бакан селкинчек,
Аймагына салдырды.
Мына ошентип той ээси,
Оюна жаштар кандырды.
Чабандестер чогулуп,
Көк бөрүнү тартышты,
Көп байгени алышты,
Сүйүнүп алар калышты.
Эр сайышы башталып,
Ыргыта сайган эрлери,
Жеңип чыктым дегени.
Аргымак аттар алышып,
Адыраңдап калышты.
Жарчылары чакырып,
Жөө балбаның келгин деп,
Бука тартыш баштады.
Жеңип чыккан балбандар,
Байгелерин алганы,
Балбалаңдап калганы.
Жарчылары чакырып,

Жөө күлүгүң чык деди,
Мерчемдүү жерге барышып,
Чымын-куюн жарышып,
Озгону байге алышты.
Жаш балдарды чогултуп,
Ага да байге коюптур.
Балдар жарыш баарынан,
Өтө кызык болуптур.
Озуп келген балдары,
Кунан, тайлар алышып,
Күлүк атка конуптур,
Кубанып балдар калышты.
Кыз келиндер камдансын,
Кыз куумайы башталсын.
Шамдагай жигит, шайыр кыз,
Мына ушинтип такталсын.
Кыл мергендер чыксын дейт,
Асып койгон жамбыны,
Атып булар алсын дейт,
Ата албаган мергендер,
Армандуу болуп калсын дейт.
Жылкы күлүгү аргымак,
Аргымактар чогулуп,
Атаандаш күлүк салышты,
Арбын байге алышты.
Тоо күлүгү желмаян,
Булар да тандап чыксын дейт,
Белгилүү жерге барышат,
Алыстан булар чабышат,
Астыга чыгып келгендер,
Дайындуу байге алышат,
Дүнүйөгө канышат.
Уй күлүгү шүдүңкүт,
Буларды минип жигиттер,
Жарышка алар чыксын дейт.
Алыс жерден чабылат,
Алдыга чыгып келгени,

Арбын байге алат дейт.
Дабырашып калсын дейт,
Эл ичинде таздардан,
Тандалып булар чыксын дейт.
Өпкө чабыш болот дейт,
Жеңип чыккан таздары,
Энчилүү байге алат дейт.
Жалтыратып баштарын,
Эдиреңдешип калат дейт,
Ушундай санат болот дейт.
Чабандос деп аталган,
Бөлүнүп булар чыксын дейт.
Жерге жамбы ташталар,
Кыйынмын деген чабандос,
Чаап келе жатышып,
Эңип муну алсын дейт.
Жамбыга кошо аргымак,
Муну да кошуп алсын дейт.
Келген элдин бардыгы,
Тамашага кансын дейт.
Бул оюндун бардыгы,
Айтылып элде калсын дейт,
Келечекке барсын дейт.
Кан Буубадай каныбыз,
Кубаныч тоюн өткөрүп,
Калкка санат кылыптыр.
Калк оозунда айтылып,
Арт жагында калыптыр.
Отуз күн ойну болуптур,
Кырк күн тою болуптур.
Чогулган калкы чурулдап,
Жаштар дооран сүрсүн деп,
Алп Бостондун бутагы,
Өнүп, өсүп жүрсүн деп,
Жакшы бата бериптир,
Калк кубанып кайтыптыр.
Кан Бууба менен Каныша,

Кудалары кетишке,
Камылганы көрүптүр.
Эки бирдей кандарга,
Атактуу сарпай кийгизип,
Артыктыгын билгизип.
Кан Буубадай каныбыз,
Айкөлдүгүн билгизип.
Алып келген желмаян,
Тартууларын жүктөтүп,
Казына оозун ачтырып,
Арбын дүйнө жүктөтүп,
Кан кудалар алдына,
Чубатып аны салыптыр.
Неберелер энчисин,
Айдап алып кетсин деп,
Миңден жылкы бериптир.
Бул сыйына кубанып,
Бата берип жаштарга,
Күнкан менен Айканың,
Бардыгы менен коштошуп,
Жөнөөр маалы болуптур.
Жөнөөрүндө эки кан,
Бөрүбай-Султан чакырып,
Күн чыгыш карай сен кетсең,
Кадамыш кан тай атаң,
Бизден салам айтып кой.
Жезбилектей энеңе,
Болгон сөздү айтаарсың.
Укаларым таптым де,
Чоңоюп алар калыптыр,
Чогулушуп баарысы,
Сага салам айтты де.
Бөрүбай-Султан жан балам,
Аман-эсен жетип ал,
Жерге жээгиң эсиңе ал,
Деген сөздү айтышып,
Бөрүбай-Султан балага,

Тай аталар чогулуп,
Сүр батасын беришти.
Алтынай менен Күмүшай,
Балдарын алып колуна,
Кайын журт менен коштошту.
Кан Бууба менен Каныша,
Бизден калган неберелер,
Өнүп-өсүп жүрсүн деп,
Бостон аттуу көбөйүп,
Бостонумдун балдары,
Көбөйүп булар кетсин деп,
Башы болсун чыгышта,
Аягы болсун батышта,
Айтып элим жүрсүн деп,
Кыямат кайым болгончо,
Кыргыз элдин ичинде,
Бостон аты калсын деп,
Кан Бууба менен энеси,
Ардактуу бата бериптир.
Карап турган көп эли,
Алар да бата бериптир,
Тою ушинтип бүтүптүр,
Кудалары кетиптир.
Кан Буубадай каныбыз,
Атактуу тоюн бериптир.
Жоболоңдуу кайгылар,
Кубанычка айланып,
Атакелеп аймалап,
Неберелер келишип,
Кан Буубадай каныңдын,
Кайгы муңу жоголуп,
Жыргал күнгө айланып,
Аныктап кудай бериптир.
Канаты өсүп жайылып,
Атагы кетип алыска,
Душмандары жоголуп,
Кандын иши оңолуп,

Болуп турган кези экен.
Бардык жагы келишип,
Толуп турган кези экен.
Эч нерседен камы жок,
Кубанып турган кези экен.
Мына ошентип каныңыз,
Так үстүндө олтурса,
Бостон кирип үстүнө,
Салам айтып калганы.
Дагы эмне болду деп,
Кан Бууба ойлоп турганы.
Алп Бостонду карасаң,
Атакелеп кеп айтат,
Кеп айтканда нени айтат.
Атаке бата берсең дейт,
Чыгышка барып келсем дейт.
Бөрүбай-Султан неберең,
Ошол жакка кетсем дейт.
Тай атам менен энеме,
Дайынымы берсем дейт.
Жогумду издеп тапканым,
Жооп кылып барсам дейт.
Анан көөнүм тынса дейт.
Кадамыш кан кайнатам,
Ал кишиден бата алып,
Жезбилекке мен айтып,
Бул жакка келген убакыт,
Он үч жылдан ашыптыр.
Капа кылбай аларды,
Ошолорго барсам дейм.
Көңүлдөрүн тындырып,
Аларды барып көрсөм дейм.
Дайны чыкпай жоголгон,
Кабарымды берсем дейм.
Бөрүбай-Султан ээрчитип,
Күн чыгыш жакка барсам дейм.
Бостон сөзүн айтканы.

Кан Буубадай каныбыз,
Капа тартып калганы.
Кагылайын Бостонум,
Көрөр менин көзүмсүң,
Карманаар менин туумсуң,
Кубат кылаар медетим,
Күн чыгышка барам деп,
Кандай сөздү айтасың.
Жыргалга кайтып жеткенде,
Кайгынын баары кеткенде,
Кубат кылып силерди,
Кубанып мен турганда,
Картайып мен калганда,
Жашым сексен ашканда,
Көздүн нуру кайтканда,
Баш калтылдап калганда,
Кулак укпай калганда,
Көз тунарып алганда,
Белден кубат качканда,
Бут кылтылдап калганда,
Сүйлөр сөзүм унутуп,
Кайсар болгон чагымда,
Басар жолум кайсалап,
Майпар болгон чагымда.
Өлөөр күнүм жакындап,
Көргө кирер маалымда,
Алыс жакка сен кетсең,
Кеткениңди билгенде,
Бир азамат келбейби,
Ордону басып кирбейби.
Тирүү кармап мендейди,
Так үстүнө илбейби,
Караан түн мага бербейби.
Элинди чаап кетпейби,
Эндиреген мендейдин,
Күнү ошентип бүтпөйбү.
Алыска барам дегенге,

Кабыргасы кайышып,
Кан Буубанын айтканы.
Анда Бостон кеп айтат,
Коркпогун ата деп айтат.
Менин атым уккандар,
Мен жүргөн жерге келе албайт,
Кан ордого кире албайт.
Элиңди чаап кете албайт,
Кайгырба ата деп айтат,
Эгер келсе андайы,
Эсебин таап жок кылам,
Жер үстү эмес андайы,
Жер астына кирсе да,
Желип барып табамын,
Башын үзүп аламын.
Чыгыш жакка мен барсам,
Анда жатып албаймын,
Айланып келип турамын,
Жалгыз эле сиз эмес,
Айкан менен Күнканга,
Алыстан көңүл бурамын,
Кабар алып турамын.
Өзүң ойлоп карачы,
Небереңди саначы.
Бул жакта үчөө турбайбы,
Ошого каниет кылбайбы.
Керек болсом ал жактан,
Карабоз атым турганда,
Үч күндө жетип келемин,
Кандай душман болсо да,
Жазасын өзүм беремин.
Кечикпей мен келемин,
Жер астында жүрүшкөн,
Алп кара куш досторум,
Айтышып алар кетишкен.
Кокус керек болгондо,
Чакырсаң биз келебиз.

Деп белгисин беришкен.
Алп кара куш досумун,
Бир белгисин калтырам.
Канча жыл жүрүп жанында,
Кундузай жакшы сырдашкан,
Мен ошого калтырам,
Деген сөзүн айтканы.
Бекитилүү жанынан,
Алп кара куш мурутун,
Кундузайга бергени.
Ойлонбостон атаке,
Капа болбой жүрө бер.
Келечекте ордуңа,
Эл башкаруу жолуна,
Тарбия таалим көп берип,
Небереңди үйрөткүн.
Азырынча өзүңүз,
Эл жеринди гүлдөткүн,
Деген сөзүн айтканы.
Алп Бостонуң ошентип,
Кадамыш канга барууга,
Барып салам айтууга,
Жезбилектей жарынын,
Алынан кабар алууга,
Кырк сарбазга жолугуп,
Амандыгын билүүгө,
Чыгышты карай жүрүүгө,
Бостон эми камынды.
Узак жолго чыгышка,
Камылгасы бүткөнү.
Бөрүбай-Султан баласын,
Ээрчитип алганы.
Эки колу боорунда,
Салам айтып баш ийип,
Ата-эненин алдына,
Коштошууга киргени.
Кан Буубадай атасы,

Канышадай энеси,
Аларды алыс жолго жөнөтүп,
Ак батасын бериптир,
Ак жолуна салыптыр.
Оң батасын бериптир,
Оң жолуна салыптыр.
Кадамыш кан кудама,
Канышайдай кудагыйга,
Жүрөктөн чыккан салам айт.
Жезбилектей балама,
Капаланып кайгырбай,
Кадиксиз болуп жүрсүн де.
Аларды барып көрүшкө,
Картайып мен калгамын,
Жол жүрүшкө алым жок,
Кубатымдан тайгамын,
Бизден кабар албайт деп,
Капаланып жүрбөсүн.
Балам силер барсаңар,
Ойноп күлүп гүлдөсүн.
Кан Бууба менен энеси,
Эки бирдей баласын,
Кайгырбастан узатты.
Андан чыгып алп Бостон,
Кундузай менен уулуна,
Бөрүбай-Султан жанында,
Эрчишип киргени.
Улуу менен Кундузай,
Кучактап тосуп алганы.
Чыгышка кетип жатканын,
Аларга Бостон айтканы.
Алыстан келген Кундузай,
Ардактуу менин уулумай,
Мен алыстан келгенче,
Кайгырбастан тургула.
Картайып атам баратат,
Атама көңүл бургула.

Карача-Дулай элдери,
Кан атам көзү өткөндө,
Уулума калат бийлиги.
Ошондуктан уулума,
Бардык ишти үйрөтүп,
Тарбия таалим бергиле,
Курал алсын колуна,
Машыгуунун жолуна,
Үйрөткүлө баарына.
Ушуну айтып алп Бостон,
Коштошуп эми турганы,
Кетүүгө көңүл бурганы.
Бөрүбай-Султан алп бала,
Кундузайдай энеге,
Коштошуу сөзүн айтканы.
Өзүнөн кичүү укасин,
Бооруна бекем кысканы,
Кучакташып турганы.
Унутпаймын силерди,
Келип-кетип турамын.
Капа болбой бир боорум,
Сак саламат тургула.
Сен дагы чоңоюп,
Бойго жетип толгондо,
Эр азамат болгондо,
Барып келип жүргүнүң.
Чоң атамы урматтап,
Тилин алып жүргүнүң.
Бул жердеги элиңе,
Жакшы көңүл бургунуң.
Бөрүбай-Султан ошентип,
Укаси менен коштошту.
Жолго чыгаар мезгилде,
Уккан элдин баарысы,
Чогулушуп келишти,
Келип салам беришти.
Кетип жаткан Бостонду,

Бөрүбай-Султан баланы,
Кан Буубанын көп калкы,
Узатууга жыйналды.
Бостон алыс кеткенде,
Кабарсыз болгон кезинде,
Калкы жоого чабылган,
Шор, мээнетке кабылган.
Кайтып келип алп Бостон,
Кайгыдан элин куткарган.
Чыгышка Бостон кетерин,
Калың эли угушкан.
Ак сакалдар баарысы,
Катын менен карысы,
Жаштар менен балдары,
Келин менен кыздары
Чогулушуп келшшш,
Кайгырышып турганы,
Бостонго көңүл бурганы.
Чогулуп келген калкына,
Кайрылып Бостон кеп айтат,
Калкым уккун деп айтат.
Мен айтамын жалпыңа,
Кайгырып турган баарыңа.
Салам айтам жалпыңа,
Унутпаймын силерди,
Келип турам баарыңа.
Капаланбай көп калкым,
Көңүлдүү, аман тургула,
Деген сөзүн айтканы.
Калктын көөнү толгону,
Кайгырганын койгону.
Бостонго ыраазы болгону.
Өткөндөрүн унутуп,
Көңүлдөрү жай болду.
Бостондун айткан сөзүнө,
Кулак салып турушту,
Ыраазы болуп угушту.

Сөзүнө көңүл бурушту.
Чогулуп келген көп калкы,
Бөрүбай-Султан баланын,
Сөөлөтүн көрүп көздөрү,
Бостондон артык дөө деди,
Кайсы жери кем деди,
Туулган экен эр деди.
Ээлик болуп элиңе,
Эсен-аман жүр деди.
Ичтеринен ойлонуп,
Эли ошентип тиледи.
Бостон сөзүн улады,
Чыгышта дагы элим бар,
Кадамыш кан атаңган,
Кадырлуу анда атам бар,
Алып койгон зайбым бар.
Мен ошолорго барайын,
Алардан кабар алайын.
Элим эми уккула,
Силердин эмне кебиң бар.
Башыңарда каныңар,
Баалайсыңар, баарыңар.
Жоодон эми коркпоңор.
Жоо жоголду алыска,
Жоболоң салбайт калкыма.
Айланада бардыгы,
Жетишкен менин баркыма.
Келе алышпайт душмандар,
Урматтуу менин калкыма.
Коркунуч болбойт артымда.
Келечек жолу ачылган,
Коркушпай элим жашасын.
Жеримде тынчтык курулган.
Күн чыгыш менен күн батыш,
Барып, келип турамын,
Жеримди бейпил кыламын.
Бөрүбай-Султан уулуңар,

Тааныштыңар баарыңар,
Айланып биз жүрөбүз,
Абалдын баарын билебиз,
Карача-Дулай элибиз,
Кайрылып келип жүрөбүз.
Калкым аман тургула.
Чогулган элге кош айтып,
Ата-эне менен коштошуп,
Бостон уулун ээрчитип,
Чыгышты карай жөнөдү.
Чогулган калктын баарысы,
Чурулдап бата беришип,
Сак саламат кайтып кел,
Аман-эсен барып кел.
Ал жакта калган тууганга,
Бизден салам айтып кел.
Жолго салып узатып,
Уулу менен Бостонду,
Узата карап калышты.

БОСТОН УУЛУН ЭЭРЧИТИП ЧЫГЫШТЫ КАРАЙ ЖӨНӨДҮ

Буудандарын миниптир,
Алп Бостонун ошентип,
Бөрүбай-Султан ээрчитип,
Чыгышка карай жүрүптүр.
Алыска жолго түшүптүр.
Эки буудан алкынып,
Жүрүп барат жанаша.
Адыр-адыр жол басты,
Аркайган бийик бел ашты.
Какыраган чөл басты,
Агыны катуу суу кечти,
Асмандаган зоо ашты.
Узак жолду тотолоп,

Булар жүрүп баратты.
Бостон менен баласы,
Ак кардуу тоону ашышып,
Алга карай баратып,
Чоң өрөөнгө туш болду.
Бул өрөөндүн ичтери,
Караңгы токой түнт экен,
Адам жүрбөс жер экен.
Караңгы токой аралап,
Айланасын байкады.
Караңгы токой ичинде
Мөмөлөрү мол экен.
Шагында мөмө жетилген,
Жерге түшүп төгүлгөн.
Канаттуулар терип жеп,
Мөмөлөргө семирген.
Балдарына жедирген.
Балапандар жетилген,
Канаттарын күүлөшүп,
Көтөрүлүп асманга
Уча турган болушкан.
Каалгып учуп жүрүшкөн,
Канаттуу түрү көп экен,
Айта берсе жөн экен.
Алмаларын карасаң,
Асылуу турган чарадай,
Жан жаныбар башына,
Түшүп кетсе кокустан,
Ажалдан мурун өлгөндөй,
Белине тийсе болгондой.
Жүзүмдөрүн карасаң,
Чырмалышкан токойго.
Мөмөлөрүн карасаң,
Ар кимиси торгойдой,
Үзүп алып жегени,
Ширесине кангандай.
Жыргашып булар оңгондой,

Анжирлери себеттей,
Муну жебей ал өтбөй,
Адамзат менен айбанат,
Мөмөсүн жесе көңүл шат.
Аралап жүрсө ичинде,
Ширесине тамшанат.
Мөмөлөрдү көрүшүп,
Бараткан дөөлөр кубанат.
Ушундай өрөөн ичинде,
Адамдар неге жашабайт,
Деген оюн айтышат.
Аралап жүрүп баратса,
Түгөнбөгөн мөмө экен.
Кайналысы каргадай,
Көргөндүн көөнүн белгөндөй,
Өрүк менен жаңгагы,
Өскөн экен бул дагы.
Өрүгүн жесе ширеси,
Өзгөчө даам бергени.
Чымчыктары чокулап,
Түгөтө албай олтурат.
Жаңгактарын карасаң,
Жерге түшүп төгүлгөн.
Түгөтүп аны жей албай,
Аюлар жүрөт майпаңдап,
Жара чайнап жаңгакты,
Түгөтө албай май чайнап.
Карагат менен алчасы,
Айта албайсың канчасын,
Бул өрөөндү карасаң,
Ичи токой жер экен,
Мөмөлөрү көп экен.
Көйкөлүп жаткан кен экен,
Түгөтүп муну жей албай,
Чирип жаткан көң экен.
Мөмөлөрү үйүлүп,
Үстү-үстүнө кошулуп,

Тоо болуп жаткан жер экен.
Жылга сайын шырылдап,
Агып жаткан суу экен.
Ушул өрөөн келишип,
Жашаганды билбеген,
Адамдар муну көрбөгөн.
Бул токойду аралап,
Эки дөө барат катарлап.
Адамдар келип жашабай,
Мөмөсү менен кендерин,
Пайдаланбай жатканга,
Кайгырышып баратат.
Ээн өрөөн бул экен.
Эл болбогон дум экен,
Калың токой ичтерин,
Аюулары мекендеп,
Мөмө жешип семирген.
Жолборстору жөөлөшөт,
Бугу кууп кармашат,
Канын соруп жыргашат.
Бугунун этин талашып,
Жолборстору алышат,
Күчтүүлөрү жыгышат,
Күчсүздөрү качышат,
Арстандары жарышат,
Азууларын арсайтып,
Бугу марал куушат,
Кууп жетип жыгышат.
Этин жешип тынышат,
Тоюп алып торсоюп,
Дардайып жатып калышат.
Токой ичи толо экен,
Кайберендер мол экен.
Аралап алар келе атат,
Айбандарды көп көрүп,
Кызыгына батышкан.
Бостон менен баласы,

Бул токойду аралап,
Кайберенден атышкан.
Карагайдан шили жасап,
Бугу теке кабаттап,
Шишке сайып бышырган,
Этине булар тоюшкан,
Жолго чыгып жөнөшкөн.
Бөрүбай-Султан карасаң,
Алп атасын жандаган.
Катарлашып бараткан,
Аралап токой баратса,
Булкунган буудан жарашкан.
Кандай алптар экен деп,
Кайберендер карашкан.
Карышкырлар кабышат,
Жем таба албай алышат,
Алптарды көрүп качышат.
Калың токой ичинде,
Миңдеген үндөр чыгарып,
Булбулдары сайрашкан.
Канаттарын кагышып,
Канча күүлөр чалышкан.
Кубулжуган үндөрүн,
Алптар угуп жыргашкан.
Күкүктөрү күүлөгөн,
Тоту куштар сүйлөгөн.
Түркүн үндөр жарышып,
Токой ичин жаңырткан.
Айта берсе бардыгын,
Түгөнбөгөн бул экен.
Тоодой болгон эки алпың,
Буудандардын басканга,
Куштар учуп жарышкан.
Жете алышпай бууданга,
Канаттары талышкан,
Мындай укмуш ким көргөн.
Ата бала жанашат,

Окшош алптар баратат,
Өткөн күндү санашат.
Алп Бостондун Карабоз,
Арымдап алга баратат.
Эки бирдей алптардын,
Окшоштугу жарашат.
Жезбилекке жетсек деп,
Чарчаган жерде түнөшөт.
Узак жолдо баратып,
Арзып жүрүп баш кошкон,
Жезбилектей жарымдын,
Абалы кандай болду экен,
Ойлоп Бостон баратат.
Жезбилектей акылман,
Узак жылдар өтсө да,
Алп Бостонум келет деп,
Унутпай мени жүргөндүр.
Эсен аман ал келсе,
Көөнүм бир күн толот деп,
Үмүт кылып жүргөндүр.
Арбын жылдар өтсө да,
Жогун издеп ал тапса,
Айланып кайтып келет деп,
Анык мага ишенген.
Алыска мен барам деп,
Атамы издеп табам деп,
Таап калсам атамы,
Алып мында келем деп,
Балам айтып турганда,
Ардактап мага жиберген.
Атасын издеп табат деп,
Балама алар ишенген.
Аткарып алыс жиберген,
Табарына ишенген,
Бардыгымды билишкен.
Аягында Жезбилек,
Билип баарын ал жүргөн.

Карабоздун изинен,
Жаңылбастан баламы,
Жолунду таап бар деген.
Бөрүбай-Султан баламды,
Алп атаңды сен тапсаң,
Алып кел деп жиберген.
Тактап айтып балама,
Жеримди айтып жиберген.
Атакеңди тааны деп,
Белгимди тагып жиберген.
Аятында ал билген,
Атаң аман бар деген,
Мага арнап кам жеген.
Деп ойлонуп алп Бостон,
Узун жолду кыскартып,
Кетип бара жатканда,
Өткөндөр түшүп эсине,
Бостон дагы ойлонот.
Жезбилектей зайыбыма,
Артылтып камчы чапбаймын,
Үстүңө катын албаймын.
Жезбилек сендей перини,
Сыйлап жүрүп өтөмүн,
Деген сөзүм бар эле.
Ойлогондой болбоду,
Буйругу экен тагдырдын,
Бирди эмес үчтү алдым.
Жезбилектин алдында,
Күнөөлүү болуп турамын.
Тагдырыма жазылса,
Кандай айла кыламын.
Бардык шартым мен айтсам,
Кечирээр бекен жубайым,
Деп ойлонуп Бостонуң,
Жолдо кетип баратат.
Бөрүбай-Султан ээрчитип,
Кадамыш канга жетсем деп,

Жетип салам берсем деп,
Жезбилектей жарыма,
Болгон сөздү айтсам деп,
Шашып Бостон баратат.
Бөрүбай-Султан жанында,
Кубанып Бостон баратат.
Атасы менен баласы,
Бирин-бири карашып,
Окшошуп булар баратат.
Узак жолдо баратып,
Бөрүбай-Султан ойлонот,
Жезбилектей акылман,
Энесине толгонот.
Айланайын энекем,
Мени тапкан берекем,
Бапестеп мени өстүргөн,
Балакатка жеткирген,
Берекелүү энекем.
Балам качан келет деп,
Кайгы тартып күтөбү,
Капаланып жүрөбү.
Бушайман тартып энекем,
Күн батыш жакты көп карап,
Келет деп мени күтөбү.
Ар кайсыны бир ойлоп,
Кейип энем жүрөбү.
Узак жолду мен басып,
Келеримди билеби.
Атакемди келер деп,
Арзып энем жүрөбү.
Атасын таап келер деп,
Ишенип мага жүрөбү.
Аятында билеби,
Энем бизди күтөбү.
Эртели кеч жол карап,
Тозуп бизди жүрөбү.
Кан тай атам Кадамыш,

Алы кандай болду экен.
Жезбилектей кызымын,
Уулу качан келет деп,
Жол карап жүргөн кызынын,
Көөнү качан тынат деп,
Кайгырып ада жүрөбү.
Алар кайтып келишээр,
Кайраттуу салам беришээр.
Деген ойду көп ойлоп,
Тай атам дагы күтөбү.
Көп ойлонуп энекем,
Жолду карап жүргөндүр.
Дайынсыз болгон жубайым,
Качан келер экен деп,
Дайыма тартат убайым.
Аман сакта кудайым,
Келсе экен деп жубайым,
Күтүп жүрөт ар дайым.
Атасына жолугуп,
Таап келер бекен деп,
Мага тартат убайым.
Тилеген оюн орундап,
Атамы таап келдим деп,
Мен энеме барайын,
Учурашып калайын.
Деген оюн ойлонуп,
Бөрүбай-Султан баратат.
Алп Бостонго жанашат,
Узак жолду бул басып,
Атасын алып баратат,
Жетсем деп ал шашылат.
Бөрүбай-Султан балага,
Катарлашып бастырса,
Атасы Бостон жарашат,
Ошону ойлоп кубанат.
Ата бала ээрчишип,
Узак жолду басышат.

Келе берсин буларың,
Буларды мындай таштайлы,
Чыгыш жактан баштайлы.
Кадамыш кызы Жезбилек,
Андан кабар алалы.
Жезбилектей билерман,
Атаңды издеп тапкын деп,
Бөрүбай-Султан аткарган.
Бостон алптын Карабоз,
Изине салып тапшырган.
Бөрүбай-Султан кеткенде,
Артынан көпкө караган.
Кайтып аман келсе деп,
Кудайга ал жалынган.
Таазим кылып сыйынган,
Атасын издеп алп балам,
Алыс жерге кетти деп,
Кудайым айтып ар убак,
Элге берип турушкан.
Алыстан кайтып келсе деп,
Ар убак жолду караган.
Атасын издеп тапса деп,
Алып келип калса деп,
Эртели-кеч жол карап,
Жараткан өзүң сакта деп,
Кудайынан суранган.
Узак жолго түштү деп,
Кагылайын жалгызым,
Жылдар өтүп кетти деп,
Атасын издеп табаар деп,
Кудайым сакта аман деп,
Ээрчитип алып атасын,
Келип калар бекен деп,
Жезбилек карап жол күтөт,
Жол күтпөсө кан этет.
Бөрүбай-Султан баласын,
Көп ойлонуп сагынып,

Түн уйкусун үч бөлөт.
Канча жылдар өттү деп,
Кабары качан келет деп,
Кадамыш кызы Жезбилек,
Капаланып кайгы жеп,
Батышты карап жол күтөт.
Күндөн күнгө күн өтөт,
Айлар арбып тогошот.
Ай айланып жыл өтөт,
Жылдар арбып баратат.
Кеткендерден кабар жок,
Кайгысы күчөп баратат.
Уйкусуз күндөр көп өтөт,
Бир күн жатып түш көрөт,
Түшүндө укмуш түш көрөт.
Жезбилектей мээрман,
Түшүнөн чочуп ойгонот.
Таң сөгүлүп атканы,
Жерге жарык киргени.
Жезбилектей акылман,
Дүкүлдөп жүрөк соккону,
Жезбилек ойлоп токтоду.
Айланасын жоктоду,
Атасы менен энеси,
Чакыртсам деп ойлоду.
Түндөгү көргөн түштөрүн,
Айтсамбы деп ойлоду.
Нөкөр кызды чакырып,
Ата-энесин чакырды.
Алар угуп кабарды,
Саарлап бизди чакыртып,
Эмне болуп кетти деп,
Коркуп булар калганы.
Чала-була кийинип,
Атасы менен энеси,
Жезбилекке келгени.
Эмне айтат экен деп,

Кызын карап калганы.
Жезбилектей билерман,
Ата-энесин коноктоп,
Чоң дасторкон жайыптыр,
Түрдүү тамак коюптур.
Ата-энесин сыйлады,
Айтаар түшүн камдады,
Дасторконун жыйнады.
Ата-энесин жандады,
Жезбилек кызы акылман,
Алдына келип олтурган,
Айландырып караган,
Айтаар сөзүн жыйнаган,
Түшүн айта баштаган.
Айланайын атаке,
Түндө жатып түш көрдүм,
Түшүмдө кызык иш көрдүм.
Түн уйкумду үч бөлдүм,
Түндөгү көргөн түшүмдө,
Эң ажайып күч көрдүм.
Кара кулак кабылан,
Капшытка келип чамынды,
Оозун ачып жаланды,
Мени карап жылмайды,
Айлананы карады,
Төргө келип сулады.
Жата калып оонады,
Өз алдынча жыргады.
Кара кулак кабылан,
Өйдө тура калганда,
Карап турган көзүмө,
Дөөдөй болуп көрүндү.
Бул эмне болуучу,
Бул түшүмдү жоручу.
Ала куйрук ак жолборс,
А дагы үйгө кириптир,
Мени карап туруптур.

Төргө барып сулады,
Мага айбат кылбады.
Мени карап жылмайды,
Айланып карап калганы.
Эки жагын каранып,
Жаткан жерден турганы.
Бир убакта карасам,
Дөөдөй болуп калганы.
Көрүп турган көзүмө,
Мен ишенбей турганы.
Бул эмне болгону,
Бул түшүмдү жоручу.
Сүйүнтүп мени жыргатаар,
Жакшылык жагы болобу.
Же болбосо кайгыртып,
Жабыркатып коёбу.
Кан атакем ардагым,
Каныша энем дарманым.
Ачык айтып түшүмдү,
Жакшылап муну жоручу,
Деген сөзүн айтканы,
Атасы менен энеси,
Түшүн жоруй баштады.
Кадамыш кан шашпады,
Ойлонуп туруп баштады.
Кара кулак кабылан,
Үйүңө кирип жойлосо,
Жата калып оонаса,
Сени карап жылмайса,
Жатып алып жыргаса,
Үйүңөн ал чыкпаса,
Сага карап ыктаса,
Тура калып дөө болсо,
Кабыландай чамынып,
Алыстан сени сагынып,
Жетем деп сабылып,
Атакеси алп Бостон,

Издегени табылып,
Ээрчитип алып атасын,
Уулуң келет турбайбы.
Ала куйрук ак жолборс,
Үйүнө келип аралап,
Төрүңө келип каралап,
Ала салып оонаса,
Сени карап жылмайса,
Тура калып дөө болсо,
Алыс кетип жоголгон,
Арадан алыс жыл өткөн,
Ал жакта иши оңолгон,
Издегени табылган,
Эли журтун жыйнаган,
Ата-энеси жыргаган.
Карача-Дулай элинен,
Алп Бостонуң табылып,
Бөрүбай-Султан ээрчитип,
Ак жолборстой чамынып,
Бостон келет турбайбы.
Эки дөө бирдей келишип,
Кудай берет турбайбы.
Кайгы капа жоголуп,
Сары-санаа жоюлуп,
Ойдогудай иш болуп,
Кемчиликтер бүтөлүп,
Бөрүбай-Султан ээрчитип,
Бостон келет турбайбы.
Эки дөө бирдей келишсе,
Кемчилик толуп жыргайлы,
Алла таала колдосун,
Ишибиз эми оңолсун.
Көргөн түшүң туш келсин кызым.
Энеси менен атасы,
Эки колун жайганы.
Жараткан өзүң оңдо деп,
Оомийин деп бата кылганы.

Эми карап турбайлы,
Башкага көңүл бурбайлы,
Келишин күтүп туралы,
Даярданып кам жейли.
Жоголгондор табылып,
Издегендер кабыльга,
Кеткендер келип жабылып,
Армандын баары арылып,
Сагынычтар таралып,
Өкүнүчтөр жоголуп, кызым,
Бардык жагы оңолуп,
Кудайым белги бериптир.
Куюлушуп келиптир, кызым,
Эки бирдей алп келип, кызым,
Жакшы белги болуптур, кызым,
Бак дөөлөт башка конуптур, кызым,
Картайып калган чагымда, кызым,
Балдарым келип сүйүнүп, кызым,
Жакшылык күндө жашайын, кызым,
Алла таала колдосун, кызым,
Жараткан өзү колдосун, кызым,
Түш болбостон туш болсун, кызым,
Жакшы күндөр кут болсун, кызым,
Келе жаткан дөөлөрдүн, кызым,
Ак жолдору ачылсын, кызым,
Төрт чарыяр колдосун, кызым,
Кызыр болсун жолдошу, кызым,
Деген кебин айтышып,
Кадамыш менен Каныша,
Оомийин деп бата кылышты.
Кадамыш кандай каныбыз,
Ордосуна барганы.
Аалы, Султан эки уулун
Жарчыларын жиберип,
Чакыртып келип алганы.
Асманда учуп жүргөндөр,
Асман жердин ортого,

Танап тартып жүргөндөр.
Кайкалаган көп калкка,
Ээлик боло тургандар.
Айткан сөзүм уккула,
Көңүлдү жакшы бургула.
Бостон кеткен күндөргө,
Көп жылдар өтүп кетти го,
Кабарсыз болуп калды го.
Атакемди табамын деп,
Бөрүбай-Султан алп жээниң,
Атасын издеп кеткенге,
Далай жылдар өттү го.
Карындашың Жезбилек,
Түндө жатып түш көргөн,
Түшүндө жатып иш көргөн.
Кеткендери келет бейм,
Жакшылык күндөр болот бейм.
Келер күнүн биз тозуп,
Даярдыкты көрсөк бейм,
Келип калса дөөлөрүң,
Калың элди чогултуп,
Той өткөрүп берсек бейм,
Деген сөзүн айтканы.
Аалы, Султан балдары,
Атасына айтканы.
Айланайын атаке,
Бул айтканың акыл кеп,
Даярдыкты көрөлүк,
Той өткөрүп берелик.
Жолун тозуп алалык,
Кубанычка баталык.
Балдары муну айтышып,
Келер жолун күтүштү,
Даярданып жүрүштү.
Күндөр өтүп жатканы,
Жезбилек күтүп атканы,
Жолду карап жүргөндө,

Буудандардын дүбүртү,
Күндүк жерден угулду.
Алп Бостонуң алыстан,
Келери анык билинди.
Жезбилектей зиреги,
Карабоздун басканын,
Күндүк жерден билгени,
Жолду карап жүргөнү.
Бөрүбай-Султан ээрчитип,
Алп Бостону шашылып,
Келе атканын билгени.
Жезбилектей акылман,
Келер жагын караган.
Тоодой болгон буудандын,
Үстүндө алптар заңкайып,
Алыстан алар көрүндү.
Келе жатат алптар деп,
Жезбилектей акылман,
Аргымакты миниптир,
Жолун тозуп жөнөптүр.
Эки дөөнү көргөндө,
Аргымагын чааптыр,
Алдынан тозуп чыгыптыр.
Аларды көрүп сүйүндү,
Сагынганы билинди.
Уулуна жетип асылды,
Бөрүбай-Султан ошондо,
Ат үстүнөн алганы.
Алдына туура өңөрдү,
Кучакташып өбүштү.
Жезбилектей энеси,
Айланайын балам деп,
Сени аман көрдүм деп,
Араң эми табышты,
Көкүрөккө жабышты.
Эне бала көрүштү,
Сүйүнүшүп калышты.

Бөрүбай-Султан баласы,
Колтугунан бек кармап,
Ат үстүндө Бостонго,
Жезбилекти бергени.
Канча жылдар өткөндө,
Бирин-бири көргөнү,
Көңүлдөрүн бөлгөнү.
Көрүшүп көөнү тынганы,
Ана-мына дегенче,
Ордого жетип барганы.
Күтүп турган Канына,
Салам айтып турганы.
Буудандардын үстүнөн,
Секирип жерге түшкөнү.
Кучакташып калганы,
Сагынычтар жанганы.
Каныша жүрөт жүгүрүп,
Балдарым деп бүлүнүп,
Айланайын балдарым,
Аман-эсен келдиңби?
Силерди чындап көрдүмбү.
Балдарын көрүп Каныша,
Сүйүнгөнгө чыдабай,
Көзүнүн жашы төгүлдү.
Эки бирдей баласын,
Өөп жыттап калганы.
Кадамыш кандын балдары,
Эки бирдей тагасы,
Аалы, Султан турганы.
Тагаларын көргөндө,
Бөрүбай-Султан жээни,
Жүгүрүп жетип барганы,
Кучакташып калганы.
Учурашып болгону,
Аалы, Султан жарыша,
Бостон менен көрүштү,
Кучакташып калганы.

Бостон менен баласы,
Биринен-бири жүгүрүп,
Келгенине сүйүнүп,
Келгендердин баарысы,
Кол алышып көрүштү,
Кучакташып өбүштү.
Колтукташып жүрүшөт,
Бостон алптын кеткенге,
Канча жылдар өттү деп,
Эсептешип жүрүшөт.
Бөрүбай-Султан баланын,
Алптыгына таңданып,
Атасын издеп алыска,
Он үч жашта аттанып,
Чоң атасын ал издеп,
Эли жерин дагы издеп,
Алыс жакка барганга,
Атасын таап ээрчитип,
Кайтып мында келгенге,
Кадамыш кан баш болуп,
Ыраазы болуп калышты.
Кадамыш менен Каныша,
Келгендердин баарысы,
Жата берсин сүйүнүп.
Алп Бостондун келгенин,
Кырк сарбазы угуптур.
Сүйүнүшүп буларың,
Кубанычка толуптур.
Кырк Карабоз аргымак,
Жайытынан алдырып,
Алп Бостонго барышка,
Даярданыш калыптыр.
Эл жактан Бостон келиптир,
Чачылганы жыйналып,
Чабылганын чогултуп,
Эли журтун баарысын,
Бостон кантип жыйды экен.

Алдына биз баралы,
Учурашып калалы,
Көргөндөрүн угалы.
Калкын жыйнап келдиби,
Карача-Дулай көп калкы,
Алп Бостондун кадырын,
Аныктап эми билдиби.
Бул жагын да билели,
Айткандарын угалы,
Ата-энебиз бар бекен,
Тууган урук бардыгы,
Эсен-аман бар бекен.
Андан кабар угалы,
Унутпай бизди жүрөбү,
Бул жактан бизди билеби,
Деген кебин сүйлөшүп,
Чогулушуп кеңешип,
Даярданып жарышып,
Кырк Карабоз минишип,
Бостонду карай жөнөштү.
Ордого келип сарбаздар,
Бостон менен көрүшүп,
Кучакташып өбүшүп,
Кырк сарбазы чурулдап,
Тегеректеп калганы,
Ал абалын сурашты.
Көп жылдардын ичинде,
Жеңиштерин сурашты.
Ата энебиз барбы деп,
Эли жерим кандай деп,
Сарбаздар сөзүн улашты.
Эли жериң баарысы,
Аман-эсен жатат деп,
Ысык салам айтат деп,
Кан Буубадай каныңар,
Бу дагы салам айтты деп,
Келип кетип тургула,

Деген сөзүн айтышып,
Чурулдап бата беришип,
Бизди узатып жөнөттү.
Алар жакшы жатат деп,
Бостон сөзүн бүткөнү.
Сарбаздарды карасаң,
Бөрүбай-Султан барышып,
Кол алышып көрүшүп,
Кучакташып өбүшүп,
Ал абалын сурашты.
Арып чарчап көп жүрүп,
Атасын кантип тапканын,
Сарбаздар сурап калганы.
Чоң ата менен чоң эне,
Көргөндөрүн сурады.
Карача-Дулай көп элди,
Билгендерин сурады.
Бөрүбай-Султан кеп айтат,
Туугандарым деп айтат.
Издеп барган атамы,
Адашып жүрүп тапкамын.
Чоң ата менен чоң эне,
Буларды дагы тапкамын.
Андан ары мен барып,
Айкан, Күнкан тай атам,
Аларга мен жолуктум.
Батышка атам барганда,
Тагдырына кошулуп,
Үч катынды алыптыр,
Үч балалуу болуптур.
Укаларим мен көрүп,
Толкунданып сүйүндүм,
Бир тууганым билдирдим.
Карача-Дулай элибиз,
Баштагыдан байыптыр,
Өсүп-өнүп калыптыр.
Төгөрөктүн төрт бурчун,

Төрт айланып мен келдим.
Алп атамы ээрчитип,
Бул жерге кайтып мен келдим.
Атамдын жери көп экен,
Айланып барып мен билдим.
Бардыгы менен таанышып,
Кадамыш кан тай атам,
Алдына кайтып мен келдим.
Бөрүбай-Султан ошентип,
Көргөн-билген сөздөрүн,
Сарбаздарга айтыптыр.
Ата-энеңер аман деп,
Силерге айтты салам деп,
Батыш менен Чыгышта,
Элибиз эми бирикти,
Жерибиз эми кеңиди,
Деген сөзүн айтканы.
Көрбөсө да көргөндөй,
Барбаса да баргандай,
Сагынычтар бөксөрүп,
Жаңылык сөзгө канышып,
Сарбаздары кеткени.
Муну мындай коёлу,
Карабоздой буудандын,
Алы кандай болду экен,
Андан кабар алалы.
Карабоздун үстүнөн,
Секирип Бостон түшкөндө,
Жезбилектей акылман,
Жылоосунан кармаган,
Чылбырына чырмалган.
Жибектен тиккен торбого,
Кишмишке ал толгондо,
Карабоздой атына,
Жезбилек келип илгени,
Кадырын мунун билгени.
Алп Бостонду көтөрүп,

Келет деп күтүп жүргөнү,
Карабоз аны билгени,
Жемин толук жегени.
Күтүп турган Жезбилек,
Торбону баштан алганы.
Жезбилекти карасаң,
Койкойгон мойну ийилип,
Кымча бели бүгүлүп,
Карабозго сүйүнүп,
Алын сурап турганы.
Көкүлдөрүн тарады,
Карабозду сылады.
Адамдан ашык акылдуу,
Карабоздой бууданың,
Ыраазылык билдирип,
Жезбилекке муну айтты:
Башымдагы жүгөндү,
Шыпырып алып таштачы.
Туугандарым сагындым,
Ошолорго барайын,
Оюн салып алайын,
Сагынычым таратып,
Он күндөн кийин келейин.
Жезбилектей акылман,
Башынан жүгөн алганы,
Туугандарын беттетип,
Жолуна анын салганы.
Кырк карабоз буудандар,
Талаада оттоп жүргөндө,
Издеп таап жеткени.
Моюндашып жытташып,
Чуркурашып кишенеп,
Чогулушуп калганы.
Муну мындай таштайлык,
Ордодон кабар алалык,
Аралашып калалык.
Ордонун ичи тополоң,

Ары-бери жүгүргөн,
Кайгы-капа жоголуп,
Сүйүнүшүп күлүшкөн,
Адамдары көп жүрөт.
Бостон менен баласын,
Келгендерин билишкен.
Жоголгондор табылган,
Жоосундары айтылган.
Кемчилдиги жоюлган,
Келип калып оңунан.
Издегени табылган,
Иштин баары жаңырган.
Кемтиктери жабылган,
Кейиштери тынчыган.
Кадамыш кан ордого,
Калк чогулуп толгону.
Атасы менен баласы,
Эки бирдей дөөлөрдүн,
Келишкенин көргөнү.
Ордого эли толгону,
Сүйлөшүп алар турганы.
Канча жыл болду кеткени,
Кабарсыз болуп калганы.
Издеп кетти баласы,
Алыска издеп барабы,
Изин кууп табабы,
Атасын таап алабы.
Жолугушуп калышса,
Алп атасын тааныйбы,
Деген сөздөр айтышып,
Келип калаар бекен деп,
Калк ойлонуп жүргөндө,
Алп Бостонуң арбайып,
Келип калды дегенди,
Эли угуп сүйүнгөн,
Күткөндөрү билинген.
Тоодой болгон Бостондун,

Кадырын калкы билишкен.
Бостон кайтып келер деп,
Кудай бизге берер деп,
Келерин күтүп жүрүшкөн.
Кудай таала кудурет,
Калк тилегин бериптир,
Бостон кайтып келиптир.
Келгенин угуп сүйүнгөн,
Кан ордого жыйылган.
Атасын таап келди деп,
Алп баласы кыйын деп,
Кыйындыгын билдик деп,
Алыскы жолго барды деп,
Алптыгын анык билдик деп.
Күн Чыгыштан күн Батыш,
Коркпой издеп барды деп,
Чогулушуп айтып кеп.
Көрсөк экен эрте деп,
Чогулган эли күтүшөт.
Атасы менен баласын,
Калың калкы сүйүшөт.
Айландырып карашып,
Көрүшкөнү жүрүшөт.
Алп Бостондун уулу деп,
Бөрүбай-Султан билишет.
Экөө бирдей алп дешет,
Душман келсе кокустан,
Биздин элди сакташат,
Эли ошентип макташат.
Калкы күтүп турганда,
Дайындалган жерине,
Кадамыш кан чыкканы.
Кадамыш кан артынан,
Алп Бостонуң чыкканы.
Атасына жанашып,
Бөрүбай-Султан чыкканы.
Тоодой болгон Бостондун,

Баласы деп билгени,
Аларды калкы көргөнү.
Чурулдашып бардыгы,
Салам айтып турганы.
Кадамыш кан баш болуп,
Саламга алик алганы,
Сүйүнүшүп калганы.
Тоодой болгон эки дөө,
Окшош болуп турганы,
Калкка көңүл бурганы.
Кадамыш кан сөз айтат,
Сөз айтканда бек айтат,
Калкым уккун деп айтат.
Балдарым кайтып келгенге,
Келип салам бергенге,
Кайгы капам жок деди.
Жоголгонум табылды,
Үзүлгөнүм уланды,
Көңүлүм менин кубанды.
Сүйүнбөй мен турамбы,
Карып калган чагымда,
Күчүмө күч кошулду.
Алп Бостондун келгени,
Бизге кудай бергени.
Душман келсе жеңгени,
Тынчтыкты бизге бергени.
Бөрүбай-Султан ким деди,
Алп баламды бил деди.
Атасынан кем эмес,
Бардык жагы келишкен,
Ала-Тоодой бул деди.
Жоого такыр жеңдирбес,
Алышканы жыгылат,
Аңга башы тыгылат,
Кармашканы кырылат,
Калкым аман сакталат.
Бөрүбай-Султан уулум,

Калкыбызга туулган,
Душманга салат чуулган.
Жоо келбей жериме,
Баш көтөрбөйт элиме.
Эми калкым угуп тур,
Айтканыма көңүл бур.
Бостон мында келгенде,
Элин жоо чапканда,
Кан атасын какшатып,
Айдап алып кеткенде.
Элин издеп табам деп,
Чаап кеткен душмандын,
Башын жулуп алам деп,
Бостон бизден кеткенде.
Элин издеп алыска,
Ата-энесин табышка,
Арбын жолду басканда.
Жоону издеп табаарда,
Аралап кирип барарда,
Жети баштуу Желмогуз,
Кемпир тосуп жолунан,
Жезкемпирди кубалап,
Жер алдына түшүптүр,
Жети жылы жүрүптүр,
Кыйынчылык көрүптүр.
Алптар менен алышып,
Аларды Бостон жеңиптир,
Дөөлөр менен салышып,
Дөөлөрдүн баарын жеңиптир.
Жезкемпир дагы өлүптүр,
Жакшылык элге бериптир.
Алп Бостонуң ошентип,
Жер алдында элдерди,
Жакшылык күнгө жеткирип,
Батасын алып келиптир.
Алп кара куш чоң досу,
Жардам берип Бостонго,

Алтымыш эки айланып,
Жер үстүнө чыгыптыр.
Алп Бостонуң ошентип,
Чабылган элин жыйыптыр,
Ата-энесин тааптыр.
Карача-Дулай жерине,
Калың кыпчак көп элин,
Көчүрүп келип коюптур,
Кадимкидей болуптур.
Ата-эне көөнү тыныптыр,
Жоонун баарын жеңиптир,
Кайгы капа кетиптир.
Ошентип Бостон жүргөндө,
Бөрүбай-Султан барыптыр,
Алп атасын тааптыр.
Ата-бала ээрчишип,
Бизге жетип келиптир,
Картайып мен калганда,
Өлөөр күнгө келгенде,
Аман-эсен жүрүшүп,
Кайтып мында келгенге,
Бостонумдай алп балам,
Душмандарын жеңгенге.
Бөрүбай-Султан алп балам,
Узак жолду ал басып,
Атасын таап алганга,
Эки дөө бирдей ээрчишип,
Алдыма булар келгенге,
Сак саламат көргөнгө,
Той баштаймын эртеге.
Той жегенге келгиле,
Топуктуу салам бергиле.
Оюн-күлкү көргүлө,
Калың калкым чогулуп,
Аш жегенге келгиле,
Ак батаны бергиле.
Менин сыйым көргүлө,

Кубанып элим жүргүлө,
Деген сөзүн айтыптыр.
Той жасашка камынып,
Элдин баарын чакырып,
Кадамыш көөнү тыныптыр.
Алп Бостондун балдары,
Өскөн жерде калыптыр.
Чоңойгондо балдарын,
Калың калкы чогулуп,
Кан көтөрүп алыптыр.
Калкын жакшы караптыр,
Кандык доорун сүрүптүр.
Кайгы капа тартпастан,
Калкы жыргап өсүптүр.
Калың элин калкалап,
Жакшы доорон сүрүптүр.
Ушундай кандар болсо деп,
Эл ыраазы болуптур.
Алп Бостондун жомогу,
Ушуну менен бүтүптүр.

ЖОМОК АЯГЫ

Илгеркилер айтышып,
Келечекке калтырган.
Жакшы менен жаманды эл,
Элекке салып ылгаптыр.
Мурункунун керээзин,
Кийинкилер ырдаптыр.
Кайгы менен капаны,
Калтырбай алар сындаптыр.
Баатыр менен балбанын,
Жоодон сактап калганын,
Калың эли мактаптыр.
Келечекке сактаптыр,

Жылдан-жылга жетиптир,
Жомок болуп кетиптир.
Чечендери айтыптыр,
Чеберлери жыйнаптыр.
Ырчылары ырдаптыр,
Бизден мурас калсын деп,
Акылмандар айтыптыр.
Жыйылгандан жыйылып,
Кийинкиге калыптыр.
Уламыштар улаптыр,
Өткөн күндөр өтүптүр,
Уланышып олтуруп,
Ушул күнгө жетиптир.

Ошентип алп Бостон төрт кандыктын ортосунда, башы Күн Чыгыш, аягы Күн Батыш болуп, айланып жүрүп калыптыр. Ошол күндөн ушул учурга чейин Бостон деген ат аталып калган. Дүйнөнүн көп жерлеринде Бостон деген элдин аты, жердин аты таркап кеткен. Бостон Карабозун алкынтып минип, миң жылдан ашык жашаган экен. Бостон аты кээ бир жерде Бостон, кээ бир жерде Бустан, кээ бир жерде Буштан болуп айтылып калган.

«БОСТОН» эпосунда жолуккан айрым түшүнүксүз
сөздөрдүн түшүндүрмөсү

Абалы – алгач, башында

Аксарбашыл – кудайга атап курмандык айтуу

Аса-муса – таяк

Атимбү – бүбү, ырым-жырымдарды жасай билген
аял

Аяр – сыйкырчы, боло турган нерсени алдын ала
көрүп, сезе билүүчү, көзү ачык

Бардап (көздөрүн бардап) – чоң ачуу

Бото (*ир.*) – кырсыктан сактоо үчүн моюнга са-
лынуучу пахтадан токулган кездеме кур

Булдурсун – жоон кылып өрүлүп, учуна коргошун
уютулган камчы

Жайчылык – аба-ырайын өзгөртө алар касиети,
сыйкыры бардык.

Жаналаш – жанаша

Зулпукор – кылыч

Кетечи – белге, моюнга илип, дайыма жанда
алып жүрүүгө ылайыкталган саймаланган кичине
баштыкча.

Кучкач – кичинекей канаттуу куш

Күлө – баш кийим, топу

Күнөйүм – күнөөмдү

Салыптыр – чааптыр деген мааниде

Соорун – олжо, үлүш

Телпек – баш кийим, тебетей

Теңиз – кең пейил

Эндеке – эндекей, энөө

**ЭШИМКУЛ
МЕНЕН ЗУУРА**

БАШ СӨЗ

Кол алдыңыздардагы бул чыгарма элибизде айтылып келген баатырдык

жомоктордон. Бул жомоктун бир гана варианты латын арибинде кол жазмалар фондунда сакталып турат. Жомокту ырга айландырып айткан жана жазган Норузбаев Жумагул. «Эшимкул менен Зуура» жомогу 1939-жылы Кыргыз филармониясынын хор кружогунда окуп жүргөндө жазылгандыгы тууралуу кол жазмалар фондунда маалымат бар.

Бул жомокто айтылуу Кармыш аттуу байдын Эшимкул жана Көчөрбай деген эки баласы болот. Улуу баласы Эшимкулга Кармыш бай өз колу менен аял алып берип бөлүп, кичүү баласы Көчөрбайга мал-мүлкүн берет. Карылыгы жетип Кармыш өлгөн соң, Көчөрбай калкына кадырлуу бай болот. Ал үч аял алат, үч аялдан алты балалуу болду. Ал эми агасы Эшимкул же турмуштан жарыбады, же маңдайы жарылып бала сүйбөдү. Эшимкул аялы экөө бул жалганда жараткан бала бербесе да, бир тууганым Көчөрбайдын баласын алып, эркетип багалы деп чечишти. Алдына келген агасы менен жеңесине Көчөрбай бала эмес, көңүл калтырарлык сөздөрдү айтып кууп чыкты. Бир туугандын кордугуна чыдабай Эшимкул менен Зуура бала үчүн жер кезип кетишти.

Зуура менен Эшимкул бир топ күндүк жол жүрүп бир эшенге кезигишти. Бала көрөбүз деген үмүт менен эшендин кызматын кылып, карыптар жүдөп болушту. Эшенден эп болбогон соң карыптар андан чыгышып,

бир олуяга кезигишти. Олуянын отун жагыш, күлүн чыгарышып, көп кордук тартышты. Эшимкул ачуусуна чыдабай, олуяга сүйлөйм деп аялы экөөсүйрөлүп көчөдө калышты. Ушул маалда эшек минген бир дарыгер келип, муңдуулардын жайын билип, үйүнө алып барды. Дарыгер чөптөн дары жасап, Эшимкул менен Зуураны жакшы карады. Зуура бала көтөрдү. Эшимкулдун баласы айтымдуу баатыр чыкты.

Алтын көкүл жаш Айдар он алтыга чыгып, урушарга жоо, урунарга тоо таппай жүргөндө бир карыя жолугуп, эл кыдырып жүрүп Темиркан аттуу кандын алты күндө бир адамдын канын ичкен кан ичме Карач аттуу баласы, он эки пут эт жеген дөөсү бар экендиги, бул экөөнү жеңген баатырга Арууке деген сулуусун берерин айтып берди. Алтын көкүл Темиркандын шаарын көздөй жөнөп кетти. Эр Көкүл тогуз жолдун тоомунан, көк өзөндүн боюнан кан ичме Карачка жолугуп, алты күнү урушуп, аны жеңип алып, Карачтын Суркоен аттуу тулпарын минип, жарагын алып, шаарды көздөй жөнөп калат. Жомок Эр Көкүлдүн дөөнү өлтүрүп, Темиркандын кызы Аруукеге үйлөнүп, айылына кайтып келиши менен аяктайт. Дөө дайыма жомоктордо караңгылыкты, адамдарга коркунуч туудуруучу алп күчтөрдү алып жүрөт. Баатырдын дөө менен кармашып, элди азаттыкка чыгаруусу бул салттуу сюжет. Ошондой эле жомоктун жакшы менен жаманды, ак менен караны, алдуу менен алсызды айра билип, «ак ийилет жана сынбайт» деген маанини ачып берүүсүндө эле.

Жомок көлөмдүү, сюжети жөнөкөй, көркөмдүк жагынан кынтыксыз деп айтууга мүмкүн эмес. Ошондой болсо да окурмандардын жана изилдөөчүлөрдүн назарына сунуш этүүгө татыктуу экендиги талашсыз.

АИДА ЖАКЫПБЕКОВА,
ага илимий кызматкер

ЭШИМКУЛ МЕНЕН ЗУУРА

Эски убакта кыргыз элинин көп жашаган карыялары кызыктуу жомокторду айтышчу эле. Жомок болуп айтылып келген Кармыш деген атактуу бай болгон. Эшимкул, Көчөрбай деген эки баласы болгон, улуу баласы Эшимкулга Кармыш колу менен Зуура деген аял алып берди. Энчисине эч нерсе бербей ую менен гана бөлүп жиберди. Эшимкулдун дүнүйөсү жок турмуштан начар болду. Карылыгы жетип Кармыш өлдү. Атанын мүлкүн Көчөрбай басып калды. Көчөрбай үч аял алды, үч аялдан алты бала болду. Көчөрбай калкына кадырлуу бай болду. Эшимкулда бала турмак, мал да жок. Аялы Зуура төрөбөйт, бала үчүн сары оору болду. Айласы кетип Көчөрбайдын бир баласын сурайлык деп арман кылып барышты. Көчөрбай бала бермек турмак бир далай жаман сөздөр айтты.

Сөзгө чыдабай Эшимкул, Зуура тентип кетти. Зуура бир бала төрөдү, бала айтымдуу баатыр чыкты. Ушулардын тарыхын ырга айландыруучу Норузбаев Жумагул.

Баштайын сөздүн казалын,
Баланын тарттым азабын.
Мындан аркы өмүрдү,
Билбеймин канча жашарым.
Жолдошум Зуура жүрсөңчү,
Кыдыралык кыйналып,

Бала берчи мазарын.
Картайганча биз астык,
Көрүнгөндүн казанын.
Ортодо ойноо бала жок,
Өтөүзбү жалгандан.
Балалуу эл той кылат,
Менин баладан багым байланган.
Эл ичинде барбы экен,
Мен сыяктуу зарланган.
Өзүмдөн кичүү иниме,
Оокат үчүн жалдангам.
Талыкпай кызмат кылсам да,
Алымды сурап бошотпойт.
Кайырсыз болгон туугандын,
Капканына кармалгам.
Көчөрбай билбейт жайымды,
Акыраңдап көп тилдейт,
Акыреттик жарымды.
Кедей да болсом Көчөрбай,
Талаштымбы малыңды.
Сураган жокмун жадатып,
Оокат кылып жатамын,
Колумдагы барымды.
Ойлосом перзент кетирет,
Картайганда алымды.
Көчөрбай иним кулак сал,
Агаңдын айткан сөзүнө.
Жокчулук кайгы кетирди,
Куур тон кийдим этиме.
Баралбаймын жакындап,
Жыйылган элдин четине.
Бирге тууган уялаш,
Картайганда агаңы,
Алсаң боло элиңе.
Тууганың бай деп эл айтат,
Көчөрбай иним сени айтат.
Биз бир тууган болбосок,

Бириктирип неге айтат.
Малың жатат чыбырда,
Бир тууганбыз чынында.
Мал турсун менде бала жок,
Көргөн күнүм кыйын да.
Балалуу элден бир нуска,
Тарых калат турбайбы,
Өткөн сайын кылымда.
Кайгы тарттым бала үчүн,
Алганым Зуура төрөбөйт,
Душманым жүрөт кырымда.
Кемидим бала жөнүнөн,
Кейиш тартып мен жүрүп,
Адаштым акыл сөзүмөн.
Кыйналып жүрүп бала үчүн,
Кызылы качкан өңүмөн.
Бала деп белим бөксөрдү,
Чыгаралбайм көңүлдөн.
Душманым жүрөт табалап,
Мен жүрөмүн Көчөрбай,
Тууган деп сени сагалап.
Баланын жогу өрт экен,
От болуп күйөт жүрөгүм.
Ичиме кесел аралап,
Алганым Зуура муңайып,
Көзүнөн жаштуу кан агат.
Картайды кайран өмүрүм,
Капалык ичке камалат.
Үйүмө чыдап олтурбайм,
Бир туяктын зарпынан,
Жыйылган элге кошулбайм.
Чынында бала кеселим,
Кол менен жасап алууга,
Таппадым эч бир эсебин.
Көрүнбөсө бир перзент,
Көй капка тентип кетерим.
Бербесе мейли көп малын,

Баланы зарлап сурадым.
Кара сакал ак болуп,
Картайып калган убагым.
Эзелтен бала болбосо,
Эңгиреп жүрүп куурадым.
Баланын кайгы зары үчүн,
Билбеймин элге турарым.
Шек билинбейт кантейин,
Акыреттик Зууранын.
Минтип жүрүп өткөнчө,
Бөлүнүп элден чыгайын.
Бу жалганда көрбөдүм,
Бир перзенттин убайын.
Баланы кандай аядың,
Унутуп мени кудайым.
Жараткан жалгыз көрбөдүң,
Эрмек кылар бала жок,
Мен сыяктуу шордууда,
Баладан башка санаа жок.
Көрдүм азап көрдүм,
Жокчулуктан чала жок.
Сен Көчөрбай инимсиң,
Менде кайрыларга канат жок.
Туугандыкты ойлосоң,
Ишене турган биримсиң.
Алганым Зуура буркурайт,
Уялашым Көчөрбай,
Кантип чыдап жүрүсүң.
Мен бир карып чал болдум,
Муунум бошоп кубат жок,
Бир балага зар болдум.
Каргадай жалгыз бала үчүн,
Каңгырап башым дал болдум.
Өрттөнөт өзөк от болуп,
Бир баланын зары үчүн,
Жүрөккө кызыл чок болуп.
Тууганымдан сөз уксам,

Тургум келбейт токтолуп.
Аманат жалган дүйнөдө,
Азапка туулган жан болдум.
Көк мээ торпок кептенип,
Ырысым тайкы чал болдум.
Алдейлеп сүйөр бала жок,
Калтырап башым маң болдум.
Алганым Зуура бала үчүн,
Амалсыз жүрөт зарыгып.
Наар сызбай үйүнөн,
Бала деп жүрөт буркурап.
Мен жүрөмүн ойлонуп,
Дубана болуп кетсем деп,
Бала үчүн чындап чыркырап.
Акыл айтсам болбоду,
Мазар издеп түнөйм деп.
Жер суунун баарын кыдырып,
Олуясын билем деп.
Күндө үч убак үшкүрүп,
Кетели деп жулкунат.
Көчөрбай иним, кулак сал,
Менин айткан сөзүмдү,
Сенден башка ким кылат.
Санаа менен саргайып,
Ичиме толду убайым.
Алганым Зуура кулак сал,
Акыреттик жубайым.
Эп көрсөң менин сөзүмдү,
Алганым акыл салайын.
Экөөбүз бирдей кор болдук,
Тил алсаң бир иш табайын.
Чыгарар бекен Көчөрбай,
Камалып жаткан күйүттү.
Деп үшүнтүп Эшимкул,
Үйүндө акыл ойлоду.
Көчөрбай деп көп айтып,
Армандуу болгон Зуураны,

Тынчтыгына койбоду.
Бир баласын алам деп,
Пикир ойлоп болбоду.
Барсак берет баласын,
Бир сапар сыйлап Көчөрбай,
Мен сыяктуу агасын.
Колунда бар алты уул,
Бирин кантип аясын.
Жайыбызды биз айтып,
Бүгүн барсак жалдырап,
Бир баласын аласың.
Канча айткан менен бир тууган,
Кантип куру каласың.
Макулбу, Зуура, макулбу,
Көрөлү барып чамасын.
Ээрчишип барып отурсак,
Сүйбөсө бирден качырап,
Жакындатпай арасын.
Деп Эшимкул үйүндө,
Эки көзүн жаштады.
Көчөрбайга бара элек,
Зуурага айтып жатканы.
Көчөрбай деп көп айтып,
Көрелекте мактады.
Убайым сыйбай ичине,
Эшимкул менен Зуураны,
Кара түтүн каптады.
Бала кезде жүргөнүн,
Далбастап айтып жатканы.
Баладан көзү катканы,
Жатындаш болуп бир тууган.
Көйнөк кийсе бир кийген,
Көпөлөк кууса бир кууган.
Талашып эмчек эмгенбиз,
Урматташып, сыйлашып,
Ушул чакка келгенбиз.
Тай кунан минип жарышып,

Күрөшүп ойноп алышып,
Кадырыбыз калган жок,
Сураганды беришип.
Өзүмдөн кичүү Көчөрбай,
Бирге тууган агайын.
Канча айткан менен кыйбастыр,
Көчөрбайга барайын.
Акылдашып сыр чечип,
Арзымды айтып турайын.
Макул көрсө сөзүмдү,
Бешиктеги баласын
Берер бекен сурайын.
Алдынан барып өтүнүп,
Туугандын жообун угайын.
Кетер бекен ичимен,
Камалып жаткан убайым.
Берсе жыттап жүрөлү,
Көчөрбайдай инимдин
Туугандыгын билели.
Кандай болуп жүрекен,
Тууганымдын тилеги.
Зуура кандай бул сөзүм,
Өзүңө макул келеби.
Аял да болсоң акыл айт,
Сөзүңдүн тиер кереги.
Көңүлүмдү калтырбай,
Барсам бала береби.
Туугандыгын көрөлү,
Кара мүртөз неменин.
Баланы бизге берүүгө,
Колунан анын келеби.
Асырап ал деп бербестен,
Кор кылды сендей жеңени.
Анда Зуура кеп айтат,
Аа күйүттүү, деп айтат.
Жүрөгүм күйүп муң болду,
Бир перзенттин айынан,

Кызылым качып сур болду.
Билбеймин иниц кантерин,
Жумшаганы кул болду.
Акылы болсо билбейби,
Акырыбыз бул болду.
Өтүп бара жатыры,
Убайым менен өмүрүм.
Иниңди бала берет деп,
Ишенбейт менин көңүлүм.
Ажалым жетсе жалгандан,
Тынч эле менин өлүмүм.
Барамын десең барып кел,
Баласын берсе алып кел.
Арманда болбой ошонун,
Сөзүн угуп канып кел.
Уялаш кичүү инице,
Акыл сөзүң айтып кел.
Баласын иниц бербесе,
Томсоруп байкуш кайтып кел.
Өзүңдөн бала болбосо,
Бала болор дейсиңби.
Башыңа түшсө жамандык,
Кара болор дейсиңби.
Азап тарттык бала үчүн,
Айткан чолок акылга.
Туура сүйлөп кебиңди,
Тууганыңа жакында.
Өзүмдөн кичүү келиним,
Пейили тар жан эле.
Жараткандан жалдырап,
Сураганым бар эле.
Катуулугу кайнимдин,
Бир кишиче бар эле.
Берип койсо баласын,
Эрмек кылып жүрөлү.
Жаш булбулдун тилине,
Жарк этип ачык күлөлү.

Эркелетип алдейлеп,
Эриккенде сүйөлү.
Авал баштап жайыңды айт,
Аталаш тууган иниңе,
Көргөн күндүн баарын айт.
Оокат, кийим дагы жок,
Ушулардын баарысын,
Унутпай ойго алып айт.
Баладан күйдү жүрөгүм,
Кайсы арманым айтайын.
Болбоду кабыл тилегим,
Олдо жалган дүнүйө,
Саргайды менин иреңим.
Арылбайт башым армандан,
Бар бекен мендей зарланган.
Бир перзентти көрө албай,
Өтөмүнбү жалгандан.
Алган жарым курбалым,
Бу жалганда болбоду
Баласыз көргөн жыргалың.
Жаныма батып жашытты,
Туугандан бала сурайм деп,
Муңданып айтып турганың.
Алсаң кудай алсаңчы,
Мынча неге кыйнадың.
Турбайт экен бир жерге,
Баласы жоктун санаасы.
Жаман экен мендейге,
Өлүмдүн алыс арасы.
Же кудайдын жетпейби,
Мен сыяктуу муңдууга
Бир каргадай баласы.
Жүр, Көчөрбай иниңе,
Кантип болбой коёюн,
Курдашым сенин тилиңе.
Мен да кошо барайын,
Бай кайнимдин үйүнө.

Берсе жакшы баласын,
Бербей койсо мен шордуу,
Кантип жетем үйүмө.
Кантели, кайрат кылалы,
Үмүт кылган туугандан
Өзүнөн жооп угалы.
Бармайынча таркабас,
Эшимкулдун кумары.
Акылы болсо ал кайним,
Бизге окшогон шордууга
Ушундай иш кылабы.
Үйүнөн чыкты экөбү,
Көчөрбайды бет алып.
Кыраакы Зуура кыйналып,
Чыдабай туйлайт жүрөгү.
Жүр баралык, баралык,
Баласын берсе алалык.
Көргөн күндү биз айтып,
Тууганга акыл салалык.
Ушул жашка келгенче
Кудай бала берет деп,
Кур талааны карадык.
Түңүлдүк перзент баладан,
Убайым кетпейт санааман.
Айыкпады сары оору,
Бала үчүн болгон жарадан.
Өтүп кетти өмүрүм,
Сыздап жүрүп далайдан.
Жүр, Эшимкул туугандын,
Барып сөзүн угалык.
Кыйышпас тууган эмеспи,
Барганыбыз ылайык.
Көп өмүрдү өткөзбөй,
Бир өтөлүк суранып.
Ачылар бекен көңүлүм,
Ал кайнимен кубанып.
Жалындуу кызыл өрт болуп,

Үйүнөн чыкты муңайып.
Эрчишип келди карыптар,
Санаасы турбай бир жерге.
Туралбайт адам жанына,
Бир перзент деп күйгөндө.
Көзүнүн төктү жаштарын,
Көчөрбайдын үйүнө.
Эшик ачып киргенде,
Агасы келди камыгып,
Тууганым деп сүйгөндө.
Акылман Зуура көз сала,
Кайнисинин түрүнө.
Кыраакы Зуура байкады,
Эңсеп келген тууганды.
Көнбөй турган окшоду,
Эшимкулдун тилине.
Эшимкул карып сүйлөдү,
Калкына маалим эмеспи,
Перзент үчүн күйгөнү.
Карыптын көөнү караңгы,
Эли билет ушуну,
Бала үчүн зарлап жүргөнүн.
Уялаш иним Көчөрбай,
Ушунча журттун ичинен
Баласыз зарлап өтөмбү ай.
Барбаган жерим калбады,
Бир перзентке жете албай,
Кайран өмүр кор болду.
Баланын кайгы зары үчүн,
Арылбас мээнет шор болду.
Каралап жүрөм өзүңө,
Картайган агаң кор болду.
Кулак сал менин сөзүмө,
Силерди таштап кеталбайм.
Бир каргадай жаш бала,
Карыпка түшкөн ой болду.
Армандуу болуп жалгандан,

Баладан багым байланды.
Амалым жок көтөрөм,
Бешенеге салганды.
Көчөрбай иним уялаш,
Угуп тур айткан арманды,
Сурабайсың жайымды.
Жайы-кыш көчүп кетебиз,
Билбейсиң менин дайнымды
Уккандар эңсейт уялаш,
Күлдөп жаткан айлыңды.
Тууган элең Көчөрбай,
Сурасаң боло алымды.
Бала үчүн түштү кайгы чок,
Кейитти менин жанымды.
Алдыңызга келгеним,
Сурабайм сенин малыңды.
Күйүттүү болуп жүрөмүн,
Сары оору болду жүрөгүм.
Бир каргадай бала үчүн,
Жалганда жаман жүдөдүм.
Баланын зары кыйнады,
Картайганда жанымы.
Айта берсем түгөнбөйт,
Агаңдын көргөн жабыры.
Бул жалганда болбоду.
Карыптын көрөр жарыгы.
Кайгы менен картайып,
Кетирдим адам санымы.
Көчөрбай үйдө отурат,
Балдары менен баарысы.
Агасы болот Эшимкул,
Ак сакалдуу карысы.
Айыкпай турган кезелдин,
Бир жаш бала дарысы.
Инисине карата,
Эшимкул туруп кеп айтат.
Зуура жеңең экөөбүз,

Сурап келдик балаңы.
Адам деп мени сыйласаң,
Балаңын берип бирөөсүн,
Айыктыр менин жарамы.
Көңүлүмдөн кетиргин,
Көп кейиткен санааны.
Оюңа алсаң болбойбу,
Бир тууган жеңең Зуураны.
Биз таппадык жалганда,
Көкүрөктө мудары.
Картайганда агаңыз,
Баркы болбой куурады.
Картайган агам кантти деп,
Карабайсың кылчайып,
Ушул ишиң туурабы.
Алдыңдагы үч аял,
Акыреттик алганың.
Айтканыңдан чыкпаган,
Ак никелүү жарларың.
Аман болсун деп тилейм,
Колуңдагы балдарың.
Үчөөсүнөн алты уул,
Жанган жарык шамдарың.
Азапка түшкөн агаңыз,
Баланын кайгы чок болуп,
Ичимде жүрөт арманым.
Карып кеткен агаңды,
Кайрылып көзүң салбадың.
Көтөрүп баккан атанын,
Сыйласаң боло арбагын.
Үч келиним кулак сал,
Бала үчүн кетти дарманым.
Берсеңер балам тартынбай,
Кандыңар менин сөзүмө.
Колума берсең чыракты,
Кубат кирер өзүмө.
Кимиң берсең аның бер,

Бешикте жаткан баланы.
Капаны тарткан Зууранын,
Ачылсын жаркып кабагы.
Баланын дарты көп өткөн,
Күн тийгизбей багалы.
Айткан сөзгө түшүнбөйт,
Жалганда жаштын жаманы.
Ушул тууган уксаңдар,
Карыштын салган кабары.
Мал менен баштан айрыган,
Азелден бизди кудайым.
Арыбайт го деп ойлойм,
Өлгөнүмчө убайым.
Уялаш тууган кулак сал,
Үч келиним кашымда.
Берсеңер бергин кыскаңбай,
Алайын багып жашында,
Жөргөлөп басса кубанам.
Маңдай-тескей отурду,
Көчөрбайдын аялы.
Алардын түрүн караса,
Бергиси келбейт баланы.
Урушкансып үч келин,
Салыңкы болуп кабагы.
Бербесең да сурайын,
Балтыр бешик баланы.
Анда Зуура ойлонуп,
Үч келинди карады.
Берип койсо келиндер,
Белгилүү ишке жарады.
Телмирип барган Зууранын,
Тарылып турат заманы.
Берсе экен деп баласын,
Ойлонгон мүдө тилеги.
Көңүлү тынч көпкөндөр,
Туугандын жайын билеби.
Зууранын зарлап айтканы,

Көчөрбайга жакпады.
Айланайын жан кайним,
Карыбыңдын сөзүнө.
Кулагыңды сал кайним.
Бир сапарга агаңды,
Көңүлүңө ал кайним.
Биз сыяктуу тууганды,
Картайганда кор кылба
Көзүңүн кырын сал кайним.
Картайып кетти Эшимкул,
Баланын үнүн угалбай.
Басып жүрөт талаалап,
Үйүнө тынчып туралбай.
Ачылбады көңүлүм,
Же кудайым бербеди,
Бул кордуктан көрөкчө
Бербеди маган өлүмдү,
Өтүп барат өмүрүм,
Жел куюндай закымдап.
Кеп айтат Зуура келинге:
Айланайын келиндер,
Сөзүн уккун Зууранын.
Карып кеткен Эшимкул,
Каралап келди тууганың.
Бир перзенттин зары үчүн,
Бир жерге тынчып турбадым.
Менин көрөр жыргалым,
Кайнагаң менен экөөбүз,
Алдыңа келдик сыйлагын.
Келиндер сенден түшелек,
Керенелүү жыргалың.
Мойнума салып чоңойтуп,
Баланын көрсөм жыргалын.
Картайып кетти кайнагаң,
Бир баланын айынан.
Күн-түн сурап зарлаган,
Баланын үнүн укпады.

Колумда жок перзентти
Карып кеткен кайнагаң,
Кантейин арман кылабыз.
Кайгырып жүрөк муздады,
Балаң жок деген сөздөн,
Муздап көңүл сыздады.
Колумда жок баласы,
Кубат кылып кармаган.
Кайгы менен картайды,
Баласы жок кайнагаң.
Берсеңер көөдөк баланы,
Бала оокунуп карманам.
Армандуу болуп дүйнөдөн,
Агарып кетти сакалы.
Алдейлеп бала көтөрүп,
Чыгарсам ичтен капаны.
Айланайын келиндер,
Балаңдын бирин бергиле,
Алгыла бизден батаны.
Убайым тартып жүрөмүн,
Кызматың кантип унутаң.
Силерден бала тиледим,
Керегиң тийген силердей,
Авысын-ажын бүлөнүн.
Кечиктирбей жооп бер,
Чыдабай турат жүрөгүм.

Ошондо ортончу келини жеңесине жооп айтат:

Келипсиң жеңе үйүмө,
Ыраско зарлап жүргөнүң,
Кызыктуу перзент бирине.
Мен деле билем зарыңды,
Ким алат менин тилимди.
Кайниңе барып айтайын,
Жеңе сенин жайыңды.
Түндөтөн бери мен уктум,

Бала үчүн кылган зарыңды?
Ашык болсо бир бала,
Берер элем барымды.
Көп кыйнадың буркурап,
Бир чымындай жаныңды.
Кайниң билбейт кантейин,
Жеңетай сенин жайыңды.
Алганымга барайын,
Барып акыл салайын.
Макул десе күйөөм,
Баламды берип акеме,
Картайып калган кезинде,
Ак батасын алайын,
Деп үшүнтүп ойлоду,
Түшкө жетпей келем деп,
Убадасын болжоду.
Мен кайниңге барайын,
Сиз үчүн кызмат кылайын.
Макул десе алганым,
Жообун угуп келейин.
Балтыр бешик баламды
Жеңетай сизге берейин.
Аял жылып токтобой,
Күйөөсүнө барды эми.
Үйдөн чыга жүгүрүп,
Көчөрбайга жетти эми.
Көкүрөгү күйүгүп,
Алганына карата,
Аялы туруп сүйлөдү.
Катынынын келгенин,
Ал Көчөрбай билбеди.
Көчөрбай, келдим мен сага,
Кулак салгын сен мага.
Бир баланын зары үчүн,
Кайнагам тарткан көп санаа.
Алганым бери келсеңчи,
Менин айткан сөзүмө

Жаман жакшы болсо да,
Кайра жооп берсеңчи.
Атайлап жеңең келиптир,
Бир перзенттин айынан
Бас болуп көөнү чөгүптүр.
Кайнагам байкуш буркурап,
Көзүнүн жашын төгүп тур.
Баланын кайгы зары үчүн,
Жалдырап жаман жашытты,
Муңдуу жеңем зыркырап.
Кайгырдым айткан сөзүңө,
Кандуу жаш алып көзүңө.
Картайганча агаңыз,
Бир баланын айынан,
Келиптир сурап өзүңө.
Эркелетип ойнотуп,
Мингизем дейт төшүмө.
Беребизби жеңеме
Сурап келген баланы.
Кайгы тартып муңданып,
Кайнагам менен жеңемдин
Салынып турат кабагы.
Жооп бер менин сөзүмө,
Кайнагам жеңем экөбү,
Олтурат үйдө зарылып.
Бир балаңды бергин деп,
Баласыз өтүп дүйнөдөн,
Ушул жашка келдим деп.
Бергин деп акем сурады,
Бешикте жаткан баланы.
Асырап ал деп биз берсек,
Ачылгандай кабагы.
Жооп бер, барып айтайын,
Кандай акыл табалы.
Айтканын айттым өзүңө,
Берсең дагы бербесең,
Түгөндү сөздүн тамамы.

Ачылган жок жалганда
Эшимкулдун кабагы.

Көчөрбай айтат:

Агарган анын агы жок,
Саап ичер малы жок.
Берип койсок кор кылат,
Каргадай жаш баланы.
Мен сүйбөймүн кулак сал,
Ал сыяктуу аганы.
Беремин деп кубантпа,
Жаш булбулдай баланы.
Мен баламды берем деп,
Жакшы киши болбогун.
Өзүм билем алгын деп,
Убада кылып койбогун.
Эгер сөзгө чалынсаң,
Соо калбайсың, оңбойсуң.
Беремин деп мактанып,
Сөз карматып келбегин.
Эшимкулдун колунан,
Алган жокмун эрмегин.
Чын жабышып койбосо,
Калп эле айтам бергин деп,
Сен көнбөгүн, бербегин.
Мен кайрылбайм аларга,
Кол үзүшүп кеткенмин.
Толуп жаткан малайга,
Бала турсун бербеймин,
Чычкак улак аларга.
Аялым келип кеңештиң,
Адырда жаткан малым көп.
Дүнүйөмдүн барында,
Эч кайгыны жебесмин.
Бербей койсом баламды,
Көп болсо элим айыңдар.

Ал сыяктуу тууганга,
Азыр зарыл эмесмин.
Алган жокмун алардын,
Эшимкулдун баласын.
Төкпөй чачпай сөзүмдү,
Акеңе айтып барасың.
Буркурасын, ыйласын,
Өлгөнчө жанын кыйнасын.
Айтып баргын жеңеңе,
Жакындабай жаныма,
Алыс кылсын арасын.

Күйөөсү Көчөрбайдын сөзүн кайра келип жеңе-
сине, кайнагасына айтып турганы:

Кайра келди жүгүрүп,
Көчөрбайдын аялы.
Эшимкул менен Зуурага,
Айтканын айтып салады.
Албай койду тилимди,
Айланайын жеңеке.
Чыгарбады кантейин,
Чер баскан жүрөк кириңди.
Бир тууган деп жүрүпсүң,
Кайрылбаган иниңди.
Кайра мени тилдеди,
Бала берчи тууганың.
Бу жалганда жок экен,
Бала сүйөр жыргалың.
Алдасам да болбоду,
Акылы жок урганың.
Бергин деп айтып асылсам,
Бербеймин дейт баласын.
Картайганда акемдин,
Кайгылуу кылды санасын.
Кайниңдин айткан сөзү ушул:
Алыс кылып жүрсүн дейт,

Жакындатпай арасын.
Айттым жеңе сөзүңдү,
Баштан аяк түшүнтүп.
Какылдабай кеткин деп,
Кагып койду үшүнтүп.
Колубуздан келалбайт,
Бийликсиз андан берүүгө.
Кайниндин айткан бул сөзүн,
Капалыкты ойлонуп,
Кагылайын жеңеке,
Албагыла көңүлгө.

Иниси Көчөрбай келип, агасы Эшимкулга, жеңеси
Зуурага айтып турган сөзү:

Эшимкул ака келипсиң,
Аялыңды эрчитип.
Көргөн азап кордукту,
Көрүнөө айттың жашырбай,
Сырыңды түгөл чечишип.
Жакын тууган агасың,
Жаныңды бекер кыйнаба.
Бала деген кеп эмес,
Азап тартып куураба.
Көзүңө кандуу жаш алып,
Капалык тартып ыйлаба.
Калган жок эч ким жетишип,
Баласыз жалгыз сен эмес,
Бирөөгө бирөө тең эмес.
Акыры өлөт тири адам,
Бул айтканың эп эмес.
Кайрат кылып жан сакта,
Баланын жогу кеп эмес.
Кыйнабагын жаныңды,
Баладан сага пайда жок.
Кейиш тартып көп ойлоп,
Кетирбегин алыңды.

Келипсиң жеңем экөөң,
Картайып кеткен кезиңде.
Кулак сал ага сөзүмө,
Бешенеңде жок болсо,
Бала үчүн зарлап эзилбе.
Кайрат кылып жан сакта,
Карууңду кетирбе.
Сен жүрөсүң оюмда,
Чыккан жок менин эсимде.
Бирге тууган уялаш,
Өзүмдөн улуу агасың.
Убайым кайгы санаадан,
Эмине пайда табасың.
Менден сурап келипсиң,
Келиниңдин баласын.
Кеңешейин катынга,
Түнү менен имерип,
Көнөр бекен акылга.
Сиз да айтып көр келинге,
Бар сырыңды жашырба.
Аялым үчөө мен жалгыз,
Бир каргадай баланы,
Келипсиң сурап сен байкуш.
Күндөштүк кылып урушуп,
Бир бирине баш ийбей,
Акмак кылат адамды.
Туш-туш жактан күңүлдөп,
Бузуп коет санаңды.
Айтайын ага сен үчүн,
Келиниңе кеңешип,
Жообун эртең берейин.
Бирөө берсе баласын,
Бербегенде не дейин.
Аялдардын башынан,
Күнүлүгү кетелек.
Баласын сурап келипсиң,
Үчөөнүн акылы

Эчтемеге жетелек.
Бир баланы бердим деп,
Аялдарга айтайын.
Калп эле сырттан төтөлөп,
Бербей койсо баласын.
Аз да болсо көптөй көр,
Алып кеткин Эшимкул,
Бир жылкыны жетелеп.
Көзүңдөн жашың токтобой,
Кыйын кайгы зар экен.
Уялашым Эшимкул,
Азапка бүткөн жан экен.
Аялдарга барайын,
Бирөөнө бергин деп,
Түрүн байкап карайын.
Тил албаса таарынба,
Берип койсо баласын,
Жөнөтөйүн өзүңдү.
Бере турган баласын,
Карып кетти жалганда,
Өмүрүңүз көп өтүп.
Алсын десе берейин,
Бешигине бөлөтүп.
Бербесе мага кейибе,
Жатындаш элең бир тууган,
Капалык алба көөнүңө.
Түшүңдүң ага, айтылган,
Сөздөрүмдүн жөнүнө.
Кандыңбы «Ага» кебиме,
Малым жайлайт адырга,
Күнгөй-тескей жериме.
Аялым бала бербесе,
Кулундуу бээ берейин.
Келер бекен көңүлүң,
Мурункудай эбине.
Мал деле кубат адамга,
Асырагын бир малды.

Жолугасың каяктан,
Бекер жаткан кенине.
Аялдардын көөнү жок,
Алдейлеген баласын,
Колу менен берүүгө.
Жетелеп кеткин бир жылкы,
Капалык албай көңүлгө.

Эшимкул Көчөрбай инисинин сөзү баланы бербей турган сыяктанды. Агасы Эшимкул инисине таарынып, капа болуп айтып турган сөзү.

Эшимкул анда сүйлөдү,
Бала сурап келгенин,
Иниси жакшы сүйбөдү.
Көчөрбайды былк этпей,
Үч катыны бийледи.
Анда Эшимкул кеп айтат;
Айттым билген сөзүмдү.
Бала деп ыйлап буркурап,
Карыптырдым көзүмдү.
Кайгы менен картайып,
Тырыш кылдым бетимди.
Көчөрбай иним мен билдим,
Бербей турган нээтинди.
Мен бир карып агаңды,
Албадың балам эсиңе.
Перзент үчүн сандалып,
Агарып сакал картайып,
Өлө турган кезимде.
Өлүп кетсем бир күнү,
Арманда калган бала жок,
Бос турпакты жамынам.
Өлгөн элдин четине,
Сен албасаң ким алат,
Мен карыпты эсине.
Кайырда иниң балаңды

Сураганга бербесең,
Баласыз зарлап өл десең.
Карып калган агаңды,
Бир балаңча көрбөсөң.
Иниден кордук көргөнчө,
Тентип жүрүп өлбөсөм.
Көчөрбай сенден түңүлсөм,
Кетейин тентип кыдырып,
Таяк алып колума.
Санаа түшөт саргайтып,
Арылбас менин оюма.
Эртерээк угуш сөзүмдү,
Айтсам арман арылбайт.
Мен сыяктуу кургурга,
Зарыктырбай өзүмдү.

Анда Көчөрбай айтат: Эшимкул агама бир жылкы алып кет деп айтсам да болбоду, канчалык жакшы айтсам да билбеди. Мен эми Эшимкулга катуурак айтып кутулайын деп айтып жатканы.

Көтөрүлүп Көчөрбай,
Агасына кеп айтат.
Жалдыраба, жашыба,
Карып калдың деп айтат.
Барган сайын баркылдап,
Ачууланып көп айтат.
Сен Эшимкул агасың,
Сураганда ким берет,
Ардактаган баласын.
Айнып калган экенсиң,
Кудай бала бербесе,
Кайдан перзент табасың.
Ачуума тийбегин,
Адамдын буруп санасын,
Берет деп сурап келдиңби.
Картайган карып байкуш чал,

Сураганда бергендей,
Бекер бала көрдүңбү.
Сенин тапкан балаңы,
Канчалык айтсам билбейсиң,
Мен карызыма бердимби.
Өз алдыңдан таарынып,
Коркутасың сен кимди.
Айтайын ачык угуп тур,
Бербеймин сага баланы.
Алжыган чал асылба,
Баланы берип мен сага,
Көңүлгө салба жарамы.
Көчөрбай бала берет деп,
Албагын эч бир оюңа.
Тил алсаң менин сөзүмө,
Бир жылкыны жетелеп,
Кайра түшкүн жолуңа.
Баладан багың байланган,
Бешенеде шоруңа.
Тил алып байкуш алып кет,
Саап ичер бир малды,
Таарынбай алгын колуңа.
Какшанып болбой сурайсың,
Бир каргадай баламды.
Эшигимди тындырбай,
Күндө келип жадатып,
Акмак кылды адамды.
Сынап жүргөн кишиче,
Тындырбайсың санаамды.
Алыңды билип жумуш кыл,
Ойлонуп байкуш чамаңды.
Акылың болсо Эшимкул,
Айткан сөзүм уктуңбу.
Балам жок деп жабышып,
Апкелет деп чыктыңбы.
Айылдын чети кыя жол,
Атайлап бери түштүңбү.

Алдейлеген баламды,
Ал деп сага бербеймин,
Эшимкул, күдөрүңдү үздүңбү.

Көчөрбай агасына ушундай жаман сөздөрдү айтты. Агасы Эшимкул өмүрүндө укпаган сөздү инисинен угуп, катуу капа болуп, «байкуш чал» деп гана баласы жок деп кемитип айткан сөзүнө муңданып, кайгырып, Эшимкулдун каны кайнап, чыдап туралбай, душман айтпай турган сөздү Көчөрбай айтты деп Эшимкулдун ачуусу келип, көңүлү бузулуп, арман кылып айтып турганы:

Анда Эшимкул ыйлады,
Бала үчүн жанын кыйнады.
Инисинин сөзүнө,
Сабыр кылып турбады.
Көчөрбайдан укканым,
Жүрөгүмө сыйбады.
Ширин экен чымын жан,
Мындан көрү өлсөм деп,
Өлүмгө жанын кыйбады.
Бир жерге турбай санаасы,
Адамдын ою туйлады.
Ошо кезде Эшимкул,
Арманын ичке жыйнады.
Бузулуп турат кандары,
Ичине бычак урганы.
Эшимкул айтты буркурап,
Жараткан мени албадың,
Ичиме батпайт арманым.
Жатындаш менден жакынбы?
Көчөрбай сенин балдарың.
Көз көрүнө турбайбы,
Кайгыны башка салганың.
Бүгүн билдим мен кургур,
Дүнүйө сенин жалганың.

Туугандан уктум жаман кеп,
Уккандар чыдап турбаспы.
Баштагыдан эки эсе,
Көңүлдү кайгы-муң басты,
Кетейин тентип элимден.
Жалынганча Көчөрбай,
Кутказайын мен сенден,
Каңгыраган бир башты.
Көрбөй турган окшодум,
Ойноп турган курдашты.
Балаңды качан алдым деп,
Иниден уктум жаман кеп.
Сандалып тентип кетмекке,
Бурулат менин санаам деп,
Капа кылды кантейин,
Мага окшогон карыпты.
Көрсөтпөдү жараткан,
Эшимкулга жарыкты.
Нечен жыл күтүп карадым,
Төрөйбү деп зайыпты.
Бир перзентти көрө албай,
Кара көзүм карыкты.
Бала үчүн тарттым кайгы чок,
Карып жаным талыкты.
Кудайым бала берет деп,
Өтүп кетти өмүрүм.
Ачылбады жаркырап,
Жалганда менин көңүлүм.
Сөз укканча иниден,
Жакшы эле менин өлүмүм.
Бу жалганда жок экен,
Жакшылык күндү көрүүм.
Көр көкүрөк Көчөрбай,
Айланып берсин башыңа,
Айыкпаган кезелди ай.
Мен ойлодум элимден,
Бала үчүн тентип кетерди ай.

Сыздаттың мени, Көчөрбай,
Малың калсын талаада,
Ээсиз жоого таланып.
Башың түшсүн азапка,
Чыкпас жерге камалып.
Жат кишиче тилдейсиң,
Картайган карып агаңды.
Акырын айтсаң болбойбу,
Бербесең да балаңды.
Капа кылдың куу чал деп,
Чалбарына чалынып,
Зорго жүргөн адамды.
Балаңды албайм, койдум мен.
Тууган деп карап жүрүшмүн,
Акылы жок жаманды.
Жаман айтып сөз менен,
Көрсөттүң мага залалды.
Минтип кордук көргөнчө,
Кетейин көрбөй караңды.
Көрүнө тилдеп агаңды,
Көңүлгө салдың жараны.
Көрүнө азап тартканча,
Кетейин тентип кыдырып,
Кербенчи көрбөй, талааны!
Агарган кезде сакалым,
Ырбаттың менин жарамы.
Артыңда калсын көп малың,
Сен бир сасык битир арамы.
Катуу сөкөт сөз угуп,
Эшимкул турду камыгып.
Сай-сөөгү зыркырап,
Заманасы тарылып.
Кайрат-кубат күч кетип,
Бир перзенттин зарпынан,
Агарды сакал карылык.
Өзүмдөн кичүү иниме,
Бала үчүн келдим жалынып.

Кайгы-муңум чыкпады,
Калың шорум ачылып.
Анда Эшимкул сүйлөдү.
Жүргүн Зуура кетебиз.
Акылы жок туугандын,
Жанына туруп нетебиз.
Пейли жаман арамдын,
Бетин көрбөй безебиз.
Жарыбадык жалганда,
Эзелден бала жокпу дейм,
Же тайкуубу чекебиз.
Эки башпыз бир үйдө,
Алдейлеп сүйөр бала жок.
Айла жоктон жатабыз,
Азапка тууп коюптур,
Алдейлеп баккан апабыз.
Эшимкулга карата
Анда Зуура мындай дейт,
Туугандан уктук куу башты.
Жетелешип экөбү,
Араң турду ордунан.
Бүткөн бою калтырап,
Жаш токтобойт жамгырдай.
Эшимкул менен Зууранын,
Бүткөн бою алсырап.
Акылсыз тууган айттыңа,
Куубаш деп мени тантырап.
Капалуу сөздү укканда,
Эшимкул келди каарына.
Балта менен чапкандай,
Батып кетти жанына.
Кайрылбады кылчайып,
Тигилүү үй жайына.
Токтоналбай муңдуулар,
Бир баланын зарына.
Эшимкул, Зуура экөбү,
Ээрчишип чыкты үйүнөн,

Бала үчүн тентип кетмекке.
Капа болуп карыштар,
Инисинин кебине.
Ботодой боздоп буркурап,
Бир баланын кеминен.
Көчөрбай айткан сөздөрү,
Кетпес болду чер болуп,
Карыштардын көөнүнөн.
Баланын кайгы зары үчүн,
Кызылы качкан өңүнөн.
Кытайга тентип кетмекке,
Кыдырып чыкты жеринен.
Күйүттүү Зуура күйдүңа,
Бул дүйнөнүн жалганын,
Ушул бүгүн билдика.
Жүрө бер Зуура, жүрө бер.
Бир баланын айынан,
Бет алган жакка жүрдү а.
Орто жашка чыкканча,
Ак таякты ат кылып,
Картайганча миндим а.
Тарталык бутка чарыкты,
Тарылды биздин күнүбүз.
Унутту бизди жараткан,
Эки бирдей карышты.
Дубана болуп эрчишип,
Кыдыралык калыкты.
Ини деп жүрүп куурадык,
Көралбай жыргал жарыкты.
Киелик бутка чокойду,
Бу кордуктан көрөкчө,
Кыдыралык токойду.
Биз аспаган калган жок,
Төрт кулактуу казанды.
Кыдыралык кыйналып,
Бала берчү мазарды.
Көчөрбайга көп карап,

Кара көзүм кашайды.
Кордук көрүп кыйналбай,
Эмгек кылып эзилбей,
Адамзаат жашайбы.
Моюнга бото салынып,
Кудайдан бала сурайлы.
Жатындаштан көрбөдүм,
Жакшылыкча убайды.
Көчөрбайга жалынбай,
Эрчишип элди кыдырып,
Бала үчүн эмгек кылалы.
Мындан көрү талаада,
Тентип жүрүп өлөлү.
Бирге тууган иним деп,
Бала үчүн уктум жемени.
Атын уккан мазардын,
Баарын түнөп көрөлү.
Деп айтып байкуш карыштар,
Эртең менен ээрчишип,
Элибизден чыгалы.
Анда Зуура деп айтат,
Кеп айтканда нени айтат,
Эшимкулга карата
Эстеген сөзүн көп айтат.
Кайрылбайт бизге тууган дейт.
Кыдырбасак табылбайт,
Тири адамга жыргал дейт.
Картайганда кор кылды,
Эшимкул менен Зуураны,
Эси жок инин тууган дейт.
Кыдыралык талааны,
Чын кудайдан сурайлы,
Эңсеп жүргөн баланы.
Ой дүнүйө жалгана,
Биз сыяктуу карыштын,
Ачылар бекен кабагы.
Жаман экен жаш бала,

Көңүлгө салды жараны.
Эшимкул Зуура ээрчишип,
Элинен чыгып жөнөдү.
Күн батыш карай бет алып,
Кайыр сурап каңгырап.
Чарчаса жатып эс алып,
Көрүнгөнгө жалынып,
Ботодой бостойт карыштар
Бир перзентке зарылып.
Күндүз сурайт кайырды,
Түндө көрбөйт айылды.
Түнөдүм мазар талаада,
Бала үчүн тарттым жабырды.
Кийими жок самсаалап,
Караганга таланып,
Калган экен Эшимкул,
Кайгылуу күнгө жаралып.
Үшкүрүп бостойт талаада,
Көзүнөн кара кан агып.
Дубанага түнөдүм,
Эки муңдуу бечара,
Күйүткө күйдү жүрөгү.
Жан сактоо, кийим ойдо жок,
Бир перзент мунун тилеги.
Көчөрбайга жалданып,
Кедейликтен жүдөдү.
Эшимкул айтты телмирип,
Айнанайын дубана,
Биз сыяктуу карышты,
Азапка салган убара.
Аялым Зуура төрөбөйт,
Аракет кылып дубала.
Отунунду аламын,
Айнанайын дубана.
Ажалга жумша барамын,
Акыреттик Зууранын
Себебин айтчы олуя,

Баланы кантип табамын.
Кайырчы болуп мен уктум,
Олуя сенин кабарың.

Анда дубананын Эшимкул менен Зуурага айтып турган сөзү:

Кыдырышсың бечара,
Көп кыйналып талаада.
Кыйналыпсың саргайып,
Убайым жеп санааны.
Менден сурап келипсиң,
Бир каргадай баланы.
Түнөп жүрөт өзүмө,
Ар кимдин келип аялы.
Даарат алып жарга түш,
Көрөйүн мен да чамаамы.
Адал таза жуунуп,
Келгиле менин жаныма.
Ишарат болсо кудайдан,
Берейин перзент баланы.
Чындап тилеп көрөйүн,
Төрөбөй жүргөн зайбыңа.
Бейдаарат адам жолобойт,
Жакындап менин айлыма.
Кызматым кылгын талыкпай,
Бала салып берейин,
Аялыңдын кардына.
Эшимкул күттү өкүмүн,
Тазалады кир койбой,
Буту колун өзүнүн.
Кийими жок карыштар,
Кызарып эти көрүнөт.
Төрөп берсе Зуурам деп,
Терметейин бешигин.
Аялым Зуура ичип жүр,
Дубананын кешигин.

Жарым ай күтүп карады,
Ачылгандай көрүндү,
Олуянын арааны.
Эки бирдей бечара,
Тынбай кылат кызматын.
Малайдай кылып жумшады,
Баланын жок кабары.
Жумушуна кызыгат,
Олуянын сыягы.
Тие турган окшоду,
Карыптарга зыяны.
Өтүп барат күндөн күн,
Экөөбүнүн убагы.
Көрүнөө эле көрсөтөт,
Бечарага залалды.
Кутурган итче сүйрөлөп,
Акмак кылат адамды.
Кой олуя албаймын,
Сенин берген балаңды.
Зууранын жаны карайды,
Олуя киши үшүнтүп,
Кор кишини сабайбы.
Эриккенде жулмалап,
Тынчытпады жанымды.
Кетирди го олуяң,
Араң жүргөн алымды.
Жараткан кудай укпады,
Жалынып айткан зарымды.
Ачылбады кабагым,
Арманым көп кантейин,
Бала үчүн тарттым жабырды.
Кийим жок бүтүн киерге,
Кетирдиң беттен арымды.
Сурап жүрөм жалдырап,
Эл кыдырып кайырды.
Зуура менен Эшимкул,
Көңүлү жаркып ачылбай.

Көп өмүрүн өткөрдай,
Эки муңдуу эшикте,
Эзилип ыйлап турганда,
Бир карыя кезикти.

Анда туура сөздүү карыянын Эшимкул менен
Зуурага айтып турган сөзү:

Э карыштар бечера,
Эзилип ыйлап турасың.
Көлдөп аккан жашыңа,
Бетиңерди жубасың.
Алдамчынын айлынан,
Эмне сурап турасың.
Түрүңөргө карасам,
Кейигендей жаныңар,
Кеткенсип турат алыңар.
Бар болсо керек карыштар,
Көкүрөктө зарыңар.
Бетиңерде такыр жок,
Адамга окшоп жаныңар.
Эки бирдей бечера
Кийимиң жаман, суруң жок.
Күйүт тарткан эмедей,
Күзгүдөй бетте нуруң жок.
Келгендирсиң карыштар,
Алдамчынын өзүнө.
Киргендирсиң экөөң,
Алдап айткан сөзүнө.
Чын олуя экен деп,
Ишенбегин бузуктун,
Имерип айткан кебине.
Тил алсаң байкуш кайра кет,
Киндик кесип кир жууган,
Ата конуш жериңе.
Сендейлердин далайын,
Алдап кызмат кылдырган.

Төрөбөгөн аялды
Камчы менен сабалап,
Акылынан тандырган.
Кошулуп келген күйөсүн,
От жагып отун алдырган.
Алдамчы бузук дубана,
Алыңарды кетирип,
Анык бала берем деп,
Кылган экен убара.
Тил алсаң балдар ойлонуп,
Дубанага күбөчү,
Жумушуңар кандайча.
Уялбай балам экөөң,
Бар сырынды сүйлөчү.

Карыяга карата Зууранын айтканы:

Айланайын карыя,
Кулак сал менин зарыма.
Ойлонуп басып келдиңиз,
Боздоп турсам жаныма.
Чыдай албай тентидим,
Бир перзенттин зарына.
Бала берет деген соң,
Келип тургам каралап,
Олуянын айлына.
Бала түгүл тыным жок,
Бир тынымдай жаныма.
Кылдырып коет жумушун,
Каруусу кеткен чалыма.
Милдет кылып курутту,
Олуя сүйлөйт ар кандай.
Жылдыка салып алгандай,
Ачылды жаман арааны,
Таң ашып калган тайгандай.
Айланайын ак сакал,
Дубананы байкасам,

Орунсуз сөздү көп айтат,
Кудайдан белет алгандай.
Дүйнө десе токтобой,
Түн ичинде баргандай.
Олуя жакшы көрөбү,
Айланайын аксакал,
Элден алдап алгандай.
Айта берет тим эле,
Оруну жок жалгандай.
Күнүгө турам үйүндө,
Кылып жатат канча жан,
Тынчтыгы жок биринде.
Тырмактай жок касиет,
Олуянын тилинде.
Мындай болсо олуя,
Пайда таппайт түбүндө.
Олуя жалган сүйлөйбү,
Бечара келсе үйүнө,
Тынчытпай жанын сүйрөйбү.
Куру келген адамды.
Олуя киши тилдейби.
Урбай сокпой караса,
Же кудайы билбейби.
Ырас болсо шарыят,
Олуя отко күйбөйбү.
Элден экен оокаты,
Тозокко булар кирбейби.
Элдин жесе акысын,
Же кудай буга тийбейби.
Карып, мизкин жетимди.
Олуя деген кыйнайбы.
Жайы кышы оокаты,
Элден болот турбайбы.
Жалган сөздү жалданып,
Элдин баарын булгайбы.
Ырас болсо шарыят,
Олуяны текшерип,

Кылган ишин сурайбы.
Айланайын аксакал,
Бир баланын зарпынан,
Ушул менин арманым.
Кошкон жокмун бул сөзгө,
Аралатып жалганын.
Табамын издеп каяктан,
Кудайдын берер балдарын.
Билсеңиз аке таап бер,
Кеселимдин айыгарын.
Анда аксакал карыя,
Туура сөздү сүйлөдү.
Карыптарга боору ачып,
Анын да көөнү зилдеди.
Эки бирдей каруум,
Азап тарткан арыгым.
Болгон эмес турбайбы,
Көрө турган жарыгым.
Олуяга сыйынба,
Баласы жок адамдын,
Көргөн күнү кыйын да.
Олуя эмес алдамчы,
Бүткүл сөзү жалганчы.
Буга окшогон нысапсыз,
Болгон эмес кылымда.
Бей бечера карыптын,
Жанын соргон чынында.
Аялдардын майын жеп,
Болуп жүргөн сыйында.
Тилалсаң байкуш карыптар,
Турбагын мунун жанына.
Жар салам деп сүйрөлүп,
Зыян кылат жаныңа.
Ойлонсоң балдар сөзүмдү,
Олуядан кеткиле.
Мындан ары беш күндүк,
Касиеттүү бакшы бар,

Кечикпей ага жеткиле.
Айтпаймын сөздүн калганын,
Адамзаат көтөрөт,
Бешенеге салганын.
Барып жатат көп адам,
Көргөн жокмун мен өзүм
Алып келген балдарын.
Ушул менин билгеним,
Жаныма батты Эшимкул.
Алганың Зуура буркурайт,
Кайгы тартып жүргөнүң.
Баланын зары кыйынго,
Мен да сендей күйгөнмүн.
Бешенеңер ачылсын,
Кетсин муңдуу кирлериң.
Эшимкул Зуура кеңешти,
Аксакалдын айтканы,
Анык акыл эмеспи.
Кыдырып жанды кыйнадык,
Бир перзенттин айынан,
Күйдүк, быштык, ыйладык.
Кудай бала берет деп,
Алыбыз кетип куурадык.
Бакшысына баралы,
Бала берсе алалы.
Оо кудай, кандай ачпадың,
Муңдуу болгон санааны.
Бир каргадай бала сен,
Көңүлгө салдың караны.
Өттүңа! Өмүр арманда,
Баланын жок кабары.
Биз баралык эшенге,
Болор бекен бир себеп,
Айыкпаган кезелге.
Камыналык Эшимкул,
Эшенге эрте жетерге.
Ушунча тартып азапты,

Убара болдук бекерге.
Эшимкул Зуура ээрчишип.
Олуяга келишти.
Арзын айтып жалдырап,
Алдына ыйлап отуруп,
Перзентке зар болдума.
Үйүңүзгө мен келип,
Бир жарым ай кондума.
Эчтемеден кабар жок,
Мен балаңа тойдума.
Ыкылас кылдым түнөдүм,
Болбоду кабыл тилегим.
Эч болбосо түшүмө,
Көрсөтпөдүң кантейин,
Балдарыңдын бирөөн.
Батаңды бер олуя,
Түнөдүм да жүдөдүм.
Ушул кезде оттон курч,
Убайымда жүрөмүн.
Сар ооруга жолуктум,
Бала үчүн күйдү жүрөгүм.
Ыраазымын олуя,
Калбайын жолдон жүрөйүн.
Анда олуя мындай дейт:
Эки карып сен келдиң.
Эч болбосо экөөң,
Жети нан жолдук кылбайт деп.
Жолдук кылса эм түшөт,
Бабединге атайбыз.
Анан барып эм түшүп,
Иш оңолуп жашайбыз.
Куру келип тилейсиң,
Бекер жатып жүдөйсүң.
Бекер бала каякта,
Аракет кылып жатырмын,
Пайданы неге билбейсиң.
Мен бербеймин дубамды,

Кылган жоксуң экөөбүң,
Оюмдагы мудамды.
Бизге окшогон адамдан,
Кур келип бала сурайбы.
Ооруларды олуя,
Бекеринче эмдейби.
Сыйынган адам жолдугун,
Өзү эле билип бербейби.
Эч болбосо бир кадак,
Набатка алың келбейби.
Анда Зуура сүйлөдү,
Олуя жайды билбеди.
Олуянын айтканын,
Мундуу Зуура сүйбөдү.
Олуя оокат сурайсың,
Жатып алып жалганды,
Жоктон таап курайсың.
Алдап оокат жегенге,
Алдамчылар кумарсың.
Албаймын сенин балаңы,
Ачылып кеткен турбайбы,
Олуянын араны.
Сенден кантип ачылсын,
Кайгылуунун кабагы.
Дүнүйө берген болобу,
Олуянын адамы.
Байланган экен баладан,
Мен карыптын таалайы.
Айланайын кудай ай,
Куураттың менин жанымды.
Бир перзенттен байладың,
Өмүрү ачпай багымы.
Кетирер бекен жалганда,
Бала үчүн түшкөн тагымды.
Укпады кудай кантейин,
Менин кылган зарымды.
Өтүп кетти муң менен,

Өмүрүмдүн жарымы.
Жүр, Эшимкул кетебиз,
Олуядан безебиз.
Аксакал айткан эшенге,
Эл кыдырып жетебиз.
Ал эшенге баралы,
Угулуп жаткан турбайбы,
Далай жерге кабары.
Айтпадыбы маанисин,
Аксакал чал жанагы,
Аныда барып көрөлү.
Кайсы түрдө болду кен,
Ал адамдын өнөрү.
Табылар бекен ал жерден,
Бизге берер бөбөгү.
Жол экен беш күн арасы,
Бар бекен ошол эшендин,
Бизге берер баласы.
Кандай кылсам айыгат,
Көкүрөктүн жарасы.
Келер бекен эшендин,
Берүүгө бала чамасы.
Ачкалыктан курудук,
Бир перзентти табалбай,
Элсизде жүрүп курудук.
Элден кеттик адашып,
Калыппыз зарга туулуп.
Кеч кирген жерге конобуз,
Күндүз жолдо болобуз.
Жалаң айлак, жалаң баш,
Бул кордукту көңүлдөн,
Кайсы күнү жоебуз.
Үйүбүз калды адам жок,
Өлүп кетсек Эшимкул,
Атам деп ыйлар балаң жок.
Талаада жүрбүз каңгырап,
Же баладан кабар жок.

Ташыркады таманым,
Жол жүрүүгө чама жок.
А Эшимкул көрдүңа.
Амалсыздан адашып,
Жокчулукка көндүңа.
Табылбаса бир перзент,
Тентип жүрүп өлдүңа.
Көп өмүрдү өткөзүп,
Убайымга бердика.
Көрбөгөн жерди кыдырып,
Күйүт менен келдика.
Ой Эшимкул карыбым,
Кубаты жок арыгым.
Болбоду го жалганда,
Көрө турган жарыгың.
Өрттөнөт ичим чок болуп,
Перзент үчүн сандалып,
Кетти менин карубум.
Далайдан өмүр өткөздүк,
Билбем бала дайынын.
Кетирдик го жалгандан,
Кенен бала бир сүйбөй,
Керектүү жаштын жарымын.
Кайрат кылып баралык,
Кабарын уккан эшенге.
Биз жолуктук жалганда,
Айыкпаган кеселди.
Көрсөтөлүк биз барып,
Эшен деген көсөмгө.
Кыдырып элди жолуктук,
Олуя деген неченге.
Эки муңдуу ээрчишип,
Кайраттанып жүрүштү.
Каргадай бала табалбай,
Кайгыга салган бул ишти.
Чарчаган жерге токтошуп,
Бир бирине күйүштү.

Таманынан кан агып,
Калыптыр муңга жаралып.
Мейли бакшы эшендир,
Бала үчүн ага баралык.
Бир перзентти көрөлбай,
Карыптар тартты бул ишти.
Кайыр сурап жалдырап,
Ачкалыктан алсырап.
Келе жатат экөбү,
Ар кимден тиштем нан сурап.
Үстүндө кетмен турпак жок,
Кийими жок калтырап.
Бара жатат карыптар,
Бирин бири жетелеп.
Көрүнгөндөн жол сурап,
Эшендин айлын төтөлөп,
Беш күнү тынбай жол жүрдү.
Жармач болгон байкуштар,
Жарымына жетелек.
Баскан менен кубат жок,
Кайыр сурайт кыдырып.
Пенделик түшсө башыңа,
Өлүүгө жанын кыялбайт,
Карыптарда уят жок.
Сурабай койсо тамакты,
Карыптарга кайрылып,
Оокат берер мыят жок.
Кеч кирсе жатат талаада,
Жарык кылар чырак жок.
Аларды бирөө өлтүрсө,
Карыптарга сурак жок.
Көрүнгөнгө жалынып,
Көкүрөгүн муң баскан,
Бир перзентке зарылып.
Айылга барса ит талайт,
Туш-туш жактан жабылып.
Азап тартты карыптар,

Жокчулуктан жабыгып.
Оокат, кийим дагы жок,
Заманасы тарылып,
Ачылбады көңүлү.
Оттой күйөт камыгып,
Азап тартты айласыз,
Бир баланы сагынып.
Эки карып эрчишип,
Нечен күнү жол басып,
Элсиз жерге мол басып.
Жалганда жаман кыйналган,
Ай жамалдуу Зууранын,
Айдай бетин чаң басып.
Аксакал айткан эшенге,
Эл кыдырып барышты,
Издеп сурап табышты.
Ойлонгон жок экөөбү,
Перзент үчүн намысты.
Эшимкул Зуура экөөбү,
Эшенди көрүп жабышты.
Эшенге Зуура карады,
Эки муңдуу эзилип,
Берип турган саламы.
Угулган болчу мурунтан,
Ал эшендин кабары.
Эшенге Зуура ыйлады,
Бир бала деп карыптар,
Канчалык жанын кыйнады.
Эшен ата аманбы,
Издеп таптым мен бүгүн,
Касиеттүү караңды.
Бир көрсөм деп тиледим,
Өзүң эмес калаңды.
Сурап келдим өзүңдөн,
Бир каргадай балаңды.
Жаратпасын жалганда,
Баласы жок адамды.

Алыстан уктум даңкыңды,
Көрөйүн сиздин чамаңды.
Үйүңүздө жүрөйүн,
Ыкылас кылып өзүңө,
Адал тилеп түнөйүн.
Болор бекен бир себеп,
Касиетиң билейин.
Жаныңдан чыкпай алыстап,
Жакшы тилек тилейин.
Колуңузда турайын,
Адал кызмат кылайын.
Өзүңүздөй адамдан,
Бир перзентти сурайын.
Убара кылды үшүнтүп,
Жараткан мени кудайым.
Бир перзентти көрбөсөм,
Таркабайт менин кумарым.
Кайгыдан чачы агарды,
Акыреттик жубайым.
Эркелетип көрбөдүм,
Бир перзенттин убайын.
Келдим эшен колуңа,
Жүрөйүн айткан жолуңа.
Колуңан келсе салып кой,
Бир баланы боюма.
Олуя болсоң себеп бол,
Арылбаган шорума.
Келдим эшен өзүңө,
Кулагың сал сөзүмө.
Колуңдан келсе бериңиз,
Бир баланы өзүмө.
Олуя болсоң караба,
Дүнүйөнүн көзүңө.
Айттым сизге жайымды,
Элсизде жүрүп кыйналдым.
Бир чымындай жанымды,
Каргадай бала кетирди,

Барлык кубат алымды.
Олуя болсоң билерсиң,
Ушул айткан зарымды.
Бала деп жүрүп кетирдим,
Катардан адам санымды.
Бала үчүн кеттим адашып,
Бир карабай айылды.
Кызыл чок түшүп ичиме,
Кыдырдым кыйла талааны.
Бир перзент салды көңүлгө,
Айыкпаган жараны.
Күйөмүн күндө жалынга,
Айланайын кудайым,
Аядың менден баланы.
Көңүлүм тынбай күл болду,
Көрүүгө зармын баланы,
Көрсөтпөй менден аяды.
Эшеним сизден сурайын,
Табылбаган баланы.
Ачылар бекен өзүңөн,
Муңдуулардын кабагы.
Жанар бекен жаркырап,
Мен карыштын панары.
Ушул зарым эшеним,
Тентиретип элимден,
Ажыраткан кеселим.
Бир каргадай балага,
Кандай кылсам жетемин.
Эңседим сизди укканда,
Эштеп тапкын себебин.

Анда барган эшени Эшимкул менен Зуурага бала
берүүчүдөй болуп айтып турган сөзү:

Сөз баштады эшени,
Каңгырап барган карыпка.
Казандай селде чалынып,

Алдаган экен неченди.
Эшимкул менен Зуурага,
Эшендин келди кезеги.
Карыптарга угузду,
Мындай деп сенин обуруң.
Айта берет аябай,
Жалган сөздүн тоомун.
Келипсиң карып калкыңан,
Олуя койбой кыдырдың,
Бир перзенттин зарпынан.
Баласыз адам кем болуп,
Үшүнтүп кетет баркынан.
Эшен ата келдим деп,
Айтканыма көнгүн деп,
Келипсиң издеп өзүмдү,
Кереметим көргүн деп.
Эшен айтты Зуурага.
Жеткиземин силерди,
Жетпей жүргөн мудааңа.
Издеп жүргөн балаңы,
Башкалардан сураба.
Адал мага сыйынсаң,
Балалуу сени кыламын.
Колуман келет дубалайм,
Берейин сага убада.
Жаныма олтур жалынып,
Буту, колум укала.
Бала үчүн тентип жүрүпсүң,
Эл кыдырып дубанам.
Колумдан келет чындасам,
Кайгырып балам жылаба.
Башкага барба изденип,
Берейин сага бир бала.
Эшендин сөзүн уккан соң,
Кубанды Зуура сүйүнүп,
Бала төрөп алгансып.
Кызматын кылып жүгүрүп.

Кайгы тартып Эшимкул,
Баладан калган түңүлүп.
Айланайын эшена,
Ишенген кишим болосуң.
Жалганда жүрдүм эшена,
Укалайын бутуңду.
Айыгар бекен мендейдин,
Жүрөгүмдө кесел а.
Зуура менен Эшимкул,
Эшендин кылды жумушун,
Ойлободу карыптар,
Жандарынын тынышын.
Зуура менен Эшимкул,
Эшенге болду жумушчу.
Казанын асып мал багып,
Далай күнү турушту.
Бечералар беттерин,
Көз жашына жуушту.
Олуя деп сыйынды,
Оңдой көр деп бул ишти.
Эшимкулга Зуура айтат.
Толук сырын жашырбай,
Сөзүн баштап туура айтат.
Издеп келген эшеним,
Алдайт экен адамды.
Сүйбөйт экен эшениң,
Бизге окшогон жаманды.
Көтөрүлбөйт көңүлүм,
Күндөн күнгө караңгы.
Эшенден кайыр болбоду,
Кетмекке буздум санаамды.
Ачып койгон турбайбы,
Алуу жакка араанды.
Бул эшениң табалбайт,
Издеп жүргөн баламды.
Күн салбасын эшенге,
Мен сыяктуу аялга.

Айланайын жараткан,
Туш кылды мындай заманга.
Анда Эшимкул кейиди,
Уккун деп Зуура кебимди.
Көтөралбай жүрөмүн,
Кубатым жок көңүлдү.
Жараткан жалгыз бербеди,
Эртерээк мага өлүмдү.
Бала деп жүрүп мен өлсөм,
Итке берет сөөгүмдү.
Эшенге келсек ак деди,
Жок буюмду тап деди.
Баланын баарын чогултуп,
Короого камап койгонсуп,
Үйүмө түнөп жат деди.
Эңсеп келген баланы,
Табам деп эшен сүйлөдү.
Жакамдан тамтык калган жок,
Жар салам деп сүйрөдү.
Күңгүрөнүп күүлөнүп,
Туудурам деп «сү» деди.
Жүрүбүз бостоп үйүндө,
Алыгече кабар жок,
Эшендин гана билгени.
Калп экен айткан сөздөрү,
Карыптын жайын билбеди.
Арылбас болду арманы,
Эшимкул менен Зууранын,
Перзент үчүн күйгөнү.
Сурап келип баланы,
Жалчы болдук эшенге.
Мурункудан бешбетер,
Жолуктук жаман кеселге.
Же кубат жок кантейин,
Кайтып элге кетерге.
Табалбадык айласын,
Бала үчүн минтип жалындык,

Жалган сөздүү эшенге.
Тил алгын Зуура кандайсың,
Эшенден качып кетерге.
Анда Зуура сүйлөдү,
Эшимкул байкуш эсиңе ал.
Бир өлөлүк өлсөк деп,
Даярмын кетсең жүр деди.
Кордугун тарттым эшендин,
Бир каргадай бала үчүн.
Көзүмдүн жашын тыялбай,
Өлүүгө калдык жакындап,
Бир жерге чыдап туралбай.
Көтөргөн бизде бала жок,
Кантип элге барабыз,
Кайырчы болуп уялбай.
Эшенге басып баралы,
Жооп сурап алалы.
Изденип чыгып бул жерден,
Башка олуя табалы.
Айыктырар бар бекен,
Бала үчүн болгон жараны.
Эрчишип келди эшенге,
Зуура менен Эшимкул.
Кулак салгын эшеним,
Айта турган сөзүм бул.
Каргадай бала зарпынан,
Изденип келдик өзүңдү,
Эшеним уккун сөзүмдү.
Сөөгүмдү сыздатып,
Каргадай бала кантейин,
Каруумду кетирди.
Катасыз бала берет деп,
Канча күнү карадык,
Имерилип көзүңдү.
Аликүнчө кабар жок,
Бир каргадай баладан.
Өтүп кетти далай күн,

Убайым менен арадан.
Уруксат бергин кетемин,
Чыгамын ушул калаадан.
Дагы изденип көрөмүн,
Кыдырып мазар талаадан.

Анда Эшен Эшимкул менен Зуурага менин жол-
дугумду кылган жоксуңар деп айтып турган сөзү:

Эшен айтты аларга,
Эшимкул менен Зуурага.
Силерге берер балам жок,
Болбогун бекер убара.
Жолдугумду кылбадың,
Окуп жаткан дубама.
Балбашымды бербейсиң,
Менден бала сурайсың.
Мен бербеймин баланы,
Жолуңдан калба бара бер.
Кыдырсаң кыдыр талааны,
Алдыма койгон апкелип,
Жарым кадак чайың жок.
Кардыкбайбы эшендин,
Чай ичпесе тамагы.
Анда Эшим камыкты,
Бир бала деп жабыкты.
Эшендин кылып кызматын,
Эшимкул Зуура зарыкты.
Канын соруп кедейдин,
Эшен, молдо, динчилер,
Бейбечара карыптын.
Эшимкул тилин күүлөдү,
Эзилип жүргөн бечера,
Эшенге каршы сүйлөдү.
Маалим болду далайга,
Бир перзентти көрөлбай,
Эшимкулдун күйгөнү.

Далай жыл өттү арадан,
Бала үчүн тентип жүргөнү.
Ой эшеним, эшеним,
Өзүң ойлоп табасың,
Алуу жактын эсебин.
Алкымың чоң байкасам,
Эшеним сенин кесегиң.
Өзүң окуп билесиң,
Кай жол менен бейишке,
Кантип барып киресиң.
Башыңа курду чалынып,
Эшен болуп каныпсың.
Жайы-кышы оокатты,
Элден алдап алыпсың.
Алдап алар жагына,
Ач бөрүдөй каныпсың.
Менин издеп жүргөнүм,
Сенден кантип табылсын.
Жанасаны жалдайсың,
Бай-манапты жандайсың.
Жыбыратып оозуңду,
Элдин баарын алдайсың.
Өз күчүңдү зарп кылып,
Жумушуңа салбайсың.
Жалган сөздү жалданып,
Чын жагына барбайсың.
Колуңда болсо шарыят,
Көп болсо мени каргайсың.
Ачык айтсам эшеним,
Сен бейишке барбайсың.
Элден доорон аласың,
Ооруң менен коркутуп,
Бир өзүңдөн башканы,
Тозокко кыйып саласың.
Адамдын акын сен жейсиң,
Бейишти кантип табасың.
Аябай жеңиң адамды,

Ажалың жетип сен өлсөң,
Сурай турган кудайга,
Эмине деп айтасың.
Үшүр менен биттерди,
Үй башынан жыясың.
Жоктон ойлоп жол таап,
Өз пайдаңды кыласың.
Жегениң бүтүн элдики,
Бейишке кантип чыгасың.
Жатып алып сен эшен,
Жандын тынчын көздөйсүң.
Жамаачылап жапшырып,
Жалган сөздү эптейсиң.
Жегенди кудай текшерсе,
Элди эзүүчү эшендер.
Кесегиң келсе бир күнү,
Бир кесимге жетпейсиң –

деп Эшимкул ачуусу менен айтып жиберди. Эшен: «Ой Эшимкул, сен эмне үчүн жалдырап адамды булгайсың» – деди. Эшимкул: Эшен сенин кылган ишиңди билесиңби, анык тозоку сенсиң» – деди. Эшен эки баланы чакырып алып, ушул сандалгандарды аялы менен айылдан уруп чыгар деди. Эки жигит келип эшенге тилиң тийди деп, желкелеп уруп, Эшимкул менен Зууранын эсин кетирип, кара жолдун боюна алпарып таштады. Жол менен бир эшек минген куржун салынган чал экөөнүн жанына келди, ал чалга карап Зууранын айтып турган сөзү:

Айланайын чал ата,
Бйлап айткан сөзүмө,
Кулагыңды сал ата.
Жашырбай айтам сырымды,
Өзүңүзгө карата.
Кудайдын мага жетпеди,
Бир каргадай баласы (а).

Кайтып элге жеталбайм,
Канчалык жолдун арасы (а).
Ар жерге барып түнөдүм,
Кейиш тартып жүдөдүм.
Айыкпады амал жок,
Көкүрөктүн жарасы (а).
Ачылар эле көңүлүм,
Бир сапар кудай караса.
Берер элем жанымды,
Себеп болуп бир адам,
Мен үчүн ишке жараса.
Айланайын атама,
Бул жалганда какшадым,
Кантип чыгат капам (а).
Кайгырып өттү кайран жан,
Кантип көңүл ачам (а).
Ачылбады жалганда,
Карыштардын азабы.
Жалганда жаным кыйналды,
Көрбөдүм бир күн жыргалды.
Эшенден көрдүм кордукту,
Жазыгы жок урганды.
Көрбөйт экен жараткан,
Күнөөлөдү иш кылганды.
Эшендин мага кылганы,
Шарыятка сыйбады.
Эшен менен молдолор,
Жалган сөздү жалданып,
Бейишке бөлөк чыгабы.
Элимден келдим эзилип,
Өтүп барат убагым.
Төрөй турган кезимден,
Жылдан жылга кечигип.
Каруум кетти басалбай,
Таманым жара тешилип.
Баланын жүзүн көрбөдүм,
Олуя менен эшендин,

Кордугуна көнбөдүм.
Бул азапты көргөнчө,
Ажалым жетип өлбөдүм.
Жаман экен жалганда,
Баласы жок адамың.
Тарылып жүрөт бул күндө,
Менин көргөн заманым.
Бала деп жүрүп тентиреп,
Кай чуңкурда каламын.
Айланайын карыя,
Кайдан бала табамын.
Билген сөзүң айтып бер,
Өлбөсөм издеп барамын.
Күйүп жүрөт жүрөгүм,
Кандай айла кылайын.
Болбоду кабыл тилегим,
Күйүт менен саргайдым.
Кызыл жүздүү иреңим,
Жалаңайлак жалаң баш,
Жалганда жаман жүдөдүм.
Элсизден өттү өмүрүм,
Кез келген жерге түнөдүм.
Айланайын аксакал,
Бала үчүн тентип жүрөмүн.
Айтсам арман арылбайт,
Бир перзент менин тилегим.

Анда аксакал Зуура менен Эшимкулга айтат. Ээ бечераларым, мен олуя эшен эмесмин, элден алдап алуучудан эмесмин. Шаардан үйрөнүп чыккан дарычы боломун. Мен бала кезимден тартып түрлүү дары менен аракет кыламын. Силер үчүн бир аракет кылып көрөйүн деп айтып турган сөзү:

Анда аксакал сүйлөдү,
Бала күндөн бир жакка,
Эшек болгон мингеним.

Бей бечера карыпты,
Өз денимдей сүйгөнмүн.
Жашымдан дары иштегем,
Төрөбөгөн аялды,
Дарылап карап жүргөнмүн.
Анык мага билинди,
Эки бирдей бечера,
Жүрөгүңдүн күйгөнү.
Арманда болуп кайгырбай,
Артыман ээрчип жүр деди.
Калыпсың байкуш басалбай,
Эшимкулду эшекке,
Кел учкашып мин деди.
Менин кылар ишимди,
Үйүмө барып бил деди.
Эшимкул менен Зуурага,
Берди түшүп эшегин.
Таба турган көрүндү,
Баладан болгон кеселин.
Дарылап багып көрөм деп,
Бир баланын эсебин.
Ээрчитип барды үйүнө,
Эшимкул менен Зуураны,
Эми тапты карыптар,
Көңүлүндө мудааны.
Бала берер окшоду,
Дарычынын сыягы.
Ал адамдан айыккан,
Канча кесел баарысы.
Кесип менен атанган,
Жаш күнүнөн дарычы.
Атка бергис өнөрү,
Дарычынын ар иши.
Далайга тийген пайдасы,
Дарычынын дарысы.
Дары менен иштеген,
Муңдуу зардуу күйгөңдү.

Адилдиги башкача,
Алдап алып адамдан,
Арам тамак ичпеген.
Бакшыларга барбаган,
Баскан жолдон тайбаган.
Бала кезден илешип,
Ал дарыны кармаган.
Дарынын пулу ушу деп,
Ашыгын берсе албаган.
Бир айткан сөзүн дарычы,
Кайра жанып танбаган.
Эрегишкен эшенге,
Колунан келер көрүндү.
Айыкпаган кеселге,
Ойрон салган дарычы.
Олуя бакшы неченге,
Жек көрөт калпа молдону.
Жаш кезинен болуптур,
Ал дарычы болгону,
Калыс кылып кызматын,
Карыптарды ойлоду.
Эл дебеген ал адам,
Алдамчынын баарысын.
Сурап келсе бербеген,
Алдамчыга дарысын.
Шаарга барып үйрөнгөн,
Дары иштөөнүн маанисин.
Алып барган Зуураны,
Жылуу тамга жаткырып,
Дары менен буулады.
Бүткөн боюн жел алган,
Шордуу Зуура дарыга,
Жаны чыгып турбады.
Тамак менен дарыны,
Оозунан өксө кылбады.
Чыгарбады талаага,
Аракет кылды дарычы,

Пейили менен балага.
Көңүлү менен карады,
Аябады дарысын,
Карыштарга көрсөттү,
Билиминин баарисин.
Кайырчыга кайгырып,
Көрсөтүүчү ар ишин,
Жокту издеп табышка.
Өзү билет маанисин,
Зуураны сүйүп карады.
Бир адамга көрсөтпөйт,
Болду бейм бала табары.
Күндө тердеп дары ичип,
Көкүрөгүн каптаган,
Калың чери тарады.
Күйгөн жүрөк басылып,
Күндөн күнгө Зууранын,
Көңүлү жаркып ачылып.
Бар өнөрүн койгон жок,
Дарычы мындан жашырып.
Бир баланы көргөнчө,
Эшимкул жүрөт ашыгып.
Өзү алып келген дарычы,
Карыштарды чакырып.
Керек кылар дарысы,
Нечен жыл жаткан катылып.
Иштеген экен жашынан,
Бул өнөргө асылып.
Эмгеги сиңген бул ишке,
Көңүлүн берген ашыгып.
Койгон эмес бул адам,
Муңдуулардан дарысын,
Өмүрүнчө жашырып.
Далай кемдер бүтөлгөн,
Дарычынын колунан,
Бешенеси ачылып.
Зуураны сонун карады,

Күндө бууга бууланып,
Сыйлуу болду тамагы.
Үч ай чыгып көргөн жок,
Эшикке чыгып талааны.
Эшимкул жүрөт ашыгып,
Көргөнүнчө баланы.
Жаш күнүнөн жел алып,
Баланын жайын кармаган.
Жокчулуктан кор болуп,
Бир күнү тынчтык албаган.
Күйүткө күйүт кошулуп,
Бала таппай зарлаган.
Кордук көргөн Зууранын,
Тилин эч ким албаган.
Балаң жок деп кемитип,
Далай аял каргаган.
Эшимкул менен Зуурага,
Адам назар салбаган.
Олуя эшен улама,
Укканга барбай калбаган,
Бирин койбой кыдырган.
Азап тарткан Зууранын,
Эмгеги эч бир жанбаган.
Олуя эшен улама,
Жалган сөздү жалданып,
Далайдын күчүн алдаган.
Кара оокатка калп айтып,
Алдайт эшен, олуя.
Адамга жакпайт алардын,
Жумушунун баарысы.
Күйүп жүргөн Зуурага,
Өзү келип жолуккан,
Көп өнөрлүү дарычы.
Дарычыда бар экен,
Муңдуулардын дарысы.
Ал адамга белгилүү,
Кандай кесел болсо да,

Билип турат маанисин.
Керек болгон далайга,
Акылы артык ал киши,
Үч ай бакты дарылап.
Өрткө күйгөн Зууранын,
Анык болду өзүнө,
Энди жаны жыргары.
Карыштардын көңүлүн,
Дарычы таап сыйлады,
Үч айдын жүзү бүткөнчө.
Алып чыкты талаага,
Себеп болду дарычы,
Таппай жүргөн балага.
Кубангандан Зуура айтат.
Керек кылса боломун,
Дарычыга садага.
Жаным курбан өзүңө,
Адал эмгек кылдыңыз,
Айыкпаган жарага.
Айнанайын дарычы,
Атка бергис өнөрүң,
Алтын экен баарысы.
Зуурага бүттү томпоюп,
Бир перзенттин шааниси.
Күндөн күнгө жетилип,
Анык бала бүткөнүн,
Айылдын билди баарысы.
Ушундай экен укканга,
Дарычынын мааниси.
А кишиден бүтөлгөн,
Ар кимдин таппас кам иши.
Зууранын бүттү боюна,
Күндөн күнгө жаркырап,
Кубаныч кирди оюна.
Баспас болду экинчи,
Эшендердин жолуна.
Эшимкул жүрөт жашарып,

Кубат кирди колуна.
Карыптардын башталды,
Кылган иши оңуна.
Дарычыдан эм болуп,
Көтөрдү бала бооруна.
Бир каргадай бала эле,
Издеп таппай жүргөнү.
Үч айлык бала билинип,
Эшимкул жүрдү сүйүнүп.
Күндөн күнгө басылды,
Жүрөгүнүн күйгөнү.
Дарычы болуп көрүндү,
Эшимкулдун сүйгөнү.
Алты айдан ашып баратат,
Дарычынын колунда,
Эшимкул Зуура жүргөнү.
Дарычы айтат Зуурага.
Перзентинди көргөнчө,
Меникинде жүр деди.
Аман-эсен сен төрөп,
Чырагыңды сүй деди.
Сен төрөсөң жаныңда,
Кетпей өзүм болоюн.
Аман-эсен көрүнсө,
Арнап атын коеюн.
Аракет кылып аянбай,
Карыптарым сен үчүн.
Жаш кезимде кармагам,
Дарини сендей кем үчүн.
Аябаймын билимди,
Өзүңөрдөй эл үчүн.
Дүнүйөм жок деп кайгырба,
Бечаралар мен үчүн,
Сенден акы сурабайм.
Өзүңөрдөй карыпты,
Көргөнүмдө чыдабайм.
Карагым келет муңдууну,

Билишимче тартынбайм,
Көрсөткүм келет жарыкты.
Кудайданбы, менденби,
Сага окшогон далай жан,
Алдыма келип айыкты.
Дары менен түзөдүм,
Мундуу-зардуу майыпты.
Эптештирип айталбайм,
Эшендерче калыпты.
Аман Зуура төрөсө,
Эшимкулдай бечарам,
Көрөрсүң жыргал жарыкты.

Дарычы Эшимкулга айтат: сенин аялың аман эсен төрөп алганча менден узап кетпегиле деп Эшимкулга айтат. Эшимкул: Ээ айнанайын дарычы, сизден уруксат болмоюнча менин да кетейин деген оюмда жок, мага бир байырлап олтурууга орун берсеңиз. Дарычы айылдан алысыраак бир эски тамым бар, ошондо барып олтургула, бирок жай мааниңди өзүмө айта жүр деди. Эшимкул, Зуура айткан тамга барды, күндүз эл кыдырып иштеп, кечке келип ушул тамда жатышат.

Бир күнү Эшимкул кубанычы койнуна батпай, Зууранын айы жакындап калган кезде дарычыга келип Эшимкулдун айтып турганы:

Анда Эшимкул мындай дейт.
Ыйлап жүрдүм нечен жыл,
Айланайын дарычы,
Көзүмүн жашын тыйбай дейт.
Өмүрүм өткөн талаадан,
Көзүм каткан баладан.
Жан тынымын кылбай дейт,
Эч бир жерден көрбөдүм.
Пайдалуу иш мындай дейт.
Зуурам төрөп алганча,

Көңүлүм жүрөт тынбай дейт.
Канча жылы кыйналдым,
Уккан жок зарым кудай дейт.
Өзүңүздөн эм болду,
Душманга жаным тең болду,
Кубанчым ичке сыйбай дейт.
Дарычы деген атыңан,
Үйрөнүпсүз өнөрдү,
Эмгек кылып жашыңан.
Кудайдан артык көрүндүң,
Кетким келбейт кашыңан.
Бир перзентти табалбай,
Карып жаным жашыган.
Кем жараткан болуучу,
Таш боор кудай башынан.
Артык көрөм адамдан,
Аяган жоксуң мен үчүн,
Үйрөнгөн өнөр барыңды.
Керек кылсаң беремин,
Бир чымындай жанымды.
Зарлаганым бир бала,
Өзүңүздөн табылды.
Бала деп жүрүп кетирдим,
Катардан адам санымды.
Аялым аман төрөсө,
Абийирим жабылды.
Аракет кылдың өзүңүз,
Же бир мага тийген айымбы.
Өзүңүз билдиң айттырбай,
Жолукканда жайымды.
Жакындап калды Зууранын,
Төрөй турган убагы.
Бир өзүңүз таптыңыз,
Көкүрөктө мудары.
Аман төрөп аялым,
Алдына алып алдейлеп,
Таркар бекен кумары.

Караңгы күндө жүргөндө,
Каргадай бала көтөрүп,
Жанар бекен чырагы.
Дарычы анда мындай дейт:
Адал тиле Эшимкул,
Көңүлүңдү бурбай дейт.
Неге мынча кейийсиң,
Сабыр кылып турбай дейт.
Аман төрөйт аялың,
Ачылат сенин кабагың.
Адамдан артык бир болот,
Карыбым сенин таалайың.
Арыстан болор чырагың,
Жакын калды Эшимкул,
Жыргай турган убагың.
Душманың батпай тушуңа,
Таркар сенин кумарың.
Ал убакта ойлоп жүр,
Бечаранын убалын.
Бирөө да болсо балаңды,
Миңден артык сурадым.
Кайраттуу болор карагың,
Энди канар жалганда,
Адамдан артык панарың.
Али ишенбей жүрсүңбү,
Эшимкул бала табарың.
Сен билбесең мен билем,
Көп кайгыңдын тарарын.
Унутпай мени чакыргын,
Толготуп калса аялың.
Кабар келсе өзүмө,
Токтолбоймун барамын.
Дагы жардам кыламын,
Аялың Зуура төрөсө,
Жанында карап турамын.
Келе турган кесирди,
Өлбөсөм өзүм кубамын.

Көкүрөктө муңунду,
Колуман келсе аянбай,
Кирсиз кылып жубамын.
Кабар берсең барамын,
Кайгырган Зуура толготсо,
Айласын өзүм табамын.
Бар, Эшимкул, бара бер.
Караңгы түшсө башыңа,
Панарыңды жагамын.
Убайымды санаба,
Ушул сөзгө карагын.
Эшимкул туруп сүйлөдү,
Дарычыга карата,
Дагы асырак үндөдү.
Айнанайын дарычы,
Мен сыяктуу карышка,
Жардам болор ким деди.
Өзүм жалгыз карыпмын,
Же каруу жок арыкмын,
Кабарым билип жүр деди.
Жыргалдыгын мен көрсөм,
Кыйналып жүргөн курдаштын.
Өз айлыман уккамын,
Ар адамдан бир башты,
Жаман тууган кор кылды,
Карыганда жеме тил басты.
Айланайын дарычы,
Кемигенди келтирдиң,
Өзүңүз жаша миң жашты.
Аялым бала көтөрдү,
Келип сиздин колуңан.
Арый турган окшодум,
Картайганда шоруман.
Чыкпай турган болдуңуз,
Өмүрүмчө оюман.
Аялымын толгобун,
Адал тилеп жүрөмүн,

Берсе экен деп оңунан.
Жүрөгүм турбайт ордунда,
Эч нерсе келбейт колуман.
Касиеттүү дарычы,
Жарадыңыз керекке.
Ишенбеймин жалганда,
Бир өзүңөн бөлөккө,
Күйгөндөргө болупсуз,
Жаш күнүңөн көлөкө.
Балалуу үйдө бар экен,
Түгөнбөгөн береке.
Түңүлүп калгам баладан,
Болдуңуз бизге себепкер.
Зууранын калды жакындап,
Төрөй турган кезине.
Такыр албайм өткөндү,
Ушу кезде эсиме.
Бир баланын айынан,
Отурумун каралап,
Бөлөк элдин четине.
Азапта өттү өмүрүм,
Адал болду тилегим.
Кан жүгүрдү бетиме,
Жараткандай көрүндүң,
Дарычы менин көзүмө.
Айылдан бөлөк отурам,
Ала жүр бизди эсиңе.

Эшимкул ушу сөздөрдү айтып дарычыдан жардам сурап көбүрөк жашып кайтты. Үйүнө барса Зуура кабагын чытып толготкон сыяктанып олтурат. Күн батканда ак чөптө салган төшөгүнө кыйшайып жатат. Эшимкул сураса Зуура сырын деле айтпайт. Чарчаган Эшимкул чалкасынан жатып катуу уктап калды. Зууранын толгоосу кычап туруп олтуруп алып жаны чыдабай Эшимкулга айтканы:

Бир күнү Зуура толготту.
Уйкуда жаткан күйөөсүн,
Секин келип ойготту.
Аял сүйөт эмеспи,
Акыреттик жолдошун.
Ой Эшимкул, турсаңчы,
Алдастап жаным чыдабайт,
Мага жардам кылсаңчы.
Ичим ооруйт бел какшайт,
Мага жакын жылсаңчы.
Чымын жаным чыдабайт,
Ылдамырак турсаңчы.
Уйкудан сага не пайда,
Белиңди бекем буусаңчы.
Ак чөптөн салган төшөгүң,
Үстүндөгү талпакты,
Кагып-силкип жыйсаңчы.
Кейип турат жаным (а),
Кыйын экен толгобу,
Кетип турат алым (а).
Эртерек тур Эшимкул,
Келчи менин жаныма.
Бүтүп калган шөкүлдү,
Туба турган айым (а).
Карасаң боло сен келип,
Мен карыптын жайына.
Олдо менин ичим (а),
Мусапырлык башымда,
Оңдой көр кудай ишим (а).
Жаныман кетпе талаага,
Аракет кыл балага.
Акыреттик жолдошум,
Эшимкул сендей кишим (а).
Карышып калды ачылбай,
Оозумда отуз тишим (а).
Алда менин белим (а),
Көрбөй калат шөкүлдүм,

Тубулуп өскөн элим (а).
Бүгүн түштү оюма,
Жалгыздыктын зарпынан,
Ойноп күлгөн теңим (а).
Аракет кыл Эшимкул,
Жалгыз жаным кыйналды.
Акыреттик теңим (а),
Оо олдо менин жүрөгүм.
Бир перзентти нечен жыл,
Зарлап жүрүп тиледим.
Жеңе-желпи менде жок,
Жалгыздыктан жүдөдүм.
Боздогон мендей шордуунун,
Болсо экен кабыл тилеги.
Олдо жаным кыйналды,
Эшимкул өзүң сүйөрүн.
Кантип туру карачы,
Күндөгүдөн иреңим.
Отуруп секин тартсаңчы,
Белиме салып билегиң.
Ичимде турат токтолуп,
Эшимкул сенин сүйөрүм.
Аман көрөр бекенбиз,
Жакаңды кармап тилегин.
Бай-бай-бай-бай жан ооруйт,
Кыйын тура толгобуң.
Бүткөн боюм баары ооруйт,
Кандай айла кыламын.
Тырмактарым дагы ооруйт,
Толгоо мени кыйнадың.
Балапандай күйдүрдү,
Нечен жыл сурап ыйладым.
Ичимде туруп кулунум,
Неге мынча кыйнадың.
Турсаң боло Эшимкул,
Кадырлашкан курбалым.
Эшимкул турду камынып,

Ээси чыгып энтигип,
Бир кудайга жалынып.
Өлөр чакка келген кез,
Бир перзентти сагынып.
Көргөнчө жүргөн чыдабай,
Карып жаны камыгып.
Кантесиң Зуура, кантесиң,
Жаш балача чыңырып.
Отурсаң боло тынч алып,
Бир кудайга сыйынып.
Дабышыңа чыдабай,
Кала турган мен болдум,
Каруум кетип жыгылып.
Колуман келбейт эч нерсе,
Кандай айла кыламын.
Жашыңды төгүп ыйлайсың,
Кантип чыдап турамын.
Балаңдын жүзүн көрөрдө,
Неге сабыр кылбайсың.
Мурункудан беш бетер,
Эми түштү өзүмө,
Өлө турган убайым.
Сабыр кылып отурчу,
Зуура сенден сурадым.
Зууранын айткан кеби бул:
Эшимкул айтып жашыды,
Кайрат кылды эми бул.
Эшимкул келчи бер жакка,
Жалгыз жаным кейиди.
Жакынырак мен сага,
Аман төрөп баланы,
Балапандай талпынтып,
Бара турган күн барбы,
Ойноп-күлүп эл жакка.
Алда Эшимкул курбалым,
Кандай гана кыламын,
Кыйналды го бир жаным.

Калар бекен толгоодон,
Аман эсен тир жаным.
Эсинди жый Эшимкул,
Дарычыга барып кел.
Эртерек бар да жайыңды айт,
Кечиктирбей алып кел.
Керек болор дарысын,
Жан калтаңа салып кел.
Дарычы келсин жаныма,
Карасын ал-жайыма.
Себеп болгон ал киши,
Таппай жүргөн зарыма.
Эшимкул тура жөнөдү,
Кыйнап жатат аялын,
Көрө турган бөбөгү.
Бар эле го башынан,
Дарычынын өнөрү.
Караңгыда калтырап,
Дарычыга барды эми.
Түн ичинде Эшимкул,
Барып кабар салды эми.
Ээ дарычы жардамым,
Ачылган эле өзүнөн,
Камалып жаткан арманым.
Түндөтөн бери толготуп,
Кайгырып жатат алганым.
Чыдай албай мен келип,
Сизге кабар салганым.
Акылдан бүгүн адаштым,
Тийгизе көр жардамың.
Көрүп жатыр аялым,
Бешенеге салганын.
Чакыр деп сизге жиберди,
Билбеймин кандай болорун,
Перзентимди сүйөмбү.
Оозунан Зуура түшүрбөй,
Айтып жатат силерди.

Аптыгат менин жүрөгүм,
Ойлоңуз эрте жүрөрдү.
Өзүңүз бил быягын,
Айтар сөзүм түгөндү.
Кабарын угуп дарычы,
Бармак болду ашыгып.
Керек болор дарысын,
Калтага салып асынып.
Көп кечикпей жетейин,
Жатыптыр Зуура чакырып.
Чала-була кийинип,
Эңсеп жаткан Зуурага,
Түн ичинде бүлүнүп.
Жолго түштү дарычы,
Чыдай албай жүгүрүп.
Эшимкул келет аптыгып,
Жаса басып сүрүнүп.
Перзентими көрөм деп,
Жүрөгү туйлап сүйүнүп.
Келсе Зуура отуру,
Чымын жандан түңүлүп.
Дарычы келип сүйлөдү.
Кандай Зуура, кандай деп,
Бир ооз сөз үндөдү.
Көп кейиген бечара,
Дарычынын келгенин,
Жакшы тааный билбеди.
Жарык кылар үйүндө,
Жок болуучу чырагы.
Көрмөйүнчө таркабайт,
Мундуулардын кумары.
Дагы келип дарычы,
Кандай Зуура толгобуң,
Быштыбы деп сурады.
Дарычынын дабышын,
Зууранын укту кулагы.
Айланайын дарычы,

Келдиңизби мен үчүн.
Мен да келдим өзүңө,
Бир перзенттин кем үчүн.
Мен аябайм жанымды,
Керектесең сен үчүн.
Ишенемин өзүңө,
Кулак сал аке сөзүмө.
Баланын жүзүн көрөмбү,
Алда жаным кыйналды,
Же көралбай өлөмбү.
Сарп кылдыңыз мен үчүн,
Өзүң билген өнөрдү.
Караңгы үйдө жарык жок,
Колуман келсе кордукка,
Тирүү турсам көнөмбү.
Ичүүгө ысык чайымды,
Чыйрыгып денем тырышат.
Каруум кетти шайым жок
Отурум жалгыз чыңырып,
Үнүмдү уккан айыл жок.
Курсагымда баладан,
Же көрүнөр дайын жок.
Үстүмдө бүтүн чапан жок,
Жарма кылып ичүүгө,
Жарым кесе талкан жок.
Өзүңдөн башка көрүнгөн,
Жардам болор калкам жок.
Курсакта ичкен оокат жок,
Көзүм тунуп босорот.
Жалгыз жаным толгоодон,
Кай убакта бошонот.
Жанымда жалгыз Эшимкул,
Жалт-жалт карап томсорот.
Курсактагы жаш бала,
Жүрөгүмдү тиреди.
Картайганда Эшимкул,
Эрмек кылып сүйөбү.

Кабыл болор күн барбы,
Карыптардын тилеги.
Өмүрү бала көргөн жок,
Жардам болуп Эшимкул,
Тартуудун жайын билеби.
Айланайын дарычы,
Бир перзентке жеталбай,
Мен күйгөндүн бирөбү.
Кандай айла кыламын,
Панарым жарык күйөбү.
Дарычынын айтканы,
Кыйналып турган Зуурага:
Минтпей адам жетеби,
Оюндагы мудага.
Эмгек кылбай канабы,
Тир адамдын кумары.
Бир перзент үчүн болдуңар,
Нечен жылы убара.
Эмгегинди жандырат,
Бойго жетсе бу Бала.
Аянбай кылдым силерге,
Билимимче эмгекти.
Табамын деп талпындым,
Өзүңөргө эрмекти.
Өлчөп берип дарысын,
Чыйрыгып калган Зууранын,
Бүткөн боюн тердетти.
Дарынын күчү ушундай.
Чыдабай турган Зууранын,
Бүт боюнан жел кетти.
Балкылдап эти жибиди,
Зууранын үнү басылып,
Денеси жумшап тынч алды.
Жаркырап көөнү ачылып,
Сымаптай түштү жылбышып,
Токтолбой бала бакырып.
Эшиктен келди Эшимкул,

Баланын үнүн укканда,
Жыгыла жастап ашыгып.
Дарычы жүрөт талаада,
Маалим деп асан чакырып.
Көп кыйналган Зууранын,
Дабышы калды басылып.
Карыштардын кабагы,
Ай тийгендей ачылып.
Бакырып бала ыйлады,
Ороп алар ороо жок,
Жетишпеген жокчулук,
Эшимкулду кыйнады.
Ашыгып жүргөн Эшимкул,
Алдына алып көргөнчө,
Чыдабай жүрөт бир жаны.
Киндигин кесер киши жок,
Баланы мурун көрбөгөн,
Элтеңдеген Эшимкул,
Киндик менен иши жок.
Өзү аракет кылууга,
Кыйналып калган Зууранын,
Кыймылдарга күчү жок.
Киндик кесер бычагы,
Такыр өтпөйт миси жок.
Ташка кайрап Эшимкул,
Учу сынык кестигин,
Алып келди аялга.
Ошол кезде зар болду,
Киндик кесер адамга.
Дарычы жүрөт талаада,
Уялат деп Зууранын,
Үстүнө кирип барарга.
Кестик менен кыйкалап,
Кести Зуура киндигин.
Энди ойлodu Эшимкул,
Жан сактоо жак тирдигин.
Таза жойду калтырбай,

Көңүлүнүн кирдигин.
Абийир деп ойлоду,
Аман-эсен көргөнүн.
Айра тартты Эшимкул,
Ороо үчүн өзүнүн,
Үстүндөгү көйнөгүн.
Караша турган адам жок,
Аракет кылбай болобу.
Жаркырап Зуура баласын,
Кириндирип ороду.
Минтип кайрат кылбаса,
Карыптын күнү болобу.
Көңүлү өсүп кубанып,
Алдына алды баласын.
Зарлап жүргөн карыптын,
Айыктырды жарасын.
Аяган жок дарычы,
Келишинче чамасын.
Эшимкул энди кубанды,
Көп кайгысын көңүлдөн,
Баласын көрүп чыгарды.
Каргадай бала таратты,
Камыктырган кумарды.
Карубу кеткен Эшимкул,
Кайраттанып чыңалды.
Эки муңдуу көргөн жок,
Эмгегинен зыянды.
Колуна алды кучактап,
Жылдызы ысык тынарды.
Ачылды го санасы,
Артык болуп жаралган,
Зууранын тапкан баласы.
Кубангандан Эшимкул,
Учкусу келет желпинип,
Боорунда жок канаты.
Жакшылык келсе адамга,
Жакын экен арасы.

Зуура сүйлөйт кубанып,
Ай Эшимкул курбалым,
Аракеттеп пул таап,
Дарычынын көңүлүн,
Биз ыразы кылалык.
Эшимкулга Зуура айтат,
Зарыгып тапкан баланын,
Алтын экен көкүлү.
Армандан кудай арытып,
Ачкан экен көзүңдү.
Аман болсо бул балаң,
Сөзүңдүн болор өтүмү.
Карыганда көргөн карагың,
Катарга кошор өзүңдү.
Кубанды көрүп көңүлүм,
Жашарды жаркып өмүрүм.
Баланын көрсөк жыргалын,
Кечинен берсе өлүмүн.
Эзилгенбиз Эшимкул,
Энди көрдүк баланы,
Балаңдын жөнү ушундай,
Эшимкул менин шеригим.

Дарычы эшиктен кирип келип: Ээ бечаралар, кул куттуу болсун, бешик бооңор бек болсун,— деп жаман тамдын бурчуна сүйөнүп отурду. Эшимкул айтканың келсин, айтканың келсин деп ашыгып Эшимкул ордунан турду. Зуура алда айнанайын, дарычы, кандай кылайын, энди талкан да жок, жокчулук курусун да, жаман уят болдук деди. Дарычы кейибегиле, мен ыразымын, аман төрөп алдың, менин талкан жегеним ошол, кулуңардын амандыгын тилегиле, бир-эки күндөн кийин биздикине баргыла деп жүрүп кетти. Зууранын Эшимкулга айтып турганы:

Эшимкул сага кеп айтам,
Кулагыңды салып тур,

Эп болобу деп айтам.
Акыреттик алганым,
Бетиме кармап сени айтам.
Жарабаган жалганды,
Оозума алып неге айтам.
Жалгыз тамда жатпайлы,
Самаганга биз жеттик,
Энди бир иш баштайлы.
Эл катары олтуруп,
Эзилген жанды сактайлы.
Дарычыга баралы,
Макул болсо өзүңө,
Барып акыл салалы.
Карыганда көргөн балага,
Ат койдуруп алалы.
Дарычыдан бата алып,
Уруксат берсе ал киши,
Элибизди табалы.
Угулбай кетти нечен жыл,
Туулган жердин кабары.
Эмгек жанды биз көрдүк,
Эрмек кылар баланы.
Үч күн өтү арадан,
Көңүлүм өстү кубанып,
Бир каргадай баладан.
Себеп болду көрүнөө,
Дарычы ишке жараган.
Биз сыяктуу муңдуулар,
Дарычыны каалаган.
Акылдашып экөбү,
Чыкты эрчишип бармакка.
Алтын көкүл балага,
Ат койдуруп алмакка,
Эшимкул Зуура келишти.
Көңүлдөгү бар сырын,
Койбой айтып беришти.
Өлөр чакка келгенде,

Бир перзентти көрүштү.
Кеңеш салды Эшимкул,
Дарычынын өзүнө.
Ал дарычы көрүнгөн,
Карыштардын көзүнө.
Айланайын акылман,
Кулак сал менин сөзүмө.
Табылды биздин кемибиз,
Алып келдик алдыңа,
Алтын көкүл баланы,
Атын коюп бериңиз.
Көңүлүм өсүп кубанып,
Кайгыны ичтен чыгарып,
Эске түштү жерибиз,
Балабызга ат коюп,
Батаңызды бериңиз.
Сизден жанды чырагым,
Айдан ачык көөнүбүз,
Эстен чыкпайт эмгегиң.
Эзилип жүргөн жаныма,
Эрмек таап бердиңиз.
Дареги жок баланы,
Дары менен жеңдиңиз.
Сагынат экен тир адам,
Көңүлү тынса элдерин.
Оюма түшөт элестеп,
Өзүм өскөн жерлерим.
Элиме барып кошулуп,
Ойноп-күлүп олтуруп,
Сүйсөм деймин эрмегим.
Каргадай бала болуучу,
Менин тентип келгеним.
Эсимен кантип чыгарам,
Айнектей бала бергениң.
Таркады менин кумарым,
Такыр жок менде убайым.
Караңгы болгон үйүмө,

Өчпөй күйдү чырагым.
Элибизди тапсак деп,
Өзүңөн уруксат сурадым.

Дарычы «Бирас айтасың бечаралар, «эл сагынбас эр болбойт, жер сагынбас мал болбойт» деген. Издегениңер табылды, абийириңер жабылды, кетебиз десеңер мен кой дейт белем, жаман кулуңарга ат коюп берейин деп бир казан коноктон ботко кылып, айылында сүйгөндөрүн чакырып, баласына ат коюп батамды берип жөнөтөйүн деп айтып турганы:

Дарычы туруп сүйлөдү,
Сагынып көргөн жалгызды,
Саламат бол, сүй деди.
Асырканба бирөө деп,
Аманын тилеп жүр деди.
Менин айткан сөзүмдү,
Көңүлүңө түй деди.
Кайраттуу эрге ылайык,
Жалгызыңдын башы деп.
Каршы душман чыга албас,
Жыйырмага жетсе жашы деп.
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Балаңдын болсун аты деп.
Баралына келгенде,
Беттеше албайт касы деп.
Көкүлү алтын жаралган,
Бул белгиси турбайбы,
Артык болуп адамдан.
Ырыс качып кутулбас,
Тир болсо балаңдан.
Эр жетсе Көкүл эр болор,
Эшимкулум көрөрсүң,
Көп душманга тең болор.
Каршы чыккан жоо болсо,
Бир Көкүлгө жем болор.

Алыста жүрсө адашып,
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Агайындан кем болор.
Эсинде болсо Эр Көкүл,
Арыстандай шер болор.
Сагынып көргөн Көкүлдү,
Алпаргыла элиңе.
Ойноп-күлүп баргыла,
Кошулгула теңиңе.
Кош, аман бол, баргыла,
Капалык алба көңүлгө.
Сабыр берсин жараткан.
Көкүлдөн убай көргөнчө,
Береке берсин өмүргө.

Дарычы батасын берди. «Кош, аман бол, баргыла», – деп ээрчитип чыгып жолго келди, жол үстүндө дарычы жаңырттып дагы батасын берип, кол беришип үйүнө кайтты.

Зуура менен Эшимкул,
Жолго түштү жорголоп.
Дарычыдан бата алып,
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Баласына аталып.
Бир перзентке кубанып,
Апта күндө семирди,
Курсагына каз алып.
Кайгысы кетип көңүлдөн,
Күндөн күнгө жашарып.
Дарычыга кол берип,
Кош айтышып жөнөдү.
Экөбүнүн колунда,
Кубанычтуу бөбөгү.
Алмак-салмак көтөрүп,
Бетин жыттап өбөдү.
Эрмек кылып келишет,

Ак алтындай немени.
Балапандай талпынат,
Колундагы баласы.
Аттууларга айчылык,
Келер жолдун арасы.
Артылып келет күн сайын,
Жол жүрүүгө чамасы.
Конуп-түнөп жол чубай,
Эл кыдырып келишет.
Барган үйү аябай,
Бар тамагын беришет.
Кыркынан Көкүл чыга элек,
Көргөн жанды ээритет.
Эшимкулдун баласын,
Эл талашып көрүшөт.
Кесек менен келиндер,
Бетин ачып өбүшөт.
Элин эстеп жол жүрүп,
Нечен күн конду арага.
Имерилет көргөндөр,
Бир каргадай балага.
Убайымды алышпайт,
Эшимкул Зуура санаага.
Элсизде конуп калышат,
Керегинде талаага.
Кирип келет кез-кезде,
Тааныбаган калаага.
Алтын Көкүл колунда,
Бала куштай талпынат.
Элибизге жетсек деп,
Тынбай жүрөт ашыгып.
Кабактары кайгысыз,
Ай тийгендей ачылып.
Деги чарчап талбады,
Жол жүрүүдөн танбады.
Жол жүрүшү артылып,
Ырыска бүткөн Эр Көкүл.

Карыны ачса канча адам,
Тамак берет чакырып.
Баланын деми бар экен,
Эшимкул менен Зуураны,
Жеткизди күчкө ашырып.
Ичинен чыкты арманы,
Ырыска шерик Эр Көкүл,
Эшимкулдун колунда.
Эпкиндеткен жайдары,
Күнү-түнү жол басып,
Чарчабастан мол басып.
Кезегинде келишти,
Жол табалбай тоону ашып.
Кошулсам деп элиме,
Эшимкул менен Зуурада,
Толкундады ой ташып.
Жетсем экен элиме,
Ойноп-күлүп кошулсам,
Сыр чечишкен теңиме.
Ээ болуп олтурсам,
Ээсиз калган жериме.
Көкүлдүн көрсөм жыргалын,
Кемитип жүргөн душмандын,
Кесеги келсе кебиме,
Жарар бекен Көкүлүм,
Алалбай жүргөн кегиме.
Баланын көрсөк жыргалын,
Ага-тууган эл көрсө,
Көңүлүмдүн тынганын.
Көрөр бекен көзүбүз,
Көкүлдүн кызмат кылганын.
Куралар бекен мал болуп,
Энди менин жыйганым.
Арыды бекен азаптан,
Картайганда бир жаным.
Балабыз жетсе убайга,
Кылбайлык арман кудайга.

Аман болсо Көкүлүм,
Көңүлүбүз тынарда.
Деп үшүнтүп Эшимкул,
Кирип келди аралап,
Эңсеп келген айылын.
Учурашып көрүшүп,
Билди элинин дайынын.
Аман-эсен көрүшүп,
Сагынышкан далай жан,
Кучакташып өбүшүп.
Ойноп-күлгөн курбусу,
Көзүнүн жашын төгүшүп.
Эшимкул, Зуура келди деп,
Айлына кабар беришти.
Аял эркек уккандар,
Калбай баары келишти.
Алтын көкүл баланы,
Агайыны талашып,
Бирден алып көрүштү.
Көкүлдү көргөн адамдын,
Көңүлү болду бөлүндү.
Душмандардын көңүлү,
Суу сепкендей басылып.
Ыракмат айтат кары-жаш,
Кубанышып ашыгып.
Кара нээт адамга,
Көрсөтүшпөйт баланын,
Көрсөтпөй жүзүн жашырып.
Эшимкулдун иниси,
Көчөрбай басып келе албай,
Адашып келген тууганга,
Көрүшүп салам бералбай.
Агасынын жамалын,
Адамга окшоп көралбай.
Адашкан тууган келди деп,
Эл-журтуна кеп болуп,
Шерменде болдум энди деп.

Эшимкул келип көрдү го,
Сагынышкан элди деп.
Кадыр кылып келгенде,
Бир балаңды бербедиң.
Бирге тууган аганы,
Душмандарга кошулуп,
Көп кишиден кем дедиң.
Бербеген балдар канакей,
Өлүмгө кантип бергемин.
Өзүмдөн улуу агадан,
Баламды артык көргөнмүн.
Энди атым ким болду,
Мындан көрү өлбөдүм.
Колумда дүйнө барында,
Аганын көөнүн калтырып,
Алыс кылдым арасын.
Акмактык менен жаңырттым,
Эшимкулдай туугандын,
Көңүлүндө жарасын.
Жанган экен эмгеги,
Табылган экен эрмеги.
Элим сүйүп жатпайбы,
Эшимкулдун баласын.
Аганын урду көз жашы,
Мага жеткен турбайбы,
Көздөн аккан көп жашы.
Кадырлуу болуп келиптир,
Эшимкулдун өз башы.
Колумдан кетти малдарым,
Өлүмгө кетти жашында,
Аяп жүргөн балдарым.
Кор болбойм деп жүрчелем,
Камалды ичке арманым.
Энди билдим эсер баш,
Дүнүйөнүн жалганын.
Амалсыз көнөт турбайбы,
Жумуру баш пендеси,

Бешенеге салганын.
Ишенген малды жут алды,
Колумда жалгыз торпок жок,
Бирин койбой бүт алды.
Не болсо да барайын,
Элге шылдың болгончо,
Аганын колун алайын.

деп үшүнтүп Көчөрбай ойлоду. Эшимкул таарынып кеткен жылы кыш катуу болуп малын жут алып, кырылып калган. Жай ичинде калың тумоо келип, алты баласынын бешөө өлдү. Бир жылга жетпей турмуштан тарылып эки аялын кое берди, бир баласы менен бир аялын араң уштап калган. Ушундай кыйынчылык башына түшүп, ар намысты коюп, агасы Эшимкулга келди. Эл шылдыңдап күлүшөт. Аны деле укпай агасына айтып турганы:

Аман эсен барсыңбы,
Аталаш тууган агайын.
Ачылыптыр жаркырап,
Адамдан артык таалайың.
Алдыңа келди кечип кой,
Кемибейм деген адамың.
Чыккан экен көөнүңөн,
Чырмап жаткан муңуңуз.
Амандыгың биз угуп,
Алдыңа келип турубуз.
Эшимкул ага уялаш,
Куттуу болсун кулуңуз.
Кучактап келдиң алтынды,
Абийир болду муңуңуз.
Айылдан кеттиң адашып,
Талай күн өттү арадан.
Каарыңа калдымбы,
Айрылдым мен да баладан.
Мендей акмак жок экен,

Туугандан дүнүйө аяган.
Зыян экен адамга,
Туугандын көөнүн калтырып,
Дүнүйөнүн көзүн караган.
Дүнүйөм кетип колуман,
Чыкпай жүрдүң Эшимкул,
Жүрөгүм сыздап оюман.
Кутулупсуң аталаш,
Каптаган калың шоруңан.
Болуптур кабыл тилегиң,
Эрчишип силер кеткенде,
Эзилди менин жүрөгүм.
Аман-эсен келсе деп,
Агайын сени тиледим.
Ыразы кылбай ыйлаттым,
Кесирим жетти башыма.
Жокчулуктан жүдөдүм,
Жалгыз бала колумда,
Амалым жок жүрөмүн.
Айнанайын уялаш,
Азабын тарттым бүлөнүн.
Акмактык менен таарынттым,
Эшимкул сендей аганы.
Өткөн ишти кектеген,
Ал адамдын жаманы.
Алдыңа келген иниңдин,
Тарылып жүрөт заманы.
Эмне кылсаң өзүң бил,
Сөзүмдүн ушул аягы.
Эшимкул анда мындай дейт:
Ээ Көчөрбай, тууганым.
Тири пенде көтөрөт,
Жараткандын кылганын.
Балдарың өлсө башың бар,
Кайгыга моюн бурбагын.
Адашып кеткен агаңын,
Алдына келип сыйладың.

Мал-башыңа кейибе,
Аман болсун бир жаның.
Эсимде турат ойлосом,
Өткөн жылкы кылганың.
Менден көрө башың жаш,
Эмне үчүн ыйладың.
Эптеп-септеп жан багып,
Эл ичинде жүрүбүз.
Мен тентиреп кеткенде,
Тоо жарчы эле үнүңүз.
Толкундаган деңиздей,
Кыйын эле жүзүңүз.
Мындан ашык сүйлөөгө,
Келбейт биздин тилибиз.
Иним да болсоң ишенбейм,
Айтобур аман жүрүңүз.
Деп Эшимкул токтоду.
Көчөрбайга Эшимкул,
Таарындай окшоду.
Ушул сөзгө Көчөрбай,
Күйүп кетти от болуп.
Агасынын сөзүнө,
Туралбады токтолуп.
Чыгып кетти үйүнөн,
Кылчайбай кызыл чок болуп.
Келе берди калың эл,
Эр Көкүлдү көрмөккө,
Ар айылдан топтонуп.
Калбастан эли чогулду,
Турпагы алтын туугандын.
Эшимкул көрдү сонунду,
Көңүлүн баскан көп сана,
Көкүл менен жоюлду.
Таап келген баласын,
Эли сүйдү талашып.
Ыразы болот көргөндөр,
Бир бирине карашып.

Эшимкул айтса көргөнүн,
Элинин турат жаны ачып.
Нечен жыл кеткен бөлүнүп,
Айылынан адашып.
Зууранын тапкан баласы,
Ким алса колго жарашып.
Панардай көзү жаркырап,
Ырыска шерик жаралган,
Көкүлү алтын жалтырап.
Көргөн адам туралбайт,
Сүйгөндүн мээрин кандырат.
Оозунан түшпөйт элинин,
Эшимкулдун баласы.
Эшимкул менен Зууранын,
Баладан тынды санаасы.
Тоботбогон туугандын,
Жакын болду арасы.
Ээриди элдин көңүлү,
Узун болсун деп тилейт,
Эр Көкүлдүн өмүрү.
Аксакалдар алкашат,
Душман батпас тушуна,
Көрдүк Көкүл жөнүңү.
Деп үшүнтүп чубулдап,
Балага берди батаны.
Көрөм деп келген көп эли,
Асты кулун, арты улак,
Куру калбай атады.
Көпчүлүк кылган жумушту,
Көргөн адам качабы.
Алы жеткени ар адам,
Энчилешип тарады.
Эшимкулдун душманы,
Эшикте жүрүп чарчады.
Өзүнөн калган үй-жайын,
Үч күнгө калбай жыйнады.
Өлөң төшөк өз үйү,

Эшимкул Зуура жыргады.
Эсинен чыкпайт булардын,
Элинин жардам кылганы.
Маалим болду калкына,
Баладан көөнү тынганча.
Эли энчилеп беришкен,
Асты кулун айтышып,
Аркасы музоо, козу, улак.
Мал кылууга жыйнады.
Эшимкул менен Зуураны,
Эли үшүнтүп сыйлады.
Картаңы жок баары жаш,
Эшимкулдун бул малы.
Жаш малдан тукум тарады,
Бир жылга жетпей бай болуп,
Кой чубатып санады.
Жылдан жылга чоңоюп,
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Кызматына жарады.
Эшимкул да бай болуп,
Жардылар колун карады.
Элине болду Эр Көкүл,
Ишеничтүү адамы.
Эшимкулга түз болду,
Элдин берген саламы.
Он экиге чыкканда,
Ойлонот Көкүл талааны.
Отуралбайт үйүнө
Оозунан от чыгып,
Кишинин көнбөйт тилине.
Карап жүрөт калың эл,
Эр Көкүлдүн түрүнө.
Эч бир адам тие албайт,
Жаш баланын жинине.
Он үч жашка чыкканда,
Көкүл сынайт дарманын.
Кез келген менен күрөшүп,

Жадатты элдин балдарын.
Алып чыгат жигиттер,
Тандап тандап балбанын.
Күлдүрмөккө Эр Көкүл,
Жыртып коет чалбарын.
Көтөрө албайт балбандар,
Эр Көкүлдүн салмагын.
Кандай балбан болсо да,
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Сүбөгө салат бармагын.
Эч бир адам тең келбейт,
Он үчтөгү жаш бала,
Чыгара албайт арманын.
Балдарды көрсө кызыгат,
Балбанды көрсө чыкырат.
Менменсиген канча жан,
Бир Көкүлдөн кысынат.
Колуна түшсө Көкүлдүн,
Кубулуп өңү бусулат.
Он үч жашта баланы,
Аракет менен алдашып,
Араң зорго кутулат.
Эрлигин эли билишти,
Күрөш жакка калганда,
Ташыркатты жигитти.
Эшимкул жүрөт кубанып,
Аман болсо Көкүлүм,
Баштайт экен бир ишти.
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Элден алат дубаны.
Бар келүүчү балбан жок,
Көкүлдүн канбайт кумары.
Аз жерде душманды,
Көкүлдүн укпайт кулагы.
Балбан деп укса бир жерден,
Аптыккан көңүл турабы.
Урушууга жоо тапшай,

Күрөшүүгө эр таппай,
Жиндеп жүргөн убагы.
Бала таппайт ойноого.
Кайратына чыдабай,
Чыгып кетет тоолорго.
Кыйшык ташты түзөтүп,
Эрмек кылат оңдоого.
Күчү ташып күүлөнүп,
Таш кулатып талаада,
Өзү эле жүрөт сүйлөнөт.
Таш кулатып ыргытып,
Балбандыкты үйрөнүп,
Жеке жүрөт талаада.
Эсине келсе айылы,
Эки күндө бир келип.
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Он алтыга чыкканда.
Көңүлү обду Көкүлдүн,
Кызылды кийген кыздарга.
Көзүн салат көрмөккө,
Жашынып үйдөн чыкканга.
Тең болом деп ойлонот,
Каршы чыккан душманга.
Тургусу келбейт айылга,
Баргысы келет укканга.
Мен даярмын деп жүрөт,
Душмандын шаарын бусканга.
Кайраты толуп Көкүлдүн,
Каарданып чыңалып.
Кулагы уккан балбанга,
Издеп барат кубанып.
Кыз алам деп айталбайт,
Атасынан уялып.
Сырын айтпайт адамга,
Ичинен сыртка чыгарып.
Балбандыгы Көкүлдүн,
Маалим болду сыналып.

Кармап койгон балбаны,
Араң турат ордунан.
Эки көзү тунарып,
Кармаган жерден кан чыгат.
Жашта болсо баланын,
Балбанга түрү ылайык.
Күндөн күнгө Көкүлгө,
Күч кошулду жетилип.
Кекетип калса бирөөнү,
Сыра койбойт кечирип.
Айбаттуу болду айтылган,
Ушундай эле болоордо.
Туулса балбан атадан,
Айлынан сынайт Көкүлдү,
Көптү көргөн акылман.
Эшимкулдун кабагы,
Кайгысыз болуп ачылган.
Күндөн күнгө көбөйдү,
Эшимкулду кадырлап,
Мейман бол деп чакырган.
Эшимкул минди кадырга,
Бир жандыктан көбөйгөн,
Малы жатат адырда.
Энеси Зуура жашарып,
Эшимкулдун жанында.
Апта күндө бир келет,
Алтын Көкүл айылга.
Эрегишкен бир балбан,
Эр Көкүлгө зарыл да.
Тоодо жүрүп Эр Көкүл,
Кетер убак кеч болду.
Айылын көздөй бет алып,
Келе жатып жол менен,
Аксакал чалга кез болду.
Алдынан чыгып Эр Көкүл,
Аксакал чалга карата,
Айткан сөзү көп болду.

Анда Көкүл мындай дейт.
Атсалообу алейкум,
Ата кайдан келесиң.
Жөө жалаң жол басып,
Жол билбеген адамча.
Жүрүпсүз жолсуз тоону ашып,
Адашып жүргөн адамча.
Алдыман каршы чыктыңыз,
Басканыңыз кубатсыз.
Душманым болсоң ачык айт,
Чаламын азыр каманча.
Карыям айтчы кебиңди,
Сурады балаң кезигип.
Аксакал сенин жөнүңдү,
Ушунча жашка келипсиң,
Кандай сыр сизге көрүңдү.
Душман таппай бук болуп,
Ачалбай жүрөм көңүлдү.
Анык сырың айтпасаң,
Азыр каның төгүлдү.
Көптү көргөн карыя,
Түшүндүр мага жөнүңдү.
Чечилип сырың айтпасаң,
Көрөсүңбү карыя,
Ажалдан мурун өлүмдү.
Алдыман каршы чыкканда,
Жылдызың ысык көрүңдү.
Аксакал айтчы билгениң,
Мен балаңа жашырбай.
Душманың болсо айтып бер,
Кыйратайын качырбай.
Жүрөмүн тоодо күнүгө,
Таш кулатып алышып,
Бир кумарым жасылбай.
Жүрөгүм туйлап токтобойт,
Буурукканым басылбай.
Кармашарга балбан жок,

Кабагым кенен ачылбай.
Туралбайм чыдап үйүмө,
Он алтыда жашыбыз.
Тоодо жүрөм күнүгө,
Көзүңдү салып, сөзүмдү ук,
Жаш балаңдын түрүнө.
Издеп жүрөм, таба албайм,
Кармашарга душмандын,
Жолукпадым бирине.
Чыдабай жүрөм талаада,
Чыңалып жүргөн жиниме.
Канакей ата айтыңыз,
Билгениңди угузуп.
Мен жүрөмүн талаада,
Тоо таш менен урушуп.
Жыйылат терим чыйралып,
Тынч отурсам тырышып.
Душман кайда билсең айт,
Барайын ата ошого.
Кыяматты салайын,
Көңүлүмдү суутуп.

Ошондо аксакал карыянын Алтын көкүл жаш Ай-
дарга бардык сырын жашырбай айтып турган сөзү:

Жалгыз таман жол менен,
Жөө басып келе жатканда.
Алдыман каршы кезигип,
Айланайын карагым.
Далайды көргөн бул атаң,
Эл кыдырдым эзилип.
Түркстан бардым сандалып,
Тамандарым тилдирип.
Талай кондум арага,
Кардым ачка, каруум жок,
Жардам кыл балам абаңа.
Келемин ашып кесеңди.

Көрдүм балам түрүңдү,
Бербесин кудай кеселди.
Эл кыдырып көргөмүн,
Балбандардан неченди.
Уктум балам сөзүңдү,
Айтууга сөз таппадым.
Сүрүң басты өзүмдү.
Түрүңдү көрүп чоочудум,
Чырагым сенин көзүңдү.
Айланайын жаш балам,
Артык экен адамдан,
Тилеп жүргөн талабың.
Узун болсун өмүрүң,
Узарсын сенин кадамың.
Анык мага билинди,
Касташкан жоого жарарың.
Үрүстөндөй айбатың,
Белгилүү болду абаңа,
Душманды жеңип аларың.
Караңгы түндү түшүрүп,
Колуңда болсун жарагың.
Эл кыдырып мен уктум,
Темиркандын кабарын.
Ошол жерден табылат,
Издеп жүргөн адамың.
Сурасаң балам айтайын,
Уккан сөздүн талайын.
Калтырбай жыйып Темиркан,
Калкына айткан кеби бар,
Темирканга караштуу,
Алты капка эли бар.
Багып жаткан алардын,
Кайрат кылчы эри бар.
Алалбай жүргөн алардан,
Далай жандын кеги бар.
Он эки пут эт жеген,
Ошонун кыйын дөөсү бар.

Кайратың болсо карагым,
Көп кечикпей эми бар.
Алың жетсе ал дөөнү,
Кармашып балам жеңип ал.
Арууке сулуу кызы бар,
Темиркандын колунда.
Ошол кандын өкүмү,
Уккандарга сонун да.
Балбанымды жыкканга,
Аруу кызын Темиркан,
Беремин деген оюнда.
Темиркандын баласы,
Кан Ичме Карач атанган.
Кас душмандын жолунда,
Чыгалбай жатат канча жан.
Кан Ичменин торунда,
Алты күндө бир адам,
Ал залымдин колунда.
Адамдын канын ичпесе,
Жүрөгү турбайт ордунда.
Алты күндө бир адам,
Кесими бар элине.
Болжолунда бир адам,
Дайын болот жемине.
Сырттан киши жолотпойт
Ээлеген жерине.
Адамдын канын ичпесе,
Кан Ичме Карач жүралбайт.
Оюндагы болбосо,
Кишинин тилин түк албайт.
Элинин билбейт убалын,
Кан ичмеси кармаса,
Тартып алып балдарын,
Өчүрөт күйгөн чырагын.
Кан Ичмеге калкы кас,
Билалбайт кантип жыгарын.
Баргын балам ошого.

Бир сапар сени сынадым.
Алдыман чыгып аптыгып,
Душмандын жайын сурадың.
Айттым билген сөзүмдү,
Укту балам кулагың.
Балам багың ачылсын,
Таркасын сенин кумарың.
Коркпо балам жеңесиң,
Кайратыңа карасам,
Болоттон курч немесиң.
Агер барсаң аерге,
Үч айга жетпей олжо алып,
Аман-эсен чырагым,
Айылыңа келесиң.
Деп үшүнтүп аксакал,
Батасын берди балага.
Ире-шире күүгүмдө,
Айтты сырын аябай.
Көздөн кайым болду да,
Кете берди карабай.
Аксакал чал сыр болду,
Эр Көкүлгө көрүнгөн.
Чыкпас болду уккан сөз,
Бармайынча көңүлдөн.
Аябайын жанымды,
Ажал жетсе өлүмдөн.
Кемитпесин кудайым,
Жалгыз жанды өмүрдөн.
Он алтыда жашымда,
Ажалды карай айдайын.
Аксакалдын айтканын,
Адал тилеп кармайын.
Ушул жерден жөнөйүн,
Айылыма барбайын.
Дөө изденип барам деп,
Атама акыл салбайын.
Апам укса жибербейт,

Олжодон куру калбайын.
Бир чымындай жанымды,
Арбактарга тапшырып,
Жоо жолуна кармайын.

деп ойлонуп, катуу кайрат кылды, ажалым жетсе
үйүмдө жатсам да өлөмүн, мага көрүнгөн чал тегин
чал эмес экен, мени жөлөй турган бир жардамым
болсо керек, соо киши акыл айтып көздөн кайым
болуп кетүүчү беле. Мен буга барбасам эрлигим бекер
чыгар деп айылына барбастан жөнөдү, минген аты
жок, алган жолдошу жок жолго түштү.

Алтын Көкүл жаш Айдар,
Аксакалдан бата алып.
Ай талаадан жөнөдү,
Темирканды бет алып.
Алдында минген аты жок,
Душманынан көрөлөк.
Жоого чыгып өч алып,
Жөө болсом да жөнөдүм.
Бешенеме салганды,
Бет алдым эми көрөмүн.
Мен кармашып сынайын,
Кан Ичменин өнөрүн.
Алым жетсе аябай,
Алардын канын төгөйүн.
Кантейин кайрат жетпесе,
Кан Ичменин колуна,
Ажалым жетсе өлөйүн.
Кара бууга камыктым,
Бир баатырды таба албай,
Күнүгө тоого зарыктым.
Бүгүн жоого бет алдым,
Жалгыздыктан тарыктым.
Бет алдым энди барайын.
Кубат берсе кудайым,

Темиркандын шаарына,
Бир тамаша салайын.
Насип болсо олжолоп,
Дүнүйөсүн алайын.
Чыңалды күчкө билегим,
Батырлыктын маанисин,
Жаш да болсом билемин.
Тобокел белди байладым,
Толкундады жүрөгүм.
Алыс жерден табылды,
Эңсеп жүргөн тилегим.
Талкалайын каласын,
Көрөйүн жандын чамасын.
Колуман келсе бузайын,
Темиркандын түнөгүн.
Деп үшүнтүп Эр Көкүл,
Жолго түштү кайтпаска.
Кайрат кылды жаш бала,
Душмандан коркуп качпаска.
Уйку менен урушат,
Тыным алып жатпаска.
Ойлоп бара жатыры,
Темиркандын шаарына,
Тамашаны башташка.
Мен эртерээк жетейин,
Кан Ичменин жерине.
Кыйын бүлүк салайын,
Сурап жаткан элине.
Кетип барам чыдабай,
Жүрөктөн чыккан демиби.
Шерменде кылба кудайым,
Ойноп-күлгөн теңиме.
Атым жок минген алдымда,
Карандай күчкө камыгып,
Кызыл чокко жандым да.
Душманды карай бет алдым,
Жаздым болсо жалгыздан,

Бир чукурда калдым да.
Жарагым жок колумда,
Кетип бара жатырым.
Кас душмандын жолунда,
Жаздым болсо жалгыз жан,
Кантейин менин шорум да.
Сагынып көргөн ата-энем,
Чыкпады менин оюмда,
Жанымда жок жардамым.
Жарым болсо жалгыз жан,
Ит менен кушка жем болуп,
Жол боюнда калдың да.
Айылда жүрүп күрөшкө,
Кумарым таркап канбадым.
Өлүмдөн жаман эмеспи,
Коркуп үйгө барганым.
Бет алдым эми көрөм деп,
Бешенеге салганын.
Талабыма жетпесем,
Ичимде кетти арманым.
Элимден бөлүп чыгарды,
Ташкындаган дарманым.
Батырлыгым белгилүү,
Айылыма билинди.
Айылдан баатыр чыкты деп,
Ага-тууган сүйүндү.
Таш кучактап талаада,
Бекер жырттым кийимди.
Жинди болгон адамча,
Көрбөй жүрдүм үйүмдү.
Ойлобоюн акылды,
Ажал жетсе берейин,
Он алтыда жашымды.
Аябайын өлүмдөн,
Бир алмадай башымды.
Энди айылга мен барып,
Душманымдан укпайын,

Жүрөгү жок катынды.
Темирканды бир көрбөй,
Барганым кайтып макулбу.
Өксүбөйүн талаада,
Өзүм жалгыз мынчалык.
Айылымда жүргөндө,
Жаталбадым тынч алып.
Айылдан чыктым чыдабай,
Душманга белди курчанып.
Алым жетсе көрөйүн,
Темиркандын шаарына,
Укмуштуу кылып чуу салып.
Деп үшүнтүп Эр Көкүл,
Кайтпас болду барышка.
Каарланды чыдабай,
Көп тырышты намыска.
Бир каргадай жаш бала,
Талап кылып жөнөдү,
Душман издеп алыска.
Колу менен бербесе,
Темиркандын колунда.
Кызын тартып алышка,
Арнап атты минген жок.
Эч болбосо жанына,
Жолдош алып жүргөн жок.
Өлүп калат экем деп,
Жалгыз жанга күйгөн жок.
Жолдоштон жардам болорун,
Аптыккан бала билген жок.
Беш күнү жөө жол басты,
Жолукканга тийген жок.
Карапайым кишиге,
Сырын айтып күлгөн жок.
Жети күндө жетти эми,
Аралап кирди Эр Көкүл,
Калаадагы элине.
Көчөнүн бою бак дарак,

Көлөкөлөп отурган,
Бир топ адам бар экен.
Көп жашаган ичинде,
Бир карыя чал экен.
Тегереги калаанын,
Тегиз толгон мал экен.
Издеп барган Темиркан,
Ошол элге кан экен,
Каршы келип Эр Көкүл,
Салам айтты аларга.
Колун берди эңкейип,
Аксакалдуу адамга.
Көкүлдүн түрүн көргөндө,
Чоочуду тике карарда.
Араң жооп беришти,
Көкүл айткан саламга.
Сүрү басты баланын.
Ошолорду сүйлөтпөй,
Кашкайып турат Эр Көкүл,
Алар менен сүйлөшпөй.
Баланын жөнүн суурага,
Көп кишиден тил жетпей,
Олтуруп калды жер чукуп.
Ордунан туруп бири кетпей,
Шашып калды баарысы.
Ойлоно туруп сүйлөдү,
Аксакалдуу карысы.
Аппак сакал чал экен,
Темиркандын таанышы.

Анда аксакал карыя Алтын Көкүл жаш Айдарга карап, «Балам сен буулугуп жүргөн экенсиң, сен эмне жумуштап жүрүсүң, оюңдагы сөздү, келген жөнүңдү айтчы» – деп чалдын айтып турган сөзү:

Айланайын карагым,
Карагым эмес панарым.

Колуңузда жок экен,
Алып жүргөн жарагың.
Кай себептен болду экен,
Кылып жүргөн талабың.
Айланайын чырагым,
Пешенеңе карасам,
Түптүү чыккан чынарым.
Айтчы балам сырыңды,
Жашырбастан чыныңды.
Агарып сакал картайып,
Өткөздүм нечен кылымды.
Картайган атаң сурады,
Жылдызың ысык баласың,
Алыс жолго барууга,
Жетелек сенин убагың.
Таныбадым жаш бала,
Таң калып сага турамын,
Оозуңдан от жанат.
Акылың артык кулунум,
Жалындайсың жанасың.
Кайсы жер балам турпагың,
Айтчы балам сурадым,
Кай улуттан уругуң.
Өзүң жалгыз жаш бала,
Бошоду көрүп муунум.
Анда Көкүл мындай дейт:
Сурадың ата жөнүмдү,
Кулак салып угуңуз,
Менин айткан кебимди.
Кайратыма чыдабай,
Канча күнү жол жүрүп,
Кызытып келем деними.
Издеп таппай жүрөмүн,
Темиркандын шаарында.
Багылып жаткан эрине,
Жолукмакмын изденип.
Он эки пут эт жеген,

Ошолордун дөбүнө.
Киргизейин деп келем,
Капкараңгы көрүнө.
Темиркандын кабарын,
Айлымда жатып укканмын.
Балбаны бар дейт багылган,
Кабары калкка жайылган,
Ошону эңсеп чыкканмын.
Элимдеги балбандын,
Баарын койбой жыкканмын.
Он алтыда жашыбыз,
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Сурасаң биздин атыбыз.
Темиркандын кабарын,
Билсең ата айтыңыз.
Анда аксакал кеп айтат,
Айланайын карагым,
Темиркандын айлына,
Тил алсаң барба деп айтат.
Тушуна душман бата албайт деп,
Балага жайын көп айтат.
Темирканды сурасаң,
Алдында алтын тагы бар.
Дал өзүнө караштуу,
Алты капка шаары бар.
Адам батпайт ченине,
Келалбайт душман жерине.
Айбаттуу дөбү дагы бар,
Дөбүнүн жайын сурасаң,
Алачыктай карасы,
Балтага сап болгондой,
Колдорунун саласы.
Кабагын бүркөп чыкканда,
Адамдын калбайт саарасы.
Ошол дөөдөн кем эмес,
Темиркандын баласы.
Кан Ичме Карач атанган,

Далайга жеткен чамасы.
Тогуз жолдун тоомунда,
Тосуп жүрөт күнүгө.
Адамдын канын ичпесе,
Жаталбайт тынчып үйүнө.
Адам чыдап туралбайт,
Кан Ичменин сүрүнө.
Ошондой канкор сурасаң,
Далайдын жеткен түбүнө.
Суркоен минген тулпары,
Чапкан менен талбаган.
Учкан кушту куткарбай,
Умтулганда кармаган.
Бир кашык канын ичем деп,
Көп адамды жайлаган.
Каргадай жалгыз сен эмес,
Атагы чыккан далайлар,
Дабат кылып барбаган.
Камынып келген канча кол,
Канкордон аман калбаган.
Жарагы шай колунда,
Тосуп жүрөт күнү-түн.
Көк өзөндүн боюнда,
Каршы турат Кан Ичме,
Кас душмандын жолунда.
Тил алсаң балам барбай кайт.
Барам десең чырагым,
Көрөр сенин шоруңда.

деп аксакал Темиркандын жөнүн көбүрөөк айтты: «Чырагым, жаш өмүрдү касапка кармаба, тил алсаң айылыңа кайт». Анда Көкүл айтат: Ээ ата, душманга тегин адам бет алып жүрөбү, мен Кан Ичмеден коркуп кайра элиме барбаймын, кылган талабыман калбаймын деди. Анда аксакал кайырма балам барам десең Кан Ичме көк өзөндүн боюнда жүрөт деп жолду көрсөтө берди.

Эми жолго жүрөйүн,
Кабарын уктум калаадан,
Кудайдан кубат тилейин.
Элимде жүрүп элирдим
Эрдигиңди билейин.
Кан Ичме каршы жолукса,
Кайрат кылып кирейин.
Абийир берсе жараткан,
Кан Ичмени кан кылып,
Суркоенун минейин.
Жардам болсун жараткан,
Темиркандын шаарына,
Арыстандай тиейин.
Ата-энеме жолукпай,
Талаадан чыктым талшынып,
Он алтымда чыдабай,
Душманга чыктым ашыгып.
Мындан мурун көрбөдүм,
Жоого барып машыгып.
Балбанча чыктым элимен,
Кайда качам жашынып.
Атама акыл салбадым,
Талаадан тарттым сапарды,
Ак батасын албадым.
Жолдош алып жаныма,
Анан дөөгө барбадым.
Жаздым болсо жалгыз жан,
Ичимде кетти арманым.
Өлүмдөн жаман эмеспи,
Энди айылга барганым.
Жалгыз да болсом көрөйүн,
Бешенеме салганым.
Айылда калды бөлүнүп,
Ойно-күлгөн катарда,
Бир жолугуп кетпедим,
Ак сүтүн берген апама.

Элимди жыйып кеңешип,
Жайбадым колду батага.
Балалык өттү башыман,
Энди кайда качамын.
Жаздым болсо жалгыз жан,
Азапка түштү атама.
Бет алып мурун көрбөдүм,
Жоого чыгып мындайды.
Душмандын түшсөм колуна,
Чалынсам жайган торуна,
Тоодо жүрүп өлдү деп,
Элим шылдың кылбайбы.
Картайганда ата-энем,
Бүктүшүп бели сынбайбы.
Кылайын кайрат жашыбай,
Бир адамга батпасам,
Ким болот менин атымай.
Жардам болуп жараткан,
Сактасын алтын башымай.
Кайтып кантип келемин,
Кан Ичмеге татыбай.
Тапшырдым жанды кудайга,
Тартынбайын коркпоюн,
Кармашсам кумар чыгар да.
Ажал жетип күн бүтсө,
Жаш кабырга чынарда,
Кайтпаска катты ант кылдым.
Атам менен апамды,
Жаратканга тапшырдым.
Жооптошуп жолукпай,
Картайганда атамды,
Убайымга бастырдым.
Жанымда жок жолдошум,
Бел байладым казатка.
Колдоочулар колдосун,
Корккон менен пайда жок,
Ишимди кудай оңдосун.

Деп үшүнтүп Эр Көкүл,
Белди бекем курчанып,
Этекти кайра кыстанып,
Оозунан чыгып көк түтүн,
Келе жатат Эр Көкүл,
Күчүн жыйып мыктанып.
Көк өзөндүн боюна,
Келди бала ис чалып.
Жүргөн экен Кан Ичме,
Жалгыз куш чалып.
Айбыкбастан Эр Көкүл,
Кан Ичменин алдынан,
Тосуп чыкты тик салып.
Эки баатыр кездешти,
Көк өзөндүн боюнда.
Бирине бири көз салды,
Тогуз жолдун тоомунда.
Бир жарагы шайма-шай,
Кан Ичменин колунда.
Ар нерсе турат аптыгып,
Эр Көкүлдүн оюнда.
Каршы туруп Кан Ичме,
Көкүлдү карай сүйлөдү.
Эр Көкүлдүн эрдигин,
Кан Ичме карач билбеди.
Алдындагы Суркоен,
Балыктай туйлайт мингени.
Жудуруктай жаш бала,
Ата-тегиң ким деди.
Айткын бала сырыңды,
Менден коркуп жашырбай,
Ачык айткын чыныңды.
Кыйшаңдатсаң сөзүңдү,
Көрсөтөм сага кыйынды.
Бир бас токтоп турайын,
Айтчы мага сөзүңдү.
Кулак салып угайын,

Агер сырың айтпасаң,
Азыр салам башыңа,
Каптаган калың убайым.
Беш күндөн бери кан ичпей.
Кармады каты кумарым,

Анда Алтын Көкүл жаш Айдар Кан Ичмеге жооп берди: Менин жайымды сурап эмне кыласың, мен сени менен сүйлөшкөнү келген эмесмин, кайратың болсо аттан түш, күрөшкөнү келдим деп айтып турганы:

Мен сүйлөйүн сен уккун,
Куру бекер күүлөнбөй.
Өз алдыңан сүйлөнбөй,
Кулак салып кеп уккун.
Темиркандын кабарын,
Айлымда жатып мен уктум.
Балбаны бар дейт багылган,
Ал балбанын жыкканга,
Баласын берет деп уктум.
Издеп келе жатамын,
Темиркандын каласын.
Насип болсо аламын,
Арууке сулуу баласын.
Келе жатам көрмөккө,
Көпкөн кандын чамасын.
Колуман келсе чабамын,
Сулап жаткан каласын.
Жети күнү жол бастым,
Сурасаң ушул талабым.
Тарылтайын деп келем,
Ушул кандын заманын.
Кантип айтпай коемун.
Сурагандан жашырып,
Жетейин деп жол жүрүп,
Келе жатам ашыгып.
Жоодон коркчу мен эмес,

Аркасын ойлоп тартынып.
Сурасаң ушул сырымды,
Жашырбай айтып берейин,
Жалган кошпой чынымды.
Темиркандын кабары,
Мен айлымда жатканда,
Деги кыйын угулду.
Алты капка шаарга,
Ал Темиркан кан экен.
лкына тийген зыяны,
Кан Ичме Карач бар экен.
Айна асылган,
Акылы жок жан экен.
Элинин баары ошону,
Атактуу баатыр дейт экен.
Алты күндө бир адам,
Тартып алып жейт экен.
Бечаранын балдарын,
Бекеринче өлтүрмөк,
Ал канкордун шертекен.
Мал ордуна союлган,
Канына камкор тоюнган.
Ажалдан мурун өлгөндөр,
Азап тартпай шейит экен.
Ойлобойт экен Кан Ичме,
Бечаранын убалын.
Карыштын көрбөй калат дейт,
Балдарынын убайын.
Өчүрөт экен талайдын,
Үйүндө күйгөн чырагын.
Кан Ичмеге жолукпай,
Таркабайт менин кумарым.
Кан Ичме Карач каякта,
Айтып кой билсең сурадым.
Ташка чапса тайгылбас,
Болоттон курч убагым.
Кан Ичме көзгө көрүнсө,

Таркар эле кумарым.
Кан Ичме Карач камыкты,
Жаш баланын сөзүнө,
Чыдай албай жабыкты.
барым калкка жайылган,
Канча жоону каратып,
Таштадым эле тарыхты.
Керек болсо кашык жан,
Кое берүүчү эмесмин,
Сен турмак көргөн таанышты.
Келтирдиң менин жинимди,
Кан Ичме деп сүйлөйсүң,
Кесейинби тилиңди.
Сүйлөмөк турмак келчи эмес,
Көргөн адам сүрүмдү.
Кууратып койсом кантесиң,
Жаңы ачылган күлүңдү.
Кыйнайынбы жаныңды,
Кан Ичме Карач мен болом,
Ичейинби каныңды.
Канча жоо келип кармашып,
Көргөн менин жайымды.
Каңгырап жүргөн кагыңгыс,
Билсең боло алыңды.
Айтчы мага жөнүңдү,
Бир пас кылып турайын,
Сен айтканча сабырды.
Сөзүңдү угуп ичейин,
Анан кашык каныңды.
Канкордун айткан сөзүнө,
Кайраттуу Көкүл кабарды.
Өзү баатыр болгон соң,
Жаман сөздү каалайбы.
Эңсеген жоону жеңбесе,
Турган кумар тарайбы.
Кан Ичме Карач сен болсоң,
Кармашам деп келаткан,

Кайраттуу Көкүл мен элем.
Күркүрөгөн күнгө окшош,
Жоодон кайтпас шер элем.
Элим бүтүн сынаган,
Колум тийсе кериден,
Үйдөй таштар кулаган,
Жаңы чыккан эр элем.
Он алтыга мен чыктым,
Жашым толук баламын.
Темиркандын каласын,
Бузам деген талабым.
Көтөрүлсө насибим,
Аруукедей сулуусун,
Олжо кылып аламын.
Кан Ичме сенде бар экен,
Колунда түгөл жарагың.
Баатыр болсоң аттан түш,
Эсебин өзүм табамын.
Жарак менен урушсаң,
Арманда болуп каламын.
Атыңдан түшүп күрөшсөң,
Кыйноого сени саламын.
Балбан болсоң кел түшүп,
Мойнуңду жулуп аламын.
Эгер аттан түшпөсөң,
Менден коркуп койдунбу,
Элинди эртең чабамын.
Баатыр болсоң кел бери,
Эрте күндү кеч кылбай,
Ат үстүндө койкоюп,
Кара күчкө беш кылбай.
Балбандан кумар таркайбы,
Эрегишип шерт кылбай.

деп Көкүл Кан Ичмеге көрүнгөн сырдай кылып сүй-
лөдү. Кан Ичме: Ой карышкыр, сен ырас эле такым-
дашасыңбы. Сага ок коротуп уруша турган менмин-

би. Сен менин бир колумду байлап кой аркама, бир колума алың жетсе анан күрөшөмүн деди. Көкүл: ай акылсыз, көп кесирди айтпа деп экөө күрөшө кетти.

Көк өзөндүн боюнда,
Тогуз жолдун тоомунда.
Суркоенду терекке,
Аса байлап таштады.
Эрегишкен эки шер,
Кыйын ишти баштады.
Эки балбан кездешти,
Чымырканып чымданып,
Кол салышып беттешти.
Кужурланып чыйрыгып,
Оозун ачып эстешти.
Айтышкан кайым сөздөрүн,
Арыстандар кектешти.
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Белин бекем курчанып,
Жанында жок жардамы.
Жаратканга сыйынып,
Кадиксиз болуп камынып.
Кайратын жыйнап жер муштап,
Арстандай чабынып.
Самаганы Көкүлдүн,
Каршы алдынан табылып.
Алышты келип кол салып,
Калган экен Эр Көкүл,
Кармашканды сагынып.
Көк өзөндүн боюнда,
Көк букача челишти.
Бар кубатын аябай,
Бир бирине беришти,
Өйдө-төмөн жүрүштү.
Кармашканда эки шер,
Күчүн сынап билишти.
Ай талаада алышкан,

Көргөн жок адам бул ишти.
Көк өзөндө кармашты,
Эрегишкен эки шер,
Ажыдаардай арбашты.
Көк өзөндүн көк сазын,
Кой жаткандай чаң басты.
Он алтыда Эр Көкүл,
Кан Ичменин бооруна,
Кагын оору келгенсип,
Өпкөсүнө жармашты.
Тоботбогон Кан Ичме,
Жалынып кылды далбасты.
Кармаган жерин жулушуп,
Бирин бири кандашты.
Дөбө жерлер бас болду,
Тегиз жерлер тепкиге,
Суубу чыгып зар болду.
Алы жетсе өлтүрмөк,
Бир бирине кас болду.
Аяшкан жок жандарын,
Көрсөтүштү эки шер,
Жыйнап жүргөн дарманын.
Көрмөк болду көк жалдар,
Бешенеге салганын.
Жаратканга жалынып,
Көкүл сурайт жардамын.
Көтөрө албайт Кан Ичме,
Жаш баланын салмагын.
Айтып жүрөт ичинен,
Кан Ичме Карач арманын.
Бир балага тең болбой,
Кайда кеткен салмагым.
Алышып жүрөм аянбай,
Бир муштумдай баланы,
Жүрүмүн жыгып ала албай.
Ишенчи элем күчүмө,
Канча батыр келбеген,

Басып кеткен изиме.
Кандай жетпейт кубатым,
Бир муштумдай кишиге.
Ажырабайт кантемин,
Кирип алды ичиме.
Душман чендеп келчи эмес,
Тогуз жолдун тоомуна.
Көргөн адам келчи эмес,
Көк өзөндүн боюна.
Билбеймин кандай экенин,
Күрөшүп жүргөн баланы.
Темирдей болуп учурайт,
Деги ийилбейт колума.
Муштумдай бала шаштырды
Убайым түштү оюма.
Кес болгон экен кагынгыс,
Кетер кезде жолума.
Байлап кой деп колумду,
Кесир кылып сүйлөдүм.
Ушу келген баланын,
Баатырлыгын билбедим,
Бала деп көзгө илбедим.
Жаш баланын колунан,
Жаздым болуп мен өлсөм,
Кара жерге киргеним.
Олжого кетер ойноктоп,
Суркоен тулпар мингеним.
Көтөрө албай чарчадым.
Кан Ичме болуп аталып,
Каргадай жалгыз баладан,
Билинди менин шашканым
Буга окшогон баланын,
Далайын отко кактадым.
Кайда кетти дарманым,
Бир балага батпадым.
Деп үшүнтүп Кан Ичме,
Эки көзүн жаштады.

Алтын Көкүл жаш Айдар,
Кан Ичмеден шашпады.
Он алтыда кезинде,
Ушундай иш баштады.
Атагы чыккан канкордон,
Каргадай бала качпады.
Каарлуу кышкы сууктай,
Кан Ичмени каптады.
Тоотпогон канкоруң,
Кутулар айла таппады.
Кармаган сайын Көкүлдүн,
Толкундады кайраты.
Кан Ичме менен күрөшүп,
Каргадай бала талбады.
Кармаган жерин жаш бала,
Карышкырдай кандады.
Алты күнү күрөштү,
Көк өзөндүн сазында.
Канкор менен кармашты,
Каргадай бала жашында.
Карайлаган канкорум,
Эки көзү атында.
Каруусу кетип чалынып,
Он алтыда баланын,
Кала берди астында,
Жан кыйба деп жалынып.
Алп Көкүрөк Эр Көкүл,
Төшүнө минди бекемдеп.
Мурунга муштап отурду,
Өлтүрбөй кантип кетем деп.
Кайратың кана Кан Ичме,
Оозуңдан чыгар тилиңди.
Койбоймун азыр кесем деп,
Кулагын бурап жадатат.
Эрмек кылам сени деп,
Бетин тырмап канатат.
Уккун менин сөзүмдү,

Канчанын канын ичипсиң,
Чукуюмбу көзүңү.
Көтөрүлүп сүйлөйсүң,
Кубатыңы билбейсиң,
Жарайынбы төшүңдү.
Карыптарды ыйлатып,
Алыптырсың балдарын.
Коркутупсуң коржондоп,
Карып кеткен чалдарды.
Кантип ичтиң кара бет,
Жаш балдардын кандарын.
Кесемин эки башыңды,
Ойнотуп минем атыңды.
Сенден качып кеткендей,
Кайдан көрдүң катыңды.
Бириндетип жулсамбы,
Төбөңдөгү чачыңды.
Сууруюмбу колунду,
Көрсөтөйүн өзүңө,
Адам көрбөс сонунду.
Кайнатамын Кан Ичме,
Чыркыратып шоруңду.
Сындырамын тишинди,
Бир сен эмес калкыңа,
Көрсөтөмүн күчүмдү.
Не коркутуп сүйлөйсүң,
Жолукканда кишини.
Деп үшүнтүп Эр Көкүл,
Кыбыратпай башканы,
Кайратына чыдабай,
Кандай ишти баштады.
Төөдөй болгон Кан Ичме,
Эр Көкүлдүн астында,
Ээси кетип калганы.
Көк өзөңдүн боюна,
Көп тарыхты таштады.
Кутулууга Кан Ичме,

Эч айласын таппады.
Алдында жатып Кан Ичме,
Эр Көкүлгө сүйлөдү.
Айланайын жаш бала,
Суркоендой тулпарды,
Берейин сага мин деди.
Ээрчитип өзүм барайын,
Айылды көздөй жүр деди.
Кыйбачы жанды карагым,
Карындашым Арууке,
Колум менен берейин.
Темирканга күйөө бол,
Сейилдикти сүр деди.
Каалаганың берейин,
Кагылайын жаш бала.
Аруукени сен алгын,
Убадамды берейин.
Ардактап баккан жалгыз кыз,
Кошулганын көрөйүн.
Бошотуп мени кое бер,
Канга күйөө келет деп,
Айлыма азыр жөнөйүн.
Айланайын жаш бала,
Айткан сөздү тыңдачы.
Алдыңда жатам жалынып,
Асылганды кыйбачы.
Анчалык балбан эмесмин,
Бир сапарга сыйлачы.
Тамаша кылып күрөштүм,
Жамандыкка жаш бала,
Көңүлүңдү бурбачы.
Анда Көкүл жинденди,
Кан Ичменин бул сөзүн,
Кайраттуу бала сүйбөдү.
Эмине айтып жатат деп,
Кулагына илбеди.
Алдымда жаткан Кан Ичме,

Алдооңуңа макулдап,
Кое берчү ким деди.
Жибербейм тирүү жаныңды,
Агызам сенин каныңды.
Урушмакка келгенмин,
Укпайм сенин зарыңды.
Колумдан келсе чабамын,
Алты капка шаарыңды.
Чаап туруп аламын,
Арууке сулуу жарымды.
Кантип тирүү жиберем,
Адам союп кан ичкен,
Сен сыяктуу залымди.
Кишинин канын сагынган,
Канкор адам оңобу.
Эл тукумун азайткан,
Сендей адам тоебу.
Өлтүрбөй сени жиберсем,
Менин жолум болобу.
Анык болду Көкүлдүн,
Кан Ичмени соеру.
Арман кылат Кан Ичме,
Кайраттуу баатыр атанып,
Жарадым эле ар ишке.
Бир каргадай баладан,
Кордук көрүп жатырмын.
Көргөн жыргал өткөн күн,
Камалды го баары ичке.
Жубарымбек жаш бала,
Кайгыны салды көңүлгө.
Кетип бара жатамын,
Ажалдан мурун өлүмгө.
Муштумдай бала жолугуп,
Каршы болду өмүргө.
Суркоен менин тулпарым,
Алты ай чапсам чарчабас,
Канат кагып тургарым.

Бул баланын кабарын,
Мурун неге укпадым.
Жоо издебей тим эле,
Куш салганы чыкканмын.
Тагдырда жазуу ушул экен,
Бир муштумдай баланын,
Алдында жатып сыздадым.
Жигит алып кол курап,
Атактуу жоого барбадым.
Казатка кетип барам деп,
Калкыма кабар салбадым.
Калың жоо менен беттешип,
Анан өлүп калбадым.
Бир балага жетпеди,
Ишенип жүргөн дарманым.
Амалым жок көтөрдүм,
Бешенеме салганын.
Кан Ичме жоодон өлдү деп,
Калкым айтып калбадың.
Көтөрөлбай кыйналдым,
Бир баланын салмагын.
Эч бир адам билбеди,
Ичимде кетти арманым.
Деп үшүнтүп Кан Ичме,
Чымын жандан түңүлдү.
Көрөлбай кеттим арманда,
Эне-атам менен үйүмдү.
Алдоосуна көнбөдү,
Алтын Көкүл жаш Айдар.
Кан Ичменин сөзүнө,
Экинчи руксат бербеди.
Кан Ичменин канжарын,
Сууруп алып жанынан,
Кекиртекке койду эми.
Он алтыда Эр Көкүл
Алты күнү күрөштү.
Атагы чыккан канкордун,

Ичер суусун түгөттү.
Көк өзөндүн боюнда,
Эсеби алты күн өттү.
Он алтыда жаш бала,
Атагы чыккан эр болду.
Кара чаар кабландай,
Жоодон кайтпас шер болду.
Кабары бийик Кан Ичме,
Карга менен кузгунга,
Көк өзөндө жем болду.
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Айбаты кыйын зор болду.
Калааны билген кайран эл,
Бир балага кор болду.
Карга менен кузгунга,
Апта күндүк той болду.
Калаасына барсам деп,
Аруукени алсам деп,
Көкүлгө түшкөн ой болду.
Баатырлыгын билди эми.
Кылыч мылтык баары шай,
Жолго түшүп жүрдү эми.
Эки көздөн чыккан от,
Жан чырактай күйдү эми.
Кылыч мылтык жалтылдап,
Алтымыш атар ак бараң,
Ийининде жалтырап.
Дүбүртүнө дүңгүрөп,
Жердин бети солкулдап.
Эр Көкүлдүн кайраты
Дарыядай толкундап.
Кан Ичмени өлтүрүп,
Каргадай бала кубанып,
Алдындагы Суркоен.
Жерге жукпайт чү десе,
Калың чаң калат чубалып.
Келе жатат Эр Көкүл,

Мурункудан эки эсе,
Күч кубатка чыңалып.
Алдында тулпар мингени,
Армансыз черин чыгарып.
Мингени тулпар мал болсо,
Кантип турат талаага.
Суркоенду ойнотуп,
Кирип барды калага.
Көргөн адам таң калат,
Он алтыда балага.
Көчөдөгү көп адам,
Көкүлдөн сөз суроого,
Бири да калды жарабай.
Көчөнүн ичин чаң кылып,
Үрүп чыккан иттерин,
Жол боюна кан кылып.
Темиркандын сарайын,
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Сурагандан ар кылып.
Туш келди чабат тулпарды,
Эригип калган Эр Көкүл.
Душмандын сөзүн тыңшайбы.
Кез келгенин келтектеп,
Билгенин кылды бир бала.
Кулагы сезип укканын,
Көкбөрү кылат көчөгө,
Сөз сурайм деп чыкканын.
Ач бөрүдөй ымтылат,
Алардын көрсө кыздарын.
Эл жанынан түңүлдү,
Каладагы калың эл,
Айласын таппай бүлүндү.
Канга кабар берем деп,
Аягы жеңил бир жигит,
Темирканга жүгүрдү.
Токтобой барды бир жигит,
Темиркандын үйүнө.

Жүрөгү чыгып калыштыр,
Эр Көкүлдүн сүрүнө.
Чочуп кетти Темиркан,
Жигиттин карап түрүнө.
Эки ийинен дем алып,
Көпкө турду аптыгып.
Айланайын каным ай,
Орун болсун өзүнө,
Артыңда алтын тагың ай.
Чыгып кете жаздады,
Оозуман жанымай.
Бүгүнкү күнү менде бар,
Сизге айтуучу зарымай.
Кайгыга түшүп жатыры,
Алты капка шаарыңай.
Өзү жалгыз жаш бала,
Аралап келди каланы.
Жанында жок эрчиткен,
Жолдош кылган адамы.
Эшикке чыккан элиңе,
Ээси оогончо сабады.
Арыстандан айбаттуу,
Кан Ичмеден кайраттуу,
Көрбөдүк мындай баланы.
Алдындагы мингени,
Кан Ичменин тулпары.
Табылды элдин заманы,
Бетине пенде карабайт,
Тири адамдын сырттаны.
Кан Ичменин өзү жок,
Тулпары келди калаага.
Элин көрүп сыздады.
Бет алып сурай албадык,
Кай жумушта жүргөнүн.
Акылыбыз жетпеди,
Суркоендой тулпарды,
Кантип алып мингенин.

Жолборстой жойлоп каланы,
Кыйратты элдин үйлөрүн.
Ушул таксыр Темиркан,
Сурасаң менин билгеним.
Темиркан укту кабарын,
Каласына чу салган,
Бир каргадай баланын.
Суркоенду укканда,
Бүркөдү катуу кабагын.
Жанына батты ушул сөз,
Чыдай албай Темиркан,
Колуна алды таягын.
Күүлөнүп чыкты талаага.
Добулун какты токтолбой,
Калага берди кабарын.
Жата албады Темиркан,
Жыйнады барлык адамды.
Калтырбай тегиз чогултту,
Элинин келтек чабарын.
Жалгыз бала тарылтты,
Темиркандын заманын.
Кан Ичмеден айрылып,
Катын бала кайгырып.
Билалбайт баары чубулдап,
Кантип аман каларын.
Добулдун үнүн укканда,
Топтонушуп келишти.
Бешенеге салганын,
Бечаралар көрүштү.
Кумурскадай быжылдап,
Көчөнү бербейт элдери.
Темиркандын сөзүнө,
Кулак салды келгени.
Анык болду калага,
Кан Ичменин өлгөнү,
Темиркан элге кеп айтат,
Менин айткан сөзүмө,

Кулак салгын деп айтат.
Чабуул койгон калага,
Көкүлдүн жайын көп айтат.
Өзү жалгыз жаш бала,
Шаарга келип кириптир.
Кан Ичме Карач баланын,
Тулпарын тартып миниптир.
Кабарын уктум бирөөдөн,
Алты капка шаарымды,
Аралап азыр жүрүптүр.
Уккандан тынчым болбоду,
Жалгыз бала калама,
Кантип кирип жойлоду.
Мингени болсо Суркоен,
Менин ишим оңбоду.
Алдында атын алдырса,
Кан Ичмени бул бала,
Кармашып соо койбоду.
Кайраттанып камынып,
Ошого калкым баргыла.
Алдындагы тулпардан,
Ашыкпай кабар алгыла.
Кан Ичме кайда калды экен,
Сөзүн угуп каңгыла.
Көп кечикпей жөнөгүн,
Байкап баарын көргүлө.
Баланын кылар өнөрүн,
Кагыңгырды кармап кел,
Өңү-түсүн көрөйүн.
Кыйратты дейт каланы,
Ыйлатты дейт баланы.
Ал сыяктуу көпкөндү,
Азыр барып алып кел,
Кашык канын төгөлү.
Деп үшүнтүп Темиркан,
Элин жыйып жатканда,
Жетип келди Эр Көкүл.

Суркоенду ойнотуп,
Жер солкулдайт чапканда.
Айбыкпастан Эр Көкүл,
Жарактары шалдырап,
Жоодон кайтпас шер Көкүл.
Элдин алды сааресин,
Канча жоого тең Көкүл.
Калың элди как жарып,
Кайра тартпай келди эми.
Көкүлдүн түрүн көп адам,
Көзүн салып көрдү эми.
Анык болду элине,
Айбаттуу жоонун келгени.
Жалындаган жаш бала,
Кулак салып угуп тур,
Сөз сураймын аз гана.
Бейкам жаткан каланы,
Аралапсың чабам деп.
Көрбөгөнбүз өзүбүз,
Сендей арсыз баланы.
Көчөдөн уруп балдарды,
Кутуруп жүргөн экенсиң.
Кан Ичмеге жем болгон,
Сендейлердин талайы.
Кан Ичмеге жем болор,
Кагыңгырдын бирисиң.
Суркоендой тулпарды,
Тушап койгон жеринен,
Уурдап минип жүрүпсүң.
Кан Ичме берсе колунан,
Таанышынын кишисиң.
Тулпарды минип туйлатып,
Эмне кылып жүрүсүң.
Азырак сөз айтканча,
Араң сорго чыдады.
Арыстандан айбаттуу,
Алтын Көкүл жаш Айдар,

Сабыр кылып турабы.
Бууругуп жүргөн от жүрөк,
Душмандын сөзүн угабы.
Карайып калган эр жалгыз,
Казаттан моюн бурабы.
Элирип жүргөн Эр Көкүл,
Жыйындын жөнүн сурады.
Кумурскача быжылдап,
Куру жыйын эмне.
Кары-картаң аксакал,
Калбаптыр такыр үйүңө.
Жыйнап жаткан Темиркан,
Жеткизет тамак кимиңе.
Таандан жаман чубулдап,
Же айтканыңар угулбайт,
Түшүнбөдүм тилиңе.
Суркоен деп коесуң,
Олжого алган атымды.
Кан Ичме деп коесуң,
Кайраты жок катынды.
Кан Ичме үчүн жыйналып,
Каладагы калың эл,
Кылып жаткан экенсиң,
Урушууга акылды.
Кан Ичмени сурасаң,
Көк өзөндүн боюнда,
Тогуз жолдун тоомунда,
Бир балага жок болду.
Карга менен кузгунга,
Апта күндүк той болду.
Каңкоруңа кес болду,
Каршы чыгып арыстан,
Мен боломун сурасаң.
Кан Ичмени өлтүрүп,
Калаңарга жабышкан.
Айлыңа келген жаш бала,
Ошонун канын агызган.

Калган турпка карк болуп,
Көк өзөндө жатыры,
Кускун менен сагызган.
Кан Ичмеге кайгырсаң,
Даяр бол келтек чабышка.
Көп деп коркуп качпаймын,
Кайрат кылам намыска.
Мен чыккамын элимен,
Темиркандын сулубу,
Аруукени алышка.
Урушар болсоң чыккыла,
Даярмын кыргын салышка.
Кан Ичменин жарагы,
Бүткүл менин колумда.
Темиркан кызын бербесе,
Ар нерсе турат оюмда.
Кармашар болсоң калың эл,
Канча жан өлөт шорунда.
Жалгыз да болсом киремин,
Темиркандын кайратын,
Өзүм сынап билемин.
Суркоендой тулпарды,
Олжого алып минемин.
Аруукени алсам деп,
Чын кудайдан тиледим.
Эртерек мага жооп бер,
Чыдабай турат жүрөгүм.
Деп үшүнтүп Эр Көкүл,
Калың элди жиреди.
Толкуп жаткан деңиздей,
Эр Көкүлдүн жүрөгү.
Кан Ичме өлдү дегенде,
Темиркан келди каарына.
Калың эли кайгырды,
Каланы билген канына.
Каргадай бала жойлоду,
Алты капка шаарына.

Көкүлдүн айткан сөздөрү,
Элинин батты жанына.
Карма деди баланы,
Бүркөлдү кандын кабагы.
Кагыңгырды кармап кел,
Дарга тартып салалы.
Суркоендой тулпарды,
Бошотуп будан алалы.
Кан Ичмеден кабар жок,
Изденип кабар салалы.
Деп үшүнтүп Темиркан,
Ачууланып бакырды.
Оозунан ак көбүк,
Омууроого чачылды.
Заарына чыдабай,
Карайлаган калың эл,
Суркоенду бергин деп,
Балага барып асылды.
Кармагыла карма деп,
Бирин бири чакырды.
Арыстандай эр Көкүл,
Эми чындап ачынды.
Темирканга жыйнады,
Уудан өткүр ачууду
Калың элди аралап,
Кол тийгенин жаралап,
Суркоенго камчы урду
Каргадай бала көп элди,
Кыйкырып жалгыз качырды.
Качырган жагын темеле,
Кардай күчөп сапырды.
Суркоендой тулпардын,
Аңырдай оозу ачылды.
Топтолушкан калың эл,
Карышкыр тийген койлордой,
Корголоп башын качырды
Кылыч, мылтык баары шай,

Арбактарга сыйынып,
Жаратканга жалынып,
Көп экен деп коркподу,
Арыстандай чабынып.
Келтекке келтек кагышты,
Кыжылдаган калың эл,
Бирин бири чабышты.
Оозунан от чыгып,
Ойлоду Көкүл намысты.
Суркоен тулпар мингени,
Жер майышкан көп элге,
Айбыкпай Көкүл кирди эми.
Жаздым болот экем деп,
Коркууну сыра билбеди.
Жалгыздап чектен чыкканын,
Көкбөрү кылып сүйрөдү.
Бир баланы калың эл,
Кандай кылып аларын,
Эч бирөө билбеди.
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Ачууланып ымтылып,
Жооду аралап жойлоду.
Ажыдардай ышкырып,
Колундагы ак болот,
Шилтегенин жибербейт,
Балдыркандай шыпырып.
Алдындагы Суркоен,
Колго түшпөйт тутулуп.
Бөлүнүп качкан жоо болсо,
Кете албайт качып кутулуп.
Эр Көкүлдүн иреңи,
Ант ичкендей бузулуп.
Каланын ичи кан болду,
Кызыл кыргын кыйкырык,
Көчөнүн ичи чаң болду.
Баладан көрүп кордукту,
Элдин башы маң болду.

Жердин жүзүн бербеген,
Желеги бар калың эл,
Он алтыда балага,
Сүйлөшө албай зар болду.
Кылычтын мизи жаркылдап,
Найзанын учу жылтылдап,
Чети оюлбайт калың эл,
Кумурскадай кыжылдап.
Анын сайын Эр Көкүл,
Күчкө толду тырсылдап.
Аралашты армансыз,
Мылтык огу жамгырдай.
Күн-түн тынбайт тарсылдап,
Дүңгүрөгөн көп колдон,
Коркуп көкүл тартынбайт.
Карсылдаган келтектин,
Үнү тынып басылбайт.
Он алтыда балага,
Ошончо жоо батынбайт.
Колумдагы ак албарс,
Шилтегенин жамсады.
Арыстандай айбаттуу,
Көкүл жоодон шашпады.
Алты капка шаарга,
Айтымдуу тарых таштады.
Алдындагы Суркоен,
Чапканынан жазбады.
Айттан кызык болушту,
Калың элдин шашканы.
Карышкыр тийген койлордой,
Деги сонун качканы.
Экинчи башын көтөрбөйт,
Эр Көкүлдүн чапканы.
Арыктагы суулардай,
Кара кандын акканы.
Жер майышкан калың эл,
Бекинер жер таппады.

Көгөндөгү козудай,
Өлгөн элдин жатканы.
Денесинен бөлүнүп,
Тоголонду баштары.
Темиркандын шаарына,
Он алтыда жаш бала,
Ушундай иш баштады.
Арыстандай азамат,
Тилеп жүрдү өмүрдү.
Алдындагы Суркоен,
Кызыл канга чөмүлдү.
Алты капка шаарга,
Кайрат кылган Эр Көкүл,
Миң сан колдой көрүндү.
Алты күнү урушуп,
Алты миң ашык адамдын,
Ажалсыз каны төгүлдү.
Тизеден аккан кан кечти,
Кыйла адамдан жан кетти.
Кайраттуу Кан Ичмеси жок,
Калың элден ал кетти.
Көкүлдүн минген Суркоен,
Адамдан эстүү мал экен.
Карматпады душманга,
Көкүлдө насип бар экен.
Куландай ойнойт Суркоен,
Душмандын түшпөйт колуна.
Чалынбады жаныбар,
Булардын жайган торуна.
Ар нерсе кетти ашыгып,
Темиркандын оюна.
Кан Ичменин жарагы,
Элимдин калды шоруна.
Эл жанынан түңүлдү,
Көчөнүн бою кан болуп,
Кайран эл жаман бүлүндү.
Кан Ичменин кайраты,

Элине энди билинди.
Кан Ичмеси өлгөн соң,
Бир баланын колунан,
Өлгөн элдин денеси,
Төбө-төбө үйүлдү.
Эр Көкүлдүн эрдиги,
Бир өзүнө билинди.
Алдындагы Суркоен,
Тер чыккан сайын күч алып,
Учкан куштай жүгүрдү.
Караса өлүк тийишет,
Көргөндө Көкүл сүйүндү.
Шилтесе кылыч кадалат,
Душмандын башына.
Адам жакын келе албайт,
Эр Көкүлдүн кашына.
Каргадай бала ишенди,
Олжолоп алган атына.
Бара-бара душманга,
Аянбай кирди катыла.
Алдындагы Суркоен,
Ойноп бара жатыры.
Арыстандай Эр Көкүл,
Жойлоп бара жатыры.
Өз дарманын душманга,
Болжоп бара жатыры.
Жер кучактап канча жан,
Сойлоп бара жатыры.
Бет алганын үркүтүп,
Бөлүп бара жатыры.
Калың элдин кандарын,
Төгүп бара жатыры.
Бара-бара дарманы,
Өнүп бара жатыры.
Кол тийгени козголбой,
Өлүп бара жатыры.
Кызыганда душманды,

Кырып бара жатыры.
Өз билгенин Эр Көкүл,
Кылып бара жатыры.
Топ-топ кылып өлүгүн,
Жыйып бара жатыры.
Качкандарын куткарбай,
Уруп бара жатыры.
Кылыч менен кыйласын,
Кырып бара жатыры.
Бөрүдөн үрккөн койлордой,
Кубуп бара жатыры.
Жандалбастап талайы,
Качып бара жатыры.
Бекинерге жер таппай,
Шашып бара жатыры.
Эр Көкүлдүн дарманы,
Ашып бара жатыры.
Жалгыз кедей баласы,
Алты капка шаарга,
Татып бара жатыры.
Аккан суудай кандарын,
Чачып бара жатыры.
Эл жанынан түңүлүп,
Шашып бара жатыры.
Катын-бала түк калбай,
Айылынан адашып,
Безип бара жатыры.
Каршы-терши камчы уруп,
Катылгандын баштарын,
Кесип бара жатыры.
Алты күндө алты миң,
Адамдын башын кесиптир.
Кайгыда жүрүп Темиркан,
Кайрат кылган балбаны,
Эсинен чыгып кетиптир.
Уйкуда жаткан дөбүнө,
Темиркан ылдам жетиптир.

Он эки күн уктачы,
Уйкусунун болжолу,
Тогус күндөн өтүптүр.
Келсе дөвү уйкудан,
Эки көзү ачылбайт.
Корккон жүрөк козголуп,
Темиркандан басылбайт.
Сыр аяктан кем эмес,
Чаралары көзүнүн.
Он эки күн уктамак,
Болжолу экен өзүнүн.
Казанга капкак болгондой,
Сөөктөрү төшүнүн.
Темиркан барып сүйлөдү,
Уйкуда жаткан балбанын,
Колунан тартып сүйрөдү.
Ушунчалык уктаптыр,
Каланын баарын кыйратып,
Жоо келгенин билбеди.
Каланын ичи кан болуп,
Чаап жатат бүлдүрүп.
Ойготалбай Темиркан,
Убара болуп чарчады.
Жанына батты дөвүнүн,
Тоботбой уктап жатканы.
Анык болду элинин,
Бир баладан шашканы.
Жатып алды козголбой,
Он эки пут эт берип,
Кайраттуу деп бакканы.
Темиркандын келгенин,
Ишенген дөө билген жок.
Сууруп алып бычагын,
Балтыр этке урду эми.
Этине бычак киргенде,
Ордунан ыргып турду эми.
Кайгырып турган Темиркан,

Арманын айтты дөөсүнө.
Түшүнө элек балбаны,
Болгон иштин жөнүнө,
Кулак салып укту эми.
Айтып берди Темиркан,
Көргөн күндү жашырбай.
Балтырынан балбандын,
Кан чууруду басылбай.
Баатыр деп бактым өзүңдү,
Кан да болсо карадым,
Жаман айтпай көзүңдү.
Каргадай болгон бир бала,
Кан Ичмени өлтүрүп,
Кашайтты менин көзүмдү.
Каланын баарын кыйратты,
Кайратың болсо алып бер,
Ушул жоодон өчүмдү.
Калтырбады элимди,
Боеду канга жеримди.
Сындырып кетти бир бала,
Ийилбеген белимди.
Адамы жок ат калды,
Катар-катар тийишип,
Тоголонуп баш калды.
Алты капка адамым,
Түгөнүүгө аз калды.
Атасынан айрылып,
Бала-чака жаш калды.
Ишенбесең барып көр,
Бир баладан шашканды.
Сен аралап санап көр,
Жер кучактап жатканды.
Каргадай жалгыз бир бала,
Экинчи башын көтөртпөйт,
Колун сунуп чапканды.
Кан Ичмени өлтүрүп,
Суркоендой атты алды.

Деп үшүнтүп Темиркан,
Балбанына даттанды.
Ушул сөздү укканда,
Балбаны келди каарына.
Жер солкулдайт кыйкырса,
Туралбайт адам жанына.
Арнап атты минген жок,
Эр Көкүлдүн өнөрүн,
Аптыккан дөө билген жок.
Ачуусуна чыдабай,
Чыкты балбан шаарына.
Кабыргасы кайышты,
Адамдан аккан канына.
Балбаны келет бакырып,
Жер-сууну бузуп жапырып.
Эки жеңин түрүнүп,
Эр Көкүлдү качырып.
Кайда душман кайда деп,
Муштумдары чарадай,
Жаш баланы чакырып.
Чубулдаган кыйкырык,
Күн-түн тынбайт басылып.
Анын сайын балбаны,
Ачууланып ачынып.
Арыстандай Эр Көкүл,
Суркоенду туйлатып,
Койгон экен элдерин,
Бет алдырбай качырып.
Темиркандын балбаны,
Чапкан талай каланы.
Талай жерге угулган,
Ушул дөөнүн кабары.
Жалгандан көзү жумулган,
Кан Ичме шерик адамы.
Тиридей тилин кесем деп,
Бүлдүрүп жүргөн баланы.
Эр Көкүлгө көрүндү,

Ушул дөөнүн карааны.
Кайраты бар арыстан,
Буган коркуп калабы.
Жүрөгү тоодой болбосо,
Каланы жалгыз чабабы.
Алты күн болду кан кечип,
Ачылган элдин араны.
Кайрат кылып кайтпастан,
Калың элди чапканым,
Эки колум карышып,
Кардым ачып чарчадым.
Он эки пут эт жеген,
Оңбогур эми келатат,
Коркуп кайда качамын.
Жаздым болсо жалгыз жан,
Өлгөндөргө кошулуп,
Мен да барып жатамын.
Чарчаган кезде келатат,
Каруубум кетип турганда,
Оокат ичпей ачыгып.
Бир кишиден мен коркуп,
Кайда качам жашынып.
Жараткан берсин жардамды,
Айтпайын жашып арманды,
Бир көрөйүн качырып.
Суркоен минген тулпарым,
Турбайбы күчүм ашырып.
Деп үшүнтүп Эр Көкүл,
Кайрат кылды камынып.
Эзилген кедей кулуну,
Жаратканга жалынып.
Балбанды карай жөнөдү,
Суркоенго камчы уруп,
Алдынан каршы барды эми.
Алачыктай арамга,
Абайлап көзүн салды эми.
Арыстандай жаш бала,

Жүрөгү сезип чоочунуп,
Акыл кылды ас кана.
Суркоен менен чуркатып,
Кылыч менен салсамбы,
Алышып алым жетпейт го,
Казандай башын алсамбы.
Карааны тоонун сеңирдей,
Кокустан түшсөм колуна,
Кана байран кылатко.
Карачтын канын кетирбей,
Жанына барсам жакындап,
Алдап кармап албасын.
Ажыратып атымдан,
Азапты башка салбасын.
Жанына жакын жолобой,
Алыстан сөзүм айтайын.
Теминип келген бул дөөдүн,
Баатырлыгын байкайын.
Эл болом деп өзүнө,
Алыстан акыл салайын.
Кандай жооп берсе да,
Сөзүн угуп канайын.
Карааны тоодой арамдын,
Толук сырын алайын.
Колунда болсо жарагы,
Оозунуп мурун чабайын.
Курушумду кандырып,
Курмандыкка чалайын.
Айласыз чоң киши экен,
Аныктап аны көрөйүн.
Күрөшсөм алым жетпейт ко,
Кетпесин алып мөөрөйүн.
Жалгыз дөөсү бул эмес,
Кыргындан кудай сактаган.
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Ажалдан кайра тартпаган.
Тайдын этин бүтүн жейт,

Булкуп Көкүл жегенде,
Муштумдай эт артпаган.
Жакындап Көкүл барды эми,
Алдынан салам берди эми.
Ар кимисин ар башка,
Жаратат экен пендени.
Алачыктай арам дөө,
Каршы жакын келди эми.
Алдына келген Көкүлдүн,
Аныктап жүзүн көрдү эми.
Салам айткан баланын,
Алигин ал дөө албады.
Мурун уккан кабарын,
Жаш Айдардай баланын.
Элине бүлүк салганы,
Оозунуп айтты балага.
Кан кускур мынча кутурдуң,
Элимди чаап бүлүнтүп.
Аруукени алмакка,
Ач бөрүдөй жутундуң.
Аттан түшүп күрөшкүн,
Мыкты болсоң күрөшүп,
Кайра тартып качпайлы.
Катын белек алдашып,
Кутулбайсың чырагым,
Куюн болуп кетсең да.
Артыңдан издеп табамын,
Көйкапты карай өтсөң да.
Каарланып келгенин,
Анык билди Эр Көкүл.
Курсагым ач кубат жок,
Кармашам кантип дөө менен.
Каруум кетти эчен күн,
Кыргын салып эл менен.
Кадырлап салам айтса да,
Кыялы дөөнүн көнбөгөн.
Анда Көкүл ойлоду,

Айбан дөөнү сүйлөтпөй,
Чыгарайын жанын деп.
Чачайын мунун жанын деп,
Кайра өзүмдү тилдетпей,
Алты капка шаардын,
Ишенгени дөө экен.
Оң санабайт бул мага,
Өлтүрмөгүм жөн экен.
Атты минип чапканда,
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Маймылдай болуп ойногон.
Каарданып качырса,
Канчалык калың жоо болсо,
Каптаганын койбогон.
Оюндагы тилеги,
Орундабай койбогон.
Кылыч менен кыйнабай,
Чабамын деп ойлогон.
Деп үшүнтүп жаш бала,
Суркоендой тулпарга,
Ачынтып камчы салды эми.
Адырдан соккон шамалдай,
Тор көкүлүн жайылтып,
Алып учуп калды эми.
Бут атым турган чоң дөөнү,
Ачып көрдү душманча.
Кылыч менен Эр Көкүл,
Кармар колуң ушул деп,
Оң ийиндин тушу деп,
Кыя чаап өттү эми.
Албарс менен суугарган,
Анык болот курч экен,
Оң ийнин шылып кести эми.
Жайладым бетпак сени деп,
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Кылчайып артын караса.
Суркоендун куйругун,

Сол колу менен сермелеп,
Келе жатат жабышып,
Ала жатам сени деп.
Жайсадың бала мени деп,
Кайраты кыйын дөө экен,
Кансырабайт камыгып.
Ийнинен аккан кара кан,
Суркоендой тулпардын,
Соорусуна жабылып.
Кайрылып туруп Эр Көкүл,
Кайра чапты сол колун.
Кылычты тартып алганда,
Тоодой болуп жыгылды,
Кармашкан жер чаң болуп.
Суркоен менен Эр Көкүл,
Кышкызыл жото кан болуп.
Ишенген дөөсүн өлтүрүп,
Он алтыда баланын,
Орундады тилеги.
Сезип койбойт Көкүлдүн,
Ордунда турат жүрөгү.
Адам каршы келалбайт,
Бет алып басып бирөөбү.
Эр Көкүлдөн Темиркан,
Энди жаман жүдөдү.
Эстеринен ажырап,
Эзилди кандын жүрөгү.
Айласын таппай ашыгып,
Өлүмгө жанын кыялбай,
Темиркан жүрөт жашынып.
Болбойт экен бербесем,
Аруукедей бүлөнү.
Жаш Көкүлдүн эрдиги,
Жалган эмес чын болду.
Темирканга көрүнгөн,
Көңүлдөн чыкпас сыр болду.
Жалгыз кедей баласы,

Темирканга чачылган,
Саарын жайган уу болду.
Алты капка шаарга,
Айыкпаган сыр болду.
Деп үшүнтүп Темиркан,
Үйүнө барды үшкүрүп.
Эли көрүп кордукту,
Эзилип жүрөк от болуп.
Куруубу кетип ич күйүп,
Айласы кетип ашыкты.
Аруукедей жалгызын,
Жиберип адам чакыртты.
Эрте келсин деп айтты,
Күн тийбеген назикти.
Бир келинди жиберди,
Темиркандын айласы,
Бир баладан түгөндү.
Келин балам барып кел,
Аруукени алып кел.
Ардактаган бүлөмдү,
Каптаган калың күнөмү.
Темиркан бар дегенде,
Жумшаган келин жөнөдү.
Аруукеге барчемес,
Бул келинден бөлөгү.
Алты кабат темир үй,
Аруукенин жатканы.
Эңсеген адам көрөбү,
Жактырбаган Арууке,
Ар жерден келген төрөнү.
Жеңеси барды ашыгып,
Калкына кайгы көп түшкөн,
Койгон жок сөзүн жашырып.
Барган келин турган жок,
Кыздан коркуп тартынып.
Отурган экен Арууке,
Жанындагы кырк кызды,

Кырылгыр деп жапырыш.
Билген экен Арууке
Элине түшкөн кайгыны.
Акылы артык Арууке,
Кыздан болсо кыраакы,
Темиркандын камбылы.
Ашыгып келген келиндин,
Сөзүнө кулак салды бу.
Жеңеси туруп мындай дейт,
Тилимди ал капа кылбай дейт.
Ардактап баккан атаңдын,
Ичине кызыл чок түшүп,
Арманы туру сыйбай дейт.
Көп кечикпей келсин дейт,
Калкыма түшкөн кайгыны,
Каралдым келип көрсүн дейт.
Мага күйсө жалгызым,
Айтканыма көнсүн дейт.
Кечикпей эрте чыксын дейт,
Кейип турган кезимде,
Келип сөзүм уксун дейт.
Жүрөгүм чыгып жүгүрүп,
Чымын жандан түңүлүп,
Ичкенимди кустум дейт.
Кагылайын карагым,
Ылдам баргын атаңа.
Кайгы түштү бу кезде,
Калбай баары капага.
Кана мага жооп бер,
Кечикпейин кайтама.
Угузчу чырак сөзүңдү,
Эмине деп айтама.
Узатпайын кебимди,
Камады душман элиңди.
Айласы кетип атаңдын,
Жиберди мендей келинди.
Келип турган жеңеңе,

Угузчу алтын кебиңди.
Өзү жалгыз жаш бала,
Боеду канга жериңди.
Уксаң ушул алтыным,
Менин келген жөнүмдү.
Адамдын каны чынында,
Аккан суудай төгүлдү.
Кагылайын карагым,
Карып кеткен атаңа,
Ушундай сыр көрүндү.
Калк сураган кан атаң,
Көзүм барда көрөм дейт,
Карагым сенин өңүңдү.
Барасыңбы кантесиң,
Эртерек айт жөнүңдү.
Арууке анда камынды,
Келинден укту дайынды.
Өмүрү чыгып көрбөгөн,
Аралап басып айылды.
Айнектен артык иреңи,
Булуттуу күндөй жабылды.
Кырылган кырк кыз жүргүлө,
Жоо чааптыр шаарымды.
Атам жатса азапта,
Кантип аяйм жанымды.
Калкым көрүп жатат дейт,
Бир баладан жабырды.
Көрөлү чыгып каланы,
Деп үшүнтүп Арууке,
Айласыз бөлдү сананы.
Адилес шайы кийгени,
Жер үстүндө жок болчу,
Аруукенин сүйгөнү.
Чынында жалын өрт болду,
Атасына күйгөнү.
Кийиминде кири жок,
Сулуулугу башкача,

Мүчөсүндө мини жок.
Кырк кыздын барын эрчитип,
Бет алды басып каланы.
Жеңесинен угулду,
Ушул иштин кабары.
Жанып турат панардай,
Аруукенин жамалы.
Адамдан артык жаралган,
Темиркандын карагы.
Жаман сөз угуп жалындап,
Салынып барат кабагы.
Акылы артык Арууке,
Алты капка шаарына,
Көзүн салып карады.
Кирип чыккан киши жок,
Эшиги ачык бош туру,
Темиркандын сарайы.
Кызыл өңү бос болуп,
Туралбады Арууке,
Сабыр кылып токтолуп.
Кирип келди үйүнө,
Жалындаган чок болуп.
Отурган экен Темиркан,
Колунда кайрат жок болуп.
Аруу келип ыйлады,
Көзүнүн жашын тыйбады.
Атасына Арууке,
Арманын айтып турганы.
Айланайын атаке,
Кандай иш түштү башыңа.
Жиберипсиң жеңеми,
Чыдабай келдим кашыңа.
Айтчы ата сөзүңү,
Мен угайын жашыба.
Иминеге кейидиң,
Айтып барды ар сөздү,
Мага баррган келиниң,

Капа болдуң кайсыга.
Ата сенин көңүлүң,
Кандык менен келаткан.
Жаштан бери өмүрүң,
Кагылайын кан ата,
Эт жүрөгүм сыздады.
Отурганың мен көрүп,
Ысык денем муздады.
Алты күндөн бери тең,
Жалгыз акем Кан Ичме,
Уктасам түштөн чыкпады.
Кагылайын кан ата,
Кандай жоо сени кыстады.
Кан Ичменин кабарын,
Кандай кулак укпады.
Келчемес эле калаңа,
Жалгыз балаң Кан Ичме,
Сырттаныңдын душманы.
Адамдан эстүү мал эле,
Алдында минген тулпары.
Айтчы ата сөзүңдү,
Көзүң көрүп укканды.
Темиркан анда сүйлөдү,
Аруукенин өзүнө.
Кулак салды жалгыз кыз,
Атасынын сөзүнө.
Кадырлуу кан камыгып,
Жаш алды кара көзүнө.
Айланайын кулунум,
Мен сүйлөйүн угуп тур,
Чыныдан аппак тунугум.
Ушул кезде оттон курч,
Өрткө күйүп турумун.
Кыз да болсоң кыйбасым,
Сенде менин уругум.
Кан Ичмеден айрылып,
Кайгы тартып улудум.

Каланы чапты бир бала,
Айласын таппай курудум.
Кагылайын каралдым,
Угуп тур менин кебимди.
Каланы чапкан бир бала,
Кан Ичмени өлтүрүп,
Сындырыптыр белимди.
Эки саат кармашпай,
Эсебин таап өлтүрдү,
Ишенип жүргөн дөөмдү.
Эч айласын таппадым,
Ушул элдин тукумун.
Үзө турган көрүндү,
Айлыбыздан качырдык,
Алтын боолуу шумкарды.
Абайсыздан алдырды,
Адамдан эстүү тулпарды.
Көк өзөндөн качырдык,
Күмүш боолуу шумкарды.
Чын эле жоого алдырдык,
Жылкыдан күлүк тулпарды.
Суркоен келди калаңа,
Үстүндө жок адамы.
Тааныбадым тулпарды,
Минип жүргөн баланы.
Душман болду элиме,
Кан Ичменин жарагы.
Каргадай бала бүлдүрдү,
Бейкам жаткан каланы.
Кагылайын каралдым,
Ушул уксаң сөзүмү,
Тарылды атаң заманы.
Анда Арууке ыйлады,
Чымын жанын кыйнады.
Кан Ичмеден айрылып,
Арман кылып турганы.
Алтын чырай нур жүзү,

Аруукедей сулуудун,
Арманы ичке сыйбады.
Какемдин көзү барында,
Калкыма душман батпаган.
Атагы чыккан канча жоо,
Исинен коркуп барбаган.
Калдайган калың душмандан,
Жалгыз да болсо качпаган.
Кылкылдаган найзадан,
Өлөмүн деп шашпаган.
Жамгырдай жаган октордон,
Жараткан кудай сактаган.
Көзүн арткан душманга,
Атагы чыккан шер болуп,
Ар түрдүү тарых таштаган.
Кан Ичме Карач уялаш,
Жеңилбеген намыстан.
Каршы чыккан душмандын,
Качпай канын агызган.
Кандай жоодон өлдү экен,
Жалгыз акем арыстан.
Ким болду экен акеме,
Ажал болуп жабышкан.
Жаралат экен жалганда,
Баатырга баатыр кагышкан.
Кезек экен кезикмек,
Арыстанга арыстан.
Ажал экен баатырлар,
Бир-бирине жабышкан.
Кан Ичме Карач агабыз,
Талайдын ичти кандарын.
Тартып алды ыйлатып,
Бечаранын балдарын.
Кагылайын кан аке,
Кезек келсе көрөбүз,
Бешенеге салганын.
Көрүп жүрдүк өзүбүз

Алты күнгө бир адам,
Салык кылып алганын.
Зарлаган далай эл болду,
Ошолордун бериптир,
Жараткан кудай жардамын.
Кайрат кылып сурай бер,
Элиңдин аман калганын.
Айланайын кан ата,
Калк сураган кан ата,
Кеткениңе кейибе,
Аралап жүргөн душманга,
Өзүңүз акыл тап ата.
Кандай амал кылалы,
Калаңды душман камаса,
Эмине сизден сурады.
Бирөөдүн жалгыз баласы,
Каланы чапкан кылмак,
Баатырлардын адаты.
Баатырды баатыр көралбайт,
Өлтүрөт жетсе чамасы.
Же мурунтан бар беле,
Алалбай жүргөн талашы.
Айттыбы ата жоо сырын,
Эмине экен санасы.
Темиркан анда мындай дейт,
Кагылайын карагым,
Кулагың сал сөзүмө.
Сен колумда турганда,
Душманым көп өзүмө.
Ар жерден кумар адам бар,
Каралдым сенин өзүңө.
Талай жоо келип батпаган,
Ушу бала көрүндү,
Ажыдардай көзүмө.
Аруукени бергин деп,
Азырак айтты өзүмө.
Жаш бала деп тоботпой,

Жаман сөз айттым өзүнө.
Суркоенду бергин деп,
Карадым тике бетине.
Кайраты калың бала экен,
Карайган элди качырып,
Кыра берип четинен,
Суркоен турмак сурасаң,
Кагылайын карагым,
Үй-жайым келбейт эсиме.
Жанына адам жолотпойт,
Жаныңды жеген жаш бала,
Каптаган элди тоботпойт.
Арыстандай аркырап,
Бет алганын оңбойт.
Кагылайын каралдым,
Сен барбасаң болбоду.
Алты капка шаарымды,
Жалгыз бала жойлоду.
Алдынан чыккан адамдын,
Бирөөн соо койбоду.
Айланайын каралдым,
Амалын өзүң таппасаң,
Менин ишим оңбоду.
Айланайын Арууке,
Кырк кызыңды эрчитип,
Жаш балага баргыла.
Кайгыда турган атаңын,
Бир сапар тилин алгыла.
Сени көрсө токтолор,
Жубарымбек баланын,
Сөзүн сурап каңгыла.
Кагылайын карагым,
Канатым сынды каруу жок.
Калкымды чапкан балага,
Кайрат кылар алым жок.
Кыз да болсоң кубатым,
Ичиме түштү жалын чок.

Айрылдык кубат каруудан,
Үзбөсүн элдин уругун.
Айланайын кулунум,
Ар кылбагын баруудан.
Сенден айла болбосо,
Түңүлдүм чымын жанымдан.
Ажыратар көрүндү,
Алдымда алтын тагымдан.
Айланайын жалгызым,
Ылдамырак чыккыла,
Кырк кыз менен айылдан.
Деп үшүнтүп Темиркан,
Кызына айтты маанисин.
Атасынын сөзүнө,
Чыдай албай Арууке,
Чыгарды кыздын баарысын.
Айланайын курдаштар,
Калкымды душман камаптыр.
Каргадай жалгыз бир бала,
Эзилтип элди сабаптыр.
Алты капка шаарым,
Бир баладан жадаптыр.
Кан ичмедей сырттанды,
Ушул бала жамсаптыр.
Кайрат кылар калкынын,
Азаматы калбаптыр.
Жүргүлө кыздар баралык,
Каршы болгон балага,
Кеңешип акыл табалык.
Деп үшүнтүп Арууке,
Кырк кызын алып жанына.
Эт жүрөгү зырпылдап,
Эми чыкты шаарына.
Акылы жаман бөлүнүп,
Адамдан аккан канына.
Арыстандай Эр Көкүл,
Элдин баарын жадатып,

Өлгөнүнөн калганын,
Бир өзүнө каратып,
Отурган экен дөбөдө.
Арууке барды жанына,
Барса Көкүл отуру,
Арыстандай ачынып.
Уруш десе умтулуп,
Араны жаман ачылып.
Тукумунду үзөм деп,
Элдин баарын жапырып.
Калган экен кыйкырып,
Калың уруш басылып.
Арууке барып сүйлөдү,
Эр Көкүлгө карата.
Туура сөзүн баштады,
Эр Көкүлдөй баатырдан,
Эмгегине жараша.
Баатыр бала кулак сал,
Уруксат болсо ушул эл,
Айылына тараса.
Кайратың катуу чырагым,
Кабарыңды мен угуп,
Алдыңа келип турамын.
Кыйнап жаткан элимди,
Келбей кантип чыдадым.
Алты капка шаарга,
Жалгыз өзүң аралап,
Кайратыңды сынадың.
Керегиңди айтсаңчы,
Келип сизден сурадым.
Арыстандай чабынган,
Ачуулуу бала тура тур.
Азырак сүйлөп өтөйүн,
Атыңдын башын бура тур.
Жалындаган жаш бала,
Бир бас сабыр кыла тур.
Көчөнүн ичин чаң кылдың,

Каргадай жалгыз жаш бала,
Каланын ичин кан кылдың.
Оюндагы сөзүңдү,
Урушпай эле айтууга,
Эмнесин ар кылдың,
Алты күндөн бери сен,
Айлыма кыргын салыпсың.
Кан Ичменин тулпарын,
Эрдик менен алыпсың.
Артык болуп адамдан,
Бир тубулуп калыпсың.
Элиме түштү бул кезде,
Эң бир кыйын убайым.
Тирүүдөн өлгөн адам көп,
Таркадыбы кумарың.
Ойлосоң боло чырагым,
Ушул элдин убалын.
Кейитпей айтчы сырыңды,
Келип сизден сурадым.
Каарданбай карагым,
Койсоң боло чырагым.
Аларыңды бизге айтпай,
Ушул элдин уругун,
Үскөнүңүз макулбу.
Менин элим душмандан,
Билүүчү эмес качууну.
Адам көрөт экен да,
Бешенеге жазууду.
Жалын жүрөк жаш бала,
Атама неге барбадың.
Каалаганың бар болсо,
Ынтымак менен албадың.
Айтканыңа көнбөсө,
Анан кыргын салбадың.
Акылым айран билбедим,
Кан Ичменин тулпарын,
Кандай кылып алганың.

Ушул кылган ишиңе,
Чырагым өзүм таң калдым.
Аласаң болсо атамда,
Барып сурап алууга,
Имине үчүн ардандың.
Анда Көкүл мындай дейт,
Жолуңарды таап жүр,
Мени мазак кылбай дейт.
Кайратың болсо калаңды,
Кантип турам кырбай дейт.
Алдымдагы Суркоен,
Канат болду өзүмө.
Аман болсо тулпарым,
Жеткизет менин өчүмө.
Топтонушкан албарсты,
Кулак сал айткан сөзүмө.
Дарманым ашкан дайрадай,
Көрүнбөй адам өзүмө,
Мен элимен келгенмин.
Даңкы чыккан баатырдын,
Күчүн сынап көргөнмүн.
Көк өзөндүн боюнда,
Ырысың ченеп бергемин.
Келбес кылып кетирип,
Асылынан болгомун.
Тулпарын имдим туйлатып,
Жарагы менен өзүнүн,
Каласын чаптым кыйратып.
Темиркан тилим албаса,
Жаңыртаң жаңжалды ырбатып.
Суркоен болсо мингеним,
Эмне табам тим жатып.
Өзүм кедей баласы,
Эркимче элиң чабамын.
Жата берсин Темиркан,
Эсебин өзүм табамын.
Аруукедей сулуубун,

Зордук менен аламын.
Кан Ичме ичкен турбайбы,
Талай жандын кандарын.
Тартып алган турбайбы,
Чыркыратып балдарын.
Аруукедей сулуусун,
Кордук менен аламын.
Канкор кылган баласын,
Темиркандай адамың.
Эңсеп келдим элиңди,
Кайратыма чыдабай,
Кыйраттым талай эриңди.
Эл болом десе Темиркан,
Берсин менин теңимди.
Унутпай баарың уккула,
Албарстылар кебимди.
Тынчтыгын элин ойлосо,
Тапсын менин көөнүмдү.
Келген кыздар сурасаң,
Ушул менин жөнүмдү.
Кезектешип сүйлөшпө,
Мага акыл үйрөтпө.
Бекеринче көп сүйлөп,
Бир кедейдин баласын,
Албарстылар жиндетпе.
Кедей да болсом келгенмин,
Каратып калкың бийлешке.
Кайткыла кыздар, кайткыла,
Ушул сөздү унутпай,
Каныңарга айткыла.
Аруукесин бербесе,
Калың салып төшөктү,
Обдорулбай жаткыла.
Мен сыяктуу кедейден,
Аман калар айлаңды,
Акылдашып тапкыла.
Ушул сөзүм айтып бар,

Болду убада кайткыла.
Баланын карап түрүнө,
Арууке сулуу таң калып,
Жөнөдү кайра үйүнө.
Жетпей жүргөн кыраакы,
Ушундай шердин бирине.
Жүргүлө кыздар кайталык,
Тийбейли мунун жинине.
Деп үшүнтүп Арууке,
Кайтты кайра калага.
Көңүлү тойду кереттин,
Он алтыда балага.
Жактырбаган далайды,
Аруукедей жайдары,
Баланы алды санаага.
Сакадай бою сары алтын,
Болоюн буга садага.
Мындан артык сырттанды,
Издесем кайдан табама.
Өзү жалгыз жаш бала,
Чыгыптыр коркпой талаага.
Кайраты өткүр курч болот,
Кайгыны салды калама.
Эл кыдырсам жетпеймин,
Экинчи мындай балага.
Деп үшүнтүп Арууке,
Ичинен акыл ойлоду.
Кыздарга сырын билгизбей,
Ичинен сызып койгону.
Жүргүлө кыздар айылга,
Барбасак эрте болбоду.
Айылга ылдам баралык,
Түрүн көрдүк баланын,
Атама кабар салалык.
Кагылайын курбулар,
Кандай акыл табалык.
Арыстандай айбаттуу,

Адамзаттан кайраттуу.
Эрегишип ушуга,
Кантип кекти алалык.
Деп үшүнтүп Арууке,
Кырк кыз менен кеңешип,
Кетип бара жатыры.
Акыл менен ар ишти,
Чечип бара жатыры.
Эки көзү Көкүлдөн,
Өтүп бара жатыры.
Эр Көкүлдөй баланы,
Сынап бара жатыры.
Амалсыздан Арууке,
Чыдап бара жатыры.
Издегеним келиптир,
Тилекти кудай бериптир.
Деп үшүнтүп Арууке,
Эт жүрөгү эзилип,
Туйлап бара жатыры.
Жанындагы курдаштар
Коюндашып бирге өсүп,
Пикирлешкен сырдаштар,
Атама барып айталык.
Башаламан сүйлөбөй,
Уккан сөздү бир баштан.
Мылтыктын огу өтпөгөн,
Кылычтын мизи кеспеген,
Кан Ичмедей сырттаным,
Кармашып алы жетпеген,
Ушуга билип атакем,
Бул чатакты ырбаткан.
Бул баланы байкасам,
Ичи кызыл жалындан,
Сырты кара темирден.
Уруш десе өрчүгөн,
Оту чыгат көзүнөн.
Жаралган эмес тегинден,

Жалгыз да болсо миңден көп,
Кемибейт экен өмүрдөн.
Жаратыптыр жасаган,
Алыс кылып өлүмдөн.
Өзү жалгыз болсо да,
Кайберендер колдогон.
Карсылашкан кырк чилтен,
Жардам болуп коргогон.
Каптап жаткан душманга,
Карасы миңдей көрүнгөн.
Ушундай деп айталык,
Кагылайын курдаштар,
Мен сурадым көбүндөн.
Деп үшүнтүп Арууке,
Кыздарга айтты акыл кеп.
Чуулдашып бул сөзгө,
Кыздын баары макул деп,
Темирканга келишти.
Сөзүмдү уккун таксыр деп,
Кырк кыз келген камынып,
Аруукедей кереттин,
Айткан сөзүн үйрөнүп.
Айтабыз деп барды да,
Сөз талашып күүлөнүп.
Темирканды көргөндө,
Таппады сөзүн сүрдөнүп.
Бирөбү айтат балбан деп,
Кеткиле деп урушуп,
Ачууланып калган деп.
Бирөөбү айтат ушунун,
Айткан сөзү жалган деп.
Бирөбү айтат бала деп,
Унутпай неге айтпайсың,
Жанагы сөздөр кана деп.
Өзү жалгыз жаш бала,
Айтып бар деп бизге айтты,
Айткан сөзүн баарысын,

Уксун деп таксыр сизге айтты.
Көп узатпай сөздөрүн,
Чорт-чорт эле биртке айтты.
Каныңар кызын берсин дейт,
Бербейм десе кол курап,
Дагы мага келсин дейт.
Өзү да келип Темиркан,
Тамашамды көрсүн дейт.
Деп үшүнтүп кырк кыздын,
Баары жөндөп сүйлөбөй.
Канды көргөн адамдар,
Кантип турат сүрдөбөй.
Кырк кыздын баары айталбайт,
Сөздөрүнөн жаңылып.
Деги жөндөп сүйлөбөйт,
Тушаган аттай чалынып.
Капа болуп Темиркан,
Кабагы турат салынып.
Чыдабады Арууке,
Ичи толуп камыгып.
Атасына карата,
Сөз сүйлөдү жалынып.
Кагылайын кан ата,
Жалгызыңдын сөзүнө,
Кулагыңды сал ата.
Бир азырак сүйлөйүн,
Көңүлүңүз кааласа.
Кан болдуңуз калк сурап,
Сүйлөйүн сөзүм жараса.
Калага келген душманың,
Бир кедейдин баласы.
Барып сөзүн сурасам,
Мен экен сизден талашы.
Бирөө да болсо миңден көп,
Уруш жакка чамасы.
Багып жаткан балбан жок,
Кайрат кылар Кан Ичме,

Өзүчөн чыккан балаң жок.
Колун курап барууга,
Мен сыяктуу жалгызды,
Ажыратып алууга,
Калада белдүү адам жок.
Кан Ичме Карач жок болду,
Кагылайын кан ата,
Мага окшогон жалгзың,
Жалын күйүп чок болду.
Кырылган элди мен көрүп
Кызыл өңүм бос болду.
Барып көрдүм жобунду
Көрсөтүптүр элиңе,
Эстен чыккыс сонунду
Айланайын атаке,
Өйдөлөтпөй кесиптир,
Айга жеткен колунду.
Душмандарга ачыптыр
Кенен кылып жолунду
Жалгыз бала бузуптур
Болоттон жайган торунду
Кагылайын кан ата,
Колуң менен бербесең
Кайнаттың менин шорумду
Кордук көрүп мен барсам
Убайым басар оюмду.
Кагылайын кан ата,
Эрегишпе балага
Колунда жок кайратың
Эл журтуңдан айрылып,
Калбагын бекер талаага
Ушул оңой жоо эмес
Сураганың берем деп,
Элчи салгын арага
Кагылайын атаке,
Карагын эми чамаңа.
Айтканыңа көнбөсөң,

Сураганын бербесең,
Кыйынчылык көрсөтөт.
Мен сыяктуу балаңды
Акыры байга берерсиң
Колуң менен тапшыргын
Ушул келген балага.
Кан Ичме кетти элиңен
Кагылайын кан ата,
Кайратың кетти белиңен.
Уккан душман келбейби
Кол курашып жеринен.
Мага окшогон жалгызың,
Алардан кордук көрбөйбү.
Кырааның өлдү деп укса,
Кытайдан душман келбейби.
Кыйноону салып башыма,
Мен сыяктуу жалгызың,
Кыйынчылык көрбөйбү.
Кагылайын кан ата,
Тил билбеген калмактар,
Калкыман мени бөлбөйбү.
Арууке жалгыз чырагың,
Көрүнгөн жоонун колунда,
Сүйрөндү болуп өлбөйбү.
Айланайын атаке,
Мен сыяктуу жалгыздын,
Ойлогону бар эле.
Жашырганда кантейин,
Тилегеним дүйнөдө,
Бир ушундай бала эле.
Кан Ичменин барында,
Кайгысыз көөнүм жай эле.
Ажалы жетип өлүптүр,
Айбаты калың азыртан.
Эми кетер уккан жан,
Ат чарчатып алыстан.
Бала болор барлык жан,

Мен турганда кан ата,
Бир өзүңө жабышкан.
Ушу келген балага,
Колуң менен бербесең,
Ар кылбайм өзүм барышка.

деп үшүнтүп Арууке атасына арман кылып айтты, анда Темиркан азырак акыл ойлоп туруп, менин жалгзыым далай төрөлөрдү жактырган эмес эле, ушу бала көөнүнө жакса керек деп ойлонуп отурду. Бирок чакырып келүүгө адам чыкпады, ошондо алтымыштан ашып калган бир чал «мен барам» деп жооп суранды. Темиркан барсаң бар деп уруксат берди. Чал барып Көкүлгө айтып турганы:

Жолго түштү карыя,
Токтобойт башы калтырап.
Имгени кашаң күрөң ат,
Үстү-үстүнө камчылап.
Карылыгы жеткен чал,
Мурдунан суусу тамчылап.
Айтар сөзүн билалбай,
Эки көзү жалдырап.
Ашыккансып баратат,
Мингенине камчы уруп,
Жетип барды Көкүлгө.
Жаны калбай ашыгып,
Ал карыя койгон жок,
Айтар сөзүн жашырып.
Барса Көкүл келиптир,
Үч өзөндөн суу келип,
Кошулушкан чатына.
Тегереги бийик тоо,
Көк майдандуу сазына.
Суркоенду жайдактап,
Сонун чөптү жедирип,
Жүргөн экен атына.

Сугарып сууга кандырып,
Чылбырынан жетелеп,
Сонун чөптү чалдырып.
Канча күн жүрдү урушта,
Сай-сайдын барын кан кылып.
Бетегелүү көк шибер,
Турган экен буралып.
Өзү жалгыз жаш бала,
Кылган ишин таңыркап,
Күчкө толуп чыңалып.
Кедейдин жалгыз баласы,
Алты капка шаарды,
Чапканына кубанып.
Камыктырып жүрүчү,
Кара буунун чыгышын,
Карыя келди калтырап.
Көзүнөн жашы тамчылап,
Көкүлдөн уруксат суранып.
Кагылайын карагым,
Мени сага жиберди,
Калык сураган адамым.
Угузмакка мен келдим,
Темиркандай канымдын,
Сизге айт деген саламын.
Айланайын жаш бала,
Угузайын өзүңө,
Болгон иштин кабарын.
Каарданбай ачсаңчы,
Каргадай бала кабагың.
Тынды биздин кебибиз,
Арууке болду аларың.
Кагылайын чырагым,
Кулак сал менин сөзүмө.
Бермек болду Темиркан,
Аруукени өзүңө.
Бүтүн калкы карады,
Арызданып сенин көзүңө.

Көңүл сал менин кебиме,
Кошулсун деди Темиркан,
Аруукедей теңине.
Келсин деди кечикпей,
Айылымдын ичине.
Эми келет чырагым,
Талашканын эбине.
Аруукедей керетти,
Көрүп сени сүйүптүр.
Жашырбай айтты мударын,
Сендейди таппай жүрүптүр.
Эрлигинди эрке кыз,
Өзү сынап билиптир.
Аласың балам перини,
Ардактап баккан Арууке,
Атаңдын болот келини.
Иши оңолот эмеспи,
Жакшы болсо жаштардын,
Акыреттик шериги.
Аруукедей сулууну,
Алып барып көрсөтсөң,
Аралатып элинди.
Эрлик менен сен таптың,
Эң жыргалдуу теңинди.
Арууке болсо алганың,
Айланайын жаш бала,
Эмине сенин арманың.
Чыдабай турат көргөнчө,
Аруукедей жайдарың.
Барып көр балам аралап,
Кайнатаңдын жайларын.
Кайраттуу адам болбосо,
Кайтарган бакка түнөйбү.
Темиркандын айласы,
Балам сенден түгөндү.
Карып кеткен абаңды,
Чыкырып кел деп жиберди.

Каарданып кайгырбай,
Ойноп-күлүп олтуруп,
Алып кет балам бүлөндү.
Аруукедей аларың,
Кечирсин деп бир сапар,
Ачубуңду тиледи.
Кагылайын чырагым,
Өзүң барып жайлагын,
Кол тийбеген шиберди.
Аруукедей сулуунун,
Бетине шамал тийбеген.
Темиркандын эркеси,
Пендеге карап күлбөгөн.
Жаткан жери жайы-кыш,
Атыр жыттуу күлдөгөн.
Тамаша сөзүн айталбай,
Талай балдар сүрдөгөн.
Кереттиги башкача,
Сөздөрү артык дилдеден.
Аруукенин атагы,
Алты капка шаарды,
Кандык менен канча жыл,
Каты кармап бийлеген.
Кан Ичме Карач баласы,
Өтүптүр деп угабыз.
Ошон үчүн мен келдим,
Каптаган селдей каарыма.
Карма деп мени качырды,
Суркоенду бергин деп,
Туш-туш жактан асылды.
Анүчүн келдим арыма,
Келипсиң аба жаныма.
Мен да салам айтайын,
Кадыры бар каныңа.
Эл болом деп ойлосо,
Кейибесин кеткенге,
Өкүнбөсүн өткөнгө.

Балалык кылдым шаарына,
Экинчи мени кекетип,
Келбесин каның каарына.
Жаман сүйлөп бүрөбү,
Батырбасын жаныма.
Талашпасын атымды,
Болбос сөздү көп сүйлөп,
Маң кылбасын башымды.
Кабагын салып капа таап,
Келтирбесин ачуумду.
Тири киши көрөт а,
Бешенеде жазуду.
Өзүм жалгыз болсом да,
Каалабайм кадам качууну.
Бар карыя айлыңа,
Ушул сөздү айтып бар.
Кыз берүүчү каныңа.
Мен да барам кечикпей,
Темиркандын айлына.
Түшүндүң ата айтылган,
Сөздөрүмдүн дайнына.
Бермек болсо камынсын,
Аруукени мен алып,
Агарып кайтам айлыма.
Деп үшүнтүп Эр Көкүл,
Жооп берип жөнөттү,
Темиркандын чалына.
Баланын сөзүн укканда,
Жолго түштү карыя.
Күрөң атты камчылап,
Темирканга барды эми.
Карылыгы жеткен чал,
Токтобойт башы калтырап,
Айтып барды ар сөздү,
Алжыган чал тантырап.
Отурган экен Темиркан,
Чалымдан кабар угам деп,

Шаштысы кетип жалдырап.
Карып чалдын айтканы,
Ушул чалга сүйөнгөн,
Темиркандын шашканы.
Барып келдим балага,
Эми келет айлыңа,
Бетине тике караба.
Ачуусу жаман бала экен,
Жаман пикир санаба.
Дүнүйөнүн көзүнө,
Адилет каным караба.
Кумар экен ушул жооп,
Аруукедей балаңа.
Суркоенду сураба,
Айбаты кыйын бала экен.
Өйдө-төмөн көп сүйлөп,
Бул баланы сынаба.
Адам сүйлөп болобу,
Ушундай сырттан кыракы.
Суркоенду бербесең,
Албайт экен кызыңы.
Капа кылсаң көңүлүн,
Андан бетер Темиркан,
Заманабыз кысылды.
Алдап-солоп жөнөтсөң,
Калган элиң ажалдан,
Аман-эсен кутулду.
Суркоенду бербейм дейт,
Алдымдан атты сураба,
Темирканды көрбөйм дейт.
Аруукени алам деп,
Талап кылып келгем дейт.
Атымды берип кыз алып,
Алдовуна көнбөйм дейт.
Аруукедей эркесин,
Суркоендой тулпардын,
Бир бутунча көрбөйм дейт.

Ушул уксаң Темиркан,
Өзүңө айткан кабары.
Азыр келет аттанып,
Кыз-келинге кабар бер,
Тосуп чыксын баланы.
Ушул болду Темиркан,
Сизге айт деген саламы.
Деп үшүнтүп токтоду,
Элчиге барган адамы.
Ушул сөздү укканда,
Темиркан чыдап турбады.
Кыз-келиндин кырасын,
Кабар берип кынады.
Аруукедей периге,
Атасы айтып турганы.
Отуз келин, отуз кыз,
Жалгыз кыздын курбалы.
Кыз-келинге карата,
Темиркандын жалынып,
Жайын айтып турганы.
Айланайын балдарым,
Баарың тегиз тең өскөн,
Тилиңер ширин жайдарым.
Ушул кезде от болуп,
Ичине сыйбайт арманым.
Эрегишип душманга,
Калбасын ээн жайдарым.
Амалым жок көтөрдүм,
Бешенеге салганын.
Өзү жалгыз бир бала,
Көрсөттү мага салмагын.
Эл кылып мен да жүрөйүн,
Кыргыздан аман калганын.
Колумдан өскөн кыздарым,
Ушу келген душмандын,
Эсебин таппай сыздадым.
Айткан сөздү уккула,

Келет экен айлыма,
Жалын жүрөк жаш бала,
Алдынан тосуп чыккыла.
Ойноп-күлүп баргыла,
Капа кылбай көңүлүн,
Күйөө деп колун алгыла.
Калың күлүп каткырып,
Бууруккан демин жайгыла.
Эч бириң жаман сүйлөбөй,
Аруукеге күйөө деп,
Тамашаны салгыла.
Үшүнтүп амал кылбасак,
Кетирди менин алымды,
Кейитти карган жанымды.
Аралады бир бала,
Алты капка шаарымды.
Колун сунуп күбүдү,
Жүзүмдөй ширин шагымды.
Түнөймүн деп суранат,
Күн тийбеген багыма.
Кайратым жок колумда,
Кайгырганда кантемин,
Карайбыз муну жайына.
Каяша кылсак кагынгыр,
Кайра келер каарына.
Барып кыздар тоскула,
Апкелип үйгө түшүрүп,
Аруукедей жалгызды,
Бул балага кошкула.
Деп үшүнтүп Темиркан,
Акыл айтып чыгарды.
Атасы уруксат берген соң,
Арууке сулуу кубанды.
Оту келин, отуз кыз,
Барбай карап турабы.
Чачпак ташы шалдырап,
Айдай бети жаркылдап,

Жыпар жыттуу кыз келин,
Болуп турган убагы.
Айнектей бети жалтырап,
Чолпондой көзү чачырап,
Ортосунда баратат,
Темиркандын чырагы.
Шыңкылдашып күлүшүп,
Бирин-бири жүр дешип,
Келе жатат кыз келин.
Акылга дыйкан Арууке,
Ушундай деп айткын деп,
Ар бир сөзүн үйрөтүп.
Бей тартибин жабыла,
Жаман көрүп тилдешип.
Келе жаткан кыз-келин,
Айылдан чыккан тандалып.
Көрбөй жатып Көкүлдү,
Көпчүлүгү таң калып.
Кыз-келиндин кылдаты,
Көкүлдү тосту камданып.
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Келе жатат бу дагы.
Тууган айдай шаңданып,
Алдындагы Суркоен,
Бүргөдөй туйлап секирип,
Жерге жукпайт таманы.
Мудасына жеткизди,
Каргадай жалгыз баланы.
Суркоен жеңди чынында,
Мелтиреген каланы.
Суркоен колго тийбесе,
Каланы Көкүл чабабы.
Кедейдин жалгыз баласы,
Анык болду бул элге,
Аруукени алары.
Жетип келип кыздарга,
Көзүн салып карады.

Канкорлорду жайлаган,
Топтонтуп кызды айдаган,
Бир кедейдин карагы.
Ошол кезде бир келин,
Эр Көкүлгө карата,
Айтып турган саламы.
Ат чарчаткан арыстан,
Жаралыпсың артыкча.
Жеңилбеген намыстан,
Жалгыз өзүң келипсиң,
Көрбөгөн жер алыстан.
Сендей адам бар бекен,
Кайра тартпай душмандан,
Жалгыз адам чабышкан.
Кабарың калкка билинди,
Алты канат ак өргөө,
Арнап сизге тигилди.
Кагылайын карагым,
Кетирчи ичтен кириңди.
Колуңду тосуп биз келип,
Эми көрдүк түрүңдү.
Алып келдик ээрчитип,
Эңсеп жүргөн күлүңдү.
Тосуп келдик жолуңду,
Тынчытчы чырак оюңду.
Күйөө деп күтүп турабыз,
Бериңиз бизге колуңу.
Насип болсо аласың,
Адамдын колу тийбеген,
Атыр жыттуу сонунду.
Кайраттуу адам болбосо,
Ушундай иш кылабы.
Кан майданга киришпей,
Баатырдын аты чыгабы.
Эрдик менен кыз алмак,
Эр жигиттин кумары,
Каардуу сендей шерлердин,

Канаты жоодо сынабы.
Самаганын албаса,
Сиздей адам тынабы.
Кагылайын карагым,
Капа болбой жүрүңүз.
Биз да барып камынып,
Аракетти кылалы.
Каргадай бала кан күйөө,
Өзүңдөн жооп угалы.
Сөзгө кезек бергенде,
Эр Көкүл карап турабы.
Отуз келин, отуз кыз,
Ойноп турса алдында,
Көкүл кантип чыдады.
Келипсиңер келин кыз,
Айлыңан акыл кылышып.
Жададыбы Темиркан,
Алты күнү урушуп.
Кайраттуу каның каякта,
Армансыз болуп көрбөйбү.
Кайра дагы кол курап,
Кан майданга чыгышып.
Канкорунун кайгысын,
Койдубу же унутуп.
Кан Ичме Карач баласы
Жүргөн экен кампайып,
Жаш балдарды курутуп.
Суркоендой тулпарды,
Жүрүштүр мага суутуп.
Тулпарын миндим туйлатып,
Эки ооз сөзгө чыдабай,
Каласын чаптым кыйратып.
Акылы болсо Темиркан,
Аруукесин бербейби,
Чатак кылбай тим жатып.
Бара жатам айлына,
Барып сурап канамын,

Ушул сөздүн дайнына.
Эл болом деп кыз берсе,
Эртең кайтам айлыма.
Өзүм барып өтөмүн,
Темиркандын алдына.
Арууке үчүн башымды,
Кан майданга кыйдыма.
Ашык жардын айынан,
Аябай кыргын салдыма.
Суркоен менин канатым,
Туйлатып миндим алдыма.
Жүргүлө эми кыз-келин,
Темиркандын айлына.
Деп үшүнтүп Эр Көкүл,
Сөзүн айтып токтоду.
Ортого алып кыз-келин,
Күйөө деп кошуп коштоду.
Баланын жинин таратты,
Кыз-келиндин тоскону.
Эр Көкүлдүн кайгысы,
Таркагандай окшоду.
Айылга жакын барганда,
Көтөрүп аттан түшүрдү.
Айланып чыкпайт кыз келин,
Тегеректеп тизилип.
Жездеке деп кыз-келин,
Жетеледи өргөөгө.
Денеси коркуп титирейт,
Айлындагы эр аял,
Эр Көкүлдү көргөндө.
Суркоендой тулпарды,
Тушуна жакын байлатып,
Отурат арстан өргөөдө.
Тамак-ашын жеткирип,
Келиндер жүрөт шарактап.
Темиркан жүрөт талаада,
Отуралбай тынч алып.

Жүрөгү күйүп алактап,
Суркоенду көргөндө,
Көңүлү жаман бөлүнүп.
Акырет кеткен Кан Ичме,
Элестеп көзгө көрүнүп.
Темиркан атты караса,
Көзүнүн жашы төгүлүп.
Суркоендой тулпардын,
Панардай көзү жайнаган.
Алтымыш күн чапканда,
Аягы чарчап талбаган.
Кулунуман кур болуп,
Жаралган болчу сур болуп.
Жети жашка чыкканда,
Куландарга кошулуп,
Муздак тоону жайлаган.
Өмүр шерик аты деп,
Калк сураган Темиркан,
Кан Ичмеге арнаган.
Тулпарды көрүп Темиркан,
Эсебин таппай зарлаган.
Башына түшүп кыйын иш,
Өлүмгө жанын кыялбай,
Суркоен турмак үстүнө,
Жалгыз кызын кармаган,
Тулпарын көрүп от болуп,
Көңүлдө кайгы көп болуп.
Эр Көкүлдүн кылганы,
Буларга калды айтылып,
Өчпөс тарых сөз болуп.
Картайганда Темиркан,
Кайгыга түштү үшүнтүп,
Эр Көкүлгө кез болуп.
Кайгыда булар жүргөндө,
Күн батыптыр кеч болуп.
Кечки салкын түн менен,
Көкүл чыкты талаага.

Кызыл күлдөй кыз-келин,
Калбай ээрчийт балага.
Жетелешип жезде деп,
Убайым салбайт санаага,
Суркоен турат тушунда,
Каңтарылып байланып.
Көкүлдүн көөнү ишенбейт,
Мине качып кетер деп,
Тулпардан чыкпайт айланып.
Кыз-келиндин сөзүнө,
Такыр көнбөйт алданып.
Тулпарды алып кетет деп,
Сырын айтпайт арданып.
Бет алып жоого чыкканда,
Көкүлдүн иши оңолгон.
Алдындагы Суркоен,
Кызыл канга боелгон.
Кедейдин жалгыз кулуну,
Канча күнү кан кечти.
Минтип эмгек кылбаса,
Табылбайт сулуу оңойдон.
Арыкта суун бурдурду,
Ат чөмүлмө көл кылып.
Суркоенду түшүрүп,
Кыздарга канын жуудурду.
Атадан артык туулган,
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Баатырлыгын чын кылды.
Келбети сонун кыз келин,
Баатырга кызмат кылышты.
Бирден алып самынды,
Суркоенду жуушту.
Каргадай бала кабарын,
Калага кыйын угузду.
Айтканына макул деп,
Алдында чогуу турушту.
Суркоендой тулпарды,

Кан-сөлүнөн арылтып.
Канча күлчө самынды,
Жоготуп сууга агызып.
Чубулдашып кыз келин,
Суудан алып чыгышты.
Суркоен сууга кубулуп,
Кылыгы кыздан артыкча,
Кундуздан сонун кубулуп.
Байлаган жерге тынч турбайт,
Так секирип жулунуп.
Эр Көкүл элге ишенбей,
Тулпарды минип качар деп,
Болоттон кишен салдырды.
Он эки тилдүү бурама,
Ачкычын өзү алдырды.
Колунда түрдүү жарагы,
Ажыратып өзүнөн,
Керегеге илбеди.
Эр Көкүлдүн пикирин,
Эч бир адам билбеди.
Бир келинди чыгарып,
Кабагын чытып ачынып,
Алтын Көкүл сүйлөдү.
Келиңиз жеңе жаныма,
Мен кечигип жатпаймын,
Айтыңыз барып каныңа.
Бекер күндү өткөзүп,
Кызыкпаймын чайына.
Айтканга капа болбосун,
Ачуумду токтотуп,
Карадым кандын жайына.
Берер болсо Темиркан,
Жөнөтсүн мени кармабай.
Берсе кызын камынсын,
Кара күчкө күйөө деп,
Жаш балача алдабай.
Бейшемби, жума оор деп,

Кудайдын күнүн тандабай.
Эки күндүн ичинде,
Берер болсо жөнөтсүн,
Мени бекер байлабай.
Ушул сөздү айтып бар,
Жакшы жеңе каныңа.
Жалган сөздү жалдабай.
Деп үшүнтүп Эр Көкүл,
Катуурак сүйлөдү.
Бетине карап келиндин,
Учуп кетти үрөйү.
Коркуп калган эмеспи,
Каты ооруду жүрөгү.
Ушул жалгыз баладан,
Калалуу эл жүдөдү.
Көкүлдөн аман калсак деп,
Көпчүлүктүн тилеги.
Алмайынча тынабы,
Эңсеп келген Эр Көкүл,
Аруукедей бүлөнү.
Жанагы келин жалынып,
Канга барып сүйлөдү.
Жүрөгүнөн от жанып,
Жалбырттаган жалындай,
Темиркандын күйгөнү.
Жоого кетип баратат,
Арууке жалгыз сүйгөнү.
Кагылайын кан ата,
Азыр айтамын азыраак,
Өзүңүзгө карата.
Бир азыраак сүйлөйүн,
Айткан сөзүм жараса.
Тарылтты го заманды,
Бир кедейдин баласы.
Уксун деди сөзүмдү,
Эки күнгө калтырбай,
Жөнөтсүн дейт өзүмдү.

Жаман кылып жатыры,
Кыз-келинге өкүмдү.
Араң алдап отурбуз,
Мүнөзүнөн чоочуйбуз.
Кагылайын кан ата,
Алдырба жашка көзүңдү.
Ала турган айла жок,
Баладан сиздин өчүңдү.
Каарданып жатыры,
Каяша кылар каруу жок.
Каргадай жалгыз баланын,
Жаман экен ачубу.
Ашуу болду кантейин,
Бешенеге жазууну.
Кайсы болот кан ата,
Бул баланын акылы.
Жалгыз кызды берет деп,
Жалпы журтуң жашыды.
Алты капка шаарга,
Жалгыз бала татыды.
Канча адамды жайлады,
Алдуу-күчтүү азамат,
Кыргындан аман калбады.
Жанга батат айла жок,
Күн тийбеген эркени,
Кайра жаңжал салганы.
Эми чыкса аттанып,
Бизден тукум калбады.
Берсек аман калабыз,
Жаңы бышкан алманы.
Жанындагы кыз-келин,
Арылбайт айтса арманы.
Кагылайын кан ата,
Кандай акыл табамын.
Чечиңиз сөздүн аягын,
Бууругуп турган балага,
Эмине деп барамын.

Темиркан акыл ойлоду,
Түпсүз түшүп убайым,
Ушул канга орноду.
Келин балам келипсиң,
Аруукени бербесең,
Иш оңунда болбоду.
Бир кедейдин баласы,
Карып кеткен кезимде,
Эркиме мени койбоду.
Келин балам алып бар,
Аруукени жанына.
Кайсынын тартам азабын,
Тынчтык болсун жаныма.
Бир-эки күн карасын,
Ашыктырбай жайыма.
Ошо бала келбесин,
Күүлөнүп бекер каарына.
Тулпарым кетти жулкунуп,
Ардактаган жалгызым,
Жоого кетти кулпунуп.
Кан Ичмеден айрылып,
Ушул кезде турумун,
Убайымга тумугуп.
Жаныма батар жарагым,
Кайраты катуу адамым,
Аруукедей карагым,
Душманга кетти кармалып.
Куйругуман айрылып,
Отурумун зарланып.
Бир каргадай баланын,
Кылганына таң калып.
Келин балам айтып бар,
Аруукени бермекке,
Мен да жатам камданып.
Жалгызымды алып бар,
Ал жайыма караса,
Жата берсин жайланып.

Ушул балам айтканым,
Жооп сурап келипсиң,
Жакшы келин шайланган.
Деп үшүнтүп Темиркан,
Отуруп калды үшкүрүп.
Болгон ишти ойлонсо,
Жүрөгү сыздап ич күйүп.
Он эки мүчө денеси,
Ойлогон сайын бүт күйүп.
Кабарчы келин жөнөдү,
Көзүнүн жашын шыпырып.
Ар нерсе кетип оюна,
Айнектей өңү бузулуп,
Аруукеге барды эми.
Заманасы кысылып,
Бошотпоско көз жетти,
Эр Көкүлдөн кутулуп,
Аруукедей сулуунун,
Артык көргөн жеңеси.
Жаштан бери бир болчу,
Экөөнүн кеңеши.
Жалгыз эрке жайдары,
Темиркандын колунда,
Жыттап жүргөн керээси.
Кагылайын каралдым,
Келдим сенин өзүңө.
Кулагың сал курбалым,
Менин айткан сөзүмө.
Садага кылам жанымды,
Карагаттай көзүңө.
Жатканың шайы килемби,
Сары ирең кылып саргайттык,
Сары алтындай иреңди.
Жеңи кыйын жаш бала,
Бар деп мени жиберди.
Алып кел дейт жаныма,
Ала турган бүлөмдү.

Ичиндеги пикирин,
Өзү чечип айтпаса,
Анын жайын билемби.
Кыз-келиндер чогулуп,
Оюн кылып отуру.
Жалгыз эле адамга.
Эңсегени сиз экен,
Алымсынбайт аларга.
Келип турат жеңекең,
Ушуну үчүн кабарга.
Отуру күтүп келет деп,
Жол карашып алар да.
Же ойнобойт, же күлбөйт,
Кыз-келинди киши деп,
Көзүнө бала деги илбейт.
Кагылайын каралдым,
Өзүң барып амалда.
Кайталап келсе каарына,
Калкыбызга жаман да.
Айланайын алтыным,
Болду сөзүм түгөндү,
Барсаң ылдам аянда.
Чыдабай турган сулууга,
Көкүлдүн жетти кабары.
Аруукедей алтындын,
Эр Көкүл сүйгөн адамы.
Айнектен ачык ачылды,
Жайдарынын кабагы.
Мурун сынап жактырган,
Айбаты калың баланы.
Анык болду сулуунун,
Чакырган жерге барары.
Кубанган болчу көргөндө,
Самаганы табылып.
Амалы жок отурган,
Эр Көкүлдү сагынып.
Алтындан кылган керебет,

Акырын түштү Арууке,
Барайын деп камынып.
Жыпар мончок сулууну,
Каршы-терши тагынып.
Атырга чылап упаны,
Аябай бетке жабынып.
Асыл кийим кийинип,
Темиркандын жалгызы,
Аткан таңдай сүрүлүп.
Кошулсам деп Көкүлгө,
Жүрөгү туйлап сүйүнүп.
Эки көздүн арасы,
Иликтир шамы күйгөндөй.
Эки каштын арасы,
Калем менен чийгендей,
Көргөн адам чыдабайт,
Жанынан кечип сүйгөндөй.
Алары келсе айлына,
Акылы артык Арууке,
Кантип турат түрдөнбөй.
Бул сулууну көргөн жан,
Туралабы сүрдөнбөй.
Алтын күбөк чачында,
Аруукедей сулуунун.
Каркырасы башында,
Ашык болду Көкүлгө,
Темиркандын жалгызы,
Өзү он беш жашында.
Жакшы көргөн жеңеси,
Коштоп жүрөт кашында.
Ире-шире күүгүмдө,
Алып барды жетелеп,
Жаш Айдардай асылга.
Эшигин ачып киргизди,
Жанындагы жеңеси,
Эпчилдигин билгизди.
Аруукенин жамалы,

Талай жашты күйгүздү.
Көргөн жигит тамшанат,
Аруукедей сулуунун,
Тамагынын агына.
Көрүп калган жигиттер,
Көчөдө жүрөт кубанып,
Эки азилдин шаарына.
Ардактаган Арууке,
Эки жакшы кызды алып.
Тула бою буркурап,
Жыты жыпар жыттанып.
Эр Көкүлдүн жанына,
Тизесин отурду басып мыктанып.
Көөнүнө жаккан курдашын,
Кыз-келинден кысканып.
Эркелеп барып отурду,
Курдашынын жанына.
Жаралган экен Арууке,
Эр Көкүлдүн багына.
Ашык болгон эки азил,
Угулду элдин барына.
Тизелешип отуруп,
Бирин-бири сынады.
Кол кармашып көрүшүп,
Жаштардын канды кумары.
Бүрөөбү кедей, бири кан,
Экөөбүнүн чырагы.
Талабына жетпесе,
Ашыктын көөнү тынабы.
Он алты жаш, он беш жаш,
Оюнга канбас убагы.
Жанагы жакшы жеңеси,
Эки бирдей асылдан,
Жатуунун жайын сурады.
Кагылайын каралдым,
Көптөн бери уктабай,
Чарчады курдаш адамың.

Күйөө бала чырагым,
Ачылдыбы кабагың.
Деп үшүнтүп жеңеси,
Төшөк сала баштады.
Орун салып таярлап,
Ойдогудай тактады.
Келин кызды таратып,
Жатуудан сөздү баштады.
Үйдө калды үчөбү,
Төшөккө Көкүл жатпады.
Ошол кезде Көкүлгө,
Аруукенин айтканы.
Айбатың аба тиреген,
Аралап келген арстаным.
Алты капка шаарыма,
Кандай жорук баштадың.
Уккандарга унутпас,
Тарых кылып таштадың.
Бир тууганымды өлтүрүп,
Тулпарын миндиң туйлатып,
Каланы чаптың кыйратып,
Ошолорду ойлобой,
Кадырыңды сактадым.
Кадырлап келдим алдыңа,
Алты катар бар жаздык,
Башыңызга жаздадым.
Назарымды сындырып,
Эмне үчүн жатпадың.
Керек бүлөң мен болсом,
Каеримен жакпадам.
Айтчы мага сырыңды,
Капа кылба мендейди.
Ачык айтчы чыныңды,
Таппай эңсеп жүрчелем,
Бир өзүңдөй уулду.
Биздин күйөө болгонуң,
Алты капка элиме,

Анык болуп угулду.
Жатпайм деген сөзүңүз,
Бошотуп барат муунду.
Айланайын арыстаным,
Айып көрөм мунуңду.
Деп үшүнтүп Арууке,
Көзүнүн жашын шыпырып,
Тетири карап бурулду.
Анда Көкүл сүйлөдү,
Аруукенин айтканын,
Акылман бала сүйбөдү.
Менде болсо көңүлүң,
Айткан сөздү билбеди.
Арууке сенин айлыңда,
Мага күйчү ким деди.
Элиң душман өзүмө,
Кулак салгын курдашым,
Менин айткан сөзүмө.
Жеталбай жүрү далай жан,
Менде турган өчүнө.
Амалы жок карашат,
Күйөө деп менин көзүмө.
Төшөгүңө мен жатсам,
Уйкуга көзүм кетпейби.
Эрегишкен душмандар,
Келип башым кеспейби.
Жалгыз мени жайласа,
Жарагым алып кетпейби.
Тиштенип жүргөн душмандар,
Тилегине жетпейби.
Жалгыз мендей баланын,
Күйүп турган чырагы,
Бул жалгандан өчпөйбү.
Эмгек кылдым сен үчүн,
Эң бир сонун кыйналып.
Эрдик кылдым таарынбай,
Жоого кирдим чыңданып.

Далайы өлдү кылычтан,
Мизине тийип кырданып.
Дагы эле жүрү элиңде,
Тишин кайрап сурданып.
Ал душманды билбейсиң,
Таарынасың сулуум,
Капа кылдың муңданып.
Андан көрө Арууке,
Уктабай ойнойлу,
Аңдып жүргөн душман көп,
Уйкуга көңүл койбойлу.
Ашык болгон алтыным,
Ай сымалдуу жаркыным,
Түбөлүктү ойлойлу.
Эртерээк элге кетели,
Аман-эсен айылга,
Ойноп-күлүп жетели.
Элибизден табылар,
Жашчылыктын эсеби.
Деп үшүнтүп эки асыл,
Акыл кылып сүйлөштү.
Бир-бирине билгенин,
Жаш тилектер үйрөттү.
Асылдар акыл ойлошуп,
Уктабай эркин ойношуп,
Ушул күнкү түн кетти,
Эртең менен турушту.
Темирканга Эр Көкүл,
Шашылыш кабар угузду.
Айлын жыйнап ашыгып,
Даярдыгын кылышты.
Уккандар бүтүн келишти,
Аруукенин энчисин,
Акыл менен беришти.
Айтканына Көкүлдүн,
Амалсыздан көнүштү.
Аял-эркек чубулдап.

Карышкыр тийген жылкыдай,
Бала-чака чурулдап,
Аруукенин аларын,
Саратанга арттырып.
Жибектен салып кош аркан,
Азем үчүн тарттырып.
Чачыгы жибек килемди,
Жүк үстүнө жаптырып.
Бирөө эмес ушундай,
Он төөгө жүк койду.
Барлыгы асыл буюмдан,
Көргөн адам айткандай,
Атагы чыккан иш болду.
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Аруукеге жаккан соң,
Темиркандын көңүлү,
Эр Көкүлгө түз болду.
Чакырып алып күйөөбүн,
Айтып турган акылы.
Арууке болду Көкүлдүн,
Акыреттик жакыны.
Кагылайын карагым,
Ак батамды берейин.
Ачылсын сенин таалайың.
Ардактап баккан жалгызды,
Ак ниеттүү мен бердим.
Ыразылашып далайын,
Өлгөнүнө өкүнбөйм,
Кеткенине кейибейм.
Сен да менин баламсың,
Кантип кара санайын.
Суркоенду күтүп мин,
Өзүңөн кантип аяйын.
Кайратым жок колумда,
Картайып калган атаңа,
Келип-кетип катташып,
Ал-жайыма карагын.

Деп үшүнтүп Темиркан,
Аруукенин алдына,
Арнап жорго мингизди.
Айнектей болгон алтынга,
Ар түрдүү шайы кийгизди.
Адилдигин Темиркан,
Айылына билгизди.
Он беш келин, он жигит,
Кызына кошуп жүргүздү.
Мелтиреген Арууке,
Жаштардын ичин күйгүзүп,
Суркоенго Эр Көкүл,
Шумкардай болуп минди эми.
Кош, кош, чү, чү кыйкырык,
Көчтү тартып жүрдү эми.
Он беш келин, он жигит,
Аземдеп арткан жүктүү нар,
Жетелешип бир бирден,
Кара жолго кирди эми.
Аруукеден ажырап,
Айылы калды томсоруп,
Батырдын жайын билди эми.
Элине карап чыкканда,
Жүрөгү толкуп Эр Көкүл,
Кылганын ойлоп күлдү эми.
Жаштардын толкуп ойлору,
Алтын Көкүл, Арууке,
Ат үстүндө ойноду.
Эки асыл минди эрчишип,
Тулпар менен жоргону.
Күнү-түнү жол жүрүп,
Беш күндөн ашты болжолу.
Келгенсип калды жерине,
Бара-бара жакындап,
Жеткенсип калды элине.
Көкүл туруп сүйлөдү.
Он беш келин, он жигит,

Кулак салды кебине.
Жанымдагы жеңелер,
Жарым күндүк жол калды.
Мен айылга барайын,
Келин келе жатат деп,
Элиме кабар салайын.
Ага тууган элимдин,
Көрүшүп колун алайын.
Деп үшүнтүп Эр Көкүл,
Жолго түштү бөлүнүп.
Аруукенин көзүнө,
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Адамдан артык көрүнүп.
Айдай болгон сулуунун,
Балага мээри төгүлүп.
Суркоенду ойнотуп,
Айлына карап жөнөдү.
Ушундай болду укканга,
Эр Көкүлдүн өнөрү.
Баатыр болуп чыкпаган,
Эшимкулдун айлынан,
Бул баладан бөлөгү.
Жарактары жаркылдап,
Алдындагы Суркоен,
Кыз кыялдуу кылтылдап.
Ата-энесин көргөнчө,
Чыдабай жүрөк зырпылдап.
Бейкут жаткан айлына,
Келди Көкүл аралап.
Эшимкул, Зуура экөөнөн,
Айрылдык деп Көкүлдөн,
Кандуу жаш көздөн салаалап.
Олтуралбай үйүнө,
Жүрүптүр күйүп талаалап.
Келип түштү үйүнө,
Карады калды таңыркап,
Эр Көкүлдүн түрүнө.

Ата-энесин колтуктап,
Армандан чыгып көрүштү.
Сагынып көргөн жалгызды,
Алмак-салмак өбүштү.
Амандыгын билишип,
Калкына кабар беришти.
Аял-эркек, кыз келин,
Топурашып топтошуп,
Калбай баары келишти.
Келин келе жатат деп,
Көкүлдөн укту дайынын.
Калың күлкү тамаша,
Кандай басты айылын.
Көрөбүз деп кубанат,
Эр Көкүлдүн зайыбын.
Келиндин жайын угушту,
Чыдай албай кыз-келин,
Жол тосушуп чыгышты.
Эрлиги менен Эр Көкүл,
Көрсөттү элге бул ишти.
Жол тосушкан кыз-келин,
Кубангандан шыңкылдап,
Каткырышып күлүштү.
Арууке сулуу келатат,
Көрелекте кубантып.
Жүккө жапкан килемдер,
Көргөндүн көзүн уялтып.
Күн нурундай жалтырап,
Картаңдын көзү тунарып.
Келди Арууке кыздарга,
Жибектей чачын чубалтып.
Аттан түшүп Арууке,
Кол куушуруп жүгүндү.
Уятына кыз-келин,
Бракмат айтып сүйүндү.
Иреңин көрүп канча жан,
Шыбарышып бүлүндү.
Майда кыздар чуулдап,

Келип калды келин деп,
Айылды карай жүгүрдү.
Аруукенин канаты,
Артыкча элге билинди.
Аруукени кыз-келин,
Алып келе жатыры.
Жол талашып жыгылып,
Арка жакта адашып,
Калып келе жатыры.
Аруукедей сулууну,
Көргөн жаштын кумары,
Канып келе жатыры.
Үйгө алып келип киргизди,
Алтын Көкүл жаш Айдар,
Эрлигин элге билгизди.
Ай жамалдуу Арууке,
Ачыкка чыгып көрүнбөй,
Жаш балдарды күйгүздү.
Калың болду тамаша,
Эшимкулдун айлында.
Кыз-келиндер баарысы,
Аруукенин алдында.
Үйүнө жүгүн жыйышып,
Кабарын калкы угушуп.
Аруукени көрө албай,
Талайы жүрөт урушуп.
Эр Көкүл баатыр чыкты деп,
Элинин көөнү тынышып.
Аксакалдар бөлүнүп,
Эшимкулду чакырып,
Өздөрү акыл кылышып.
Өңчөй чалдар ой кылып,
Баатыр чыкты балабыз,
Калааны чаап каңтарып,
Жактырып тулпар атты алып,
Келбедиби тигинтип,
Душмандарды кор кылып.
Деп үшүнтүп кеңешип,

Карыялар келишти.
Аябай малды союшуп,
Баатырлуу калк болушуп.
Алты күнү аябай,
Айтымдуу тойду беришти.
Ак майын суудай агызып,
Жаңы көпкөн жаш балдар,
Табак тартты жарышып.
Ыраазы кылды Эшимкул,
Куданын көөнүн табышып.
Кунан байге, ат байге,
Кайта-кайта чабышып.
Күрөшкө чыккан балбаны,
Арыстандай чалышып.
Оңду-солду көтөрүп,
Карсылдашып алышып.
Чыккандары байгесин,
Этек-этек алышып.
Атты таптап минишип,
Качырышып келишип.
Бир-бирине аябай,
Баатырлар күчүн беришип.
Билектери сыйрылып,
Жан аябай челишип.
Байгесин алды мыктысы,
Бошурагын жеңишип.
Таң-тамаша тай менен,
Эшимкул элди таратты.
Эмгек менен көрүштү,
Эшимкул Зуура экөөбү,
Адам көрбөс талапты.
Эр Көкүл элге таштады,
Укмуштуу кылып санатты.
Он беш келин, он жигит,
Ыраазы болду буларга.
Көңүлдөрү жайланып,
Кош айтышып коштошуп,
Аттанышты булар да.

Ушулардан дайынын,
Темирканы угар да.
Мингени тулпар ат болуп,
Алганы сулуу Арууке,
Көкүлдүн көөнү шат болуп.
Аруукедей түгөнгүс,
Жаш балдарча кумар да.
Алал тоюн кылдырып,
Ак никесин кыйдырып.
Эми жатса Эр Көкүл,
Бууруккан кумар чыгар да.
Эшимкул, Зуура үшүнтүп,
Бала үчүн кандай кыйналды.
Көрүнгөн жерди кыдырып,
Кыйнаган карып бир жанды.
Адал экен эмгеги,
Тилеги кабыл келгени.
Арууке болуп келини,
Артыкча болду жыргалы.
Атлас, шайы үйүнө,
Асыл буюм жыйганы.
Маалим болду калкына,
Санаасынын тынганы.
Өткөн кирлер жоголуп,
Жарылып жүрөк ачылып.
Аруукени айылы,
Жамандыкка кыйбады.
Эр Көкүлдү көргөндөр,
Эрдигин айтып мактады.
Өз айылын кор кылбай,
Душмандардан сактады.
Кара ниет бузуктар,
Айылына батпады.
Акылы толук Арууке,
Эшимкул менен Зуураны,
Артыкча болду бакканы.
Эмгегин кандай жандырды,
Эзилип жүрүп тапканы.

ТЕКСТТЕГИ ТҮШҮНҮКСҮЗ СӨЗДӨРГӨ ТҮШҮНДҮРМӨ СӨЗДӨР

Бала окунуу – бала багыш алуу.

Керенелүү – келин-кызга жарашкан, керенелүү шай-кызык.

Көй кашка – жердин түбү, өтө ыраакы жер деген мааниде.

Керет – алдын ала билүү касиети, көзү ачыктык.

МАЗМҮНҮ

БОСТОН

«БОСТОН» ЭПОСУНА КИРИШ СӨЗ	4
БОСТОН	9
КАН БУУБАНЫН ЖАНА АНЫН ЭЛИНИН	11
ТЕҢИРДЕН БАЛА СУРАГАНЫ.....	11
КАН БУУБАНЫН БАЛАЛУУ БОЛГОНУ	20
КАН БУУБАНЫН БАЛДАРЫНА АТ КОЮУСУ	26
БОСТОНДУН ТОПОЛОҢУ	30
БОСТОНДУ КАДАМЫШ КАНДЫН КЫЗЫ	
ЖЕЗБИЛЕКТИН ЧАКЫРГАНЫ.....	33
БОСТОНДУ ЖОЛГО ДАЯРДАГАНЫ	37
КАН БУУБАНЫН КАЙГЫРГАНЫ, ЖЫЛКЫСЫНАН АЙРЫЛГАНЫ.....	41
КАРАЧАЧ БОСТОНДУ КАРА ТООГО	
ЖИБЕРГЕНИ ЖАНА МИНЭЭРГЕ	
АТ ТАВЫЛГАНЫ	46
БОСТОНДУН ДАЯРДЫГЫ ЖАНА	
ЖЕЗБИЛЕККЕ ЖӨНӨГӨНУ	51
БОСТОН КЫЙЫРДЫН КЫЗЫЛ	
ТҮЛКҮСУ МЕНЕН АЛЫШКАНЫ.....	66
ЭЭН ТАЛААДА ЖИГИТТЕРГЕ ЖОЛУГУУЦ,	
КАСИЕТТҮҮ БЫЧАКТЫ АЛГАНЫ	79
БОСТОНДУН АЛП КАРА КҮШТҮ ЖЕҢГЕНИ	85
КАРАБОЗДУН КЫРК КАРАБОЗ	
БУУДАНДЫ ТАПКАНЫ.....	92
САРБАЗДАРДЫН ЖЕТИП КЕЛИШИ.	
БОСТОНДУН АЛАРДЫ ТӨҮӨНДҮРГАНЫ	96
УУЛАНГАН ЖОЛДОН КАРАБОЗДУН	
ӨТКӨРҮШҮ	101
ЖЕЗБИЛЕКТИН АГАЛАРЫ	
ЖОЛДУ ТОЗГОНУ	107
БОСТОН МЕНЕН ЖЕЗБИЛЕКТИН	
ЖОЛУГУШКАНЫ ЖАНА АЛАРДЫН	
КЕЛЕЧЕК ТАГДЫРЫ.....	111
БОСТОН МЕНЕН ЖЕЗБИЛЕКТИН ТӨҮ	142
МЕДИНА МЕНЕН МЕКЕДЕН ОН ЭКИ СУЛТАН,	
ОН ТӨРӨНҮН КЕЛИШИ.....	166
КАПТАП КИРГЕН КАЛЫҢ ЖООНУ	
БОСТОНДУН ЖЕҢИШИ.....	174
КАРАБОЗДУН АЙТКАНЫ, БОСТОНДУН	
ЭЛИНЕ КАЙТЫШКА ДАЯРДЫГЫ.....	186
БОСТОНДУН ЭЛИНЕ ЖӨНӨГӨНУ.....	200
БОСТОНДУН АЙКАНГА ЖОЛУККАНЫ	209
БОСТОНДУН КҮНКАНГА ЖОЛУГУШУ	223
БОСТОН ЭЛИН ИЗДЕП ТАПКАНЫ	237
КАРАЧАЧТЫН БОСТОНДУ АЛДАГАНЫ.....	246
БОСТОНДУН ЖЕТИ БАШТУУ КЕМПИРГЕ	
ЖОЛУККАНЫ.....	265

БОСТОНДУН ЖЕР АЛДЫНА ТҮШКӨНҮ	269
БОСТОНДУН АЛП КАРА КУШКА	
ДОСТОШКОНУ	274
БОСТОНДУН ЖЕР ТЫҢШААР МААМЫТКА	
ЖОЛУККАНЫ.....	292
БОСТОНДУН КӨРӨГӨЧ МААМЫТКА	
ЖОЛУККАНЫ.....	299
БОСТОНДУН КӨЛ УУРТААР МААМЫТКА	
ЖОЛУККАНЫ.....	301
БОСТОНДУН АҚ ДӨӨГӨ ЖОЛУГУП	
АЛЫШКАНЫ.....	305
БОСТОН МЕНЕН ЧОЮН АЛП	312
БОСТОНДУН ЖЕР ҮСТҮНӨ ЧЫГЫШЫ	341
БОСТОН ЖЕР ҮСТҮНӨ ЧЫГЫП МҮРӨК	
СУУСУНА БАРГАНЫ.....	350
БОСТОНДУН АТА-ЭНЕСИНЕ ЖОЛУККАНЫ	367
БОСТОНДУН АЙШАКАН МЕНЕН	
КАРАЧАЧКА ЖОЛУККАНЫ.....	378
БОСТОНДУН ЭЛИН ЖЫЙНАГАНЫ	390
КАН БУУБАНЫН ӨЗ ЖЕРИНЕ КӨЧҮШҮ	395
БОСТОНДУН АЛТЫНАЙ МЕНЕН	
КҮМҮШАЙГА ҚАЙТЫП БАРЫШЫ.....	409
ЖЕР АЛДЫНАН КУНДУЗАЙДЫН КЕЛИШИ	427
ЖЕЗБИЛЕКТИН ТАЛГАГЫ.....	437
ЖЕЗБИЛЕКТИН ТОЛҒООСУ,	
БАЛАНЫН ТӨРӨЛҮШҮ	447
БӨРҮБАЙ-СУЛТАНДЫН АТАСЫН	
ИЗДЕП ЖӨНӨГӨНҮ.....	477
БӨРҮБАЙ-СУЛТАНДЫН АТАСЫ	
БОСТОНҒО ЖОЛУККАНЫ.....	487
КҮНКАН МЕНЕН АЙКАН	
БӨРҮБАЙ-СУЛТАНДЫ ЭЭРЧИТИП	
КАН БУУБАГА КАРАЙ ЖҮРҮШҮ.....	511
НЕБЕРЕЛЕРИ МЕНЕН КУДАЛАРЫНА	
АРНАП ТОЙ БЕРИШИ.....	520
БОСТОН УУЛУН ЭЭРЧИТИП	
ЧЫГЫШТЫ КАРАЙ ЖӨНӨДҮ	538
ЖОМОК АЯГЫ	566

ЭШИМКУЛ МЕНЕН ЗУУРА

БАШ СӨЗ	570
ЭШИМКУЛ МЕНЕН ЗУУРА	572
ТЕКСТЕГИ ТҮШҮНҮКСҮЗ СӨЗДӨРГӨ	
ТҮШҮНДҮРМӨ СӨЗДӨР.....	768

Адабий-көркөм басылма

«Эл адабияты» сериясы

**БОСТОН,
ЭШИМКУЛ МЕНЕН ЗУУРА**

32-том

Түзгөндөр:

Кадырманбетова А., Жакыпбекова А.

Тех.редактору: *Жанышбекова А.*

Корректорлору:

Кадырманбетова А., Жакыпбекова А.,

Качкынбай кызы А.

Компьютердик калыпка салган: *Б.Өмиров*

Терүүгө 06.06.2018-ж. берилди.

Басууга 16.07.2018-ж. кол коюлду.

Кагаздын форматы 60x84^{1/16}.

Көлөмү 48,25 б.т. Нускасы 500. Заказ № _____

«Турар» басмасында басылды.